Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Vocabularius iuris vtriusque

https://hdl.handle.net/1874/461425

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

quod sex mensibꝫ tātum duraūit cōcepte et edite sunt licet idem clemens mozte p̄ uenꝫ ad publicum non pduxerit· Sed io· papa· xxij· depost compleuit correxit mutauit ꝛ executōi demādauit· Et fuerunt ꝓmulgate anno domi· M· cce· xxvj iij· kalendas nouēbris De hoc uide glo· in ꝓhemio cle· sup vbo nouābris · Et vbo pontificatꝫ· Et dicit· ioh· an· q̄ iste liber non debet allegari septimꝫ sed debet intitulari· clementine sez constitutōes a clemē te· v· Sed ōcerum quod magister ḡtianus circa ānum domi· M· c· ꝛ· ix· compilauit diuidit̄ in tres ptes. Prima dicitur distinctiones quia est distincta per centū ꝛ vnā ptes quaꝝ quelibet hēt vnū vel plures canones que vlterius subdiuidūtur in pagraphos ꝛ vsiculos · Sed secūda ps dicit nomiatur cause qz cōtinet in se· xxxvj· causas a quibꝫ nomē accipit que vlteriꝰ subdiuidūtur in questiones· Et hec in canones · qui vltra in pagꝫphos ꝛ vsiculos subdiuidi possūt· Tertiatꝫ aūt de penitētia iponit̄ i causa· xxxiij in· q· iij· Et habet· vij· distinctōnes quarum quelibet canones plures cum pagraphis ꝛ vsiculis suis· Tertia ꝛ vltima ps decreti nuncupatur de consecratōne · Et habet sub se quinqꝫ distinctōnes cū canonibus vel capitulis pagraphis vl' vsiculis Vnde decretum dat centū distinctōnes et vnam· Triginta causas ꝛ sex addit tibi mixtas· Distingunt septē penitentia· cōsecrat quinqꝫ· Auctozē quaꝝ tibi declaro gracianū · Et in dictis quatuoꝛ libzis satis patet modꝫ allegandi qui in fundamentis alumpnoꝝ iuris poni cōsueuit q̄ re ħ supsedeo·

¶ Jus vero ciuile ¶ Diuidit̄ i quatuō libzos p̄cipales sez· ff· C· insti· ꝛ autē· Quibus addit̄ collatio decima seu liber Feudozum · Primꝫ ergo liber iuris ciuil' est· ff· qui continet leges ꝛ statuta romanozum · Et diuidit̄ in tres libzos p̄cipales sez· ff· vetus quod habet libzos pciales· xiiij· ꝛ ff· nouum quod habet libzos pciales· xij· Quibꝰ cōnumeratis ert libzi pciales quinḡginta· ff· veteris inforciati ꝛ ff· nou· Et vocatur· ff· etiam pā decta vel liber pandectaꝝ uide sup̄ de· d· Secundus liber iuris ciuilis vocatur Cod̄ qui continet statuta sanctiones ꝛ p̄cepta imꝑatoris. Et fuerunt tempe ustiniani imꝑatoris tres· C· sez Codex gregoriani· Hermogeniani· ꝛ Theodosiani de quibꝰ· C· extranagātibꝰ diuum iustinianum aīnū suum ad impiales constitutōes dirigēs vnum · C· fieri fecit quem suo felici nomine intitulauit · Codicē ustiniani vt in rubzica ꝓhemio · C· Et diuidit̄ iste liber in· xij· libzos ptiales Quorum nouem p̄mos doctozes legere solēt· Sed vltimi tres qui lōge post p̄mos nouem compositi sunt raro legi consueuerūt In quozum allegatōibꝰ hoc est speciale q̄ ad ti· ꝛ ad· l· cum· §· additur numerus libi videlicet lib· xij· xj· ac vt· C· de manu· ꝛ· muli· l· Et ceteꝛa· li· xj · Et· C· de dignita· l· si vt ꝓponis· li· xij · Tertiꝫ liber p̄cipalis dicit̄ autēticum vel autenticozū· Et sunt quedā excerpta q̄si p̄dictoꝝ librozꝝ sūmula · Et diuidit̄ iste lib in· ix· collatōnes· Quaꝝ quelibet subdiuidit̄ in titulos ꝛ tituli non in leges ꝛ in pagraphos · Et differūt autēticū ꝛ autentica quia autenticū volumē est per se· Sed autentica est lex vna vel· §· incorporatꝫ· li· Codicis ꝛ antiquo iure suprad dictus. Et allegat̄ sic· C· de epis· ꝛ cle· autenti· gñaliter· C· de sacrosanc· eccle· autētica multomagis Sed in autētico simpliciter allegatur titulus ꝛ· §· vt in autētico vt iudices sine q̄ fuff· §· tali· sufficit· vel tali· Item· x· collatō intitulat̄ liber Feudozum Et habet duos libzos partiales q̄rum quilibet subdiuidit̄ in ti· ꝛ isti· in· c· ꝛ· §· Quartꝫ liber p̄cipalis legū dicitur institutōes vel instituta · Et ille diuidit̄ in quatuoꝛ libzos partiales· Et est introductoꝛiꝰ in ius ciuile ꝛ canonicum maxime quo ad declamationem terminoꝝ

in vtroq; iure vsitatoꝝ quī tāḡ hostium in domū p̄bet introitū in sapiētiā iuris · Quare consulitur omibꝰ quasi modo geniis iuris alumpnis hac iuris concupiscentibus p̄ institutōnem documēta sua p̄mor dialia capescere nutrimēta vt tali doctrina p̄mitꝫ informati securiꝰ mereāt̄ inherere sanctōi iustiniani imꝑatoris xp̄ianissimi · Nulliꝫ ergo p̄sumptuose sine institutōnū doctrina iuris maxime ciuilis sublimitates temptet ascēdere ne coꝛonat ex alto qui satagit volare sine pennis . Et ħ de nomibus diuisionibusq; librozꝝ p̄cipaliū iuris veriusq; sufficiāt · Quoꝝ modum allegandi in singulis cum exemplis suis uide in fundamēto iuris · Et nota q̄ ius ciuile triplicit̄ se habet ad ius naturale ꝛ tres opatōnes circa ipsū ꝛ eius materiam exercet· Aliter tamē ꝛ aliter · Nam ius ciuile p̄mo addit supnaturale determinatōi p congruos modos vt est vndere i delictis. Verbi gracia Jus naturale ꝛ ciꝝ rectitudo dictat delicta puniri instituit· ꝺ ob ħ· que ex delic· nas· in· pn̄· ff· de furtis· l i· Et ita omia p̄cepta decalogi sunt a iure naturali super illos p̄cipijs fundata que ponit iurisconsultꝰ de iust· ꝛ iu· ff· e· tit· iusticia· §· i· Et in ꝓhemio decretalū scilz honeste viuere· alterū non ledere· ius suū cuiq; tribuere· Secundo rectitudo naturalis vlt nemi subtrahi quod suum est · Et ius legale distinguit actus ab illa rectitudine deriuātes sez actum furādi · fenerādi· rapiendi· ac· Et vltra hoc ostendit quomodo vnus illoꝝ actuū plus deuiet a rectitudine nature· Et sedm illud maiozes siue minozes penas statuit· Tercio declarat· Nam iure naturali rectū est neminē cum alterius iniuria vel detrimento locupletari · Non tamen habet̄ de eodem iur̄ si sit possibilis euentꝫ in quo quis locupletari posset cum alterius iactura sine tamē eius iniuria sicut in p̄scriptōibꝰ ꝛ in vsucapionibꝰ · De ista triplici opatōne loquit̄· l· ius ciuile· ff· de iusticia ꝛ iur̄·

¶ Justum est ¶ Quod ex p̄cepto vel sū

p̄tiozis ordināt̄one alicui concessū ē· Et sic iustū est illud qđ ordinat̄ iure· l· iuste· ff· de acqui· pos· Sed iusticia est habitus seu vꝰ⁹ supiozis ad p̄cipiendū hoīnū subdito; Quare ac·

¶ Kalende sūt ¶ Certi dies mēsiū a calon grece qđ est voco latine vt notat̄ in· l· qui ante kalendas et in· l· qui eū· ff· de ver obli· quia p̄missio talis· Promitto aī kalendas dupliciter accipi potest sez ante inceptas ꝛ ante finitas· Et in dubio interp̄tatō debet fieri contra stipulatorē· l· verbibus· ff· de pac· l· quicq̄d astringēde· ff· de ver· obli· Ergo p inde est ac si p̄mississet ante kalendas finitas· Et tūc bene sequitur· quicq̄d p̄misit aī kalendas sit illi similis qui p̄misit kalendis· Et allegāt̄ isti· tex· cū ratōne p̄missa in argumentuz ad testes concordandos· quoꝝ aliqui debent ante guerram alij post vt qui dixerūt post intelligāt̄ post inceptā ꝛ qui aī intelligant̄ ante guerram finitam· Et hoc fuit dictū angeli ꝛ ymmole in· l· Si qs pemptozie sup̄ p̄ma· glo· Et doct· l· ij· §· penulti· ꝛ· l· iij· §· cum quid· ff· si· cer· pt per· bar· in· l· i· C· de vsufruc· l· insulam· §· penulti· ff· solut· mater· per· Jaco· buco· in· l· Sed ꝛ si possessiōi· §· Item si inuuero· ff· de iur̄ iur̄· ymmola in· l· in stipulantem· §· i· ff· de· ver· obli· Innocē· in· c· cum contingit de offi· dele· in· c· cuz tu· ꝛ gl'o· magistralis· in· c· In nostra de testi· Et aliqui dixerūt q̄ testes tles ido concordantur ne puniantur de falso non vt probent vt per doct· in legibꝰ allega· Alij dicunt q̄ concordantur vt probent vt per glo· in dicto· c· Cum tu · Sunt ergo kalende p̄ma dies in quolibet mense· Etiā dicte a colon quia antiqui colebant p̄mum diem mēsis ꝛ sic dicūtur quasi colendi . Vel dicuntur a vbo greco calo id est voco quia romani habebant p̄cones

RARIORA

J. fol.
17

Cm

Cm

Cm

(Basil., Mich. Wenisler.
Panzer, Ann. I p. 196 N. 234

geestaanwerd 23-02-1990

Ex Lib: Elvan Wachendorff.

Liba monstray sā paulu Ju Trauecto inferioz.

Nomā iuri operam datuz prius nosse oportet vnde nomē iuris descēdat ·ff·' de iis ꝛ iu ·l. j·in pncipio. Etiam vt ait phus ꝑmo elē coz ·qui virtutes vocabuloz ignorāt de facili paloysant' ·i. decipiūt' · Nisi em nomē rei scieris cogmitio rez perit·scdm ysi · Turpe etiā patritio ꝛ nobili uiro ꝛ causas poāti iuis in q̄ ꝑsat' ignorare. ff. de ori iu·l·ij·§·mucij auditores ꝑ·Nanqz eū dixisse ꝛ ꝺ̄ heret·Cū ex iūcto·xxxviij·dy. sedulo Ex quibus ombꝫ habet' /q̄ nemo debet ignorare scīētiam in qua ꝑsatur·Nō attēdēs legislatoz vulpian? dt' ꝛ bñ ē pri?q̄ ad ꝑbꝫ itēpta tōz puemā?·pauca ꝺ̄ ipsi? significatōe tituli referre. ff·si cer pet·l.j· Ideirco q̄ rundā ēminoz qui i iure vtroqz maxime frequētant' necessariū fore duxi descriptiones ꝛ significatōes clari? exponere tā ex sūmis azonis q̄ ꝛ goff q̄ aliūde collectoz ꝑpē iuuenes maxime iuris vtriusqz alumpnos. Et hoc breuiter alphabetivt eo melius memorie omēdent' ꝛ tanto ci? ꝓmeminant' pstrigēdo etiā cū allegatōmibꝫ in locis suis vt i iure modicū pfecti p ignota minime ꝓcedētes hijs cognitis principijs ꝛ terminoz significatōibꝫ accessum faciliorē habeāt ad vtriusqz iuris noticiā quia olim habere memoriā ꝛ in nullo peit? errare/ potiꝰ est dimitatis q̄ humanitatis C·de ꝛe·iu·enucli·l·ij·§·si qꝺ̄ auct. ꝛ ꝑ quia diuie·Et notat bñhard? de rescrip. c·cū a deo i glo·i·de ofic·vti vel muti·c·porrecta i glo·ij·Et si lectori aliq̄ vocabla occurrerit q̄rū expositō hic nō inuematur de hoc nō miret' /qz nec olim memoria potuit occurré·ꝛ ꝓmo de A;

Quādo facit sepatōnem ꝛ q̄n icludit ꝛ q̄n excludit no. jo an de ꝓben. c· statutū li.vj·Et archi ꝺ̄ elec.c.j·e·li·Et a ꝛ ab im simili nō·archi?·xxxj·dis aliter· Et de a i·c·potuit de do·ꝛ otu·Etiā a ꝛ ab ono tāt sepatōez C. de nup. l·a caligato ꝛ ibi p ixnū in glo·iij·l·ordiata·ff·de duobus re. ꝛ.l·si ex duobꝫ ꝑ tex cū glo. ff·ꝺ̄ act èmp·l·iij·§·fi·Item awel ab ē dēo significatiua ꝓmi ēmi a quo sic̄ dictovsqz termimū ad quē Hūc aūt termimū a quo significat excluſiue vel iclusiue. de quo bar. i l·patron?·ff. dele. iij·Vnde awel ab significat excluſiue dicēdo i statuto a pulsu cāpane de sero null? vadat p uicos sub pna tali Nam ꝫ statutū itelligit' pulsata cāpana· Ideo si q̄s vadat q̄n pulsat' n̄ incidit pnā ꝛclusiue significat ibi a pulsu cāpane de mane q̄sqz pōt domū exire quia statuens sic uidet' itellexisse·ꝛ sic de alijs·Et unde plen? de istis dictōibꝫ ꝑ jo de ferrarijs i sua practica in forma capli q̄n testes ꝑducunt' ad et'nā rei memoriā

¶ Abau? est pater ꝓauí vel ꝓauie sic̄ ꝓau? est pater auí vel aue

¶ Abauía est mater ꝓauí vel ꝓauie sic ꝓauía ē mat' auí vel auie scdm ysi·ix·li° ethimoloyaz . Et plen?·ff·de g̃·l·iurisc̄sult?·§·iiij·g̃du·ꝛ·§·ij·g̃du

¶ Abauūcul? est frater abauie scdz ysi·

¶ Abamita ē sozor abauí·ff·de g̃·l·ꝑal §·auūcul?

¶ Abamatertera ē sozor abauie ꝓprie ein mume als ein groſsmůter

¶ Abnepos est filius nepotis sic̄ nepos filij? filij vel filie scdz ysi·li. ix

¶ Abneptis ē filia nepotis vel neptis sicut neptis filij vel filie filia ꝫm ysi· ꝑ s̄ ·

¶ Abpatru? est abauí vl' abauie frater scdm vt s̄

¶ Abactoz scdm ysi.li·x. est fur iumentoz vel pcudū quē vlgo vocam? abigeū Nam abigeus ē qui crimē abigeat? omittit ꝛ ꝓprie ille qui pecora alicui? a pascuis ꝛ alimētis vel armētis subducit abigēdi studio. ꝛ hanc artē exercēs vt ꝑ aliqꝺ̄ signū qꝺ̄ facit / ipsa aīalia fugiāt separēt' et dispgant' ꝛ ea sic̄ recipiat scz cū pāno rubeo vel alias oues quasdam ad nemora

Bibliotheca Ultrajectinae
D:
Elvan Wachendorff
civitatis Trajectinae Senator. &c.

fugando vt aliis accipiat ⁊ deprędetur · Et est abigeat⁹ crimē capitale C · de abigeis · l · vnica. Et maxim⁹ orator ap⁹ grecos demostenes dr̄am pomit iter furem ⁊ abigeū dicēs q̄ ille q̄ vnā solā pecudē surripit fur est ⁊ vt fur coercebit̄ · sed qui totū gregē subtrahit abige⁹ est ⁊ crimine abigeat⁹ tenebitur

¶ Abigere ē a se expellere / vel crimē abigeat⁹ exercere vt p̄missū est

¶ Abintestato id ē sine testamēto

¶ Abduci est a veritate separi · vnde ap̄o stol⁹ Nolite abduci doctrinis variis ⁊ extraneis · xj · di · nolite ⁊ ad hebre · c · xiij ·

¶ Abolicio est accusatōis institute pen p̄cio vel absolucio qua q̄s nomē alicui⁹ accusauit cū omi iscriptōe iā facta in totum abolet̄ remissa necessitate accusandi · Et hoc impetrari a p̄ncipe vel iudice ab illo q̄ aliquā accusatōem instituerat / ⁊ in ea se inscripserat · talis enī citra infamiā desistere nō p̄ot nisi absolutōem ip̄etrauerit · Hoc q̄n talis impetrat q̄ desistat ⁊ q̄ illud q̄d per accusatōem inchoatū erat deleat̄ rite fit : Et est duplex abolicio scz gn̄alis ⁊ sp̄ec̄al De gn̄li habet̄ C · de abo · gn̄a · l · ult̄ · Et iā ff · de abo · l · abolitio · Et p hāc eximit̄ re⁹ q̄ nō icidit in turpilianā si nō d̄ferat accusatū · ff · d abo · crimīū · l · si iteruemēte Et si infra · xxx · dies post abolitōem gn̄alem cā ꝓposita nō p̄ot ꝓbari ad eā redire nō p̄ot C · de abo · ge · l · j ·

¶ Abortiu⁹ est puer vel alter fet⁹ añ debitū tps nat⁹ · Et dr̄ ideo sic q̄ nō oriat̄ sed aboriat̄ ⁊ excidatur ꝓm ysi · li · x · Et mulier que sic abortit̄ dr̄ homicida occasionaliter · xxxij · q · ij · Nd vo ⁊ · c · moyses Et · lxxxvij · di · si expositi⁹ · Et paul⁹ nomīat se abortiuū p̄me thimoth · i · ⁊ · xxiij q · vj · in p̄ncipio de celebra · mis · c · Cū marthe vsu · sane Alias nō ē homicida qui abortiuū pereat añg aiam accepit corpi infusā vt est embrio · xxxij · q · ij · c · g nō formatū Et de homi · c · si aliqs · Nec talis contrahit irregularitatē quo ad p̄motōem nisi interficiat hoīem iā animatū · de homici · c · sicut ex litteraz

¶ Aborsus infra sub trā · h · de homici · c · si aliquis

¶ Abpatruus est fr̄ abaui vel abauie ·

¶ Abre id est sine causa · vt habetur i · l · si quis ꝓuo psuaserit C d furtis ⁊ d iudi l · cōsentaneū

¶ Abrogare est destruere vel delere in toto . Vnde dr̄ lex abrogata q̄n in toto est sublata vl̄ destructa . Sed derogat̄ ei q̄n i ꝑte tollit̄ vl̄ ei detrahitur · ff · de ver · sign l · derogare . Et etiā int̄dū abrogare ē addere aliquid · Et septē de causis aliq̄d abrogat̄ · vt no · di · iiij ℔ · h̄ ⁊ si legibus · Primo ꝯraria consuetudie q̄ nota ē p̄ncipi di · iiij · leges ⁊ · ff · de legi ⁊ senatusconsul · l · de q̄bus . Secdo ꝯraria constitutōe di · xxxj · añ triēmiū . Tertō cause cessatōe di · lxj · neofidus . Quarto loco⁹ varietate di · xxxj · aliter . Quinto mimio rigore canonis · xxxiij · dis · frmitatis . Sexto si p̄cibus occasionem malignādi habeat · xvj · q · j · legi . Septīo ꝓpter malū inde sequēs dis · lxiij · verum Sed an abrogata lex possit allegari iude glo · viij · c · nouit de iudi . Et q̄liter populus possit abrogare canonē quē cōdere nō p̄ot · Soluto p exp̄ssū consensū pape de p̄b̄ē · Cū iam dudū · Vel dr̄ consuetudo rōnal̄ et p̄scripta etiā tollit d consue · c · fi · Etiā sine scia p̄ncipis quia difficile eēt eū oms cō suetudies scire vt in glo · verbi abrogare c · in istis dis · iiij ·

¶ Absecia ē q̄ntūplex · Et q̄n quis obtenu absēciaz in integz restituat̄ unde glo · l · fi · ff · d in integ · resti · Jte absēciaz alia necessaria alia ꝓbabilis alia honesta siue voluntaria · Necessaria vt causa reipublice vel de mādato p̄ncipis ꝓficiscēti subueniatur p in integ · resti · ff · ex qui · cau · ma · l · j · ⁊ · l · nec nō · Absēcia ꝓbabilis ut causa studioz vl̄ mercature · Vel uolūtaria vt pegrinatōis si ꝓcuratorē n dimisit absēs non ita facile subuenit̄ ei vt · l · nec nō pal Sed absēs ctumacit̄ nō auditur vt C q̄ app · nō reci · l · j ·

¶ Absens ꝓprie dr̄ qui est extra p̄uinciā

vt C. de bo aut iudi. possi. l. fi. §. vlt. Tñ qñq; accipitur p eo qui pñs non est eo loco vbi petit ff. de ver sign. l. absentem Vnde absens multis capit modis. Prio ille dr absés qui aliū audire & intelligere nō pōt. sic capit ibi cū dr stipulato ñ pōt fieri imē absētes. nisi de iuri. stipu. §. ita v̄ borz. Secdo absés dr qui nō est i eadē p uicia vt C de pscrip. bonā temp. l. fi. Tertio absés dr vt hic seqtur/testiū pducto nō pōt fieri parte absēte si velit adesse. Et sic dr qui non uidet pducē vl' uirare testes vt. l. si qñ C. de testa. Quarto absés est qui nō ē in domo seu respectu cuiꝰ nūciandū ē nouū opꝰ. ff. de no. op. nūci. l. ꝺ pupillo §. si quis. Quito dr ille absés q facilit nō pōt ouenri vt dicendo pñte pñcipali fideiussor nō pōt ouenri & ita absente pōt ouenri C. de fideiuss. aut. pu. Hic etiā accipit in. l. pses. ff. de pcur. vbi dr presés est q in ortis ē. i. qui facilit pōt ouenri. Sexto absés dr qui ad lucrādas distributões materiales pñciaz sez q non est in choro hora determiata. Et ita licet sit in ecclesia tamē extra chorz in certis horis dr absens

¶ Absolutio differt a reuocatōne. Nam absolutō fit a sētēcia excoicatōis suspēsionis vel int dicti iuxta formā eccie cū baculo dicendo psalmū miserere & de pfundis et fit cum solemnitate. Sed reuocatō est sētētia v̄balis sine solēnitate. Etiā absolutio fit si excoicatio tenuit & si ñ tenuit fit reuocatō. Itē absolutō reddit qd excoicatio intulit pterꝫ fructꝰ qs excoicatus iuste pdidit qz p absolutōem tales nō recupat ut i aut. vt cū de app. cognos. §. generalē v̄ si v̄ post coll'. viij. Et absolutio ex falsa causa sup nota impetrata nō tenet et est nulla ut notat in. c. qd sup hijs de fi. instru. Sed licet excoicatō lata sit ex falsa causa/tñ bñ tenz xj q. iij. c. j. & ꝺ offor. ex pte in glo. Et an pecunia possit peti vel dari p absolutōe de hymo ad aures in c. dilectꝰ & j. q. i. nullꝰ epus

¶ Absq; est puatiuū vt in. l. mīnꝰ C. de acq. possess. & qñ ponit exclusiue & qñ inclusiue no. archi de pcur. qui generaliter li. vj.

¶ Acceptilatio est liberatō p mutuā int rogatōem qua vtriſq; otingit ab eo nexu absolutō. i. dissolutō. ff. e. ti. l. pluribꝰ & l. j. Vnde acceptifero acceptituli acceptilatū verbū opositū a quo venit acceptilatio /& est ymaginaria solutō que simulat debitorē suū sibi soluisse qꝺ nō soluit. id qz facit aio remittēdi quia illa verba dicē do quicqd tibi p stipulatōem pmisi vel ex stipulatu debui habes ne acceptū & respō deas habeo/acceptūq; fero ñ si dicas pmi de habeo ac si accepisse a te p verā solutōnem. Et sic sicut vera solutōne liberatꝰ est ses ita hac acceptilatōne liberaris vt C. e ti. l. j. glo. ij. Itē acceptilatō iutilis dicit tōne acceptātōis vt tractat. ff. e. ti. l. an iutilis glo. j.

¶ Accessio dr aliquid adiacēs alteri vel omne id qꝺ ē accessoriū & necessariū in pncipali vt capistz equo vl' vestis seruo vt ff. de po. l. j. §. q in depositis. Si eñ ꝑtuz emeris & vestē in qua tradit acquiris & si de eo mencio nō fit facta. Et accessiones ciuiles vt vsure nō veniūt in otractu stricti iuris etiā post lit. otest. C. de cōdi inde. l j. in glo. & ff. de vsu. l. mora in glo. verbi difficilis Et i. c. venerabiles de exceptō.

¶ Accessoriū idē est qꝺ accessio & sequit ur naturā sui pncipalis. insti. de rer. diui. §. q si partim. ff. si quis cauciombo. l Si eum. §. Qui iniuriaz & c. accessoriū de re. iur. li. vj. Et quando accessoriū venit offitio iudicis mercenario tūc sublato pncipali tollitur & accessoriū C. de po. l. iiij. Secꝰ si accessoriū venit offitio iudicis nobili. ff. de cōdi inde. l. fi. §. luciꝰ in glo. alias regulariter nō tenet accessoriū vbi non tenet pncipale cū saltē non accedat pncipali. vt i. c. Si diligenti de fo. compe. Fallit tamē in casibus. Primo in c. debitores de iureiu. vbi accessoriū sez iuramētū de soluēdis vsuris factū tenet principali tamē sez obligatōne debitoris

ad vſuras ſublato qz ad vſuras ſoluendas nulla eſt obligacio de iure canonico ⁊ ciui li ⁊ tamē iuramētū factū de hijs ſoluēdis eſt ſeruādū. Sed regulare ⁊trariū itelligit quādo accessoriū ⁊ pncipale regulantur eadē rōne eodē tpe nō mutato respectu psone. Sed illa nō seruant in pmissione ⁊ iuramēto. qz pmissio fit parti / ꝫ iuramētū deo. Et dixit lode. de roma se cō ſuluisse q accessoriū etiā pciosius pncipali sibi tamē accedit. ff. de au. ⁊ ar. legis. l. ⁊ si nō sic. §. puemiam. ⁊. l. cum aur ꝑ fi. e. ti. Et facit ad qstionē si lego mulieri vestes quas sibi feci. qđ etiā in legato vestiū mūt ornamēta aurea vel argētea vestiū

¶ Acor ⁊ mucor sunt vitia uini ⁊ panis. quādo acessit ⁊ mucessit

¶ Acty ē quedā seruitꝰ q̄ hijs cui eā debet habz iuis q̄ pōt p fūdū in q̄ sibi ꝫ seruitꝰ debet ducere iumētū vel vehiculū suū sez vt nō solū possit ambulare p se sed etiā iumētū ⁊ q̄drigam secū ducere. ff. de seruit. rus. pdi. l. j. ꝑ. acty ⁊. l. inter actum

¶ Aliter capit actꝰ p opatōne dū dicit actꝰ actuoꝝ sūt in paciente p̄disposito ij de aia. ⁊. j. q. j. p ysayam. ff. si quadrupau. fe. di. l. j. §. cū arietes ⁊ ff. ad le. aq. qui. l. si ex plagis. §. tabernarius de pe dis. j. qz diuimitatis ⁊. c. medicina

¶ Acta dicunt publice scripture negocioꝝ que in iudicio agunt ordinē eoꝝ modum ⁊ figurā obtinētes. Vel etia sūt processus siue gesta curie ⁊ sūt dia. C. de iudi. l. ultima. ff. de re. iudi. l. actorū verba ⁊. l. paulꝰ. que pdicta possūt pbari p testes C. de fi. instru. l. emācipatōne. nec valēt nisi testiū āmiculo fulciāt c. cū anob de testi. debent ꝯ scribi p psonā publicam aut duos uiros ydoneos. c. qm dtra. de pba vbi acta origenalia debent remanere apud scriptores ⁊ qui ea tenere uiolauerit nō pōt postmodū ea ipugnare. c. cum olim de offi. dele.

¶ Sūt aūt acta triplicia. ff de iudi sol. l. ij Nam quedā sūt acta iudicij ordinatiua q̄ valent ad ordinatōem iudicij vt est libelli oblatō litis dtest. Quedā valent ad veritatis indagatōem ⁊ dicunt indagatiua veritatis vt depositio testiū editio instrumētoꝝ ⁊ confessio ptiū. Et quedā litis decisiua que valent ad decisionē cause. De hijs dicit io de are in dicta. l. ij. ff. iudi. sol. Et acta a iudice p̄sumūtur oia rite celebrata de elec. bone. j°. de renūc. c. in pce tia. Jtē acta facta corā sacerdote in foro pniali faciunt fidē corā iudice seculari vt in autē. ℔ ius correctū C. de epis. ⁊ cle. Et in. l. si quis in hoc genꝰ C. e. ti. Et acta que debent fieri corā iudice si fiāt coram notario nō valent vt no. glo. in. l. fi. C. de libe. cau ⁊ glo. i. l. hac dsultissima C de testa. Jtē acta etiā q̄nq; dicimꝰ locū in quo residet iudex istructꝰ de causa cognoscens vbi acta detegūtur vt quilibet factū suū audiat seu uideat. ⁊ suū dsequat meritū. quū locꝰ aliter etiā ius appellat. ff de iusti ⁊ iurisd. l. penul. §. fi.

¶ Actor ē q̄ agit ⁊ pulsat aliū rē aliq̄ ab ipo petēs i iuditio ff de iudi l. in tribz ff fini regim. l. iuditiū. Nam i cōmunibz iudicijs queritꝰ quis actor sit. Est ꝯ ille qui suo noie agit vel qui dstituit ad agēdū vel defendēdū causas vmūsitatis vl alteriꝰ. ff. q̄ cuiusq; vmū l. Jtē vborū. §. decurriones. vel dr qui dstituit a tutore vl curatore ante lit. conte. C. de pcur. l. neq; tutores C. de actu. tuto vl cura. dan. in rubro ⁊ i nigro. Et est regulare q actore non pbante reꝰ absoluit. l. qui accusare C. de edē. vbi dicit tex. actore em nō pbante qui quaritur ⁊ si nihil ipse p̄stiterit obtineat. vj. q. vlt. actor vt eccie bnfi. c. vt nrm ⁊ C. de pba. l. actor. Fallit tamē ꝫ in casibz admiꝰ. xv. quibz actore nō pbante reꝰ nō absoluit. Nos casus uid i glo. pall. c. vt nrm. Et actor sequi debet forū rei. c. si clericꝰ et. c. Cū sit gnale de fo. compe.

¶ Actio significat triplicit stricte. late. ⁊ latissime. Stricte significat ius psequēdi qđ orit ex obligatōe. Late significat dum significat iurisdcōez iudicis ⁊ ita ne

dum ſignificat ꝓſonales ſed etiã reales actiones .Latiſſime cũ etiã ſignificat offitiũ iudicis ⁊ hoc modo querela i offi· teſta· dr̃ actio·ff·de' ·j·l· cũ filiꝰ i pñ·facit·l actõis vbo de ver·ſig·ff·⁊ lex ag·verbo de act·⁊ obliga·Et h̃ verbũ actio ſignificat bene ſimul ius ⁊ factũ nec eſt inconueniens

¶ Actio ergo ſignificat offitiũ·i·ius ꝓſequendi licet offitiũ ſit facti. Et ponat' dr̃a iter iuriſ dcoem ⁊ offitiũ . Eſt enĩ actio ius ꝓſequẽdi i iudicio qđ ſibi debetur inſtit·de act·i prĩ·Et addũt quidã quod ſuum eſt vel alienũ eſt ita vt illa diffinitõ ĩcludat omnem actionẽ tam ĩ rem quam ĩ ꝓſonam. Sed illa diffinitõ premiſſa ſolũ cõphendit actionẽ ꝓſonalem. Illud autẽ quod tuũ tibi debetur . Ibi vo qđ nõ tuũ eſt·⁊ quicqđ eſt ĩ iudicio debet icludi diuerſimode qđ petitur. Et cõcluditur i actione reali ⁊ ꝓſonali qz ĩ ꝓſonali peto mihi debitũ ·ĩ reali vo actione peto aliquid vt meum·quare hoc verbũ actio ſumitur aliter ⁊ aliter ut pmiſſũ eſt. Et nota q h̃ verbum debetur qñq; large ſumitur vt cũ dr̃ quicqđ ĩ iudicio tibi debetur·i·res quaz petis vt rem tuaz ſine rei vẽdicatõe actione comodati ſiue depoſiti ſcdm azo·ĩ ſũ·ti de edẽ·circa pñcipiũ·Olim dicebatur actio cõceptõ vboz formata a magiſtratibo l·ij·§·de inde ex hijs·ff·de ori·iuriſ · vñ dicebat' formula vlgaris·ff·de fur·l·ſi ſeruuꝰ nauem .Hodie autẽ fit ſine ipetracione ⁊ deceptõe vboz ſolemniũ C·d formu·⁊ de impe·act·ſubla·p totũ.Nec hodie eſt aliqua dr̃a iter iter dicta ⁊ actões cum iter dictũ mihil aliud ſit q̃ actio ꝓtoria.Dicitur ĝ actio ius ciuile vel ꝓtoriũ quo debitũ a te exigere poſſum vel petere rem mihi reſtituí·ſcdm azo·⁊ goff·d iudi dilecti. Et eſt actio a iure ciuili inſti· de iur·naturali gen̄·⁊ ciuili·§·ius autem Et ſcdm canones actio dr̃ cauſa·c·foro d ver·ſigni·Et ſcdm leges actio debet poni in cauſa quia nemo ſine actione experitur ff·de nego·geſt. Si pupilli i fi·⁊·c·exa minata de iu· ꝓhibentur tamẽ actẽci? nimis ſubtiles actionũ itẽrationes ut in · c dilecti de iudi ·

¶ Actionũ vero quedã ſũt ĩ rem ⁊ quedam ĩ ꝓſonam. Actio i rem dr̃ vẽdicatio rei/qñ ſcz aliquis dicit rem de qua agitur ſuam. Et adũſarius dicit eã eſſe ſuam .Cñ ĝ petis rem aliquã vt tuam rei vẽditõne tunc agis actione ĩ rem. Actione vero ĩ ꝓſonã petis ab adũſario aliquid tibi dari vel fieri. Ite actiones quedam bone fidei dicuntur quedã ſtricti iuris Actiones bone fidei dicũt' non ideo quia in eis debz ſeruari bona fides·quia etiam bona fides ſeruatur in actionib? ſtricti iuris. Sed dicũtur bone fidei iõ qz maxie exuberare debet bona fides iter otrahẽtes ĩ eis. Et ulẽ id etiã veniũt omnia acceſſoria ⁊ ea d quibo mihil eſt cogitatũ vt in actione emptõnis vel otractu vẽditõis . Venit etiã id qđ exp̃ſſe nõ eſt actũ videliz a tempe more qui alteri nõ reddit iſtud ad qđ tenetur de natura cõtract? veniũt dampna ·⁊ ie eſſe que debẽt reſtitui·et ſic in eis mltuz exuberat offitiũ iudicis pigiuꝰ q̃ ĩ actõe ſtricti iuris . Sunt autẽ actiones bone fidei·xvij que enumerãt' inſti·de act·§·actionũ·⁊ ponit' in glo·de excep·cũ venerabilis ⁊ otinent' in hijs verſibo . Empti · conducti·mandati·depoſitiq; ·Pignoraciſcunde·coĩ·p ſocioq; Dotis ⁊ heredibo tutele comoda geſtoz Preſcriptis vb cũ extimat atq; pmutat· Iſte bone fidei ſũt ſtricti ceteri iuris. Alie vero dicunt' actiones ſtricti iurisvt actõ ex mutuo·ex ſtipulatu·ex arbitrio ⁊ ſimiles. Et in iſtis nõ venit acceſſoriũ·nec ea de quibo nõ eſt cogitatũ·vt no·ber·in glo·pall'. Nec in hijs a tpe more qui alteri nõ reddidit illud ad qđ tenetur de natura otract? veniũt dampna ⁊ intereſſe que dicũtur reſtitui. Ite actionũ realiũ alie oꝑtũt pro rebus coꝛporeis ⁊ ſic habet locũ rei vẽdicatõ alie p incoꝛpalibo ⁊ p ſeruitutibus acq̃rendis ſeruiẽdi ⁊ dẽfẽdẽdi·⁊ ſic competũt due actiones quarum vna vocatur

confessoriā alia negatoria. Itē nota ꝙ actōes psonales vsqꝫ in metas ·xxx· ānoꝝ extēdunt vt C· de consti· pec·l·ij· et ibi not· tex· ꝙ possibile ē omnes res in pecuniā ouerti· C· de ꝓscrip· xxx· annoꝝ ·l·si cut in rem. Reales aūt vsqꝫ ad metas ·xl annoꝝ· vt C· de vendi· pmg·l·j· ꝛ ī glo· de vtroqꝫ casu. Est ꝑ vt clariꝰ dicatur actio realis que obligatū eum otra quē dirigitur nō supponit. Sed ideo competꝫ qꝛ reꝰ otēdit restituere rem otra quē talis actio dirigitur ·verbi gra intrasti domum meā uolēs ego peto possessionē meā quē occupas tu nullo iure mihi obligatꝰ es. Nec aliquid mihi ꝓmisisti nec tecū cōtraxi sed tantū te ouenio qꝛ res mea apud te ē Ꝙz psonalis actio ꝓsupponit debitoꝛē otē quē dirigitur obligatū ex otractu vel maleficiō/ seu ex variis cāꝫ figuris. Et ista datur etiā ad rem sed ꝓsupponit obligationē psone vt vēdidisti mihi libꝫ vel locasti domū· tu mihi obligaris ex otractu licet agam ad rem seꝛ libꝫ vel domū

¶ Actio ad exhibendū datur cōtra possessoꝛē vel adūsus eum qui dolo malo possidet vt rem exhibeat· i· in publicū deducat· vt fiat adūsario copia vēdicādi secm ꝛo in sū· ti ad exhibēdū in pncipio. Naꝛ exhibere est rem in publicū deducere ꝛ uidendi tangēdiqꝫ cōphēdēti rei facultatē pbē ꝛ ostēdere vt adūsariꝰ copiā habeat rem suam esse otēdendi vt cū quis dicit hꝰ res est mea quia tacta seu uisa ab eo sibi sua uidetur· ff· ad exhibendū· l· ij· cū ibi notatis. Et si erat instrumētū res ipsa exhibēda debet fieri facultas legēdi ꝛ etiā transcribēdi· ff· quēadmodū testa· api· l·j· ꝛ ij·§·stipulari. Et sic exhibere dicitur ꝓpe quasi extra secretū habere. Et secm placēn· quasi extra se habere sicut redibere quasi retro habere· dr· ff· de edi· edic· l· redibere in pncio·

¶ Actio arboꝝ furtim cesaꝝ habet cōdempnatōem adūsus eum qui arbores furtim cecidit inscio ꝛ inuito dño· ꝛ cōpxt cōtra ipsū dampnū dantē ad duplū dāpni dati· in quo casu etiā optiꝫ hūc actio legis acquilie· ita tamē vt deducere possit a cōdēpnatōe qđ actoꝛ osecutꝰ est altera actione vt· ff· arboꝝ furtim cesa· l·j. Et appellatōne arboꝝ etiā uites continent· ff· de arbo· cedē· l·j·§· arboris. Itē otinēt edera que iproprie dr arboꝛ ex interptatione ꝛ plexaꝫ arboribus hꝛet· ff· ar· furce· l· uite n· ꝛ in glo· Etiā arūdo nō male dicet arboꝛ· ꝛ idē de salicto quādo iā radices imisit vt e·l· uitē· iūcta glo·

¶ Actio calusiana ē p quā reuocant ea que i fraudē patroni libertꝰ alienauit vbi etiam locū habet actio fauiana· ff· de iure patroni· l· si liberatꝰ secm placēn

¶ Actio fauiana ꝛ pauliana sic dicta sūt ab auctoribꝰ ꝛ eaꝫ inuētoribꝰ. Et habet locū quādo debitoꝛ in fraudē creditoꝛis alienauit ea que alienata fuerūt creditori vt reuocet ipsa alienatō. Dat etiā actō fauiana patrono ad reuocādū alienata p libertū vel p debitoꝛem in fraudē patroni vel creditoris in qua uenīt fructꝰ etiam post litis otesta· pcepti vt no· ff· si quid in frau· patro·l·ij·ꝛ ibi p totū. Ꝙz pauliana datur ꝓprie creditori ad reuocāda alienata in fraudē p debitoꝛē de qua· ff· que in frau· credi· l·j·§· finali ꝛ l· hoc factum in qua etiā uenīt fructꝰ vt· e·ti·l·pretoꝛ ait·§·hanc ꝛ·§·ptoria qđ intellige iuxta legē finalē·§·nō solū· e·ti·de quibꝰ ambabꝰ· ff· de usu·cap·l·uideamꝰ ·§·ifauiana. Et isti·ð act·§·itē si qs in fraudem

¶ Actiones ciuiles que sint ꝛ qꝫ reqre in spe·ty·de·act·ꝛ except· ꝓponen·§·postremo. Et nota ꝙ qnqꝫ distinguit actio ciuilis cont crimialem ꝛ tūc idē ē qđ actō intēptata pro aliquo interesse. Qnqꝫ distinguit contra ptoriam tunc idē est quod actio soffia directa in re·ptoria autē dr q datur officio iudicis· vt infra actiones pretorie

¶ Actō comodati est triplex seꝛ directa vtilis ꝛ cōtraria. Unde directa opetit ei qui rem aliquam comodauit contra

comodatariū ad repetēdū ipaz rem vt ei res ad eiꝰ acceſſiões reſtituāt facto ⁊ ex pleto vſu ꝓpter quē comodata ē· ff·como dati·l·j·ſedm placēn . Actio comodati contria ei competit qui comodatū accepꝭ im eum qui comodauit ⁊ ipēſas in re acco modata factas veluti ſi egꝛ ſeruum cura uit quod noie cibariozꝛ ipēdit nō repetit ff·comoda·l·m rebz·§·poſſum eum·§·ſe= quēti. Actio comodati vtilis ſedz placēn competit vbi nō eſt vere comodatū ſed im pretatiue ·vt ſi amicꝰ ex ofidētia rem a mici ex ꝓpria auctoritate accepit. Et po= ne meliꝰ exēplū p·l·j·§ ſi cum·l·ij·⁊·iij im pñ·ff·comoda·

¶ Actio cōfeſſoria eſt que competit ei q̄ dicit ſe habere ius vel ſeruitutē pfunduz viā eūdi vel agēdi vel alciꝰ pedes ſuos leuā di vel quācūqz aliā ſeruitutē in re ipſius etiā inuito eo·hec autē actio in rem dicitur vel realis qꝛ rem tuam corpalem ſez ius e undi pfundū petis q̄ius ipſa ſeruitꝰ ſit icorpalis vt· ff· ſi ſeru·vendi ·l·ij·in pri Et dr confeſſoria qꝛ verbis affirmatiuis cōſtituit ⁊ eiꝰ otraria verbis negatiuis ꝓponit que dr actio negatoria ſedm pla cēn·ff·ſi ſeru ven·l·ſi qñqz·§· Cū in domo et ibi nota . Vnde actio negatoria compe tit ei qui dicit aliquē nō habere ius vl ſer uitutē ad aliquid qd facere volebat alter et ipſū p hanc actionē ꝓhibet ·vt qñ dñs fundi intendat adūſus te ſolitum ire per fundum ſuum dicens . Non eſt tibi ius ire per fundū meū. et hec actio ſimiliter in rem dr quia dñs fundi vendicat liberta tem dum ipſa intendāt verbis negatiuis di cens q̄ alter nō habet ius eundi uel agen di p fundū ſuū nec alciꝰ edificandi edes ne limitibz ſuis noceat ⁊ ſic p hanc dñs fundi ad hoc agit vt fundꝰ ſuꝰ declaret liber ⁊ alter deſiſtat ⁊ ꝓhibeat ne eum de cetero inquietet·ff· Si q̄ui vendi·l·ij ·⁊ l·loci corpꝰ·§·competit ⁊ inſti·de act·§· econtra. Et actio nō cōpetit de dño ſed de iure pdiozꝛ·ſicut ⁊ ofeſſoria ut in pall'· l·ij·in pñ ·Et licet ſedm placēn dicat' iō negatoria quia verbis negatiuis intēdit Tamē contriū notat in·l·ij·⁊·§·econtra ſup allegato . Nam quelibet eaꝛ ſez actio cōfeſſoria ⁊ negatoria pōt dari p verba af firmatiua ⁊ etiā p negatiua. Nō g ſumūt dram p formam verboꝛ ſed differūt rōe materie · vnde breuiter declarādo ſiue per affirmatōem ſiue p negatōem dent' tñ in hoc dīnt ꝙa ofeſſoria dat' ad tuendā ſibi ſeruitutē debitam·⁊ negatoria dat' ad tu endā libertatē ſuam. Et notāt doct·exem pla i q̄bz ofeſſoria intentat' verbis negatis ⁊ negatoria verbis affirmatiuis i·c·cū ec eleſia ſuterina·de eau poſ·⁊ ꝓprie vbi bo= na glo·de hijs act·⁊ d iudi·i·c·Exaiata et i dicta·l·ij·ff· Si ſeruitꝰ vēdicet'

¶ Actio comunidiuidūdo iter eos dat' q̄ ſine ſocietate nec ex cauſa hereditaria ali quid comune habēt vt id diuidatur ſedm placēn·⁊ azo·habet g̃ locum ꝫ actio iter eos ad quos res aliqua cōis ptinet nō per ſocietatē nec p hereditatē ad hoc q̄ res il la diuidatur Item ſi ex otractu ſocietatis res illa ſit comunis habet locū hec actio· ff·comodati·l·j·Et de iſta act·ff d iudi l·m rebꝰ alias i tribz·

¶ Actio conducti competit ei qui cōduxit a locāte vel locatore fundū vel pdium vel domū ⁊ cōpetit ei ad hoc q̄ liceat ſibi ihabitare vel i vſu habere rem conductaz etiā opetit cont' locatorē ſi aliquas expen ſas vtiles vel neceſſarias ibi fecerit

¶ Actio directa eſt qñ aliq̄d directe pe= titur intus vt ex comodato vl' depoſito ⁊ huiuſmodi·

¶ Actio vtilis eſt que datur nō ex iure aliquo directo ſed vtiliter ⁊ ex eq̄tate pe tit ⁊ i publiciana ⁊ huiuſmodi ſedm pla= cēn·⁊ azo· De iſta actione vtili habetur ⁊ notatur· ff·de nego·geſ·l·actio ⁊ ·ff·ſi q̄ pau·fe· dj·l·penul. Et nota q̄ actō di recta ⁊ vtilis/ eiuſdē ſūt effectꝰ vt i·l·ac tio pall' ⁊ in ·l differūt licet fecūdū quoſ dam differāt vt nota in·l·ex legato C·⁊ legibz ⁊ plē p ey·l·j·C·de acti·⁊ obli . vnde directa datur ſedm verba ⁊ mentez

vt ie dictū vnde vi directū dat̄ tm̄ cōt̄ spoliantē vel mandātē seu ratam habētem spoliacionē suo noīe factam quia vba et intencio ptoris ꝫ volūt in hoc medicto sed idem medēm vtile dat̄ ex mēte tantū de equitate q̄dā non virtute verboꝝ. Datur etiam cōt̄ eū qui alias ex iniusta causa rē possidet non tamē pdēis tribꝰ modis · sed forte possessionē vacuā intrauit vel rē in domo sua iuenit credēs esse suā de quo i · e ad sedem de resti · spoli · Et dicit angelus q̄ habēs ius vtile ꝫ intentans directum male libellat ꝫ qñ in pncipio derecta fuit ineptitudo succūbere debet ·

¶ Actio depositi est duplex scz directa et otraria · Actio depositi directa competit depositori ad repetēdū depositū ꝫ accessiones eiꝰ ꝫ opetit in simplum nisi forte res sint incēdio ruina naufragio deposite. Hoc · n · casu qui depositū sic recepit si nega uerit ꝫ inficiet̄ ꝫ de hoc conuincatur in duplo odēpnabit̄ · hec pbāt̄ · ff · de positi · l · j · §· ait ptor . Sed actio depositi otraria cōpetit ei penes quē res deposita est ad ptendū ipensas si quas circa rem ipenderit vt illas repetit vel dampnū datū p seruū depositū sedm placēn . De illa cō traria actione habet̄ · ff · de posi · l · apud i pncipio ꝫ · l · actione ·

¶ Actio de dolo cōpetit mihi qñ damnū dolo malo alicuiꝰ est mihi datū vel si qs adūsus me vsetur dolose osulendo vel maliciose negocia mea admīstrando nec supē aliqua alia actio qua possim expiri · ff · de dolo · l · j · §· verba. Sed nō datur nisi citra duos aureos excedat · hec autē nō datur liberis cont̄ patres · rō qz odiosa ē vt i ea condēpnatus infamis efficitur. Nec dat̄ libertis cont̄ patronos sed loco eiꝰ datur actio i factū verbis sic tpandis in condēo ne libelli in qua nulla est facienda mencio doli. Hec pbant̄ · ff · de dolo · l · si · oleum · §· fi · cū · l · sequenti

¶ Actio de dolo ꝫ furtu eoꝝ qui mīste rio cauponū stabilariū uel nauē exercent datur adūsus stabilarios vt nautas q̄ qñ offitio maloꝝ hoīm vtunt̄ in duplo seu in duplum tenent̄ quo dolo vel furtum cō missum est in hijs rebꝰ quas saluas fore recepere · ff · furti · ad v̄ na · cau · sta · l · j · ꝫ infra actio in factū ·

¶ Actio de cōstituta pecunia cōpetit aduersus eum qui sine stipulatōe ostituit p se vel p alio soluere C · de consti · pecun · l · ij · nam oia ostituere est debitorem se facere sedm placēn ·

¶ Actio in rem vso datur adūsus dominum vel patrem si seruꝰ vl̄ filiꝰ pecuniā in rem patris vl̄ dn̄i ipedit quam mutuo accepit · ff · de in rem · v̄ · l · j · i pn̄ ·

¶ Actio de tigno imīcto datur ei cuius tignū alieno edificio imīctū est ab eo qui estimabat suum tignū esse. Si vero sciēs alienū id dolose fecerit tenet̄ de tigno immisso ꝫ furti ꝫ actionē ad exhibēdū non q̄ tignū cogatur eximere sed q̄ interest p stare. Et hec pbātur · ff · de tig · im īict · l · j · ꝫ · ff · de rei ven · l · in rem · § j · cum ibi notatis

¶ Actio de rebꝰ ecclesiasticis vēditis custodibꝰ earum datur aduersus eos qui sacras res emerūt citra formā cōstant · nl̄ la eis actione relicta cont̄ sacrassanctas ecclesias de precio quod dederūt repetēdo hec autē actio datur i factū cum res i aliā rem est mutata vt ex phiala factꝰ est ciphus. Si vero i forma sua sit rei vēdicatio locum habet ꝫ si alienetur quod ex lege datur ·

¶ Actio de paūperie competit aduersus eum cuius al̄ dampnū dedit cont̄ naturā sui gn̄is · verbi gra vt si equꝰ n̄ ex loci angustia vel nō istigatꝰ calce pcutiat vl̄ bos cornu petat ex naturali feritate. Hecꝰ tm̄ si istigatꝰ uel ex loci angustia dampnū dederit i huius mōi actōis odēpnatōis venit dampni resarcio aut in solutōe venit ex lege · xij · ta · noxe · dedicio . dominus em̄ noxialī iuditio seruū sui noīe conuēt̄ seruum actore noxe dedēdo liberatur · isti · de noxact · §· j Et si animalia noxe dedāt̄ pficiūt reo ad liberatōez · isti · si quis pau · fe · di ·

Et vtz malit vt ſoluēdo dāpnū ſufferre
ā alias p noxa det uel alias hoc p eū ſtat
Et pbantur hec · ff · ſi qua · paū · fe · di · l
j · i pri · t inſti · e · ti · §j · Et noxia ſignificat
delictū ſed deliquens vocatur noxa · inſti
de nox · act · glo · iverbo noxa t tamē ſepe
vnum pro reliquo dr̄ ſeu accipitur ut ibi
dem dr̄

¶ Actio depoſito vel ſuſpēſo quo iter eſt
vulgo cuiꝰ caſus nocere poterit dat̄ adū
ſus eum qui i ſub grūda ptecto ve habet
id depoſitum vel ſuſpēſum quod nocē po
tuit cuiꝰ cōdēpnatio ē · x · ſolidoz · ff · d ḥ
qui de ie · t cſu · l · ſi vero · §̄ · ptor ait ·

¶ Actio de effuſis t eiectis datur aduer
ſus eum ex cuiꝰ habitatōne vel habitacl̄o
aliquid effuſū vel eiectū ē cont̄ iter publi
cuz vnde dampnū datū alicui trāſeūti qd̄
reſtaurādū eſt ī duplū · t ſi liber homo ide
pigiſſe dicat̄ in qñq̄ginta aureos hec dat̄
actio · Si vero nocituꝝ eſt libero homi/
datur quantū iudetur iudici ex bono et e
quo cōpēſatis impēſis factis t opibꝰ q̄bz
eſt caritur ꝰ iutiliter · ff · de eo quo ēto · lo ·
l · j · in pñ ·

¶ Actō edilicia competit multis modis
Et p̄mo ſi res vēdita ſit redibita ꝓpter
uiciū ſiue morbū nec tñ a venditore reſti
tuit̄ p̄ciū emptori cū actōmbz t alijs q̄
ediles ibibent · Et ī hoc caſu ē ꝓpetua · De
hac habet̄ · ff · de edi · edic · l · ediles ī pñ ·
§ · j · t fi · t · l · iſtud ſci · ꝛ° · rñſo · t · l · redi=
bitoria · e · ti Dedo opetit qñ venditio ſit
vt ſi res vendita nō placet vt reddat̄ et
tūc eſt tpalis vſq̄ ad · lx · dies · vt · ff · e · ti
l · q̄ ſi nolit · §̄ · ſi quid ita venit · Certō cō
petit ſi venditor nō vult tradere ſeruū vel
mancipiū vel uimētū cum ornamēto cum
quo aſcēderat tpe vendicatōis p ipſo or
namento vel vt fiat redibitō rei p̄ncipalis
ꝓpter acceſſoria t tūc competit etiā vſq̄
ad · lx · dies · ff · e · ti · l · ediles in pñ · §̄ · ven
dēdi · Qñ vero comperit qñ eo loco q̄ iter
eſt vulgo habet quis canem lupum vrſū
apz̄um berrē panterē leonē cē vel animal
aliud qđ nocere poſſ̄ ſiue ſit ligatū ſiu ſo
lutū · ff · e · ti · l · hij em · §̄ · deinde autē vide
de hijs wilhelm ſpe in tractatu libelli de
empcōe t vendi · §̄ · nunc dicendū eſt

¶ Actio de ſupficie in rem competit ei q̄
ſupficiē habet in alieno ſolo noie cōducti/
ad repetendū ſupficiē ſi poſſiderat · ff · de
ſupfi · l · j · §̄ · qui ſupficiē in fi · t · §̄ · vt p̄tor
v t ſane ·

¶ Actio empti competit emptori ad rez
petēdam q̄ emerat in qua venit comoduz
quod acceſſit · Et ſi q̄d in ſpēali pacto cō=
prehēditur in hac actione attendit̄ ꝓpter
quiſq̄ ſibi paciſcitur · ff · d act · emp · l · ex
emptor in pñ · Et inſti · de emp · t vendi ·
· §̄ · ſed nr̄a ī fi · huiꝰ contraria eſt actō vē
diti que competit venditori ad petēdum
p̄ciū t intereſſe t vſuras tpe more put
inter partes conuētū ſeu cont̄ctū eſt De
iſta habet̄ in · l · uliaꝰ · §̄ · ex vēdito e · ti ·
t de emp · et vendi · inſti · in · §̄ · preall̄ · ſed
noſtra

¶ Actio ex ſtipulatu naſcitur cum de re
certa in genere ſed icerta i ſpecie fit ſti=
pulatō vt inſti · de ver · ob in pñ · Nā ſi eſ
ſet res ſimpliciter icerta ſtipulatō non va
leret · ff · e · ti · l · ita ſtipulat ꝰ ī pñti · Et ſti
pulatō eſt concepta vt cū te ſpōdes dare
ſeruñ vel ſpondes te factuꝝ domū Et per
tinet hec actio ad actiones ī ꝑſonam que
oriūtur ex otractu verboꝝ · t ḥ colligū
tur · ff · de act · l · j · §̄ · j · t · l · actionū gña · §̄ ·
ī ꝑſonam t inſti · de obli · §̄ · ſi t de act · §̄ · j · t
v nanq̄ cū ſimilibz · Et nota q̄ actō deſcē
dens ex ſtipulatōne non habet dilatōnem
anni ſicut actio de dote · l · j · §̄ · exactor · C ·
de rei vx · ac t · §̄ · cū ant · d hoc bart · ī · l · ſi
diuorciū · ff · de v · obli ·

¶ Actiones ex otractu ſicut de actōibz
ī ꝑſonam · inſti · de act · §̄ · p̄mo · que naſcūt̄
ex pactu ſiue pactū ſiue obligatō ſurḡ ·
ex te vt condco certi demu pecu odicio cē
titudinaria · Conditio ob cauſam actio co
modati · depoſiti pignoraticia de quibus
ōmnibz ſuo loco dicet̄ ſiue etiā oſurgit ob
ligatio ex verbis ſicut ī actione ex ſtipu
latu q̄n res certa ī ſtipulatōibz deducta ē

Siue etiã oriat obligatõ ex lris de qb⁹ odicio odio desidie dat im eũ qui cũ spe future numeracois scribit se debere qd ei non est numeratũ. ¶Numeratione autẽ nõ secuta infra biẽniũ nõ repetit cirographũ Et est introducta ꝛ exclusa exceptione n numerate pecunie cũ minime cogat sol uere qd scripsit se debere. siue etiã oriat obligacio ex consensu veluti. empti venditi locati conducti p socio mãdati pscriptis verbis et actio de statuta pec. ¶Nec non actio i factũ de iuri iur. Et de actionib⁹ hijs in pprijs locis sedm ordinẽ patebit Et iste sũt species actionũ in psonaz que oriunt ex cõtractu siue re verbis lris aut cõsensu obligacio oriat. De quib⁹ omnib⁹ vide. ff. de act. ꝛ obligatõ. l. j. ꝛ ij. ꝛ in sti. de obli. §. j. cũ §. ꝛ. ti. sequẽtibz usqz ad ti. de obli. q ex quasi contr nascuntur

¶ Actiones ex quasi ctractu sunt de actionib⁹ in psonam. insti. de act. §. j. cũ ibi notatis que neqz ex pacto neqz ex maleficio oriunt sed tñ maiorẽ habent affinitatẽ cum pactis quã cũ maleficijs ꝛ sunt iste sez odõ indebiti. condõ libere actionis

¶ Actio negociorz gestorz tutele subsidiaria communidiuidundo finiũregundorũ familieherciscũde peticio hereditatis directa ꝛ utilis possessoria fidei commissoria ꝛ actio ex testamẽtõ. De hijs omnib⁹ ff. de actõi. ꝛ obli. l. de maleficijs. §. si qs sequentis ꝛ §. sequẽti ꝛ insti. de obli. que ex quasi contra nascuntur cum ibidem notatis

¶ Actio de peculio ꝛ ꝓiussu ꝛ de in rez verso actio tributaria institoria exercitoria actio Funeraria ad exhibẽdũ de tigno iũncto. actio in factũ de re ꝛ ven. actio de pauperie interdũm quorz bonorz. uti possidetis. utrobi interdũm saluianũ de quib⁹ require in loco suo

¶ Actiones uel obligatões ex maleficijs sunt actiones in psonam. insti. de act. §. j. cum ibi notatis. Quib⁹ delicta hoim cohercẽtur qd publice interest. ff. d fideiuss. l. si aured. §. fi. ꝛ ff. ad. l. aq̃l. l. ita vulnerat⁹ cum similib⁹ vt est condõ rei furtiue Actio arborz furtim cesaz. actio furti. actio ui bonorz raptorz. actõ legis aq̃lie actio iniuriaz qd met⁹ causa de dolo. actõ seruũ corrupti. actio rez amotaz condicio ob turpem causã interdictũ unde vi interdictũ qd ui aut clam. ẽdictũ de libero homine exhibenda de uxore ducẽda de liberis exercẽdis. interdictũ quorz legatorum. interdictũ phibitorz ne quid i flumine ripa uel publica pena ei⁹ fiat nec in ua publica interdictũ de itinere actuqz priuato de quibus omnibus require infra de i. suo loco.

¶ Actiones uel obligatões ex quasi maleficio sunt actiones in psonã. insti. d act. §. j. que neqz ad pacta accedũt neqz ad malefitia. sunt tamẽ similiores maleficijs quã pact. vt actio i factũ aduersus iudicem qui litem fecit suã ꝛ actio ifactũ deiectis ꝛ effusis. Et actio in factũ de apposito uel suspenso quorz interest. et actio i facto de dolo ꝛ furtu eorz qui ministerium cauponum aut stabulariũ aut nautem exercent. ff. de obli. ꝛ act. l. ex maleficijs. §. si iudex usqz ad finem. ꝛ insti. de obli. q ex quasi malefitio nascunt p totũ

¶ Actio exercitoria sedm azo. i sũ. e. ti. datur contrahẽtibz cũ magistro nauis ppt nauigandi necessitatẽ cõtra exercitorẽ nauis q magistz naui preposuit quẽ equuz fuit teneri vt tenet qui istitorẽ taberne uel negocio preposuit. ff. de exercito. act. l. j. Nec g actio nõ datur cõtra magistz nauis sed contra eum qui magistz nauis preposuit in eam causã i quã preposit⁹ est exp̃sse uel tacito vt i eadẽ. l. j. §. nõ aut. et §. prepo. igit. Est autẽ magister cui totius nauis anchora ꝛ cura mãdata est. l. e. §. magistz nauis qui i uulgari lumbardorz ꝛ puicialiũ comitus dr. ꝛ in theuconico ꝛ i almanico steyerman dr. ¶Nec distinguit an iste magister sit liber uel seruus maior uel minor. Et sibi imputatur q cui⁹ preposuit vt. l. j. pall'. §. cui⁹ autẽ odõis

Sed exercitor dicitur is ad quē obuētō nes cottidiane aut reddit⁹ quest⁹ ⁊ vti litates nauis puemūt ⁊ ptinēt vt ·e·le· ·§·exercitorem siue ver⁹ dñs nauis sit si ue a dño nauis ꝺduxerit ad tps vel imp petuum vt dr̄ ibidem

¶ Actio estimatoria vel extimatoria ·i· actio pscriptis verbis sic cognoīata ē ac tio que ex estimato ꝓponit gra dubitatio nis tollēde qñ res estimata vendēda dat dubitatum enim est an ex vendito sit a ctio an ex locato an ex ꝺducto an man= dati ·vt si rem meam ꝺo tibi ·⁊ estimo vt eā vēdas p·x·et inde·x·reddas mihi aut rem vt ·no ff·de exti·act·im rubrica ⁊·l· j·⁊·instit·de act·§·actionū·

¶ Actio ex testamēto nō solū scripto he redi competit ad petēdū hereditatē· ꝙz etiā conī heredē scriptū legatarijs ⁊ fidei omissarijs C·coīa dele·⁊ fidei omissarijs l·j·Et sapit naturā actionis bone fidei·ff de legi·l·arare·Tamē dicit bar·g reue= ra est stricti iuris cum nō numeretur iter actiones bone fidei ī §·actionū instī·ꝺ act vt no· ipse in ·l· huiusmodi·§·edi·ff ·de legi·

¶ Actio familie herciscunde iter eos cō petit qui omunē habēt hereditatē diuī= dēdam·ff·ꝺ fa·hercis·l·j·⁊·ij·Et dicit fami·hercis·i·hereditatis diuidēde sēꝺz azo·ī sū·vt no·ff·e·ti·in rubro. Nomen autem familia qñq; ponitur ꝓ ognatione vt cum dicitur illi sunt de familia ꝓami· Et qñq; ꝓ seruitute ⁊ potestate· vt cū dr̄ pat⁹familias filiusfamilias·hic tn̄ ꝓ substā cia et hereditate·vt C·ꝺ ver·sigm·l· fi· Sed herciseo est verbū grecū idē q; di uido·ide herciscunde·i·diuidēꝺ no·glo ff·e·ti·ī rubrica. Et vtim̄ hoc verbo sicut repim⁹ apud antiq⁹s qui gerūdia sua ꝓ= nunciabāt ī vndo vt legundo audiundo di uidundo herciscūdo sedm azon in sū·sua· Et ita ētiā hodie dicere possum⁹ familie herciscunde ꝓ familie herciscēde

¶ Actio fauiana ⁊ pauliana habite sūt ē circa actionē calusianā·

¶ Actio finiū regundoꝝ competit finibz ad distinguēdū vel ad iudicādū·ff·e·ti· l·j·§·iudici·cum·l·sequēte iter eos qui agros ofines habēt vl̄ predia·isti·ꝺ act ·§· itē finiū regundoꝝ ⁊ habet locum ī ru sticis pdijs tm̄·ff·e·ti·l·ij·⁊ non in vr= banis·qz vrbana pdia nō sunt ofinia sed uicina quia pietibz distingui ofueuere ·ꝫ ofinia dicim⁹ que a deo sunt ꝓxia vt nul lus paries ī medio interponatur ·ff·e·ti·l sed ⁊ loci·§·ī iuditio cum ibi notatis. Vr bana pdia dicuntur omnia pdia que hnt edifitia etiam si sint in villa qz vrbanū pꝺiū non facit loc⁹·sed materia etiā habi= tandi causa facta. Vnde si in vrbe edifici um causa non habitandi sed gra reponen doꝝ fructuū fiat dicet pdiū rusticum· Sed ⁊ orti in edificijs constituti nisi pli um sint redditu vinearij forte ⁊ sic alj to= rie continent appellatōne vrbanoꝝ pdi oꝝ·ff·de v̄·sig·l·vrbana. Rustica autē p dia vocant agri nō habētes edificia. Et si inter te ⁊ me conī quē ago finiū regūdoꝝ via publica vel publicū interuenit nō ha bet locum hec actio quia cōfiniū nō intelli gitur secus si riuus ꝑuat⁹ interuenerit qz finiū regundoꝝ agi potest conī dñm riui ff·e·ti·l·sed ⁊ loci·§·fi·cum·l·sequē·et ibi nota· Est autē hec actio duplex quia vterq; est actor ⁊ re⁹ de ꝓba·ex lr̄is·ff· e·l·iuditiū communidiuidundo ⁊ familie herciscunde. Et·l·inter coheredes·§·si fa milie·ff·e·Itē est mixta quia ē in rem et in psonam·instī·de act·§·quedā ergo ⁊·§· item finiū regūdoꝝ

¶ Actio funeraria conī heredē bonoꝝ vl̄ possessorē dat·ff·de·relj·⁊ sump·fune· l·⁊ si quis·§·fi·⁊ datur ei qui funeraūt vt non heres defunctū sed causa pietatis ff·e·ti·l·ꝫ interdū·⁊·§·si quis cuz ibi no tatis·p hāc em̄ actionē venīūt reficiende expēse ibidē a funeratore facte

¶ Actio furti manifesti sedm azo·locum habet qñ fur rē tenens visus vl̄ deprehēsus fuerit siue in publico siue in ꝓuato vel a do mino vel alio añq; ꝓueniat ad locum quo

pferre rem destituauit. ¶ Si talis deprehē
datur vel cum reuideat' ⁊ ad eū dēphen
dendum occursum sit ei licet abiecto fur-
to aufugerit furti manifesti tenetur · l · si
quis · §· census · ff · e · ti · misi furripiētis mu
tetur stat? vt tu mihi furripuisti m ser ui
tute ⁊ manumissus furto dēphēderis cuz
re furtiua vel sip tuleris quo destinabas te
neris furti non manifesti tūc eī dēphende
ris cum re furtiua pri?q̄ eo loco ptuleis
quo destinaueras illo die manere cū fur-
tu tunc fur es manifest?. Hec oia dicū t'
ff · de fur · ⁊ de pe · di · j · c · vlgaris · vtrum
qui partem aceruj frumenti furatur to
cius aceruj furtum faciat · et datur
actio furti manifesti in quadruplū · insti ·
de obligat · que ex mal · §· pena manifesti ·
¶ Actio furti nō manifesti competit quā
docunq; pdictis modis furtum nō manife
stū pbatur · ff · e · ti · l · manifestū · insti · de
obli · que ex ma · naf · §· nec manifestum ·
Et etiā si iudisti furtum te tamē absco di-
sti cum furtū faceret ne te occideret duz
tī nō est manifestū · ff · e · ti · l · si quis ī ser
uitute · §· ceterꝝ. Et datur hec actio in du
plum · institu · de oblig · que ex ma · naf · §·
pena · pall'
¶ Actiones hereditarie dicunt' que trā
seunt ad heredes vel contra heredes sedz
azo · Itē que ab heredibz incipiūt vel con
tra heredes · vt autē plene sciat' que tran
seunt ad heredes vel non. Distingue aue
nascitur actio ex malefitio vel quasi · aut ex
contractu vel quasi put psequit' azo · in
sum · e · ti · ⁊ sedm placēn in sūma · sua · e ·
ti · hijs actionib? cōuenīūtur hij qui suc-
cedunt in ius · ⁊ non hij qui succedūt in
rem ut donatarij vel legatarij ·
¶ Actio in factū adūsus iudicem qui li
tem fecit suam datur adūsus iudicē q̄ per
imperitiam male iudicauit inquātū iudi-
cat religionē indebit' esse ex quasi malefi
tio · insti · de obli · que ex q̄si maf · naf · ī pn̄
et · ff de varijs ⁊ extraordi · ogni · l · fi · Si
vero dolo malo iudicauit vere est ex male
fitō obligat? actione in factū vel actione
de dolo ād omē interesse ei q̄ lesit ⁊ infa
mis est. Item tenetur crimie falsi qui pe
nam deportacionis vl' vltimi supplicij con
tinet sedm azo pbant' hec · C · de · pe · ind
qui male iudicauit l' · ij et ibi nota in glo
fi. iūcto autētico nouo iure ibidem posito
et. l. si filiusfamilias. ff. de iudicijs. Iu-
dex autē eccl'iastic? male inducē? p grāz
vel p sordes ab execucione officij p annū
est suspensus ad extimacionē pti quā lesit
nichilomin? cōdēpnand?. Et si durante
suspēsione se diuinis ingesserit irregula-
ris est nec cū eo misi p se apostolicā potit
dispēsaivt in eo cū ee'm de. re. iudic. li · vj
¶ Actio in factū de eo qd certo loco dr
Vbi aliq̄ est pmissū dari certo loco si iu
dicū in illo loco constitui non possit. In
troducta tamē est q̄dam actio arbitraria
vt possit etiā in alio loco agi. Precor eī
iniquū esse arbitrat' non posse conuenire
debitorē in alio loco quā in loco destinato
solucioni Et hec actio arbitraria ex sui na
tura est stricti iuris in qua habita consi de
racione aliaz actionū stricti iuris q̄d q̄d
esset omissū deberet haberi omissū. tamen
in illa venit etiā quidq̄d equū et iustum
visū fuerit religioni iudicātis · Et ppter
hoc appellat' hec actio arbitraria irregu
laris quia cont' naturā aliaz actionū stri
cti iuris est · et hoc est qd dicit · glo · in ·
Rubrica · ff · de eo qui certo loco quid sit
actio irregularis ·
¶ Actio ī factū ex edicto pretoris de a
lienatōne iudicij mutandi causa facta da
tur ei in cuj? fraudē ⁊ illusionē facta est
alienatō ⁊ suis heredibz aduersus eum q̄
rem alienauit quē ad interesse conuenis
quanti interest actoris cōī ordinario vel
deleg · ꝺ qua goff · in sū. de alie · iudi · mu ·
cau · fac · ⁊ · c · j · e · ti · in glo ·
¶ Actio in factū de dolo ⁊ furto eorū
quoz mīsterio quis cauponē aut nauez
vel stabulum exercet dat' adūsus eos qui
presūt caupoīi aut nauī vel stabulo q̄ q̄m
offitio malor hoīm vtūt' in duplo tenēt'
quod dolo aut furto eoz cōmissū ē ī hijs

rebus q̃s saluas fore rẽceperũt . ff · naute cau · sta · l · j · in pñ · ꝛ · §· idem põ pom? ꝛ · l · Et ita · §· idem ꝛ · §· ait p̃cor iũcta · l · fi · §· hs actio · e · ti · ꝛ · ff · fur · adũ · nau · cau · stab. l · j · ꝛ · inst̃i · de obli · que ex ma · nas̃ · §· item exercitor

¶ Actio in psonam dr̃ oditio quãdo otẽ dis aliquẽ dare aut facere tibi oportere · Quãdo vero agis vt restituat̃ tibi res tua et speciale nomẽ accipit ꝛ indeposito dr̃ simpliciter actio psonalis ꝛ non oditio · hoc autẽ nomẽ oditio inde descendebat qr olim iudicia erãt ordinaria ꝛ certa verba ꝛ que oportuit condici · i · simul dici · vt si quis caderet a silba caderet a tota causa Sed postea ille solemnitates in disuetudinẽ abierũt attñ nomẽ remãsit vt adhuc et psonales actiones que solemnibꝰ vbis interptabant̃ seu ipetrabãtur condicões vocentur · Et hec colligũtur · inst̃i · de act · §· appellam? cũ ibi notatis · ꝛ · ff · e · ti · l · actionũ gña Et haꝛ actionũ genera quedam nascũtur ex contractu q̃dã ex quasi ꝯtractu · quedã ex malefitõ ꝛ quasi maleficio · inst̃i · de obliga · §· se · ꝛ de act · §· oium Require sꝫ de ommbus hijs s̃ actiones ex con̄tractu

¶ Actio in rem dr̃ vẽdicatõ rei · sꝫ qñ dicis rem de qua agitur tuã esse ꝛ aduersari? dicit uel ostẽdit ipsã rem esse suam · ff · de act · ꝛ obli · l · actionũ gña ꝛ inst̃i · e · ti · §· appellam? pall' · Et haꝛ actionũ alia est directa in rem actio vt reiuendicatio actio confessoria ꝛ negatoria · Alia ẽ actio ĩ rem vtilis que sũt actiones de dominio nõ directe sed vtiles q̃ ex equitate dant̃ · qñꝫ nõ dñis vt sũt publiciane que ex adũctis causis competũt Et actõ p quã queritur an actor iuraũt ꝛ actio ĩ rem ꝺ superficie ꝛ actio fabiana ꝛ pauliana ꝛ calbiana ꝛ actio ĩ rem que optit iter dñm tabule ꝛ pictorẽ . Sunt ꝛ alie ĩ rem actões ĩ quibus nõ ꝺ dominio sed de pignor agitur sicut seruiana ꝛ quasi ꝫuiana · de quibꝰ inde loco suo. Et nota q̃ actio psonalis non sequit̃ fundũ ff · de cõtrhẽ · emp ꝛ ven · l · minꝫ · §· lucꝫ Titꝫ · ff · ad treb · l · j · §· si odio · ff · de iudi · l · fi de cõmissũ · §· tractatũ C de seruit · l · ñ · §· pinde ꝛ · ff · de ali · iudi · mu · cau · fac · l · iij · §· opꝫ in glo · p dyuuz in l · fi · ff · de nouũ opis nũciati · Itẽ actio psonalis est ita affixa ossibꝰ creditoris q̃ in aliũ trãsferre nõ põt misi ficti one iuris · ff · de pecu · l · si q̃s ꝯ

¶ Actio iniuriaꝝ competit ei q̃ iniuriam passus est vt notat̃ inst̃i · ꝺ iniur · in rubrica cont̃ eũ qui intulit iniuriã vel iferri procurauit · inst̃i · e · ti · §· non solũ Et pulsauit vel verberauit vl' famosũ carmẽ ad alterius contumeliã scripsit vel quo quomõ iniuria aliquẽ affecit · inst̃i · e · ti §· iniuria · in qua iudex odempnauit q̃ti actor iurauerit se nolle illã iniuriã sustinuisse p̃missa tñ iudicis taxatõne · inst̃i · e · ti · §· pena · ꝛ · ff · e · ti · l · inst̃i tutõi bꝰ · Quidã em dicũt q̃ iurare debet pcipꝫ de suo pdidisse tantũ vel tm̃ q̃ talẽ iniuriã sustinuisse · Et hs uidetur approbare hosti · in sũ · ꝺ iniur · ꝛ dãpno dato ꝛ specu e · ti · Alij dicũt q̃ sufficiat eũ iurare sic q̃ nollet lucrari tm̃ vel tm̃ p eo q̃ talẽ iniuriã sustineret vel sustinuisset. Primũ tñ videtur verius · ꝛ actio iniuriaꝝ ex pactu non nascit̃ sed ex otumelia · l · si vnꝫ · §· sed si pactũ · ff · e · ti · vbi tex · iqiut ille nõ em ex pacto iniuriaꝝ nascitur actio ꝫ ex otumelia. Et est ex bono ꝛ equo ꝛ dissimilatõne abolet̃ · Nam si quis iniuriã reliquerit hs est si statim passus ad aim nõ reuocauerit postea ex pnia remissã iniuriã non poterit recolere . l · nõ solũ · §· j ff · de iniur · Et neqꝫ i hered̃ neqꝫ hẽdibꝰ datur · l · iniuriaꝝ actio ꝛc̃ e · ti · ff ·

¶ Actio institoria sc̃m azo · dat̃ ei qui cũ aliquo cõtraxit i illa negociatõe in qua p̃positꝫ est cont̃ eũ qui p̃posuit aliquã statõnem vel negociatõem gerendo de otinentibꝰ cum p̃posito siue p̃positꝫ sit expressus siue tacitꝫ · vt · ff de institoria · l · j · ꝛ · ij · ꝛ · l · ait · §· non tñ cũ ibi notatis · Et dr̃ institoria ab institore p̃posito tanq̃ exercitoria noiet̃ a p̃ponẽte · inst̃i · q̃ cum eo · §· exercitoria ꝛ · §· sequẽti · Nam institor

dict? est ex eo q negocio gerendo īstet nec refert an tabernis sit ꝓpolit? vl' cuiq; alteri negociatōi vt ff e ti l quicūq; ꝛ l īstitor ij vt īstitor dicatur ille qui tabernis tuis vēdēdis vel alicui alteri negociatōi ꝓpolit? est

¶ Actio legis acq̄lie duo cōtinet capita vel tria licet vnum nō sit i vsu ff e ti l si seru? seruū ¶ huiꝰ legis ꝛ īstit e ti Primū caput est de seruis occisis vel quadrupedib; quī numero pecudū continēt vt īl. lege acq̄lia ff e ti vbi dī de aialib; que gregatim habētur ꝛ pascūtur sicut oues capre ꝛ boues equi muli asini Et sed; Labionē sues sed nō canes ꝛ longemi? bestie fere ꝛ vrsi leones ꝛc Sed elephātes ꝛ cameli q̄si mixti sūt Et ideo ꝑmo capite eos cōtineri oportet quo casu tanti fit o dēpnatō quāti plūmi ipsa res valuit āno ꝑtito vt ī dēa l lege acq̄lia ff e ti ꝛ īsti e ti ī pn̄ Sxm caput qđ nō ē i usu ℏ n̄ ꝑmitur vt ff e l si seru? ī ¶ huiꝰ ꝓpall' vbi dī huiꝰ legis secm quide caput ī diffinitudinem abijt Sz terciū caput huiꝰ legis est de eis vulneratis feris bestijs occisis ceterisq; rebz ruptis vt veste vase ꝛ similibz Quo casu cōdēpnat' qui dapnū ded' quāti res fuit xxx dieb; retro rei ꝓciū ꝛ valorē estimādo ut dēa l si seru? seruū ¶ tercio autē capite ꝛ īsti e ¶ capite ētō eum ¶ sequēte Et in hac actione si quis dampnū se dedisse ifficiatur i negat odēpnat' in duplū ff e l j ¶ j Dī aūt lex acq̄lia ab acq̄lio plebis tribuno sed; ysi li v qui ipsā in monte auētino tpe discord die pplī ꝛ plebis cōstituit ff e l j ꝛ ꝓ modum concordia facta vice legis est habita

¶ Actio mandati directa ꝯpetit mandatori et ei? heredi ff e ti l si vero ¶ fi ꝛ l si mandato ticij ꝑmo rīnso ꝛ ¶ j contra mandatariū vel ꝓcuratorē post mandatū susceptū ff e l si remunerādi ¶ j Et īꝑ tum interest id factū esse quod mādauit puta mandauit vt fūdum emeres si mea interest emi teneberis post mandatum susceptū tamē si eundem fūdū ego ipe emo vel ali? mihi neq; interest aliud cessauit hec actio secm azo ff e ti l si ꝓcurato rem ¶ mādati actio

¶ Actio mandati contria competit mādatario ff e ti l si vero non remunerādi ¶ cōtrario vel ꝓcuratori ad expensas aduersus mādatorē q̄tenꝰ fines nō est egressus. ¶ Si vero aliquid erogauit vtilit' in eo nō habet mandati iudiciū sed tātuz negociorꝝ gestorꝝ secm mart licet jo et accur cont' ꝓvt le ꝛ no īsti e ti ¶ is q̄ ꝛ ff e l sed ꝓcul? cū l sequē in pn̄ et C de rogo gest l fi in glo vlt ¶ Si vero mandaueri tibi vt fundū mihi emeres et si nōdū ꝑciū solueris ages mecū mādati vt suscipiā obligatōez qua teneris uēdito ri Nam ꝛ ego agere possū vt cedas mihi actōz empti ff e ti l si mādato meo ꝑmo rīnso Competit ℊ breuiter actio mandati directa cont' illū qui mādatū suscepit ad implendū cū ꝑmo cogi nō possit q̄ susciꝑt mādatū īmꝑtū iterfuit mādatoris factū fuisse qđ mādat' Et rursus ipsi mandatario qui mādatū suscepit cōpet' actio mandati ctraria ad īpensas si q̄s fecit ratōne mādati suscepti si fines mandati nō excessit sed si mandatum excessisset in expensis factis nō repetet ipsas pr hmōi actionē

¶ Actio negatoria require supra actio confessoria

¶ Actō negociorꝝ gestorꝝ duplex est scz directa ꝛ contraria Vnde actio negociorum gestorꝝ directa est qua agit dn̄s rei geste cont' eū qui negocia eiꝰ gessit vt āministratōis ratōem reddat vtputa si ego fui absēs ꝛ negocia mea ceperūt esse dissita ꝛ male se habebant tu hoc vidēs absq; mandato a me recepto mei contēplacione et ex amicicia quā ad me habēs gerebas negocia mea mihi dat' hec actio negociorum gestorꝝ directa ad hꝰ vt reddas mihi ratōem admīstratōis vt ff de negoc gest l ij ꝛ īsti de obli q̄ ex q̄si oītc nal ¶ j ꝛ ¶ sicut

¶ Actio negociorꝝ gestorꝝ ꝺtraria competit illi qui sine mãdato se ĩstituit alieis negociis gerẽdis adũsus dñm negociorꝝ ad repetẽdũ expensas negociorꝝ gestatõne factas . Et venit oĩa que expendit de suo necessario vel vtiliter nõ tñ voluptuose vt hec colligunt ff e ti l ij cum ibi notatis

¶ Actio de peculio vel peculieten? cõpetit ei qui cum filiofamilias vel seruo peculiũ habẽti bꝰ contrexit ff q eũ eo l j cum sequẽ Nue post mortẽ filij vel seruꝰ ẽ annalis ꝛ nõ post emãcipatõem manumissionem vel alienatõem ff qñ actio de peculio ẽ annalis l j ꝯdiu vbi dr Quãdiu filiꝰ vel seruꝰ ĩ potestate est de peculio actio ꝑpetua est . Post mortem autẽ eiꝰ vel pꝰ ꝙ emancipatꝰ manumissus alienatꝰ ve fuerit tpalis esse ĩcipit i annalis ꝛ cõpetit hec actio aduersus dominũ uel patrem vt notat ff de pecu l j verba

¶ Actio noxalis sedm azo dr actio q nascitur vel oritr ex delictis seruorꝝ ff e ti l j ꝛ isti e ti ĩ pñ Et dr noxalis a noxia qd significat ipsũ delictũ . vel a noxa qd dr ipse deliquens Vsus. Noxia delictũ delinquens noxa vocatur

¶ Actio pignoraticia directa cõpetit debitori contra creditorẽ ĩsti . quibꝰ modis re contra obli ſ fi. Vel contra eiꝰ tutorem vel curatorẽ si pignora acceperũt ff e ti l si solutũ ſ fi. Et habet locũ soluto debito et aliter satisfacto quẽadmõz voluit ẽditor liez non sit solutum vt si pignora alia data sunt creditori vt a primis recedat vel fideiussores siue res alias vl pẽũ vl etiã nuda ꝙuẽcio sine pcio vel pacto Quociens em vult creditor recedere a pignore videt satisfactũ si vt ipse velit vl voluit cautũ est licet ĩ hoc deceptꝰ sit sui facilitate sedm azo vt ff e ti l si rem ſ emẽs ꝛ l necessarias ſ si vmus Per hanc ꝯ actionẽ debitor repetit expensas si quas fecit ĩ re pignorata

¶ Actio pignoraticia ꝺtraria dat creditori contrẽ debitorẽ ꝛ dat ad multa . Vt em decipiat a debitore vel ipsa re vel eiꝰ ꝓposito qz obligauit rem alienam vel alij pignoratam siue obligatã nisi eadẽ res sit ampla ꝛ ad modicũ etiã fuerit alij pignorata ꝙsi ĩ nullo captꝰ sit qui pignora secundo loco accepit ff e ti l tutor ſ cõtraria iuncta l si quis ĩ pignore ſ fi Et si debitor maliciose vsat? sit obligando es vel stãnum ꝓ auro vel argẽto ff e ti l j ſ si quis ꝛ ĩ ſ pall l si quis ĩ pignore ij rnso vel si obligauit seruũ p quem dãpnum datũ est puta furtũ vel aliꝰ hmõi ꝛ hñ si sciuit tenet ĩ solidũ i ĩ totũ . Nec? si ignorauit qz tũc libertabit noxe deditõne ſez dando seruũ ꝓ noxa . In hijs cõpetit hñ actio sedm azo ꝛ alios et ꝓbant hñ ff e ti l si seruꝰ pignori . Itẽ sedm azo agit creditor actione pignoraticia si suos pignoratos artificijs ĩstruxit si incepant in breui añꝙ pignorarẽt vel debitoris voluntate creditor eos instruxit Sed si mihil horꝝ intercessit si quid artificijs necessarijs eos instruxit sedm azo erit actõ ꝺtraria ff e ti l si seruꝰ

¶ Actio aũt pignoraticia vtilis sedum placẽ datr ei qui ĩpignorauit rem alienã sine dñi ofectu ꝛ postea dñs pignoris ẽ ff e ti l rem alienã ꝛ ff de pigno l j ſ j ꝛ l si ticio cum sequẽte Et tam directa quam illa dantr pncipali ꝛ suis heredibꝰ ꝛ contrẽ heredes creditoris vt põt ꝓbari ĩsti de ꝓpe ꝛ temp acci ſ non aũt iuncta l ex contractu ff de act ꝛ obli ꝛ l j ſ creditor ꝛ ĩsti quibꝰ modis re contrẽ ſ fi.

¶ Actio per quã queritr an actor iurauerit sedm ꝙsdam datr ei qui cũ peteret rẽ suam delato sibi iureiurãdo ab adũsario eam suam esse iurauit Ab eo enĩ rem suam petit actione ĩ factũ qui iurauit suam esse ff de iurjur l nam postea ſ j ꝛ ſ fi. Si vero rem suã sibi traditã postea amisit ꝛ ille qui detulit iuramẽtum eam nactus sit adũsus eum publiciana cõpetit actõ ex li feudorꝝ ff sub ty de publi act l eiꝰ qui ſ petenti vbi dr Si mihi petẽti rem

iuramētū detuleris. Juraueroꝝ rem meā esse opetit mihi publiciana si adūsus te tā tū quomō hoc debeat itelligi ibi no. plene ⁊ solet iusiurādū referri ei qui detulit C de re. ere. l. gñaliter. §. omne. v. sed sacra mēto alias iuramēto

¶ Actiones pīudiciales im rem esse dicunt p quas q̄rit an quis liber sit/an libertꝰ. ⁊ im partu agnoscendo. vt im. §. pīudiciales. imsti. de act. Sed illa p quā queritur an aliquis sit liber partim ciuilē cāz obtinet/partim ptoriā. Ciuilē autē sedm formā dominij qua im ea directe agit. Et ptoriā sedm formā ⁊ modū petēdi qz tuum a teipso non ab alio petit possessore. Cetere vero due formā capiūt ex ptoria iurisdone ⁊ im rem dicunt esse ad instar actōm de seruitute qz im hac de iure patet natꝰ iure i illo pprietatis iure agitur. et preiudiciales dicūtur qz quēadmodū exceptones actōibꝫ opponūt. ⁊ ante primā questionē eminant Ibi aūt quare nō exceptōes sed actiones dicant quis queat hanc cām accipiat qz nō est exceptō mi si sit actōis exclusio. Hee vero pīudiciales nō nullam actōnem excludūt sed nō competi dicūt. ⁊ ideo actiones dicuntur ⁊ nō exceptōes. Verbi gra pīudiciales actiones p tāto dici pnt/q im ipsis tractat de magno pīuditio. vel qz q̄stiom mote pīudicāt vt agis cont me ⁊ aliquid petis oppono tibi q̄stione statꝰ dicēdo q es filiꝰ meꝰ ul' seruꝰ in potestate mea ostitutꝰ aut libertꝰ. ⁊ sic de osilibꝫ. Et pīudicabit actiom tue cont me mote. Sunt ⁊ alie im rem actōes i quibꝫ nō dr de dmio sed de iure pignoris agitur vt seruiana ⁊ q̄si seruiana require i loco suo

¶ Actio pscriptis verbis ex tractibꝫ innominatis descēdit vbi qz ciuilis causa subest sufficiēs ad actionē introducēdā ⁊ cū negociū nō cadit i certū ⁊ spēale nomē contractꝰ nec causa hmōi actionis expmitur cetere huiusmodi actōnes exprimuntur sic do vt des/facio vt facias. do vt facias facio vt des. Ex quibꝫ nascitur actio prescriptis vbis noiata alias ciuilis. Quādo mihi aliquid adest vel abest vel affuturꝫ est nec tibi adest nec affuturꝫ ē aut mihi nō abest nec tibi adest aut si nec tibi assit/nec mihi absit ⁊ cesses iplere qđ ouenit inter nos. ego aūt feci im subsidiū itentatur actio de dolo. Nam vbi vnꝰ cessat iplere qđ im se est qđ pmisit altero iplente locū habet hec actio.

¶ Actōnes ptorie que sūt ⁊ q̄t require i spe. ti. de act. seu peti. ppo. §. postremo Dicūtur aūt ptorie sedm azo. qz a pto re sunt iducte vt imsti. de act. in summa secundū eundē

¶ Actio p socio que ex vtraqꝫ pte dirca est cōpetit ab vsufructu quē solꝰ alter sociorꝫ percipit vel si dolum omisit im rebꝫ omibꝫ. Nam locum habet qñ duo ieunt o tractū societatis. ita q tam lucꝝ q̄ dam pnum inter eos one est. Et si aliquis sciorum male ⁊ dolose versēt tunc alteri detur eum datur hec actio. Est autē societas sedm azo. duorꝫ vel pluriū conuēcio rēta ob cōmodiorē vsum ⁊ vberiorē questum. Nue diffinitō sedm q ipse dicit non est i legibꝫ sed i marcotulio repitur. Nascitur aūtē hec actio demū societate finita que finitur pluribꝫ modis put plequit ipse azo i sū. e. ti.

¶ Actō publiciana ex equitate datur ei qui rem bona fide emit a nō domio. ⁊ rem sibi traditā bona fide cepit credēs vendē tem tēpe vēditōis ⁊ tradi tōis dnm ee. ff. d publi. Et si res. §. vlt. Et sufficit emptori habuisse bonā fidē licet venditor malam fidē habuerit. ⁊ callido osilio vendiderit vt. e. l. §. pretor ait Hanc aūt vi dr cō tradicere autētica C. de prescrip. lon. tēp male fidei possessore alienāte cessat longi tpis prescriptio. Soluto habetur i glo. i. c. abbatem. de re. im. li. vj. Si g talis emptor annꝝ vsucapiat vel ante completā vsucaptōem a possessione cadit pretat rez a possessore iure quasi dominij. Et appellatur actio publiciana a publicio actore q eam iuenit. insti. de act. §. alie. Ad hoc

autē vt actor obtineat oportet istū ꝓbare
uſtū titulū ⁊ rem ſibi fuiſſe traditā ⁊ bo
nam fidem habuiſſe tpe emptōnis ⁊ ven
ditōnis · ⁊ quod ꝓſumitur niſi otrariū ꝓ
betur ⁊ q̄ credat modo vēditorē vel do=
nantē tpe contract⁹ dn̄m non fuiſſe alias
publiciana non competeret . Permittit
autē tali vendicione ac ſi vſucepiſſet uen
dicare niſi forte ver⁹ dn̄s poſſideat vt q=
dam dicunt qr exceptō veri dominij pu=
bliciānā excludit . Ibi autē poſt vſucaptō
nez a poſſeſſione cadat tūc non opetit pu
bliciana · ſed ciuilis actio vel reiuēdicatō
ſēm quoſ dā vtilis ſēm quoſ dam dirēa
ff · de publi · l · j . De hac materia uide no
jo · an · de ſen · ⁊ re · iudi · abbate ſane li · vi ·
ī glo · vbi in fine dr̄ q̄ reiuēdicatō ⁊ publi
ciana ñ ſūt otraria ſed diuerſa cū ad eūdē
finē tendūt · ſecus cum tendunt ad fines
diuerſos .

¶ Actio publiciana reciſoria datur ei cui
res quā a non domīo emit credēs eū dn̄m
vt ſ̄ · cum abſēs erat cauſa reipublice vel
ſtudij vel pegrinatōis vel legatōnis ciui
tatis vel cauſa appellationis ꝓſequēde vl̄
teſtimonij ferēdi vel quia ī captiuitate fu
it uel alia cauſa ñeceſſaria fuit abſēs . Et
talis res ſua cū eſſet abſēs vſucapta eſt ·
licet ei ꝓpter neceſſariam abſēciā quā in
fra annū poſtq̄ reuerſus eſt reſcindere vſu
capionē vt dicat adūſarium non vſucepiſſe
qui vſucepit per auxiliū pretoris hoc re
mediū ſibi dantis . Ibi autē vere fuit do
minus rei tūc cōpetit ei vendicatō reciſſo
ria . Ibi vero res talis erat pignori obliga
ta cōpetit etiā ypothecaria reciſſoria ⁊ h̄
in realibꝫ actōnibꝫ . In actione aūt ꝓſona
li cōpetit certi ꝺditio reciſſoria . De hac
materia vide wilhel · mi ſpe · ti · de ī inte · re
ſti in tractatu libello ꝛ · § · ſuper uerbo ſed
ſcias ⁊ ſequēti ⁊ glo · optima in verbo do=
minij vel quaſi circa mediū in · c · abbatez
ſane de re · iudi · li · vj ·

¶ Actio quāti minōris quedā eſt ꝓtoria
quedā ciuilis pretoria locū habet cū q̄s
emit aīal vel ſeruū morboſū ſeu uicioſū quī
ꝓpter morbū vel uiciū min⁹ valet q̄ emp
t⁹ ſit · ⁊ dat ad petendū id quo min⁹ va
let · puta ſi res nō eſſet uicioſa vel morbo
ſa valeret · xx · nūc autē valet · xv · ꝓpone
hec actio ad petendū q̄nti minoris iter ſit
emptoris . Hoc aūt ſcias q̄ de uicio nūq̄
tenet vendit⁹ niſi i tribꝫ caſibus . Pri⁹
eſt qn̄ noiatim ꝓmiſit ⁊ tūc aget ex ſtipu
latu . Scd⁹ eſt qn̄ ſciebat ſeruum habere
uiciū ⁊ emptorem non ammonuit ⁊ tūc
tenet ex empto vl̄ q̄ redibeat vel q̄ ad
mittere teneat . Terci⁹ ſi im uicio animi
ſit admixtū uiciū corpis · dat aūt iſra an
num vtilem · Sed ciuilis actio quāti mio
ris competit qn̄ libr̄ū vel aliam rem vicio
ſam vel morboſam emit ꝓpter quod res
min⁹ valet et agit quanti minoris eſſet
emptur⁹ · de hac actione nichil dicitur in
arbore actionū · ſed de ꝓtoria ſolum Vide
ſimiliter de hac materia viilhel · in ſpe · ti ·
de emp · ⁊ ven · § · nunc dicendum · v · eſt ⁊
alia actio .

¶ Actio quod iuſſu ꝓpetuo datur cont̄
patrē vel dn̄m quor⁹ iuſſu cū filio vel ſer
uo aliquis contraxit ſiue uideatur iuſſus
ad contēt̄em ſiue ad ſeruū . Nec eſt im ea
op⁹ vel verbis vel ſcriptura vel vt diſti
guatur ſēm azo · an uideatur iuſſus vel
iuſſio ſpecialiter im vno otractu an gene
raliter . Vt ita q̄ volens cum ſeruo meo
gerere uideor em̄ omnia iuſſiſſe niſi lex cē
ta · i · conditio vel factum otrariū ꝓhibe=
at . Habet ꝙ locum actio quod iuſſu quā
do domīo vuēte vel patre ſeruus vl̄ filiꝰ
contraxit · quia hoc domin⁹ vel pater eo
q̄ iuſſit tenebitur .

¶ Actio quod met⁹ cauſa datur ei q̄ ꝓ=
babili vel iuſto metu coact⁹ rem ſuam vē
didit tradidit vel ꝓmiſit adūſus eum q̄
metum fecit . Sed infra annū erit q̄dru
pli ꝓpter otumaciam nolentis rem reſti
tuere iuſſu iudicis ante lit · ot . Poſt an
num vero ſimpli · vt im · l · ſi cum emptore
ꝑmo rñſo · ⁊ § · poſt annum · ff · q̄ metus
cauſa .

¶ Actio reiuendicatio eſt qn̄ dicis rem

corpalem esse tuam vt hunc seruum hūc equū hanc vestem Alia dicit vendicatio quā legiste non habēt q dat p re incorporali vt nota p ·doc· in. c· examinata de iudicijs ·

¶ Actio recissoria Triplex est vt sup de publi recissoria ·

¶ Actio redibitoria ·Dat emptori oē venditorē vt seruū vel animal morbosum recipiat t pciū restituat t datur infra sex menses vtiles·qr hec actio tm sex mensibus durat vt·ff·de edili·edic·verbi gra si vendis mihi aial morbosum latētem morbum habens vel aliā rem uiciosā tali uitō quod uiciū si sciuisse nullo modo emisses mihi dat actio contra te ad hoc q pceciū receptum restituas infra sex mēses t rē tuam morbidam vel uiciosā reassumas · Sed pactū legis comissorie habet fieri si vendo rem meam tibi sub illa oditione·si soluas·x p ea infra certū termimū quod si non solueris sit res iempta t mea sicut pri erat vide infra lex comissoria

¶ Actio rerum amotarū competit maito aduersus vxorē de rebo ostante matrimomo causa diuorcij ablatis·Datur aūt p diuorciū t otinet rei psecutōem Sed si pendēte iuditio reintegretur matrimoniū soluitur iudiciū rerū amotarū·t si reintegrato matrimonio iterū fiat diuorciū remanebit actio rerū ammotarū ob res ammotas prioris diuorcij causa·Et i quo casu actio furti daretur contra extraneum· In eodē casu actio rerū ammotarū locum habet dūmodo alia cōcurrūt sez ut res mariti dolo malo āmoueātur t econtra · Item q fiat ammocio constāte matrimomo vel aliquid quod p amocionē habeatur Item q fiat causa diuorcij Datur etiā hec actō contra patrē filio vel filie q̄tenꝰ ex ea re locupleciorꝫ est factꝰ t dolo malo eiꝰ factū est quo minꝰ fieret· De hac materia uide notat azo·in sū·e·ti·

¶ Actō rei vxorie vel vxoraticie sublata est in ciuꝰ locū surrogata est actio ex stipulatu que dat marito vel eiꝰ patri vt dos tradat· Si em a dātione dos incipiet hec actio locum nō haberet licet quidā dicant contrarium·vt dicit azo i sū·e·ti·

¶ Actio seruiana dño fundi vel domꝰ cō petit ad psequēdas res conductoris p mercede domꝰ q̄si res pignoratas q̄tus non ouentōe pignorētur·tm iuris ostitutōe obligant tacite p locatōne iure pignoris ·in vrbanis pdijs inuecta t illata in rusticis vero pdijs fructꝰ tātū

¶ Actio quasi seruiana que etiā ypothecaria dr ptoria est p quam rem mobilē uel imobilem tibi pignori obligatā quam possidet aliquis siue sit debitor siue aliꝰ potest ab eo euocare seu petere t est actio in rem vtilis ·t dat creditori ad prosequēdum pignꝰ ypothecarie·i· rem mobilem obligatam·

¶ Actio serui corrupti competit non solum aduersus eum ciuꝰ hortatu vel ostilio seruꝰ corruptꝰ uel deteriorat est ·Sed etiā contra eū noua lex dat ·Qui sollicitauit seruū licet bonos mores eiꝰ corrumpere non potuerit·Hec autē actio in duplum habet redēpnatōem sez quāti deteriorat est seruꝰ·quāti ve res fuerit a quo sollicitato asportata t tenetur qui corrūpit siue ex bono malū siue ex malo deteriorem fecerit· De hoc in·l·si quis seruo alieno suaserit C·de fur vbi casus de hoc

¶ Actio stricti iuris require supra actōnum vero quedā·Et de exceptōe in·c·cū venerabilis

¶ Actio subsidioria dr quia in subsidiuꝫ t auxiliū alteriꝰ que ineffica facta ē dat vt si tutor pupilli alienauerit vl male āmi strauerit·t ipse tutor t eiꝰ heres non sūt solu ndo·i·nō sufficientes ad soluendum pupillo· datur actio cont illū in quē res eiꝰ alienate sunt

¶ Actio tutele subsidiaria competit pupillo qñ nec tutor nec hēres soluere habz contra eū ciuꝰ iuria sūt a pupillo vt cautionem exigat a tutore de indempnitate pupilliquando vel nullam vel paꝫ ydoneaz admisit cautionē

¶ Actio tutele directa datur aduersus tutorez ipsi pupillo iquātum quemt si tutor i rebo pubillaribo dampnū dedit dolo vel culpa ipsi pupillo

¶ Actio tutele contraria competit tutori aduersus pupillum si in rem ei? aliquid de suo impēdit vel p eo fideiussit aut rem ꝓpriam impignorauit uel obligauit pro pupillo

¶ Actio venditi competit venditori ad prtendū pciū ⁊ vsuras ex tpe moze Et si quid spēali pacto oprehēditur put is si bi paciscitur vel iter partes conuentū est Et hui? otraria est actio empti quā vide supra·

¶ Actio ui bonoꝝ raptoꝝ de rebo mobilibus uī surreptis datur ei cui res mobiles p uiolēciā sunt ablate ⁊ competit restitutio infra annū ad quadruplū ita q̄ in q̄ druplo otineat rei restitutō ⁊ hec ē uis ablatiua

¶ Actio ypothecaria uide supra·actō q̄ si seruiana Et hec actio aduocat nudam possessionē·ff·de euic·l· si cum venditoz ·§·j· dicitur tñ iudicīū petitoziū·ac· Et tñ de actiombo

¶ Ad ponit ꝓ iuxta·ff·de seruō·verbā p̄di· Quidā hiberi? de hac dcone notat archi?ð rescrip Sbi grose li·vj·⁊ lxxviij di·p̄sbiter· Et quomō differāt ad ⁊ī uide ff·de minuř·l· Ite apud labionē·§· cū ui cīū quod notat p statutis dicentibo · q̄ aliquod fiat ad domum vel in domo

¶ Accipere ⁊ capere differūt· Nam qui capit rem suam facit·sed qui accipit non facit suam· Et qualiter intelligit verbum accipit uide·ff·de acqui·re·do·l·in la q̄ in glo·j·⁊·ij·⁊·ff·de fur·l·qui vos i glo ij·⁊·l·naturali·§·turbacio vbi dicit q̄ accipit furtū omittit·

¶ Accola ē q̄ colit terrā non ꝓpriā vnde Accola nō ꝓpriā / ꝓpriā colit icola ēnā· Et dř ab ad ⁊ colo quasi qui aduenies colit terram

¶ Acephal?·i· sine capite ab a q̄ō est sine ⁊ cephas caput

¶ Accersitus est collectus vocatus vel circa se situs·

¶ Accoliti grece dicuntur cerophberariꝝ vel accēdētes latine a deportandis cereis q̄n legendū est euāgeliū aut sacrificiū offerendū tūc em accendūt luīaria·⁊ portant licet sol eodē tpe rutilet· Ad signuz tñ leticie ad demōstrādum vt typho luis corpalis ostēdatur illa lux de qua joh·j·c· Erat lux vera que illuminat omnē hoiez venētem in hunc mūdū·in mundo erat et mund? eum non ognouit ⁊ mund? per ipsum fact? est·in ꝓpria venit ⁊ sui eū nō receperūt· Quotq̄t aūt receperūt eum dedit eis potestatē filios dei fieri bijs qui credūt in noie ei? vt iquit tex·in·c·cleros ad finem·xxj·di·

Acrimonia est ꝓprie austeritas sedm legistas est pena que infligit sacrilegis sicut i carceratio vel exilij relegacio ·C·de sacro sāc·ecc·l·placet·que est canonisata·xvj·q·j·c·placet sub·§·notiaꝝ·vbi etiam dicitur de hoc

¶ Accomode·i·mltū omode de elec·vbi p̄iculum li·vj·

¶ Accusator est ille qui aliquē coram iudice accusat ⁊ crimialem sibi mouet q̄stionē Et dř accusator q̄si adcausator q? ad cām vocat eum quē appellat vt i·c·for? de verb sig·post medium· Et ibidē dř etiaz delator accusator denūciator ⁊ iquisitor possiunt eligi ordinari ⁊ eis p̄bende oferri· Et accusacio testimoniū ⁊ ordo pari passu ambulant vt·ij·q·vij·c·ipsi appli i glo ·sup verbo esse· Et admittit ad accusādū qui in peccato mortali est Nemo tñ sine accusatōne dāmpnari debet

¶ Accurate·i·diligenter studiose curialiter vel composite

¶ Adempta legata dicim? illa que testator adimit a legatario cui p̄mo legauerit mutata p̄ma sua voluntate·

¶ Aderacio dř quasi eris pumicio vel aderata p̄edia dicebant ex quibo es pumebatur ve habetur ex·l·j· C· de comi·remili·⁊·C·de colla dona ⁊ rele· aut trāsla

seu adera·l·i·li·x·

¶ Adlethe sedm accur dicũtur qui sine mercede gra uirtutũ pugnabantvt·ff·d infami·l·adlethas t·C·de adle· in pri· li·x·

¶ Admodũ est idem quod valde. Et ponit glo· decordacias de iuriũ·c·romam· v·nos itaq; in cle· t de cen .c ·grauis de corp·vj·c·j·

¶ Aduena dr eo q; aliũde aduenìat sedz vsi·li·x·ethimologiaz

¶ Admittere est recipe vt si dicat' iste est admittendꝰ·i·recipiendꝰ·vel est mittare ad currendũ ·inde admissariꝰ id est velox

¶ Adoptiuꝰ filiꝰ est quẽ aliquis adoptat vel accipit datum a patre·Et econtra pater adoptiuꝰ est qui filiũ adoptat·isti· de adop·§·j·t·ij ·Et sũt dampnati heretici qui dixerũt xp̃m non ꝓprium sed adoptiuum filiũ dei·xxiiij·q·iij·quidam verbo nostiam t in·c·quada de cele·mis·

¶ Adoptio est gratuita q̃dã electõ·qua quis aliquẽ sibi eligit in filiũ·t hoc faciunt plerũq; hij qui filios habere nõ pñt / ad ipsoz solaciũ·Et talis qui sic recipitur in filiũ dr adoptiuꝰ qui a patre legitimo sic ei datur ·Et ille qui cum sic adoptat dr adoptiuꝰ pater ·Et que sit dra inter adoptõnem t arrogatõem uide infra arrogare

¶ Aduocatꝰ ẽ qui alio nomie q̃si legatꝰ seu patronꝰ vocat' qui in forẽsibꝫ seu extraneis negocijs pemĩẽtibꝫ prebet litigantibus suũ pat' ciuiũ cuiꝰ pciuꝫ honoraria vocatur sub antiquo noie ·Et inde venit verbum aduocare quod est postulare ꝓ opponente t desideriũ eiꝰ corã iudice exponere t patrocinũ in causa prestare Et aduocatꝰ non põt esse notariꝰ i eade causa· vt notat' i·l·vniuersas·C·de curio·li·x·

¶ Aduocatꝰ fisci dicit' qui patrocinium pstat i causa fisci

¶ Addictꝰ·i·diuctꝰ ul' sẽẽciatꝰ

¶ Adeo id est itm̃ media correpta vt de rescriptis Cũ adeo scripta se ap· t inde·i

¶ Adultꝰ dr qui ·xxv· annos opleuit vel qui a·xiiij·annis vsqz ad xxv·pced'. Nam adolere i vno significato ẽ crescere in alio cremare vel urere·et adolescẽs dr tribꝫ modis vt no·archidiꝰ·xxvj·q·vj· alligant'·

¶ Adeo datꝰ est nomẽ dauid qui datus fuit a deo ad liberatõem israhel

¶ Ad quid id ẽ q̃re de censi puenit

¶ Adulter dr q̃ nupcias uiolat

¶ Adulterium dr q̃si ad alteriꝰ thorꝫ accessus·vel ad alterꝫ quia ex adulterio ab vno concepꝰ ad alteriꝰ hereditatẽ nascitur·et sedm ludwi·de roma ꝓ adulterio statute sunt q̃tuor pene de iure hodierno Prima ẽ sepatõ thori·Secda ẽ pena dtrusionis i mõnaster iũ·vt ibi lacrimis lauet peccatũ quod est pudor fateri Tertia est q; scindunt' in pannis t capillis ante t retro·Quarta est excõmũicatõ que ẽ maior omni pena in iure canonico licet pena adulterij de iure ciuili sit pena capitis vt i·l j·ff·ad·l·iuli de adulte·coherced·Sed paduue est pena·lx·ducatoꝝ·t lb̃ i viro sed i muliere est pena detrusionis in claustrum vt no·in·l·mancipia ·C· de seruis Fugitiuis

¶ Adulterinꝰ est de adulterio conceptꝰ seu genitꝰ·vnde adulterina moneta vel sigillũ dr falsa moneta vel falsũ sigillũ ad instar vere vel veri facta seu factũ

¶ Afficere tria significat ·vnde·afficit· iformat·punit·cupit hec tria signat Itẽ dr affectꝰ nõ sufficit misi sequat' effectꝰ vbi ex necessitate opꝰ est facto vt·c·vlt de spon·t de eo qui mit·i pos·c·j·

¶ Affatim·i. generaliter vel habundãt' t sic est media breuis·sed media lõga·i· facũde·vnde·si dicas affatim tũc significabis habunde Affatim dicens facunde significabis vt habet' i·c·vnico·de·reli· do·li·vj·t·xxiij·di·c·ꝑterea

¶ Affinis est q̃ habet consãguineã alterius i vxorẽ vl' econtra q̃ habet ꝺsanguineum alteriꝰ i maritũ

¶ Affinitas ẽ ꝓximitas ꝑsonarꝫ ex coitu

ꝓuemẽs oim cares ꝓntelá · ꝛ hoc̃ ꝺ iure canonico . et sic conꝯhit affinitas tam ꝑ coytum legittimũ ꝙ ꝑ fornicariũ. Siliter dicit goff. Affinitas est attinẽcia ꝑsonaꝝ ex copula ꝓueniẽs · ſnã qñ iur carnaliter ꝺiũgitur vxori omnes cõsanguinei vxoris efficiũtur affines viro ꝛ econtra · Sed iter cognatos vtriusq; nulla nascit attinẽcia de osang · ꝛ affi · c · qꝺ sup hñs · et impedit mrimoniũ ꝺirahẽdũ ꝛ ꝺirimit iam contractũ. Dicunt aũt affines quasi ad alterius fines accedẽtes · vel ex eo ꝙ ꝺue ognatões que iter se diuerse sunt ꝓpter nupcias vel coytũ copulãtur · et alter ad alteri? ognatõis finem accedit ſcꝺm hosti · Sed ſcꝺm leges affinitas est regularitas ꝑsonaꝝ ex nupcijs ꝺiuersaꝝ oĩi carẽs ꝓntela · vt C · de nup · l · liberi · ꝛ tam̃ scꝺz glo. l · contrahit etiã affinitas ꝑ concubinã vt · xxxv · q · iij · c. de incest · ꝛ ibi no · ꝛ · ff. de conc · l · j · Etiam ꝑ coytũ ilicitũ vel fornicariũ . vt ī · c · discrecionem ꝛ in · c · tue de eo qui cogno · osang · vxsue ꝛ · xxxv · q · ij · nec eam. Alij tñ reputant absurdũ · ꝙ tale vinculũ legittimum oriatur ex coitu dampnato cum ex nupcijs ꝓueniat · ff · de gra · l · non facile · ¶ affines · ꝛ · ¶ · sciendũ . Oritur tñ publice honestatis iustitia ſcꝺm goff . in · ti · de · eo ꝙ cog · osang · vx · sue · Vbi dicit etiã ꝙ affinitas ꝑ fornicarium coitũ contracta nõ ꝺirimit matrimoniũ sed exactionẽ debiti iter dicit vt ī dicto · c · discretõni ·

¶ Affidare est fiꝺẽ dare

¶ Affirmacio expomit qñq; per negatiuam vt in · c · veniẽs de testi · vbi dicitur ī ore duoꝝ vel triũ ſcz ꝛ non paucoꝝ · qñz econuerso vt ꝺi · j · ius naturale · vbi dicit tiã sire ꝑ agꝝ alienũ nõ tuũ phas ẽ · iure aut̃ nature omnia sunt oĩa · c · quo iure viij · ꝺi ·

¶ Afflictꝰ penes vulgare lũbardorum ꝛ thustannoꝝ scꝺm pe · de samp · ꝛ abbatez ꝺr̃ census qui dat rõne pdioꝝ put iudetur velle wilhel · in spe · de lo · ꝛ con · ¶ · seq̃tur in pri · inde affictare ꝛ est locare ad fictum ꝛ ad firmam vt in · c · pisanis de resti · spoli ·

¶ Agazo ꝺr̃ custos equoꝝ · ꝛ idez dicit equitꝰ ꝓprie tñ agazo ꝺr̃ custos vel pastor asinoꝝ · iuxta istꝺ grecisme · Asinoꝝ pastor agazo · ꝛ habet ī · l · agazo · ff · si qs pau · fe · di ·

¶ Agentes in rebꝰ sunt illi quibꝰ cura e iunctionũ mandat ꝛ erãt olim plures diuise ꝺiuisi ꝑ diuersos numeros ꝛ qlibz numerus habebat ꝓpium · C · de offi · magist · off · l · j · ꝛ tales dicebant ꝓncipes ·

¶ Agere ẽ generale ad oia que fiũt taz re ꝙ verbis · tam intervinos ꝙ iultima voluntate . ſnaz facies testamẽtũ ꝺr̃ agere sicut ꝛ emens vendens locans ꝛc̃ · Sed gerere cõprehẽdit tñ illud qꝺ fit re ꝛ non verbis ꝛ sic facies testamẽtũ nõ ꝺr̃ gerere ff · de ver · obli · l · verba contraxerunt vel gesserũt ·

¶ Ager appellatur area vel campꝰ ī rure vel locꝰ scz vacuꝰ qui sine ulla est · vt in l · ager · ff · de ver · sig · Sed ager cum edificio appellatur fundꝰ vel ꝑdiũ vrbanũ ꝛ ager nudus vel area nuda sine edificio dicitur rusticũ ꝑdiũ vel ager rusticus

¶ Ager vectigalis require · j · vectigal'

¶ Ager emphiteoticꝰ require infra emphiteota

¶ Agon est certamẽ · ide agonista ꝛ agonicul? ꝛ est ille qui pugnat vel certat · vt · ff · de mu · ꝛ ho · l · fi · ¶ · mgro goff ·

¶ Agonete sunt ꝓncipes uidi · vt · ff · de palli sepcicia vbi no · accur · ī glo ·

¶ Agricola dicitur ꝙsi agꝝ vel argos colens · ꝛ est nomẽ oĩne ad omnes agricolas. Sed noia specialia agriculaꝝ sunt illa · quia agricolaꝝ quidam sunt adscripti cñ · quidã censiti · alij ꝓpetui · aliqui colonicondc̃onales · alij inquilini · alij origenarij · alij simpliciter colom nũcupãtur ꝺ ꝙ bus oĩbꝰ · j · locis suis dicetur ·

¶ Agricole ꝛ censiti ꝓut quidã dicunt sunt duo noia substãtiua ꝑ enchiadim talẽ figurã copulata vt sit sẽsus de agricolis ꝛ cẽsitis · i · de agc̃olis cẽsitis ꝙsi cẽsualibz

et habetur sile· ff· ꝺ tutelis· l· j· vbi ꝺr ꝙ tutela est uis ⁊ potestas ⁊ exponitur· i· uiolenta potestas· ita exponatur agricole ⁊ censiti· i· agricole cesuales. vñvius· Veteris encliade si dixeris arma virūq; ·i· armatū iurū secm grecistā. Dicuntur autē censiti q̄si censibꝰ asscripti Et cōstituūt eo modo quo ⁊ asscripticij· Verūtñ inter censitū ⁊ asscripticiū est ꝺra sed nō certa Quidam dicunt ꝙ censit9 sit ille qui nascitur ex asscripticio· Alij dicūt ꝙ illa sit ꝺra quia censit9 est ille qui rei certe ānu atim p̄stande obligat9 est· asscriptici9 aūt est obligat9 ad rem incertā puta ad terciam vel ad q̄rtam ptem fructuū ex fundo puenīcium· Aliqñ tñ etiā censit9 capit large vt etiā asscripticiū comp̄hēdat· qñ q; ꝓprie ⁊ stricte· Quidā tñ dicūt ꝙ hij non possiunt testari inter suos cū alienis tñ dimittūtur· jo· an· aī dicit ꝙ possūt testari inter suos sed nō iter alienos Possunt em̄ inter eos qui sūt de familia secundum jo· ⁊ accur

¶ Agricole ꝓpetuū vocabātur illi qui validi erant in corpe miserāq; inerciam simulantes ⁊ ea que veris miseris erāt assignata ad sustētatiōem ex publico p̄cipiēda diminuētes quos ꝓditor studiosus etiā diligēs detegens ad ꝓpetuū coronatum redegit si erāt liberi· Si vero seruū qui talia fingebant ꝺns eis carebat ⁊ ꝓditori assignabantur licet quidam dicant ꝙ hoc sit correctū p autēticam de questore Alij tñ dicunt ꝙ non· De alijs spēbꝰ ⁊ ꝺrñcijs agricolaꝝ inuenies loco suo infra· asscripticij9 ⁊ colon9

¶ Agrimessor est qui agros mensurat ⁊ metitur ⁊ fines p debitam mensurā distinguit· Dict9 q̄si agros metēs ⁊ alibi vocatur libripens· Qui si dolose falsū fecerit vel fines male distinxerit tenetur actione in factū· vide de hoc de p̄scrip· c· qz indicante in glo·

¶ Aggeres nili non rūpēdis dicuntur quia in egipto non pluit sed nilus egreditur ⁊ mundat agros vnde qui rumpit ibi aggeres incurrit crimē quasi lese maiestatis· Et pna ei9 est vt in eodē loco vbi rupat aggeres ⁊ vsurpauerit valles nili fluentis flumis de ꝓpriis ⁊ vetustis vsibus in· xij· cubitoꝝ flamma oburatur ⁊ consecij ⁊ ptices sceleris deportantur et eoꝝ bona publicant

¶ Agapen· i· stipa· vt ꝺi· xlij· si quis· Etiā agapa ꝺr diuinū paupeꝝ in eodē significato· vt i· c· si quis p̄all·

¶ Ago omis grece est labor latine quia q̄ laborat agit· Vnde xp̄us ꝺr fuisse in agōe inde agri ⁊ fundi agonetici qui dabantur certātibꝰ in agone vl cū agone· i· labore ad fertilitatē sunt ꝓducti vt C de fun· prio ab9· l· fi· li· xj

¶ Agnati dicunt qui p uirilis sex9 lineam sunt diuncti in ascāguinitate ideo sic dicti ꝙ accedūt ⁊ q̄si nascunt ꝓ natis dū sex desunt admittunt agnati· vnde agnati diuiter vocātur omnes siue p uirilem sexum vel femineū in agnatōne sunt diuncti hoc de veri iure· Hodie vero inter agnatos ⁊ cognatos parua est ꝺra per iura autēticoꝝ

¶ Agnoiatō ide est qꝺ agnomē q̄ꝫ etiā ꝺr fed9 diuisale

¶ Album p̄toris est quedā tabula dealbata que ponebat in curte vel turri p̄toris in loco diui· in quo scribebant ⁊ ponebantur noia vocatoꝝ ad iudiciū· ⁊ ad cuius instāciā quilibet citat9 esset. Et ibi etiam ꝓponebant statuta ⁊ edicta pretoris i grossa lra ita ꝙ ab oib9 legi possent Et erat certa pna contra illū qui delebat istud albū quod modo est sublatū. de hoc i cle· j· de iudi· i auten· de lit̄igos· §· omēs coll· viij· in spe· de do· ⁊ dotu· §· restat in pñ· ⁊ de citatis· §· sequit· v· ⁊ nota. Et dicit ꝙ loco hmōi sūt modo quaterni· ⁊ qui corrūpebat vel delebat puniebatur in· l· aureis p edictū de albo corrup· C· li· xj· Est album pretoris triplex· vnum in quo scribūtur edicta pretoris vel lex ciuil vt i· l· si quis· ff· de iur· om· iu· Aliud ē in quo scribūtur citatōnes vt in §· omnem

p̄all'·i autent·de litį·coll'·viij. Tercīū ē in quo scribūtur noīa decurionū·vt·ff·de albo scribē·p totū ty·

¶ Albergarie sunt census seu pactōnes que debentur p ꝺomestionib⁹·de oc·p glo c·p̄terea de iu·patro

¶ Allegare est argumētari ad p̄batōes vel ꝺclusiones ad ꝺn̄em iudicē p ꝺmodo sue cause ⁊ ꝑprie ptinet ad aduocatos

¶ Allodiū est curia vel p̄diū vrbanū

¶ Albagaria sunt ꝑcuratōes quas certe ville debent dn̄is suis ad eas vemētib⁹ de rescrip·ad audiēciā

¶ Alimētor̄ appellatōne ꝺtinētur calcia mēta vestimenta ⁊ habitatō·vt i·l·lega tis·⁊·l·fi·ff·de ali·⁊ ci·lega·

¶ Alba est vestis sacra vel nomē opidi i lūbardia vnde·dr̄ vrbs alba vestitur p̄ sbiter alba·scdm jo·an·i cle·ne i agno·d stat·mota·

¶ Alluuio est latens iremētū veluti cū paulatim aquus abluendo arenam ex fun do meo vel uicini mei i fūdū tuū aliquid ita accrescit vt facile modꝰ nō possit ap prehēdi qua hora sit ablatū vel hec augm tatō facta·Sed itrusacio est patens in crementum

¶ Aleator est qui ludit in alea·Etiā ille q̄ q̄si scolam illam tenet ⁊ si talis clericus fuerit repellitur a ꝑmotōne vt de excess· pla·c·iter dilectos

¶ Aligenigena quasi aliene regionis vel aliena gente natꝰ vel genicꝰ·scdm ysidē li·x·

¶ Allibrati dicūtur qui descripti sūt i li, ciuū vel cōmūitatis alicuiꝰ ciuitatis

¶ Altercatōnes sunt certamia verbor̄ se cundū jo·an·in ꝑphe·cle·

¶ Alias hec dc̄o significat condc̄onalit̄ q̄nq; alterato̅em vt ꝑmittis dare fūdū alias·x·nomē pene·ff·de iure in·l·alias vbi re·pempta iuratur alias nō·i·si non sit pempta·Secdo alias ponitur p alio loco·l·adeo·§·insula·v·q; si toto alpheo naturali derelicto flumie flumē alias flue re cepit·i·in loco alio·ff·de acquiren·re do·Tertō·i·alia uice vel alio tpe·vt in l·diem·ff·de arbi·vbi dr̄ alias est agita tum·i·alia uice vel alia questione·Quar to·i·q; alio casu vt in·l·qui testamēto·§· mulier·ff·de testa vbi mulier i testamēto testis esse non pōt·alias pōt·i·i alio casu q; testamēti Quito alias·i·al o modo·l·i ·§·illud tn̄·ff·de aqua plu·arcen·Et hec inter hec dictō alias significat alteratōez diuersimode sed in casu pticulari eo modo tm̄ scdm quē subiecta materia declarat a lias applicata casui significat alteratōnem ei⁹ qđ est i ozone p̄cedēti

¶ Alpheꝰ dr̄ venter fluuior̄ vel vas in quo lauant pedes scdm glo·i·c·ducū de sepul in cle·

¶ Alius alia aliud denōtat diuersitatez ⁊ implicat·l·quida relegatꝰ·ff·de re· dubi·Etiā aliꝰ·i·ctrariꝰ·xj·q·iij·c·ij· xj·di·quis nesciat·Vbi dr̄ nullꝰ alius q; petrꝰ p̄dicasse i ytalia galia hispania·et cetis p̄uncijs Jtē aliꝰ⁊ alie sūt p̄cedēti bus iplicatiue qualitatis p̄cedēciū vt·l.si donatōem·C·de hijs q̄ ui·me cau·fi·licz glo ibi velit q; iplicet qualitatē ctractus Aliter est denotatiuum qualitatis·non autem substancie·ff. de verbor̄ obliga· l·si quis cū aliter·C·de testi·l·etiam· et quod ibi notat glo Et etiā denotat diuer sitatem non in substācia sed i qualitate vt notat do fran·i·l·si certos nummos·ff ꝺ ver obli·

¶ Alioquin dr̄ vel significat condc̄onali ter ꝺuictiue ⁊ aduersatiue Condc̄onalit̄ vt ꝑmittis fundū dare·alioquī cētū no mie pene·ff·de damp·ifec·l·si finita·§· ex dampno. Cōiūctiue capitur i·l·dāpni ·§·pen̄l'·ff·de damp·ifec·Aduersatiue i l·Fluminū·§·idē seruiꝰe·ti. significat q; tri pliciter scdm q; subiecta materia declarat

¶ Alumnꝰ est qui alit aliquē vel q; alit ab eo vel est filiꝰ ex [illegible]bina vt i·l·alum pnꝰ C·que res plg·obli·possit ⁊ ibi glo Et sunt quinq; noia q̄ significant idr̄ inter actionē ⁊ passionē·vnde·Hospes zeloti phꝰ ouiuaxctor alumnꝰ Actū siue pati

sub eodē noīe signāt·

¶ Alienare est ꝓprie rem aliquā i dn̄ium alteri⁹ trāsferre · inde alienacio et est ois pactio per quā trāsfert̄ domiū de reb· ecc·nō alie·c·nulli. C·de fur·l·i· Item alienacio sumit̄ dupliciter Vnomō ꝓ dōne significante translatōnē rei vl̄ iuris vt i·l·alienatōis·ff·de ver·sig· Aliomodo sumit̄ alienatō ꝓ ipso facto quo rei vel iuris fit trāslatō. Tale em̄ factū quo fit trāslatio est alienacio Et hoc factū alienatio significat. Nam factis q̄ q̄z sicut verbis declarat̄ voluntas i·l·de quib· ff·de legi· Diuersimode ḡ significat ꝑ eius medio ꝛ circūstanciis adiacētib⁹ īfertur Verbi gr̄a· testator legauit stichū quem si alienauit necessitate legatū nō extīguitur· si alienauit voluntate legatū extinguitur ·l· fidei omissa·§·si rē·ff·dele·iij· Rō quia q̄n̄ testator ex necessitate alienauit non uidet̄ ꝑ hoc voluntatē mutasse. De eo⁹ q̄n̄ ex mera voluntate alienauit legatū·tūc em̄ velle uidet̄ q̄ alij⁹ ḡ legatarij⁹ id habeat finaliter verbū alienatio vl̄ alienare significat quod ei⁹ impositō vel ali⁹ ꝓbabile mediū declarat significare. Et factum alienatōis reuocatōnē dispositōnis significat si volūtate alienātis est reuocabilis ꝛ ipsū factū ex se vel ex quauis circūstancia hoc ꝓbat·

¶ Alienare causa mutandi iudicium dr̄ qui credens se ab aliquo cōueniendū reali actione uel ꝑsonali que in iure scripta sit alienat rem dolo malo causa iudicij futuri mutandi·i·uitandi·in qua actione alienator tenet̄ actione in factū ex hoc edicto contra ipsū ꝓposita·ꝛ ittōne ꝓbata ad interesse ꝺdempnetur saluis nihilominꝰ pristis actionib⁹ adūsus nouos possessores/q⁹ solam possessionē alienās tenetur hac actione. Quicunq; ḡ metuens ꝺtrauersiam rem dolo ī aliū trāsfert vt iudicū mutet ꝛ eludet dicit̄ alienare causa iudicij mutādi vt in ti.ꝺ alie iudi·mu cau fac· Et nota q⁹ nomine alienatōis ꝺtinent̄ questiones seruitutum predialium ꝛ usucapio. Vix est em̄ vt nō uideatur alienare q̄ patit̄ usucapi·l·alienatōnis ꝺ bo·ff·de ver·sig·

¶ Alternatiua est ꝺiūctō alternatiue significās sez qn̄ significat alterꝝ de ꝺiūctis eē seu oꝛonē factā ꝑ hanc ꝺiūctionē in altero verificari. Et q̄nq; variat̄ significatuz vel ex ꝺiūctionis natura subiecta materia seu q̄uis alia circūstācia · verbi gr̄a lego stichū vel pamphilū significat vtrūq; esse in obligatōne sed alterꝝ tm̄ ī solutōne·vt alterꝝ soluēdo debitor liberet̄·ff· de ver· obli·l·si duo in fi· Et effect⁹ alternatiue est q⁹ vterq; est in obligatōne q⁹ vno mō tuo alter qui supest remanet in obligatōe Est aūt alternatiua q̄druplex Quedam rerꝝ in qua electio est debitoris·l·plerīq;·§·fi·ff·de iur·doti ·ꝛ·l· arbitraria ·§· sthephola·ff·de eo qꝺ cer·lo·fa·c· in alternatiuis de re iur·li·vj· Secūda est locorum respectu solutōis fiende· q⁹ ꝛ in illa iterꝝ debitoris est electio añ lit·cont·vt i ·§·cephola ꝓall'· Tertia locoꝝ quātū ad iudicū mēdandū in quo loco debeat conuenīri in qua electio est actoris·§·ꝓdicto Quarta alternatiua est ꝑsonarꝝ q̄n̄ stipulatio est apposita de soluendo·in illa iterꝝ est electio debitoris vt in §·item iulianus l·arbitraria ꝓall'· Alij dicunt q⁹ alternatiua legis significat vt eam lex rō vl̄ subiecta materia significare declarat· Sed alternatiua hoīs significat vt ꝓferētē significare verba velle vel subiecta materia vel q̄uis alia ꝓbabilis ꝺiectura ꝺcludēs declarat· Et de istis alternatis seu Aut· vel require loco suo

¶ Amita est sor⁹ patris

¶ Amita magna est sor⁹ auī

¶ Amitin⁹ est qui ex ea generat̄ sez amite filij⁹ vt xxxv·q·v·c·vlt·

¶ Ambagies est dubia locucio vel effugatio sermonis extra ꝓpositū

¶ Ambiguū est vbi opiniones sūt ꝛ iura varia vident̄ de sen·ex inter alia·de iudic·j·li·vj· Et ius ambiguū est ꝑ summum pōtificem declarādū·c·per venerabilem·

·§·rationibus q̄ fil·sint legit·ꝛ de reſcrip ſup lr̄is·de offi·del·ſup· de cauſa poſſ· paſtoralis de p̄ben quia ſepe li·vj· ſecm archi·Et de triplici ambitate ſez iuris facti ꝛ pſone notat·xxxiij·di·c· fi ſecm jo·an·i phe·cle·ſup verbo ambitatis

¶ Ambaſiator eſt legat9 pricipis in arduis negociis·ꝛ ambaſiata eſt hm̄oi legatio conciliorum vel principum in cauſis ſuis

¶ Anathema vnomodo eſt ſubſtātiuum ꝛ eſt dampnatō eterne mortis ꝛ non niſi p̄ mortali crimie debet iponi Et in illis q̄ aliter non paciūtur corrigi·xj·q·iij·Nemo ep̄or in fi·Vel eſt excoicatō ſeu ſup na maledictio. Et dr̄ ab ana·i·ſurſū ꝛ the ma figura quia olim iprimebat figum frō tib⁹ dampnator. De hoc not·jo·an·de iudi·cum nō ab homie·vbi poſt excoica tōnem incorrigibilis anathematis mucro ne ferit·i·punitur·i·ſolemni excoicatōe cum·xij epis cādelas in terrā piciētibus ꝛ oculcātib⁹·vt i·c·debet·xj·q·iij Et a nathema tale vel maledictō ſolebat fieri p̄ prelatos. Vel dr̄ ab ana qđ eſt rectuz ꝛ them9 diuiſio quaſi recta diuiſio dam pnator a deo ꝛ plebe. Aliomō anathema eſt adiectiuum ois gn̄is ide climabile ꝛ dr̄ excoicat9 maledict9 ſepat9 vel dampna t9·vn̄·Qui frāgit rapit ac vrit ferit eſt anathema·Frangit ſez ecc̄ias·rapit res a lienas·vrit etiā ecc̄ias·ferit pſonas ecc̄ia ſticas·inde anathematizare·i· dampnare vel excomunicare maledicere vel ſeparare vt ſupra·

¶ Anathematiſat9 dr̄ qui tā9 impi9 a deo ſepat9 eſt ꝛ pomit̄ p excōicato vt xx q̄rta·q·iij·certū e·

¶ Annalis actio eſt que certo tēpore fi mēnda eſt

¶ Annona ſecm azo·dr̄ ſalariū qđ cuiq3 p capite ſuo remuneratōis cauſa datur· vnde eſt titul9 C· de anno ꝛ capi·admiſ· l·capite ſecm azo·i·capitōne·Sicut em̄ ſecm eum capitio dr̄ tributū qđ dat̄ pro capite·ita hic capicio vel capite pomit̄ p eo quod datur mgr̄atib⁹ cauſa ſalarij pro remunerādo labore. Et dr̄ capicio de capi te quia eſt p̄ciū debitum capiti·i·dignitati·Et etiā hec p̄cia que ſingulor magi ſtratuum deſcriptōmib⁹ cartis ligabant̄·

¶ Annone militares dicunt̄ quas mili tes ſingl̄is diebus oſequebant̄ vt C·de an no mili·l·vlt·vbi dr̄ q̄ ipſi annonas ꝛ ca picia ſingl̄is oſequebant̄ diebus

¶ Annone ciuiles ſunt q̄ publice daban tur iudicātibz ciuibz vel oibz tpe neceſſi tatis p̄ ſingl̄os dies vt C·de anno ꝛ ębu l·ij·li·x· Etiam annona eſt ſeges vel fru mentū vni9 anni

¶ Annotatio ſacra eſt cōſcriptō bonor3 vel eor9 quotacio ſeu oſignacio veluti cū aliquis cui9cūq3 crimis rei9 ſi abſentat ſe vocat9 ad iudiciū paciet̄ bonor annota tōnem vt ſi infra annū venerit ꝛ ſe purga uerit bona ſua recipiet. Si aūt nō venerit tūc fiſco applicent̄. Et qualiter fiat anno tacio ponit ſpe·in ti·de act·§·fi·v·ſed q̄li ter·Dicens q̄ preſes ſiue iudex veniet cū tabellione ad domū accuſati ꝛ iquiret q̄t dom9 q̄t predia ruſtica q̄t iugera t̄re ha beat in bonis ei9. Et oia bona illi9 qui nō venit citat9 ponit in banno fiſci niſi vene rit infra annum·ff·de requi·reis·l·j·§·j· Ab hac tñ ſētēcia odōnali poterit appel lari de appel·pterea·Et deſcribunt̄ bona que tñ fiſc9 de facto nō occupat·niſi p9 annū·Poſt hoc iter9 p̄ edicta requirit̄ accuſat9·ꝛ citās mittit lr̄as ſuas iudici vel rectori loci in quo deget accuſat9 vt p illū citato inotescat ſe accuſatū vel citā tum·Et bona ei9 eſſe annotata·Inde ve nit verbum annotare vel econt̄ ab hoc ver bo ipſum nom̄e

¶ Annotatio ſacra dr̄ reſcriptū illud qđ impator p̄prio motu mentis indulget ali cui cōſtituēs ſecm preces ei9 ſeu illi9 ali quid fieri vel non fieri C·de diuor reſcrip l·fi·ꝛ ibi i glo Et notat cardialis ſalore· in·c·ſup lr̄is de reſcrip·dr̄am inter anno tatōnem ꝛ pragmaticā ſanctionē·

¶ Anima nota ioh̄·an·c·vnico·§· ſcire

de sacra · ẽne ·

¶ Ante significat ante rem facta sed bñ inchoatam · ff · si cer · pet ẽ l · ij · §· item mutuum vbi de hoc ⁊ · ff · de ver · obli · l · q̃ añ ⁊ · l · eum qui ita · §· quesitam

¶ Annus q̃t dies ⁊ menses habeat nota · in · c · si ꝑter de rescrip · li · vj · ⁊ · c · cum sit de elec · Nam annꝰ otinet · cccl xv dies · vt in · l · cum hæres · §· fuchꝰ · ij · ff · de sta · libe · Et q̃n annꝰ inceptꝰ ꝓ opleto habeat ide inno · in · c · generalem de eta · ⁊ quali · ⁊ archi · in · c · si annũ · de uidi · li · vj · ⁊ in · l · cũ bisextꝰ · ff · de ver · sig · Item quida computat annũ ab incarnatõne dñi vc xxxiij · di · In noie dñi i pncipio · Alij a natiuitate dñi De hoc glo · i · §· forma · ij q · vj · ⁊ in spe de istru · editõne i pricipio i ꝑma columpna

¶ Annus iubileꝰ dr̃ annꝰ remissionis qz eo anno debita remittebant ẽ · Seruꝰ hebrei dimittebant ẽ liberi ⁊ oia reũtebant ẽ in ꝑstinũ statũ ⁊ est annꝰ quinquagesimꝰ vt in · c · in iubileo de pẽi · di · j ·

¶ Annuꝰ vel annuatim ex ꝓprio signficato significat multiplicatõem simplicit ẽ siue ide ẽmiate · Sed q̃n applicat ẽ casibus significat diuersimode put ex diuersificatõne materie ocludit ẽ ꝓferẽtẽ itellexisse · Vt pacto seu stipulatõne ꝓmittis · x · Tricia annua vel annuati significat mltipli cationẽ ꝑpetuã quia significat ꝓmissã sũmam deberi ei cui ꝓmittit ẽ eius heredi et heredis heredi ⁊ sic in ifinitũ · Ideo dr̃ i · l · stipl'atio · ff · de ver · obli · q stipl'atõ annua est ꝑpetua · Et nota q annuũ legatũ ꝓ ꝓmo anno est pur̃ · ⁊ ꝓ alijs annis est condc̃onale quia ꝓ quolibet anno debet ẽ legatario si tũc viuit · Sibi uero mortuꝰ est tũc non debetur · nec si deportatꝰ ẽ qz tal ẽ ciuiliter mortuꝰ est · ⁊ non habet ius capiendi ex testamẽto qđ est ciuile · l · cũ in singulos · ff · de an · lega · vbi dicit ẽ q ꝓ singulos ius ispicit ẽ · Sed ibi ꝓmitto tibi x · annua vt sis ꝓcurator meꝰ i paralamento significat ẽ multiplicatio tẽpalis ex causa que appomit ẽ de essendo ꝓcuratorẽ qz morte finiet ẽ Sic ⁊ obligatõ q̃ ex hoc idu cit ẽ · De hoc uide · l · annua §· fi · ⁊ totũ ti · ff · de an · legat ·

¶ Angaria pnultima longa ẽ iniusta ex actio vel opulsio · Nam angarie dicuntur ꝑsonalia obsequia ꝑ prijs suptibꝰ ꝑstita · e Non minꝰ de emu · eccle · Sunt g̃ quedaz ꝑsonales ꝑstatõnes que a vlgo dicunt ẽ capitõnes · Sed pangarie pnultima longa uide · j · de per ·

¶ Ansa est nodꝰ cursilis ⁊ facilis ad soluendũ ita factꝰ q̃ si recte trahit ẽ caput filij oĩno solutꝰ est vt no · bern · in · c · cum olim de ver · sig · vbi dr̃ in tex · dum ansam soluimꝰ nodũ dicimꝰ ligauisse

¶ Antapoca siue antipoca siue antepoca quod idẽ est sedm aliquos · Et sedm azo · in sum · de fid · instru · v · de antapocis vocatur cyrographũ qđ facit debitor creditori in quo confitet ẽ se soluisse tm̃ · Et sic est de solutis · Et fit a debitore in hunc modum · Confitor me tm̃ vsuraꝝ nomie vel põsionis soluisse · Et dat ẽ creditori · Et sic non dr̃ ab anthi qđ est cont̃ · sed ab ante sedz jo · quia fit ante apocã · vel ab anti qđ est ad quia est inducta ad securitatẽ creditoris · Et fit etiã ante apocã · Nisi eñ a lieno nomie possedit ⁊ põsionẽ soluit vel qui creditori vsuras repetauit si q̃n dicat se suo noie possedisse ⁊ ita demũ factũ vel p̃scriptõne liberatũ contendit ius agentis facit vacillare misi dñs vel creditõ vsuras vel pensiones ꝑteriti tpis sibi solutas oprobet · probat aut · p antipocã debitoris C · de fide istru · l · plures · vbi glo dat tres modos dicẽdi vel vt alij dicunt antapoca est scriptura qua facit debitor obligando se ⁊ i qua fatet ẽ se debere · Et fit cont̃ apocam dicendo · Confiteor me debere ⁊c̃ · Et sic dicit ẽ ab anthi quod est contra

¶ Apoca autẽ sedm omnes est scriptura creditoris confitẽtis sibi a debitore solutum · Et sic apoca est de receptis ⁊ fit a creditore pura cõfiteor me recepisse tm̃ ff · de condi · l · fi · §· tici? · ff · de fur · l · diu ·

tabulas·§·apoca· ⁊ de accep·l· acceptilatio·§·j· Plane aũt consulit creditori vel dño vt dando apocã debitori vel colono vt exemplar retineat cum subscriptõne debitoris vel colom. Vel creditor det colono apocam ⁊ recipiat ab eo anthipocã scdm azo· Dicunt ꝙ tercij vt ja·ꝙ creditor scribat duas apocas ⁊ dat eas debitori vt vnam sibi retineat ⁊ i alia se subscribat ⁊ reddat eam creditori. Nõ non placet accur·vt in glo·pall'·l·plures Jtẽ hosti·& f.·istru·§ quid sit anthipoca vbi accidit ꝑ sum . Apoca sit dantis antipoca suscipientis. Alij tñ dicũt ꝙ apocas ⁊ anthipocas hodie gñaliter vocam? omia documenta ⁊ signa q̃ solent fieri siue i scriptis sint cõfecta siue i truculis virgaꝝ quas quidã dicas vocant. Hodie frequẽt fieri solent inter supiores ⁊ iferiores dispẽsatores in domibꝫ dñoꝝ siue diuitũ Et etiam inter creditores qui retinẽt sibi famã ⁊ debitores qui recipiũt ibi minorẽ quãtitatẽ virge vel dice in signũ solutõnis facin de Differt tamen cyrographum ab anthipocavel apoca quia cyrographũ dicit cũ duo paciscẽtes faciũt duas scriptums et iub eadẽ forma verboꝝ conficiũt ⁊ mutuo tradunt

¶ Animadũsio dr̃ pena qr aiaduertere ẽ punire·vnde dr̃ animaduertẽdũ est in facinorosos hoies. Jtẽ aiaduersio dr̃ cuiuslibet opis certa determiacio scdm quaz q̃s ꝑ mercede sua suscipit ẽtũ op? ⁊ determiatum suis ipensis faciendã vt terrã colendam vel domum construẽdã. Etiã aiadũsio est osideratõ quis puiend? sit ⁊ qua pena. Qualiter ⁊ quõ in parochijs ⁊ circũstacijs uersetr̃ . Hinc etiã significatõ verbi animaduertere considerari potest suo modo.

¶ Anceps est aliquid seu aliquis huc ⁊ illuc fluctuans·⁊ dubi? an istud uel illd rapiat ⁊ anxi? in quã ptem declinet·scdm ysi de·li·x·ethimologyaꝝ

¶ Anthidotũ ponit ꝑ contr donorel pro cõtra dato . Et solet dici quod dat contr venenum ⁊ sic ponit ꝑ medicina vt in·c·ceteꝝ de iura calump·inde anthidotari? ⁊ est liberi medicinis·de iuruñ·c·j· i cle vbi glo·

¶ Anthidoꝝ est etiã contria donatio ita exponit glo·sup v̊ anthidora in·l· Sed ⁊ si lege·§ consuluit in fi·ff·de pe·heredi·⁊·viij·q·ij·illud ⁊ desta·Cum i officijs

¶ Antistes dict? est sacerdos eo ꝙ antestat·c·Cleros. xxj·di·Cõmuiter tñ sumitur ꝑ episcopo scdum glo·i cle· ducum de sepul·

¶ Anthithesis est figura que ponit casũ ꝑ casu·tc̃·di·ix·c·ego sol? eis scriptoꝝ ·i· scriptoribꝫ vbi ponitur genitiuus ꝑ datiuo

¶ Ammistratoꝝ rerꝝ publicarꝝ est qui tẽ palia gerit· Sed magistrat? quia iuris dictionẽ exercet scdm azo C· de admis· reipub·li·xj·i rubrica

¶ Apparitores dicunt qui citant partes ⁊ eas apparere faciũt i iuditio·h̃ nomen inde trahẽtes Vel dicunt ideo apparitores q̃si apparatores qr ipsi apparẽt in iuditio. Jtẽ dicunt catholicam quasi oĩter ⁊ vlgariter seruẽtes vt bedelli ad iudiciũ . Jtẽ dicunt officiales scdm azo · Vel scdm ysi. apparitor dr̃ ille eo ꝙ apparat ⁊ videat vt ꝓsto sit ad obsequiũ vel aliquid audiẽs teneat . Et nota ꝙ regulariter scdm leges añ lit·ot·cont absẽtẽ non ꝓcedat ad diffinitiuã sẽtenciã msi excepto vno casu cõr apparitores·i·nũcios gñales dum ipsi deliquerũt in offitio suo Hec? si aliter deliquerent vt no·i glo·sũ·jij·q·ix·Et de apparitore habet i·c·tua de homi· ⁊ glo · magna in·c·veritatis de do ⁊ contu·

¶ Apes vel apis est aiũs volatilis de cõ se·dis·v·Nunq̃ de deci·nunci?·Et habet apiũ in genitio pli vt insti· de re· diui·§· apiũ natura· ⁊ hoc qñ in noiatio hz apes licet scdm allexan·habet um·i genitio tũ apis habet in noiatio·vñsus Vm tibi donat apis·sed apes dat iñ genitio

¶ Apex est sũmitas honoris vel dignitatõ

mis nota. Nam qđ im summo distat a pedi bus vel ifimis . Et hec summitas respicit tpalia · vt im · e · solite de maio · ꝛ obe Etiã sumit pro lra vt dixit xps · minim9 apex non pibit. Item sumit p subtilitate duz dicim9 de apicibo iur · nõ disputãdum · ff manda · l · si fideiussor · §· quedã

¶ Appellatõ scdm azo · est a minore iudice p inuocatõem maioris iudicis ptextu i iqtatis pme late sctie rescisio · ff · de mio l · pfecti. Item ẽ de minore iudice ad maiorẽ puocatio scdm sumistas de consue · c ij · li · vj · im glo · iiij · Vel aliter scdm hosti · Appellatio ẽ iurisdcois pois iudicis p i uocatoz supioris iudicis rite fca suspẽsio ꝛ ls diffimitõ scdm eũ opetit tã scdm le g̃ scdm cãn · Ad hoc de offi · del' c · pasto ralis · §· pterea · Vel sic appellatio ẽ ab au diẽcia minoris iudicis ad maiorẽ ppt gra uamen illatũ vel ominatũ puocatõ · de ap pel · vt debit9 · ꝛ · c · cũ cessante Et si extra iudicũ appellat tũc est supioris inuoca tio seu ptectio ab iniuria vel grauamie irro gãdo · c · cũ sit romana e · ti · de app · rela · ꝛ recu · Et appellatõ ꝛ recusatõ sũt paria ꝺ app · sup eo ij · rñso Et ls q ad mõz · Sic ut non admittit frustratoria appellatõ ita nec recusatio Differũt tñ quia recuso si non grauor · non tñ appello a iudice im quem cõsci nisi grauer tẽ · vt de offi · del' c · si cõt · in glo · fi · li · vj · Et nota aliqs ca sus in quibz non appellat · vnde · Appella re vetat · scel9 · excellẽcia · pacta · Contẽpt9 partis · ꝛ interdco facta · Arbitrium res que perit · est si longi9 acta. Scelus quia in notorio delicto nõ appellat · c · cũ sit romana · §· pterea · de app · ꝛ · c · cõsuluit e · ti · Item excellẽcia iudicis vetat appel lari quia a papa pncipe senatusco̅sulto p fecto ptorio non appellat scdm goff · in sũma. Pacta quia si paciscãt partes ne appellant non poterũt appellare · ff · a qbo app · non licet · l · j · Contempt9 partis qa contumax non audit appellans · xxiiij · q · iij · de illicita · nisi veniat adhuc iudice se dente p tribunali · ff · de in inte · testi · l · vl

Vel nisi esset otumax in exhibendo · l · cre dito2 · §· missus · ff · e · ti · Inde dco facta qz qñ inhibet a papa appellatõ appellari nõ pot est nisi exp̃ssa causa pbabili ꝛ pbata corã eodem iudice a quo appellat · Arbi trũ quia ab arbitrio non appellat C · de arbi · l · j · Sed petit reductio · l · penult · C · ti · ꝛ in sum goff. Res que perit · nam si res ex dilatõne pateret detrimẽtũ sic q esset peritura non admitteret appellatõ i causa · Si longi9 acta · nam ann9 dat a iure ad pſequẽdũ appellatõem ꝛ deen diũ ad appellandũ a tpe sẽtencie vel mo niciõis de app · romana · li · vj · ꝺ testi · sig nificauerũt · ij · q · vj · anterioz

¶ Appellare est a miore iudice ad maio rem puocare. Et licet secundũ leges re gulariter solũmodo appellet a sentẽcia · ꝛ sic in iuditio tñ scdm cãn · appellat etiam extra iudiciũ · ij · q · vj · omnis oppressus ꝛ tũc passim · i · sine assignatõne g̃uamis admittit seu pmittit quis appellare · c · cum sit romana · §· sivero e · ti · Dece9 si ap pellat in iuditio · c · vt debit9 e · ti · Et est inductum appellare scdm leges vt iniqui tas vel ipicia iudiciũ corrigat licet nõ nung̃ bene latas sẽtencias supior in peius reformet de app · cũ speciali · §· porro · vbi dr appellatõis remediũ non ad defensi onem iniquitatis sed ad presidiũ innocẽ cie institutum · vel ideo vt homies opp̃ssi releuent · ij · q · vj · ad romanã · ij · Et quis possit appellare a quo ad quez qñ qualit quocies infra qđ temp9 ꝛ a qua sẽtencia · ui de · ij · q · vj · per totum ꝛ goff · in sũmas

¶ Apostoli scdm hosti · dicunt lre testio niales · quia testificant de appellatõne et scdm eundẽ ꝛ speculatorẽ in · iiij · parte in trac · li · §· sequit · v appli · Ibi inde qd sint appli vnde dicant ꝛ de q̃druplici eo rum specie ꝛ eoz formis. Naz alij sũt ap postoli ouẽcionales sez qñ ps admittit ap pellatõem siue in iuditio iudice refutãte siue tacente · vel extra iudiciũ vt · c · sepe ij · requir · ꝛ oblate de app · Alij sunt testi moiales testificãtes de appellatione facta

vt supra. Alij dimissorij per quos appā ret q̄ iudex detulit appellatiom. Alij re futatorij p quos apparet q̄ iudex nō de fert appellatōi. Alij reuerēdi vel reue= renciales sc̄z q̄n ob reuerēciā supioris ap pellatiomi defert vt.c.i.de app.li.vi. in glo. Et cuiꝰ expēsis appli sint tradēdi dñus seruat q̄ in expensis appellātis li cet in cōtrarium facit cle.q̄uis de appel. dum dicit oblatos. ⁊ ibi bona glo. de hoc Sed de applis xp̄i/q̄n fuerūt ofecrati iu de di.xxj.c. in nouo testamento in glo. ij. in fi. ⁊ c. vnico. de reliqui. ⁊ vene. san cto li.vj.

¶ Apolides dicūt q̄ sunt sine ciuitate ab a qđ ē sine ⁊ polis ciuitas.

¶ Apostata sedm hosti est temerarie ce dens a statu fidei obediēcie vel religioms q̄ quis pfessus est.xxvj.q. vij nō obser uetis. vbi de apostasia. Et dicit q̄i retro stans ab apos qđ est retro ⁊ stat? Vel dr̄ ab apos qđ ē apt? ⁊ stās q̄si apte stās ad regnū dei p antifrasim quia nō ē apt? regno mittens manū ad aratr̄ dei ⁊ respi ciens retro.c. magne dew. ⁊ vti. redep Et monach? non apostotat qui de vno or dine trāsfert se ad alū. sed qui ad seculū re dit post pfessionē.c. ex pte de temp. ⁊ qua or. in glo.

¶ Apocrisarij sicut nūcij dñi pape q̄si se cretarij vt di.xvj.c. septuagita Nam eri sis dr̄ secretū aurū vel iudicū.c. signifi casti de elec. in glo.j. vnde. Aur̄ secretū dat iudicū tibi. crisis.

¶ Apocrifa vel apocrifum dr̄ occlm vel secretū ab apos.i. de ⁊ crisis secretū. inde dr̄ apocrifus.i. liber secret? ⁊ occult? cu ius auctor ignorat vel de cui? veritate du bitat nō tn ab eccia recipit sed reprobatur q̄si diceres non in eccia sed remote ⁊ longe ab eccia sit legend?. vnde dicit apocrifa grece.i. secreta latine. Et quia in cameris solent virgines abscondi ⁊ icludi sedm goff. Hinc est q̄ virgo in hebreo alma. in greco apocrifa ⁊ latine dr̄ secreta de apocrifis.xvj. di. canones qui. vbi glo dicit q̄ sapiēcia salomonis liber ihu xp̄i fi lij syraph qui dr̄ ecclesiastes. liber tbobie machabeoꝝ ⁊ job ⁊c. apocrifi dicunt et tamē legūt sed forte generaliter non.

¶ Apotheca est archa vel locꝰ in quo ali quid pomt custodiēdi causa. vel in quo publice ⁊ oīnter merces vendunt ⁊ spēa liter mediciales. Dicit locꝰ ⁊ alio nomine stacio vocat. inde apotecariꝰ. i. staciona riꝰ qui stat ad vendendum maxime me dicinas.

¶ Applumbacio est diuersaꝝ materiaꝝ ofolidacio vt auri argenti auricalci plūbi stanni ⁊c et caꝝ materiaꝝ coniunctio dr̄ applumbatura.

¶ Appulsus pecoris ad aquaꝝ est ius ad ducendi pec? vel gregē ad aquam fontis alieni vel riuum ad aquandū

¶ Aqua cottidiana ⁊ estiua aqua plu uia arcenda ⁊ aqua de castello educenda require.j. interdictū de illis

¶ Aqueduct? est ius ducendi aquā per fundū vel agꝝ alienū ad irrigandū agꝝ meum vel alteri? iure seruitutis ostitute Aliter dr̄ p̄uilegiū qđ dat illis que pre ficiūt ad custodiā formaꝝ p quas duci tur vel p quoꝝ fines formaꝝ meat? tran seunt ⁊ quomō purgāt formā vel duct? aquaꝝ.l.j.C. de aqueduc.li.xj. ⁊ l. decē nim? e.ti. ⁊ l.ij.

¶ Aquehaust? est ius hauriendi aquaꝝ ⁊ portandi p agꝝ fundū seu prediū alte ri? rōne seruitutis. Et differūt Nam aq duct? fit in fistulis ⁊ meatibꝰ terraneis. Sed aquehaust? fit p aīalia portando vt l. si pri?.§.j. ⁊ .ij. ff. d aqua plu.ar. vbi dicit q̄ non debet ille cui debet seruit? a queduct? lapidibꝰ sed fistulis ordinare quia vsus dñi plus icōmodat. ff. d cōtr̄ emp.l. si aqueduct?

¶ Aquilie actio require supra Actio le gis aquilie

¶ Aquiliana stipulacio est p̄missio q̄ no uat omnē contractū. Dicit autē hoc noīe ab inuentore hoc statuente qui vocabat aquili? Et habet fieri hoc modo Si dicā

sic debitori meo Quecūqz michi debes ex quacūqz causa illa mihi ꝓmittes aio nouā di ⁊ dicat mihi ꝓmitto tūc postea ꝑ acceptilatōem tollet obligacio. Ad cuius euidētiā nota q̄ sic habet fieri acceptilacio ⁊ aquiliana stipulacio ⁊ est quidā circuit⁹ sicut q̄nqz quod quis ꝑ se imediate facere non potest facit ꝑ alū·ita ⁊ hic Vnde supponēdū est·q̄ si mihi tenearis in cētū libris quas tibi mutuauī ꝫ ē obligatō naturalis ⁊ recōtracto mō imediate ꝑ ciuilē obligatōem que verbis contrahit tolli nō potest·quia ciuilis ratō ciuilia iura tollē pōt · naturalia vero non tūc si fiet q̄ illa naturalis reconuēcta in ciuilem mutabit ꝑ nouatōez vt dicendo sic Istud qđ ego mutuauī tibi ꝓmittis si tu dicas ꝓmitto tunc obligacio illa ꝓma efficit ciuilis·et verbis contrahit·ꝑ aquilianā stipulatōez ⁊ nouacionē·post si te dicente michi sit· id quod ego ꝓmisi tibi acceptū ne habes acceptūqz feres·Respōdeā acceptum habeo acceptūqz fero·i·teneo ꝑ me ꝓpāgato. Isto modo eī tollit obligatō ꝑ acceptilatōnem. Et sic patet qualit habet fieri aquilia stipulacio ⁊ acceptilacio de qua ūsum ē supra acceptilatō

¶ Ara est altare siꝓma ꝓducit vel stabulum porcoꝝ si prima corripit· vndeV sus. Est ara porcorum breuis ·⁊ non ara deorum·

¶ Artanum est idē qđ anatꝝ ⁊ ascendē dō dr̄ scissū

¶ Ars q̄nqz dr̄ cura aīaꝝ vt·v· q·iij· quia epi de eta ⁊ qua· cum sit ars arcuī cura aīaꝝ·⁊ ratōem dat ibi glo·j · Item sed⁹ archi·ars dr̄ act⁹ dampnat⁹ ve ī·c vnica de vi·⁊ ho·cli·li·vj·ibi si ꝑ annum artem istā ignomīosam facit ad hoc quod de vsu dicit·xliiij·di·sicut hij· Interdū etiā vsure arte iniquissima ex auro aurum ña scitur. Etiā baptistarij dicunt exercere artem de sagit·e·j· Et magi dicunt exercere artem de conse·di·v·ne tales. Et q̄liter nimiū inhērētes artibo sophisticis etiam liberalibo redarguunt habes in ·e· nonne ⁊ legim⁹·xxxvij·di· vbi quatuor genera hoīm redarguunt vel reprehendūt Primo dyaletici qui cottidie in sua garrilitate torquētur . Secdo phisici qui oculos tuās celum leuant. Tercio verificatores. Quarto cupidi auari qui diuicias ꝑ phas ⁊ nephas acquirūt·Etiā ibi reprehendūtur a beato ieronimo qui filios ⁊ neptes faciūt legere comedias ⁊ poetica carmīa ꝑ que ad turpia ouertunt· qui puiendi sūt sicut helij qui cecidit de sella suppin⁹ ⁊ mortu⁹ ē·quia filios nō correxit·vt in·e·licet helij de sy· Sunt aūt quatuor artes pauptatis scz gramatica q̄ est pncipiū·sed sensus claudit hostium· Dyaletica que vz ⁊ falsū instruit sed sepe seu sepi⁹ in psona ridiculū facit . Arismetrica que docet numerꝝ sed nūmorꝝ nescit cōpositū Et geometria que mensuram terre narrat sed nummo ꝑuato exulat·⁊ sunt quatuor scie ꝑ ceteris discende scilicz theologia que est anime pabulum ·leges que sunt egenis remediū· Decreta sublimatio humiliū Et phisica morbi subsidiū vnde· Esurit ars decreta tument lex lucra ministrat· Pōtificat moyses thalamos medicina subintrat· Dat galien⁹ opes ⁊ sanctio iustiniana . Ex alijs paleas ex istis collige grana

¶ Arbiter est qui etiā ꝺ ꝓmissari⁹ appellat Et ē ille q̄ ex ꝓmisso·i·ex consensu pciū ·⁊ ex litigātiū elcone de causa ognoscit qui nullam habet iuris dcōnē ꝓpriam seu delegatam·ff·de arbit·l·j· Sed electus est a partibo discordātibo·ad earum litem sua sētentia dirimēdā . Et ꝯ ab ipso non appellat cum ipso iure non teneat sententia ei⁹·sed metu pene statur ei. Et qđ non tenet rescindi non pōt·hoc verū in arbitro ꝺpromissario sec⁹ in arbit·iur̄·xj· q·j·peruenit C·de iudi·l·vlt·de off·del Suspitōms de app·cū speciali ⁊ cle·j·e· ti·in glo·j·⁊·c·ab arbit·de offi· dele ·li· vj·v·glo Item arbiter ponit qñqz ꝑ testes vt in gen·c·iij·Accidit vt ioseph operis quippiam absqz arbitro non faceret ,

Et est drñtia ínter ārbitrz ⁊ arbitratorez ⁊ amicabilem opositorē. Nam arbiter et arbitrator possunt eligi cū pena sed differenter. Quia arbiter dicit nder p osēsū litigāciū elect⁹ qui iudicis ptes suscipit ⁊ finem ptroūsijs sua sētētia se pollicetur ímpositurz. ff. de arbi. l. si de meis. §. recepisse. Et a sētētia talis non pōt appellari. ff. d arbi. l. diē pferri. §. stare ⁊. l. j. Ceti Sed arbitrator est ím quem aliquí oprō mittūt tali forma vt possit ognoscere et etiam iudicare alte ⁊ basse ⁊ qui etiā dici possit amicabilis compositor ⁊ a sentēcia talis etiā non appellat. Sed si fuerit lata cōtra iuris ostitutōis irrita est ipso iure C. qñ quo. est ne. l. ij. Sed si lata ē ꝑ iuis litigatoris valz redigit tñ ad arbitriū boni uiri. l si societatē. l si societati. ff pſocio. debet em̄ arbiter obseruare uris ordinē tanq̄ nder ordinari⁹ ⁊ sētēcia ci⁹ siue iusta siue ínusta sēp est tenēda si pena fuerit apposita. ij. q. vij. a iudicibus. Sed arbitrator non tenet seruare iudiciariū ordinē. Sed si pfert ínustā sētentiam remittit ad audiēciā supioris vel ad arbitriū boni uiri Et amicabilis cōpositor est sine pena qui temptat ⁊ expit an litigatores paciātur ptroūsiaz suo ocilio vel auctoritate discuti. §. quod si quis ím pall. l. si de meis. Alias drñcias mltas iude pdoct. plē ím. c. qñta vallis de iurisdiñ. Et arbiter esse pōt qui non phibet a iure vt liber homo paterfamilias etiā filiusfamilias ⁊ libert⁹ sed non seru⁹. Arbitrorum duo sunt genera sez opromissarij qui proprie dicunt arbitri qui eligunt vt iudices vt iudelicet pcedāt seruato ím substā cialibz ordine iudiciario. Et dant ad cognoscendū ⁊ diffimēdum vt si petis a me donum ⁊ ego denego ⁊ fiet opromissio ī aliquē ille est ver⁹ arbiter quia eligit vt cognoscat ⁊ diffimiat cui⁹ sit dom⁹. Sed eundi sunt arbitratores qui nō eligunt vt iudices a partibz vel sup re litigiosa ꝛ vt componēdo vel diuidēdo inter ptes tm diffimiāt. vt si duo socij res societatis diuidere vēlint ad arbitriū petri petrus erit arbitrator ar. ff. pro socio. l. si societatez

C Arbitriū est act⁹ certaz plonaz exequēciū cōpromissiū sēm azo. Nam arbit exequit veritatē inquirēdo vt nider. xxx q. v. iudicātem. Nam actor vlt vt obtineat ⁊ re⁹ vt absoluat vel actor ad amplificandam causam re⁹ ad diminuendaz eam. Sunt ḡ ím actu arbitri tres plone sez arbiter act⁹ ⁊ reus. Ideo alij dicunt arbitriū est act⁹ triū plonaz sup ciuili q stione ím q̄si iuditio contēciosū. Vel sēm hosti Arbitriū ē potestas alieno voluntarie tradita ⁊ recepta ad pnunciandū ím lite pue arbitio suo iusū fuerit aliqñ certa pena vallata ⁊ certis terminis limitata. Ez cōpromissiū est potestas arbitris data q̄rū arbitriū est sētēcia arbitralis que etiā laudū dr̄. Et arbitriū seu arbitrat⁹ suo propo signficato signficat libtatē arbitrādi ⁊ voluntatē ratōne regulatam. Et vbi act⁹ ponit ím arbitrio seu arbitratu signficat p modum condēonis vt q̄ act⁹ valeat si arbitrio deēnat. Et hoc diuersimode sēm diuersitatem materie subiecte. verbi gra Promitto tibi equū arbitratu ticij. ticio non arbitrāte quia nō vlt vel non potest arbitrare nulla est pmissio nec recurritur ad arbitriū boni uiri. l. si quis arbitratu ff. de ver. obli. Ratō quia conthēs de arbitrio illi⁹ cui mtellexit. quia hec verba importāt. vbi autē stat p illum cui pmittit condēo statim deficit nec pmissor de cetero ex illa promissione potest obligari. vt l. si quis palle. Econtrio si p pmissorem stetit condēo statim habebit pfecta ar l. iure ciuili. ff. de condi. ⁊ demōst. vt promissio sit efficax siue ille arbitret siue nō Ez boni uiri arbitriū ad quod tūc recurrit. Et hō iōne sit ím pestate debitoris se liberare a pmissione.

C Arbitriū tutele. i. actio tutele est q̄ datur pupillo ⁊ ei⁹ hēredi contra tutorē ⁊ ei⁹ heredem finita tutela vt ratōes sui act⁹ efficiat ⁊ pupillo reddat. de hoc su pra actio tutele

¶ Arbores furtim cedere est scindere vl̃ inscidere arbores inscio ⁊ inuito dño. Et cõ petit conẽ ipsum dampnũ dãtẽ ad duplũ dampni dati. Etiã cõpetit huic actio legẽ aq̃lie de quibꝰ sup̃ loco suo

¶ Archicancellariꝰ require infra cancel larius.

¶ Archiepiscopus est primceps epoꝝ xxj. di. eleros

¶ Archisinagogus est primceps synagoge.

¶ Archidyaconꝰ dr̃ primceps dyaconorum qui impat subsidyacombꝰ ⁊ leuitis vl̃ est oculꝰ epi ad cõspiciendũ corrigendum ⁊ emendãdũ p epatum exceptis arduis. Et debet audire uirgia singulo uz ⁊ habere curam ⁊ sollicitudinẽ in eccijs ⁊ de cliis. vt in. c. ad hoc de offi. archid. iñ venit archidyaconatꝰ. ⁊ qñ fit p electionẽ tũc. est dignitas. Et si vero habitꝰ sit p collatõem non est dignitas vt nota in. c. decernimꝰ de iudicijs

¶ Archipresbiter quasi pñceps p̃sbiterorum qui tñ subesse archidyacono cuiꝰ ministeriũ ⁊ officiũ cũ officio archidyacono ponit. xxv. di. plectis

¶ Archimandrita est pastor ouiũ. vnde Archimandrita sit ouiũ ubi pastor. Et ponit p epo. j. q. vij. Dispẽsatões quasi primceps ouiũ ab archi. i. primceps et mandros grece ouis latine

¶ Archinũpublicũ id est armariũ publicum scz vbi libri ponunt seu instrumenta seu acta. Et habet C. de fi. instru. in auten. ad hec ⁊ no. xxx. q. j. puenit. Et diriuat ab archa. Dicit enĩ ieronimꝰ i p logo hester seipsũ libꝝ leuasse de archinis hebreoꝝ.

¶ Archarꝰ est qui suscipit aũꝝ ⁊ argẽtum publicum a possessiombꝰ secm accur in glo. C. d pon. l. j. li. x. vel dr̃ custos arche vel qui facit archas. Et fuerũt tres arche in tribꝰ tẽpibꝰ. unde. Tẽpibꝰ tres esse tribꝰ cognouimꝰ archas. Prima noe moysi fuit altera tertia cristi. Lege carens sub lege manens a lege soluta Nãe pelagus tulit hanc moyses hanc spiritus sanctus.

¶ Archiatri dicunt sũmi medici ab arẽ hos. i. primceps secꝺ accur. C. de comi. ⁊ arch. li. xij. i. rubrica.

¶ Arca est fundus nudus vbi non est edifitium. C. de solu. l. qui. res. ¶ arca

¶ Arcus est pons lapidꝰ ¶ Nec appellatione arcꝰ venit pons ligneꝰ. ff. de aqua. plu. ar. l. supra iter.

¶ Architectus seu architector est primceps artificum vt fuit sorobabel vel principalis edificator vel domoꝝ rector.

¶ Arenga est apta ⁊ concors verboꝝ sẽtencia que ponit post salutatõem in priui legijs arduoꝝ negocioꝝ

¶ Aropagꝰ est uilla uirtutis vel est vicus in athenis. vbi fuit olim summus studium

¶ Arreptitius. i. possessus a demone

¶ Argentarij sunt quasi campsores vel argẽtarie mẽse exercitores qui singlos solebant ratões. i. calculos ⁊ instrumenta conficere scribentes accepta ⁊ data ita q̃ ex scriptis eoꝝ que erãt oñia doceatur ⁊ sciat quantũ datũ sit ⁊ quantũ acceptum qui alias dicunt nummularij vt infra de ¶.

¶ Argentifodine aurifodine sulphurifodine lapifodine arenefodine sunt loca in quibus huiusmodi res et metalla fodiuntur.

¶ Argutꝰ est seu dicit secm vsum. qui cito inuent argentũ in loquendo. i. subtilis ⁊ astutus

¶ Argumẽtũ est ratõ rei dubie faciens fidem. debere. cum ex iniũcto. Et dr̃ q̃si arguens mentem vel quasi argute inuẽtũ vt no. bern. in. c. forus de ver. sig. Et nota p̃batõem naturalẽ. Nam argumentis res plerꝝq; noscit ⁊ cõprobat fa. l. j. ¶. idẽ cornelio. ff. de queſt. ⁊ argumẽtis est p̃bandũ quod liquido p̃bari non põt. ff de re. mili. l. non omnes. ¶ ab arboris. Et sunt mltiplicia argumẽta in iure vnum a ꝺ̃rio sensu qd̃ valz. ff. d offi. eiꝰ cui mã.

ēſt iuris·l·j·§·huiꝰ·xxv·di·q̄ſ. Aliud argumētū ab illuſione vocabli·ꝛ hoc valet negatiue ff·ſi cer·pet·l·ij·§·appellata ꝛ inſti·de teſta·ꝛ tu vtrobiqꝫ §·j·Tertium argumētū ab auctoritate·ff·ſi cer·pet·l·ij·Quartū argumēt ū ab abſurdo C de temp·im mte·reſti·l·ſi·ff·de bo·lib·l·nam abſurdū de iurisd·quēadmodū·de homi·c·ij·li·vj·Quintū argumētū a fortiori·ſez ſic·Si id qđ magis uidet meſſe non eſt nec id qđ minꝰ ꝛ econtra C·de ſacroſanc·eccle·autent·mltomagis ꝛ·c·cum marthe·§·ceteꝝ·de cele·miſ·Sextum argumētū a mnori·vt ſi id qđ minꝰ uidet meſſe eſt ꝛ id qđ magis·c·ſi in laicis·xxxviij·di·Septimū argumentuꝫ a ſufficienti parciū enumeratōe·ff·de li·ꝛ po·li·l·filiꝰ a patre·§·j·i glo·ff·ō teſt l·curem. Similiter argumētū a ſufficienti diuiſione valꝫ·c·ſi uir ꝛ mulier de cog ſpiri·Octauum argumētū a ſupioi ad inferiꝰ valet affirmatiue non loquēdo tñ in genere ꝛ ſpē. Nonum argumētū a puacione ad habitū valet·l·qui pōt·ff·de reiudi·l·manumiſſiones de uſufr·ꝛ iu·ꝛ·l·decem·ff·de ver·obli·vbi per bar·Decimum a toto ad partē valet negatiue·de offi·dele·prudēciam i glo·verbi circa formā ꝛ ſic de aliis

¶ Armentū ē magnoꝝ aialiū vt equoꝝ ꝛ boum·Grex vero minoꝝ vt porcoꝝ capraꝝ ꝛ ouiū licet etiā large ſumat̄ p maioribꝫ·ff·de abi·l·j·in fi·ꝛ cle·j·de deci·Nam armenta ꝓprie dicunt̄ pecora gregis·inde armentarius id eſt armentoꝝ cuſtos

¶ Armentariū vel armentoriū eſt locꝰ vbi arma ponūt̄

¶ Arma ſunt defenſoria·Et nomīe armorum veniūt fuſtes lapides ferrū ꝛ oīe illud quod manu ꝛ arcu mittit̄ put no·bn in·c·ſicut dignum de homi·Et ſic tela cōprhendunt̄ licet arma ꝓprie ſint quibꝫ defendimur·Et ſic thela quibus impugnamꝰ inſti·de pub·iudi·§·lex cornelie ꝛ no·in cle·ne in agro de ſta·mo·i glo ſuper v arma ꝛ·l·armoꝝ·ff·de ver·ſignifi·Et nota q̄ inſultꝰ armoꝝ puniꝫ licet arma non extrahant̄ ac ſi extracta fuiſſent l·iij·§·armis·v·qui accuſari·ff·de iu·ꝛ iu·ar·Item expilans aliquē capillis vel trahēs barbā nō tñ ſanguis exeat tenet̄ pena·x·libraꝝ parti applicāda ꝛ·xx·ſi ſeo·vt eſt tex·in·c·j·§·ſi quis aliū de pac·in vſu feu·hoc ſedm ludwicū de roma in ſingl'aribꝫ ſuis

¶ Arenatores dicunt̄ qui in aremis deiecta ꝛ collapſa ſolent exhere

¶ Arra dr̄ in emptōne ꝛ venditōe id qđ dat̄ in teſtimoniū vel ſignum venditōis·ꝛ eſt ita de iure q̄ſi ille qui dedit arram peniteat de contractu imo āmittit arraꝫ. Si vero venditor peniteat duplicatam arram debet refundere ſez reſtituere quod recepit ꝛ tm̄ de ſuo·Eſt autē arraꝫ dacio argumentū emptōis ꝛ venditionis contractē ꝛ quod datū eſt ſub noīe arrarum p cio datur·

¶ Arre ſpōſalie vel ſpōſalicie ſedm hoſti in ſū·de ſpon·ꝛ ma·§·vnde dicant̄·v ſed quia arre dicunt̄ donaria data inter ſponſum ꝛ ſponſā i ſignum mrimonij contrahēdi ꝛ remunerādi oſēcientē·ꝛ fit h̄ p verba affirmatiua ſez do tibi arras iſtas vt cum filio meo otrahas. Et hee arre dicunt̄ ſub annuli quia fiūt p imiſſionē annuli·iuxta illud Annulo ſuo ſubarrauit me vt patet p eundē in·§·qđ fūt ſpēs

¶ Arreſtare eſt aliquē vl' bona ſua p mādatū iudicis impedire ne moueāt̄ a loco donec ꝙquerēti reſpōdeat

¶ Arrogare eſt aliquē qui ſui iuris ē in filiū recipe·inde arrogatꝰ filius dr̄ ille q̄ ſic aſſumit̄ in filiū. Et ſic arrogatoꝝ ē pr̄ qui accipit aliquē hoc modo in filiū·Et eſt dr̄a iter arrogatōem ꝛ adoptionē·qr ille adoptat̄ qui non eſt ſui iuris ſed alterius poteſtati ſubiectus vt ſup̄ dictum eſt adoptio. Sed arrogat̄ ille qui ꝑmo ſui iuris eſt ꝛ per arrogatōem trāſit in poteſtatem patris ſez arrogatoris·vnde vſus Arrogo qui ſuus eſt ꝛ habet meꝰ eſſe

neceſſe ꝓ̄ris adopto ſuū ꝟ p̄ris ꝓmanz ī-
dē De hoc de oſang·le·c·vnico in·glo·j·
Item arrogare in alia ſignificatōne·i·qđ
aſcribere Vnde dr̄ arrogās q̄ſi omīa ſibi
aſſcribens inde arrogācia·i·ſupbia. Dr̄nt
tñ quia ſupbia eſt mamis gl'a de eo qđ q̄s
habet ·vt ſunt pb'i legiſte ꝛ a'ij ſufficien
tes in arte ſua. Sed arrogācia eſt mamis
gl'a de eo quod quis non habet ꝛ cum q̄s
credit ea ſe ſcire que tñ neſcit

¶ Articulus eſt pars intentōis otinēs
illud quod actor ꝓbare nitendit facit ·c
veniens. ij·de teſti·ꝛ glo·in·c· p̄cium·
·§·teſtes ·e·ti·li·vj· Et articuli dicunt
capitula in iuditio ꝓbanda·e·ti·p tuas
Et q̄nq; dicunt intētōnes ꝛ q̄nq; aſſerci
ones·c·ex pte a in fi·de teſti·ꝛ vj·q·vl·
actor·ꝛ notat pan·in·c· cum dilect9 de
fid·inſtru·

¶ As dr̄ tota hereditas vel quicq̄d in
duodecim partes diuidi poteſt In aſſe au
tē otinēt certe ptes ſcz quarz xij quelibz
habz ꝓpriū vocabulū. Sūt em̄ iſta nomia
duocim parciū aſſis·vncia ſeſcūs ꝛ eſt vn
cia cuz ſemi vncia ſextās quadrās trēs vn
cias ſignificat·Triens ſūt q̄tuor vncie·
Quicūs q̄nq; ſemis·ſepcunx bes dodrās
dextans dentis as De quib9 em̄ib9 requi
re loco ſuo· Et iſti de here inſtic·§ heredi
tas ꝛ in glo·vbi·Triens As tñ aliter in
ponderib9·i·q9 vnum·

¶ Aſſolat9·i·ad terrā redact9 ꝛ inuem
tur in natam ꝓpb'a

¶ Aſſercio ſedm azo· in ſum·de aſſercio
ne tollenda·erat qđdam vanū ꝛ friuolū
iudiciū quorūdam qui dicebant aſſerto
res eo q9 aſſerebant eū liberum qui erat
ſeruus·

¶ Aſtafiſcalis eſt vendicio que fit a fi-
ſco ſub aſtacōne. Dnq; autē fiebat aſtacio
dicebat p p̄conem qui pl9 dederat infra
menſem ille rem habebit licet ꝑ infra mē
ſem aliter venderet tñ admittebat adie
ctio infra certū temp9·vt C·de fi·inſtru
Juris aſtofiſcalis ꝛ đ adictōnib9·l·j·ꝛ
l·ep̄o li·xij· Si autē cū ipſo emptore cō
ductū eſſet vt poſſet dare plus offerēti
eſſet pactū in diem adiectōnis vt ibidz
in glo·l·ſi tpa

¶ Aſſtruere eſt affirmare aſſerere vl' aſ-
ſimilare·

¶ Aſſiſterīū eſt locus vel dom9 ſcīmonia-
liū ſicut monaſterū monachōz i quo ſer
uiūt deo vt eſt tex·in autē·nouo iure C·
de cuſ·re· Item aſſiſteria eſt illa que p̄eſt
aſſiſterio ·quia ipſa cure aliaz aſſiſtit p̄ī
cipalitez. Et ſedm quoſdā azo uidet expo
nere aſſiſterias·i·femiaz debiliū miſta-
trices in ſum·C·de epiſ·ꝛ cle·§· nunc de
orphanatrinis Vel aſſiſteria·i·recluſa ab
aſſiſtendo quia cotidie aſſiſtit orōni· Itē
aſſiſterīū apud grecos eſt loc9i quo vn9
ſacerdos q̄nq; accoliti q̄nq; mulieres que
aſſiſterie dicunt ſūt manentes·vt·xxvij·
q.ij·ſi quis rapuerit in glo·

¶ Aſſiſtrix·i· ancilla domino aſſiſtens
ad ſeruiendū

¶ Aſſcriptici9 glebe dr̄ ille qui ſic aſſcri
pt9 eſt glebe fundo ſiue ſolo terre ꝛ aſſti
ctus p ſcripturā in qua ꝓmittit dño ſoli
ſe nunq̄ a ſolo diſcedere. Et ex illa ſcrip-
tura aſſcriptici9 conſtituit ·ſed tñ p eam
ſolum non ꝓbat ·ymo ſedm azo·ꝛ hoſti·
aliq̄n ſcriptura eſt neceſſaria in qua confi
teat ſe eſſe aſſcripticiū ꝛ a gleba quā co
lit nec volens recedere ꝓmittit nec iniut9
pōt compelli ad recedendū nec ſine gleba
poteſt alienari. Et ſic idē ſunt aſſcripticij
ꝛ parciari9·inter aſſcripticios glebe ꝛ oi
genarios colonos quidā hāc dicunt eſſe
dr̄nciā quia aſſcripticij ſic inherēt glebe
vt ſine gleba non trāſferēt ·Sed coloni
origenarij nō ſic inherēt p̄dictis quin q̄nq;
ſine p̄dictis dns fundi poſſit eos mutare ꝛ
trāſferre ab vno p̄dio ad aliud· Item ī
ſeruos ꝛ aſſcripticios ſedum azo·ꝛ hoſti·
pene nulla eſt dr̄a C đ ag̃·ꝛ cen·l·ne diu
ciuis·li·xj· Ideo autē dr̄ notant pene·q2
ſerus9 pōt vendi ſine peculio ſed aſſcripti
ciius nunq̄ ſine ſolo· Itē aſſcripticij i pre
dictis quib9 aſſcripti ſūt cōt dñi voluntatē
ordinari poſſūt et matrimoniū contrahere

vt in auten· de sanctiſ· epi·§· aſſcriptici? coll'· ix· Seruu vero nō· C· d epiſ· ꝛ cle· l· iubem?· inſti· de iur· ꝓſonaꝝ·§· i· ꝛ ibi glo· in verbo aut seruo· licet secūdū cano nes si contrahāt mrimoniū tenet· Et aſ= scripticij quia tenent' colere terrā dicūt' coloni· Et quia aſſcripti siue deputati sūt ad hec facienda ex condc̄one sua dicunt' aſſcripticij· Et quia ex suo origine vel pa tꝛ vel auoꝝ suoꝝ ita adherent glebe vt vendi sine gleba non possint· Nec gleba sine illis· Ideo dicunt' origenarij requi re supra Agricola· ꝛ· j· Colon?

¶ Aſſignare fit nudis verbis testamēto vel codicillis· ff· de ver· sig· l· assignare· ꝛ· ff· de assig· liber· l· j·§· assignare· Et no ta io· an· in· c· app°· de app· lib· vj· in glo· fi·

¶ Aſſignatiuus liber require infra libe?

¶ Aſſecla id est seruus eo quod sequat' aliquem causa lucri secundū ysid· li· x· ethimologiaꝝ

¶ Aſſessoꝛ dicit'ur quasi assidēs iudici in cognitōne causaꝝ suum prebens consiliū iu dici qui alio nomīe dicit' officiū iudicis et consiliarius· Item dr̄ domestic? iudicis de hoc iude azo· in sū· C· e· ti· Qui iudetur ponere differēciā inter assessoꝛē ꝛ domes sticū iudicis ꝛ causallū ꝛ aceur· de domes ꝛ ptec· in rubrica· li· xij·

¶ Aſſidei sunt iudei qui semp cultui di uino insidebant

¶ Aſſellare est op? nature facere vt dr̄ dum assellaret emisit intestina

¶ Attau? est pater abaui· Et attauia ē mater abaue

¶ Atnepos ꝛ atneptis est filiꝰ vel filia abnepotis vel abneptis· vnde· Est au? est pau? abau? attau? tritauusqꝫ· Et sic in de venit nepos pro ab· at· tri suscipit hec vox

¶ Atrit? est afflict? consūpt? exhaustus imbecill? vel fessus

¶ Atilian? tutoꝛ dr̄ secm azo· in sū· isti· e· ti· quia olim ex lege atilia rome omitte bat' datio tutoris ꝓtori vrbano ꝛ maiori pti tribunoꝝ plebis in ꝓuincijs ꝓsiden tibꝰ eoꝝ ex lege iulia ꝛ ticia

¶ Atrox· i· imisericors vel crudelis quasi acris sit moribꝰ secm ysi· li· x·

¶ Atriarij sunt q̄ui siue custodes atrij ꝛ id̄ dicunt' etiā atrienses

¶ Attestatōes sunt dca testium vel testi monia ordine iuris in scriptis redacta

¶ Atollit? media breuis ē eleuat? vl'q̄i quodā pauore concussus

¶ Atqui ponit' ꝓ certe vel atqñ ꝓ q̄ cer te· inſti· de fiduciaria tu circa medū· ff d offi· preto· l· barbarius· v· atquin ve= rum est

¶ Auar? appellat' cec? ꝛ ambicioſus· e quoꝝdā de elec· li· vi· quia excecat' eius animꝰ vt agenda non iudeat· ꝛ a ꝓhibi tis non declinet· lvij· di· uiꝝ· ꝛ· c· sic' hij Et dra inter auaꝝ largū ꝛ ꝓdigū habet' de consue· ex parte

¶ Auctoritas ꝛ ossēsus tutoꝝ ꝛ cūrato rum reqre· j· tutoꝝ ꝛ curatoꝝ

¶ Autoritas prestanda notat' secm azo in sū· C· de auctori· ꝓstan· Auctoritatem prestare est cū quis dicat se approbare id quod agit' hoc est auctoꝛē fieri· Presta re auctoritatē pōt quilibet tutoꝛ in reb⁹ minoris ad quem spectat piculū adminiſ stratōnis· Et sic auctoritas iudet' idē q̄ ossēsus legittimoꝝ tutoꝝ ꝛ curatoꝝ Et differēciā inter auctoritatē ꝛ potestatē vi de ꝓ hosti· in sū· de sacra vnc·§· refert aūt Item de auctoritate doct oꝝ sanctoꝝ hab⁹ tur di· xv· c· vlt· ꝛ glo· in· c· sicut vteꝝ di· ix· vbi dr̄ q̄ inter istos tres Auguſti num Jeronimū ꝛ Gregoriū· Augustino magis credēdū est in disputatōibꝰ· Jero mino in hiſtorijs ꝛ trāslatōibꝰ· Et grego rio in moralibꝰ quia nō oīs in oīibꝫ sed e rti ꝓ certa ꝛc̄· C· de vete· iu· enucli· l· j· v· quia non

¶ Auctoriſare est cingulo militem aut oꝛ dinibus clericū decorare vel ordinare

¶ Audax dr̄ qui meritē ꝛ sumit' ꝓprie ꝓ arrogante· Et ita dicunt' audaces fa= cientes contra ius i auten· de admiſ· tute

circa pñci · coll' · vij · Nñqz sumit' in bona parte · viij · q · j · audacter in pñci · xxxij · q · v · si paul? · v · caue queso

Audacia idem est qđ temeritas ⁊ acci pit' in malo · c · ij · de cen · li · vj · di · iiij · Facte sunt. Et no · archi? · c · ij · pall' · in glo ij

Auditoriū est locus causaz vel locus in quo cause audiūt' · sed tñ recte põt di ci auditoriū magistroz vbi disputāt et non magistri foz? sed iudicis cum sit in curia pape vocet' ⁊ dr̄ ab audiēdo

Audiēcia licet etiā alit' capiat' ꝑ prie tñ magis dr̄ esse facultas ⁊ potestas loqn di cōi supioze a liciti concessa put dici? data est illi audiēcia vel denegata ē ei vis audiēcia . Et denegat' audiēcia in quatu oz casibus vt est glo · in v · audiēcia · xxiij di · in noie dñi

Auditor in curia pape vocatur qui vice iudicis alicuius cām vel cās audit ·

Auditor camere pape dicit' qui au dit negocia sup thesauro pape ⁊ sup hijs q̄ ad cameraz pape ptinēt

Auditor cōtradictaz dr̄ in curia ꝑpe qui audit impetrantes rescripta ad lites vel aliter ad ius commune pertinentes gratias ·

Aucipiū dr̄ loc? apt? ad capiendum aues vel rethe vel virga fiscata vel tugu riū ad hoc ꝑparatū ·

Auscultare est obedire actēdere ⁊ au dire mandatū cū effectu vt in · c · illud de maio · ⁊ obe · in glo ·

Auspiciū iuris idē est qđ exōdiū litis secm bern · in · c · pastoralis de causa poss · ⁊ ꝑprie in glo · j · Sed secm albertū ⁊ ali os auspiciū · i · auguriū quasi auis garriū vt · xxvj · q · iiij · c · j · Auia sicut ille qui se omittit augurio · j · diuinatom que fit in garritu auiū dubi? est ita ille dubi? est qui se omittit liti · Quare dixit dñs ka thō in li · j · C · de bo · pos · secm tabulas · q melioz lex que sit in corpe iuris est illa ca uete a litigando saltē ꝓ vobis quia dubi? est litis euent? ꝑ alijs autē litigare sepe iocundū ⁊ lucrosū est

Auz coronanciū dicebat' qđ ofere bat' ad coronatões principū vel quod co ronaz faciēdaz nomie ꝑstabat' · que in tē plo pendentes a tito ⁊ vespesiano sublate sunt . Alij dicū coronatoz est illud qđ dabat' athlethis put no · azo · đ auro co ronat · C · x · li ·

Auz publicū est qđ ptinet ad hērariū fisci · C · de au · pub · per se · i · detectoribus · li · x ·

Auia est mater parentum · Et auus ē pater parentum

Auūcul? est frater matris ⁊ auuncul? magn? est frater aue · inde pauuncal? frater pauie · ⁊ abauuncul? frater abauie

Auruspex est ispector momētoriū vel horaz quo punct̄o aliquid sit inchoandū Et dr̄ ab auis ⁊ inspicio · ita dicit glo · in l · null? auruspex C de male · ⁊ math · Vz veri? est aure inspector ab aura ⁊ inspicio Nam augur dr̄ que garritu auiū ꝓnosticare ꝓsumit · Et ariol? qui aris · i · altaribz demonū deseruit vt est glo · in · l · nemo e · ti · vbi de incantatoribz vatibus caldeis et magis ommibz maleficis dr̄ . Vbi eat oi bus ꝓpetuo diuinādi curiositas eteni sup plicū capitis feret gladio vltore ꝓstra t? . Et dicit ibi glo · q̄ cremabit' vel den tibus feraz dabit' dilacerād? . Sed iniu riaz non tenet' qui aliquē dixit furem in diuinādo · ff · de iuriur̄ · l · item apud labi onē · §̄ · si quis astrolog? . Nā dicit ibi tex · si quis astrolog? vel qui aliquā illicitam diuinatōnez pollicet' consult? aliquē fu rem dixisset qui non erat iniuriaz agi cū eo nō potest Racio glo · ibidē quia nō dolo sed artis sue causa facit ·

Autēticū est liber iuris ciuilis excerp tus quasi quedā summula ex alijs legali bus libris otinēs · ix · collatōnes vt nouē partes pncipales. Sed autētica autētice est lex vel · §̄ · icorpat? in li · C · ⁊ go · semp alleuat' autent · C · ti · tali vel tali · vt C · de epis · ⁊ cle · autentica gñaliter ⁊ sic addit' ty sed non addit' numer? coll ·

Aut qñq̄ ponit' disiūctiue vt qñ alt'o

posito necesse est alterꝝ tollivt cum dicit dies aut nox . Nonq etiā ponit copulati ue pro et. Nam qnq sum? in materia in q̄ requirit vtrūq extremorꝝ per talē diſ= iūctiuam oūctorꝝ · vt in · c · si post pstitū de confes · li · vj · De hac dcone habes in autēt · si qn · C · de consti · pe · l · cū quidem ff · de ver · signi · ꝛ cle · sepe · e · ti · ij · q · v · ommibus in glo ij · xx · q · j · monach? ꝛ · c cum uirū de regularibꝰ ꝛ · l · vlt · ff · ꝺ ver signi · Sed autem aduersat in facto et iure · ff · de nego · gest · Qui aūt ꝛ qualiter accipiatur autem ude per bart · ꝛ doct · in · l · hoc amplius · ꝯ · de hijs · ff · de damp · infec ·

¶ Auellere est auferre uiolent vel ex = tirpare ·

¶ Aurifodina est loc? vbi fodit aurum Sed auriuicina est locus in quo fabrica tur aurum ·

¶ Aurifex est qui opatur aliquit de au ro sicut aurifaber

¶ Auricular? est ofiliar? vel secretar? cui solent secreta dn̄i omitti ·

¶ Auxaria secreta nemoris dicta sūt eo q̄ ibi frequētāt aues scdm ysi de · xvij · li · ethimologyaꝝ · c · vj · Unde venit impensa cio auxaria · C · de fun · prio li · l · ij · li · xj ·

¶ Auxiliū uris est suffragium ꝛ benefi cium uris put dr̄ contra hec prodita sū iuris auxilia Et tm de A

¶ Balluta ē publica utilitas vel est vas lute · C · ꝺ me tall · li · xj · scdm accur

¶ Baburt? vel babosus idē est quod stu't? vel e= bes ꝛ babigoꝝ idē

¶ Baiulare idē ē quod portare

¶ Ballivus est offic dn̄i tpalis

¶ Bannum scdm vlgare gallicoꝝ ꝛ lō bardoꝝ unde esse edictū publicū iuxta illud quod dicit Ray · c · qꝺ elicis de fo · ope · q̄ pco parisiensis nūciat bānū noie epi a rege ·

¶ Bannire scdm dicta vlgariū unde

idē esse qꝺ pscribere

¶ Bannitoriū est locus causarum alias panditorium ·

¶ Bastangarij scdm quos dā dicunt q̄si bestie angarie ea q̄ rusticos angariabāt · i · angebant ad quintā bestiā pstandam · vt C · de muri · l · qꝺ ad pns li · xi · Et scdum accur · bastangarij sūt de domo principis quasi bestigarij primo mō vel q̄si festato= res aialium scdo modo

¶ Bariana id est filius colūbe ita dict? fuit sanct? petr? di · ix · ita dominus et mathei · xvj ·

¶ Bellum iustū quid sit mnit · xxij · q · ij · Justum udelicet illud quod fit p̄cep to principis de rebꝰ repetendis vel ꝓpter iniuriam repellendā · Sūt autē septē gña bellorꝝ · Primum est bellū romanorꝝ cont infideles de here · excoicam? · ij · Et dicit romanū quia romana eccia est caput fidei xxiiij · q · j · hec est fides · Scdm est iudici ale quod fit auctoritate iudicis habētis merum imperiū ꝺ sen · ex · c · dilecto li · vj ff · de rei · ven · l · qui restituere · Terciū est p̄ suptuosū quod faciūt inobediētes iudi ci ꝺ pe · di · vj · ad fi · Quartū est licitū qꝺ fit auctoritate iuris quo ad illū cui con= cedit de resti · spoli · Olim de sen ex · si ve ro · C · unde vi · l · j · Quintū temerariū cō tra illos qui se iuste defendūt · Sextum uoluntarium quo moderni pncipes vtunt c · noli · xxiiij · q · i · · Septimū est iustū et necessariū qꝺ fit se ꝛ sua defendēdo · Et i iusto bello moriētes saluꝰ fiunt ceteris pa ribꝰ · xxxiij · q · v · oim rex rex homicidiū ꝛ c · q · viij · omni timore · Qz qui sine ius su pncipis bellum dicit tenet · l · iulia ma iest · ff · ad le · iu · maiest · l · iij ꝛ in autēt · ꝺ armis coll' · vj · Et in autē · de man · pnci · coll · iij · Necessitate tn̄ immēte sufficit li= cencia magistri officiorꝝ scdm hosti · C · de fab · l · fi · li · xj · De bello unde archi · in ro= sario · xxiij · q · ij · c · iustum · vbi ponit hec septem genera

¶ Beneficiuꝝ iuris est id quod a iure cō cedit vel indulget · Et horꝝ beneficiorꝝ

uris quedam sūt ordmaria · quedā extra ordmaria vt illa que ex spēali p̄uilegio q̄ busdam spēaliter mdulgent sicut bñficiū restitutōnis m mtegr̄ eccie vel mnoꝛi xxv annoꝛ concessū

¶ Beneficium epistole dīui adriani req̄re · j · Epistola

¶ Bñficiū noue ostitutōis de fideius · requre · j · fideiussoꝛ

¶ Bñficium noue constitutōnis de duobus reis stipulandi vel p̄mittēdi est p qđ subuenit duobꝰ reis debendi vel p̄mittendi vt p ipsū postulare possint se non msolidum · sed pro parte posse ouemri nisi se obligauerint t hmc bñficio renūciet et hoc adiecta noua constitutōne m actione de duobꝰ reis p̄mittēdi vel stipulādi qꝛ vt dicit azo m sū · C · e · ti · Olim effectus duoꝝ reoꝝ p̄missionis hic fuit vt si duo vel plures eandē pecuniam p̄miserūt aut stipulati fuerūt ipso iure m singulis msolidum debebat t singli debebāt · Poterat q̄ ab vno eoꝝ msolidū peti quia vnus quisq; eoꝝ msolidū erat obligat?

¶ Beneficiū cedēdaꝝ actōnum req̄re · j · ceden · actō Quō aūt renūciet hmōi mstrumentis t bñficijs requre renūciacio t d hoc m spe · ti · de renūc · §· fimitis p̄ium · v · sed nota ·

¶ Beneficium feudoꝝ friderici t beneficium femme hec duo requre m li · feu

¶ Beneficium ecclesiasticū dat rōne officij · de p̄bē · cum sedm apostolū · lxxxi · di · Si quis āmodo · Et q̄ bñficium tale non conferet excōmicato · c · cum bone de eta t quali quia officiari non potest nec fruct? p̄cipit sedm goff · de cle · excō · mīf · §· si tñ queris ·

¶ Bephotrañus sedm azo · m sum · C · de epis · t cle · §· nunc de ozphanotramis ē idē q̄ gubernatoꝛ mfancium pauperum et ozphanozum ·

¶ Bepotrophiū est dom? m qua alunt pauperes mfantes de hoc mde · C · de epis t cle · t ozphanot · t po ·

¶ Beghard? t begwinavel begūtta sūt uiri t mulieres tercij ordmis · Et dic̄t jo an · q̄ begwinaꝝ gen? p̄miciosū est nec d facili alios q̄ religiosos admittūt a quibꝰ ommbus modis est cauendū · xviij · q · ij · diffimm? · t · ē · p̄miciosā · de hijs cle · j · de reli · domi · vbi osti · idē dicit · Et mde cle ad nr̄am de hęret · vbi dampnat secta talium beghardoꝝ t begwinaꝝ · Jtē · ē cū ex ea de excel · p̄ela · li · vj · t cle · cū ex eo de sen · excoī ·

¶ Biarcha vel biarchas dr̄ p̄nceps · xl · militū a bis · xx · t archos p̄nceps dict? vt collit C · de offi · t questo · vbi apparet q̄ biarcha est mnoꝛ dignitate q̄ centhrarcha cui est potestas cētenarij quia dux cētum militum

¶ Bigam? sedm hosti · dr̄ qui diuersis tēporibꝰ t successiue duas legittimas habuit vxores · Sed large t mterp̄tatiue dr̄ qui contraxit cum uidua vel coꝛrupta vl̄ qui duas vxores habuit ante baptismum vel vnam ante baptismū t aliā post · vel q̄ castitatē p̄missam uiolauit vt subdyacon? vel monach? qui contrahit de facto cū de iure non possit vel qui vnam de iure alteram de facto · vel qui de facto duas duxit vxores vel qui vxoꝛē adulterā postea scīēt ognosc̄ · Nā non pōt p̄moueri ad sacros cum? vxoꝛ adulterata est etiā si eam virginem duxerit dum post adulteriū eaꝫ cognouit alias sec? · xxxiij · di · si cuius vxoꝛē · Sedum quosdā autem mdistincte bigam? cēset etiā si ignorāter cognoscat eam sicut qui publicā penitēciā egit · Dr̄ autē bigam? sedm mno · iuxta vulgare p̄uincialiū q̄si bis gam? id est stult? vel fatuus quis ibi stult? dr̄ gam? · Vel dr̄ bigam? a bis qđ est bmū t gama qđ est mulier quasi hamo bme mulieris vel bmi ouginis · Et licet bigam? ad sacerdocium p̄moueri non possit · c · j · d biga · q̄ p̄hibet bigami non p̄pter culpam sed propt sacramēti defectū · c · super t · c · debitū e · ti · Tamen de necessitate bigam? ordiat m subdyaconū · xxxiij · di · subdyaconus · Et bigam? non est ille qui contrahit cuꝫ

uidua si est incognita .c. debitū palle. Nec est bigam? contrahēs cum vnica et virgine de cle. ouga. c. sane

¶ Bigamia triplex est. vna uidelicet qñ quis duas vel plures habz vxores. Alia cum quis contrahit cum corrupta. Tercia qui castitatē ꝓmissam ꝑ votum solēne uiolat vel qui sciēter ognoscit vxorē aduleteram et cum talibz non dispēsat. et qui tales ordinat ꝓuat offitio et potestate ordinandi. Et similiter ordinat? tali ordie ꝓuat. vt no. e. ti. c. ij.

¶ Bisse sūt due partes assis et continent octo vncias nec dicitur ad respectum tocius cum nec duplicat? reddit suū totuz et alias dr̄ bes

¶ Bipharia id est bis nupta

¶ Bisext? habet dies. cclxvi. vt no. i. l eum bisext?. ff. de ver. sigm. vbi glo. de nouis kalendis rc̄. Et vnde dicat nota bernar. in. c. que sunt de ver. sig. et. no. ff de statu libe. im. l. cū heres. §. stich?

¶ Boeti legistaz adiutores eoz sunt q trones publicas discucurrūt Et inde boeci? nomē accepit. Boete enī grece latine dr̄ adiutor sedum accur. C. de ta. stri. et po e. li. x.

¶ Bolida vel bolidis est massa plumbi q̄ mittūt naute ad mare ad expiendū ꝓfunditatē. vnde ꝑ bolidā plumbi dic massam significari. ꝑ quam naute solēt maris explorare ꝓfundū

¶ Bona eoz q̄ sibiipis mortē istituūt seu infligūt sedm azo. in sū. C. de bonis mor. sibi constituen. Si hoc faciūt ex ipacientia doloris vel ob pudorē hēris alieni tunc non auferūt bona heredibz. Si autē faciunt ex oscia delicti sez si aliquis infligit sibiipsi mortē ideo quia erat delictū vel crimen ob quod non erāt bona publicanda puta furtū homicidiū vel hmōi tūc auferunt bona heredibz. Item si erat crimē cuiꝰ accusacio poterat inchoari post mortem vt repetūdaz peculiaꝰ et lese maiestatis tūc etiā auferūt bona heredibus. Si autē accusacio non poterit ichoari ꝓꝰ mortem non auferūt sibi bona nisi adiudicauerit sibi mortem postq̄ fuerit in scelere deprehensus. ff. d bonis eoz q̄ ante sē tenciam mortē sibi constituūt

¶ Bona libertoz patronꝰ succedit in bonis liberti in tercia parte addita locupletate hereditatis liberti vel ab vno ex hēredibus et non relictis filijs a liberto vl' etiam relictis sed ingratis vt non possint arguere testamēta suoz parētū inofficiosa. locuples aūt hereditas dicat si est maior centū aureis. vt dicit azo. in sum. C. de bo. liber et i pac°.

¶ Bona materna et materni gñis sunt illa que ex matre vl' auia debētur filiisfamilias vel etiā emancipatis deferūt. Et q̄nq̄ ꝓ nepotibz puta res aue ipsoz

¶ Bona ciuitatis abusiue publica dicta sunt Sola em̄ publica sunt que ꝓpli roma ni sunt vt. l. bona. ff. de ver. sig

¶ Bona dicunt sic a beando eo q̄ beant id est beatos faciunt vel ꝓsunt. Nam bene are idē est quod ꝓdesse et quod ꝓdest beat. l. bonoz. ff. de ver. sig. Humit aūt hec dictio ꝓ omni bono vtili delectabili vl' honesto spūali vel tpali vt ꝑmo de anima In iure aūt hec dictō bona im plāli et neutraliter significat res nr̄as que sunt i dr̄io nostro vel quasi dēa. l. bonoz. et ipas res ex suo ꝓprio significato oñiter accepto significat deducto here alieno. Quinq̄ autez non deducto significare concludit. Verbi gr̄a Testatoz legat alicui quartā ptez bonoz et ibi bona dicunt deducto here alieno. l. Cū autem. ff. dele. ij. Naz sensus est q̄ ꝓ heredem deducto omni here alieno de hereditate legatarij? habeat in boīs que supsunt id est quotā sibi legatā et sine onere creditoris. vt in. l. pall. Sed ibi testatoz herede istituto legat ticio oia bona vel ꝑ fideicōmissū vlt restitui significat es alienū non deduci ymo trāsire ad legatariū vel fideicōmissariū. Et ita idē significat qd̄ hereditas. l. nanq̄. §. fi. cū l. sequēte. ff. ad trebell. Similiter ĝ h̄ dco bona significat latissime omne qd̄ quouis

modo potest ꝑdesse. Et ꝑut in iure recipit in oñi significato significat que sunt in nro dominio vel q̃si deducto here alieno. Etiã significat hereditatẽ qñ ꝑbabile medium cũ omodis hoc declarat. Et sic bonoꝝ appositõ aut si est ciuilis. Ciuiliter eñ significat sicut lex. ꝛ eis significatum se adaptat ꝛ in bonis annumerat siquidẽ in actõibꝫ petitõibꝫ ꝓsecutõibꝫ. l. bonoꝝ. ff. de ver. sig.

¶ Bonoꝝ possessor dr ille qui de iure ptorio alteri succedit quia bonoꝝ possessiones a ptore sunt inuente. Et est dra inter bonoꝝ possessorem ꝛ heredem quia bonorum possessor de iure ptorio succedit. in ſti. de bo pos. §. j. ꝛ ff. e. ti. p totũ ꝛ ẽ nomen iuris vt notat bern. de cau. pos. ꝛ ꝑ prie in glo. iiij. ꝛ ff. de ver. sign. l. hereditas Aliud est possessor bonoꝝ due dictõnes non nomẽ opositum significãs factum ꝛ non ius sed heres succedit de iure ciuili.

¶ Bonoꝝũpossessio ponit ꝑ vna dictõne secm azo. ꝛ significat ius recipiẽdi ꝓsequendiq; ꝛ retinendi illud quod in bonis illiꝰ erat cui succedit de iure ptorio ꝛ differt a petitõe hereditatis que est d iure ciuili. vt inſti. ꝛ ff. prealle. Item ẽ ius quod ꝓsequimur ꝛ in hoc differt ab actione hereditatis vniuersali sez possessorie hereditatis petitõne. Et qñ ponit ꝑ vna dictõne vt bonoꝝ possio significat hꝫ iꝰ si aũt dr possio bonoꝝ tũc significat factum Diuidit aũt bonoꝝ possessio quia alia ẽ ordinaria alia est extraordinaria. Alij diuidunt bonoꝝ possessionẽ i has duas species sez bonoꝝ possessionẽ secm tabulas testamẽti quã ptor dat liberis a patre in testamẽto iniuste ꝑteritis ꝛ bonoꝝ possessionem contra tabulas testamenti vt infra dicetur.

¶ Bonoꝝ possessiões extraordinarie sũt due sez ex testamẽto secm tabulas ꝛ contra tabulas Et quatuor ab itestato sez bonoꝝ possessio vnd liberi. bonoꝝ possessio vnde cognati. bonoꝝ possessio vnde agnati. ꝛ bonoꝝ possessio vnde uir ꝛ vxor. Quaꝝ descriptões subiciẽt.

¶ Bonoꝝ possessio extraordinaria dicit duobꝫ modis Vel quia non est stabilita certa parte edicti. sez ex testamẽto tm vl ab intestato tm sed vt vaga qñq; ex testamto. qñq; ab intestato deferẽt. Et competit tm qui vocant ex nouis legibꝫ. vt ecce mater alijs intestit. instituta postea in puerperio decessit ꝛ filiũ quem gestabat in vtero ꝑteriit. Presumit eñ filiꝰ hic instituꝰ ꝛ habet bonoꝝ possessionẽ secm tabulas ꝛ septimã partẽ extraordinariam Cuiꝰ bonum est exẽplũ secm legẽ cornelliam tam ex testamto q̃ ab intestato quia fingit eum qui morit in captiuitate defecisse ipsa hora captiuitatis. Et ideo quilibet pot ei noua lege cornelia ex testamento ꝛ ab intestato succedere vt inſti. de bono succ. §. sunt etiam. Dr autẽ extraordinaria possessio quia ius nõ tribuit vt carbomi aꝰ. ꝛ que dat ventri ꝛ que dat gra litis agnoscende. vnde ꝛ extraordinaria dat sine cognitõe que in ordinarijs qs omne ius tribuit quantũ est. Itẽ bonoꝝ possessio aliter diuidit. quia alia dr bonorum possessio edictalis vt que ex dicto ptis mortui decernitur Alia vero bonorum possessio decretalis que a viuo pretore decernitur. Vel quia hodie non est necessariũ eam decern vel dari. Dicitur eñ decretalis a iudicis pncia qui in eius cognitõne exigit quia secm azo. posset. ꝛ illud dici vnam esse bonoꝝ possessionẽ edictalem ꝛ eandẽ appellari decretalez vel iudicialem ex eo q̃ accipit efficaciam ex ꝑ sentia iudicis. Nec est differẽtia inter decretum ꝛ decretalem licet quidam dicũt contrarium

¶ Bonoꝝ possessio secm tabulas est ordinaria ex testamẽto. Et dr esse ex testamto secm azo. non quia iuuat ex voluntate defuncti sed quia nõ habz locũ nisi exãte testamẽto ꝛ dat scriptis heredibꝫ ꝛ eis deficiẽtibꝫ vocant substituti. Et inde substitutis deficiẽtibꝫ vocant substituti eis.

Petunt aũt ex originalib⁹ tabulis tantũ non exemplo. Jtẽ si fiat questio ꝺ tabul' debet ꝓbari cuiuscũq; intencio ꝑ septem testes ⁊ non per duos tm̃ scꝺm azo. licet quídam dixerũt contrarium. Si aũt testator non facit testamẽtũ in scriptis sed in verbis vel i nũcupatõne rer⁹ vel hoim̃ ꝺatur bonorum possessio secundũ nũcupatiuum testamẽtũ

¶ Bonor⁹ possessio contra tabulas. quã pretor liberis pollicet scꝺm spe. i tracta tu de libello ti. de testa. §. sequit' videre. vbi dicit Est ⁊ alia bonor⁹ possessio contra tabulas que ꝺat' filio vel nepoti ꝑterito contra testamentũ patris vel aui qui filium vel nepotẽ in testamẽto suo vel uita ꝑterijt. Et aliam in tabulis si filio vel nepoti legauit ipse tñ legatum non agnouit Et scꝺm azo. in sũ. e. ti. ꝺefert liberis naturalib⁹ ⁊ legittimis tm̃ puta adoptiuis. Jtem natis ⁊ nascituris. Jtẽ emãcipatis ꝑcipue. ⁊ hijs qui erãt in potestate ꝺ fũcti et ꝺat' ex illis ex quib⁹ potuit aut hereditas aut bonor⁹ possessio peti de iure oĩm. Ꝺat' aũt a patre naturali. et in adoptõne non habz locũ hec bonor⁹ possessio nisi instituant' ab eo heredes ⁊ alius eis omittat edictũ. Jtem alia est bonor⁹ possessio contra tabulas scꝺm wilhel. in spe. ibidem que ꝺat' patri vel matri auo vel ꝓ auo si sint ꝑteriti ex testamẽto filij vel nepotis emancipati gratis ⁊ sine pecunia cũ quo non est factũ pactũ. ne pater vel auus inquietaret sua iudicia nec receptũ est ab eo quantũ satis est qui etiã nec miles nec in milicia decessit. Jtẽ scꝺm eumꝺẽ ibiꝺẽ. Est ⁊ alia bonor⁹ possessio contra tabulas que ꝺat' patrono ꝑterito contra testamẽtũ liberti si sit maior cẽtenario ad recipiẽꝺũ ꝓ patronũ tertiã partẽ sibi ꝺebitã ꝺe iure ⁊ ꝺat' patrono si liberi ꝑterit⁹ oĩno Vel etiã si sit sibi mi⁹ tercia ꝑte legatũ ⁊ tunc ꝺat' ꝓ supplemento vsq; ad tertiã partẽ. Et differt in hoc scꝺm azo. a bonorum possessore que ꝺat' liberis quia tunc hoc demũ ꝺat' si hereditas liberti sit adita saltem ex vno ex heredib⁹. Sed illa q ꝺat' liberis satis est ꝙ quis potuit eẽ heres licet non potuit petere scꝺm tabulas bonor⁹ possessionẽ. Jtem notãduz ꝙ querela mofficiosi testamẽti fere hoc idẽ opatur quod bonor⁹ possessio cõtra tabulas quia testamentũ rescindit ꝺe facto. Sed speculator ꝺe iure scissum ⁊ irritum est. Sed in hoc ꝺrit quia bonor⁹ possessiões omnes ꝓtorie actiones sunt vel edicta ꝓtoria. Querela aũt mofficiosi testamẽti ciuilis est. Et ꝑmisse bonor⁹ possessiones ordinarie sũt ⁊ competũt ex testamento. Alie bonorum possessiones competũt ab intestato.

¶ Bonor⁹ possessio vnde liberi scꝺm wilhel. in spe. vbi supra. §. uso ꝺat' filio emãcipato cũ pater decedit ab intestato ⁊ est ordinaria ⁊ eam non habent liberi in linea materna. l. quociens. ff. de suis et legit heredibus.

¶ Bonor⁹ possessio vnde agnati vel vnde legittimi ordinaria est. Et scꝺm wilhel. ibidem ꝺat' ꝓximis cognatis ꝺiuictis per virilem serũ post liberos ab intestato. Et nota ꝙ bonor⁹ possessio vnde legittimi nõ est caput speciale sed gñale occurrẽs cuz alijs specialib⁹ bonor⁹ possessionib⁹ scz cũ vñ liberi vnꝺ agnati vñ ognativñ ex lege ⁊ senatusco̅sulto

¶ Bonor⁹ possessio vnde cognati similit ordinaria est. Et scꝺz wilhel. ꝺat' hijs ab intestato qui ꝑ femineũ sexum ꝺiuncti sũt vt si neq; liberi neq; legittimi existãt ꝓximi cognati succedãt

¶ Bonor⁹ possessio vnde uir ⁊ vxor sibiliter ordinaria est. Et ꝺat' uno muliere ab intestato decedẽte agnatis vel ognatis nõ existẽtib⁹ vel econtra ꝺat' mulieri uiro ab intestato decedente agnatis ⁊ cognatis nõ existentib⁹. Et hec omnes ordinarie q̃tuor bonorum possessiones optinent ab intestato. Alie vero que sequuntur sunt extraordinarie.

¶ Bonor⁹ possessio extraordinaria est q̃ nomie caret scꝺm wilhel. ibidẽ. et cõpetit

hijs qui ex lege ⁊ senatusco sulto ⁊ cōsti tutōmbo pncipū tam ex testamento q̄ ab intestato venīt sez vt cū aliquis vult succedere patri suo quem ab intestato decessisse inuenit cum ab hostibus redit ul' cū a captiuitate fuerit emancipat⁹ ⁊ sic iure ciuili in ognatis in successione iuris postliminij petit sibi hanc bonorum possessionem concedi.

¶ Bonor possessio ex lege cornelia codē modo datur filio emancipato ⁊ iure ciuili incognito cum vult succedere patri decedenti ab intestato apud hostes in captiuitate.

¶ Bonor possessio extraordinaria septīa datur vno modo patrono volēti succedere liberto ab intestato decedēti sine liberis Alio modo filio volenti succedere in bois matris vel econuerso Et datur alio modo infanti vel curatori ei⁹ volēti succedere ex testamēto que testamentum narrare non potuit preuēt⁹ morte cum i puerperio decessit ⁊ alios filios coheredes instituit. Datur autem hec bonorum possessio filio adoptiuo uel arrogato volēti succedere patri adoptiuo vel arrogatori ab itestato decedēti. Omnes aūt bonorum possessiones p misse iuris tribuūt sed q̄ sequūt' iuris nō tribuunt licet facti sunt

¶ Bonor possessio carbomiana est illa p quam filius ipubes volens succedere in bonis patris ab intestato tang̃ primior vel rumpere testamētū p contra tabulas vel dicere ipsū nullum ipso iure cū fuerit pterit⁹ ⁊ cum obiciat' sibi ctrauersia bonor ⁊ filiatōnis vel mouet' sibi questio status puta q̄ sit seru⁹ petit per carbomianū possessor instituū p contrauersiam motā de bonis ⁊ filiatōnem ⁊ questionē status vsq̄ ad tpa pubertatis sue deferri. Et datur solum cognitōne summaria. require infra carbomianum.

¶ Bonor possessio nomē ventris dat' mulieri pregnanti in bonis mariti in quibus sedm dignitatē suam sibi ⁊ familie sue alimēta ostituunt'.

¶ Bonor possessio ex edicto diui adriani tollendo dat' alicui volenti succedere in bonis alicui⁹ ex testam̄to in quo instit⁹ vel inscript⁹ ex eo q̄ ostēdit testamētum non cancellatū nec abolitū nec i aliqua parte sua abrasum sedm albertū. Et dat' volenti succedere ab intestato sedm goff. quod ꝓbat sedā pars rubrice que dicit de scripto herede. Sed rō goff. dicit cont in suma Hoc tn notandū q̄ sedm vuilhel. de bonor possessione q̄ bonor possessiones olim fuerūt vtiles sed hodie sunt inutiles pterq̄ in q̄bus exhibebo. Prim⁹ q̄n uno testatore postum⁹ pterit⁹ decessit q̄si audeat' testamētū ruptū iuris solemnitate. cum nihilominꝰ heres script⁹ ex isto testamēto petit bonor possessiones vt in l. postum⁹. ff. de in. iur. rup. ⁊ irri. testamēto. Sedus est in. l. filius e. ti. Tercius instit. quibus modis testamēta infirmantur. §. ij. Quart⁹ in. l. heres. ff. decre. ab ordi faci dis. Quint⁹ in. l. equissimū. §. ij e. ti. ⁊ l. filij. C. de inoffi. testa.

¶ Bonor possessio ex testamēto militis in milicia decedētis non dat' patri vl'auo vel ꝓauo vel econtra cont tabulas. vt C de testa. mili. l. nec quidem ⁊ l. milites

¶ Bona vacare. est ipsa dominum non habere.

¶ Bone fidei possessor. est qui credit se aliquam rem iuste retinere. Sed male fidei possessor est qui iniuste scit se aliquaz rem possidere.

¶ Bonefidei emptor dicit' qui ignorauit rem alienam esse. vel putauit venditorē habere ius vendendi sez esse procuratorem vel tutorem. ff. de ver. sig. l. bonefidei.

¶ Bos cornupeta ē bos qui facile cornupetit. idest cornibo pungit

¶ Boues non otinent' sub appellatōe iumentor sed pecudum vel armētor. ff. de ver. sig. l. boues vnde si lego armentū otinent' boues. ff. de lega. iij. l. seruus. §. armento. Sed si lego iumenta nō cōtinent' l. legatis. §. iumentis. e. ti. ⁊ ff. de edili. edic l. ediles.

Barriles dicunt vasa sicut in alpibus solent haberi.

Balbus est balbucies vel titubās qui verba non explicat sed frangit a balban=do dictus.

Blesus dr qui lras ipfecte pfert

Beneficiū sumit latissime p omni libe=ralitate. Minplate p liberalitate pncipis Et sic sumptū significat large ⁊ stricte. Large vt otineat beneficiū stricte sūptū ⁊ cum hoc rescriptū ⁊ pulegiū Stricte dicit beneficium. pncipis concessio facta a pncipe de aliqua re vel iure quod est pn cipis ocedētis. Et p hoc differt a rescrip to vel pulegio Et licet ita stricte sumat tn ei? interptacio latissima est. l. fi. ff. de consti. princi. c. cū dilecti in fi. de dona. et de ver. sig. olim significato sūpto ex na tura pncipis cui? est esse liberalē in hijs que sua sunt. verbi gra. princeps alicui concedit domū aliquā delatam ipsi princi pi cum integro ei? statu. Nec verba sumū tur latissime sez cum hijs que insunt ⁊ ad iacētibo ⁊ omni iure suo. l. si qn cum ibi notatis C. de bo. vacan. li. x. Sed pone pnceps concedit domū non apponēdo cū integro ei? statu certe sola dom? concessa videt qz verbū dom? ad illa n pōt extēdi videlicet curiam iuridariū ⁊ adiacētia fa lex. si qn palle. nisi aliunde sumeret scia q princeps de illis intellexerit. Nam so=la liberalitas non est sufficiēs significatuz nisi aliud significatū concurrat. quia ali=as sequeret q concedēdo vnā rē uideret aliam concedere

Breuiter notat jo. kal. in omento suo sup decre. cum dilectos de cau. pos. ⁊ p prie Et jo. an. de testam. c. i. li. vj.

Breuiloqua hec dictō significat substi tutōnē que breuibo verbis continet sub=stitutōem cumulatōem seu multiplicatōnez Etiam breuiloqua est illa substitutō q sub stitutōnis vni? psone ad aliam fit repeti=cio. Item breuiloqua illas tot ⁊ eodē mō significat substitutones vt significant ei? verba vel queuis aliūde sūpta significata

Et dr breuiloqua idest breui bo verbo fit ⁊ breuibo verbis comphēdit plures substi=tutōnes. vt no. accur. ⁊ bar. ff. de vul. ⁊ pu. substi. De hoc uide infra Substitu=cio breuiloqua.

Brocartica materia dr q ē otria ⁊ opi nionū rōibo inuoluta

Brutus dr quasi obtut? quia sensu ca ret Et est sine ratione ⁊ prudēcia scdum ysidē. vñ brutire idest infatuari.

Bubul? est magn? ⁊ siluestris bos Bucul? est paru? bos.

Bucus est garrul? qui ceteros oris lo quacitate nō sesu supat scdm ysi.

Bulla est sigillū pape vel lra quā dat papa vel ornamētū regale

Caducū legatū scdz azo in sūma. C. de cadu. tol=len. est quod defecit p? mortem testatoris quacū qz rōne. Et quia qbus dā modis ⁊ rōnibo iniquis ⁊ olim legata fiebant qnqz caduca. Jdeo lex ponit vnam rubricā de cadu. tollen. Et differūt p nō scriptū qi caducū ⁊ vē caducū. vñ legatū p n scriptū ē qn legat alicui dampnato in metallum vel non ex istenti in rerum natura puta non nato. q si caducum est qn non oino cadit. Sed vere caducum est seu dr qn legatari? uix it post mortem testatoris ⁊ supuenit ei cō dictō ppter quam efficit incapax legati. Sed in alio casu legat illi qui est in rez natura sed moritur ante mortem testatoris Primū accrescit sine onere secunda duo cum onere.

Calcitrosus equus est qui solz calce fe rire idest pedibo retro se putere

Calculator secundū ysid. dicitur a cal culis idest lapillis minutis quos antiqui in manibus habuerunt componendo nu=meros.

Calumpnia scdm hosti. in sūma. est cuz quis ex certa scia iniuste agit vel resistit. ff. ad turpi. l. j. §. calumpniari. Vel est

petício ínuſta ex certa ſcīa ī iudicō facta et iuſte petītōm ínuſta reſpōſio ·vl' ē fal ſi crímínis īpoſitō

¶ Calamitas ē ínfelicitas vel míſeía que euacuat omní bono vel pena vel labor ím= menſus·

¶ Calumpníator eſt quí ſcíēter alícuí fal ſa crímína ímponit vexandi occaſione ·vel ſedum ylde·Calumpníator a calumpnían do ídeſt fruſtrando vel decipiēdo dictus eſt. Et índe dicit' iuramentū calumpnie ſez iurande. Et eſt aſſercio vere petītōnis vel repulſioīs ſedum goff·cū quis iurat ſe bona fide ⁊ non calumpniando aímo cau ſam moúiſſe·vel q' venerit ad reluctādū putans ſe bona iuſticia vti·C·de iura· ca lump·l·ij·§·j·⁊ habet q'q' capla·vt·c·j e·ti·vbi verſus dicit de hoc ím glo· Et q' calumpnioſe accuſat debet officio ⁊ bñfi= tio priuari. ⁊ ím exilium depoztari ·c·j preallegato·

¶ Calumpníari ſedum azo·ím ſūma·C de calump· eſt falſa crímína ſcienter íntenta re ⁊ alícuí oppenere vel ímponere. Et ex eo q' quis nōn pbaúit crimen calumpnia rí videt'·licet tex·údeat' ſonare ím con trarium q' talis non ſit calumpniat' ij·q iij·§·notandū·ij·vbi dicit' calumpníari ē falſa crímína íntentare ſeu ītendere Pre uaricari vero crímína abſcondere· Tergi uerſari ím vniuerſū ab accuſatōe deſiſtere Sed non vtiq' quí non pbat quod ínten dit calumpníari p'tin' údet' ſilis tex·ím l·j·ff·ad ſenatuſcō·turpilianū

¶ Cancellari' nomen accepit a cancellā do·Cancellare eſt em límeā ducere uel dā pnare. Vnde lr̄a vel ſcriptura que damp nat' cum límea p medíū ducta dicit' can cellata·Et índe dr̄ cancellari' cuí' ofli= cium eſt reſcripta vel reſpōſa impatoris ⁊ mandata ínſpicere ⁊ mala ſcripta cācel lare ⁊ bene ſcripta cum̄ ſignaculo ſuo ſig nare ⁊ ſigillum eis imp̄mere· Jnde etiaz venit archicācellari' quaſi p̄ñceps cācel larie ſedm azo ím ſū· Differūt t'ñ cācellare ⁊ ſubpūctare·quía cancellare eſt lr̄am li= nea p̄ medium ducta dampnare·ſed ſup punctare eſt litteras punctis ſuppoſitis dampnare·

¶ Callidítas requíre ínfra dolus malus· Eſt enim callidítas dol' adhibit' tacēdo vt notat'·ff·de do·ma·l·j·ím·glo· Jū cal lid' ídeſt fallax vel aſtut'·

¶ Calligat' ídeſt míſerrim'· Jnde calli gatus miles dicit' quí habet ferreas o= creas vel caligas de coreo Etiā idem ē qđ ínfirmus vel obſcurus has expoſitiones facit glo·ím·l·a caligato·C·de nup

¶ Canonía eſt ius quod q'uenit ex electi one ⁊ receptōne ínfratrez·vel eſt ius p cipiendi fructū p̄bende ſiue redditus c·relatū de p̄bē·

¶ Canonica monicio eſt qñ íntervenit ci= tacō cū trib' citatōni b' vel vna pempto ria tres otinēs de qua ím·c·conſtitutōis de ſen·excōni·li·vj·

¶ Canonica porcio a canone deputata ec cleſie prochiali de relictis prochiano de functo illi eccie vbi elegit ſepulturā cum alibi q' ím prochiali elegerit eam· Et eſt ſedm varias conſuetudínes alia ⁊ alia Jtā alicuí medietas·alicuí tercia·alicuí q'rta dat' de ſepul·c·certificari

¶ Canon grece eſt regula latine·iiij·di· canon· Et ím vna ſignificatōne eſt id qđ ī concilio gñali vel p̄uinciali ſtatuit' ⁊ ſic capit' de conſti·c·canonum ſtatuta· Jn a lia ſignificatōne údet' eē id quod ab em phiteota de re emphiteotica ſoluit' ⁊ ſic údet' ſumi ab azo·ím ſūma·C·d iure em phi·v·Ex hoc aūt otractu· Etiā dicitur illud quod ſoluit' p̄ pedagio vel vectiga lí·ff·de publi·⁊ vec. Et nota q' qñ papa vult cōdere canones poſſūt epi contradi cere q' non conuemāt conſuetudíni regio mis eorum·di·iiij· Erit aūt lex ⁊ nota ím c·ſequēti·ím v·iudicem· vbi queritur ān ſētencia pape p̄ualeat ſētēcie epōrum· Et q' non quía orbis maior eſt vrbe·xciij·di legim' poſt medíū ⁊ ibi glo·q' ſtatutum cōcilij p̄iudicat ſtatuto pape ar· oī ibidē

¶ Canon largicionariū titulor' eſt ſūma

tributi et pstat de regulari pstatõe a pu
ncialibꝫ fisco . Et dicunt tituli q̃ ex spe
cialibꝫ titulis ideſt litteris breuibꝫ cauta
leguntꝰ · vt C · de iur · fisci · le · penulti
ma · Et · C · de annuo ⁊ tribu l · iij · §· ac
ceptõnes · ⁊ · l · j · de canone largi · ti · li · x ·
ſecdum accur ·

¶ Canon frumẽtarius vrbis romane eſt
certus numer9 mensuraꝝ frumẽti qui sin
gulis annis metebat rome · l · j · ⁊ · ij · e · ti
li · xi · quod erat etiam de oleo. Et cont lꝫ
non licebat alicui beneficiũ vel indulgen
ciam aut ꝓuilegium ipetrare ⁊ impetratũ
non valuit vt ibidem dicit . Itez canonũ
quidam eſt late sẽtẽtie · quidam ferende
Et prim9 exꝑmit per verbũ ſit imodat9
vel eoipſo · Sed9 ꝑ verbum imodet · vt
eſt glo · in · c · quicũq; de heret · li · vj · Itẽ
canon habet ſub ſe q̃tuor spẽs · xxv · q · iij
ſi quis dogmata

¶ Canoma patet ſupra de preben · quere
infra de preben ·

¶ Capere ẽ ita accipere 9 id quod capis
tuum fiat · vnde aliud eſt capere ⁊ aliud
accipere · quia cape eſt cum effectu quod
ſecum remanſuꝝ eſt . Ideo non iudet qs
capere qd erit reſtituturꝰ · Sed accipe
ſi quis non ſic accipiat vt habeat · ⁊ ſic ac
cipere põt illud qd non fit tuum accipiẽ
do · rubrica ꝑma · C · li · x · ⁊ · ff · de ver · ſig ·
l · aliud eſt capere ·

¶ Capiendis · ideſt diſtrahendis pigno
ribus tributorum require infra Pignus
et tributa ·

¶ Capcio ideſt decepcio · Inde capcioſũ
⁊ eſt deceptoriũ vel decepcioſũ aut dolo
ſum · vt no · io · an · de offi · del' · ſi duo li · vj
in glo · ꝑma in fine ·

¶ Capcio cauſa mortis alias capio ſcdm
azo · eſt qñ ꝑ mortẽ alicui9 occaſio capien
di obuenit alicui exceptis hijs capiendi
figuris ⁊ cauſis que certis ⁊ ꝓꝑijs noi=
bus nũctupant vt hereditas legatũ ⁊ fi
deicõmiſſũ · quia ſez talis capcio vel capio
non incidit in naturam acceptõnis heredi
tatis legati vel fideicõmiſſi. Et cauſa mõ
tis capio ſcdm azo · in ſum C · de dona · cau
mor · Eſt cum poſt mortem alicui9 aliquid
datur alicui cauſa condcõnis implendevl'
aliquid ꝓuenit ad aliquẽ mortis occaſio=
ne nec tñ aliquo certo trãſlatõnis vel acce
ptõnis noie nũccupat . Verbi gra fundũ
tibi omiſi vt ticio dares cum tu poſt mor
tem meam nõ haberes fundũ dare ticio de
diſti ſticho qui forte eſt hres ⁊ ſtichus
tunc cauſa mortis capit cum fund9 ei do
natur cauſa mortis quia donacio meram ob
tinet voluntatẽ vel libertatẽ ⁊ non emptã
vel condcõnatam ·

¶ Capicio reqre ſupra annona

¶ Capitacio ciuiũ cenſib9 eximenda capi
tacio · ideſt cenſus capitis vnde dicebam
tur ciues romani ꝓ excellẽciã exempti · et
quidã orientales ꝓuncie · l · vnica C · e · ti
li · xj · Quidam tñ dicũt 9 loquit illa lex
in plebe ciuuſ libet vrbis capicioſe ꝓ lꝫ qd
dicit ⁊ excipit

¶ Capite cenſire dr qui dat cenſum pro
capite · C · i qui · cau · colo · capi · cen · domi
accu · poſſũt li · xj ·

¶ Capitalis inimicus quis dicat inde
accur · ff · de arbi · l · licet auten · in glo · iij ·
⁊ · ff · de teſti · l · iij · §· ij · in glo · ⁊ bar · ff · de
q̃ſti · l · j · §· ſi quis dicat ·

¶ Capitulum vno modo eſt loc9 vbi res
capitales firmant . Scdo ſignificat lecti
onẽ Tercio diſtinctõnẽ vt ille liber habet
q̃q; capitula · Quarto ſignificat ogrega
tõnem multorꝝ ⁊ precipue uirorꝝ eccleſi
aſticorum · ⁊ nota joh · an · in · c · capituluz
de reſcriptis ·

¶ Captiui ⁊ poſtliminiũ reũſi require ·j
poſtliminiũ ·

¶ Capitis dimínucio eſt ſtat9 omutacio
vt qñ liber efficitur ſerus. Et eſt triplex
dimínucio capitis ſez maxima media ⁊ mi
ma . Minima capitis dimínucio eſt quãdo
quis nec ciuitatẽ in qua morat nec liber=
tatem amittit · ſed tam patit cõtra ſe ſta
tus omutatõem vel minoratõem circa fa
miliam vt qui iuris ſui eſt alieno iuri in ci
pit eſſe ſubiect9 · veluti ꝑ arrogatõnem ·

aut cum quis emancipat quí ꝑmo erat in aliena potestate . Et debet intelligi ꝑdicta ꝑscripcio cum ꝑmutat status hois facto eiꝰ mꝛeuemente vel in cõdẽpnãdo vel emancipandovel arrogando vel adoptando vel etiã in reuocando ex ingratitudine vnde licet patre alicuiꝰmortuo mutetur eius status·quia sui uris est factꝰ nõ iõ capite dimínutꝰ est. Et statꝰhic ponitur scdum azo·ꝑ ciuitate ꝛ libertate vel ciuitate tm vel patria potestate seu ꝓpria potestate aut media·Tria em sunt que habz homo scz ciuitas libertas ꝛ familia·ꝛ scdz hec tria sũt tres capitis dimínutões Media capitis dimínucio est cum salua libertate ciuitas amittit vt cum quis deportatur seu relegatur ad exilũ ꝑ quinquẽnium vel bãnitur. Maxima capitis dimínucio est cuz ciuitas amittitur·nec libertas retinetur ·vt cum deportatur quis in ínsulam ꝛ seruus efficitur·aut in metallũ dãpnatur·ꝛ sic etiam bannitur in opꝰ metalli vel si maiꝛ·xx·ãnis pactꝰ se venũdari ad ꝑcium pticipandũ·vel si manumíssus in seruitutem ex ingratitudínne reuocetur. Pena aũt dampnandi in metallũ hodie locum non habet

¶ Capsarij dicunt·quí in balneis vestimenta suscipiũt custodiẽda · Vel aliter sunt illi quí portant alijs libꝛos ad scolas

¶ Carbonianũ require s bonoꝝ possessio carboniana. Vnde scdz azo·dr a carbonio ínuentoꝛe vel auctoꝛe. Et datꝰ solũ nato ꝛ non nascituro in quo differt ab edicto de ventre in possessionẽ mittendo qđ subuenit nascituro·

¶ Carbonum appellatõne quid continea tur iúde·ff·de ver·sig·l·carbonũ vbi appellatõne materiati non continetꝰ materia vt appellatõne libꝛoꝝ non carte·ff·de lega·iij·l·libꝛoꝝ·§·q tñ. Nec econt appellatõne materie continetꝰ materiatũ ·l·seruus e·t.·Et sic non cõtinentꝰ ligna ad coquendũ vel calefaciendum quía non sunt carbones

¶ Cardularij iudices dicebantꝰ olim illi quí ab impatoꝛe habebant potestatẽ iudicãdi ꝛ illos solum qui coram eis eligebãt litigare ꝛ poterant eligere sine consensu ꝓpriꝛum iudicum·sicut traditꝰ in gl·l·j·ff·de iudicijs·

¶ Carthophilaciũ est armariũ vel locus in quo carte reseruantꝰ. Et dr a carta qđ est mstrumẽtum vel scriptura et philaxe conseruare ꝙsi ꝛẽ·vt notatꝰ·c·j·de proba ꝛ·c·ij·xc·di·

¶ Carta seu ínstrumẽtũ seu reseriptũ dr falsa seu falsum bñ·xiiij·modis· vt nota in·c·in memoria·di·xix·in gl·verbi falsa. Primo ex dicto uel tacito·Secdo scripto. Tercio facto·quarto sine testibus· quinto ꝑ subscriptões varijs mambꝰ notatas·sexto per alienum sigillũ dũ ꝓpriũ habeat vt ibi

¶ Caracter ꝓprie est signaculum quoddã quo aliud ínsigniturvt ordinatꝰ in aliquẽ finem·sicut caractere ínsignitꝰ denariꝰad vsum ꝛmutatõne. Et milites caractere insignuntꝰ quasi ad miliciam deputati. Homo aũt fidelis ad duo deputatꝰ·ad fruicionem glorie ꝛ ad hoc ínsignitur signaculo gracie·apocalipsꝭ·vij·Nolite nocere terre ꝛ mari quoadusqꝫ signemꝰ·Secdo anima fidelis deputatꝰ ad recipiendũ vel tradendum alijs que ptinent ad cultum dei ꝛ ad hoc ínsignitur caractere sacramẽtali ideſt signo indelibili anime impꝛesso·

¶ Carena dr a carencia hoim vel cibarꝛum. Nam ꝑ·xl·dies ieunant in pane et aqua ꝛ includuntꝰ in aliquo secreto loco iuxta ecclesiam vbi non habent consoꝛciũ hominum vt notat bern·in·c·accusasti de accu·Et simile nota·glo·in·c·ij·de spon

¶ Carrucarij scisoꝛij et atriarij idẽ sũt videlicet seruí vel custodes atrij

¶ Cardínales dicti sunt a cardíne qꝛ sic hostium regitur a cardíne sic ꝑ eos regitur ecclesia vniuersalis·xxxiiij·di· ꝑsbrĩ Dicuntꝰ etiam qñz cardínales ideſt pricipales quía per eos debet offitium in ecclesia regi·

¶ Cámficare ẽ carnes facere scz mactare

Jnde carnifex qui carnes facit ⁊ vendit de app· significante· Etiam homicide solet dici carnifices· vt est glo· iiij· in cle· j· d· ui· ⁊ ho· cli·

¶ Caselle sunt granaria in quibꝫ fructꝰ ponit· ff· d uicti· l· j· Et dr quasi cellule granariorꝫ alias gnorꝫ·

¶ Castellus sedm albertū vel castellū sedz alios dicit sedm spe· receptaculū quod a quam publicā suscipit que ducit ad aliquod predium jrrigandū· require infra de aq̄ cas· cdu·

¶ Cassitare ē mmutatim vel mime stillare

¶ Castrense peculium reḡre· j· peculiū·

¶ Cathedra sedm hugonē est grecū ⁊ ponitur p excelsa sede iudicis p̄sidentis· Et dr a cathos ideſt sedes· ⁊ edra spōda quasi spōdata sedes. Et ponit etiā p sede doctoris· Jta dicit glo· in cle· duduz de sepul. Et allegat ibi grecismū· Vn· Rex solium doctoꝛ katedram iuderqꝫ tribūal

¶ Cathedraticum est quod soluit annuatim episcopo a suis clicis sue dyocesi in signum subiectōnis vel obediēcie ⁊ etiā sustentatōnis. Et est duorꝫ solidorꝫ vt· x· q· iij· placuit· ⁊ d offi ordi· occurrēte· Et dicitur cathedraticū quia soluit ad hono rem cathedre epalis· x· q· iij· c· j· Et non debet exigi vltra antiquū morez· e· q· nec numerꝰ. Per qd colligit q pōt currere prescripcio in quātitate cathedratici· c· oli de censi. Sed totaliter non p̄scribit qui soluat sedm notata jo· thew· xvj· q· vij· quicūqꝫ. Et inde· archi· c· j· de prebē· li vj· vbi otrariū allegat goff· ⁊ hug· xiiij· q· ij· in prin·

¶ Cathezizare est imbuere docere seu instruere vel benedicere. Jnde cathecismus Nam ante baptismū instruu debent baptizandi in fide ⁊ precipue adulti de consecdi· iiij· añ· xx· Jta nota glo· in· c· p cathecismū de cogna· spiri· li· vj·

¶ Cathecuminus instructꝰ dr vel qui baptizari ꝓponit medio tpe symbolū dei discens· xlviij· di· §· j· ⁊ c· qm̄ multa· Vel dicitur audiens· eo q doctrinam antevaluas ecclesie audiat cum suscipere velit baptismum·

¶ Castrametor· ideſt pono figo vel diuido castra·

¶ Cathomus est flagellum ex nurgis factum in modum scobe· ⁊ tali vtunt religiosi in capitulis·

¶ Caucio hec dictio ex propo significato significat nudam ꝓmissionē ex qua inducitur firma obligatio· C· de ver· sig· l· sanctim· · ut quis tenet cauere de euictiōe de uicijs ⁊ morbis. Et intellige nudā a fideiussoribꝫ ⁊ pignoribꝫ sed non a stipulatōne· Nam astrictus cauere debet stipulatōe cauere vt obligacio sit firma· l· penl· §· docere· ff· ne quis in ius voca· se· ui· eximat ⁊ de cle· nō resi· relatum· Quādo qz significat cū pignoribꝫ vel fideiussoribꝫ qñ hoc aliud verbū ei additum declarat vt mandauit ꝓcuratori vt recipiat ydoneam cautionē a debitore alias non daret dilationē· ibi caucio intelligit cum fideiussoribꝫ vel pignoribꝫ· l· si mandato· §· fi· ff mandati. Racio significati sumit ex verbo ydoneam quod apponit vt addat ⁊ forciorem cautōnem exp̄mat qualis non esset p stipulatōnem solam. Jtem p̄tor ibi iubet p collatōne bonorꝫ facienda recte cauieri· vt· l· j· §· iubet· ff· de colla· bono significat cū fideiussoribꝫ vel pignoribꝫ vt· §· cauieri· e· l. Et hoc rōne verbi recte· Nñz significat cum fideiussoribꝫ ⁊ non cū pignoribꝫ qñ caucio de ꝓcuratore exigit· l· j ff· de ꝓcura· p· l· p̄torie· ff· de p̄to· stipu Et hec est caucio p̄toria requirēs fideiussores ex lege positiua p̄toris p̄alle· que ē facta ꝓpter honestatem iudicij· vt em̄ p iussio legis aliquid opet ⁊ nō mutilis sit l· si qñ· ff· de le· j tunc ex iusta causa· qñ debitor bona dilapidat iudex facere debz q caueat creditori

¶ Caucio est gñale nomē oim securitatuz quociens quis securꝰ reddit de eo quod sibi ꝓmittit· vnde· Caucio ꝓuata cū trino teste notata· Hoc ius ē nacta qđ caucio publice facta· Et diuidit in multas

ſpecies·qa alia ē caucio ypothecaria· alia cyrographia. Et poſſunt dici ſatiſdacio nes. Etiam caucio dr carta in qua ſcribit computacio·vt luce· xvj·Accipe caucio nem tuam ꝛc·

¶Caucio rati danda eſt cū de mādato du bitatur C·de ꝓcea·l·j·Et dicitur illa ſe curitas que requirit a ꝓcuratore actois ꝙ dño cuiꝰ nomie agit ꝙ ratum habebit omne illud quod in iudicio ꝓ illum factū fuerit·vnde cauere de rato vel ſatiſdare eſt ꝓcuratorem actoris ꝓmittere velle ꝓ ſeuenire vſq; ad finē litis·

¶Caucio fideiuſſoria eſt qñ interuenit fi deiuſſor pñcipali obligatōne. Et dicit ſa tiſdacio ꝛ hec ſūt multe vt de lit·ꝓſequē da iudicio ſiſti iudicatū ſoluí ꝛ de rato

¶Caucio fidei proprie interuentu· Di citur que fit ꝓ fidem ꝓſtitam ſine ſolemni tate iuramenti·

¶Caucio iuratoria eſt quando ꝙpromiſ ſio iuramento firmatur vt quando iuro ſolemniter me debere aliquid vel imple turum ꝓmitto

¶Caucio nudo pacto eſt cum aliquis fi dem tantā habz de iure ꝙ contentꝰ ſit nu da ꝓmiſſione mea. Et hoc ꝓprie dicit pol licitacio vel pollicita conuēcio·vnde vere ꝛ ꝓprie dr ſatiſdacio ꝛ ſatiſfactio dici po teſt. Sed ſatiſdacio propꝫ eſt cum duo paciſcentes duas ſcripturas ſub eadē for maverboꝝ inter ſe conficiūt ꝛ mutuo tra dunt ꝛ pollicitacio ꝛ ſatiſdacio cautele di ci poſſūt ꝓprie loquēdo

¶Caucō pignoraticia ſiue ypothecaria eſt cum pignꝰ tradit aut ypotheca ſuppor tat·ꝛ dr etiā ſatiſdacio

¶Caucio de euictōne dr quādo ſecuritas ꝓſtanda eſt vel ꝓſtita emptori a vndito re ſit ea odcōne vt ſi ab eo euincat ven ditor ei reſtituat extimatōnem rei in du plum vel in ſimplum ꝓut inter eos ꝓcꝰ conuentum eſt

¶Caucionū aūt alie multe poſſūt eē ſpe cies ꝓut ad diuerſas materias appleant vnde ſpe·in tractatu libelli·ti·ō pignori bus·§·ſequit·vbi quaſ dā alias ſpēs cau cionum ꝓſequit·

¶Caucio de dampno infecto ē que ꝓſta tur cum tua domꝰ ruinoſa ruinā minatur domui mee·vel etiā preſtat ſedz quoſ dā cum timeo ꝙ aliquis mihi inſidiet poſſit agere vt michi preſtet caucionem ne me offendat·

¶Caucio de ope moliendo quā preſtat ille quādoq; cui nunciat opꝰ nouū ſez ꝙ ipſum opꝰ demoliat ſi conſtiterit eum in iuſte edificaſſe·

¶Caucio de vſufructu in qua de duobus cauet ſez ꝙ vſufructuariꝰ re nō male vta tur ꝛ ꝙ etiā uſufructu finito reſtituat qđ ex re ipſa ſupextat·

¶Caucio qua hres cauet ipſi legatario cum hres dat fideiuſſores legatario de legato preſtādo·

¶Caucio qua legatariꝰ cauet hredi eſt illa qua legatariꝰ ſatiſdat hredi vt ſi fal cidia locum habeat ꝙ amplius nomīe le gati recepit quam rō· legis falcidie pati tur id hredi reſtituat·

¶Caucio arrogatorū qua arrogator ſti pulat ſeruo publico ꝙ reſtituat arroga to que ab eo habuit vel eis ad quos puē tura ſint ꝛ ꝙ dabit ſibi quartā partē de bo nis ſuis ſi eum ſine cauſa mancipauerit ſeu exheredauerit·

¶Caucio qua cauet ei cui reſtitutō fieri debet ꝓ quam rogatꝰ reſtituere bona ali cui ſi ſine liberis deceſſit quicq̄d poſt mō tem de hereditate extabit cogit cauere il li cui debet fieri reſtitucio ꝙ ſeruabit ei q̄r tam partem·

¶Caucio muciana a mucio iuriſconſulto dicta eſt. Et habet fieri in vltimis voluñ tibus. Et ōniter ſcdm doctores non in cō tractibꝫ ꝛ fit ī odcōnibꝫ negatiuis puta ſic dicendo. Si ticiꝰ capitoliū non aſcen derit ſi ſeruum non manumiſerit lego ei· ꝙ.l·muciane caucionis·ff·de condic·ꝛ de monſtra

¶Cautela eſt diminutiuū a cautōne ꝛ tñ qñq; ſuphabūdāciā ipoꝛtat vt cum dicit

habúndans cautela nõn nocet·l·testamta
in fi·C·de testa·qñq; que ꝓpter cautelam
fiunt not archi·l·di·p̄sbros inde cautelo
sus ideſt ꝓuidus circumſpectus vel ple
nus cautelis·

¶ Caupo quid ſit patet infra in dcoe ſta
bularij in fi·

¶ Catulus ideſt ſapiẽs media ꝓducta·
Sed media breuis ē aial·vñ Eſt aial ca=
tulus fruſt rẽe catul?

¶ Cauillacio eſt qñ ab euidẽt veris tran
ſitur ad euidẽter fla ꝓ quandã verboz
muolucionẽ vel ſophiſtriaz ·e· venerabilis
de iudi·

¶ Cauſa ideſt ex quo aliquid ꝓducitur
vt pater eſt cauſa filij·z contract? cauſa
obligatõis·l·z an eadem·§·actones·ff·
d excep·rei iudi· Item cauſa eſt finis ex
quo impulſio dat faciende diſpoſitõi z
ita ſumit in ti·de condic·z demonſtra·z
cauſis z modis eaz· Vbi patet q cauſa
differt a modo qui eſt de futuro z a con
dcone que etiã eſt de futuro z ſuſpendit
Etiam a demonſtratõne que tãtũ declarat
rem vel ꝑſonam·verbi gra· Patron? põt
compellere libertã vt nubat ne impediatur
matrimoniũ vt ciuitates repleant· Iſte
finis vt ciuitates repleant eſt cauſa con=
dcde legis·ideo dr q ceſſante cauſa ceſſat
lex·vt·l·adire·§·quamuis·ff·de iurepa=
trona· Et vtimur ꝓmiſcue illis verbis·
Ceſſante cauſa legis vel ceſſante rõne le=
gis· Differũt tñ cauſa z ratio quia ratõ ē
oculus cordis diſcernẽs rem ꝓ medium
Sed cauſa eſt quod in facto accidit vel n
accidit ꝓ quod ratio diſcernit q̃d iuris·
Dicit etiã cauſa efficiens in·l· conditor
legis in dtractibz contrahẽdis· Cauſa ma
terialis in legibz eſt materia d qua in illis
diſponit· Et cã formalis eſt modꝰ trac=
tandi z forma contrahẽdi vel diſponẽdi
que addit contractui vel diſpoſitõi·
Dicitur etiam cã inſtrumẽtalis vt eſt in=
ſtrumẽtũ artificis· Et breuit q̃quid ad
eſſe alicuiꝰ rei concurrit cã dicit aliter z
aliter tñ· Et ſignificat cauſa ꝓ dconem ſi
vt dicendo dono vel lego illi ſi negocia
mea geſſerit·l·demonſtracio·§·j·ff· de cõ
dic· z demonſ· Itẽ ꝓ dconem quia inſti·
de le·§·longe magis· Et ꝓ dconem qñ naz
expomit ꝓ qua· Itẽ ſignificat cauſa in di
ctõibz illatiuis vt dicendo Tici? negocia
mea geſſit ideo vel idcirco ſibi lego·
Itẽ in dcone cũ vt dicendo cum tici? ne
gocia mea geſſerit lego ſibi ꝛc̃· Etiam in
dcone ſiue vt ſiue tici? negocia mea geſ=
ſerit ſiue aduocat? fuerit ꝛc̃· Itẽ in ꝓpo
ſitõne pro vt ibi lego vineas ꝓ alimẽtis l
fi·§·j·ff·de ali·z cibaria·lega·vñ de ſẽſus eſt
q̃ ex cauſa alimentoꝝ lego vineas· Itẽ
ſignificat cauſa ꝓ dconem nomẽ vt dicen
do lego vxori·xl·nomie dotis·l·cũ quidã
vxori·ff·de le·ij·

¶ Cauſa dr a caſu quo venit Nam cã eſt
materia z origo negocij nedũ diſcuſſionis
examine patefacta que dum ꝓponit cã ẽ
cum diſcutit iudicium·cum diffinit iuſ=
ticia·e·foro? de ver·ſig·vbi bern·dicit in
glo· Cauſa eſt res in dicendo poſita cum
interpoſitõne certaꝝ ꝑſonaꝝ ſcz actoris
rei iudicis z teſtis·z dr a caſu quia caſua
liter occurrit ꝓter hoim voluntatẽ· Et
differũt cã z actio· Nam cauſa eſt nego=
cium vel contract? ex quo quis mouet
ad petendũ vel litigandũ vt eſt vendicio
vel locacio rei ex qua orit obligacio z eſt
cauſa proxima obligatõis que obliga=
cio parit actionem·cum obligacio mater
ſit actõis· Et eſt duplex cauſa ſcilicet
ꝓxima z remota que differunt in actione
reali z ꝑſonali· Nam in ꝑſonali remota ẽ
ipſũ factum ꝓxima eſt ipſa obligacio z in
ꝑſonali non ſufficit exꝑmere cãm ꝓximaz
dicendo ago cont te quia obligaris mihi
in·x· Sed oportet exꝑmere cãm remotã
vt dicendo · quemo te quia mutuauit ti
bi x· In reali ꝓxima cã eſt dominiũ ſed re
mota eſt ex qua ꝙſequit quis dominiũ·
Et non eſt neceſſe exꝑmere remotam vt
dicendo ago cont te quia emi domũ a bñ
hardo ſed ſufficit exꝑmere ꝓximam cãm
dicendo ago cont te quia ſum dñs dom?

illius vt hec notant in glo. ⁊ p doctō. c. dilecti filij. de iudi. De diuersis speciebꝫ causarꝫ iude bonam glo. xj. q. j. in sūma. Est em̄ quedā causa spūalis vel ānexa spirituali vt illa q̄ fit d iurepatronat? Quedam ciuilis vt cum agit sup rei vendicatōne in causa pecuniaria Quedā crimialis vt cum agitur directe de crimine. Quedā mixta vt cū agitur de crimine ciuiliter vt de adultris ad sepatōez thori In hijs ebꝫ vltimis calibus iurat de calumpnia . in p̄mo non iuratur d calumpnia sed tm̄ d veritate dicenda .

¶ Cause crimīales dicūtur in quibꝫ agitur ad iudictā siue ad penam. Et h̄ etiā dicitur q̄nz agi criminaliter q̄n agitur ad vindictā publicā . Nonq dr̄ agi ciuilit̄ q̄n agitur ad penam p̄ modum inquisitōnis denūciatōnis vel ad interesse partis per viam accusatōnis.

¶ Causa mīma est duoꝝ aureoꝝ vel decē aureoꝝ vel q̄nquagita solidoꝝ vel illa q̄ non sufficit ad sūptos iudiciales.

¶ Causa autē argumēto sez naturalis rationis constat aut p̄batōne testiū vl̄ tabularꝝ ⁊ instrumētoꝝ. c. foro? de ver. sign. facit em̄ p̄batōnem ofessio vt ibidem notatur in glo. j .

¶ Cause fauorabiles sunt q̄tuoz sez de libertate mr̄imonio dote ⁊ testamēto. c. duobus de re iudi. ⁊ de causa notat pau. in cle. dudum de sepul. sup v̄bo cauß . ⁊ joan. in. c. cū dilecti de accu.

¶ Causor. aris idest cōqueror.

¶ Cedendarꝝ actōum bn̄fitiū est p quod postulare possit fideiussores . Et alij qui obligati sunt in vna obligatōne sibi cedi in alia contra fideiussores ⁊ alios quib? sunt obligati. alioquin nisi cedat eis possunt recusare soluciones. vt inst. de satisda. §. sin aūt. ⁊ C. de solu. l. stichū vel pāphilum. §. penul. De hoc iude in spe. ti. d renunci. §. finitis v̄. postremo dicendum De beneficijs . ⁊ alijs require ibidem . §. parum ante . v̄. ⁊ nota et iude infra renunciacio.

¶ Ceda idem est quod carta. inde cedula carta parua

¶ Cedere bonis est ab vniuersitate bonorum suoꝝ recedere ⁊ eis abrenūciare vt iuti quando aliquis onerat? debitis vel obligatus est pluribꝫ non habens vnde soluat vel satisfaciat oībus creditoribꝫ abrenunciat bonis suis vniuersis cedēs ill' iude infra Cessio. Etiam cedere est vendere. l. si dubitet . ff. de fide instru. Et h̄ nota p̄ statutis. Et cedens bonis non liberat etiaz a ciuili obligatōe. l. qui bonis ff. de cessione bonoꝝ. vbi nota accur. licz conr̄iū tenuerit glo. ⁊ male in. l. vbicunqz . ff. de fideiuss. Jtē non addit debitor fisci vel reipublice volens cedere bonis secendū bar. in. l. jis q̄ bon? . ff. de cessi. bon. quamuis iudeat tenere oppositū in. l. iij iuncta glo. C. de cessi. bono. Et beneficio cessionis renūciari non p̄ot sed̄m bart. in l. alia. §. eleganter . ff. d solu. matri. licet cinus iudeat tenere conr̄ in. l. j. C. qui bo. ce. pos. Et bonis cedi p̄ot non tm̄ in iure sed etiam contra ius. ⁊ sufficit p nunciū ⁊ p epistolam id declarari. l. fina . ff. de cessi bonoꝝ.

¶ Cedere actiom est ius actōnis michi competentis in aliū trāsferre ⁊ ipsū quasi in locum meū ponere ita vt dicta actione possit vti aduersus eos otra quos actō talis poterat intentari .

¶ Cedere diem est incipere diem debiti vt si mihi p̄miseris centū si tici? fact? fuerit consul vel ep̄us vel si nauis ex azia venerit cū hec condcoes extiterīt tunc dr̄ dies obligatōnis cedere . vel diem cedere debiti est p̄cumā incipe deberi . vt si debeas mihi centum in festo joh̄is baptiste aduemente festo dr̄ venire dies debiti. l. cedere die. ff. de ver. sig.

¶ Celicole dicunt illi qui celum vel planetas celi idest solem lunam ⁊ stellas q̄si deum colunt. Et hij licet xp̄iani sunt vel non tn̄ non sunt tenendi in plena veneratōne xp̄ianoꝝ sed nec ceteroꝝ hereticoꝝ penas pati debent sedum leges vt : C . de

iudeis ⁊ celi · l · celicolarū ⁊ quasi per totum titulum·

¶ Cella a celando idest occultando dr̄·c ꝑ ulegiū de ver sig·in glo·v·

¶ Celeps dicit ille qui non vult contrahe re mr̄imoniū. Et hic sedm azo·forte orbo dicebat quia sine mr̄imonio ⁊ sine liberis erat. Et illi olim non potrāt causa mor= tis donare quod hodie p leges corrigitur vt patet C·de infirmandis pnis celibatus ⁊ orbitatis. Dicit aūt celebs quasi celo beatus quia talis est sedum ysidr·qua lia sunt lumina in celo que absq; connubijs sunt·

¶ Celibatus venit inde ⁊ est status vel mo dus pmanendi seu viuendi sine coniugio· Vnde put dicunt theologi celibatus jo= hannis idest vginitas vel castitas nō ꝑfe rebat coniugio abrahe·

¶ Cementarij dicunt operatores murorū idē quod lathomi quia cemento calcis et arene vtunt.

¶ Cenaculū est locus aptus ad cenandū vl' comedendū quo quis magis de die q; de nocte solet residere cū refrigerij

¶ Cenotaphyū est inane sepulchrū idest monumētū sine corpe quod cōstat ad me moriā defuncti · hunc autē locum placet esse religiosum sicut in ea re testis est vir gilius Sed duo fratres anthonius ⁊ seue rus contra scripserunt quorum sententia prevalet·

¶ Cenobiū est locus religiosorū·Et dr̄ a cenon idest cōe quia ibi oia debent eē cōia e·cum dilectus de consue·

¶ Censere est iudicare iudiciū constitue re precipere vt nota jo·an·in glo·verbi censemus in cle·j·de cōcess·pbē·ff·d vers· sig·l·censeri. īm nom cēsois sūptū ē·ꝑdia etiā dicūt cēsei qa censū pbēt. Etiā censeri est in censura conscribi·vt C·in q·cau· ping·otra·l·j·

¶ Censores a censu eris·idest pecuniesūt dicti quia censum etiā tollūt. Cū em auc tus esset census in vrbe romana adeo vt consules non sufficerēt constituti sunt cen sores ⁊ censoris nomē inde esse tractus Quia senatum aliquid censuisse dicimus· l·censeri·palle Ite censor est iudex·inde censura·idest iudiciū·Et p censuram ec= clesiasticā significat interdictū suspensio ⁊ excommunicacio·c·querēti·de ver·sig· Etiam censores romanos procuratores dicimus·

¶ Censite dicunt qui censent·idest cē sum prebēt reqre supra agricole ⁊ cēsiti et infra colonus·

¶ Census tributū ⁊ pēsio publica idē sūt vt·C·q; cau·ping·contra·l·j·Et C·si p pter pensionē publicā·l·si accipit· Vn de census idem est q; pensio q; soluit de ꝓuentibus·

¶ Censitor est qui recipit pntatōes col lectorū colomi ⁊ pignoris iure venditis prediū si census non soluit·vt·ff·d cēsi l·forma·§·illa·⁊·l· cum possessor·§· cum pro pecunia·

¶ Cessio est iuris ⁊ actōmis trāslacio·nā p cessionē iura ⁊ actones in eum cui cessi trāsferūtur·quia sicut in vendcoe vel quo libet titulo alienatōmis rei corpalis neces saria est tradicio quātū a dominij trāslacō nem·Ita ad trāslatōnem rei incorporalis seu iuris ⁊ actōne vtiñ cessione q reputa tur p traditōne. Item cessio secdm ysidr·li vj ethimolo yaꝝ ꝓprie est rei concessio sic est illud rud·cedere iure ꝓpinquitatis. Naꝝ cedere dicim; q;si concedere·Et ea que ꝓpria sunt. Nam aliena non conce dim; sed bene restituim;· Cedere etiam ꝓprie dr̄ qui cont veritatem alteri consē tit·vt cicero cessit emilisse auctoritatevi ri·idest poci; paruit. Et est sciendū q; in istrumētis cessionis dicit q; cedēs eū cui cedit constituit procuratorē in rem suam· Ad cuius euidēciam notandū Si cum ti cio ex mutuo vel aliter otraxisti tibi com= petit contra eum actō directa ⁊ psonalis quia cum eo in tua psona cōtraxisti. Tibi etiam cōpetit actio utilis qua vtiliter et cum effectu debitum ipsū tanq; rem tuaꝝ psequeris. Si autē mihi iura ⁊ actōnes

contra debitorē tuū ex cā venditionis vel ex alia cōmiseris trāsferē in me vtilis actio quavti possum ad ipsum debitū tuū tanq̄ meum exequēdo. Directa vero ⁊ p sonalis remanet apud te cum a te p cessionem non poterint separari. etiā si velis ado tibi adhēret. ff. p socio. l. iij Et sic patet q̄ in directa actōne ⁊ psonali sum petitor tuo quia aliter non poterā vti licet em directa non possit cedi. pōt tn̄ mandari eiq̄ exerciciū. Et nota q̄ cessio actionum psumit simulata ex tribo q̄ nota accur. in l. j. ⁊ penul. C. mandati. ⁊ ibi doc. ⁊ c. fi de alie mu. iudi. cau. fac. Jte lex sunt cae ppter quas epūs pōt cedendi licētiā po stulare scz conscia crimis. debilitas corpo ris. defectq̄ scie. malicia plebis. graue scā dalum. ⁊ irregularitas psone de crimine misi cum p̄dem circa pn̄. ⁊ p totū titulum vn̄. Crimen debilitas defectq̄ plebs mala cogit. Cedere prelatū simul addas scan dala fratrū. Adde predictis si q̄s sit irre gl'aris. c. j. de renūcc. glo. ij.

¶ Cessionariq̄ dr̄ ille in quē trāsfusa est obligacio vel nomē ⁊ debet certiorare debi torē q̄ nomē eiq̄ in ipsum trāsfusum sit ip sum notificando vel ostēdēdo instrumento ⁊ legendo. ⁊ copiā si velit habere dando vt in. l. nomē q̄ res pig. obli. pss. C. ali= as alteri soluere posset debitor nō credēs se obligatū cessionario. l. j. §. j. ff. de no. oper. nunc ⁊. l. j. C. de obli. ⁊ actioni. per bart.

¶ Cenodoxia ē vana ⁊ mundi gl'a.

¶ Centenarij dicunt duces vel magistri centū mi'itum quorū potestas dr̄ centena

¶ Centurio idem

¶ Ceso. omis est puer sectus ab vtero matris.

¶ Cerimonia est ritq̄ sacrificandi. Dicū tur em cerimoie sacrificia ⁊ so'emnitates iudeorū que cereis exercebant ⁊ sic i ve teri testamēto pcā purgabāt.

¶ Cerimonialia p̄cepta sunt que ad cul tum dei ptinent. de quibo ratio reddi non pōt sedm jo. thcu di. vj. §. hijs ita respon det quia ad litterā fuerūt mandata vt non arabis in boue ⁊ azmo. Non indues vestem lino lanaq̄ contextā. Et non seres agr̄ diuerso semine. Sunt em tres du= plicitates phibite scz in corde. in ore. et in opere.

¶ Cesar primo fuit nomē proprium iulij. imparoris a q̄ postea omnes īparores di cti sunt cesares.

¶ Certum dicit non dubiū vnde petura tor debet esse certq̄. ff. de petun. l. ij. Jtē arbiter certq̄ debet esse. ff. de arbitri. l. itē si vnq̄. §. si in duos. Similiter tutor debet esse certq̄. ff. de testa. tute. l. tutor incer tus. et. l. duo sunt ticij. vt tenet vbertus de bobio. c. j. de petun. lij. vj. in glo.

¶ Certicondictio competit ex omni obli gatōne. ⁊ ex omni causa ex qua aliquid certū ⁊ determinatū petit siue ex contra ctu siue ex causa legati siue suo nomīe si= ue obliget hereditario. Et sunt due cer ticondēones. vna generalis in omni cōtra ctu vbi certū petit. Alia spēalis in cōtra ctu mutui. Et licet nulla lex hoc manife= ste dicat. pōt tn̄ elici ex textu instī. quib mo. re. cont. obli. §. j. in fi. ibi ex eo cōtra ctu scz mutui nascit certi condēo q̄si p= nomē eo demonstret specialitatē in mutuo Etiam in simili licet soluz vna bonor̄ pos sessio nomiet. omuniter tn̄ sunt due. vna gn̄alis. alia specialis. Posset etiā pbari ex rubrica. ff. de re. cre. ⁊ si cer. pet. ⁊ de cō dic. Que rubrica habet tres partes. vbi in seda tangit certi condēo specialis. ⁊ ē g'o. instī. §. palle. similis glo. in. l. certicō dictio in pn̄. ff. si cer. pet. Et in. l. j. ī pn̄ ff. de triticaria ⁊c. Contrariū notauit ka= thb de saxis. in. l. j. C qui admit. ad bono pos. sup rubrica. Jnā bene dat aliqua bo= norū possessio in gn̄ali sed nulla generalis ⁊ sic de certicondēone sicut p aristotelem datur aial in genere. nullū tn̄ repit aial gn̄ale qd̄ in omnib ptiçet aialibus. Et nota q̄ in libello non p̄cedit certicondēo gn̄alis quia non instruit aduersariq̄ an de beat contēdere an liti cedere vt dicendo

te cōueimo quia certum michi teneris

¶ Ceterū nota . jo. cal. in omento de ere. vestra de cohī. cle. et mu. ⁊ pau. ī cō mento · decre. nob. de iurepatro .

¶ Cetera hec dictio habet importare vt i contractu ea quevenīunt que sūt de natu ra ipsi⁹ contract⁹ hoc est de consuetudie vt no·in.l·si duo patrom §·si quis iura= uerit·ff·de iurīurī·⁊ p hoc inferūt doct· g⁹ si in ꝓtocollis alicui⁹ notarij inuemā tur·hec verba ⁊ cetera g⁹ intelligant̄ eave̅ misse in contractu que de natura vel de cō suetudine ei⁹ sūt·vt dicit bal·g⁹ p verbū cetera nung⁹ intelligit̄ vt veniat ꝓmissio eum pena ꝛ̄ō quia pena dr̄ esse quid extr̄ secum ab ipso contractu ideo non intelli git̄ venire nisi ex ꝑ̄ esse appareat ar ex hijs que no·in·l·sciendū·ff·de ver·obli·⁊·l· ij·C·de fal·si tr̄ secm bal · contract⁹ esz concept⁹ ad osiliū sapiētis ⁊ in ipso ver bum repiet̄ ⁊ cetera tunc bene posset ap poni pena in hoc contractu·⁊ hoc epatur apposicio illa vt consiliū sapientis dicet istum contractū iuxta notata in·l·apte· ff·de ver·obliga·Et nota g⁹ dictio ⁊ cete ra duplici modo scripta repit̄ ·⁊ secum hoc dupliciter ꝓfert̄ ·No modo ponit̄ indetermiate in fine oīonis sic g⁹ non regi tur ab aliquo verbo ⁊ tunc debz scribi bre uiter vt sic·⁊c̄· Secdo modo ponit̄ deter minate sic g⁹ refert̄ ad verbū in oīone po situm a quo regit̄ ⁊ debet scribi longe p duabo dcombo vt sic ⁊ cetera· Sic etiam ꝓfert̄ breuiter ⁊ longi⁹ Et vtroqz modo signficat put verba p̄cedencia vel aliud medium signficare declarat . Nam breui ter ⁊c̄· signficat illud qd deficit ⁊ supplet verba deficiēcia·vt in·l·gall⁹·v· credendum·ff·d li·⁊ posti·vbi testator dicens Si me viuo nepos decedat tūc qui ꝓnepos ⁊c̄· credendū est gallū denotasse idē de ꝓnepote ·Et sic dictio ⁊c̄ · supplet ibi verba secm que ꝓnepos p̄t substitui que sunt in p̄nci·illi⁹·l·vt gall⁹ introduxit · Item si precedit instrumētū extēsum lo= catōnis vni⁹ dom⁹ facte vni ⁊ sequit̄ in= strumētū abbreuiatū emptōis alteri⁹ do mus facte e.dē. Dicto ⁊c̄·signficat clau sulas in precedēti positas que huic locaci om sunt applicabiles quia precedēcia decla rant sequēcia ·l·si seruus plurium ff·del· j·Item quia in habētibo symbliū facilior est trālit⁹·l·in rem·§·Jtē quecūqz·ff·de rei vendi·Contract⁹ aūt emptōnis ⁊ lo= catōnis sunt similes l·j·ff·locati. Et est sci endū g⁹ notari⁹ qn̄ notam positam breui ter in ꝓtocollo redigere vlt ad instrūm tum publicū tunc signficata p dcoem ⁊c̄ debet extense scribere quia scit quid actū est ⁊ quid p hanc dconem intellexerit tā g⁹ testis ibi contētoz quia dispositōnem contrahēcium recepit·ergo mortuo ꝑmo notario post ꝓtocollum antq̄ redige= ret illud in publicū instrumētū · Secd⁹ notari⁹ non debet signficata p dcoez ⁊c̄· in ꝓtocollo positam extendere nisi g⁹tū ibi sunt extēsa·l·contract⁹ C·de fi instru Sed talis nota ꝓtocolli legēda est pti bus coīā testibo ⁊ illis exponētibo verbuz ⁊c̄· Debet notari⁹ secd⁹ sup hoc requisit⁹ expositōnem illoz redigere in publicuz instrumētū extēsum·alias iudex debet ar bitrari ex p̄cedētibo ⁊ sequentibo ⁊ conie cturari quid p verbum ⁊c̄·signficet̄ ·ar· l·si seruus pluriū·§·j·ff·dle·j·⁊ ·l·velū tatis·C·de fideicōmiss· Secdo sumit̄ ⁊ ce tera put longe ponit̄ ⁊ signficat alia pre ter enumerata sūt·l·itē querit̄·§·exerci= tu·ff·locati· vbi dr̄ g⁹ milites de domo fe nestras ⁊ cetera sustulerūt· Jtē ibi hres qui compulsus addit sicut ceteris cōmo dis caret ita hoc omodo g⁹ non pōt deter mere quarta·l·naqz·§·qui cōpulsus ff·ad tre·vbi dictio ⁊c̄ regit̄ a verbis sustule runt et caret·

¶ Circumatores dicunt̄ qui circueūt vl circūdant patrias a nūdmis ad nūdmas deferētes res venales·Et dicunt̄ alio no mie circūmeatores·

¶ Circūferan⁹ secm ysi·li·x·dr̄ q ad mo dum rete circūfertur

¶ Circūsept⁹ est circūdat⁹ vel vndiqz

cinct9·vt nō·in ꝓhe·cle·

¶ Circūducere lram est eā circūducta li nea dampnare ⁊ sic differt a cācellare et suppunctare·

¶ Cimiterium est locus solempniter per episcopum benedictus de conse·di·j·ne mo·⁊ dr a cymos·i deest dulce ⁊ sterō sta cio quasi dulcis sticio·

¶ Cirographū est cum duo pcīscētes dū as scriptums sub eadē forma verboꝝ ine se conficiunt ⁊ mutuo sibi tradūt vel dr instrumētum seu illa lra in qua debito recō fitetur se esse obligatū creditori. Idem quod anthapoca ⁊ cyrographa dum veni unt nomē siue corp9 vemsse uidet·l·ser uum filij·§·eum qui cyrographum·ff· de lega·j

¶ Circūstancia alicui9 loci intelligit per xxx·pedes vt dicit bart·in·l·itē apud la bionē §·cōuicīū·ff·de iniurijs·

¶ Ciliarcha est pceps super mille hoi mes·

¶ Cilium est parua pellicola in oculo q dr lacrimale·

¶ Cimiliaracha est custos sacroꝝ vasoꝝ ⁊ aliaꝝ reꝝ sacre ecclesie vt dicit glo·in l·iubem9·C·de sacrosanct·eccle·

¶ Circa est significatōis restrictiue non aūt ampliatiue vt in·l·rutilia polla·ff·d contrahen·emp·Et hoc nota ꝑ statutis· Et quid dictio circa opatur in teste inde bart·in·l·celsus ff·de vsucapi·Et circa p tinet ad temp9 circum ad locum circiter ad numerum·

¶ Citacio est in ius vocacio vel inuitacō vt cum quis de aliquo conqrit ⁊ queri monia sua corā iudice deposita. iudex e missso citatōnis edicto ad ei9 instāciam vo cat vel inuitat illū ad se in quem agere de siderat qui conquestus ē. Ubi vero in edi cto iudex vel pretor adiciat hanc clausu lam si in die pscripto non veneris q̄si con tumax condēpnaberis vel reputaberis tūc edictū olim dicebat pemptoriū. Hodie autē sufficit q dicat Citam9 talez pempt· Et est quadruplex mod9 citandi secūm gwil·de modo lau·Prim9 p nūcciū cum lris citatoziis·Secūs p preconē·Ter ci9 p edictum cle·j·de iudi·Quart9 fit ex iuris dispositōne Itē quedā citatō fit ad nomitōem iudicis·c·consuluit de offi dele·Itē quedā est verbalis quedā realis vel actualis ducendo ad iudicem. Item citatōnis sunt tres act9. Prim9 est ipo sitio cum iudex ipomit nūccio vt citet re9 Secūs manifestacio cū nūcci9 denūcciat citato vt veniat·Terci9 relacio cū nūcci us refert iudici talem i tali loco citasse· Addit etiam quart9 sez comparicio ci tati ⁊ qn̄ citat9 teneat comparere·⁊ si nō comparet mulctet no·p doct·in·c·ptē rea de dilac·Et de illis actibꝫ in·c·fi·de feriis·Et nota q̄ citacio est de iure natu rali·vt in cle·pastoralis·de re·iudi·Et citat9 ad locum morbosū seu vbi aer ē pe stilencialis vel corrupt9 nō tenet ire cū saluti hoim sit ratio adhibēda·l·recusare ·§·si quis in vno loco·ff·ad treb·⁊ ibi p doct·Nec citat9 peinptorie pōt dici con tumax ante libelli oblatōem·l·si finita·§· si plures·ff·de damp·infect·

¶ Ciuitas dr q̄si ciuiū vnitas ⁊ murorꝝ ambitu termiat de sen·ex·si ciuitas cui9 appellatōne etiā oprehēdunt·burgēsis ff·de ver·sig·l·ij·Item ciuitatis appella tōne comphēdunt mille passus a muro ci uitatis·vt·ff·e·ti·l·mille·⁊·ff·de pe·l· q̄ liquide·§·si ita legit·Item oprehēdū tur orti ar·ff·de ꝓcura·l·preses·Itē ci uitatis nomīe nō cōprehēdūt dyoc·nec econtra·vocat aūt ꝓprie ciuitas q̄ habz epūm vt·lxxxv·di·in illis

¶ Ciuilis actio require supra·actio·

¶ Ciuile debitum unde in glo·j·c·fi·d solu·Et q̄ꝫ ciuile idem est quod vrbanū et elegans·vt in glo·j·legis ciuile est C de fur·Sic inciuile idest inurbanū vel in decens·l·inciuile·ff·de legibꝫ·vbi·dicit inciuile est respondere lege tota non per specta·

¶ Ciuis est nat9 in ciuitate·l·ciues·ff· de ap̄·vbi glo·Sz q̄d de natis i coītatu·

Dicit in autētico quib⁹ mō · naturales effici sui · §. si vero neq; ciues coll' · vij · et ibi p jo · de bello uso mouet questio de rege concedente priuilegium ciuitatibus et ciuibus regni ·

¶ Cisterna est loc⁹ in quo congregantur aque pluuiales et ibi collecte usui reseruant · alij ponūt cistella p eodē ·

¶ Clam possidere · idest occulte possidere

¶ Clamis est uestis militū · purpura regum · stola sacerdotū · toga aduocatorum birrus rusticor⁹ uel custodū · cuculla monachor⁹ vt · C · de uesti · clo · et auru · l · xj · et C · qui mili · nō pos · l · si clarissimi put notazo · in sūma · C · de offi · pfec · pto · Apud impatorē erāt in triplici gradu quia alij erāt maiores et hij uocabant illustres sicut pfect⁹ ptorio orietis Jtē affrice · itē urbis romane · Alij erāt minores et hij uocabant clarissimi puta plides · Alij medij et inter illos erāt spectabiles vt procōsules et pfect⁹ egipti qui etiam dicūtur angustiales ·

¶ Clamdestinū cōiugiū est despecta psonaꝝ pncia uel iuris solemnitate uel denūciatōne non pmissa sine sacerdotis bñdictione occultū mrimoniū ·

¶ Clamdestina electio · dr que in cameris p occulta quē ticula fit uel illa quā canoni ci inter se secretā tenent ·

¶ Classis · i · nauis inde classic⁹ · i · nūer⁹ classator⁹ · idest nauiū ad bellandū · Et qui censet vel uoluerit se huic mīsterio deputare dicebatur inscensitus · vt · C · de classi · li · xj ·

¶ Cliens dr ille cui⁹ causā aduocat⁹ tuetur et defendit · inde client⁹ diminutiuum et idē est sed⁹ ysi · Vel dr q̄si colens a colendis patronis Vnde solent pueri aduocati dicere suis clientul' si uerum respondebis causā pdes · Sed non dicunt si falsū rndes regnū dei pdis et cū inuista sētēcia dāpnatōnem acq̄res

¶ Clerica dicitur corona clericorum rasa · vt notat joh̄ · an · de ui · et ho · cleri · c · Clerici ·

¶ Cleros grece est sors latine uel hereditas · Sūt ergo dicti clerici quia de sorte dñi sūt · xxj · di · cleros ubi ponunt nomina oim graduū in ecc̄ia xp̄i deseruiēciū et appellatōne clericor⁹ etiā intelligunt monachi licet non econtra quia sūt etiā electi in sortem dñi quod cleric⁹ significat · xij · q · j · Duo sūt genera · et hoc maxime in causis fauorabilib⁹ sed in odiosis sec⁹ · vt no · in c · j · de iura calump · ubi etiā appellatōne clerici nonnūt monach⁹ quia ibi postea specificat · inde · c · cū scōm apostolū de pē · et · c · cleros palle ·

¶ Clerimonia idē est q hereditas diuina

¶ Cloaca dr loc⁹ aquaꝝ ubi sordes confluūt ex q̄cūq; uili loco uel effluūt de uijs et plateis · uel ubi stercora recipiūt sez latrina · ff · de cl̄o · ubi tex · in · l · j · § cloaca · Cloaca est loc⁹ aquaꝝ p quē columnes quedam fluūt · Et ponit pretor ibi duo inter dicta de cloacis · Primū est phibitoriuz quo phibet vicinis facere vim quo min⁹ cloaca purget reficiat · Et scōm est restitutoriū vnde flauius mela scribit competere interdictū hoc vt in uicini edes veniat et rescindat paximēta purgande cloace gracia · Et si quis velit p̄uatā cloacam facere vt exitū habeat in publicā cloacaꝝ non esse impediendū ponpon⁹ putat · et vtrūq; interdictor⁹ est ad salubertatez ciuitatum · Nam celū pestilens et īmūdicie cloacaꝝ ruinas minant · vt ibi dr · Est g̃ duplex cloaca p̄uata et publica · Et appellatōne cloace tube et fistola continētur ff ex · l · j · palle · ff · de cloacis ·

¶ Coactio ex duplex absoluta et cōdēonalis · Coactio absoluta est cui resisti nō potest cum quis uiolenter trahit ad aliquid faciendū quo casu quis oīno excusat · l · di · p̄s̄bros · j · q · j · constat · Condēonalis coactio est que metū cruciat⁹ uel aliquid graue minatur que si excusat a tanto non tñ a toto · c · sacris de hijs que vi · me · ue · cau · fi · in glo · verbi attenuet scōm goff · in sūma · e · ti · et etiā in · c · cum dilect⁹ · e · ti · inde bart · brix · in glo · verbi inuita di · v

ad eiꝫ vero vbi bene diſtinguit. Et coacta voluntas etiã voluntas eſt .xv.q.j. Merito . ff.qð .me.cau.l.ſi mulier.§. Si metu .

¶ Cocus venit appellatõne artificis quia cocum eſſe eſt ars .l.ſi quis venditor.§. j.ꝛ.ij.ff.de edi.edic .ymo cocꝰ impatoris habet dignitatẽ ad quod baldꝰ allegat .in.l.j. Quis cocorum in vſibus Fecit hec ludwicus ð roma in ſuis ſingularibꝫ

¶ Codicilli dicunt codices pu.i.deſt libelli in quibꝫ cũ aliquis impedit aliq̃ neceſſitate ne faciat teſtamentũ de rebꝫ ſuis diſponit in vltima volũtate. Et ſcdm azo. in ſum.C.de codicillis. In hoc differunt a teſtamẽto eo ꝙ codicillis directa hereditas nec dari nec adimi põt ne confũdatur ius teſtamẽtorꝫ ꝛ codicillorꝫ. Nec in hijs põt hereditas ſcribi. Nec odẽo heredi inſtituto põt adici nec ſubſtitui in eis directe põt ſed p fideicõmiſſũ cum i eis hereditas directe relinquit . Et plura alia que notant azo.ꝛ hoſti.in ſũ.ti.teſta. Et vil.in ſpe.ty. de inſtrumẽtorꝫ edictione.§.iuſo

¶ Codicillus dr ab auctore qui hoc genus ſcripture inſtituit . Et eſt ſcriptura vel ſra in qua teſtatoꝛ volũtatẽ figurat ſuã nulla indigẽs ſolemnitate ſed ſolũ teſtatoris voluntate qualicũq; pnũciatõne expreſſa cuiꝰ beneficio ſubuenit volũtatibꝫ defunctorꝫ ꝓpter deficientẽ ſolẽnitatẽ verborꝫ legaliũ vel neceſſitatẽ verborꝫ ſolẽnium . Et ſicut codicillꝰ fit uice teſtamẽti ſic epla fit uice codicillorꝫ . Et nota ꝙ illa clauſula ſi non valet iure teſtamẽti valeat tñ iure codicillorꝫ ſcdm accur.in aut.de.ex cauſa .C. de codicillis .non habet locum qñ teſtamẽtũ deficit uicio teſtatoris vt quia exheredauit vel pterijt filiuꝫ Sed bene opat qñ teſtamẽtũ non habet uicium intrinſecum ſcz pteritõne vel exheredatõne ſed habet defectum extrinſecum puta nimor numerꝰ teſtiũ ꝛc. Et ex modernis doct.gwil. de cumo tenet cuꝫ glo in.l.fi.C. de codicillis licet dyuꝰ ꝛ alij teneant otrariũ in.l.patronꝰ.§.ſi paganus ff.de iniuſto rupto teſtamẽto Hec ponit baldꝰ de puſio in quodã cõſilio.

¶ Codex eſt quilibet liber qui continet in ſe diuerſos libꝛos pciales ꝛ ꝯ generalit Sed ꝓprie eſt liber qui continet diuerſa precepta impatorꝫ. Vnde ante tẽpus iuſtiniani erãt tres codices ſcz gregorianus.hermogenianꝰ.ꝛ theodoſianꝰ.ꝛ mlte conſtitutõnes extra illos deuagãtes . preterea duo pene milia libꝛorꝫ ꝛ trecies centena milia verſuum. Videns ꝙ iuſtinianꝰ tantũ legũ mltitudinẽ voluit circa hoc adhibere remediũ ſalubꝛe. Primo direxit aim ſuum ad iperiales conſtitutõnes.ꝛ de iſtis tribꝫ codicibꝫ extraiuagantibꝫ fecit fieri vnum codicem quẽ ſuo felice noie nuncupauit codicẽ iuſtinianã . Deinde direxit aim ad imenſa veteris iuris voluia ꝛ de illis duobꝫ pene milibꝫ libꝛorꝫ ꝛ trecies cẽtenis milibꝫ verſuũ fecit fieri libꝫ digeſtorꝫ ſeu pandectarꝫ quem diuiſit in quinquagita libꝛos pciales.ꝛ in tres integrales.ſcz.ff.vetꝰ.inforciatũ ꝛ.ff.nouũ Poſtea ꝓ inuenibꝫ ꝛ legũ tyronibꝫ fecit libꝫ inſtitutõm ſcz mediocrẽ eruditõem ꝙ quẽ quaſi ꝙ põtem iuuenes ad legũ ſubtiliora ꝛ alciora puenirẽt.

¶ Coetanei ſunt homines paris etatis. ſcdum vſus.

¶ Cognacio legalis ſcdm hoſti.e.ti. Eſt quedam primitas puenies ex adoptõe vel arrogatõne . vt notatur in rubrica eiuſdem ti.

¶ Cognacio ſpiritualis eſt ꝓpinquitas vl attinẽcia que puenit ex ſacramẽti datõne vel ad ſacramẽtũ recipiendũ atteſtatõne vl tencione Vñ ex cognatõne ſpũali que in baptiſmo contrahit nouẽ ꝓpinquitates naſcunt . Prima filiacio inter ſacerdotem baptiſãtẽ ꝛ baptiſatum. Secũda compatermitas inter ſacerdotem ꝛ prem baptiſati. Tercia cõmatermitas inter eundem ꝛ matrem baptiſati . Quarta inter filios ſacerdotis ꝛ baptiſatum ſcz fraternitas . xxx.q.j.hoies ꝛ.q.iij.ita diligẽ. Quinta

filiacio inter baptisatū ⁊ suscipientē de baptismo. Sexta filiacio inter eundē ⁊ vxorem suscipientis. Septima fraternitas inter baptisatū · et filios suscipiētis · Octaua cōpr̄nitas int̄ suscipiētē ⁊ patrē suscepti · Nona cōmat̄nitas inter eūdē et mr̄em pueri ut xxx · q iij p totum

¶ Cōgnacio consāg̃nee vxoris · ē coytus cū consāg̃nea vxoris

¶ Cōgnati re · s̄ agnati Et hē̄ p̄ agnatos quia ognati p femineū sexum · sed agnati p masculinū ciunēcti sūt hoc tn hodie modicū curat̄ Qz an agnat⁹ p̄sumat̄ scire factū cognati vid̄ legē octauū gradus ff · vnde cōgnati ⁊ c quosdā de p̄sūp p doc

¶ Cognoscere istrumēta · est ea relegere distiguere ⁊ cōferre acceptaꝫ data

¶ Cohortalis est appitor quī obnoxi⁹ ē cōhorti · l · si cohortalis · C · e · ti · li · xij

¶ Colonus est quī p̄diū habet agri colē di causa Differt autē colon⁹ ab inq̄lino quia hic in rure iste autē in ciuitate morat̄ur · Et habet plures spēs agricolaꝝ ꝛm azo · quia alij vocāt̄ coloni condtōnales alij coloni inq̄lini alij origenarij alij coloni simplicit̄ nūcupati ꝛc̄ d̄ q̄bꝫ infra p̄tebit

¶ Coloni condtōnales dicunt̄ quasi ex sua conditione prediū vel agrū colere debēt̄es · et sedm Jo sic cōstituūt̄ q̄ p̄mo in sep̄tis vel sine sep̄tis p̄petuo iure colonos se esse in fundo p̄mittant vt postea p xxx annos in fundo p̄maneāt · Et licet quidā putant hos esse asscriptic̄ios cōdōnales tn sedm jo · male putant quia colonus tē poris trāscursu potest liberari asscriptici⁹ vero nūme vt C · de agri · ⁊ cen · l · cū sanxim⁹ · li · xj · reḡre s̄ asscriptici⁹ ·

¶ Coloni dominici dicebantur q̄ colebant agros impatoris · vt C · de p̄e · ⁊ arē · li · xj ·

¶ Coloni illiricem alias ⁊ melius illiricia ni de illirico · idest de schlaphomia dicunt̄ et habet̄ in · l · cum querebat̄ · C · vnd̄ ni vbi d̄r inter illiricianam aduocatōem glo j · inter aduocatos de illirico · C · de colo · illiri · li · xj ·

¶ Colonus inquilin⁹ licet sedm quosdā inter colonos condōnales ⁊ iquilinos nlla sit dra p quaꝫ videt̄ facere lex diffim⁹ · C · de agri · ⁊ censi · li · xj · Tamē sedm jo · hec est dra qua inquilin⁹ min⁹ astrict⁹ ē q̄ colon⁹ condōnalis · vñ inquilinus bene potest in alia parte cuiuslibet suburbij domum conducere ⁊ inhabitare · Qz condōnalis colonus non audet cum sua familia recedere a fundo quem colit nec alibi habitare ·

¶ Colonus origenarius secundum jo · dicitur coloni condōnalis filius ex eo q̄ oī ginaliter condictioni colonarie subiectus est. Nec refert secundum jo · siue in solo fuerit natus siue extra solum · quia tanq̄ origīarius ad terram illam reducendus quam pater suus suscepit colendā ·

¶ Coloni balestini sunt de balestina p̄uincia dicti ·

¶ Coloni parciarij · secundum quosdam dicuntur illi qui terram colunt p̄o parte dimidia vel tercia secundum sterilitatez seu fertilitatem terrarum · Et secundum jo · nullum ius habent statim fructibus a solo separatis · Et ille dicitur p̄prie pārciari⁹ qui conducit rem rusticam p̄o communi dampno ⁊ commodo · Et competit cont̄ eū actō p socio ·

¶ Colonus simpliciter secundum jo · dicitur qui sub certa annua mercede in pecunia numerata prędia colenda accipit · Nam secundum eum non esset locacio sine pecunia · ff · de posti · l · j · §· si quis seruum ·

¶ Colonus p̄prie dicitur q̄ rem rusticam conducit nummis · et competit contra eum actio p̄scriptis verbis siue in factum ·

¶ Colonus ad nummum conduct⁹ · est ille qui statim cum fructus fuerint a solo sepati vt vsufructuari⁹ intelligit̄ sedum jo · ff · de fur · l · si apes

¶ Colonus superficiari⁹ ē qui aream conducit ea condōne · vt sibi liceat in ea edificare ⁊ domū tollere cum voluerit

¶ Coloni parcionarij sūt qui totum agr suis expensis colunt ⁊ ex fructibꝫ pstāt dño fundi ꝙtū ouemt

¶ Colom palatim habet' .C.e.ti.li.xj.

¶ Collatores dicuntur a conferēdo quia conferunt im fiscum siue ordinaria sit collacio sibi extraordinaria

¶ Collacio secundum azo. im sūma .C. de colla dicit' q̄ im omūi lacio. Nam qđ erat ꝓpū dicit' ibi mediū ⁊ cōfert idest omi subicit'. Et secundum eum non est aliud ꝙ omunicacio q̄ res quōdam nō sua vel nou hereditaria iam est sua vel hereditaia vel est confusio siue coadunacio rerum cō ferentis im res omunes seu cum rebus cō numibus diuidēdis vt no. im. l. si soror C de colla. Item secundum vlgosiū in rubrica C.e.ti. collacio est triplex vna quā faciunt scolares disputando ⁊ de iure disceptando. Alia quam facim⁹ bibendo ⁊ omedendo. Tercia q̄ fit res coadunando Et ista hic descripta est ⁊ im ty. de coll.

¶ Collacio instrumētoꝝ est qñ duo istrumenta inspiciuntur et examinant' simul vtꝝ i vno ita sit sic̄ i altero. vel vt videatur p modū ⁊ fōmaz scipture effect⁹ ei⁹

¶ Collactaneus. idem quod cōsugēs ꝙ collectane⁹ idest odormiēs a lacte ꝑm⁹ sed⁹ aūt a lecto nomē habet.

¶ Collega secundū ysiderum. dicitur a collegatōne societatis vel complexu amicicie ⁊ est idem quod sodalis im officio alteri⁹ paris potestatis.

¶ Collegari⁹ etiā ē vn⁹ ex talibz socijs.

¶ Collegiati dicunt' aliqui qui sunt de aliquo corpe. idest congregatōne vel artificio hominū veluti pistorum. fabrorum monachorum. ⁊ quorūdam aliorum collegium habentium qui etiam dicuntur carthopatri. quia eorum nomia scribebantur im cartha vel matricula patere. vt. C. de colle. li. xj. im rubrica. Scribebant' autez ꝑ eo vt ꝑie fierēt incorporati. vel dicebant' corpaliter ementes carthā. idest locum cuiqz ꝑ cartā assignatū vt im ei⁹ locū surrogent'. ⁊ patrie fiant incorpati sed⁹ accēt. ibidē im. l. vnica.

¶ Collegiū est congregacio quā ad mi⁹ tres facere possūt Nam duo faciūt congregatōnem. collegiū tres. populū. x. Turbam. xxv. Gregē qñqz porci vel. x. oues. vt nota. p bñhardū de elec. c. j. Et collegia licita ⁊ approbata im hijs im quibus habēt iurisdcōnē. Et quo ad ea que ad ep̄os collegiatos ptinent possūt facere statuta. vt notat' im glo. fi. leg. C. de iur̄. om. iu. Et expressius C. de consti. pe cu. l. ij. im fi. p bart. im. l. omnes ppli. ff. de iusti. ⁊ iu. Item collegio nō approbato non relinquit' im testamēto. l. collegium C. de heredibꝫ instī. ⁊ de licito vel illicito im. l. j. C de sacrosanct. ecclē. de excess. pla. c. cū dilectō. ⁊ p bart. ff. de coll. illicitis

¶ Collaterales dicūt' qui se attingūt ul' attinent trāsuersaliter siue p lineam collaterālē non p lineā rectā ascendēte vel descēdentē vt consāguinei ⁊ consimiles. dicūtur etiaz collaterales gñaliter omes equaliter q̄si lateribꝫ confidētes.

¶ Collobiū ē toga vel vestis sine maicis

¶ Collectiua dictō dr̄ q̄ significat collectiuē ex sua ipositōne. qñqz etiā ex sigmificato sūpto aliūde ex quanis alia materie sb iecte sigmificatōne. Verbi gra. ibi omes ferūt lapidē vel trabē sigmificat collectiue l. ita vlnerat⁹. ff. ad. l. aquil. Sed ibi oms studēt auaricie sigficat distributiue Rō qr im ꝑmo exēplo ex vnitate lapidis sumit' sigmificatū vbi. sed im sedo exēplo sensus ē q̄ quilibet homo studet auaricie Similiter hic omnes hoies aut sūt liberi aut serui. instī. de iure. psona. sedm materiam subiectā. non patit' sēsū collectiuum quia falsū est q̄ omes hoies sunt liberi vel serui qui aliqui liberi sūt ⁊ aliqui serui. Qz im. l. si necessaria §. si annua. ff. de pignom ac. fuit' dcō vnaqqz collectie vbi si stipulat⁹ fū. tigita mihi soluī ānua bma tina die. i. quolibz āno im tibz āmis m̄ soluī decem ⁊ pign⁹ accepi. Deinde pactum est appositū q̄ mihi vnaqqz die pcuma ñ soluta esset. mihi vendere pign⁹ liceret

Dicit tex· q̄ pecunia non soluta vno ēmio
sez p̄mo vel sedo non licet vendere pignꝰ
sed ommib⁹ termis preteritis · Et sic illa
verba vnaquaq; die signific̄at collectiue
sez oim termino⁹ simul. Dicit̄ ergo colle
ctiua dc̄o que significat collectiue p̄ no
dum eius dē corporis vt sunt turba do=
mus grex peculiū colleg iū hereditas ci=
uitas vniuersitas oñe· ꝛc̄ · Jtē dc̄o quis
q; est collectiua ibi · tici⁹ ꝛ sex⁹ p̄ quar
ta parte quisq; eo⁹ me heredem fecerit
heredes mihi sūpto · l· hoc articulo · ff· de
here· instit̄u· quia refert̄ ad vtrūq; · Col
lectiue dr̄ tñ ex subiecta materia sez in sti
tutōis sumit̄ qñq; significatū distribuci
onis . De hoc in· l· fi· C· de impub · ꝛ al'
sbstitu· ꝛ · l· si filiab⁹ §· j· ff· de le· j· ꝛ· l·
si fuerit · ff· de rebus dubijs · hoc ponit
bartho in· l· hoc articlo p̄alle·

¶ Colluctuacio fit dum aliqui simul luc
tant̄ pugnis vel calcib⁹ vel veriꝰ qñ pug
nantes non stant certo loco · ff· ad· l· ac=
quí· l· qua actōne· §· si quis in colluctatō
ne in glo·

¶ Collusio sedm bernhardū in glo· in· c·
audim⁹ de collu· detegen· ꝛ· c· cuz clerici
de cens· est inter actore ꝛ reum latens ꝛ
fraudulēta ouencio p̄ quam alter in iudi
cio se supari p̄mittit · Qua interuemēte se
cundū hosti· in sū· aliqñ delicta remanent
impunita vel etiā cōmittunt̄ · Et sedum
azo· fit per p̄curatorē ꝛ aduocatū causaꝝ
quí se in lite supari pac iūtur · ꝛ fit p̄ p̄n
cipales psonas in similib⁹ tam in ciuili cā
q; in spūali vt in dicto· c· audiuim⁹ · Jn
ciuilib⁹ aūt sedm azo· fit impune · vt cū
quis p̄ collusionē patit̄ seruū vel libertū
in gemū p̄nūcciari Et hoc ideo ne p̄ tales
degeneres inquinaret̄ amplissim⁹ ordo
senatorum·

¶ Commētariꝰ est ille qui causas omen
tabat̄ vel scripsit·

¶ Cōmentor· aris est componere vel fin
gere seu glosare·

¶ Commētū significat deceptōem vel oc
cultū seu malicioſū tractatū de resti· in in
tē· ē· j· li· vj· xxxvij· di· c· ij· de testi· cogē
e· secundo·

¶ Comes oriētis sedm azo· in sū· e· ti· for
te erat p̄curator rerum cesaris quas ha=
bebat in oriente ·

¶ Comes palatinus dr̄ qui curam gere
bat precipuam vt missor⁹ notariorꝝ ꝛ iu
dicum negligēcia argueret ꝛ a p̄uincia=
lib⁹ tributa exigeret ꝛ consueta deposcerz
ita q; non in p̄uincialibz sed precipue ius
sus est vt iudicibz ꝛ eorꝝ officialib⁹ p̄ce
pto inmeret ꝛ supesset· C· de offi · comi
sacrarum largitionum · Et de offi · recto
ris p̄uincie

¶ Comes rex p̄uatarꝝ sedz azo· erat for
te p̄curator cesaris in p̄uatis rebus· ꝛ se
cundū eum etiā fuit illustris· Alij dicūt
q; p̄iuati comodi· ꝛ fiscaliū rerum habu
it administratōnem vt eas conseruaret ꝛ
in eis negociaret̄

¶ Comes sacrarꝝ largicionū sedm āzo · e
rat ille p̄ quē p̄ceps sua stipendia largie
bat̄ . Et hic forte erat p̄curator reipubli
ce qui grece legista nūcupat̄ ꝛ illustris
erat. Alij dicunt q; p̄ hunc impator liber
tatem suā ꝛ magnificēciā exercebat ꝛ lar
gitudinē agebat ·

¶ Comes sacri patrimonij· erat qui impā=
ratoris p̄curauit patrimoniū qui in⁹ dif
fert a comite rer̄ p̄uatarꝝ· quia hic tenz
custodiā rer̄ p̄uatarꝝ ꝛ exercet negocia
tōem circa mobilia · Sed ille patrimoniuz
ꝛ imobilia p̄curat. Et hec drīcia p̄sumit̄
ex verbis· C· de offi· comi· re p̄ua· ꝛ ff· d
offi· p̄cu· ces· l· j·

¶ Comites consistoriani sūt qui consisto
rij milites dici meruerūt qui etiā specta
bilib⁹ p̄cōsulibz equipabant̄ · C· de comi
consisto· li· xij· l· j · Vel etiā consistoriani
dicebant̄ qui preerāt castris p̄cipis or=
dinandis. Et erāt plures. Et eligebant̄
decani de consistorianis ꝛ misteriamis · vt
C· ti· p̄alle· Alio modo cōsistoriani dice
bant̄ castrēsiarij ꝛ ap⁹ nos hodie castel=
lani vocant̄ licet apud alios vocent̄ om
nes quibz p̄uisū est de certis reddit̄ib⁹

vt in castro aliq̄ p defensione ⁊ custodi ā cōmorent̄ ·de comi·rei·mili · Et qui pro uincias regunt·ꝛc̄·unde ·C· li·xij· cum suis·ty ·

¶ Comitarienses milites alias comitatē ses dicunt̄ milites stipendiarij a comita= tu dicti quia militant non soli ·sed in comitatu·

¶ Comentariensis dicit̄ custos in carce re positoꝝ·ff·de ori·iuris·⁊·C·de custo reo·l·ad omētariensē vbi talis punit̄ ta li pena cum socio suo·qua punit̄ fuisset aufugiēs ex negligēcia eoꝝ nisi ex neces sitate p̄cul ab officio egerit tunc aduitor eiꝰ pari pena ostringit̄ ·

¶ Cōmēda est custodia ecclesie alicui cō missa·c·nemo dubitet in ceps de elec·li·vj·vbi bona glo·de omendis cum multis q̄stiom bus in·c·dudū de elec·

¶ Cōmendare ē deponere·ff·de ·ver·sig l·cōmendare·ff·de posi·l·lucio·⁊ ·xxij· q·ij·ne quis arbitret̄. Etiā capit̄ p laudare vt in glo·palle ·

¶ Comodatū est alicuiꝰ vel certe rei ad aliquē specialē vsū gratuita facta con cessio· Et differt a p̄cario p vsum specialem Item quia p̄carii nō pōt reuocari nisi tē pore expleto Sed comodatū non pōt re uocari nisi expleto vsu ad quē dat̄ . Item cōmodatū solum in mobilibꝫ repit̄ p̄ecā rium vero etiā in immobilibꝫ ·insti·quibꝫ mo·re contrahi obli·§·ite is cui res ·p̄ co modata autē res . Et dr̄ facta concessio non aūt trāslatō quia is qui comodat do minii possidet ⁊ ꝓprietatē retinet·ff·e· t·l·rei comodate· Dr̄ gratuita quia nul la merces̄ interuenire debet alias si mer ces interuenirent tūc res trāsiret in locati onē vel in contractū innoiatum·do vt fa cias insti·locati·§·j·⁊ mandati §·vlt·

¶ Comodare est rē ad vsū alicuiꝰ q̄ diu velit concedere·

¶ Comodatariꝰ est ille cui res aliq̄ dat̄ vtenda uidelicz ipsū comodatū·

¶ Comodati actio require supra Actio commodati.

¶ Cōmodum secm vsum ·li·v· est illud quod est nostri iuris·⁊ etiam ad alios tē poraliter trāslatū est comodo tēporis quā diu apud eos sit vn̄ comodū dr̄ etiā alio noie comodatū·

¶ Cōmerciū secm vsum·li·v·ēst derivā= tum a mercibꝫ quas res venales nunccu pamꝰ. Vnde mercatꝰ dr̄ cetꝰ multoꝝ q̄ res emere vel vēdere solent. Et est omer ciū q̄si omitacio merciū. Etiā dr̄ copula dicendo carnale omerciū ·

¶ Commestor vel cōmessor ·idem est qđ gulosus·

¶ Comminatōnes sunt mine p iudicē im posite nec tn̄ habēt auctoritatem rei iudi cate secm azo·

¶ Cōmunidiuidūdo secm vsi·li·v·ē mē eos quibꝫ res dis est que actōibꝫ vel po stulatōibꝫ licet arbitrio dari cuiꝰ arbitra tu res diuidant̄ · require supra actio oīdiuido ·

¶ Cōmunia p̄diorꝝ require·j· prediū·

¶ Cōmunia de vsucapionibꝰ require infra vsucapio·

¶ Cōmunia de successionibꝫ req̄re·j·suc= cessio ⁊ inuenies·

¶ Commeatꝰ dr̄ licenciatꝰ vel recōmen= dacio seu remuneratō ipsis licenciatis tē pore licēciature facta ·vt in epla alexan dri magni ⁊ aristotelis legit̄ ·Et ē quod vlgo dr̄ conductꝰ liber ·idest trāsitꝰ a omeādo descēdēs vt vbi dr̄ optimis nos suscepūt omeatibꝫ

¶ Comedia idest vulgana locucio vt i glo C·nō li·hi·metro lo·sua ad dextra trāsfer re in rubrica·li·xj· Item ē dignitas · Sed secm donatū ē rusticana laus siue cātile= na a camos·idest villa ⁊ odꝰ cātꝰ·

¶ Commendaticie littere sunt dimissorie quibꝫ clericꝰ dimittit̄ ⁊ absoluit̄ a pote state sui epi in quibꝰ p̄hibet̄ de uita ⁊ or dinibꝰ illiꝰ testimonij ·

¶ Compatiuuꝰ capit̄ interdū p positiuo vt laciꝰ·idest late·c·auaricie de electi ·li vj·similiter·c·licet ꝓpe finez de accu·ibi pocꝰ ⁊·c· Et si pignoratōnes de iniur ·

ibi distrctiꝰ i deſt districte· Sicut inter dum poſitiuꝰ capiť ꝓ cōpatiuo ut in ps̄ cxvij Bonū eſt confidere in dño q̄m in ho nie Bonū ē ſpare in dño ꝛc ibi bonū ideſt melius

¶ Cōpendioſa hec dictio ſignificat ſubſti tuciōz que ſub condicōe mortis alia mlta cōplectiť tempa ſeu longū tēpus qđ dr̄ poſt puberē etatē Et diciť ideo cōpendi oſa quia ſub verboꝝ cōpēdio plura cōple ctiť tēpa ꝛ q̄nq; plures ſubſtitutōes fa cit lex meuꝰ·§·duoꝝ ibi oēomis cōpendio ff·dele·ij·ꝛ·l. p̄cibꝰ·C·de impu· ꝛ alijs ſubſtitu· Et hoc put adaptať illud ſigni ficatū quia pōt ad alia adaptari· vt aliter ſignificet put verbū cui adaptaret ſigni ficare dictaret· unde infra ſubſtitucio compendioſa·

¶ Compilatoꝛ ſedm ysi·li·x·eſt ille q̄ ali ena dicta ſuis pmiſcet Et ſic ſolent picmē tarij in pictura diuerſa mixta confunde re. Hoc ſcelere quondā accuſabať hercu les muntuanꝰ iſte voces cum quaſ dāver ſus hoim trāſferēs ſuis pmiſcuiſſet Et cū cōpilatoꝛ ab emulis diceretť ille reſpōdit magnaꝝ virū eſſe clauam a manu hercu lis extorquere·

¶ Concubina ſumiť duobꝰ modis· Pri mo diciť illa quā quis cognoſcit fornica rio affectu ꝛ talis non impedit ordinis pro mocionē. Secdo dr̄ illa quam aliquis cog noſcit vxoraticio ſiue maritali affectu· et talis impedit pmouendū ad ſacros ordi nes·xxxiij·di·ſi quis de layeis de pſump c·illud de clam·deſpon p totum· Item concubina ſedm azo·in ſū·e·ti·conſtituť ſola intencione aīi· Et ab eo q̄nq; qui nō pōt vxorē ducere vt ecce preſes mulierē oriundam de puincia non duceret vxorē tñ poteſt habere concubinā· Poteſt aūt tē ſedm leges vt ipſe azo·dicit eas ſolas ha bere mulieres ſine motu crimis in quibꝰ ſtupꝝ non omittiť ſicut in turgie in dua ꝛ minoꝛe·xxv· annis in quibus ſtupꝝ committiť·

¶ Conclaue dicitur cella vel thalamꝰ ſe eretꝰ ad quem ꝑ multas claues venitur unde glo·i verbo conclaue·l· q̄d cōclaue ff·de damp·infec·

¶ Conceſſio facta alicui de aliqua re reſpicit pſonam cui fit non autē ipſam rem adeo q̄ finitur morte ipſius cui facta eſt nec ad heredes eiꝰ tranſmittiť niſi in ipſa conceſſione fiat mencio de heredibꝰ·l· cū ſeruus·§·ſi quis·ff·dele·j·

¶ Confinia dicunť que adeo ſunt prima vt nullꝰ ſit paries inter ea· unde predia vrbana que conſueuerūt parietibꝰ diſtin gui ꝓprie non dicunť confinia. ſed poti dicunť tucia. Predia vero ruſtica poſſūt dici confinia· quia ſolo ptis finalis termino ſunt diſtincta·

¶ Confirmacio eſt iuris prius habiti cor roboracio vt colligiť de fi·inſtru·c·inter dilectos. Alio modo eſt ſacramentorum miniſtracio ſcz in fronte criſmatis aſſigna cio. Et fit confirmacio ꝓmo mō dicta hijs verbis. Confirmamꝰ te ſicut rite poſſides vel ſicut ſine prauitate facta eſt electio· vel ſicut ꝓuide facta ē.

¶ Confirmare eſt alicui iuri vel facto fi nitatē preſtare·

¶ Coniectura eſt veriſimilis ratō ſuſpicio nem inducens non de neceſſitate perſo nam vincens·

¶ Coniunctio q̄nq; poꝰ ꝓ diſiūctōert cū dr̄ michi herediq; meo·ff· de verbo ſigni l. cōiuncti· ꝛ diſiūctio q̄nq; pro coniunctō ne·vt.ff·e·ti·l·ſepe·

¶ Condicio eſt diſpoſicionis ſuſpenſio ex euentu incerto futuro ei appoſito in quez euentū eiꝰ diſpoſitōis facta eſt collacio ff·ſi cer·pe·l·itaq; verbi gra· ꝓmitto vl lego·ſi ticiꝰ fuerit conſul hec diſpoſicō ē condcōnalis ex incerto appoſito. ſi ticius Et per hoc diſpoſitōis vel legati fit ſuſpē ſio ꝛ euemente caſu· quo ticiꝰ fit cōſul pu nificať ꝛ non plus ſuſpendiť· iſti· de ver obli·§·ex condcōnali·ꝛ·ff·d condic·ꝛ de monſ·p totum· Poteſt aūt capi condcō di pliciter. Uno modo ꝓ tēpis ſuſpēſiūe quod ſolet appoi i contractibꝰ a vltimis

voluntatibꝫ de quo ī ti· prealle· de cōdic· ⁊ demōſ ⁊ ím ti ꝺ cōdic ínſtitucōnū Hcdo mō qñ aliq̄ꝺ ſolutū eſt· Et illud íntēdim⁹ repetē ⁊ appellatē cōditō q̄ſi ſoluti repeti cio de iſta tractatē ím ti· de condic eau data et ti ſequētibꝫ· et de ſui natura non ſolꝫ dari dño quía repetitō pſupponit domimium eſſe trāſlatum· l· fi· ff· de vſufructu· Nuēadmodū capiatē· Et hec condco pn̄cipaliter eſt duplex· Vna gn̄alis concurrens cum quacūq̄ actōne ex qua certū petiē· l· certi condco· ff· ſi cer· pet· Alia eſt que diuidiē ím multa mēbra· ſeꝫ ím cōdconem ob cauſam· ob turpē cauſā índebiti ſiue cauſa furtiua· ⁊c de bnſbꝫ oibꝫ ifra dicetē· Et nota q̄ condco differt a modo ⁊ a cauſa ⁊ a demonſtratōne Et ſcdm glo ím rubrica· ff· de condic· ⁊ demonſ· Condi tio eſt legati cuiꝰ de futuro defectꝰ ſeu cō firmacio pendet ſuſpenſio· ⁊ ibi legati ponitē exemplariter· Et ſic non reſtrīgit q̄n ouemat alijs a legato quía exempla non reſtringūt regulam· l· damp· infe· ſtipulacio· ff· de damp· infec·· Bar· ſic diffimit· Condco eſt quídam euentꝰ futurꝰ ī quē diſpoſitio ſuſpenditē· Et intelligitē de euētu ím facto vel iure· l· multū íntereſt ꝺ cōdic· ⁊ demōſ· Siue condconis affirmatiue vel negatiue· l· ím teſtamēto· e· ti· Et dicit futurꝰ quía de p̄terito ⁊ preſēti proprie non eſt condco quía non ſuſpendit· l· cuꝫ ad preſēs cū duabꝫ ſequētibꝫ· ff· ſi cer· pet· Baldꝰ vero ſic diffimit· eſt adiectio quedā p quam diſpoſitū habet ím ſui eſſe pendēciam exiſtēcīā vel defectū· Et h̄ gn̄alis eſt ad omnē condictōnem íductuam ⁊ extinctiuam de preterito preſēti vel futuro· Petrꝰ de beſucio ſic dicit Condicio eſt verboꝝ adiectio ím futuꝝ ſuſpēdē cium ſcdum quam diſponēs vult diſpoſitum regulari· Sibnificatē aūt condictō p dcōnem ſi vt ím exemplo lego ſi ticiꝰ fuerit conſul· Itē p aduerbiū cū vt dicēdo cum ticiꝰ conſul fuerit· Sed eſt dīra íntē ſi ⁊ cum· non quo ad cōdictōnē faciendā ſed quo ad modū ſignificādi· quía dictō ſi ſignificat pn̄cipaliē condconē vel ſuſpē ſionem ⁊ p oēs tēpus ⁊ dilatōmis diſpoſitōmis ím euentū futuꝝ· Et quía ille eſt íncertꝰ· ideo conſecutiue ſuſpenſionem ſignificat· l· ſi ticio· ff· qñ dies leg· cedis· ⁊ · l· qui pmiſit· ff· de condic· ⁊ demōſ· Item dictio miſi ſignificat condictōem vt vendo tibi libꝝ pro decem· ita q̄ venditio valeat ⁊ pficiatē miſi aliis condictōez melioꝛē ínfra ménſē faciat· l· ij· cum ibi notatis· ff· de ím diem adiec· Itē dictio alioquín cōdictōnem facit vt pmittis mihi ſcribere libꝝ ínfra menſē alioqñ· x· nomiē pene· Nam ſēſus eſt ſi non ſcripſeris· ⁊cē· l· ſi finito §· ex hoc edicto· ff· de damp· ínfec· Idem ím dictōne alias quía eodē mō expoitē· ideſt ſi non ſcripſeris· Itē ím dictōne ſiue dicendo pmitto ſiue nauis ex azia venerit ſiue ticiꝰ conſul fuerit· Et q̄ illaꝝ dictōnum diſiūctiuaꝝ prior fuerit purificat diſpoſitōem· l· ſi ita quis ſtipuleē· ff· de· ver· obli· Idē ím alternatiua aut vt dicendo· relinquas predia ꝓpinquis· aut libertis· l· cum pater· §· penult· ff· dele ij· Nam ſēſus eſt ſi non ſint ꝓpinquí veniant liberti· ⁊ hoc ex ſignificato ſūpto ex maiori affectōne ꝓpinquoꝝ quibꝫ teſtatoꝛ ꝓmo relinquere voluit vt patet ex oꝛ dine ſcripture· Idem ím aduerbijs q̄diu vt ibi pmitto vel lego ſinglis annis· x· q̄diu res meas vel heredis mei geſſeris· Nam ſēſus eſt ſi geſſeis habeas· x· l· patē· §· fi· de condic ⁊ demonſ· Item ím dictōibus· quoad· donec· quouſq̄· quía· idem ſignificāt· Item ím dictōne dum· dicendo lego vxori duꝫ cū filio meo erit· l· qui cōcubinā· §· vxori· ff· de leg· iij· Idem ím dictōne q̄cunq̄ vt uir legat vxori q̄cūq̄ filios habuerit· l· eū uir· ff· de condic· et demonſ· Idem de q̄n· vt lego pupillo q̄n nupſerit· l· pupillo· ff· dele· ij· Idem de vbi· dicendo lego filio vbi nupſerit· l· ſi ita ſcriptū· §· j· ff· de le· ij· Idem de quatenus· vt lego quatenꝰ hꝛes meꝰ erit· q̄ ſēſus eſt· ſi ím toto vel ím pārte· l· ſtichū· ff· de le· j· Idez de poſtquā· ⁊ ad· vt lego

ad tēpus liberoꝝ · l · si vir vxori · ff de cō dic · ⁊ demonſ · Idem de p̄poſitōne cum. vt ancilla cum liberis libera eſto. intelligē dō q̄ ancilla libera non ſit niſi cū liberis · l · ſi ita fuerit. ff · de manumiſ · teſta · Idem dē m ut lego ticio in diſciplina · l · nec ſolū · §. ſi inhabitatōne · ff · qñ di · le · ce · Idez in noīe vt p̄mitto tibi partū agneti s vel fructꝰ fundi talis · l · inter dū · ff · de ver · obli · ⁊ · l · j · in fi · de condic · ⁊ demonſ · Et dependet diſpoſicio ex in certo futuro euētū ſez ſi pariat vel fructꝰ creſcat · Item ibi p̄mitto centū nomīe dotis · ideſt ſi matrimoniū ſequat̄ l · ſi ſtipulatōem · ff de iure doc̄ū quia dos ſine mr̄imonio eſſe non p̄t ergo ſic intelligit̄ · Idem de donatōe cauſa mortis · l · ſi mortis cauſa · ff · d donacau mor · Et hoc ex natura huiꝰ cont̄actꝰ qui p̄cedit ex oīi modo ſic agendi · Idē in p̄nomīe vt veſtem que mea erit lego · l · nup dele iij Idē d q̄ſq̄s vt q̄ſq̄s michi hres erit ſit hres filio meo · l · qui liberis. §. hec verba · ff · devul · ſubſti · Idem d q̄ſ vt ticium ⁊ ſeyum pro quanta p̄te quiſq̄ hꝛedem me fecit ipſum inſtituo · l · hoc articulo · ff de hre inſtitu · Idem de qui · vt qui priꝰ aſcenderit capitoliū · l · ſi fuerit · ff · de re · dubijs · Idem de quicunq̄ vt quicuñq̄ p̄feſſus fuerit · ⁊c̄ · l hoc edicto · ff · d iure fiſci · Et hoc ex ſignificato non tm̄ p̄nomis ſed verbi futuri tēporis · l · ij · de hre inſti · ff · ſimiliter ibi · Emo piſces qui capient̄ empto eſt condictōnal̄ Idem in p̄cipio vt acceptis centū a ticio inſtituo eum hꝛedem · l · a teſtatoꝛe · ff de condic · ⁊ demonſ · Nam licet acceptis ſit p̄teriti tp̄is tm̄ ſignificat ibi futurum ſez ſi accepero centū · ⁊c̄ · Idem ibi lego ſtichū futuꝝ meū ar · l · ſtichū · dle · j · Idē in gerundio vt ſum inſtitutꝰ adeundo repudiante ticio · l · ſi tu ex parte · ff · de acq̄ hre. Idem in ſupmo. vt lego vel p̄mitto euntibꝰ ſpaciatū in die dominico · ⁊ ſic de ſimilibus.

¶ Conditio mltiplex eſt · Nam quedā ē conditio certi que competit ex omni cauſa ⁊ omni obligatōne ex qua aliquid ētū petit̄ ſiue ex certo cōtractu ſiue incerto ſiue ex · l · acq̄lia agat̄ ſiue ſuo nomīe ſiue hereditario obliget̄ · vnde manifeſtū eſt q̄ iſta conditio concurrit cū actōne mandati depoſiti ⁊ ceteris vbi quid certū petitur Et ideo ſecm diuerſitatē cauſarum nunc re nūc verbis nunc lr̄is nunc conſenſu contrahit̄ · Nunc etiā ex contractu · nūc ex quaſi contractu · nūc ex delicto competit · in mutuata tamen pecunia ſola illa competit ·

¶ Condicio ex lege ſecm azo · e · ti · locū habet qñ ſcu q̄ciens ex noua lege ſurgit obligacio nec in eadē lege cautū eſt q̄ genere actionū expiat̄ que p̄ varietate cauſaꝝ nunc ex contractu nūc ex debito naſcitur · ⁊ ſic non ſtatuit̄ vel cauet̄ · l · qua actione agatur ·

¶ Condicio furtiua competit dño rei contra furem eiuſq̄ ſucceſſoꝛes ad ipſā rem p̄ſequēdam vel eſtimatōem eiꝰ quāti plurimi fuerit poſtq̄ ablata fuit eo q̄ fur ſp eſt ⁊ fuit in mora ·

¶ Condicio indebiti competit ei qui p̄ erroꝛem īdebitā pecuniā ſoluit alicui credēs ei ſe teneri cum non teneat̄ vel cum a p̄curatoꝛe ſuo ſoluta eſſet ipſo ignorante · eſt ergo condicio indebiti ſecm azo in ſū · e · ti poſtq̄ ſoluta indebita repetunt̄ ſiue p ignoraciā facti etiā non p̄babilem vt quia quis erranit in facto ſuo ſiue p̄ ignoraciā iuris talia indebita ſoluant̄ · quia ignorancia iuris non debet alicui nocere i dāpno uitando ·

¶ Condicio liberatōnis competit ei q̄ qđ oīno nō debuit p̄miſit ·

¶ Conditio ob cauſam datoꝝ ſecm azo · e · ti · competit ⁊ locū habet vbicūq̄ duo contract̄ noīati interueniūt ſez do vt des facio vt facias · In illo aut̄ contractu in noīato ſez do vt des dat̄ actio de dolo · Et put alij dicūt tūe competit ad rem petendam que ob cauſā honeſtā vtpote in cām futurā vel preteritam data eſt cauſa non ſecuta · Poteſt em̄ odici cauſa nō ſecuta

si pmituerit dāt̄ reītegra. ¶ Si vo dedisti x. vt bonomā irem aliquid quod eroga-ti ad pfectionē exprimā habes condc̄oez ita tn̄ vt pr̄estet̄ mihi īdēptitas quia aut ex obligatōne que retrahit̄ t non cō sēsu pficit̄ hec condictō mimū est qz res ad aliquē pfecta sine consēsu vtriusqz cō tra eundem assēnsū petit̄ t reptit̄.

¶ Conditio ob turpem causā est per quā reptim? ea que dedim? alteri causa nō se cuta ob quam data sūt si turpitudo tāt̄ū ex parte accipientis verset̄. Alioquin si ex parte dantis t accipientis repti non potest. quia i pari causa turpitudinis po cior est condicio possidentis. de re. iur̄. li vj. Et sēm azo. e. ti. ponit̄ exemplū. Ego dedi tibi vt sacrilegiū nō faceres Ab hoc em̄ debuisti abstinere nullo tibi dato Et ideo etiam causa secuta possum petere quod tibi dedi.

¶ Conditio ob causā hanc condc̄onem pa rit res apud alū constituta siue ab initio siue iam siue postea q̄uenit ad eum ex iu sta causa. Postea ad instanciā redijt vt cl rographum apud creditorē post debiti so lutōnem recipit. Sed hanc condc̄onē ob causā putant quidā ex contractu q̄uenī se. quia non competit nisi alij contractus precedāt. Alij ex quasi cōtractu credit descendere ad similitudinem condictōis indebiti qz que ob causā odicit actori pi mū contractū dissoluit.

¶ Conditio sine causa competit qñ aliqd p̄mo ex iusta causa est apud alterz sed po stea per aliquem effectum esse non debet verbi gra mutuasti mihi centū feci tibi in strum̄tū in quo confessus sū me tibi tene ri soluo tibi modo instrumētum obligato riū est apud te sine causa p quam repetaz ipsum. Competit ergo condc̄o sine causa finita eā ex q̄ res ad aliquē q̄uenit ex con tractu qui iam finit? est. Vnde videt̄ descendere. Nec inde q̄ suspirauit adhuc causā subsistendi habere. Itē si sine causa penes te res est quam non habes p contra ctum. Et ita nec ex contractu nec ex ma lefitio es obligat? mihi. Etiam locum ha bet vbicūqz sine causa aliqd ē apud te qđ mea interest me habere.

¶ Cōdicio triticaria gn̄alis est de alijs re bus oībus cōpetens p̄terq̄ de pecunia nu merata siue soli mobiles siue immobiles sint. Ideoqz fund? t vsufruct? t cetere seruitutes prediorz p ipsam recte petun tur̄. Rez aūt suam nemo petit hac acti one nisi ex certis causis vt ex causa furti vel rapine cum itaqz sit gn̄alis hec condi ctio. et condictio certi in multis alijs competunt.

¶ Condc̄ones gn̄ales semp in pactōnib⁹ ineludunt̄ t intelligunt̄ vt pote. Si de? voluerit. Si res in eodē statu pmanserit t similia vt nota in glo. vbi intelligenda de rescrip. c. ij. t. c. quēadmodum de iur̄ iur̄. cum similib⁹. Et nota q̄ condc̄o in le gatis non retrotrahit̄ sēm barth. in. l. j §. seruū. ff. ad syleyanū. Et pro sua opini one facit tex. in. l. si filiefamilias. ff. ex q̄ bus cau. in possessionē eat̄. Bald? tn̄ con tra t dicit q̄ ille casus. §. seruū est special ergo in contrariū est ius oñe. Et p ista opinione facit tex si filiꝰ. ff. de ver. obli. Sed isti legi posset responderi q̄ loquat̄ in contractib⁹ sec? in vltimis volūtatib⁹ vt in dicta. l. si filiefamilias.

¶ Condc̄onalis stipulacio require infra. stipulacio. Et ponunt̄ tales versus de cō dictōne. Si ius dicet̄ si res pietate time tur. Si p trāf detur si soluens cert? habe tur. Si res furet̄ res siue duplando le getur. Si non debet̄ sed p debito nūme retur. Si quid soluetur non casib⁹ hijs repetetur.

¶ Condicere est rem suam in iudicio pe tere pſoram pulsando vel inquietando et ipsam dicendo obligatā sibi esse ad aliqđ dandū vel faciēdum. Vnde dr̄ indebiti cō dictio. Et tractū est hoc verbū a veteri ob seruatōne quia olim erant in vsu solemnia verba que oportebat actorē cuz litigabat coram iudice condicere id est simul dice re quando litigaret vt si caderet a sillaba

ederet a tota causa. Et quia in psonali
bus actōibo hoc obseruat. Ideo psona
les actones dicebant condcones. Dein
de p efata solemnitas in desuetudinē tran
sit hoc nomē tamē adhuc remansit vt p
sonales actiones adhuc dicant condicti
ones. Quamus non sit necesse hanc solē
pnitatem obseruare ⁊ hec verba condice=
re. Ex hoc dat intelligi q̄ cōdictio nō est
aliud nisi psonalis actio Et condicere a=
pud antiquos erat talem formā verbo=
vt condictōnem indebiti vel condcoem ob
causam datorū ul' similē formā verbo⁊ tā
quā nomē actōnis exprimé qđ hodie sōlatū
est verū q̄ hodie res ꝑpe non condicit nisi
si a fure qui nemo cōdicit rē suā nisi a fu
re. §. Idē iulian⁹. in le. Si duo patrem
ff. de uīrut. Aliter ecia fuit cōdictō in ti
de cōdic appo. Et differūt cōdictō facti
et cōdictō uris in testamētis vnde cōdic
tiones facti dicunt que apponunt a testa
tore siue sunt dcōnales siue potestatiue
Et vocant facti quia habēt voluntatē te
statoris que est facti quia omnes potēcie
aie sez volitiua. appetitiua. cōcupiscibilis
sunt facti vt in. l. bone fidei. ff. de acq̄re
do. Et de hijs nota in l. multū interest. ff
de condic. ⁊ demonst. vbi illa dr facti. si
nauis ex azia venerit. si tic⁹ consul fact⁹
fuerit. Et illa est uris. si quis se filiūfa
milias existimet cum pr̄familias sit. Et
ibi hoc interest quia in condcōne facti nō
sufficit vera existencia nisi concurrāt opi=
nio ⁊ scia heredis vt adire possit. secus i
condictōnibo uris vbi sufficit existencia
⁊ purificacio sine opinione ⁊ scia. Ex quo
inferē q̄ mic⁹ agitur cum lege quā cum
hoie. l. celsus. ff. de arbi. l. multum inter=
est ꝑalle.

¶ Conducere dicit ille qui rem aliquā
ab aliquo data mercede vel ꝓmisso acci=
pit vtendā. vnd. Conducit qui dat q̄ lo
cat accipit illud.

¶ Conducti actio competit ei qui condu
xit a locante vel locatore fundū vel predi
um aut domum. ⁊ competit ei ad hoc q̄ li
ceat sibi uti vel habitare in re conducta.
Itē eidē competit actio contra locatorem
actio contrāria si aliquis expensas neces=
sarias ibidem fecit aut vtiles. require
supra. Actio.

¶ Confestim intelligit cū ꝓus vel q̄ꝑpus
poterit. l. ij. §. penlt. ff. ad trebel.

¶ Confessio est duplex iudicialis ⁊ pnia
lis. Et ad hoc q̄ confessio iudicialis pīu=
dicet debet habere hec sex. vnde. Maior
sponte sciens cont se uis sit ⁊ hostis Nec
natura neget fauor aut lis ius ve repug
net. Vide hoc cū alle. singlor in glo. c.
nos in quēq̄. ij. q. j. in verbo cōfessū. ⁊ de
confes. c. ex parte. glo. j. ⁊ in sū. hosti. e
ti §. qualiter Et confessio iudicialis ē cer
ta ⁊ clara assercio idest rnsio eius ꝺ quo
queritr in iure corā legittimo iudice fac
ta. Et fit in iure tripliciter sez ore facti e
videncia ⁊ interpretatiue sez ꝺtumacia.
c. nullꝰ dubitet de presūp. Et ꝑiudicat
dum fit in iure. ideſt in iudicio corā iudi
ce competēte ⁊ aduersario ꝑsente quod i
telligit ꝑ dictōem hostis supra positam.
Item fiat ꝑ litis ote. Nec sit contra na=
turā ut eum occidisse qui uinit nec de re
ligiosa. nec in causa fauorabili sc̄dm bern.
in glo. preall. Et confessio facta in penitē
cia sacerdoti non facit fidē corā iudice se=
culari. C. de episco. audi. l. archigerūtis
⁊ ibi ꝑ doct. sicut nec ꝑiudicat confessio
extra iudiciū facta nisi causa adiciat vt
confiteor me debere tibi centum ex causa
mutui. C. de non nu. pec. l. generaliter.
glosa notabilis. iij. q. ix. c. testes.
§. de hijs.

¶ Confessoria actio. require supra. actio
confessoria.

¶ Confiscari est fisco applicari vel in fiscū
induci. vnde fisc⁹ est regi⁹ sacc⁹ in quē
reducunt bona damnatorū ⁊ ꝓscripto
rum. vnde dr facta est oīm bonorū confi
scacio. Et casus in quibus ꝑssunt bona
alicui⁹ confiscari post mortē suam. inde
glo. p doct. in. l. fi. C. ad. l. iul. maiesta=
tis. Et qualiter formabit sētencia est glo

mſti·de hęre·que ab intestato §·p cōtrariu m. Casus autem in quibꝫ possit quis incarcerari·not·bart·in·l·j·de custo·t exhibi·reo·C.

¶ Connuere est oculos claudere t intē dum ponit p dissimilare vel p pauꝫ dormire vt cum dr̄ connuentibꝫ oculis . Vnꝫ consētire vt connuens consęciens dr̄·vnde Ruf mihi connuet oculis signum michi prębet·

¶ Compensacio sedm azō·in sum·e·ti·est debiti t crediti ad inuicem idest ab vtrꝫ parte inter se sęz contrahētes contribucio Dicit em compēsacio q̄si oīs pensacio ac si apte dicat lex non est misi in pōderibus t quātitatibꝫ ꝓpēsandis · Vel est debiti ad debitum hinc inde facta deductio·vt debeo tibi·lx. tu mihi cētū dum peto a te centum tu deducis lx· t non recipit permutatōnem spēi ad quātitatē·ff·dele·j·l· sed si certꝫ·t·l·si quenerit·ij·in pn̄·ff· de ping·act·vt deposui pecuniā in sacello in centū ducatis depositariꝰ mihi totidē inodauit·t non potest tenere sacculum me pte licet bar·pe·t cinꝫ cōt facit C·depositi·t C·inno·l·fi·

¶ Comparare t emere differūt· vt nota in·l·illam ·ff·de contrhen. emp·t vendi· t·l·illa·C·de re·pmuta·

¶ Compilare leges siue componere·est leges ab alijs scriptas in vnum volumen redigere·

¶ Compita dicunt loca vbi plures vie conueniunt simul·ut·xij·q·ij·de uiro·in primci ·ibi per arrupta itinera t compita

¶ Compte ter nota g'o·xriiij·q·ij·votum t unde qđ nota de ver·sig·c·fi·li·vj sup vbo contemserit·

¶ Compromissarius dr̄ cui simpliciter vel ad tēpꝰ omittit vt eligat uice eoꝝ qui cōpromittūt vt de electi quia ꝓpt· Nec est p omia idem arbiter t cōpromissarius ad eligendum datus·vt ibidem·c· sicut cum p formam ibidem de re·iudi·cuz ab vno li·vj·

¶ Compromissū idest arbitriū·

¶ Compromittere est causā executorium vel executiuam ad dictamen arbitroꝝ dare. Et secundum dictamen recte ratiocinis pro utraꝫ parte apposita explicare ab ipsis·

¶ Conchilia a concha dicunt·inde conchilaris legēs conchas vel conchilia·C·de murile·l·si accipit·li·xj·

¶ Comicere est ꝓpendere vel psumere

¶ Consequēs idest oforme·mſti· de dona §·est t aliud·

¶ Consequēcia trāꝝ dr̄ osequēs or do scripture sęz qn̄ scribit sine titello vel titellis idest sine omni abbreuiatōne. Et dr̄ tenor trāꝝ·sed tenorē dicimꝰ pociꝰ textuꝫ trārum q̄ns titellis scribat

¶ Consęsus t auctoritas tutoꝝ requiritur supra·auctoritas prestanda . Et cōsęsus est quadruplex·sęz negligencie·consilij· coopatōnis· t auctoritatis aut palleatōnis vel defensionis. Et primo t sedo consenciens nimꝰ punit quā faciēs tercio equaliter·quarto vero plus ·Vnde· Consensus spernit suadet iubet atqꝫ tuetur· Hic nimꝰ ille nimꝰ luit hic equaliter hic plus. De hoc glo·optima in·c·j·de offi· dele·sup verbo pari pena·

¶ Consiliarij dicunt eo q̄ alter alteri suū ꝓbeat consiliū·

¶ Consiliū est tractatꝰ consiliū· Et consiliū a grauibꝫ t exptis est requirendū·j· q·j·estote Et qui fraudulenter dat consilium tenet de dolo t contra eū agi potest Et dr̄ a con ·idest simul t sales saluū qꝫ t non est precipitandū consiliū·l·di·pō deret ibi· Nos em̄ tempe indigemꝰ vt aliꝙd maturiꝰ agamꝰ non p̄cipitemus cō consilia t opera nra neqꝫ coꝝ ordines corrumpamus ·

¶ Concilium est cōuentꝰ aliquoꝝ tractanciū arduas causas totam xp̄iamtatez concernētes· Et dr̄ a verbo concino aris idest conuocare vel a cōmuni intētōne dictum est eo q̄ existentes in concilio i vim dirigaut omnem mentis intuitū vel dr̄ q̄ si conci diū in·l·trāseunte·xv·di·c·primo

vbi etiã synodus cet9 ꝛ ottent9 expõit. Et ibi de quatuor concilijs · Et in quibus dampnati sunt heretici de fide katho · ꝛ sũ trini ꝓpriã sencientes ·

¶ Consistoriam requirẽ s̃ · comites

¶ Consistorium idem est qđ pretoriũ vel tribunal scz locus in quo ius redditur ex more . Et est vlgare ytalicorz seu lũbardorz · ele . pastoralis · de re · iudi · ij · q · vj anteriorũ de app · ex insinuatõe. Et dicit a consisto is . hester · v · in pñ · sedebat super soluũ · i dest in ossistolo palacij ·

¶ Constitutio speciali vocabulo dicit im patoris vel alterius pncipis qui constituci onẽ facere potest · Et describit sic · ẽ ius relatũ in scriptis redactũ · Vel scdz goff est ius scriptũ di · j · § cum itaqz . Dr autẽ constitutio quasi oñe statutũ Nam papa cum fratribz suis cardinalibz ꝛ ceteri prelati cum capitulis ꝛ canonicis suis consti tutões faciũt de sen · ex · inter alia. Et dbijs que fiũt a prel · per totum · Item legatus synodus ꝓuincialis synodꝰ epalis pnceps cum ꝓceribz pfectꝰ ptorio populꝰ romanꝰ collegiũ approbatũ capi tulum facere possũt constitutões scdm goff · in sũma · e · ti · § nanqz papa · Et sunt quatuor virtutes cõstitutõnũ · vnd · Qua tuor exverbis virtutes collige legis Per mittit punit inipat atqz vetat . Nã pmit tit vt iur fortis petat pmiũ Punit scele ra ꝛ delicta Impat ꝛ pcipit vt statuta ca nonica seruent · vt clerici regulare ꝓpo situm ꝛ honestũ habitũ deferentes continẽ ter ꝛ caste studeãt viuere · Prohibet cl̃i cos secularibz miſteri negocijs · Et consti dio consulit que iurꝰ põt comphendi sub prima. Nam qui consulit satis pmittit ·

¶ Constitutor dicit qui pro alio se solu turum promittit vel aliqua facturum et alterius i se trãsfert vel suscipit obligatõez

¶ Cõstituere põt quilibet qui se pro alio obligaturum promittit vel obligat scdm azo · in sũ · de osti ·

¶ Conspiracio est quedã fraudulenta cõ federacio facta in preiudiciũ alicuiꝰ pso ne vel dignitatis · xxij · q · ij · si quis layeꝰ ꝛ est palea . Et dr a simul spirando qñ scz plures spirant flant ꝛ tendũt in vnum · ꝛ fit sine iuramẽto a spũ supbie · ꝛ elacijs ꝛ omnis talis est illicita scdm glo · in · c · Exhibita de iudi · Est tamẽ qñqz licita iu sta ꝛ approbata · vt si canonici conspirent de non obediendo · prelato excommunicato vel de non eligendo indigñ · In dubio tñ presumit illicita unde · xj · q · iij · c · cõiu rationũ · ꝛ · c · sequenti conspiratõm · Naz cõiuracio est plurũ in vnũ iuracio ·

¶ Consobrini dicunt duarz sororz filij quasi consorine dicti · l · consobrinorz · C · vnde legit · in glo · j · Etiam possũt dici ex duobz fratribz nati · licet ꝓprie dicantur fratres osãgnei vel patrueles · insti de gra · § quarto · ꝛ · § plerũqz ·

¶ Consortes eiusdem litis dicũt illi q̃ sil agere vel ouenire possunt ·

¶ Consul olim dicebat senatꝰ magistra tꝰ · vt · ff · de senatis · ꝛ insti · de iu · na · gẽ ꝛ ciui · Hodie tñ consul sumit a consulẽdo quia reipublice osulit . Exactis em a ro mana ciuitate regibz ostituti sunt osules vt reipublice osulent dicti ·

¶ Consularis dr vxor consulis quia fẽie nupte pclarissimis uiris pclarissimarz per sonarz numero ꝛ noie censẽt seu continẽt vt · ff · de sena l · feie nupte · vbi dicit glo · femine chorusçant radijs maritorum · in auten · de consulibus § · hoc itaqz coll · iiij

¶ Consultus · i dest interrogatus sic · ff · de pac · l · Item quia · Vnde · Consulo te quero . tibi consulo consilium do · Cõ sultor poscit quod consultꝰ bene nosçit

¶ Consultacio · dicit in qua alicui papa de iure respondet . Et nota q consultꝰ po test vendere consiliũ suũ ꝛ aduocatꝰ iustũ patrocinium . Non tñ ideo iudex scẽciam vendere potest · e · non sane · xiiij · q v · licz otrariũ videat dicere glo · in · c · nõ licet xj · q · iij · dicens . Si doctor sine reuoluci one decretaliũ põt consulere tũc gratis de bet facere. Sed ista glo non recipit ho die a doctoribz . quia sic doctor subtilis ꝛ

memorioſus mmoris eſſet reputatōis q̄ groſſius ꝛ obliuioſus ut patet ſed hoc eſſet ꝯuenies ut notat in c. In nomie domini de teſti.

¶ Cōteſtacō litis. ſcdm hoſti. e. ti. eſt fū damtū iudicij p peticōez in iure ꝓpoſitā et cōgruā reſpōſioez ad eam ſecutaz aīmo cōteſtādi litē facta narracō Quo obmiſſo mambꝰ vexāt laboribus et expēſis litigā tes vl eſt actoris narracō et rei reſpōſio in iudicō facta Vl ſcdm goff. eſt hic mdo apd iudicē negocij pricipal facta narra cio. Per pncipales vero ꝓſonas non per aduocatos niſi forte pncipales adeo fue rint indiſcreti vt eoz defectus de licencia iudicis p alios ſuppleat Et litis otеſta ꝓpetuat niſi dcōnē de offi. dele. relatum. Et debet pcedere receptōnem teſtium ni ſi ꝛc. c. qm vt lite nō otеſt.

¶ Conteſtari litem patet ex dictis

¶ Conſūptū vel conſumpcio. eſt ratio iu deliceet quādo dictio vel ſillaba abrudit ꝛ alia inſcribit.

¶ Contignacio dr̄ lignoz vel tignoz vel aliaz rerum ꝺiunctio Et qnqz dr̄ tegmē vnde due edes dicunt eſſe ſub vna otig natōne hoc eſt ſub vno ꝛ eodē tegmine.

¶ Conſuetudo dicit ius quoddā moꝺo ideſt aſſiduis actibo inſtitutū quod p le ge ſuſcipit cum lex deficit vt. j. di. cōſue tudo. Que em in ſcriptis redacta eſt vo catur lex ſiue conſtitucio. que aūt in ſcrip tis non eſt retinet nomen ſuū conſuetu do di. j. ℈ cum ergo Vel eſt vſus rōnalis competēti tempe ofirmat nullo actu cō trario interrupt frequēti actu ſeu cōtra dictorio iuditio. Vel cui non extat me moria introduct vſuqz oñi vtēciū appro bat. c. fi. de conſue. Et ſi debet pudica re iuri omuni vel ſpeciali requirit q̄ ſit non erronea non contra ius diuinū. ℟ō nalis ꝓſcriptibilis preſcripta ſciente pplo introducta quia maior pars ppli vtitur ꝛ quia vtens intēdit ſibi ius acquirere q̄ etiā racio ꝛ veritas ſemp excludūt. diſ. viij. c. veritate ubi dr̄ nemo conſuetudi nem rationi ꝛ veritati ꝓponit. Nam dīus dixit. ego ſū veritas. non ego conſuetudo eadem diſ. c. ſi conſuetudmem. et. c. qui contempta.

¶ Conſāgmitas eſt attineēcia ꝓſonaz ex eo ꝓuenies q̄ vna deſcendit ab alia vel am be ab eadē Vel eſt vinclū ꝓſonaz ab eodē ſtipite deſcendēciū carnali ꝓpagine cont ctum. Vel eſt conuēcio vnius ꝓſone ad a liam ꝓuenies ex pntela. Et dr̄ cōſāgmi tas q̄ſi ſāgmis vnitas.

¶ Conſeruator eſt iudex dat ad defen dendū aliquos cōtra manifeſtas iniurias iudiciali indagine non vtens. de offi. dele. ſtatuiū. li. vj. Et ſunt niſi epi vel cozuz ſupiozes aut abbates vel dignitates aut ꝓſonat in kathedralibo eccleſijs obtinē tes. de offi. dele. c. vlt. li. vj. vbi ponitur differencia inē cōſeruatozē ꝛ delegatū.

¶ Conſēſu dr̄ obligacio contrahi velud i emptōne. locatione conductione. permu tatione mandati p ſocio ꝛ ſimilibus. In quibo dr̄ ideo obligacio contrahi conſēſu quia abſq eo q̄ res in preſēti dat hinc in de naſcitur. ꝛ erit actō ꝛ obligacio vtilis ꝛ efficax ad agendū.

¶ Complex vel copulacio dicit pluriū in idem in vnitate ſermonis conīū actō. Et fit ab hoie vel a lege. Ab homie fit tripli citer. vt. l. triplici. ff. de ver. ſig. Nā aut eſt complex vel copulacio noim tm̄ ſez ver bis. q̄n vnum nomē ſequit aliud imedia te cū copla vel ſine. vbi gra. dicēdo ticio ꝛ ſeyo fundū lego p equis porciombo reconīūcti. j. rnſo. dele. iij. ibi iſti non fūt recōīūcti ꝓed verbis tantū quia vnum ſequit aliud imediate cum copula ꝛ idē eſſet ſi ſine copula quia tunc intelligitur l. triplici preall. in. ℈ fide. aut ſcdz re tm̄ q̄n per rez tm̄ fit complex. vt ticio lego fundum ꝛ eūdē fundum meuio lego. l p alle. recōīūcti i pn̄. Aut tercio re ꝛ vbis ſimul complectēdo res ꝛ nomia vt ticō ꝛ ſeyo lego fundū ſempronij vbi ticius ꝛ ſeyus ſunt diuncti verbis ꝓpter verbum cō plexum ꝛ re quia eadem re copulantur.

Et si quod testator censet cuilibet in soli
dum legasse eam rem ꝓbat vt §. si eadē
res. mſti. dele. Et ex complexo p̄dictis
modis facto habet hec dr̄a. quia ex com
plexu re tm̄ vel re & verbis si vn9 coniun
ctoꝝ deficit vel quia repudiat vel alias ñ
admittit imppetuū. vel interim aliter nō
in totum admittit iure non decrescendi
l. si sepatim. ff. de concic. & demonſ. Nā
non potest patē agnoscere & partē repu
diare. l. nemmē. dele. ij. & l. vnica. §. sin
autē ad deficientis psonā C. de cadu. toll
& res in solidum cuiꝰq assignat dicta. l.
vnica §. si vero. Sed i cōiunctis verbis tm̄
si vn9 coniunctoꝝ repudiat vel alias de
ficit alter admittit ad partem deficiētis
iure accrescendi. Et cum onere impōito
socio deficiente vt. l. plane. §. si diuīctim
ff̄o dele. j. & l. vnica §. ne aūt hoc de casu
toll. palle. Item si socius interim non ad
mittit. sed spes est ꝙ admittat alter ite
rum ad hanc partem nō admittit. l si du
obus in pñ. dele. j Sunt & alie dr̄ncie ex
complexu vel coniunctōne ꝓuientes de
quibus in tractatu de ver. sigm. qui inci
pit verbū. finaliter ergo oplex9 vel diun
ctio sigmficat diuersimode secm̄ ꝙ sunt
cōiungēdi mod9 vel ꝙ ius aliud sigmfica
tum sigficare declarat.

¶ Coniunctō autē legalis dr̄ que lege in
ducit & sigmficat id quod ipsa lex ve. a
lia ex suis vel alterius legis aut verbis
aut aliter quocūq modo sigficare debeat

¶ Contract9 est duoꝝ vel pluriū in idem
consensus. Et ponit qnq ꝙ omni pacto
cōuentōne vel quasi contractu. vt si quis
gessit alteri9 negocia vel tutelam. De hoc
inde archi. in §. contrahētes c. romana. de
fo. com. li. vj. in glo. vbi mitis. Jdeoꝝ
dicim9 ꝙ paciscendo diuersas in vnum ẽ
him9 voluntates. vnde emptōnes cōdu
ctiones & similia contract9 dicim9 q̄ anio
obligatōnis ex contractu nascit. Et
nota ꝙ etiā alique obligatōes dicunt or
ri ex quasi contractu in quib9 fingit tac
te consensus intercessisse. dato ꝙ non inter
cesserit expresse vtpote heres adeundo
hereditatē obligatur creditoribus here
ditarijs legatarijs & in plnribus alijs casi
bus de quibus infra.

¶ Contrahenda empcio secm̄ azo. c. ti. cō
trahit solo consensu.

¶ Contractus etiam ē nomē iuris qñ na
scit obligacio. Et est nomē facti qñ nō na
scitur obligacio. l. labio. §. contractum
ff. dever. sig. & ibi ꝓ bart sicut in simili di
cim9 de testameto. l. tabularū. ff. quēad
modū testa. appe. Et secm̄ alios in autē.
sacramenta puberū. C. si aduersus vēdi.
Et in suo generali nomīe contract9 plat9
dinet tam innoiatos q̄ noiatos contract9
vt est glo. sup verbo in suo noie in. l. intel
ligencū. ff. de pactis. Et hꝰ valet ꝙ sta
tutis. bal. notat triplicē esse contractum.
scz ꝓprium. impropriū impropriissimū. Pri
mus ē qñ vltro citroq; i. hicin exvtraq; p
te oritur obligacion. §. cōtractū in. l. labeo
palle. vt in emptōne locatōne. rē. Secū
dus scz impropriꝰ est qñ solum vna pās
obligat vt in donatōne solū donans ad
tradendū & aliqñ de euictōne vt nota in.
l. ac ff. to. de dona. cau. mor. Et i mutuo
solummō recipiēs obligat ad tātūdē re
stituendū. ff. si cer. pet. l. ij. Et in stipula
tōne q̄ñ solummō vna pars obligat. Nā
tunc non est ꝓprie contract9. Et ita intel
ligit glo. mſti. de diui. stipu. §. quēciona
les que est sup verbo cōtrahendaꝝ. Ter
ci9 scz impropriissim9 est qñ ex nulla pte
oritur obligacio sed poci9 dissoluit obli
gacio facta vt ē trāsactio facta nudo pa
cto ex qua non agit ante complemētum
condictōnis. De hoc salicet9 in. l. siue a
pud acta. C. de trāsactis. vt etiā est libe
racio p acceptilatōnem. instituꝰ qui. mo.
tolli. ob.. §. j. & in. l. vbi pactū C. de trāſ
actis. p bart. Et ergo si statutū facit mē
cionē de contractu intelligit de ꝓprio tm̄
quia verba statutoꝝ sūt ꝓprie intelligen
da. l. j. §. si igit qui nauem. ff. de exercito
ria ac. nisi diceret omnem contractū. vt in
glo. in. §. contractū prealle. Jtē contract9

appellatõne intelligit de validis non ō in ualidis vt in autē·sacramēta puber. pal· et otinet instrnmētū.ff·de duo·re·l·eā dem. Item cōtinet donacio·C·q me cau l·si donactõnē Et gñaliter omne illud ex quo nascit obligacio appellatõne contra= ctus intelligit·l·si labeo·ff·dele·ij·

¶ Contumax a otēpnendo dicit. Et se cūdum ysi·est qui cum parere debet in iu dicio nō cōparet·et dr̄ qñqz vere quādoqz ficte vel psūptiue·Vere contumax dr̄ qui expresse dicit iudici vel ei? seruienti sez nūccio ipsū citanti q non cōparebit co ram ipso vel qui dum oparet illicē ciatus recedit. Ficte vero contumax est qui ci= tatur non tñ venit vel latitat aut facit·q citacio ad ipsum non veniat ·aut eum non apprehēdat·vel qui vocē iudicis audire negligit·sed isto vltimo casu poti? dicit vere contumax·

¶ Contumacia est erga iudicē vel plātū cōmissā iobediācia·Et est multiplex·Ali qñ em̄ omittit in non veniendo .aliqñ in non respōdendo. Aliqñ in latendo absen tando vel procurādo ne ad citatū veniat ci tacio·Aliqñ in non restituendo·Aliqñ in non emēdando delictū·Aliqñ in non ex= hibendo·iide goff· ō sen·exc·§· Excōica cio fieri habet in sū·Et gwil·in spe·ti·ō cōtu·§·j·v· et nota vbi distingwit dupli cem otumaciam·Primo sez verā t presūp tam. Secdo triplicē sez verā euidentē t presūptam·vt in glo·notabili in cle·vni ca de dol·t contu·que est glo·fi. Et p in nocē·in·c·querela de pcura·barth·in·l· fi·ff·de in integ·resti·t in·l·ex consensu ·§·ij·ff·de app·Cyn? t petr? post jacobū butergarij in·l·procurādū·§· sin aūt rei? C·de iudi·

¶ Continue vel continuo nō semp notat idest statim sed recipit interuallum·ff.ō ver·obli·l·stipulat? sti t·ff·de solu·l·ti= cia·xvj·q·iij·volūm?·Et p barth·l·cel sus·ff·de vsucapi·vbi probatis extremis pbat mediū .Etiā qualiter continue itel ligit pomt bart·in·l·si quis ita·ff·de cō dic·t demonst·. Nam qui tenet cū aliquo otinue morari non tenet quolibet momen to cum eo morari facit hoc ad questionē si testes debeant pbare q ticiꝰ·x· ānis continue possedit fundū sufficit deponere q uiderūt eum omni anno colligere fru= ctꝰ vel arare·tē·licet non continue stete runt in conspectu ticij t fundi. Tamen intelliguntur continue per decem annos vidisse·

¶ Contradictor quando dicat legittimꝰ ad contradicendū alicui actui de mitten do aliquid in possessiōz iude bart in lege a dyuo pio·§·sup rebus·ff·de re·iudi·t inno·in·c·cū sup de re·iudi·t spē·in ti· de act·§·supest·

¶ Copulatiua oracio dr̄ in qua plura co= pulant vt in omnib verificet. Et ideo ad verificatõnem ipsiꝰ oīm concursus exi gitur ex prio significato. Sed hunc cō cursum qñqz diuersimode significat put diuersa materia vel aliis quibus modus significandi significare declarat verbi grā ibi lego stichū vel pamphilū significat v= trūqz esse in stipulatõne vel dispositõne·l inter stipulantē·§·sed stipulante·ff·de verb obli·l·scire debem? in pn̄·e·ti·t·l·quo= ciens dele·ij·

¶ Copulatiua etiā qñqz significat concur sum alteriꝰ tm̄ put ex significandi modo concludit. Et ad veritatē copulatiue re quiritur vtranqz partem esse verā ·ff· de condic·instituto·l·si heredi·t·l·si is qui· ff·de re·du·

¶ Conuiciū dr̄ quasi cōuociū a cōcitatōe vel concentu idest collectōe vocū sez qr̄ in vnum plures voces cōfernutur. Et iniuriā esse labio aye·ff·de iniur̄·l· apud la bionem·§·conuiciū

¶ Conuenire est simul in vnum locuz ve nire. Etiam dr̄ conuenire quod alicui com= petit secm condcōnem suāvt istud conue nit illi. Item̄ conuenire capit qñqz pro cōuē cione·idest pacto ex consensu de aliquo fa ciendo ·Conuenire etiā qñqz sumitur p alīi in iudiciū vocare ul' facere euocare·

Item est placere· Vnde conuenire inter aliquos est cōplacere iter illos vt conuenit inter te ⁊ me vt des mihi hoc Conuenire mihi est congruere mihi vel adesse michi qđ me decet ⁊ honestū est ·

¶ Conuenire me · est alloquí me sup aliquo facto·

¶ Contubernīū est mīmoniī cōtractū et ꝓpe seruoꝝ

¶ Corā notat pau·in ꝺmento de confess·ex parte de elec·vt circa li·vj·Et itelligit ita vt presētes intelligant·ff·de arbitri·l·diem §·forum·

¶ Cornicularij dicunt illi qui gerebāt cornua vel aciem in bello vel qui in aures iudicū vota ptulerūt sua

¶ Cornupeta requíre sup· bos

¶ Corona que etiam clerica ꝺr Est signuꝫ regm ⁊ pfectōmis cum sit circularis carēs angulo in signū carencie sordiū quia vbi ānguł ibi sordes· Pe igit ⁊ alios virtutibus regere ⁊ a sordibꝰ mundare debent qui coronas gerūt ⁊ sic in deo regnabunt xij·q·ij· duo sunt· Et quomō rasura tonsura corona differāt ⁊ quid signficēt· iuide glo·in verbo tonsurā in cle·ij·de iu et honest·cli Et drām inter ꝺyadema coronā et sertum·iuide in cle.vnice de iurīur Et nota q̄ rex romanoꝝ coronat triplici corona· Primo ferrea ab archiepo colomēsi aquisgrani· ⁊ signficat fortitudinē qua uincere debet rebelles ⁊ infideles conculcare. Pecdo argētea ab archiepo mediolanēsi in villa modecen·que signficat mūdiciam ⁊ claritatē quam talis pnceps habere debet· Et hodie vt in plurimū datꝰ in mediolano in ecclesia sancti ambrosij· vbi henricus de quo loquit cle·⁊ sigisꝫmundꝰ nouissime fuit coronatꝰ· Tertio coronat corona de puro auro a ꝑpa in ecclesia sancti petri ad altare sācti mauricij Et quia aurū est metallis omibꝰ excellens cuis signficat impatorē aliis regibꝰ ⁊ pncipibus in potencia ⁊ iusticia excellenciorem esse debere· vt in glo·cle· vnice· de iurenīr·

¶ Corpore uiciati dicūt qui sūt mutilati in membris vel debilitati licet debilitatꝰ ꝓpe sit qui membꝝ habet sed inefficax vt oculū cecum manuu aridam crus contractum·ꝛc·sic mutilatꝰ ꝓprie ꝺr qui caret aliquo membro·

¶ Corporati·idest collegiati·requíre·s·Collegiati·

¶ Corporatꝰ vrbis romane ꝺr q̄ in aliquo corpe ⁊ precipue vrbis scribit sicut qđlibet mēbꝝ hoīs ꝺr corpatū vel ciuis facetus vel incola·vt C·li·xj·de pui le·corpora vr·ro·

¶ Corrogare est q̄si sil' rogare vel simul colligere vel ādunare·

¶ Corpus q̄ꝙ ꝺr collegiū siue vniuersitas cuiꝰ caput est plat·c·nouit de hijs que fi·a pre· Et tale corpꝰ pōt habere vnum sigillum de excess·pla·dilecta· Dicitur etiā congregacio cuiuscunq ciuitatis vel ville vel castri habere corpꝰ· Itez quelibet ogregacio pro iusticia facienda vt congregacio scabinoꝝ vel totius vniūsitatis· Itez societas causa religionis cui plusum est vnū corpus habere debet instar reipublice Et res oēs idest actorē siue sindicū oēm p quem agere potest· ff·q̄ cuiuscūq vniuersitatis nomie agit l·j· Itē episcopus cum capitlo suo facit vnum corpꝰ cuiꝰ ipse caput est·sed cum clero ciuitatis vel dyocesis non ꝺr facere vnum corpꝰ·sic nec abbatissa cum clericis suis licet sit caput vnum corpꝰ facit·

¶ Corepi hij remoti sunt ab ecclesia· vt lxvij·di·§·pbri vero· Et potrāt constitui in villis vel castris· Episcopi vero nō nisi in ciuitatibꝰ conferebant tamen minores ordines·

¶ Corpus etiam vnū ꝺr qđ vno claudit spū·vt aial· Etiam ꝺr quod habet partes integrales siue sibi cohērētes vt domꝰ vel quod habet partes distantes vt grex populus collegium sedm bern· de excess· prela·li·vj·

¶ Corruptela est puersa cōsuetudo sacris canonibꝰ inuica de consue·cū venerabil'

et de vi. ⁊ ho. cle. cū decorem. ⁊c.

¶ Cortina dr̄ morsus frem vel sedz alios illud quod come equi imponit vt curue tur C. nulli licere in fre. ⁊ equis sell' ⁊c l. i. li. xj. sedm accur.

¶ Crassature dicunt que fiunt a latro mibm itinere dum crudeliter contra trās euntes crassant de pe. di. j. a crassaturis Et crassatores sunt qui prede causa aliquid faciūt ⁊ pximj latrombo hatēt. ⁊ sunt ad malū mtentes vt est tex. iuncta glo. in. l. capitaliū. §. crassatores. ff. de pe ⁊ dr̄ a cursor aris. al' grassor

¶ Creditor est qui alienā fidem sequit mutuatam pecumā numerādo. Ēaliter vero creditor dr̄ qui ex causa quacūqz ali enam fidem sequit. Et dr̄ ideo creditor qz credit debitori.

¶ Creta est limus vel gleba. l. si crete. ff de fur. et in glo. magna. l. j. C. de ser. fugi.

¶ Crassari est quasi crudeliter gradi. ij. reg. vlt. Cesset indignacio que crassat in ppō facit. xxiij. q. ij. militare. ff. de pe l. Capitalium ad medium. Et nota joh. an. in. cle. j. de pe. in verbo crassantibus.

¶ Crimē est pcēm qrela. idest accusatōe ⁊ dāpnatōe digmssimū.

¶ Crimīū capitales erāt carceris custodes qui etiam stratores dicūt a sternendo qz dampnatos pūgebāt.

¶ Crimen ecclesiasticū est quod ptinet ad uris dconem ecclesie vt heresis sacrilegium. symonia piurū. vsura adulterium xij. q. ij. in sūma. lxxvij. di. c. j. Et de foz compe. cum sit generale. vbi de hoc per doctores.

¶ Crimen mere ecclesiasticum est quod pncipaliter ortum a canonibo sumpsit. Et solum corā iudicibo ecclesiasticis ognosci habeat de cuj ognitōne iudices secula res se nullatenj intromittere possūt. vt est crimē heresis. Sed crimen mere ciuile per oppositū est delictū legibo ciuilibo pbibitū alias in se nō peccatū. vt in ciuitate ire denocte post sonum cāpane vel cō silē. Crimē vero mixtū ē qđ spectat ad forū utrūqz. ut est sacrilegiū quod spectat ad forum ecclesiasticū. Et pōt etiā iudex secularis de pena ei⁹ cognoscere ⁊ sacrilegium punire. sedm glo. in verbo adinim⁹ in c. felicis de pe. li. vj. ⁊ de hoc est glo. fū. xj. q. j.

¶ Crimen lese maiestatis est vbicūqz qs contra vrbem aliquid molit aut qui pro fugit ad hostes vel istos iuuat qualicūqz causa sez armis consilio vel pecunia vel qui subiectas puincias mitit facere rebelles vel seditōnes aut bella mouet in ciuitate. vel qui prelatum magistratū vel pncipem occidit vel qui contra latz eius militat. vel arma fert ⁊ occupat contra rempublicam. Et idem dr̄ crimē pduellionis idest hostile Nam pduelliones dicunt hostes. Hecz si omittit hoc crimē non contra rē publicā quia tunc non dr̄ pduellionis sed simpliciter lese maiestatis. Et nota qz nō subdit⁹ crimē lese maiestatis non omittit vt in. §. rursus i cle. pastoralis de re. ubi vbi rex cecilie rept⁹ nō eo modo subfurt henrico impatori qz crimen lese maiestatis in eū cōmiserit.

¶ Crimen heresis in mitis ouenit cū crimine lese maiestatis ⁊ hmōi sedm. cañ. est ppie lese maiestatis quia ledit rempublicam imperatorem etiam diuinum et celestem.

¶ Crimen sacrilegij. sedm azo. ⁊ sedum le. sit ppe qn̄ sacz de sacro aufert. Ac etiam sedm eum. Si quis non sacz de sacro recipit. vel sacrū de non sacro. Sed sedm. l. tunc sacrilegiū non est. quia qn̄ res puate auferuntur de sacro tunc actio furti locum habet. Hosti. tn̄ dicit qz accipit sacz de sacro vel sacrum de non sacro semp sacrilegiū fit. vt. xvij. q. iiij. quisquis. v. sim. Et sic sedm leges requirūtur duo vt fiat sacrilegium. Primz vt auferat res sacra. Secdo de loco sacro. q̄rum alterz sufficit sedm cañ. Sed pone statutum est vt faciens sacrilegiū sic puniat quero an intelligat sedm ius ciuile

vel canocum ¶ Solucio si statutum sit a ciuitatem intelligit scdm leges · l · omes populi · ff · de msti · et · iu · si sit per episcopū intelligit secundū canō · Dns katho putat q; etiam ꝑmo casu intelligat scdm can · quia dispomit de rebo eccleſiasticis · ergo debet intelligi scdm materiā subiectā l · j · C · de edic succes · vbi est casus a contrario q; gradꝰ computant scdm leges exceptis causis mrimomalibo · Querit idē dns katho · Sacerdos dixit missā i domo layci dimisit ibi calicē qui subtractꝰ est · an competit actio furti an sacrilegij · Non sacrilegij quia de iure ciuili non est sacrilegiū rem sacrā de loco non sacro apportare · Nec actio furti quia calix est res sacre que in nullio bonis est · dicit vgolio cōpetere actōem furti · qz talis est in domo dei cuio loco dns domꝰ intētare pōt actionem furti · et forte quilibet hoc posset · ff de usti · et iu · l · j § hmo studij · Et etiam in verbo sacerdotes · sed de iure canonico intentat crimen sacrilegij ·

¶ Crimen peculatꝰ scdm azo · e · ti · secum habet q; pecunia publice receptavel interceptа · vel quocūq; mō contamiata vt si in auro vel argentūvel in es publicū aliqs ferrūvel file aliquid inducat idest adiciat Idem est in sacra re vt in vasis ecclesie · Idem est in religiosis · vt in ornamentis sepulcris cē ·

¶ Crimen stellionatꝰ scdm azo · e · ti · dr a quodā aiali reptili quod dr stellio et ē quasi file ꝯpti stellionatū quasi diuersis coloribo pictum sicut celū stellis · Et committit hoc crimē qui i varietate animi rez aliquam alteri pignori obligatam siue pignoratā alij postea obligat · Et dr a stellione quia sicut ille vermis est varius in coloribz sic ille qui omittit hoc crimē est varius in ore et inconstās in mente · Deinde tn illud crimē locū habet gnaliter qn deficiente in crimimbz alia speciali actōe equū est aliter subuenire contra delinquentē · sic em in peculiarijs actio dat de dolo in subsidiū ita in crimibz quibuscūq; vbi titulꝰ deficit crimis crimen stellionatus obiciꝑ vt si quis vēdidit e massam electri ꝑ argento vel file vt auricalcū ꝑ auro

¶ Crimen fraudati census committitur cū quis furatur publicam pecuniam sibi accomodatam ·

¶ Crimen fraudate annone est cum portitores furātur uictualia a republica ad exercitiū missi ·

¶ Crimen piaculare est qd morte expiat

¶ Crimen concussionis omittit qui ꝓtextu officij sibi concessi extorquet ommādo aliquid ab imuto · Et tali crimie punitur quis pena quadrupli · j · q · vij · sanximus in fi · et taz layci q; clicus punit pena cōcussionis · xxiij · q · j · militare · Cuius contrarium tenet glo · in verbo quadruplū · dis · xviij · § porro ·

¶ Crimmū alia sunt priuata vt illa qrū execucio idest accusacio vel denunciacio ptinet tantū ad illos quibo inferūtur vt furta dampna illata et iniurie · Alia sunt publica · qrum execucio dat cuilibet de populo · Dm ad publicā vtilitatē spectat ne maleficia maneāt impunita vt sūt homicidia patricidia adulteria crimē lese maiestatis · Item sunt quedam crimia exceptа sez ad quoz accusatōnem et testificatōnem etiā layci contra clicos admittūt si bono zelo ꝓcedant · Et sūt ista · crimen symonie hereſis et lese maiestatis et sacrilegiū de quibo inde concor · in glo · sū · ij · q vij · vbi addit crimē dilapidatōis et c Cū p · manconella de accu · Et nota q; crimen dicit qnq; modis · Primo sumit pro quolibet peccato siue mortale siue veniale sic · Secūdo pro crimie irrogante infamiam quod est accusatōne et dampnatōne dignū · Tercio p pctō qd euenit ex deliberatōe siue mortale siue venīale sit qd n delet nisi p penitēciā · Quarto quod semel omissum sufficit ad cōdempnatōem non tamē infamat · Quinto quod irrogat ꝑpetuam infamiam · vt nota · xxv · dis · c · vnum oratium · § nunc aūt · et · lxxxj · di · apostol? · vnde · Si quilibet est peccator non tamē

qlibet est crimiosus·

¶ Crisma fit ex duobꝫ liquoribꝫ scz oleo p quod puritas mentis ꝛ mitor cōsciencie Et ex balsamo p quez odor fame figurat vt est tex ín·c·vnico·cum venissem·de sacra·vnc·

¶ Cumculꝰ est riuꝰ directꝰ cooptꝰ vt est glo·ín·l·supra iter·ff·de aqua plu·ar vbi dr̄ qꝫ ille cui debet seruitꝰ aqueducē de p riuū pōt facere cumiculū. idest de apto riuo cooptū·

¶ Cubicularij dicūt seruí quí cubiculū dn̄i sui ꝓcurant·

¶ Curator dr̄ quí curā alicuiꝰ gerit defendo ipsum a p̄tore scdm leges legitime datꝰ. Vel scdm alios est ille qui res adolescētis administrat· Datur aūt scdz curatorē p̄cipaliter rebz ꝛ scdario psone Tutor vero ꝓmo ꝛ p̄cipaliter datur psone ꝛ scdario rebz vel p̄imonio· Et hec ē dr̄a vna inter tutorē ꝛ curatorē· Alia ē dr̄a quia tutor datur pupillis infra·xiiij· annū existentibꝫ. Sed ꝓcurator datur eisdem vlterius ad·xxv·annum·in masculis ab etate·xiiij·Et in femínis ab etate duodecim·

¶ Curia media breuis est locꝰ vbi redditur ius vel habitacio p̄cipis·Sz media longa est meretrix·vnde Curia ius curat meretrix est dicta curia

¶ Curialis dr̄ ille qui est de officio curie vel iudicis obnoxiꝰ idest obligatꝰ ꝛ adulatur p̄cipibꝫ di·xxxvij·nonne· Vnde curiales dicimꝰ omnes qui quacūqz cōdicōne obligati sunt curie alicuiꝰ publice potestatis siue milites siue aduocati sint siue iudices siue officiales siue histriones ꝛ breuiter quoscūqz siue habentes officiū honestū siue inhonestū·

¶ Curiositas sumit̄ pro subtilitate nimia cura exquisita de renūcci·c·j·li·vj·Naz curiosi de hijs que non multum expediūt sepe diſceptāt de re·iudi abbate sane·li·vi·Quod tn̄ faciendū non est·vt in·c·j·p̄alle·ꝛ·c·ij·de hære·li·vj·ꝛ C·de sumeri·ꝛ fi·ka·l·nemo·

¶ Custodia ꝛ exhibicio reorum vt dicit azo scdum legistas est custodia que fit in carceribꝫ publicis ꝛ etiā phibz carceres priuatos vt patet·ff·ꝛ·C·de pena·carte·mihi·

¶ Cupe·sunt vasa facta cāusa portandi fructus·

¶ Culleꝰ vel culcipēꝰ est idem quod sacus in quo portat̄ triticū ꝛ maxime de coreo qui suppra,mis̄ equo Vel dr̄ saccus corꝰ in quo ponunt̄ interficientes parētes·l·vnica C·de hijs qui pa. vel li·occi· vbi dr̄·insuleꝰculleo cū cane ꝛ gallo galli nacio uipera ꝛ symea·

¶ Cum accipit̄ interdū p et·ff·dele·j·l·ticio·§·michil·Et de ver·obli·l·quodcūqz·§·non solum·Etiā interdū accipit̄ pro si ꝛ p̄cipaliter notat tempꝰ ꝛ non ꝺdicti onem misi in ꝺsequēciam·l·centesimꝰ in fi ff·de ver·obli·Etiam facit adiunctū iuideri accessoriū non p̄cipale sicut ꝺūctō ꝛ·l·si fundum·ff·de fun·instru·Et nota qꝫ dictio cum inuenit̄ in duabꝫ ptibz oracionis·Uno mō est prepositio ꝛ construitur cum ablatiuo·Alio modo est aduerbiū tēporis·Primo mō signficat duplicíter scz accessorie ꝛ p̄cipaliter·Accessorie ibi lego seruum cum veste equū cum capistro fundū cum eiꝰ instrumēto·l·j·ff· de pecu·le·l·si cui fundū.ff·de fun·instruc ꝛ instru·Idem in contractu vt depono seruū cum veste·l·i·§·que deposita·ff·de positi·Et ibi nota p glo·ꝛ doct·Et ē cōfectꝰ qꝫ non debet depositariꝰ restituere accessoriū sine p̄cipali·Et si seruꝰ moritur sine culpa depositarij vestis p se peti potest alias locupletaret̄ depositariꝰ sine causa cum iactura aliena qđ esset iniquū de re·uxr·locupletari·li·vj·Principalit̄ aūt scdo modo ꝺiūgit qn̄ res coniungit quaz vna non est alteri accessoria vel cuz psonas coniūgit ꝛ patrē aut matrē·l·iij ꝛ·iiij·ff·de pecule·§·si quis·insti·dele·et licet inter filiū ꝛ matrem aut patrem non sit equa p̄cipalitas quo ad honorem debitum ꝛ reuerēciam que debent̄ parētibꝫ

a liberis ⁊ non econtra · Est tamē pncipa licas equalis inter eos quo ad effectū iu ris · Nam extincto legato in patre vel ma tre non sequit̄ ergo q̄ m liberis extinctū sit quia aīma que pncipali? est in psona est a deo ⁊ non a patre vel matre · Jtē ex oñi modo loquendi dictio cum signficat accessionem honoris inter psonas vt dicē do vēn mecum signficat te mihi accede re associando accessorie sec? in dictōe et dicendo ego ⁊ tu eam? · quia signficat vtrūq; pncipalem. Sed ibi dn̄s vobiscū non pōt significare q̄ dn̄s accedat vobis quia hoc non patit̄ sūma ⁊ immutabilis maiestas. Et non refert si preponat̄ ac cessoriū sic dicendo depono capistr̄ cum equo · lego instrumētum cum fūdo ar · l · preposteri · C · de testa · nisi essent alie con iecture ex quibꝰ conclu deret̄ voluntas testantis legantis vel contrahētis. Jtem dictio cum posita circa numerū non inclu dit · verbi grā Testator depsuit apd seyum · cc · ⁊ legando dicit seyo · ccc cum · cc · que apud eum deposui lego non includū tur cum · ccc · l · si is qui · cc · in pn̄ · ff · de re · dub · Sed cum q̄t est aduerbiū sig nificat tēp? ⁊ dilatōnem q̄nq; ex condi ctōne · q̄nq; etiam accelerationem tēp? ⁊ di latōnem signficat ibi pmitto cum ticius moriet̄ · l · nā et si · ff · de condic ⁊ demōs Temp? ⁊ condictōem signficat ibi lego ticio impuberi cum · xiiij · annoꝝ erit · l · si ticio · ff · q̄n di · le · ce · facit lex qui pmisit de condic · ⁊ demonst · Jtem signficat tp? ⁊ non condōnem ibi lego ticio cum ipse morietur · l · heres me? in princi · de condic ⁊ demonst · Idem in · l · ex hijs verbis · C · q̄n di · le · ce · Nēq; nec tēp? nec dilatōz si gnficat · vt ibi pmittis · x · cum peciero v bi statim cum petit soluere tenet̄ · Nēq; etiam nihil signficat ⁊ frustratorie pmit vt ibi lego cum heres adierit hereditatē l · ij · ff · de ver · sig Bart · predicta ponit ⁊ in · l · gallus §j · ff · de li · ⁊ posth · vbi po nit dām inter et ⁊ cum · ⁊ nota · in · l · ste hum qui me? · ff · dele · j · an inducit odo nem vel demōstratōem De hoc tex · singu laris in · l · si ita fuerit · §fi · ff · de manumis testa · Et q̄n inducit copulam in · l · illi cuz illo · ff · de vsufruc · legato · Et q̄n est dum actio non faciens condōnē in · l · demōstra cio · ff · de condic · ⁊ demōs · Et q̄n est adū bium tunc ungitur verbo futuri tempo ris et pncipaliter notat temp? ⁊ iconse quencia condōem · vt notat bart · in · l · j · ff · de condic · ⁊ demonstra ·

Dalmatica est vestis qua modo vtunt̄ omnes dy acon ex consuetudine in solemnitatibꝰ vt · lxxvj · di · de ieunio · Antiqui tus tn̄ sine concessione pape nec episcopis nec dyaconis licebat hec vestis di · xxiij · C · ois filiꝰ ·

Dampnū est diminucio vel adempcio patrimonij · Et dr̄ a demo vel diminuo se cundū hosti · ff · de damp · infec · l · iij · Etiaz q̄nq; dampnū est lucr̄ cessans de quo an veniat in condēpnatōem notat̄ in · c · con quest? de vsuris · Et diuidit̄ dampnum sicut actio quia alia est de dampno dato alia de dampno infecto · Et actio de dam no dato competit ex · l · aquilia · require s actio legis aquilie · Duo aūt in hac acti one requrunt̄ sez q̄ dampnū datū sit ⁊ q̄ culpa dantis p̄cesserit · Et aliud est dā pnoꝝ restauracio ⁊ exp̄sar̄ satisfactio · vt de iniurijs · ⁊ damp · dato · c · in nostra Dat̄ aut̄ alicui dampnū in psona homis puta si seruꝰ ca tret̄ vel simile · Et etiam in bestijs vel alijs rebꝰ · De qua materia iude hosti · de muir · ⁊ damp · da Nec que libet actio iniuriaꝝ est p̄toria q̄ actio dā pni dati ciuilis est put patet p legistas ⁊ hosti · vbi supra ·

Dampnū infectū secm spe · d nouū op nunci · in tractatū libellorꝝ · §nunc dica mus · dicitur si edificiū alicuiꝰ ruinā mi nat̄ edificio vel p̄dio alterius iuicini · tūc em̄ edificēn istius vel predij domin? a dño edificij ruinam iminantis petere potest q̄

sibi caueat noie dampni ifecti·que stipu
lacio ɔtinebit totum interesse illius uici=
ni·ff·e·ti·l·stipulatōne ⁊·l·sed ⁊ si con=
dēone·⁊·l·dampni infecti ·Et dampnū
pateris qñ rebz tius aliquid decrescit nō
qñ accrescit ¶ñ autē lucrz amittis damp
num non pateris·Etiam quoddā damp=
num siue interesse est circa rem vt si sub=
traxisti mihi istrumēta quibz possessio fir
mat teneris mihi ad dampnū quod ɔtin
git ꝓpter ablatōnem instrumētorz·⁊ qđ
dam dampnū est extra rem . Differunt
etiā dampnū ⁊ iactura vt nota·io·an ·in
nouella de eleci·quia sepe li·vj· Et nota
q̄ qui occasionem dampni dat dampnum
dedisse uidet·ff·de re·iudi·l·is qui dā
pnum ⁊·c·si culpa·de minuī ·⁊ damp·
da·Et ideo tenet si dat opam rei illicite
⁊ etiam si licite dum non adhibet diligen
ciam quam potest·

¶ Dampnas in iure ciuili qñqz est nom
adiectiuū omnis gñis idem valēs q̄ dam
pnatz·vt in·l·dapnas esto ·ff·de vsu et
vsufruct·⁊·l·si pluribz·ff·dele ·ij· p̄mo
rñso·⁊·§· si ita legatū alias in multis legi
legibz non esset structz ogruitas ·

¶ Datio in solutū est dacio ꝓ solucione
⁊ satisfactōne Et est vna species contrac
tus innoiati scz do vt facias·verbi grā cū
petrz deberet johānī centū agit inter ip
sos vt petrz det ei insolutum idest ꝓ so=
lutōne ⁊ satisfactione eiusd vnā domum·

¶ Dapifer dr ferens dapes ⁊ est nomen
officij magne dignitatis in curia impato=
ris·vnde inter pceres eligentes ipatorē
computantur·

¶ Dapsilis est ille qui liberalit sue mēse
dapes ɔmunicat·

¶ Data vel datum est caracterisacio in fi
ne constitutōnum vel lrarz inscripta ex q̄
cognosci pōt quo anno mense vel die in=
strumētū vel quelibet lra amanauit ⁊ a q̄
tempe obliget.constitucio vel ꝓuit gracia
in scriptis facta iude de hoc jo·an· in fi·
li·vj·sup data·

¶ Dare in arte notariatz dupliciter capi
tur scz ꝓpe ⁊ improꝑe · Proprie qñ res
data trānit in dominū accipientis vt in i
strumentis in quibz agit de rerz aliena=
tōne ⁊ dominij trāslatōne in quibz trans
fert dñium si tradens erat dñs alias nō
Vnde dare ꝓprie est accipientis facere
aliter em non dat nisi sic detur q̄ in ipsū
cui dat statim dominiū transferat . Im=
ꝓpe capit in instrumētis emphiteosis ⁊
feudi ⁊ locatōnis vbi ille qui locat vel cō
cedit licet dare dicat non tñ dñium trās
fert. Et est dīa inter dare donare ⁊ trade
re Nam tradere dr qui solum possessionē
transfert ⁊ non dominiū De hz nota ·xxiij
q·vj·§·vlt·

¶ Debet ⁊ oportet aliqñ dicunt necessita
tem aliqñ honestatē . iude jo·an·in·c·fi·
de iura calump·sup verbo partē illam ·et
nota·in·c·intellexim? in verbo debet ꝺ iu
di·Et nota q̄ verbum debet in ꝓpria signi
ficatōne importat necessitatē·vt est glo·
in cle· attendētes in verbo debeant de sta·
regu. Sed honestatē significat ·xxv·q·
viij·c·j·vbi equitate suadente verba pos=
sunt improp̄ari · ¶ de pig·l·iij·c·intellex
im? p̄alle·ff·locati·l. si vño·ij·rñso·⁊·l·
qui rome·§·fi·ff·de ver obli·ꝺ bap·c·ma
iores·v·certuz . Itē debere est de alio ha
bere ergo q̄ non nec esse pōt nulli debet
Et sic nec obligatōnem nec actionem pa
rit cum actio sit ius p̄sequēdi in iudicio
quod nobis debet secundum glo·in regu
la ·nemo li·vj·

¶ Debituz est quod aliquis alteri ex na
turali vel ciuili obligatōne tenet·Et debi
tum intelligit remitti in redditōne cyro
graphi vel nstrumēti non autē sic in red
ditōne pignoris . Item debitum ē quod
exigit ab muto·xiiij·q·j·quod debetur
ff·de ver·signi·debitor·⁊ est glo·in cle·
j·de deci·Et debitū ciuile pōt capi duob
modis·Vno modo efficaciter ⁊ ꝓpe put
est in cirographo post biennū vel in obli=
gatōne ciuili resultante ex sētencia.l·iuli
anus·ff·de condic·⁊ debiti. ¶ Secdo modo
improꝑe ⁊ inefficaciter ·put est in omni

debito regulariter cui obstat exceptō vel etiam pone exemplū sedm glo·in·l·j·ff· de condic·inde sez in cyrographo ante biennium·

¶ Debitor est qui accipit pecuniā a creditore· Item sedm marcellum dr qui natus est exceptōem iustam nec a naturali equitate abhorrētem ideſt discrepantem sedm accur·in·l·marcell9·ff·de re·iur·

¶ Debitores ciuitatū sūt qui tenent ciuitati sed in exactione debiti fisc9 pcedit vt·C·e·ti·l·ij·li·xj·

¶ Debiti uiam venire est debitum posse petere

¶ Decan9 nomē dignitatis est· Et dicitur a decus ideſt decem et canos canonic9 quasi adm9 supra decem canonicos cōstitut9 sedm grecismū· licet qnqz sit sine cura· Etiam decanat9 est societas·x·uicarioz sedm hug·et accur·ibidē in rubrica de deca·C·li·xij·

¶ Decima sedm hosti in sūma de decl·§·j· est omniū bonoz mobiliū licite queſitoz pars decima deo data diuina constitutōe debita·vt colligit de deci·c·j·et·c·parrochian9·c·non est·c·tua nobis·§·verum c·cum non sit in homie· Et est danda de omnib9 bonis iuste acquisitis e·ti·c·ex trāſmissa·et·c·cōmissū sez de lana feno et piscarijs nullis deductis expēſis·c·pastoralis e·ti·et·c·cum hoies etiam de molendino aduentū·c·ex trāſmissa palle· Item de apib9 et omni fructu·c·nunci9 e·ti· et tenent decime in signum vlis dominij nec sunt retinende quia clici mali sed soluere cōpelli debēt p ecclesiam appl'·re·c·tua nobis·ij·in fi· De hoc uide glo·in verbo pmoniti·in cle·ij·de iudi·que dicit·uidetur expediens ecclesijs q faciant monici onem gnalem fulminātem excomunicatōis sentēciam in non soluentes decimas·ymo contra ptinaces inuocari pōt brachiū seculare·c·pstulasti d homi·et notat lucd· de roma in singl'aribz suis· q sacerdoti petenti decimas non pōt obici compēſacio·et dicit q glo·singl'aris est quam legiſte ignorant·xvj·q·j·c·decime· Et est racio qz fisco petēti·tributa nō pōt obici cōpensacio·l·iij·et·iiij·C·de cōpen·et·l·auferē· §·qui compensatōnem·ff·de iuris fisci·g multomagis nec in decimis que deo debētur·vt supra·

¶ Decimaz tres sunt spēs·sedm hoſtiē· in summa·sez quedam psonales que debentur ex ope psonali vt ex artificio sciencia milicia negociatōne et cetera· Quedā prediales que puenūt ex prediis·vt vinuz blada fruct9 arboz·cē· Tales em dande sunt illi ecclesie in cui9 prochia sita sunt predia de deci·ad aplice· Etiam decimas prediales tenent soluere iudei·c·de terris·e·ti· Item debent solui de diuersis semibus vni9 agri non tantū de vno si fuerint successiue semmara·c·exparte canonicorum e·ti· Etiam cisterciēſes et alij qui simili gaudēt priuilegio dare tenent decias de terris de nouo acquisitis licet eas prio prijs manib9 excolant·c·nup·e·ti· Quedam sunt decime mixte sedm hosti·ibidē· Et possūt dici hec de quib9 dubitat vtz sint prediales vel personales vt d agnis et feribus alioz animaliū que sūt i pascuis et gregatim pascunt

¶ Declmare sententiam ē paulatim illam infirmare· Et ideo nisi sētēcia declmet rebus iudicatis stabit·

¶ Decretum sedm spe dr multis modis vt in ti· de pmo et sedo decreto·§·dr ergo Qnqz dicitur sētēcia diffinitiua·vt·ff·d re iudi·l·decreta vel interlocutoria·ff·d assess·l·j·in fi· Qnqz dicit id quod ppa constituit seu statuit de consilio cardmalium nulla facta cōsultatōe Et tūc in scriptis redigit vt de rescrip·pūti·et·xx·di decreta·et·c·sequēti· Qnz est consequēs consensus eligenciū in scriptis redactus vt·ij·q·j·legum de elec·innotuit· Qnqz est illud quod capitulum vel ordo vel vniuersitas vel maior pars ordinauit·vt·ff· q ciuusc9qz vniuer·no·l·plane· et quasi per totum· Qnqz est iudicis auctoritas in alienationibus rerum precipue minorum

interpolita · vt · C. de predi · mnoz · l · iné
polita ⁊ p totum · Nnqz decretū dicitur
auctoritas pncipis in rescriptis bnficia
libus interpolita · vt de rescrip · c · gracia
li · vj · Et scdm azo · illud decretū ē confir
matoziū gre quia ex hoc pnceps insinuat
suam voluntatē que seruanda est · Etiam
scdm eum ligat ignorātes · Est etiam qdam decretum decurionū quod i inutos
sup muneribz rez tribui pōt · exceptis q
liberaliū studioz laboribz insunt ⁊ q medendi causa fungūtur · C · de decre · decu
ri · l · exceptis · li · x · Nnqz decretū est iussus iudicis quo mandat bona alicui? ppter eius otumaciam possideri . Et illud diuidit in primū ⁊ scdm decretum Decretū
pmum est pmus iussus iudicis quo mandat bona ppter contumaciam in pnā contumacis detineri . Vel sic describit · pmū
decretū est alicui? rei phibite regulariter
vel pmisse regulariter in certo casu facta
pma phibicio vel pmissio referendo singula singulis . Secundū decretū eodem
modo describit nisi q ibi pomit secunda
phibicio vel pmissio · Et taliter dr pmuz
rescriptū secūdi · qnqz interpomit pmum
decretū ⁊ non secūdū quia in aliquibz nō
est op? secūdo · vt nota · in · c · Nm frequn
ter · §· in alijs · vt lit · non ote · in glo · super
verbo constituet · Et illud decretū habet
locum in actōne reali vel psonali · licet di
uersimode vt dicto · §· ⁊ §· sequen · Et im
pomitur ante litē ⁊ post ⁊ q̄scienscunqz ali
quo contumace existente adhuc non ita li
quet de causa q diffinitiua sentencia vale
at terminari vt in dicto · c · qnqz prealle·
Decretum scdum est scdus iussus iudicis quo licet bona alicui? ppter otumaciam possideri que prius de pmo decreto
detinebant · vt de eo qui mit in pos · c · j ·
in glo · vlt · Et habet locum stdm quos dā
in actōmbz psonalibz tm quia scdm bern ·
in glo · v supra in realibz solum laplus an
ni constituit missū ex pmo decreto verum
possessorē nec est op? scdo · Secūdū alios tn habet locum tam in realibz q in personalibz · De hoc plene nota bern in c · cō
tingit de do · ⁊ otu · in glo vlt · Vel sic se-
cundū lud · de roma · est pma iudicis aggra
uacio pumitiua contumacie . Et sic suo mo
do diffinit scdm decretū . Et scdm nō po
test interponi nisi contra latitātem · Et la
titacio est debitoris absconsio fraudulēta
in dampnū creditoris · l · wleim? · §· si q̄s
possidet · ff · ex qui cau · in pos · eat quod
est verum nisi piculū sit in mora tunc enī
interpomit secundū decretum contra non
latitantē debitorē · Et nota jo · an · in · c · cō
sultatōmbz de offi dele · in nouella · ⁊ bal-
dus dicit in · c · j · de mi · ⁊ va · qui conclu-
est in vltz feu · Sed vtz scdm decretum
sit sētēcia interlocutoria vel diffinitiua effectus est magnus · vt in · c · cum cessante ·
de app · ⁊ · l · quod iussit · ff · de app · vbi p
bart · ⁊ C · de epis · audi · l · ij · p bal · ⁊ · l · si
finita · §· si forte · ff · de damp · infec · vbi p
dyuum ⁊ varie loquūt · Sed lud · de roma dicit q scdm decretū est sentencia interlocutoria alle · glosā singularem in l · pnti
· §· cum autem in verbo admodum · C · de
his qui ad ecc · confu · ⁊ pbat rationibus
Nam sētēcia diffinitiua non potest dari cō
tra minorem · vt in · l · cum ⁊ minores · C ·
si aduer · rem iudi · Sed scdm decretum
patitur minor · l · si minor · C · de bo · auc ·
iudi possi · ergo non ē diffinitiua sed inter
locutoria . Preterea diffinitiua non fert
lit · non cont · l · fi §· illud · C · de temp · app
⁊ · l · probatā cum similibus · Sed secundum decretū sic · vt in · l · cum pponas C
de bo · auc · iudi · possi · Ex hoc ergo iustificat dictum singulare innoc · i · c · dilecto
de ver · signi · vbi vult q q̄nqz iudici cōstaret secundū decretū interpositum esse in
iustum potest illud reuocare . Quod etiā
tenet bart · in · l · non videt · j · ff · de iudi-
licet canoniste omuniter reprobent pfatū
dictum innoc · ⁊ male · Nec lud · de roma
in suis singlaribz · Et nota q scdm innoc ·
et hosti · differūt decretum auctoritas cō
sensus iudicum vel collaudacio · Nam de-
cretum est sētencia qua iudex contractum

iustum futurꝫ fore decernit auctoritatē
suam interponendo vel immittendū decla
rando ꝛc̄ · ¶ Sed auctoritas est assensus
auctorisabilis qui competit sibi ex publi
co officio iudicis vel legittima admīstraci
one vt tutori ꝛ curatori · ¶ Consēsus autem
siue collaudacio est mltorꝫ voluntas ad
quos res ptinet simul iūcta no · jo · an · in
glo. magna · in fi · c · j · de reb · ecc · non alie
n · vj · ꝛ ibi iūde · iutra de hoc ·
¶ Decretalis epistola est ī qua papa ad
consultatōem alicuiꝰ respondit de rescrip
c · j · siue solus siue de cōsilio fratꝝ · ut de
elec · bone · memorie · magūtī · Vnde de
cretum statuit decretalisqꝫ respondit · ꝯ
canon est constitucō ecclesiastica vel statu
tum in consilio gñali · editū vnde · Consti
tionum alia ciuilis que dr decretum fore
se vel ciuile · Alia ecclesiastica que dicit
canon · Et constitucio dicit dupliciter V
no modo oīter ꝛ sic comprehendit oīs
decretales · l · ꝛ decreta · Alio modo strīc
te ꝛ sic constitutōnes dicunt principum
leges · ppli romani edicta pretorū vel etiā
iudicum · ¶ Quia dr iudex citare tribo edi
ctis. Et de dra hoꝝ nomīum decretalis
epla decretū canon dogma mandatū inter
dictū ꝛ sanctio est glo · sū · dis · iij · Jtē no
archi · xix. di · sup glo · sūme in fi · qꝫ decre
talis epistola aut diffinit aut impat aut
phibet aut precat aut indulget · Et sic
quo illorum modorum necessitatem infe
rat ponit ibi ·
¶ Decurio dr q decimā ptē de bonis du
cit vel qui est sup · x · milites constitutus
in curia dominoꝝ vel principū · sicut cētu
rio sup centū · quia alias etiam vocatꝰ ē
centenariꝰ · Et vtunt illo vocabło throlo
gi quia dr in machabeoꝝ · q̄ iudas consti
tuit duces ꝓpter tribunos ꝛ centuriones
Beda tm dicit super illd luce · xxiij · ꝛ mar
xv · Joseph nobilis decurio qꝫ decurio vo
catur ideo quia est de ordine curie ꝛ of
ficio curie admīstrat ¶ Qui etiā secm eoꝝ di
citur curialis a ꝓcurādo quia ꝓcurat mu
nera ciuilia ꝛ curialia Vnde de hoc · ff · de
curi · ꝛ fili · eo · ¶ Quidam autē dicunt decu
riones appellari ex eo qꝫ cum ciuitates et
mancipia construebant ciuisqꝫ loci gra
consilij decima pars hoīm pia colligebant
vt · ff · dever · sig · l · si pupillus · Etiam qui
dam dicunt decuriones esse ex eo qꝫ cum
colonie ducerent decima pars eoꝝ qui
ducebant consiliū publicū constituebāt
ꝛ decuriones vrbis romane a muneribo ex
cusant · vt · C · e · ti · li · xj ·
¶ Decusare idest ornare vn dr ille decu
sate loqt · idest ornate ·
¶ Dediticia libertas secm azo · in sūma ·
e · ti · hodie sublata est · sed olim eoꝝ dice
bat dediticia libertas qui sic sequebant
vt toto tempe iuste siue ingrati iugo detine
rent post morte vero eriperent in liber
tatē vt colligit ī · l · vnica · C · de la · li · toll ·
vt insti · de succes · liber · §. vlt · ꝛ · l · vnica ·
C · de dedi · li · toll ·
¶ Dediticij liberti olim erāt ꝛ dicebant
hij qui se debebant timore rone ꝛ destruc
tone sua talem libertatē consequebant ·
Et dicebant liberti forte ꝓpter spem lib
tatis · vnde verius liberti vocabant quia fe
re liberi erant licet seruire cogerēt · Ho
die vero non sunt · ꝛ sic hoc nomē dediti
cij nihil significat per se vel adiunctiue sic
hymera · Nec illa libertas est vnqꝫ in vsu
frequētata ꝓut hec omnia ponit azo · in sū
C · de dedi · li · toll · Erant autē hij pessime
condōnis quia toto tēpe iuste siue erant
seruj ꝛ in morte liberi vt dictum est vt in
sti · de libertinis §. libertinoꝝ autē · Et
dicunt doct · qꝫ tales non erant seruj sed
coacti erāt ad seruiendū ꝛ erāt inducti ex
l · heliescēcia que etiam mlta alia secꝫ mala
induxit · vt in glo · insti · ti · palle ·
¶ Defalcare est aliquid ab aliquo iure
debito insolutū computare · Vel de iure
aliter dr defalcare ad modum legis fauia
ne iuxta notata · de insti · l · defalcare super
rubrica ·
¶ Deductio est defalcacio vel sepatō qꝫ
deducere separe dr ·
¶ Defensoꝛ · est ille qui sine mandato

cautō ne prestita de iudicato soluí aluū defendit vel eiꝰ defensiom se offert vt·ff· de pcura·l·si pcuratoꝛ §·fi·ꝛ·l·si defensoꝛ cū ibi notatis·ꝛ ímsti·de h·p cōtra·q ita posset·§·si pcuratoꝛ ꝛ·§·alīs·Et uíde bi specu·ím quibus causis ínteruenia tur vel non·

¶ Defensozes ciuítatū sedm ãzo·ím sum e·ti· sunt hīj quí ím ommib⁹ tanq̄ patres pcíꝰ q̄ vt iudices se habere debēt vt ita nomis sui vtant̄ offitio·C·e·ti·l·iīj·ꝛ ím autē·vt iudices sine quoq̄ suffra·§·eos Constituít̄ autē defensoꝛ ciuítatis decre= to eum remunerādo sine electione posses sionum ím illa ciuítate consistenciū ·vt ím autē·e·ti·§·nos ergo ím decreto coll'·iīj Jnest autē offitiū defensoris huíꝰ pīere auctoritatē q̄n agit̄ apud eum ex volun tate pcuum vt adopcio emancipacio ma= numissio testamētoꝝ vt ím autē·e·ti·§· sed neq̄ pprios · Jtē dñatōis ínsinuacio ím contēciosa autē m reditiōe habz condi ctionē vsq̄ ad·ccc·ānos·vt i autē·pal

¶ Defendere est uicem dñi subire vel il lud facere quod faceret dñs ím·lo· palle ·§·ꝛ iudicare·ꝛ olim vsq̄ ad·xl·ānos po tuít vt·C·e·ti·l·j·

¶ Deferre aliquem ·est eum accusare. Sed deferre alicui est grates ꝛ reueren cias sibi facere·vt·ff·de accu·l·libell'· Et sic dicim⁹ plus deo deferendū est quā homī·de sen·ex·ē·relatū·xj·q·iīj· qui= quís metu·ꝛ·ē·iulian⁹ Differunt tamē deferre ꝛ accusare ím hoc quía deferre fit reō absente sed accusare reo pnte·

¶ Deferre iuramentū· est aliquē artāre vel astringere ad iurandū·Et q̄q̄ defer tur a iure q̄q̄ a iudice q̄q̄ a parte·q̄z etiam delato a pte pti referť·De ommb⁹ hijs nota·C·de iūr iūr·l·j· Potest autez ipsum defeare maioꝛ·xv· annis ·etiā mi= noꝛ ipsū deferre non phibet̄ dum saltem condicio sua non pioꝛ fiat Sed si ledat̄ restituít̄·ff·de iūr iūr·l·nam postea·§·ẓ si mmoꝛ. Etiam paterfamilias filiusfami lias·C·de iūr iūr·l·nec filius · Jtez liber non seruꝰ·ff·e·ti·l multomagis alias q̄n tomagis ím fi· Jtē compos mentis non p digus nec conlil'es·vt·l·tutoꝛ·§·pdigꝰ e·ti·ꝛ·ff ím re bꝰ que ad nup·per · Si au tem admīstratōnem adijt tanq̄ pcuratoꝛ licet ei iuramentū deferri ím trib⁹ casibus scz si spēalem habeat· si ím rem suā sit da= tus ei· Si generalem ꝛ liberā habeat ad mínistratōem vt·ff·de iūr iūr·l·iusiuran dum·§·si tibi ꝛ·l·sequen . Et epus habz hanc admīstratōem quo ad ea que aliena ri possūt·Cui aūt deferat̄ dicendū est se cundū osti· q̄ ā parte parti defert̄ quod vocat̄ sedm eundē iudicū voluntarium vel extiudiciale . Verū aliud est necessā riū ꝛ iudiciale scz q̄n iudex parti defert· vt·C·ꝺ iūr iūr·l·iīj·§·bone fidei·uíde de hac materia hosti·ti·ꝺ iureiūr·sub·§·ꝺ iu ramēto assertorio quasi p totū·

¶ Defectus huíꝰ dictōis significatum clarꝝ est ꝛ significat quod īpositio signifi care dictat scz defectū realem . Sed defe ctus modi vel condcōis pro icōplemēto habet̄ pūt ex natura condictōis vel mōi vel quoūs alio signficandi modo ínfert̄ vel significare concludit̄ vt dicēdo pmit to ínstituo vel lego tibi ·x·si capitoliū as cenderis ínfra mense Et p te stat quo mi nus ascendas parendo condcōní ꝛ ñ uís ýmo recusas expresse si mensis labit̄ con dictio vere est defectiua . Et hic defectꝰ significat dispositōem defectiuā·l·qui be rēdi·§·fi·ꝛ per totum·ff· de condic ·ꝛ de monst· Si autē legatario volente implere hꝛes impedit tunc defectꝰ iste significat implemētū condcōnis·ꝛ p hoc purifica= tōnem dispositionis·l· iure ciuili de cōdic ꝛ demonst· Si autē tercíꝰ impedit impleri tunc si iuste significat impletā l·ticius si e·ti·si tercíꝰ iniuste impedit ꝛ est soluen do habet̄ pro defectiua·l· indenerarius ff·ad·l·acquíliam· Si iste tercíꝰ non est soluendo habetur pro impleta ar·l· fina· ff·de eo per quem factū ē ím prím·

¶ Defunctio est a debito liberacio ·inde defunctꝰ ideſt liberatus· Sedo defūctꝰ

idem est quod mortuꝰ · vt capiē · C ne de sta · defunc · l · postꝫ ꝛ ꝑ totum · Et forte dr̄ ideo mortuꝰ defūctꝰ · qz liberatꝰ a miseria condc̄onis humane ·

¶ Defunctorie ꝛ pfunctorie idem sonat quod trās̄itorie vel cursorie

¶ Degradare est deponere de ordine v̄e lxxxj · di · ¶ Qualiter autē habeat fieri degradacio nota · ꝺ ꝑe · c · degradacio · li · vj · ¶ Nā deponere fit simplici verbo suspendere degradare autē cū solēnitate ·

¶ Delator est idem ꝙ accusator vel quí bō̄a aliqua tanꝫ vacancia fisco denūciat idest manifestat vt · v · q · vj · delatori aut ligna copulet̄ aut quícto caput amputetur · ꝛ sequit̄ . Delatores aūt sunt qui iudia produnt alios ·

¶ Delegatꝰ est cui causa omittit̄ terminanda vel exequēda uices delegantis repr̄sētans ꝛ in iuris dc̄one nihil ꝓpriū habens · vt · ff · de offi · eiꝰ cui man · est iuris · l · j · in fi · ꝛ · l · iij · de · l · iij · de offi · dele ·

Sane quia ꝛ · c · cum olim ꝛ hosti · in fi · e · ti · Vel sic delegatꝰ est is cui a summo pontifice vel ordinario vel delegato pr̄incipis causa omittit̄ · Itē inde venit subdelegatꝰ qui dr̄ respectu delegati · Itē is cui pn̄cipiū cause vel mediū omittit̄ ꝛ sic iudex ꝓprie dici nō pōt vt · c e · ti · super q̄stionū · § · porro delegatꝰ . Delegatꝰ tamē ꝓprie delegare pōt pn̄cipiū mediū ꝛ finē ¶ litēcionis · c · sup q̄stionū p̄al le · vel sedz spe · e · ti · in pn̄ · Est is qui ex alterius cōmissione recipit alicuiꝰ cause iudicialem cognitōem · Nam ꝛ subdelegatꝰ delegatꝰ est cui ꝑ aliquem habētē iurisdc̄onē dmādat̄ in iudicio aliquid vel extra iudiciū faciendo non iure ꝓpo sed de iure mādātis . Et differt a surrogato ꝛ conꝫuatore · Nam surrogatꝰ habet iurisdc̄onem iure ꝓpo ꝛ merum imperiū sicut iudex pn̄cipalis cui surrogat̄ · Sed cōseruator nullam habet iudicialem cognitōem sed tm̄ potestatē sup notoriis ꝛ manifestis · c · statuimꝰ · de offi · dele · li · vj · iudex autē delegatꝰ habet iurisdc̄onem in ecclesiasticis non ꝓpam sed a superiore commissā · iuxta goff · in sūma . Et delatꝰ in causa sibi delegata maior est ordinario de offi · dele · Sane · ij · ꝛ de offi · ordi · pastoralis · qui talis uices gerit delegantis ꝛ potest compellere episcopum rebellem per sententiam suspensionis vel interdicti · vt · c · Sane ꝓallegato ·

¶ Delegare plura significat · Primo est aliquem iudicē loco sui ꝛ auctoritate sui iudicatuꝝ constituere vel substituere · vt · l · precipimꝰ · C · de app · circa mediū ꝛ · l · sez in · fi · Quōqz aut est in locum suū vel iuris sui alīi reum creditorē dare vel cui iusserit creditor · Et hoc modo inter delegatū ꝛ eū cui fit delegatio oportet īt̄ venire stipulatōem vel lit · ote · hijs em̄ modis fit hec delegacio iuxta · l · debebare · ff · de novatōm̄ · ꝛ azo in sūma e · ti · de novat · ¶ Delegare em̄ possū · idest iuxta mea debitorem meū dare creditori ꝛ ex delegatōe liberor ego a creditore meo ꝛ extinguit̄ ipsa obligacio qua tenebar · vt qn̄ tibi suꝫ obligatus ꝛ alium habeo debitorē mihi obligatum ꝛ istum tibi assigno vt debitū ab eo recipias te ꝛ ipso volentibus hec est delegacio quedam ·

¶ Deliberare est factum diligenter tractare vel in mente revoluere vel cum amicis suis explorare · an expediat sibi illud admittere de quo queritꝰ puta hereditatem agnoscere vel adire · vt · l · si aristo · in pn̄ · ff · de iuris delibe · ¶ Datꝰ autē deliberandi tempꝰ heredibꝫ institutis ut · l · si plures · ff · de iure deli · Itē tutoribꝫ ut · l · ait pretor ff · e · ti · Et curatoribꝫ eorꝝ · Itez heredibꝫ ab intestato venientibꝫ · vt · l · si quis heres suus · ff · e · ti · ¶ Datꝰ aūt ad hoc tempꝰ ab imperatore vsqz ad annum Sed ab alijs iudicibꝫ vsqz ad octo vel novem menses ꝛ non vltra · vt · C · de iure · deli · l · fina · § · sed quia · sed non minꝰ tribꝫ diebꝫ ff · e · ti · l · j · in fi · Est aūt effectꝰ deliberatōis quia interim bona non debēt minui · nisi causa cognita · vt · ff · e · ti · l · ait pretor ¶ Huiusmōi autem deliberatio hodie non ē

necessaria si quis mutauerit sēm leges facere voluerit vt dicta .l. fi. §. sed quia. De hac materia vide azo in summa .ti. de iure delibe.

¶ Deliberacio est pua cause circūspectio cum qua racio totum agit et furor ibi non vendicat .xj. q. iij. illa ꝓpositoꝝ et .c sequenti qua etiam indiscussi hoīm colores possunt refrenari. Et in sētēcijs ferendis maxime est necessaria .ij. q. vj. anteriorum .xj. q. iij cum apud.

¶ Delictum dr quasi derelictum. Et nota put s tetigi in verbo contractus q sic actionum quedam puenīt ex contractu vel quasi contractu. Ita actionū quedaz puenīunt ex delicto alie vero ex quasi delicto. Ex delicto puenīt actiones vbi delictum psone vere et directe comprehēditur vt est videre in furto rapina homicidio. Ex quasi delicto vbi psone delictum vere et directe non cōphendit sed interpretatiue vel iurisdictōne vt si iudex per impericiam suā male iudicauit tenet parti quam lesit ex quasi delicto. Itē tenens in domo vel officio aliquē prauum hoīnē qui dampnū dedit mihi teneris ex quasi delicto eo q in culpa sis vtendo malozuz hoīm opē. Et est delictum desercio bonī. Sed peccatū prauꝰ actꝰ. Sed crimen ē peccatū graue accusatōne et dampnatōne digmissimū. Hec est dra sēm augu. lxxxi di .c. j. Et nota de pe. di. j. si pecm. Et p jo. an. in regla peccatū. Et dra inter delictum et peccatum est bona glo. in .l. j. C si aduersus delictum vbi dicit accur. Delictum est genꝰ generalissimū siue veniat ex animo siue non. Crimen vero genꝰ subalternum. Continet enim sub se furtum adulteriū et alia que ex animo puenīunt. ideest ex conscia.

¶ Demens est qui nescit vel non pōt exprimere quid velit aut nolit. c. pastoral' de cle. egro. li. vj. vbi bonꝰ tex. et glo. ibi sup eo verbo remittit.

¶ Demoliri est dissipare vel destruere. ma. b. vj. thesaurisate vob thesauros i ce lo vbi tinea non demolitur.

¶ Denunctiare est crimen alicuiꝰ supponunciare ita q ꝓpositio de augeat denunciatōnem vt in si. ff. depositi .l. j. in pīn Hosti autē in suma ti. de accu. rubrica de deuune §. j. dicit. Denunciatō est crimis alicuiꝰ apud iudicem sine inscriptōne legittime facta delacio ad penitenciam agendam vel aliam legittimā penam ipponendā. vel etiam ad vtrūq et §. sequenti. ipse distinguit quandā denūctiatōem. dicens q quedā est denunctiacio pīalis et euangelica. Et ad illam quilibet admittitur. Quedā vero iudicialis et canonica et ad illam nō quilibet admittit. vide ibi de illa et in reportatis jo. an. c. nouit de iud. et goff. in sum. ti. de accu. dicit q mādatum euangelicū. si peccauerit .ij. q. j. extendit msi ad illos q in magistratu sūt positi siue clici siue layci ar. xxxiij. q. iiij. duo ista noia .xviij. q. iiij. de pbrōrum. Cuo ad alios autem est consilium. Et hoc est verum in peccato commisso. Nam in committendo ommibus est preceptum xxij. q. v. hoc videt. Et dicit goff. se approbare dictum io. an et q quilibet admittatur ad denunceiandū dum bono zelo denunciet. ō sen. et re. vide. cum. i. et. a. sed licet infames et irregulares non tñ admittunt crimiosi qui sua crimina non corexerint presumit q malo zelo denunceient aliena. Distinguit tñ dicens denunctiatōem de peccato cōmisso esse euangelicā. Sed committēdo canonicā ad quaz quilibet admittit. vt de cogna. spiri. tua. Et sufficit quali scunq noticia. vt in .c. hoc videt ꝑ alle. Nec turpitudo ꝑpa obsistit de spō. Preterea nec impedit iuramentū ꝓcedēs xiij. di. neriu. Et nota q non sequit iste denunciat? est excoicat? publice et ne dū in iudicialibꝫ sed etiam in extraiudicialibus euitari et a legittimis actibꝫ remouei debet ergo est excōicat? quia forte excōicatus non est vt si post appellatōem legittima sētēcia lata sit in eum. non tñ fuit vt debuit ꝓsecut? appellatōem eandē ifra

tempus ab homine vel iure statutum ad ipsam prosequendam · c · licet de sen · ex li vj

¶ Demiqz nota archid · xiiij · dist demiqz

¶ Deplano aliquid dicit fieri quod nud ex sine figura ⁊ strepitu iudiciario facit de cuiꝰ ubi significato habes hodie plene de ubo sign in · cle · Sepe in · ocil vien de quo etiam archi de · elec · c · indepnitatibꝫ li · vj · sup uerbo strepitu et figura Et de accu · c · Sicut olim vbi statuunt psone ydonee simpliciter et de plano absq ulla iuris dcone sollicite inuestigantes ꝛc · Dicitur ergo iudex aliquid facere de plano quando sez non est in cōsistorio ut sez residens in loco quo iudicare consueuit aliq liter instructus sine iuris solemnitate aliquid facit statuit aut determinat ·

¶ Deportare est aliquem ꝑpetuo exilio dampnare sed relegare ad temp ꝰ · vt · ff · de inter · l · relegatoꝝ · §· dra

¶ Depositū sedz hosti · e · ti · est qd custodiendū alicui vel alicuiꝰ fidei datū est vel creditum i quo debet qui recipit maximā diligenciā habere qua in deposito contrahitur re obligacio · msti · qui mo recontrahobli · §· penult · Et dr depositum inter clicos comodatū vero inter vulgares · Rei autez deposite sicut ⁊ cōmodate dominiū retinemus · vt · ff · comodati · l · rei comodate · Et dr sedm hosti · a de ⁊ positum sic q ꝑpositio de augeat · Vel dr a de · i dest deorsum positum · alias seorsū positū sez a deponēte vt ostendat totum fidei eius cōmissum apud quem ponit quo ad custodiā · ⁊ uidet sepata custodia a deponente · Est ergo aliud pono aliud depono · vt ff · e · l · j Quid sit actio depositi directa ⁊ otraria reḡre s̄ actō depositi ·

¶ Depositariꝰ est apud quē res aliqua deponitur custodienda · ita sumit in autē tica · §· sed ⁊ etiā de depsi · Et differt a sequestro quia depositariꝰ ad hoc precise tenet vt depositori rem restituat Tenetur etiam maximā diligenciā adhibere · sed sequester neutri litigancium tenet pcise rem restituere sed in determinate illi qui uicerit

¶ Derelictū dr illud quod caret possessore vel quod in nullius est possessione · vt insti · de re · diuisi · § hoc amplius circa fi ·

¶ Derogare · est dimmuere vel in parte tollere vel detrahere · vt · ff · de ver · sig · l · derogator · Et differt ab abrogatore ibidem reḡre s̄ · abrogare ·

¶ Desidere est discordare ·

¶ Desertores dicunt clici qui ꝑpe ecclesie ministris destitutis ad alia uicio fuge se trāsferūt vel confugerūt · vt · xxj · q · iij · placuit · ⁊ hoc sedm can̄ · Sed sedz leges desertores dicunt milites uicio fuge suā miliciam deserentes · vt · C · e · ti · l · j · ⁊ ij · li · duodecimo ·

¶ Desertum est locus non habitatꝰ pm tus neqz cultꝰ vltra memoriam hominuz ut · c · j · de ver · sig · li · vj ·

¶ Desuetudo ⁊ consuetudo differūt secundū bart · in · l · de quibus · ff · de legibꝰ super verbo desuetudine Nam consuetudo est qn̄ fit contra legem p ipsā consuetudinem · Sed desuetudo qn̄ non utimur aliqua lege in iure posita · De hoc nota i ꝑ hennio institutōm in fi · ⁊ in glo l · palle ·

¶ Detestari est absenti denunciare testibus adhibitis · vt · l · subsignatū · §· j · ⁊ · l · sequenti · ff · de ver · signi · Aliter aūt detestare est facta alicuiꝰ abrenūciare spernere vel abhominari seu non approbare vel est execrare vel describi res aliquas ⁊ eas que quales ⁊ quante sūt scripto cōprehendi · vt · ff · l · palle ·

¶ Detestacio · est cum testibus facta denunciacio ·

¶ Deierare est fidē iurare · c · in lris de testi · ⁊ · c · lras de presūp ·

¶ Deuns est una pars assis que ex · xj · unciis perficitur · insti · de heredi · insti · c · hereditas ·

¶ Dextans est pars assis que ex · x · unciis pficit nec respicit totum vt in · §· pal require s̄ · as ·

¶ Deus dedit est ꝑprium nomē · c · tanta de symonia siliter deodatꝰ · e · ti · c · iij · Et sic nomē ꝑpium diuersimode compōitur

Dñq̄ ex no nie ⁊ ꝓticipio·q̄ñq̄ ex nomie ⁊ verbo·Dñq̄ ex ꝓnoie verbo ⁊ noie ·vt quoviultdeus·vt·c.j·de iudi. Nec valet argumētum ab ethymoloya noīs ꝓpriꝫ qz ad placitum impomt̄. Sed noīs appellatiui q̄ñq̄ sic sez negatiue ·vt·l·si quis in fundi vocabulo·ff·dele·j· patet in noīb mutuum testamētū·

Dictatozes olim dicti fuerūt qui summum magistratū gerebant ·quoz erat in maioribz causis sentēcias ferre siue dictare·vt·ff·de ori·iuris·l·ij·Et ꝓpō dicuntur auctozes quoz creati fuerūt tres a romanis post cesares·

Ditio est idem quod potestas·vt·ff·de ori·iuris·l·ij·§·capta·⁊·ij·q·vj·c·a iudicibus ad fi. inde iurisdēo·⁊ cōponitur ab hoc noie·

Dyacon9 grece dr̄ minister latine·quia sicut in sacerdote consecracio ita in dyaco no ministeriꝫ dispēsacio habetur·Et ypo dyacones grece dicunt̄ subdyacoī latine quia subiacent ꝑceptis leuitarum·Et apud hebreos nathinei vocāt̄ vt habes·xxj. di. cleros·

Dyascoli vel dyascoles dicuntur iasiꝫ idest dictatozes vel distinctozes legis ꝫ est publice racionis·Et secundum hoc accipitur m glo·de ta·te·stri vel pic·C·li·xij·

Dieta in vna sigmficatōne est cenaculum quo die magis q̄ nocte solent hoīes residere·vt·ff·de dona·l·lucius·Vel do muncula constructa in ortis ꝑ colligēdis fructibz seu oblectatōms gracia·Ita capitur in·l·senat9·§·marcellus·ff·dele·j· In alia vero sigmficatōne dr̄ spaciū vm9 diei·vel lapsus·Tercio est vm9 diei opacio·Quarto est vm9 diei certa ⁊ determinata omestio·Continet autē dieta legal' xx·miliaria ytalica Dieta vulgaris dicit̄ illa que habetur secundum consuetudinem regioms·

Dietarij dicunt̄ qui in cenaclo alieno se dirigunt animo furandi a dieta sedum ꝓpriam sigficatōnem sic dicti·⁊ sic exponitur in·l·saeculari9 in pn̄·ff·de edi·edic·

Dyademа ꝓprie est corona impialis· Et est solum de auro ⁊ lapidibz preciosis a dya·idest duo ⁊ demo quia ex sui rotunditate pncipiū demit ⁊ finem·sedm jo·an in cle·romani·de iur̄iur̄·

Dyabolus idest qd demon·a dya qd est duo ⁊ bolus morsus quasi mordēs corpus ⁊ animam·Et creat9 est bon9 sed ex libero arbitrio fact9 est malus ymo adhuc habet liberꝫ arbitriū·sed illud est tm̄ ad malum alioquin non demereret̄ ⁊ cottidie peyor efficeret̄·Similit̄ angel9 habet liberꝫ arbitriū quo cottidie meret̄ ⁊ melior fit·hoc ergo ad bonū tm̄·Homo vero habet liberꝫ arbitriū eque ad bonum ⁊ ad malum sedm glo·xxiij·di·in nomine dn̄i·vbi tex·dicit q̄ in consecratōne epi querendū est post multa si credat q̄ dyabolus non per ordmatōnem ·sed per arbitrium fact9 est malus quia ꝫ q̄libz credere tenetur·

Diffimitiua sētecia·reg̃re·j·sētēcia·

Difficile dr̄ q̄ñq̄ quod nullo modo fit ñ·q·vj·biduum·v·sed aduersus ⁊ glo· fi·de testi·c·pn̄ciū expomt de facili nō id est nullo modo·

Digestum sedz azo·in fū·de we·iu. enucli·dicitur legalis liber qui alio noie vocatur pandecta seu liber pandectarꝫ ex eo quia omnes disputatōes ⁊ decisiones legittimas in se habet ⁊ q̄ vndiq̄ collectionem in summis recipit in centū q̄nq̄ginta pene milia versuum totum op9 pficiens· ⁊ in·q̄nq̄gita ·libros peciales digessit impator·Collect9 autē fuit iste liber ex veteri iure quod ab vrbe romana conditum ⁊ a romoli tēpibz vsq̄z ad tēpa iustiniani fere ꝑ mille ⁊·cccc·annos confuse statutum obtinuit·Et extēdebat̄ in duo milia pene librorum·⁊ trecies centena milia versuum·§·vel responsorum ·vt patet d we iu·enucli·l·ij·§·cum omnia ·Quare autez pandecta diuisa fuit in tres libros vl' volumina quoꝝ ꝓmū vocat̄·ff·vet9 ·sedm infortiatum·tercū·ff·nouū· Rō quia a

duob⁹ impatorib⁹ nunccupatis ℔ nomie fridericus · postea maturiꝰ rummatū est · ergo scribit᷑ p duplex ff scd̄m quosdam · Dicitur autē pandecta a pan · i dest totū ⁊ decta doctrina · quia ibi est tota doctrina omniū uiris consultoꝝ vt in · § · palleum omnia · Et in ꝓhemio institutōnem · sed uocat᷑ · ff · ideo quia omnia deciendа ibi digerūt᷑ ⁊ soluunt᷑ scd̄m azo · accursiuū · in pn̄ · insti · Et nota jo · an · in ꝓhemio cle · ꝙ · ff · capit᷑ alibi pro decoctum · xxxv · q · ix · aplice de conse · di · v · ne tles ⁊ · c · preces · Quidam dicunt q̄ iste liber olim p duplex · dd · scribebat᷑ vel p d ⁊ g sed postea p uicium scriptoris corruptus sit · Sed ꝓma ratio apparet melior scz q̄ · ff · scribat᷑ contra morem omniū legalium librorꝝ p duplex · ff · ꝙ⁹ ille due lr̄e nec in prin · nec in fine huiꝰ nois · ff · ponant᷑ Ideo quia ille liber fuit digestus scd̄a lo per duos fridericos impatores a quorum cuiuslibet nomie sumpta est ꝓma lr̄a · f · ⁊ sic erunt duo ff licet illa ratio alijs nō placeat quia neuter illorꝝ impatorū aliquid fecit exceptis paucis constitutōnib⁹ positis in usibus feudorꝝ · Dicunt ergo esse uicium scriptorꝝ · Et vnꝰ illorꝝ librorum noiatꝰ est infortiatū · quia cum rome essꝫ studiū amissū ⁊ bonomie moleret ⁊ eiꝰ recupatōne facta rauenne cum esset amissū uis est redditū forte cum multa assime q̄ deerāt ⁊ sic fumit᷑ in pro valde · Alij dicunt q̄ fortes leges in eo sunt sed certe ⁊ in veteri alij ab inuentore seu auctore sic noiatum dicunt · vel dr̄ q̄ nomia magistralia sunt quare non est de eis disputandū · quia relinq̄t᷑ ptinacib⁹ scd̄m tullū Et qr plura sūt negocia ꝙ⁹ uocabla · ff · d · pscp ubis · l · natura em̄ Alij ab infortiato incaldeo uocabulo quod est dispositio quia ultime dispositōes in eo sunt · vnde · Sum liber fortis disponēs spolia mōtis Et clausis portis me discat lector in ortis · Nec in glo · j · huiꝰ libri · Et dr̄ q̄ vnꝰ fridericꝰ de predictis qui fecit auten · omnes pegrini · C · coia de suc · Autētica habita nē natus fuit in ciuitat᷑ panormitana ex antiquissima muliere ne crederetur partus esse suppositum publice in medio palacij peperit ·

¶ Dignitas quid sit scd̄m archi · patet de consue · c · j · li · vj · in glo · ⁊ hoc erat contra que est notabilis · Dignitas q̄nq̄ idē est quod potestas vel condicio vel prerogatiua secularis · vt · xxiij · q · v · admistratores · ⁊ · C · de dign · li · xj · Et sic iudex dicitur habere dignitatē · vt · ff · de albo scriben · l · vlt · De hoc etiam notat᷑ · iiij · q iij · in prin · Item dignitas est quedam p eminencia ecclesie vel in ecclesia · c · ꝙ⁹ de ver · sig · unde nota jo · an · iiij · di · demq̄ et vin ⁊ bern · de cle · non re · c · iij ⁊ de preben de multa Et quot modis sumat᷑ dignitas notat᷑ etiā de rescriptis · Sedes aplica in glo · sup verbo maiores que incipit · sed quas psonas · Dnq̄ autē sumitur stricti⁹ p eminencia p̄rogatiue psone ecclesiastice que p̄rogatiua etiam dicit᷑ pso nat⁹ qui cognoscit᷑ qn̄ aliquis habz prerogatiuā in choro vel capitulo in opciombꝰ impcessoib⁹ iuocib⁹ dandis ⁊ similib⁹ plus ꝙ⁹ alij canonici sui ordmis · vt in dco c · j de c ōsue · palle · cum silibz · Et illa cognoscit᷑ hijs modis · Primo qn̄ quis habz admistratōnem rex ecclesie cum iurisdictione · Secundo qn̄ habet nomen dignitatis ⁊ platōnem seu p̄rogatiuā tam in choro ꝙ⁹ in capitulo · Tercio qn̄ ex consuetudine ecclesie habet᷑ aliq̄s in dignitate · unde archi · vbi supra ·

¶ Dilacio est tēporis in causa progacio · Et dilatōnum scd̄m hosti · in sum · ti · de dila · §. j Alie sunt citatorie que dant᷑ vocato ad causā adueniendū ad iudicem ante lit · conte · infra quas citat⁹ se ꝓparuit vt veniat in termino ⁊ nichilomin⁹ post terminum · vt de offi · dele · consuluit de quibus ff · de iudi · l · ad peptoris cum sequen · ysq̄ ad legē de qua re · Et alie sunt restitutorie que dant᷑ hijs qui spoliati fuerūt seu sunt · vel que dant᷑ ad appellandū que sūt · x · diez · vel ad restitutōnem in integꝝ

petendam que olim infra annum vtilem · hodie quap rienniū continuū dant vt · C 8 · in · ite · restitu · l · fi · Alie sunt deliberat orie q dant reis ad deliberandū de qbus C · de · lit · con · in autentica offerat hodie canonisata · iij · q iij · §· Offerat Alie sūt pē ptorie que dant uolenti pbare de quib⁹ in · l · i · C · de · dila. Alie sūt exautorie que dant condempnato ap hoc qđ satisfaciat de hijs · l · ij · C · de · usu · Alie sūt reuocato rie q dant habētib⁹ ius reuocādi domum de qbus habet · l · ij · §· legatis · ff · de · iudi Alie sūt uocatorie siue feriales vt de fe rijs · ff · e · ti · ꝛ · xv · q · iiij · p totū Alie p= secutorie que dant ad appellatōnem p= sequendam de qb⁹ in autē · ei qui appellat C · de · tēp · app · Alie sūt saluato rievt peni tēciales alie pceptorie de quibus de · app pteria alie electorie vt de cōsuli qui ex pub lico · ff · de adop · l · mācipio ꝛ de · elec · ne p đfectu alie exptorie vt de · frig · ꝛ male laudabilez alie exemptorie vtqui mat ac eusare possunt · c · fi · et · C · đ inge · ma · l · diffamari alie refutatorie vt de · app · pso= nas ꝛ · c · ij · Require et · c · Sepe de · eleci · dudū de renūc uenens alie exceptorie sez ad pponendas exceptiones concessas a iure de · excep · pastoralis hos mos ꝛ spe= cies laci? psequit hosti ibid ꝛ in spe · e · ti · ꝛ plēs addit specu vide ibidem ꝛ glo sume · iij · q · ij · declarat notabiliter quinq species inducia ꝛ vel dilatōnum · Specu aut enumerat · xx · in ti · de dila · §· j · Et ho sti · in sum · e · ti · §· j · Nam restitutorie idu cie dabant olim spoliatis vel eiectis ꝛ tā dem restitutis infra quas a iudicio ꝛ stre pitu quiescebant ꝛ erant nō minores sex mensium nec maiores anno · iij · q · ij · eiec ctis Vel veri? erant arbitrarie · c · si eps e · q · ꝛ deliberatorie dant ante lit · conte · Cum em citat? venit ad iudicem porrigi tur ei libeli? quo oblato dant a iudice inducie · xx · diez ꝛ in quib⁹ deliberat reus vt cedat vel contēdat siue iudicē recusat Et talis excepcio dilatoria est · Ideo an lit · conte · pponenda de re iudi · cum inter monasteriū · Et exceptio recusatoia iudi cis debet ꝑma esse inter dilatorias qua ob missa si alie pponant ad ipsā rediri non pōt misi ex noua causa · Dant etiā ante lit conte que paternales adiectiones inducī arum · vt · v · q · ij · pnti pparatorie vero dā tur per lit · conte · pbare volentib⁹ infra quas ppararent suas pbatōnes quar spa cium moderādū est vt dicit lex · iij · q · iij spaciū · Et dant tam actori q reo ꝛ tm semicis · vt in · §· spaciū palle · misi casus emi gat inopinat? · Judicatorie aut dantur condēpnatis ꝛ sunt quatuor mensiū de re iudi · q ad consultacionē · Nec habent lo cum in causis criminalib⁹ in quib⁹ executō non defert misi in quatuor casibus · vt no tat goff · de iudi · §· ptibus · Et nota q in ciuilib⁹ causis pro qualibet causa necessa ria datur vnica dilacio Jn criminalib⁹ vero tres sunt reo ꝛ due actori · hec ex goff · in summa · e · ti ·

¶ Dilacio potest etiam sic describi sedum baldum · Est temp? quod habet certū pn cipiū ꝛ certum finē · Vel sic est tēp? datū a lege vel a iudice ptib⁹ ad veniendū · Et talis est duplex · scz prima que datur ab hoie vel iudice · Secda que dat a iure vel a lege · vt patet in rubrica de ferijs ·

¶ Dilapidare est res vel bona pdigalit ꝛ indifferēter erogare sedm qđ notat arc bidi · de rescrip · statutum · li · vj · ꝛ de elec quia sepe · e · li · ꝛ sic sumit in · l · si pro ea C · mandati · ꝛ · ff · de mino · l · verum cir= ca finem ·

¶ Dilitere est latere inde dilitescere inc hoatiuū ꝛ vtunt multū oratores dicen= tes vnde tibi scribendi capescant exordia mea · sane ratōnes dilitescit · Et habet in · l · dies festos · C · de ferijs · vbi dr taceat apitio aduocacio dilitescat · ꝛ venit a verbo dilitere a dis ꝛ latere ·

¶ Dimmucio capitis · require supra · ca pitis dimmucio

¶ Dyocesis sedm archi · de rescrip · statu cum li · vj · distinctio vel diuisio siue gub nacio quia diuisa ꝛ diuersa ē ab ecclesia

alteri9 ep̄atus ⁊ commissa gubernatōnuz vnius vt patet · vj · q · j · ep̄um · ⁊ · xvj · q · iij · quicūqz · ⁊ · c · licet · ⁊ · c · inter · ⁊ ibidē nota ⁊ de temp · ordi · c · cos · li · vj · Aliqñ sumit̄ pro regione vel ꝓuincia · Et sic forte capitur in · l · presides C · de offi · recto ꝓuincie · Aliqñ prouincia Etiam interdū pro parrochia · unde de hoc archi · ibidez ⁊ · vj · q · i · ep̄um · Et dr̄ a dya · idest duo ⁊ cesio idest sepacio quia sepat duas iuris dc̄ones Et nota q̄ appellatōne dyocesis non comp̄hēdit̄ ciuitas quia dignio9 sub minori comp̄hendi non debet Ioz ciuitas dignior est dioceſi · Sed appellatōne ciuitatis bene dyoceſis cōprehēdit̄ vt notat̄ in · c · rudolphus · de reſcrip · Et q̄ nomen ordinari9 plura cōprehēdat q̄ nomē dyoceſanus · unde glo · iij · cle · j · ō ui · ⁊ hoc ch̄. Et meli9 glo · in verbo dyoceſanis in cle · j · de iurepatronat9 ·

¶ Dyponduus est genus pōderis leuissimi · ex duobz assibus cōpositi · vt dicit beda · sup illud luce · xij · nonne qñqz passeres veniūt dypōdio · vel est as duplicat9 uidelicz xxiiij · uncie · Et nota iusti · de here · insti · §. si plures uncie · Et quod in numeris est vnum hoc in ponderibz est as · quod duo habet dypōdia Et dr̄ a dya qđ est duo ⁊ pond9 q̄si duplex pond9 leuissimi pōderis ·

¶ Discussor require · j · inspector ·

¶ Diser t9 vel diſertor est idem quod facūnd9 · Et inde dr̄ diſertacio ⁊ est ciuilis sapiēcia · vt · C · de · ord · cogni · l · qualis · inde venit suplatiu9 diſertissim9 · vt · C · de aduoca · qui diſerit iudicium vel petitionem in iudicio ·

¶ Diſiungere vel diſtinguēre · est cōferre data vel accepta vt in · l · cognoſcere · §. j · ff · de ver · sig ·

¶ Diſpendiū dr̄ dampnū vel detrimētū Aliter dr̄ longū ⁊ inutile compendiū vero breue ⁊ vtile de accu · qualiter ⁊ qñ ad fi · ⁊ · c · diſpendia de reſcrip · li · vj · in glo · ij · ⁊ cle · diſpēdiosam · ⁊ de iud · facit regula q̄ ob grām · ⁊c̄ de re · iuris · li · vj · inde diſpendiosus · idest dampnosus cle · palle · de iude · vbi concor · in glo · Quādoqz diſpendiū dr̄ idem quod tediosū absqz tñ vtilitate vt in uuribz pallega · diſpendia ⁊ qualiter ·

¶ Diſpensare est idem quod diſponere vnde diſpensatores dicunt̄ eo q̄ dominum alicui9 vel res diſponūt ⁊ ita accipit̄ in · l · diſpensatores · ff · de ſolu · Et dr̄ diſpensare quasi diuersa pensare uidelicet rigorem iuris relaxare p eum qui hoc facere non potest · Et si aliter fit nō est diſpēsare sed diſſipare ·

¶ Diſpensacio est iuris omnimis prouida relaxacio utilitate seu neceſſitate pensata sedm gwil · in spe · ti · de diſpen · Vel sic ē rigoris iuris p eum ad quem spectat canonice facta relaxacio · j · q · vij · niſi rigor ⁊ · c · sequēte · Quāqz tñ diſpensacio sumit̄ ipropꝛe sez pro iuris declaratōne vt in · c · quinta vallis de uīr uīr · put hoc ponit̄ in spe · ti · de legatōnibz rubrica de diſpensatōnibz · §. j · Itē sedm jo · an · quem sequit̄ antho9 de bu · Diſpensacio est quedā comunis mēsuracio ad singula · Et est de iure · concessa ꝓpter impossibilitatē ꝓui dē di de ommbz ꝑticularibz sicut naugātes quedā ꝓcipiūt vt alia salua sint · j · q · vij · diſpensatōnes · ⁊ traxit originem a deo q̄ ex sola miſericordia ⁊ diſpensatōne vniuersa creauit ⁊ ea subiecit homī · insti · de rediui · §. in pecudū · Et diſpensatō est quadruplex sez semiplena ad minores ordines vt · j · q · j · si quis hęretice Plena ad sacerdociū · j · q · vij · cōuenientibz · Plenior ad epiſcopū di · xij · nos conſuetudinem · Et plenissima ad primatū omnes ordines ⁊ dignitates · xxxiij · q · iiij · ipsa pietas vt nota · jo · an · in glo · c · palle · nos conſuetudines · Item nota q̄ diſpēsās debet habere intuitū boni vniuersi cum omis lex pro bōno publico sit inuenta · iiij · di · Erit aūt lex ⁊ intuitu rōnis ⁊ cauſe · Vnde est si diſpensacio fiat absqz intuitu ratōnis diſſipacio dr̄ vt nota · in · c · quia in tantū de p̄ben · in glo · vlt · etiam non tut9 est q̄ ad

deum cum quo ſine cauſa diſpēſat · vē no
bern · in · c · non eſt de w · ⁊ w · redemp ·
fa · xj · q · iij. is qui preeſt · ⁊ · ⁊ · xxiiij · q · j
manet · Et debent tria mouere diſpenſan=
tem · neceſſitas · vtilitas · ⁊ eiūdēs p̄roga
tiua meritoꝝ · j · q · vij · tali diuigio · ⁊ · c · ex
igunt Item diſpenſacio non conceditᵉ cui
q̄ ſed habenti legē condere ⁊ tollere et
ſic p̄ principem ⁊ papam vel eoꝝ auctorita
te fieri poteſt · Et dr̄ notanᵉ q̄ diſpenſās
debet reſpicere cōmodū vniuerſi quia ali
as uideretᵉ diſpenſacio ipoſſibilis cū ius
omune introductū ſit p̄ bono publico di
iiij · ſup̄ palle · Et q̄ diſpēſacio ius p̄uatuꝝ
dicatᵉ di · iij p̄uilegia · ⁊ ius publicum p̄
ferendū ſit p̄uato · c · bone · j · de poſtula ·
prela Sic em̄ diſpēſacio fit etiam p̄ bono
omūi Item nō dr̄ accepcio p̄cōaꝝque phi
betᵉ · c · nouit de iudi · ⁊ de re · uir̄ · in iu=
diciis · li · vj · Quando circa equales equa
lia ⁊ inequales ſeruantᵉ inequalia cum ho
mis non ſolum metu penaꝝ · verum etiam
p̄miorꝝ exhortatōne afficere debeam⁹ · ff ·
de iuſti · ⁊ iuris · l · j · Ideo bene concedit
vni quod alij denegatᵉ · Item licet conᵗ ius
naturale non admittatᵉ diſpenſacio · xiij ·
di · in pn̄ · Et ius omune fundetᵉ ſup na=
turali ratōne · di · j · conſuetudo · Tamē di
ſpenſans mouetᵉ rōne p̄ticulari conᵗ ius
omune quod non p̄t omnib⁹ p̄ticularib⁹
p̄uidere · ergo diſpenſatᵉ ſedm natural ⁊
equitatē ⁊ ratōnabiliter · Naꝝ qui p̄ alijs
labōrat p̄miatᵉ ⁊ plura ſenciet cōm oda q̄
habuit onera · vt in regla q̄ ſecit onꝰ ⁊c̄ ·
de re · iuris li · vj ·

Disputare eſt allegare vt videlicet in
tentōem ſuam p̄ p̄baciones in iudiciuꝝ de
ductas oſtēdere ⁊ eam uiribꝰ aſſeuerare
et roborare · vt · ix · q · iij · aliorꝝ · ⁊ · xxiij · q
viij · conuemoꝝ · ⁊ de fi · inſtru . inter dilec
tos de re · iu · abbate ſane · li · vj · cū ſilibus
Quot autē huiuſmōi allegatōnes ⁊ diſpu
tationes fieri debeant ſup̄ teſtibus ⁊ alijs
act · patet in · c · cauſis de teſti · ⁊ in · autē ·
e · ti · § · quia cum ſilib⁹ · de hac materia uid
ſpe · ti · de diſpu · § · allegare ·

Distrahere eſt vendē vt · ff · de contrā
hen · emp · ⁊ ven · l · ſi ita diſtrahit ⁊ · l · tē
alienam · ⁊ · l · quociens · e · ti · cum multis
ſimilibus ·

Demonſtracio idem ſignificat quod o
ſtenſio · Nam omne verbū vel factū p̄ qđ
aliquid oſtenditᵉ demonſtracio dr̄ . Ideo
dicit tex · in · l · certū · ff · ſi cer · pet · Certū
eſt quod nomie p̄prio vel alia demonſtra=
cione que uice nomis fungitᵉ oſtenditur
Et ſequitᵉ non refert an p̄pio nomie res
appellet vel digito oſtendatᵉ · Et licet fal
ſa demonſtracio nō ſit demonſtracio tñ ex
ea q̄ñq̄ ſumitᵉ ſignificatū ad inualidandū
actum qui alias ea non expreſſa eſſet va
lidus · verbi gra · teſtatoꝝ dicit lego vxoi
mee veſtem que cauſa eiꝰ parata eſt ꝫ ver
ba que cauſa eiꝰ ſunt demonſtratiua · Sed
pone q̄ nihil eſt paratum cauſa eius tunc
demonſtracio eſt falſa · Et dicit tex · in · l ·
Quintꝰ mutiꝰ · ff · de · an · ⁊ ar · lega · q̄ nul
lum eſt legatū · Secꝰ ſi diceret veſtē
meam purpureā que cauſa eiꝰ facta ē q̄
licet demonſtracio ſit fl̄a tñ apparet ꝺ re
legata p̄ verba p̄cedēcia · vt in · l · quintꝰ
mutiꝰ prealle · Item ſi dicat lego dotem ſi
nihil ſit in dote nullum eſt legatū q̄ ſi de
monſtracio eſt falſa non demonſtrat ⁊ non
apparet de legato niſi p̄ demōſtratōnem ·
l · iij · C · de fal · cau · Secus ſi dicat lego
centum que in dotem accepi Nam tūc va
let legatū licet demonſtracio ſit falſa · tñ
apparet de re legata · Item dicendo ti
tium filiū meum heredem inſtituo in caſu q̄
non eſt filiꝰ mihi non valet inſtitucio licꝫ
conſtet de p̄ſona · tñ voluntas teſtatoris
fuit inſtituere filiū. Et ſic illū titiū nō fi
lium inſtituere non voluit ꝑ non valꝫ vt
in · l · ſi pater C · de here · inſtitu · Similiter
ibi inſtituo titiū fratrē meū ſi ſcio nō eſſe
Fratrem licet vti fratrē fraterna dilectōe
diligam eum non valet inſtitutō · l · nemo
· § · j · ff · de here · inſtitu · Item ibi lego · x · q̄
ſunt in archa ſi ſunt in ea tm̄ q̄ñq̄ valꝫ le
gatum ad illa q̄ñq̄ · l · ſi ſeruꝰ · § · qui quīq̄
ff · dele · j · Et ſi nihil eſt in archa legatum

non valet. Sed ibi lego decem que debeo si mihil debeo adhuc valet legatū. l. si stichū dele. j. quia licet demōstracio sit falsa constat tn̄ de re legata Nā fla demonstracō nū p impedit ligatū vbi constat de re ⁊ voluntate Item ibi lego seyo. x. que ticius mihi debet. si ticius mihi mihil debet non valet legatū. l. si sit supra alle. Racio qz ex hoc legato signficatur cessio actionis legate. Non em̄ volui decem legare seyo sed cedi actionē sibi contra ticiū. modo si mihil debet ticius non pōt actio cedi cum mihil sit in legato. Item digito demōstrā do lego hunc equum ⁊ est bos non equs valet legatum. siliter etiam valeret pmissio talis. vt nota in. l. que extrinsecus. ff de ver. obli. quia p demonstratōem cū digito constat de corpe. misi aliūde appareret q ego credidisse equi m fuisse et bouem non fuisse legatur? Sed ibi lego bouem meum ⁊ non est bos sed equs non valet legatum. l. si quis in fūdo vocabulo ff. dele. j. Qui tn̄ appareret de voluntate vel quia istum equū solebat vocare bouem forte quia ibat lēte vel quia habebat grossū ventrem tunc valeret legatum. vt nota. in dicta. l. si quis in fundi vocabulo Item quidaz habebat duos seruos sez stichum fullonem ⁊ pamphilū pistorē sic legauit. lego vxori stichū seruuz meū pistorem quis istoz debebit an stichus vt sic falsa demonstratō p nomē pistoris non noceat. an pamphilus pistor vt demonstracio p nomē stichus non noceat. Dicit tex q si testator vere sciebat nomē ppium cuiusqz seruī tunc ille serus debet cuius nomen ppzium expzessit. ⁊ dicet in artificō errasse. Qui autē non vere sciebat nomen cuiusqz tunc debebit pistor ⁊ dicet in nomie ppo errasse. vt in. l. qui habebat de rebus. Item ibi seruus omunis est ticij et meus stipulat dnis suis dicit tex q refert an dicat dnis suis simpliciter an dicat ticio ⁊ meuo simpliciter. an apponat vtrīq nōia ppa ⁊ appellatiua. Item si tm̄ ponit nōia appellatiua dicendo dnis meis ut det eis stipulare. vt dnis ideo si sunt do mini p inequalibo porciombo ita eis inequaliter acquirit. Qui ppria nomia tenne licet sint inequaliter domini eis acquirit equaliter sicut vm̄ insolidum nomiatim stipularet. si p vtrūqz sez noia ppria ⁊ appellatiua referr quod nom̄ pcedat an ppium vl appellatiuum. Nam si ppium pcedit eis equaliter acquirit. si appellatiuū pcedit tunc acquirit eis put sunt dni. l. si seruus omunis. ff. de sti. seruoz. Item ibi iudex pcipit seruienti vt citet petz iohannis ipse citat petrum martini sub noie petri iohannis. Dicit q si hic citat? sub nomine petri litigabat coram illo iudice ⁊ in illo litigio iudex fecit eum citari valet citacio qz constat de corpore. ⁊ q de illo tam iudex q pars litigās egit Idem dic si non litigabat coram illo sed omuniter sic vocabatur quia tam iudex q pars litigans se retulit ad illud corp? quia sic omunit vocabat licet in rei veritate alio nomie vocetur idem si non cōmuniter sic uocetur sed est de illo maleficio vel debito de quo querit reputatus obnoxius quia tam iudex q pars aduersa de tali sentit Non obstat de ysaac qui benedixit jacob ⁊ anim? referebat sup esau. Nam anim? sup fere batur sup illo corpe quod erat jacob licet crederetur q esset esau ⁊ ideo tenuit bn̄ dictio in jacob que pcedebat ex animo ⁊ facto ipsi? ysaac bndicentis. Secus in citacōe que fit p ꝑsonā ⁊ nō pcedit misi ex animo iudicis. l. fi. C. de exhi. reorum

Diuertere Est discedere diuorcio idē cōtractu matrimonij Unde dicitur mulier diuertit a uiro suo vt. l. in. ff. de diuor. et. l. si ita filia. ff. e. ti.

Diuinatō accipitur triplicit primo pro scīencia theologie a qua theologi dicuntur diuini Secūdo p scientia infusa a deo Et sic accipitur pubioz. xlij. c. diuinacio in libris regis naminui ditō non errauit os eius ⁊c Tercio p scientia magica vel fallaci pphanatōe vel pphetisatōe quia fatui pphete ⁊ magi fingunt se pūdere vel

pscire futura ita capitur in·l· nemo· C· de male ⁊ mathe ⁊c ⁊ sic dicit diuinacio a diuino as are idest uaticinari vel futra pdicere Venus autē diuinatōnis a plis fertur esse ablatū ⁊ diuini dicti sunt qua si deo plem· Sunt autē duo gña diuinatōnis cuiꝰ quidā quatuor dixert esse genera. Et habentur hec omnia: xxvj·q·iij· c·j· in pin·

¶ Diuorciū sedm goff· ⁊ hosti in sūma e·ti·§·j· est inter virum ⁊ mulierem legitime facta sepacio· Et dr legittime idest quos de iis diuinit hō nō separet sez uolēter ⁊ absq; ratōne· Non em homo sepat quos pena dampnat quos reatꝰ accusat quos maleficiū coartat· xxxij·q·ij· quos deus· ⁊ de consanḡ· ⁊ affim· c· de inst· de libro· Et dr a diuersitate mencīū qua hij qui mrimoniū distrahunt in diuersas pres eunt· vt· ff· e·ti·l·j·⁊·ij·⁊·ff· de ver sig·l· inter stupz·§·diuorciū ⁊·l· inc diuorciū· Hic ergo dictum est a diuorciando quia in veritate diuersesunt mentes diuorciatorum que prius erāt coniuncte vnitorum quare etiam repudiū dici solet ff·e·ti·⁊ C·de repudijs·

¶ Dyuus idest sacer vel diuin?

¶ Dyualem accipere idest eccl̄am ipialez per quam reuelata est quātitas que solita erat dari in ordinatōne pontificis·

¶ Dies est duplex naturalis ⁊ artificialis· Naturalis est que more romano incipit a media nocte ⁊ alteri sequēti media nocte finitur·l·romano more·ff·de feriis Et sigmficat put quinus sigmficādi modus declarat· Nam ibi heredem instituo ex die tali vsq; ad diem talem dies nichil facit· quia tollit dies ⁊ dispositō remanet pura·l·hereditas·ff·de here·inst·similiter ibi· Constituo predio tuo seruitutem a tali die vsq; ad talem diem·ff·de seruit·l·iiij· Ratio quia hoc casu ⁊ pcedenti sic ei uliter disponit· vt nihil sigmficet ipso iure sed in effectu Item ibi pmitto tibi ascendere capitolium prima die qua mortuꝰ ero nihil sigmficat quia subiecta materia sigmficare nō dat· Sed ibi lego tibi fundū post decendiū per hāc diei appositōez impedit trāslacio dominij· vt in l·sepromꝰ·ff·de vsufruc·lega· ⁊ tn ibi pmitto tibi·x·pꝰ decēdiū nō ipedit obli, l·cēteſimꝰ·§·de ver·obli· ⁊ ita dies apposita sigmficat ibi dominiū impediri hic autē non sigmficat obligatōez impediri ꝫ tm̄ executōez· sed q̄ sit rō diuersitatis doctorez se multū inuoluūt· pōt tn dici ista rō qz si impediret obligacō nulla essꝫ pmissio vel legatū· nā ad id tꝰ trahi nō potest· Decius in odēoe q̄ de sui natura retrotrahit sed dies certa nō pōt sic retrotrahi in dnio ⁊ sic dies optime impedit dnij translationem· Item ibi promitto tibi qua die michi placebit valet dispositio· quia dies seu tempus potest poni in veritate obligandi licet non ipse actus· Etiam dies incertus pro condictione habetur· vt in·l·dies incertus·ff· de condic ⁊ demonst·

¶ Dictice sunt columpne ecclesie in quibus ymagines patrum in suo kathalogo ponunt· Vel sūt tabule scribēdi vel pīgendi a dicto dicte·

¶ Doctrans est quedam pars assis· que ex nouem vncijs perficitur· nec dicitur ad totum· vt instituto·de here·inst· ·§·hereditas·

¶ Docibilis proprie dicitur liber· Sed docilis est homo doctrinalis· ponitur tamen vnum pro reliquo· xxiij· dist· Nisi episcopus in principio· Et petrus in Epistola Erunt oīs dociles dc·xxxvj· di·§·ecce·

¶ Doli actio require supra· Actio de dolo·

¶ Dolus malus secundum hosti·e·ti· in summa· ⁊ goffre· Est calliditas fallacia machinacio ad circumueniendum decipiendum seu fallendum alterum adhibita· vt· ff· eodem titulo· lege prima· ·§·primo· Et committitur calliditas talis in tacendo vel dissimlando· vnde salomon· qui dissimilat iniurīa calli dissimꝰ ē

Et potest poni exemplū in vēditore si sciebat seruitutem deberi vel rem alienam vel alij obligatā esse nec certificauit emptorem tenet ei quia dolo malo versat? est. de hoc de rescrip. c. sup lris. xxv. q. ij prescriptum. Sed fallacia omittit in mēciendo et falsū asserēdo contra conscientiā Vnde augu. Mendaciū est fla vocis significatō cum intētōne fallendi. xxij. q. ij. §. ille ergo. Machinacio omittit ex pte verboz. xxij. q. v. queq3 arte verboz. nā machinacio est occulta insidiacio. Dicit autē dolus malus ad dram doli boni Nam dolus bonus est qñ aduersus latronē vel inimicum quis machinat multo forciq3 in hostem publicum. xxij. q. ij. vtilem. et queritur. et xxiij. q. viij. vt pridē. ff. dele ij. l. cum pater. §. tricia ad fi. Et talis dol? fraudē excludit ff. dele. l. ij. palle. Est tn hosti. fides seruanda fidem seruanti. xxiij q. j. noli existimare Vnde veteres dolum bonum vocabant solerciā. vt. ff. e. ti. l. j. §. non fiut. Vnde dicim? iste est bone in dolis quasi bonum dolū int? habens i deest ingenij et solerciam. Vnde et salomon in iudicando meretrices bonum dolū adhibuit i deest ingenij de pūp. c. afferte. Itē dolus bon? fraudem excludit palle. l. cū pater. Item dolus fraus et simlacio sunt nomia reatuū qui nunq3 pmittunt a canone Et qui peccat nō peccat de legis auctoritate. xxiij. q. iiij. qui peccat. Et vtilis simlacio est de bijs que ui met? we causa fiunt. Vnde. Nil refert armis contingat palma dolo we Nam dolus est uirt? quaz quis in hoste requirit. Sed nedum quis alienam pfidiam arguat pp̄am fidem soluat. xxij. q. iiij. innocens. Et quomō ex dolo dat actio doli que dr subsidiaria cū nullum aliud remediū supest. De hoc iude goff. Et nota dram inter ista quinq3 noia dolus. lata culpa. leuis culpa. leuissima culpa et casus fortuit? Nam dolus est iniudiosa vel studiosa. machinacio ad aliquē decipiendū vt supra dēm est de dolo malo Verbi gra Deposuisti penes me libz. et ego dolose ad finem q3 ad ticiū quem scio furem esse et qui vult furari libz tuū in domo mea mtre facia dimitto ostiū aptū vt intret et furet. ego teneor de depposito sb tracto quia omisi dolum Sed lata culpa est non intelligere quod omnes intelligūt vel nescire quod omnes sciūt vel quod maior pars scit. Leuis culpa est desidia vel negligencia Sed leuissima culpa est que aliq3 modo potuit ꝓuideri. Et casus fortuit? est inopinat? quia rei euent? qui a nullo diligenti potuit ꝓcaueri. vt inundacio naufragium ruina incendiū tēpestas incursus latronū. De quibz instit. qui re. contra obli. §. Itē is cui. Et ibi melius q3 aliqua alia lege. et. C. de pignor. acq3. l. q fortuitis. Et qñ dolum adhibet reus intelligenda sunt verba sēdm q3 actor intellig. alias debent intelligi verba in ꝓpo sēsu. de spon. c. ex lris in tex. et glo. Item qui dolum obicit dolum ꝓbabit. l. quociens. ff. de proba. Hoc tn fallit in pastore qui negat suo dolo vel negligencia ouem perisse et in custode carceris ar. ff. de eden. l. si quis §. vlt. Item dolus est fraus et non e conuerso. ff. de pact. l iuris gencium. §. dolo Sed contra. ff. de re. iu. l. fraudem vbi dr q3 fraus non fit sine dolo. Soluco fraus fit dupliciter Vno modo de re cuz consilio et sic nuuq3 fit sine dolo. Alio mō de re sine consilio. vt qñ quis decepit aliquem re ipsa ignorāter et sic fit sine dolo.

¶ Dignitas iude supra. et significat latius et strictius sēdum vsum ecclesiaz. naz quod in vna ecclesia continet sub nomine dignitatis in alia cōtinet noīe officij et econtra put cuiusuis ecclesie vsus habet. Repit etiam latissima significatō pro quanis excellencia. verbigra Relinquit princi. princeps morit ante diem legati cedentē debetur successori. Racō quia videtur legatum esse dignitati significato sūpto ex hoc q3 relictum est sub noīe dignitatis. Dignitas autē non morit. xij. q. ij liberti. sed ibi relinquit auguste ipsa em moritur ante diem legati cedātē legatum

perit · l · cum principi eum · l · sequē · ff · de
ñ · Ratio quia cum dignitatē non ex se sed
ex augusto habebat · non uidet ei reliqui
sub ꝑpo noie dignitatis sed sub noie ꝑpo
Et pinde est ac si noie ꝓprio relictū esset
ei · Ideo non debet auguste succedenti ni
si quocūqꝫ alio medio ꝓbabili concludere
ret voluntas testatoris · Ex hijs · bar · de
cidit talem q̄stionē · Si relinquit epo eo
mortuo ante diem debet successori cū vi-
carius non habeat dignitatē ex se sed ab
epo · Et breuiter voluntas disponētis de
bet inspici · Item ibi concedo dño johām
uidet concessū psone significato sumpto
a noie ꝓprio · Si vero ponit nomē appella
tiuum tm uideret relictū dignitati · Si
vero ponit vtrūqꝫ ꝑpm ⁊ appellatiuum
dignitatis tunc distinguit si ꝑprium pre
cedit uidet concedere psone · Si appel
latiuū dignitatis vel ecclesie ꝑcedit tūc
dignitati concessū uidet · ℔ p bart · in · l
ciuibꝰ · ff · de re · dubijs

¶ Directum verbum est quod significat
vt ille cui relinquit vel in quem disponit
sua manu recipiat · Sed obliquū verbuz
quod significat vt de manu alteri⁹ accipi-
at · Et omune verbū est quod vtrāqꝫ sig
nificatōem habet · verbi gra · directū ver-
buz vt instituo quia signficat q̄ instituꝰ
sua ⁊ non alteri⁹ manu accipiat · ff · de he
re · insti · p totū ti · idē in verbo heres esto
e · ti · ⁊ in verbo acceresceat · vt in ti · C · qñ ñ
pe · per · pet · acci · Idem in verbis accipi-
at lego capiat quia sunt directe signficā
cia obliquū verbū vt restitutus · l · restitu
ta · p totū ti · ff · ad trebel · Item ibi volo
q̄ talem heredem recipias quia tunc per
fidei cōmissū pars hereditatis est illi re
stituenda · l · pater filiū · § fi · dele · iij · Idē
ibi roganti ticiū heredē facias · l ex facto
in pin · ff · ad trebel · Nam p hoc uidet
velle ⁊ intelligere q̄ hereditatē suam sibi
restituat ⁊ sic non directo heredem illum
faciat · Idem in verbo detur · l · fundi tre
batōni · ff · de vsufruc · le · Et breuiter om
ne verbum significās q̄ quis de manu alte

rius accipiat est obliquū de omni verbo
vt substituo · Nam si pagan⁹ substituit
filio impuberi q̄cunqꝫ decesserit p verbū
substituo hec ſbstitucio est fidei cōmissaria
vt nota · in · l · centurio · ff · de vulga · sub-
sti · Si autē substituit filio si heres nō erit
substituꝰ admittit ex directo suo iure ·
Est ergo omune quia habet vtrūqꝫ signi
ficatōnem ⁊ rōnem quare non est directū
sicut illud verbū instituo dat bart q̄ mag
gnale est · nam in loco alteri⁹ qualitercun-
posit⁹ dr substituꝰ etiam in singularibz le
gatis · Dec⁹ de verbo instituo · Idem in
hijs verbis puenias ptineat habeas retine
at remaneat reuertat deuoluat puertat
succedat · Et breuiter quodcunqꝫ verbū
signficat sic vtroqꝫ modo q̄ quis sua ma
nu habeat vel ab alio dr onē · vt nota bar
in · l · centurio pal ·

¶ Dispositum in vno vtrūqꝫ significet
tm illa vel etiā disposita in alia · Distingue
aut factū est de negando in vno ⁊ queris
an significet concessionem in alio ⁊ econtra
factum est de concedēdo in vno ⁊ queris
an significet denegatōnē in alio Secūdo
si dispositum in vno habet casū signifi-
catum a contrario sēsu an significet dispo-
sitōnem contriā in illo casu · Tercio si ē di
spositum in fauorem an significet dispo-
situm in odiū vel econtra · Quarto an dispo
situm in vno simpliciter significet extensi
onem in alio · Pro quo notādum licet re
gula sit q̄ dispositum sit in vno significet
tantū in illo · quia illud continet quod si
gnificat · Nūqꝫ tm significatum extendit
put ex quonus modo significandi ꝓbabi
li concludit · vnde ad pmum quesitū di-
cendo respondet q̄ dispositum de negā
do in vno significat concessionē in alio ⁊c
Verbi gra · Testatoꝛ dicit lego domū ex-
cepto tali instrumēto p hoc delegatū sig
nificat in alijs instrumētis concessū · l · q̄
situm · § idem respondit · v · demqꝫ · ff · de
here · insti · Item ibi muto denegat esse p
curatoꝛem ⁊ pupillo testem signficat q̄
alijs conceditur · Item dic in oi bo edicto

phibitoriis · l · cũm ptor · ff · de iudi · Nã quod de vno negatur de alio conceditur xxv · di · qualis · xv q · iij · ex eo · Similiẽ cõcessium in vno significat denegatũ in alio · quia econtra quod devno concedit de alio negari iudetur · l · cũm ita legatus ff · de condic · & demonst · Et nota in · c · nõ ne de presũp · & · l · quesitũ · § · j · ff · de instru · instruc · instruc · qs le · verbigra · testator dicit sic lego duas statuas marmoreas & omne marmor · per hoc q dicit duas statuas iudet denegare de alijs statuis nec comphendũt sub illis verbis generalib? & omne marmor vt lex cum hres · § · j · dele iij · Item ibi collegium concedit aliquib? alijs iudet denegatum vt in ti · de coll' · il li · C · itẽ ibi mulier p bonis paternalibus idest bonis que tradit marito supra dotẽ & non p dote si sibi puidet q alique res sunt pignori obligate tunc alie res mariti non sunt sibi pignori obligate · Et tñ si sibi non puideret omnes essent sibi obligate pignori Et sic dispositio i vno opatur denegatõne in alio · vt · l · fi · C · de pac · Conuẽtam sup dote quam sup dona ptermup · Item ibi in scdo casu respondet q dispositum in vno si habet casũ signatus a contrio sensu tunc significat dispositoem contrariam in illo casu · verbi gra · Debes mihi pecuniã pure nutu meo pmisticio sub condcõne si ex azia venerit dispositus iudet id quod sub contraria dispositõne scz si non venerit eam mihi non debeas Et ista dispositio contraria cõtrario non tollitur casu ex istis verbis dispositõnis seu ex eor significato expresso · Sed aliũde vt · l · pecuniã · ff · si cer pet · Idem legatũ pure ad epatum sub condictõne sub contraria condcõne datum esse intelligit · vt · l · aliqñ in fi · ff · de condic · & demonst vbi tex non dicit · Datũ est sed datu intelligitur facit quod notat glo in · l · apud antiquos sup verbo coniecturã · C · de fur · Item ibi dando dotem mulieri stipl'or mihi reddi si per diuorciuum matrimoniũ fuerit solutũ hoc casu in casu contrario scz si fuerit solutum non per diuorciũ sed per mortẽ · michil iudeor disponere · l · si cum dote · ff · solu · ma · Itẽ ibi Cõuenticulã illicitam fieri phibem? extra ecclesiam · l · conuẽticulam C · de epis · & cle · Non ideo sequit q in ecclesia pmittat fieri · quia contra rõem naturalem & ciuilem est · & sic hec verba extra ecclesiã ibi nihil opant sed ibi ponuntur quia de facto non fiebat i ecclesijs s extra in puatis domib? · Et sic lex phibz morbum vriectẽ quia quod medicamẽta morbis hoc exhibent iura negocijs · Jn autẽt · hec constitucio que ino istitu · i pñ coll' · viij · facit · c · vt constitueret · l · dis · Idem in tercio mẽbro respondet q in dispositio in fauorẽ significat etiã dispoitũ in lesionẽ · vt si contrahẽdo tecum societatẽ dico paciscendo q habeo duas ptes lucri & tu terciam significat alia dispocio q etiam habeo duas ptes dampni & tu terciam · insti · p socio § · illud · & sic significat dispocio retrotua dispositi in lesionẽ disponentis seu paciscentis sui fauore · Ex hỹ decidit questio talis q qui impetrauit gciam ad prebendas integras non habz graciam ad semipbendas quia in semipbendis mihil est dispositum · Item iudei non possũt conuenirj die sabbati & non possũt conuenire C · de iudeis l · die sabbati seco uenirj nec posse conuenire dispomit expse & significat ex vbis dispositiuis · Nec hoc dispositum q non possũt conuenirj retorquet in eor lesionẽ q non possint conuenire quia dispocio vtrunq continet · ergo mihil significat aliunde · Idem dicendum in disposito in odiũ scz q etiam significet fauorem · vt aliquis est infamis ecce odium · Et sequit fauor q non compellit esse testis · Idem in relegato qui etiam non testificat ad quartũ membrum Respondet affirmatiue q dispositum in vno simpliciter etiam significat extẽsionẽ in alio vt qui concedit alteri in fundo suo aquehaustum · etiam intelligit concedere seruitutẽ itineris ad aqhaustũ · l · itẽ · § · j · ff · de seruit · rusti · pdio ·

¶ Distributiuū dr quod distributōnem
significat · ⁊ hoc diuersimode pt diuersi
tas subiecte materie vel aliud mediū pro
babile habet diuersificare · verbigra · sic
dicendo quilibet fert lapidem sesus est q
vnus quisq per se ⁊ insolidum fert lapidē
¶ deo si testator dicit · ¶ Quilibet heredum
meor det ticio · x · tunc quot sunt heredes
tociens ticiꝰ habebit · x · l · si pluribꝫ · ⁊ ibi
notabilis glo · ff · dele · ij · ¶ Item ibi si testa
tor ostendens duos vel tres cum digito
dicat quilibet vestr heres mihi esto sen
sus q quilibet sit heres in parte non insō
lidum · l · hoc articulo in fi · ff · de here insti
tu · ¶ Nam materia subiecta non patit de
pluribus quelibet insolidum heredes esse
cum impossibile sit cuilibet eandem heredi
tatem insolidū attribui · ¶ Itē ibi · Quis qs
mihi heres erit det ticio centū siue vnꝰ so
lus heres sit siue plures ticio debent cen
tum solum · l · ab ommibꝫ in pn · dele · j · l · si
quis in fundi vocabulo in fi · e · ti · Et si in
eodem casu testator postea phibet vnuz
heredum dare ticio vel eximit eum a dan
do adhuc centū debent ticio ab alijs · l ·
ab ommibz in prin · palle ¶ Item ibi Quicū
qz primo ingressus fuerit castrum habe
bit centum · duo simul ingrediūtur quili
bet admittet quia hec distibutiua verifi
cat in vno solo ⁊ etiam in pluribz vel omi
bus concurrētibz quia primꝰ est qui alīi
ante se non habet · Et actꝰ pmi verbi di
stribuit cuilibet insolidum · j deo etiā ac
tus sedi verbi · Ergo quilibet qui primo i
gredit habebit centū · l · qui filiū · §. j · de
leg · j · Sed si dicat · quicunqz ingressus
fuerit primo habebit illū equum vel hunc
fundum tunc pluribz simul ingrediētibꝰ
nullꝰ debet habere ex ppo significato vbi
quia vnum tm requirit · ¶ Itē ibi quicūqz
cepit vexillum bohemor habeat centum
duo simul capiūt hij duo simul centū tm
habebunt · ¶ Rō bart · quia actꝰ pmi verbi
sez capiendi vexillum non competit cuili
bet insolidum · ¶ Ideo nec actꝰ sedi verbi
scilicet habendi centum · Et est simile si
cūt duo simul portant trabem · ⁊ nullus
eorum per se · l · ita vulneratus · §. j · ff · ad
leg̃ · aequil ·

¶ Doli capax est primus pubertati sez
qn mas habet vndecim annos ⁊ dimidiū
tunc em pōt delinquere pterq in adulte=
rio sedm actur · ¶ Femina vero qn habet no
uem ⁊ dimidiū annos · vt nota · ff · de rē ·
iuris in · l · pupillis · Augu · vero dicit in
epla ad reatuz q puer dicitur doli capax
cum est · vij · annor quia tunc mentiri et
verum loqui potest · De hoc nota · in · c ·
omnis vtriusq sexus de pe · ⁊ remiss ·

¶ Domestici sunt libertꝰ · colonus aseri
pticius · mercennariꝰ · omnes de familia
alicuiꝰ siue sint liberti siue non ⁊ · l · oīs
familiares qui habitant cum aliquo ⁊ vx
or · Et qui sunt in eius potestate ⁊ pro=
pinqui · De hoc inde concor in glo · sume
iij · q · quinta ·

¶ Domestici iudices dicunt esse ex qui
bus p magna parte ius pendet ⁊ consili
um hij etiam dicunt assessores eo q assi
dent iudici in cause cognitōne suum pre
bent consiliū vel officiū vt patet ex rubri
ca · C · de assess · Qui autē dicāt domestici
ipsiꝰ iudicis · nota · ff · e · ti · l · iij · in glo ·
vt sui milites · reqre s assessores ·

¶ Domiciliū alicuiꝰ est ibi vbi maiorem
partem fortune sue constituit vel magnā
partē bonor suor · Vel si ibi habet larez
idest familiam · vt · C · de incu · l · si ciues ·
li · x · Vel si nihil ibi haberet assidue tam
ibi conuersat · Sola tn dōmꝰ non consti
tuit domiciliū · sed magis ibi erit vbi qs
summam rerum suar constituit vnde rur=
sus discessurꝰ non sit vnde cum pfectus
fuerit pegrinari videt · ⁊ ad quem locuz
cum redierit pegrinari desinit · Vide de
hoc innoc · de fo · compe · Ex pte Abbas
tn non pōt habere domiciliū nisi in suo mo
nasterio licet alij seculares elici sunt ⁊ layci
bene possint plura habere domicilia cum
diuersis locis se ita instruxerint vt nō mi
nus in vno q in alio se collocasse videat
Potest etiam qs esse sine domicilio sedm

goff·de fo·comp·Et q̃uis goff·ſcipſit q̃ clicus ibi habeat domiciliū vbi larez cõſtituit non ſemp vbi eccleſiam habet·Archi·tamẽ notat q̃ locus vbi clici ſeu loca i quibus clici tenent ad reſidenciã ſemper debent p domici ijs reputari·licet etiam aliquí contradicãt Et ſic etiam notat innocen·t hoſti·de p̃biile·c·ex ore·unde ꝺ̃ archi·de reſcrip·ſtatutũ·li·vj·in glo·ſup v̈bo Actor t reus·

¶ Dominiũ directũ ſeꝺm azo·in ſumma de in·emphi·circa finem·ꝺr̃ habere ille qui poſſidet ciuiliter tãq̃ dñus·Et illud ꝺr̃ dominiũ directũ quia ſolus dñs directus habet ciuilem poſſeſſionẽ vt nota in l·iij §·ex contraria·ff·de acquí·poſ·Vel ideo ꝺr̃ habere dñium directum quia ſine omí alia obligatõne liberã poteſtatem habet rei qualiter non eſt in illo qui habz dñiũ vtile vel mixtũ·

¶ Dominiũ merũ forte idem eſt quod directum licet de illo dominio t ſequenti ratio legat·Dicit tñ q̃ illa duo dominia merum t mixtum ſunt poci? due ꝺr̃cie que diuidunt hoc gen? imperium vt ſic omne imperium aut eſt merũ aut mixtũ vt in·l·iperiũ·ff·de ur̃iur̃

¶ Dominium mixtum eſt illud quod pãtim conuenit cum directo dominio t partim cum vtili·

¶ Dominiũ vtile ſeꝺm azo ꝺr̃ habere ille qui ſolum naturaliter poſſidet t non ciuiliter vt emphiteota t vſufructuarius et feudatari? quod iohanni non placet·vt nota·l·iij·§·ex contrario·ff·de acquí poſ Sed quidã ut azo·refert in ſuma·C·de iure emphi dicit emphiteotã habere quãdam ciuilem poſſeſſionẽ ſed t vtile rei vẽdicatõem·ff ſi agri fecti·l·j·Et differt tamẽ dominiũ a poſſeſſione·vt·l·ſi quis·ff·de acq̃ poſ·in·§·ꝺr̃a Et ibi notat bart quid ſit dominiũ t quot duplex·Et q̃ꝫ=uis omnimoꝺ dñium tradat rei traditõe ꝺat tñ cauſ? q̃ dñiũ ẽdit ſñ rei ẽdicatõe ſaltem noua qñ videlicet quis prius habet rem aliquo titulo ſcz pignori obligatã locati vel conducti·Et creditor dicet debitori placet q̃ habeas pign? ſolutum·Et omuniter placz·vt nota·in·l·cũ dñia C·de ping·

¶ Domini recti erãt q̃ꝺã officiales deſẽſores ciuitatũ vel municipior̃·

¶ Domini minoris magiſtratus ſic dicti quia dñi recti quia ſuffragio duor̃ eligebant vn? conſtituebat a plebe alt a maioribo·vt C·de iudi·l·vlt·

¶ Domus ſumit q̃q̃ pro agnatõne·l·cum vn?m prin·ff·de ali·t ciba·le Et ad ſillegianũ in prin pro ommibo cõbitantibo in domo·C·ne·li·po·liti·pa·preſ·l·j·in fi·Recipit etiã p ommibo gerentibo eaꝺ ſigna vel arma·Etiã omuniter domus eſt que conſtat ex parietib? tecto t fundamẽto protegẽs nos a caumatibo t ymbribo ſeꝺm ariſtotelẽ in yconomicis·Per ꝺ̃ patet deciſio queſtionis q̃ omnes de domo nobiliũ dicunt tẽ An baſthard? comphendat·Et reſpõdet capiendo p agnatõne tunc non cadit·Sꝺ p deſcendẽtibo ex eodem ſãgne tunc comphẽꝺ t·vt in l·pnunciatõ inſi·ff·de v̈·ſigm·Sic capitur p hãitatõe tunc attendit an ſit habitans vel ne·Similit recipiendo p portãtibz ideũ ſiguum·et eſt videndũ an portet vel ne Et dicit bart·q̃ ſeꝺum omunẽ modum lumbardie dicẽdo omes de domo intelligunt omnes de eoꝺẽ ſangne deſcendentes Sed q̃n ſimplicit fit mencio ꝺ̃ domo tunc capit pro loco·De hoc unde barth·in·l·tutelis·ff·de capi dimi·Nam appellatõne dom? ſeꝺm bart·non cõprehẽditur portic? niſi fiat extẽſio vocabuli Et ſic ſtatuta de domo non cõphenꝺũt porticum·Alij contrar·in·l·ceteta·ff·de leg·j in·§·ſed ſi quis ad op?·Stante ergo ſtatuto q̃ puniat reptus ſine luie in nocte extra domũ ſeꝺm illos non puniet rept? ſub porticu dom? ſue·

¶ Domum reuocare eſt dicere te non debere litem pati eo loco quo conueneis ſeꝺ ibi vbi dominũ habes Vnde legat? q̃ mittit romã vel vocat a pncipe p neceſſitate

vel vtilitate reipublice non tenetur tunc ibi respondere · sed habet ius reuocandi domum · De hoc iude quod legit & nota tur de fo · compe · c · vlt · & de dila · Exposu it & · ff · de iudi · l · ij · § · legatis ·

¶ Donacio sedm azo · in sum · C · de dona · Et sedum hosti · in sūma · e · ti · § j · Est rei li cite nullo iure cogēte mera liberalitate fa cta collacio · vt · ff · e · ti · l · donari · Nam il licita rei donacio non tenet · vt dicta · l · § · scilicet · Et dr donacio quasi domi gratis contracta dacio · vt · ff · de do · cau · mor · l · senatus · § · donacio · Donatōm autē diuer se sunt species ꝑut notat azo & hosti · ibi dem quia alia est ínē viuos · Alia causa mortis · Et hec sunt duo genera donatōm vt insti · e · ti · in pn̄ · Jtē donatōm ínē vi uos alia est ob causā ínēpositā · alia simpli citer · Et illaꝝ simpliciū · alia simplex pu ra & perfecta · Alia impfecta seu condō nalis · Et sub hac spē donatōm ob causam forte cadunt donatōnes inter uirū & vxo rem · ymo q̄ndq̄ sunt simplices & tunc re gulariter sunt ꝓhibite ꝓpter causas que notant · C · de do ante nup · l · fi · ante me diū leg̃ ibi simplices · Jnterdum em̄ do natōnes ille fiūt ob causā honestā & lici tam & sunt ꝓmisse vt in casibꝫ qui sunt · ff · de dona · inter ui · & vx · l · si sponsus · § · con cessā vsq̄ ad · § · si maritꝰ · & que illo · § · eti am consueuerūt notari ꝑ doct · sed casus plures inter quos casus sunt aliqui in qui bus etiam simplex donacio valꝫ · Jdeo di ctum est supra regl'iter & sponsalia do na quia semp in dubiū ob causā futuri ma trimonij ꝓsumit̄ facta vt nota · in · l · eū ve terem · C · de dona ante nup & donacō ꝓpt̄ nupcias · Donatonum etiā causa mortis tres sunt species Non sedm ordinē regu larem · sed etiam sedm ordinē alphabeti · vt in ti · de do · ꝓpt̄ nup ·

¶ Donacio ante nupcias vel ꝓpter nupci as sedm azo · in sum · C · e · ti · est illa quam facit spōsus vel aliqs suo noie spōse · uel al teri noie spōse Et hec donatō est ob causā forte tam sic dr̄ · l · fi C · e · ti · vbi ꝫ exp̄sse habet̄ q̄ non sit donacio simplex quia sic sine matrimonio dos est nulla · Jta hec do nacio sine mrimonio nulla est · Hinc est q̄ illa donacio voc̄ antiferna quasi contria donacio · Et dr ab anthi · quod est contra & ferna donacio · vt pal · l · fi · C · e · ti · Ma ritus em̄ ab vxore accipit dotem ideſt do natōnem ob matrimoniū · Sic econtrario ipse donat vxori ꝓpter nupcias · Et ideo licet olim diceret̄ donacio ante nupcias · tn̄ quia hodie concedit̄ fieri post nupcias tunc hodie voc̄ donacio ꝓpter nupcias vt insti · de do · § · est & aliud genus · et di cta · l · finali ·

¶ Donacio causa mortis sedm azo · in sū C · e · ti · est cum quis vult magis se ha be re quam eum cui donat subaudi tradēdo vel se obligando ne hec diffinitō legatum contineat per verba ibi posita · Dicit̄ em̄ tradendo vel se obligando vt nō referāt̄ ad testatorē · Differt autē hec donacio sez causa mortis a legato iuxta ea que notan tur · C · de dona · § · j · in fi · Hosti · aūt e · ti · in summa · § · j · eam sic diffinit · Donacio cā mortis est timore mortis imminētis vel fu ture alicuiꝰ rei ꝓuide & liberalit̄ facta collacio · & huiꝰ tres sunt spēs sedz hosti e · ti · in summa quas ponit sub · § · q̄ eius sub v · species · Nam donatōm causa mor tis prima spēs est cum quis donat metu mortalitatis future & non instantis · Se cunda est cum quis donat metu mortali tatis instantis desperās de qualescēcia · et hec donacio ꝓpatur ei que est inter viuos Tercia qn̄ magis vult se habere q̄ eū cui donat · & magis donatariū q̄ suum hære dem · Predicte spēs possunt collibi ex · l senatus · § · mortis · iuncta l · j · ff · e · ti · & sūt exp̄sse in · l · ij · e · ti ·

¶ Donacio inter uirū & vxorē sedm azo · in sūma · C · e · ti · est que fit cōstante mat̄i monio que sedm leges est ꝓhibita · ideo ne mutuo amore inuicē spoliarent̄ dona tōnem non spemntes sed ꝓfusa erga se fa cilitate abutētes · Nec esset eis studiuz li beros pocius educandi · Et est illa ratio

ſcd̄m azo · quia ſepe futurū eſſet vt matrimonia ſeparent̄ ſi non donarent · l · is qui poſſent ⁊ mr̄imonia venalia eſſent · Omnia predicta habent̄ e · ti · le · j · ⁊ · ij · Aliter tamen accipitur · De hoc uide hoſtien · in ſumma ·

¶ Donacio inter uiuos ſcd̄m āzo · in ſum eſt qñ rem quam dono malo habere illuz cui dono quā me · hec diffinitō colligi pōt ex · l · j · in pn̄ · ff · de dona ·

¶ Donacio īt̄ parentes ⁊ liberos ſcd̄m azo · in ſum · C · de dona · inter ui · ⁊ vx · vbi dr̄ q̄ omnia illa que dant̄ de donatōne inter uirum ⁊ vxorem dant̄ etiā de donacionib⁹ īt̄ parentes ⁊ liberes . Hoc em̄ vt notat̄ · C · e · ti · l · donatōos iuris ipoſſibilitate phibite ſunt cum vna ⁊ eadē ꝑſona iuris artificio eſtimet̄ pater ⁊ filiꝰ gemitor ⁊ gemitus · vt C . de impub · ⁊ alias ſubſti · l · fi · ad fi . Ibi alter alteri donat ſi bīpſi donare uidet̄ . Et ideo nulla eſt donacio niſi in caſibus puta in dote ⁊ donatōne ꝓpter nupcias . vt . ff · fami · herciſ · l · ſi pomponiꝰ ſyladelphus . ⁊ ff . de collo · bo ⁊ de coll̄ · dotis p totum que equis paſſibus ambulant . vt . l . fi . C . de · dona ante · nup · Item cum donat mobilia filio familias eundi in caſtra vt · C · fami herciſ · l · iiij · Itē valet remiſſio · vſufructꝰ in rebus aduenticijs · vt · C · de bo liber · l · cuz oportet · ſ · ſin autē res . Et de omnib⁹ p̄dictis caſibus ſcz in quibꝰ tenet hec donacio eſt glo · notabilis · C · d̄ inoffi · dona · l · iij · Itē donacio facta in alimētū alias non tenet donacio . Sed tamē ſi facta eſt in filiū tā q̄ in extraneum vel collata in eum ſup̄mo iudicio confirmat̄ eodē modo ⁊ cum eadē determinatōne qua confirmat̄ donacio facta inter cōiuges · vt · l · donatōnes p̄alle · C · de dona · inē ui · ⁊ vx ·

¶ Donacio mera eſt eadem cum ſimplici ſcz qñ inter uiuos donacio fit · Qñ etiam dicit̄ pura liberalitate non ob cauſā ſecutam · Si vero fit ex cauſa p̄cedēte tunc dicitur remuneracio pocius q̄ donacio · vt C · de bono · liber · le · cum oporet · ſ · eūm autem ·

¶ Donacio facta ob cauſā interpoſitam ſcd̄m hoſti · in ſumma e · ti · ſ · quot ciꝰ ſpecies · eſt que dā donacio inter uiuos q̄ fit ob cauſā interpoſitā vt denotet̄ aliquid fiat vel non fiat vel ꝓpter quid fit donacio ſecuta ꝓpter finem uixta ea que habent̄ le · j · ſ · j · ff · de dona vt etiā s̄ dēm eſt ·

¶ Donacio pfecta ⁊ pura eſt ſpecies donatōnis ſimplicis · ⁊ eſt qñ ſtatim pura liberalitate trāſfert̄ dominium rei date de iſta · C · de dona · ⁊ ff · e · ti · gñali p totū ⁊ maxie · ff · e · l · j ·

¶ Donacio autē impfecta ſiue condc̄onalis vel ſub modo · eſt etiam ſpēs donatōis ſimplicis · ſcd̄m hoſti · ibidem · ⁊ eſt quando ſtatim transfert̄ dominiū rei date niſi ſub condc̄one vel modo vel in diem vt dono tibi ſi rex intrauerit ytaliam vel dono q̄ tuuz ſit hinc ad annū vel aliquid huiuſmōi · De iſta materia req̄re · C · de doque fi · ſub mo · ⁊ condi ·

¶ Donacio ſimplex eſt que cauſā non habet ⁊ cum donatis nullo caſu velit ad ſe redire quod dedit vel datuz ſe ꝓmiſit · vt · ff · de do · l · j ·

¶ Donacō ſub mō op̄hēdit̄ s̄ donatōe pfecta vel ipfecta ·

¶ Donacio ſponſalicia · ſcd̄m azo in ſum · C · de do · ante nup · ſ ſponſalicia · dr̄ illa q̄ a ſponſo ſponſe fit vel econtra · licet raro accidat · C · ti · palle · l · ſi a ſpōſo · ſ · q̄ ſi ſpōſa interueniente · vbi dr̄ · ſi ſponſa interueniente vel non interueniente oſculo donatōis titulo quod raro accidit fuerit aliquid ſpōſe largita · Ratio quia femininū genus auariſſimū eſt in donando · ff · ad velleya · l · ſed ſi ego in fi · vbi dr̄ · facil̄ ſe mulier obligat q̄ aliter donat Et ibi nota accur · hec donacō fit intuitu mulier̄ Et ideo non pōt dici vere ꝓpter nupcias donacio ſed ſimpliciter · Condictio aūt incſt ſi ſteterit p dantē · vt · C · de do · ante nup l · cum veter̄ ſcētia

¶ Donec nota · jo · caldi in cōmento dere poſt ceſſionem de ꝓba · et ſignificat diuſi-

mode ꝑut quodus mediū ꝑbabile sig
nificare declarat· verbigrā· lego filie ·x·
donec nubat significat legatū esse annuū
l·legatum·ff·de·annu·le·Ratio quia hec
dictio significat limitatōem·Et ex hoc se
quit̄ q̄ testator voluit facere mltiplicaci
onem cui⁹ sit limitatio ad tp⁹ nubendi·
vt ex tunc non debeat̄ Item ibi lego filie
fundu⁹ cornelianū donec nubat vel donec
capitoliū ascendat· non significat legatū
annuū quia subiecta materia non patit̄ q̄
non est mltiplicabilis Sed tm̄ significat
extinctōem aduemente tpe nupt⁹ vel ascē
sionis capitolij· Item ibi donec mutetari=
um scribit̄ non licet creditoribꝰ ꝛ legata
rijs hered̄ conuenire·l·fi·§·donec·C·de
iuris delibe quia subiecta materia hoc de=
clarat·Nam mutetariū debet incipi ꝛ fini
ri infra certū temp⁹ vt in eadē·l·dr̄· Item
ibi creditor facit debitori pactum de non
petendo donec tici⁹ fiat consul significat
limitatōem exceptōnis per euentū· ꝛ sic
etiam condēonem vt si ticius fiat consul
finiat̄ excepcio pacti si non sed morit̄ an
tequā fiat cōsul fiat ꝑpetuata excepcio·
l. sufficit·ff·de condic·ꝛ demonst·Naz ex
euentu incerto futuro significat̄ condēo
l·ita ꝙ·ff·si cer pet·Item ibi locus est con
dictōni furtiur donec dominū a dño rece
dat significat limitatōem ꝛ q̄ ipso iure do
minio recedente non est locus condēoni·
l·sine·§·tamdiu·ff·de condic·fur· Item
ibi ꝓmitto·x·singlis annis donec ticius
consul fiat ticio existente cōsule adhuc ob
ligat⁹ sum ipso iure sed petentē repellam
l·eum qui ita·§·qui ita·ff·de ver·obli·rō
quia non est in potestate dispōēciū obli=
gatōnem limitare tempe vt ipso iure fini
at̄ tpe Item lego fundū donec tici⁹ fiat
consul ipso existente consule finit̄ legatū
ꝛ dominū ipso iure ad heredem reuertit̄
l·fi·C·de le·quia in potestate testatoris ē
facere legatum temporale ꝛ finire tpe ip
so iure vt ibidem· Item ibi·dono tibi p=
dium donec ticius fiat consul ticio existē
te consule non finit̄ donacio ipso iure nec
reuertit̄ dominū ad donantem·ar·legis·
e·l·C·de condic·ob causā·Ratio quia nō
est in potestate contrahenciū facere cō
tractum finiri tempore vel dominū trāsferi
ri·ꝛ sic de consilibus·

Dos sedm azo·in sum·C·de iur̄ dociū
est quod datur a muliere marito·vt·l·si
rem estimatā·ff·de iure dociū vel ab eius
patre vel extraneo·vt in·§·accedit·l·mi
ca·de iure doc̄ium cum infinitis alijs in q̄
bus dos sep marito dat̄ vel ei⁹ patri·vt
l·fundus·ff·fami·hercis·ꝛ·l·si marit⁹ ꝛ
l·si filia §·hec autē e·ti·Et hoc ꝓpter one
ra matrimonij dat̄·vt·l·ꝓ oneribꝰ·C·d
iure do·vt ꝑpetuo sit penes eum·vt·l·j
ff·de iure do·Et durat q̄diu durat matri
monium nisi marit⁹ vergat ad inopiam·ꝛ
ideo dicit̄ quia dos soluto matrimonio de
bet redire ad vxorē vel ei⁹ heredes sicut
donacio ꝓpter nupcias ad maritum vel ei⁹
heredes·C·de pac omnne sup̄ do·l·penl̄
Et autēt·equalitas vbi dr̄ q̄ bonum est
ar·de dote ad dona ꝓpt̄ nup·Fallit hoc i
casibus in glo·vnica circa medium·in·c·ꝓ
uenit de emp·ꝛ ven·Dr̄ autē ferna vt ca
nit glo·C·de dona·an·nup·l·fi·i·que ꝓ
pter matrimoniū concedit̄·ꝛ sine eo nō
pōt esse vt palle·l·fi·C·de do·an·nup·
ꝛ·ff·de iure·doc̄ium·l·inj·cuz similibꝰ·nec
ꝓpter matrimoniū ꝓhibet̄ sicut ꝓhiben
tur simplices donatōnes· Et oportet q̄
dos quid matrimonij sit non dando defe
ctum·sed de iure contractū·vt·C·de cō
dic ob causā·l·j·ꝛ repetit̄ qñ matrimoniū
stare non pōt·c·ꝛ si necesse de dona·inter
uiū·ꝛ vx·Etiam reddit̄ mulieri sepate ꝓ
pter consāgnitatem·c·nup·ꝛ·c j·e·ti·
Diuidit̄ autē sedum azo·vbi supra·dos
in profecticiā de qua habet̄ in·l·ꝓfecti=
cia·ff·de iuris do·ꝛ in aduenticiā· Que
diuisio colligit̄ ex l·filie dotē ibi nec du
bium·C·de coll̄·

Dos aduēticia sedm azo· est que non
ꝓficiscit̄ a parente vel tanq̄ a parente vt
si extraneꝰ dederit patri vt daret in dotē
l·ꝓfecticia·§·si quis certam de iure do

Vel si pater non tanq̃ pater sed vt extra neus dedit puta quia debebat filie ⁊ ei? voluntate dedit in dotē uiro · vt dicta · l · pro fecticia §· fi · v̄ cetera ·

Dos ꝓfecticia est que a patre vel tanq̃ a patre vel ab auo vel pauo ꝓfecta est sc̄z si de bonis eius vel facto ei? pro filio vel nepote eius vel quam alius de māda ta eor̄ constituit ut p̄ses aut curator dedit de bonis alicui? eor̄ Si erat parēs ꝓdigus ul' furios? Nec refert an filia ul' neptis sit i p̄tate cōstituta ul' emācipata Nō enī uis potestatis sed nomē parentis facit dotē ꝓfecticiā a parente · ergo uidet̄ data si ipse dicit vel iubet alium dare vel p̄ses vel curator ei? dedit vt dictum ē. Idem est si negotior gestor ei? dedeit ⁊ ipse ratū habuerit q̄ oia hñt̄ in dicta · l in pn̄ · iūcto · §· j · ⁊ fi ·

Dotis ꝓuilegia sunt multa · require de hoc azo · in sum · C · de do · ꝓuile · Et spe in tractatu libellor̄ · ti · de dona · int̄ ui · et vx · §· formatis · vbi notat̄

Dotis promissio sedm hosti · vel nuda pollicitacio sedm azo · e · ti · fit p stipulationem ⁊ etiam q̄nq̄ sine precedēti interrogatōne · Nam pollicitacō nichil aliud est quam offerentis promissio · vt notat̄ · C · e · su? rubrica ·

Dromones dicunt̄ qui p̄rāt nauib⁹ ad seruandum traiectum maris in hoc rei publice militantes ⁊ maris trāsitum tenētes vel tuentes · C · de offi · prefec · p̄toris affri · l · ij · vnde etiā adhuc eorūdē naues nomīe vulgari dromones appellant̄ ·

Ducentarij dicunt̄ duces vel magisti ducentor̄ milit̄ cui? dignitatē dicimus substātiuo noīe ducenā ·

Dummodo · uide glo · in · e · non p̄t d̄ preben · li · vj ·

Duellum d̄r singlaris pugna que fit p pter ꝓbatōnem alicui? ita vt qui vicerit probasse credat̄ ⁊ victus in probatōne defecisse · Et d̄r quasi duor̄ bellum factū ad probatōem veritatis ac si p testes q̄s intentōem suam fundasset · vt · e · ij · d puc vul · Ñ autem · sit licitū vel nō notat glo in · l · qua actōne · §· si quis · ff · ad · l · aq̄l · vbi d̄r · Si quis in colluctatōne vel panīcio vel dum pugiles inter se certant alius alium occiderit ⁊ in publico certamīe cessat aquilia · quia gl̄e causa ⁊ non iniurie gracia dampnū datū uidet̄ · Et duellum non debet fieri p̄ro eccle · vt in · c · j · de cle pug · in duel · Si tamē clicus faceret duellum ⁊ non sequeret̄ mors vel membri detruncacio posset ex sui ep̄i dispensatōne in susceptis mīstrare ⁊ etiam promoueri vt in · c · palle · Etiam de iure ciuili duellū non pmittit̄ · l · cum filius · §· j · ff · dele · ij · Et ibi glo · fi · Et dicit ibi bart se audiuisse ab impatore q̄ antēq̄ duellum pmittatur · quinq̄ req̄rūt̄ · Primum q̄ ille q̄ p uocat̄ sit suspectus vel diffamat? · Secūdum · q̄ non possit vera ꝓbacio haberi de eo de quo inculpat̄ · Tercium q̄ ꝓuocatus sit par vel maior prouocāti quia mīori vel inferiori non licet ascendere ad superiorem · Quartū q̄ causa sit psonalis et nō pecunialis · Quintū q̄ electa sit p duellū via armor̄ ⁊ non iuris strepit? iudicialis · Sed imola · vlt̄ dicit q̄ repit sedz leges feudorū in tribo calibz pmissū esse duellū Primus in titulo de pace tenēda · §· si q̄s homīnē · in · c · j · coll' · x · Secundus in eadem institutōne in · §· si quis aliū · Tertiꝰ etiā eadē institutōe in · §· si q̄s miles · vbi uidetur inuenīri q̄ in qualibet causa capitali p̄t fieri duellū licet glo · contra teneat de iure lumbardor̄ · que glo · remittit ad sūmā goff · bon vētom · qui fecit tractatū de pugna ⁊ duello · Et d̄r etiā duellū monomathia a monos q̄ est vnum · et thia pugna quasi pugna vnica et singlaris Et ideo int̄ laycos ꝓhibet̄ quia in eo d̄r tentat̄ · ij · q · v · c · monathiā · Nec obstat exemplum dauid pugnantis cum golya · q̄ ꝓuilegia paucor̄ non faciūt omunē legē xxvj · q · ij · c · non exemplo · Et in his que raro fiunt miraculum est · In autēn · de cōsulibus · §· j · circa medū coll' · viij ·

Duplicacio est allegacio que dat̄ reo

ad infirmādū replicatōez actoris vt infti· de repli·§· rursum· Et notatur in spe · de excep·§·nunc de replicatōne· Vel sedum alios est elisio vel anmbilacio replicatōis Et habet fieri a reo contra replicationem actoris·

¶ Duplicitas phibet in sex casibz vt no archi·xviij·q·ij·in nllo ·

¶ Duplonia·vt·ff·d ver·obli·l·cōtinuus·§· cum ita est iter duplicatū vel sterilitas sedm glo·ibidem· Nam tex·ibi exponit dicens neqz duplante i diebz ac noctibus z omni tempestate contempta iter cōtinuare cogatur quasi dicat hoc duplonia facit· Nā tex·ibi prohibet eum qui ephe si daturum promiserit nec cum duplonate cogi iturum ne tam delicate progredi vt reprehensione dignꝰ appareat Vel ꝙ duploma dr iste qui duplata vocē dieta· Vel est ille ꝙ fortuito tpis euētu d duabz dietis facit vnā·

¶ Dubiū siue obscurū verbū interptādū est pro reo nisi in q̄tuor casibus : sez qn agit d causa liberali d inoffi·testa. de matrimonio z de dote·vt de fi instru·c·inter dilectos in glosa vltima. de re iudicata· capitulo ultimo · Item dubia sunt in meliorem partē interptanda de re·iur· esto te· In quibz ad omunem intelligēciaz verborum recurrendū est·c·ex lris de spon· z tucior uia in dubijs est eligenda de homi ad audiencīā z de spon inuenis ·

¶ Dubius i fide ē infidelis de here·c·j·

¶ Dumtaxat de hoc vide archi·de resci statutum·§·in nullis·li ·vj· z de iuriur· c·pmo·e·li·

¶ Dyplois vel duplois ·est dupla vestis·Et tm de·D·

Ecclesia sedz archi·d elec fundamēta li·vj· in pn multis modis dicit· Mn qz dicit collectio sācto rum·vt·xxij·q·j· Nupciazꝫ·xxxij·q·iiij·recurrat in fi· Secundo est katholicoꝝ vel fidelium collectio de conse·di·j·ecclesia ·et sic sumit·iij·q·iiij·engeldrudā Et nota ꝙ sicut ex decret·nulij·papæ·c·ij sumitur tunc ecclesia est nomē grecū z dr in latino cōuocatio ꝓpter hoc ꝙ omnes ad se vocat· Et de expositōne huiꝰ nois ecclesia· vide·c·querelam ne prela. vide·sua sub ancen·conce·in glo·vbi not· Nam synagoga est congregacio que ꝓpe est in deoꝝ sed conuocare ꝓprie est vtencīū rationē Congregari aūt solent pcora vt dicit hug Et dicit katholica · idest vniuersalis qz per vniuersum mundū est constituta · ita exponit glo·C·de sum·tri·z fi katho sup rubrica· Vel vniuersalis dicit idest gnalis in eadem doctrina ad instructōem vel administratōem·vt in palle·c·iulij ppe· vel dr ecclesia sedm grec·ab eleis qd est miserans quia ipsa plena misericordia est Nam nunq̄ claudit gremiū suum credentibus·C·de sum·tri· in epla·l·inter claras que est johānis sanctissimi archiepi urbis romane ad iustinianū impatorē · Et incipit victor iustinianꝰ pius z habebit vj calumpnias· Et de heredibz sup eo li· vj· Tercio est collectio malignancīū ·ps Oditi ecclesiā malignāciū· Quarto ē murorum ambitus· Et vide glo·in v·matricem in cle·j·de sen·ex·ibi concordācie·et qnqz sumit ꝓ māteriali ecclesia z ecclesie parietibz· Quinto est corpꝰ xpi · Sexto platura ecclesie· Septimo obuēciones ecclesiastice puemētes ratōne ecclesie· Octauo epalis ecclesia· Et hanc desponsat episcopꝰ qn consecrat· Nono viri ecclesiastici·lxiij·di·c·j Decimo canonici matricis ecclesie·lxiij·§·vlt· Undecimo maior pars capituli·lvj·di·aplica· Duodecimo significat episcopū tm·vij·q·j·scire Tredecimo est quelibet ecclesia princie kathedralis non romana · Nam appellatōe ecclesie matricis intelligit ecclesia kathedralis sed non romana·vt in·c· cum sup de vsu pallij·vide glo·ij·in·c·cum clici· de ver sign·z·x·q·j· Antiquos ecclesie cathedralis noie etiā intelligit episcopꝰ

et capitulū illius ecclesie ⁊ non alij clici. Et ecclesiaꝝ bona sunt dei. licet em̄ omia sunt eius hoc tñ speciali⁹. Et earum res ⁊ psone diuino ⁊ humano iure ab exactionibus secularium psonaꝝ sunt imunes. c. q̄ꝫ⁹ de cen. li. vj. ⁊ ecclesia nō debet ditari cum aliena iactura. l. iiij di. generalis de pe. suam. ff. de condicti. inde. l. Nam hec natura.

Edes sedum azo. dicuntur edificia vrbana sicut ille rusticana. ita exponit. ff de ver. sig. l. fundum.

Edere actionē sedm azo. in sum. C. de eden. est exprimere vel designare iudici quis petit aliquid ab aliquo in iudicio. Fit autē edicio actionū vel p libellum iudici oblatū. sez vt p eum reo detur ⁊ ipe deliberet vel in alio quem ipse descripserit vel sine libello dictante auctore vel sapiēte suo q̄d tunc est dictaturus aut quo iure ē vsurus. vt. ff. e. ti. l. j §. edere.

Edicio instrumētoꝝ sedm hosti. in sum de fi. instru. §. an instrumentū edi possit. ⁊ qualiter fiat. Et edicio instrumētorum potest dici copiacio vel omunicacio facta coram iudice vel eo presente siue aduersario sit presēs siue non saltē cum consule. vt. l. j. §. editōnes. ff. de eden. vbi de editōe instrumentoꝝ in glo. ibidem. Nam edere est ostēdere ⁊ copiā describendi facere. vt nota. c. j. de pbac.

Ecce notat paulus in commēto. c. tercio loco de pba.

Etiam illa dēo implicat. C. si tu vel extra. l. etiā. ⁊. l. fi.

Eculeus est genꝰ tormenti ad modum crucis dispositū. C. de ma. we. ⁊ mathe. l. ⁊ si excepta in fi. De hoc. xxiij. q. j. c. j p archidiaconū.

Edictum q̄ꝫ idem est quod mandatum pncipis sedz illud luce. ij. Exijt edictum a cesare augusto. Dñq̄ idem est q̄ generale statutū principis. vnde. Edicūt reges indicit festa sacerdos. Et differt a constitutōne. quia constitucio potest esse generalis vel specialis. vt. l. j. ff. de cōsti. prici ⁊ sic accipit. C. de edicto diui adri toll'. ⁊ similibus. Quandoq; idem ē qđ statutum vel mandatum pretoris sicut omnia pretoria edicta vt edictum de albo scribēdo ⁊ de in ius vocando ⁊ de huiusmōi de quibus iude spe. de acti. seu petici. ꝓponendū §. postremoꝝ. nunc dicam⁹ de edic. Et quedam alia drīa edictoꝝ est ⁊ diuisio quia quedam sunt phibitoria vt edictū de testi. ⁊ mrimonio. quedā permissoria. vt de iurisdi.

Edictum phibitoriū est illud in quo regulariter omnis pmittit qui non phibetur vt in procuratoribus ⁊ testibus. ff. de testi. le. j. ⁊ de trāsla. inter corpalia

Edictum pmissoriū sedm jo. calde. de supplen. neg. pla. romana. li. vj. est illud quod regulariter est phibitoriū. ⁊ tamē in certis casibus permittitur. vt in. c. romana palle.

Edictum carbonianum. require supra Carbonianum.

Edictum diui adriani sedm azo. in sū. C. de edic. diui. adri. toll'. continebat q̄ si scriptus heres postularet se mitti in possessionē non aliter fieret missio nisi. vicesima pars daret reipublice. Et quia multe erant interpratōnes ⁊ distinctōnes circa hoc edictum facte. Ideo hodie sublato hoc edicto fit missio in possessionē rerum hereditariaꝝ iuxta dispositōem quam ibi dispomit seu ponit azo. Et ideo ponitur vna rubrica de edicto diui. adri. tollēdo in. vj. li.

Edictum edilicium dr̄ idem quod actō edilicia. Nam actō edilicia ab edicto edilicio descendit. vt. l. cum autē §. hec actiones. iuncto §. edilicie. in. l. fi. ff. de edi. edi c. ⁊ hoc req̄re s actio edilicia.

Edictum pretoriū est quod pretor edixit iubendo mandando vel constituēdo vt fecit in edicto de damp. infec. vt. ff. ⁊ damp. infec. l. pretor. ait ⁊ in alijs plibz forte pro eodem sumit hic mandare ⁊ iubere licet alias differāt. vt notat. ff. q̄ iussu. l. j. ꝑ. neq; putet quisq̄ hoc g̃iter

aduersus eos ostitutū ·ff· non cau· sta· vt s̄ dictum est·

¶ Edictum successoriū sc̄m azo. in sūma C·e·ti·est quo pudet creditoribz. Et dicit ibi glo·q̄ est qd̄ prioribz nō petētibz sequētibz petētibz p̄mittet Et est in e·l· de g̃du i gradū de capite i caput C· de su es·edict· l·j· Nā illud edictū ꝓpter creditores inductū est. ff. e. l·j· vbi illa scripta quasi de verbo ad verbum posita sūt ꝛ h̄ ideo ne creditoribz lōgioz mora fieret dum bona hereditaria vacua sine domino diuci? iacerent. Bene igit̄ putauit pretor pretor p̄stituere temp? his quibz bonoꝝ possessiones detulit ꝛ dare successionem inter eos vt ci?i? possent creditores scire vtꝝ habeant cum quibus cōgrediāt an bona vacātia fisco delata sintan pociuis ad bonoꝝ possessionē p̄cedāt quasi sine successore defūcti.

¶ Edilis olim dicebat qui non solum cōstituebat a plebe ad hoc vt p̄eesset edibus ·vt· ff·d ori·iuris. l·ij·§· Itē vt eam Sed etiam p̄fuit plebiscitis qui etiaz editu? dicebat a nomie edes ꝛ a verbo tueor tueris quia tuebat edes· vt instit· de tute·§·tutores aut̄· Ne in ciuitate essent dom? ruinose vel iordinate posite i p̄iudiciū reipublice Deinde plebs sibi patres creauit qui etiā plebem excederent de numero patꝝ·vt·ff·de·ori iuris. l·ij ·§·deinde. v. ꝛ·vj·

¶ Ediles curules sunt constituti postq̄ placuisset plebi·qui etiam curant de edibus patꝝ ꝛ negociacionibus · vel etiam de edendis habebant vt notā·ff· de offi· p̄fec·vj·l·j·

¶ Edilis cerealis·dr̄ a cerere qz p̄fuit ānone·idest frumēto distribuēdo Itē etiā dr̄ p̄fect? ānone De quib? edilib? ·l·p̄alle·l·ij·§·deinde·ix·ff·de ori·iuris·Hic tamē ꝓprie vel ip̄roprie de edo edis ꝛ nō de edibus edilis dicit · Nec em̄ spectat ad eum cura ediū sed ediliū· Quinq; est alterius admīstratōis nomen aly impositū p̄r vsurpatōnem eius· Et quidam crederunt vocari continue annone p̄fectū· azo tn̄ in sū· C·d offi·p̄fec·anno·dicit q; annone ꝛ publice functiones a quolibet debent p̄stari Si tunc qn̄ aliquis priuilegio vel p̄scriptōne p̄tendebat excusatōnem p̄fect? annone de hoc cognouit ꝛ aliquando imponebatur ei pena ·xxx· librarum auri·

¶ Effusionis verbum habūdanciā signifi cat·xvj·q·j·reuertimi·xlij·di·sepe uide glo·de sen·ex·c·cum illoz·in verbo sanguinis effusione·

¶ Effusi ꝛ eiectio·Require supra ·actio de effusis·

¶ Effeminati dicunt quibz uirilia excidunt vel zodomite·

¶ Effractores dicunt qui siue diurni vel nocturni furandi causa solent domos effrīgere·vt·ff·de effrac·ꝛ expila·l·j·ꝛ·ij· vel q̄ carcerē seu aliud frāgūt vt euadāt Et aliter puniendi sunt diurni ꝛ aliter nocturni atrociores sunt ꝛ acerbius puniunt· vt C si p̄fociēs de homi·et·ff·ad·leg̃·acq̄·l·j·

¶ Electio sc̄m ichānē·est alicui? p̄sone ydonee ad dignitatē vel fraternitatē siue societatē seruata forma canonice facta vocacio·et hoc modo electio sumit strictē·q̄ uis eligere ad multa se habeat vt etiā no gloss·in sum·e·ti·§·j·in p̄m·Vnde ad electionem tria requirūt·scz auctoritas· numer? ꝛ zelus ·Auctoritas consideratur in dignitatibus ꝛ meritis uite · Zelus consistit in animo vt sine carnali affectu fiat sed sc̄m meritū p̄sone eligende·viij· q·j· Si ergo liez contra istam condictionem sepius omittat electio de facto non de iure · Vn̄ q̄druplicit eligi solent vel q̄tuor portis intre uiri ecclesiastici· Vn̄ poeta ·Quatuor ecclesijs portas intrat ad omnes · Cesaris ꝛ symonis sanguis misq; dei· Prima patet magnis·nummo ·sed altera caris· Tercia·sed paucis q̄rta patere solet· De numero patet· Debet ergo electio fieri sc̄m ista tria habito respectu meriti ad meritū zeli ad zelū numeri ad

numerum . Si tñ ex vna ꝑte sit dignitas et zelus melioꝛ tam respectu eligencium q̃ electi ⁊ ex alia ꝑte numer⁹ maioꝛ certe ꝑualebit dignitas cū zelo ipi numero vt de elec·c·ecclesia vestra. Itē differūt electio collacio ⁊ pñtacio·Nam electō fit ꝑ collegiū ad dignitates ⁊ papa confirmat ⁊ quodlibet collegiū debet eligere ꝑlatū suum nisi aliud sit de consuetudine vel priuilegio vt de elec·⁊ elec potestate ·c·j· Collacio fit ad beneficiū simplex· Et pertinet de iure omum ad epum ꝑ totā dyocesim cum consensu capitli nisi aliud habeat consuetudo vel priuilegiū ⁊ dat plenum ius nec indiget confirmatōne· Sz presentacio pertinet ad patronum· nec dat plenuz ius presentato sed requirit institucio ⁊ iuestitura epi vt ꝑ totum tit· de iurepatronat⁹·

¶ Elemēta prima sunt quatuoꝛ ex quibz omnia coꝛpoꝛa constituunt quoꝝ uiribz totus mund⁹ gubrnat sz terra frigida ⁊ siccissima· aqua humida et frigidissima· aer calidus ⁊ humidissim⁹· Ignis sicc⁹ ⁊ calidissim⁹· Primū melancolicū· Secūz flegmaticū vel fleumaticum Tercium sanguineum· Et quartum colericum ·vt nota·glo·in prohemio·insti sup verbo prima elementa·

¶ Elogium idem est quod testamentum vel dicitur etiam Eulogium· vt infra dicetur·

¶ Emancipacio secdm azo e·ti· est relaxacio patrie potestatis coram facta ·et dicitur quasi extra manū· idest potestatē patris policio quia q̃ filius extra manū patris ponit tunc emācipat·vt in ti·C·de emanci·libero·

¶ Emancipat⁹ dr filius vel nepos qui ab auo a potestate vel manu patris vel auī est relaxat⁹ ⁊ sui iuris effect⁹ quia emācipare est a potestate manu ⁊ a iure patie potestatis dimittere vel liberare Sed manumittere est seruum a seruitute eripere vel emittere seu sinere ·Et sic emancipatio ꝑtinet ad liberos ⁊ manumissio ad seruos· Et nota q̃ deus emancipauit hoīem dum dedit ei liberū arbitriū· ⁊ sic sumus filij dei emācipati·c·nisi cū pridē de renūc ·§·verū·vbi de hoc glo·

¶ Emansoꝛ dr qui dum vagus fuit extra castra tandem rediges ad castra·vt·ff·de re·mili·l·iij·§·emansoꝛ·Et ponit de pedis·j·§· pene ·vel dicitur qui immminente lite fugit extē castra ⁊ pace reformata redit

¶ Embola felix appellat vel romanoꝝ numen⁹ excrescens·vnde ann⁹ bisextilis dicit embolisim⁹ vel embolismalis q̃ crescit in vno die·de hoc C·de sacrosāc·eccle l·iubem⁹ in glo·

¶ Emergere est aliquid subito euenire vel accidere·⁊ sic forte accipit ·C·de ad ministra·tu·l·cum que dā· v· sum hmōi· Et nota dr aliter illa que sit questio emergens ⁊ incidens·et quomō dr ant est glo optima in·c·j·de ordi·cogni· Et dicunt ibi doct q̃ incidens respicit negociū principale ⁊ tangit merita eius siue sit acquisitum ante siue post lit·cont· Emergens vero tantū ꝓcessū respicit ⁊ tēdit ad ipsū impediendum siue etiā ante siue post lit· cont·oriat· Et dr emergens quasi extrinsecus euenit ⁊ nihil omune habet cum negocio pncipali· Sed incidens intrinsice respicit negociū pncipale· Quamuis em vtrūq̃ oriat ex circūstāciis tñ in hoc interest quia incidens ex circumstāciis cause vel negocij pncipalis ⁊ emergēs ex circumstāciis iudicij vel ꝓcessus ·Vnde incidēs perimit emergēs iurgia differt Et ad saluandum glosam preallegatam que videtur deficere in differentia quam ponit quia incidens etiā ni iudicio pōt oriri sz opponēdo pactū de nō ptēdo· ⁊ emergens q̃nq̃ ante lit cont ·vt si excipiat de excoīcatōe añ lit·cont· Dicas q̃ incidēs dicitur habere causā vetustiorem ad negocium principale· Sed emergēs dicitur de nouo oriri quia tēdit ad impugnandū ⁊ ante ꝓcessum de nouo factū esse non potuit cum non posset impugnare non ens facit·c·ad dissoluendū de despon·impu·

ꝛ est glo· bona ín·l· quod iussit· ff· de re· iudi· que dat exemplum ícidens ·vtsi actor dicit seruus emergēs· vt testē nō admittendo ·Et ibí doct· plene notant de hoc an ꝓtor vel iudex posset reuocare ínterlocutoria ꝑ quam questio ícidēs vel emergēs decidat·

¶ Emiola ídest septula compositū ab emí ídest dimidiū ꝛ olon totū quasi continēs totum ꝛ dimidiū· Et est vsura que continet totum ꝛ alterā eiꝰ partē vt si de q̄t uōsolidis accipiant ín fine āmí sex·

¶ Emeriti dicunt milites veteres· quí iam sunt amilicia soluti ·vt· ff· de veteranō· et mili succe·

¶ Empcio require supra cōtrahenda empcio et contrahit postq̄ de precio cōuenitur ea mente vt preciū soluat· Nām si ymaginarie ꝛ per similitudínē ꝺ ꝑcio conueniret empcio nulla esset ꝛ contrahit solo consēsu siue íntē presētes siue ínter absētes per nunciū vel epistolam vt ꝓbat ínsti· e· ti· ín pn̄ci· ꝛ ff· e· l· j· §· vlt ꝛ l· ij ·§· j· Et arredacio est argumētū empcōis

¶ Emptor bone fidei dr̄ esse qui aut ignorauit rē alienā aut putauit eū q̄ vendidit habere potestatē vendēdi·

¶ Emphiteosis secm azo ín sū· C· ꝺ iure emphi· ꝛ secm gosf· ín sum· rubrica ꝺ locis· ꝛ condic· §· quid sit emphiteosis· Dr̄ q̄ emphiteosis grece est melioracio latine Ab ínicio em̄ sterilia tm̄ per hunc contractum concedebant vt hijs qui acciperet rem ín meliorē statū deduceret ꝛ sterilem fertilem redderet· postea tm̄ ꝓmissū est de rebus fertilibus ꝛ fructuosissimis emphiteoticari posse· vt C· de iure emphi· l j· ín pn̄· Et dr̄ emphiteosis vel emphiteoticus contractꝰ ille qui ín melioratōmibus ꝛ ín rebus soli tm̄ consistit· Ecclesia sticus autē emphiteosis consistit ín hijs ꝛ etiam ín ipsis mobilibꝫ que ad hoc congrua uident yconomo· vt C· de sacrosāc eccl· Jn autē· ꝓpetua ꝛ autēn leges quas ꝛ alijs gubernatōmibꝫ ꝛ ꝓut omuniter dicitur tunc emphiteosis est media ínt loca tōnem ꝛ venditōnem· Et ita diffinit zeno impator ymmo dicit dictū contractū eē quoddam tertiū genꝰ ab emptōne ꝛ locatōne sepatum· vt· l· j· C· de iure emphique lex est zenonis sed hosti· suam diffinitōnem secm hanc íntellexit vtputa quem admodū hosti· dicit· ꝛ est hoc ídeo quia· decretalis potuit em̄ emphiteota ponere sub ti· de loca· ꝛ conduc quia magis símil est emphiteosis locatōní q̄ venditōní cuꝫ dominiū retineat ꝛ aliquid certū annuatim recipiat· vnde spē· de loca· ꝛ conduc ·§· nunc aliqua· índe emphiteoticꝰ· a· um adiectiuum· Vnde dr̄ emphiteoticꝰ contractus emphiteotica concessio ꝛ emphiteoticum ínstrumētū· Jnde etiā emphiteotico· as· ídest ēmphiteosim concedere· Et est natura huiꝰ contractꝰ ut soluat pensio sicut conuentū est nísi res ex toto pat· Jtē q̄ licet dn̄o auctoritate sua emphiteotā ꝛ eiꝰ successorē expellere si per triennīū cessauerit soluere pēsionem· Qꝫ emphiteota ecclesie ꝑ biennīū repelli pōt si nō soluerit pēsionē·

¶ Emphiteota vel emphiteoticariꝰ dicit ille qui agr̄ cōduxit vel accepit ad tēpꝰ colendum sub certo p̄cio· Cuiꝰ contrarii dn̄s wilradus tenuit uidelicet q̄ nūq̄ ad tēpus sed bene ꝑpetuo tēpe cōducit quā diu vinet hereditarie iure tenēdum ꝛ colendum sub certo precio ꝛ certis condēonibus ꝓut ínt ipsos contractū est· p· l· j C· de iure emphi· ibi ꝑpetuo stabilitate ꝛ ff· si agrifec· vel emphi· pe· l· j· §· quin ꝑpetuum· Et dixit hoc expressū esse· l· j· ·§· quicunq̄· C· de fun· primonia vel ꝑtua scriptura ínt̄ueniente ꝛ consēsuerint q̄· ídest domi ꝛ emphiteote adhibito ín hoc statim sc̄z vt domiꝰ aliquid ꝑ re accipiat secm q̄ ínt̄ eos conueniret vel pecuniam vel aliam rem puta prediū aliquod vel símile vt ꝓprinm sit dn̄i Jtē vt hic emphiteota de ceteris annis singulis vel duos venetos vel símile soluat ín spem reddituum prout ait azo· ín summa· C· de iure emphi·

Emphiteomata vel emphimeumata·secundū azo·e·ti·sūt res meliorate. Et ita exponit tex·l·iij·C·e·ti·vel melioratōs quibus agē labore sic retinentis melior efficitur.

Empleumata dicūt impositōnes·vnde emple grece est imposicio latie vel sūt supstitōnes siue suphabundācie·Itē emplema est emimēs scriptura·Et dicit accur·in·l·tigni·ff ad exhi·q̄ emplemata sūt ornamēta vasor vel ornatꝰ aut uarietates colorum vt·ff·de tri·ui·ꝛ ole legato·l·iij·§·j·

Emolimentū capit pro sustentamēto in dispositōe contēto ꝛ onere sibi annexo quia ex emolimento regulat onꝰ vt oneris vel quolibet alio medio disponēte concluſum videt ꝛ materia subiecta patit·Verbigra lego ticio·x·ꝛ volo q̄ det seyo xv·non tenet onus in·v·ꝛ sic in excedēti quantitate·l·impator·§·j·ff·de·ij·Rō quia licet hec sit voluntas testatoris tn̄ materia subiecta non patit hoc signficatum sez onus esse sine emolimēto vel citra emolimētū qua quem non honoro eundē nec onerare debeo·Item ibi lego·x·tibi·vt des ticio librꝝ tuum qui valz·xv·si acceptas·x·teneris ad onus libri valentis xv·l·impator·§·cm vero·dele·ij·Rō quia significatū sumit ex verbis testatoris et acceptatōne legati·Nam p acceptatōez videris rem tuam intantū extimasse in q̄ onerat⁹ es·Itē ibi·testator legat tibi·x ꝛ rogat vt sticbū seruū alienū qui valet xv·ticio des·Si acceptas legatū non teneris ticio vltra emolimētū·l·generaliter·§·qui alienū·ff·de fidei cōmiſ·here·Rō quia acceptās veresimiliter ignorat valorem rei aliene.Itē ibi testator legat tibi fundum valentē centum si centū dederis heredi aliem·Si onerans restituere fundum non teneris vltra emolimentū·l·ciuitatibus §·j·dele·j·similiter si fundꝰ legatus est ticio ꝛ onerat⁹ est in dando aliū fundū qui est maioris valoris non tenet onus vltra emolimentum·palle·l·impator

Item ibi testator legat mensā que est debitoris ꝛ creditoris legatari⁹ acceptat ꝛ onus debitoris est ultra emolimentū tenet onus·vt in·l·cum pater·§·mēse negocium·dele·ij·quia ex vniuersitate concurrit voluntas testantis ꝛ acceptantis Vnde nota q̄ mm⁹ emolimētū non patit maius onus·Sed tn̄ onus non censet mm⁹ qn̄ vere vel ficte est equale·Et sic dimmuto emolimēto dimmuit onus in̄q̄tum ess emolimento maiꝰ·Et hoc verum nisi vbi pōt culpa imputari habenti emolimētum Sed tunc nec onꝰ videt maius quia eq̄ passe videtur ei finalit post multa dicta bar·ꝛ doct·in·l·plancius·ff·de condic·ꝛ demonſ·cōcluditur q̄ emolimentū onꝰ sibi inuunctum regulat vt volūtas disponētis vel acceptātis declarat·

Emologari alias omologari est confirmari vt dicim⁹ q̄ arbitrū emologatur·idest confirmatur silencio·x·dierum tacite vel expresse sedm goff in summa de arbi·§·effectus·

Emunitas sedm goff·in sūma·e·ti est libertas concessa ecclesiis vel ecclesiasticis psonis ꝛ rebus aliis ad eas spectantibus·Vel est priuilegiū ecclesiastice libertatis vel psonarꝝ vel rerum ad eam pertinēcium·Dr autē emunitas quasi extra emunia idest officia vel onera a quibꝫ ecclesie sunt imunes vt·e ti·c·ecclesie·Vnd locus consecrat⁹ sez ecclesia habet emunitatē idest libertatē vt nullꝰ inde trahat per vim nisi in casibus sez si fugiēs ad ecclesiam sit publicꝰ latro vel nocturnꝰ populator agrorum idest deuastator fructuum in agris Etiā si in ipsa ecclesia cōmisit homicidiū furtum vel maleficiū quia frustra auxiliū legis implorat qui cōmittit in legem de vsuris·quia frustra de app·can sit·C·de iure deli·l·sanxim⁹·§·si vero vel dicitur quasi extra munia·idest munera·Nō em ecclesia subit sordida munera vt calcis coquēde arene fodiende ꝛ silia De q̄bz vide hosti·in sū·e·ti·

Enucliare vetꝰ ius idest extra nucleū

obscuritatis ponere Nam ꝓut azo dicit C de ve. nuris enucli. In iure inuenitur qđ est amaꝝ. ita ꝛ in veteri iure erāt tot multitudies qꝫ nemo eas habere vel legere poterat. Nē sicut in nucleo dura testa inuenitur. Ita ibi dure ꝛ inique sētencie erāt Item sicut nucleus cum inutili pellicula tegitur ꝛ latet. ita ꝛ in illa multitudie tā tā sublata supfluitate antiqua ꝛ necessariis ꝛ vtilibꝫ collectis prout melius fieri potuit ius vetus enucleatū est. Nam melius est pauca ꝛ ydonea effundere quaꝫ multis inutilibꝫ pgrauari vt. C. e. ti. l. ij. §. ꝛ si aliquid.

¶ Enunciatū verbum de se tm significat quantū sonat sez enūciatōem eius quod est vel qūod non est sicut nunciꝰ dicitur quia refert voluntatē dñi sui. sez quid velit ꝛ quid non velit. vt in l. ꝛ licet. ff. de consti. pecu. Nūqꝫ tm verbis enunciatis significat dispositō qm hoc significari concludit ex quouis ꝓbabili significato verbi ꝛa. Creditor dicit debitori suo quem scit esse debitorē ꝓfitetur se non teneri vel deberi. Hec sunt verba renuūciatiua tm ꝛ falsum annūciant quia verum est ipsū teneri ꝛ non hec verba verā libertatē inducunt. l. tale pactum. ff. de pac. Ratio est voluntas ꝓferentis ex fauore liberatōis secus si ignorāter ꝓferret. Item ibi. testator legauit mlta vxori. Et dixit se nō dubitare queꝫ accepit vxor liberis omnibus restituturā. Hec verba non dubitare non sunt dispositiua sed enūcciatiua. quia enunciant voluntatē mulieris. ꝛ eiꝰ factum futurum in rebus sibi legatis et tm accipiūt ꝓ fidei omissō. ꝛ sic significarent dispositōnem. vt in. l. vnum ex familia. §. fi ff. dele. ij. Ratio quia voluntas testatoris ex significato a maioris ad liberos ex firmitate enunciatōis dicit se nō dubitare. Item ibi in iudicio Confitetor me tibi debere. x. significat dispositio quia ꝓ hoc verbum obligor soluere licet ante nō essem obligatꝰ. l. vnica. C. de coñcess. Rō quia hoc importat preceptū iudicis ꝺ sol uendo expressū vel tacitū. licet em exps se non precipiat. habet tn pro precepto ꝛ ex confessione sufficienter probat debitum. ꝛ sic lex hoc disponit etiā preter voluntatē obligati ꝓpter necessitatem iudicij. Item ibi extra iudiciū. Confitetor me tibi debere decem ex causa mutui. Per hꝫ verba non significat dispositio sed est tm enunciatō ex qua oritur sufficiens ꝓbatō debiti. ff. de positi. l. publico. §. fi. Rō qꝫ hoc tm significat verba. nec pōt aliunde concludi dispositio. Nam obligatio faciliter infertur sicut libertatio. Item ibi extra iudicium. Confitetor me tibi debere decem non exprimendo causam hic tantum est enunciatio sed ex ea non infertur sufficiens probatio debiti. l. Cum de inde bito. §. finali. ff. de proba quia non sufficienter concluditur cum non appareat de quo debito.

¶ Epidometici dicuntur qui habebant sub se mensuratores qui mensurabant hospicia. ꝛ in eminente loco describebant nomina eorum qui ibi habebant hospitari.

¶ Epitogiū est vestis vel tapard qui superior elici. Et dr ab epi idest supra ꝛ tego quasi supius tegēs. nota in glo. cle. ij de iura ꝛ hone.

¶ Epithimium est supēfluo vmꝰ septimāe vel est quedā increpatio vel genꝰ pene secundū. jo. i glo. xxj. q. iiij. c. ois iactātia

¶ Episcopꝰ dr ab epi qđ est supra ꝛ scopus vel scopi intendere quasi superintendens quia habz curā supintēdēdo sup oēs laycos ꝛ clicos sibi commissos vt. viij. q. j. q epatū. xj. di. cleros vbi etiā inēptat spe. eo qꝫ speculet subiectoꝝ mores ꝛ uitam cuiꝰ officiū consistit in cōfectōne crismatis. crismatōe frōtis collatōe ordinū ꝛ dedicatōe ecciaꝝ ꝛ altariū. vt de sen. ex. c. quapiculosū li. vj. in glo. j. Et ꝗre papa nominat se episcopum. Nota ꝗuis in ecclesia dei sint dignitates epatu maiores tn quia in ecclesia sunt nouem ordines p alle. c. cleros. ꝛ. xxiij. di. eps ꝛ. c. sequē

Licet ſcdm thcologos ſolum ſunt ſeptem ordines qui epatum ⁊ pſalmiſtatū omittunt · ⁊ inter iſtos nouem epatus eſt maior · Ideo papa non a dignitate ſed ab ordine nominari volens vocat ſe epm ſcdm Jo · an · in pn · li · vj · Et epus eligendꝰ debet habere has cōdcones · vnde · Anni tiginta ſacer ordo pura voluntas Et mox grauitas ſapiecia ſponſa paretis · Concurrens fama decus hec dant pontificatum · vt de elec · cum in cunctis · ⁊ inde goff · de tēp · ordi · qui p longum declarat regulas aplicas ⁊ epus eſt pater eccleſie · xcv · diſt eſto ⁊ etiam pcurator de dona · c · ij · x · q · ij · caſellas · xij · q · ij · ſine exceptone Et tenetur reddere rationem pro animabꝰ ſibi cōmiſſis ſi male cuſtodierit oues ſuas · de re · iudi · c · penl' ·

¶ Epiſtola decretalis · Require ſupra de cretalis epla ·

¶ Epiſtola diui adriani ſcdm gwil · i ſpe de renunc · v · in primis ergo ſub §. finitis locum habet inter fideiuſſores mandatores ⁊ conſtitutores · Jte inter tutores · Et eſt illiꝰ epli officiū g̃ q̃nus alq̃ ſint in ſolidum obligari tñ p eius beneficiū · Si omnes pares ſint in ſoluendo tēpore litis poſſint poſtulare vt diuidat' actio inter eos vt vnuſquiſq; p uirili portione alias actone conueniatur · Alioquin niſi dicto beneficio uuarēt' poſſet creditor quem mallet inſolidum conuenire vt C · de cōſtit pe · l · fi · ⁊ inſti de fideiuſ · §. ſi plures · ⁊ ff de fideiuſ · l · inter fideiuſſores · ⁊ · l · ſi dubitare · Si ergo huic beneficio fuerit renunciatum poterit creditor quem maluerit cōuenire · Quō aūt renūciat' inſtrum to huic beneficio uide ibidē ·

¶ Equeſtris dignitas erat in hijs qui romam cuſtodiebāt · Nam ⁊ hij habent' pro abſcribꝰ reipublice cauſa · Et dicit accurꝰ aliqui erāt pſidentes quia ſimplex milicia nō eſt dignitas · de hoc uide accurꝰ · e · ti · in rubrica · C · li · xij ·

¶ Equicius dr̃ cuſtos equor ·

¶ Equiciū alias equiriū · eſt grex equorum ſcdm accur · in · l · qꝺ ergo · ff · de vſu fruc · quēadmodū q̃s vtat' ·

¶ Equitas eſt conuenientia rerum que eiū acta coequipat · Et in paribꝰ ratōnibꝰ paria iura vel iudicia deliderat · vt · C · ad · l · falci · l · fi · verbigra · mutuaſti mihi centuꝫ aureos mutuo · Modo equū eſt q̃ iſti numerato mi conueniat ſolucio ſcdm eandē q̃litatem ⁊ quātitatē vt · ff · ſi cer · pet · l · mutuum · Jtē dedi tibi dampnū centū aureorum · dignum iuſtum ⁊ equū eſt vt ſcdm eandem quātitatē dampnū tibi reſarciam

¶ Equitas etiam dr̃ quedam mitigacō tem prans iuris ſcripti rigorē · Et in quibus caſibus talis eq̃tas p̃ferat rigore iuris nota jo · an · de trāſac · c · fi ·

¶ Equanimit' idest equo animo ·

¶ Equꝰ calcitroſus dicitur q̃ ſolitꝰ eſt calce ferire ·

¶ Emiſſarius vero dicitur qui faciliter ſalit ſuper aquas vel p aquas ⁊ foſſata

¶ Erarium · eſt repoſitorium pecunie habere dictum ·

¶ Ergagabi dicunt' oparij laborātes in ſtatōnibꝰ ſuis · Et dr̃ ab erga qꝺ eſt opa ⁊ gabor labor ·

¶ Ergaſtaria ſunt ſtatōnes operiorꝫ Et dicit' ab erga · idest opa vel opꝰ ⁊ ſterio ſtacio quaſi opis ſtacio · vt nota in · C · de opa · l · ij ·

¶ Ergaſcula dicunt' carceres vel preſſiones · Et dicitur ab er quod eſt lis · ⁊ ſcolon miſſio ·

¶ Ergo nota jo · an · de ſūma tri · dampna mꝰ in prin ·

¶ Ermofroditꝰ eſt q̃libz q̃ habz vtrūq; ſexū An aūt ad teſtificandū exhiberi poſſit qualitas ſexus inualeſcētis demōſtrabit · Si em̄ caloꝛe durāte p uiro ſe geſſerit recipit' in teſtem alias non · iiij · q · iij c · j · poſt mediū · §. j · Jtē talis ponitur inf̃ infames · ⁊ non pōt eſſe aduocatus · iij · q · vij · infamis ·

¶ Erro eſt puſillus fugitiuꝰ qui nō quidem fugit ſed ex conſuetudine quadam aberrare ſolet ⁊ frequēter ſine cā vagat'

tempibusq; in rebz nugatoziis consūptis tandem licet sero redit ad domum vt .l. quis sit fugitiuꝰ.§.errozē.ff. de edi.edic Sed vtz erro faciat furtum sui. sicut ꝗ uiz fugitiuꝰ ꝛ an sit iusucaptibilis. pi mum dubiū est disputabile. vt in glo. legis prime. C. de ser.fugi. que dicit in fi q; aliqui sint contra vt sunt Franciscus ac curcij martinꝰ silmiam. ꝛc. Sz kathꝫ sac cus tenet ibi q; sic Racio prima quia erro habet animum lucrādi vsum sui. Secūda racio sua quia licet non sit furtū odiosum vel penale. est tñ furtū fauorabile ꝛ rōna bile ne ꝓiudicet domiō Ad sedz dubiuz similiter respondet q; sic vt nota plenius p doct. in dicta .l.j. sup. glo.ij.

¶ Errare est aliud pro alio putare. xxx viij. di. q̄uis. xxij. q. ij. in quibz in fi. Et nota.jo.an. in cle.j. d iudi. super uerbo cer ta sciencia Et nota q; errans non sēp decl pit vt si seruus ducit liberā quam credit ancillam cum eius condco melioret. Ergo rōne talis erroris non posset dominiū petere vroze consciēte sedz goff. de dnīq seruo.§.si liber. ubi alij aliter dicunt ꝛ forte ideo quia sicut ignorācia oppont scien cie sic error consensui. vt in glo. ī cle. pal.

¶ Error est quando aliquid aliter contin git vel aliud est q; credit vel putat in q bus. c palle. in fine. vbi dicit augu. ex encheridiō. q; non est arbitrādū peccatū aut si est minimū esse atq; leuissimū. Etiā error oīs excusat ꝛ facit ius vt in .l. barbari. ff. de offi. presid.

¶ Error aduocatoziij in facto pōt redar gui vlozad sētēciā.

¶ Error calculi sedm azo. in sum e. ti. est error computatōnes veteres em comput tabant per lapillos qui calculi vocabant pro eo q; pedibus q̄q; calcant licet non impune. Vnde persiꝰ. Hunc mane di em numera meliore lapillo. Quia p bono die ponebant bonū lapillum. Q̄q; etiaz calculꝰ ponit pro cogmitōne cause vt. C. de iudi. l. rem non nouam. Etiā q̄q; p sē tencia. C de app. l. si actor ibi. deteriorem calculum quia causa calcat. idest termina tur p sētēciā est glo. in .l. vnica. C. de er roze calculi.

¶ Error intollerabilis est error a iure re probat. Et nota q; error sumit p facto siue sit error iuris siue facti quia licet sit iuris in q̄stum est error facti tñ est cuz sit in alio q; in veritate. verbigra. ticiꝰ ut ho nestus pecijt a me pecuniam sibi mutuari dixi q; mutuārē assignando sibi diem. illa die venit alter ticiꝰ uilis qui assimilabat illi in facie dicens se esse illum. ꝛ p hoc si bi trado ꝛ mutuo. ibi est error in quo im pedit dominij translacio. l. si quis vxori. §. cum ticio. ff. de fur. quia significatum sumptū est ex erroze in psona. Nec tdēs consētit in istum cui tradit saltē scienter ergo sibi non tradet iure. Itē ibi ticio a mico meo trado rem ex causa donatōis quem credo sane mentis esse cum sit furi osus impedit trāslacio dominij. l. q; meo. §. si furioso. ff. de acqui. pos. quia furio sus non acquirit dominiū cum non habe at consensum. Et sic error tradētis hic m bil opat quia quantūcūq; vellet ꝛ consē tiret transferre nō tñ trāsferret. Itē ibi si filiusfamilias asserēs se patrēfamilias vel seruꝰ libertū petit a me sibi mutuari ꝛ mutuo non impedit trāslacio dominij. l. si quis vxori pa'le. ꝛ.§. seruus ꝛ .l. falsus .§. si quis. ff. de fur. quia error est in qua litate non significāte non consensū trāsferē di licet aliqui contra sed si trado. ff. vtꝰ credēs eodicē non trāsfert dominiū. l. si me invacuum in pncip ff. de acqui. pssiō. quia res que tradit non intēdit ergo nō trāsfert. Et res que trāsferri intēdit nō tradit Secus si in noie error sit vt trado tibi Fundū cornelianum sub nomie sēpro nij credens sic vocari certe non impeditur trāslacio dominij quia consensus est in re et dominij eius translacione. ꝛ sic de alijs suo modo.

¶ Erupta cesa dicuntur omnia illa que cedunt ꝛ eruunt.

¶ Estiualia sunt ocree sez calciamenta de

coreo quibus etiã aliqui vtunt̃ interdũ
in estate · Et fiunt optima apud sanctũz
seuerinũ · vt dicit jo · an · in cle · ne in agro
de sta mona ·

¶ Estimacio significat taxatõem pũt sub
iecta materia vel quodũs aliud mediuz
significare declarat · Verbigra res tradi
tur estimata hoc addito q̃ reddat̃ esti=
macio ꝛ non res · Ex hoc significat̃ emp
cio ꝛ vendicio · vt in · l · quociẽs · ff · de iuis
do · p̃ · dr̃ res estimata data uiro in dotem
si est empta uir agere põt ex empto con
tra vxorem · de hoc · insti · de emp · ꝛ ven · in
pn̄ · ꝛ · l · estimate · ff · d solu · mat̃ · ꝛ · l · ple
rumq̃ in pn̄ · ff · de iure do · iuncta · l · ne=
cessarias in pn̄ · ff · de peri · ꝛ omo · rei ven ·
Sed ibi res dat̃ estimata hoc pacto q̃
res reddat̃ ꝛ non estimacio · tunc non est
empcio sed significat̃ q̃ re empta vel di
minuta accendat̃ estimacio facta · l · si in
ter ui · C · de iure · do · Nec piculum dimi=
nutõnis vel emptõnis fit recipientis ni
si sit in culpa quia cum rem traditã tene
atur reddere pienlũ debeat esse dñi rei ·
Sed in casu precedẽti periculũ vel deterio
ratio rei transit in recipientẽ vt · l · estima
te pãlle · Item ibi res dat̃ estimata in do
tem hoc pacto q̃ reddat̃ res vel estimacõ
tunc significat trãsire piculũ emptõnis
sed non deterioratõnis · l · plerũq̃ § fi · cũ
l · sequen · ff · de iure do · Et hoc ex natura
contractus ꝛ alternatiue · Naz natura do
tis est q̃ dominũ trãsit in maritum ꝛ sic
piculum est suum Sed ex natura alterna
tiue alterz horz sufficit aut rem reddi aut
estimatõnem iuxta regulam in alternati=
uis de re iuris · li · vj · Sed res empta red
di non põt ergo estimacio Res autẽ dete=
riorata reddi potest que si redditur non
est reddenda estimacio ·

¶ Etas legittima sẽper intelligit̃ de na
turali non de ea que p̃ principis beneficiũ
implet̃ · vt · C · de h̃ijs que ve · eta · ru pe ·
le · vltima ·

¶ Etas pupillaris est minoz · xiiij · annis
in masculis ꝛ in femina · xij · ff · de verbo ·
sigñi · l · pupillus ·

¶ Etas pubertatis diuersimode accipit̃
Nam in nupciis contrahendis etas puber
tatis est in masculo · xiiij · annis · ꝛ in femi
na · xij · annis · vt insti de nup · in pcm · cuz
ibi notatis · Non autẽ idem tẽpꝰ requiri
tur sed alimẽta requirunt̃ vsqz ad pub=
tatem que debent̃ masculo vsqz ad xviij
annum · femine autem vsqz ad · xiiij · ff · de
alie · ꝛ ci · le · l · mela · ait in pn̄ ·

¶ Etatis venia est p̃ rescriptũ q̃ impetrat
minoz a pncipe vt habeat̃ p̃ maioze · im
petrat autẽ eam masculus maioz · xx · anno
rum · femina autẽ maioz · xviij · vt · l · ij · C ·
de h̃ijs que ve eta · in pc · Maturioz em ẽ
sexus femineꝰ hac ratõne vt nota accur
in glo · vij · l · ij · p̃lle · quia mala herba ci=
to crescit ꝛ ciciꝰ ẽ subdola mulier ꝛ alia
ra · ff · ad velleya · l · sed si ego in fine · Naz
regla naturalis est · Quãto longiꝰ res ha
bet esse tãto tardiꝰ ad pfectionẽ deuenit
ꝛ econtra quanto breuiꝰ habet esse tanto
maturiꝰ ad pfectõnem deuenit patet hoc
in plantis ꝛ brutis · Sed ur longiꝰ habz
esse q̃ mulier ideo tardiꝰ ad pfectõnem
deuenit q̃ mulier · Et iõ mulier cicius sub
do ꝛ sagacioz efficit̃ ·

¶ Et si idem est quod quamũs · de hymo ·
c · et si questiones · de offi · nidi · oz · c · et
si ab apostolice · in cle · de iureiur̃ · et
si cristus ·

¶ Et hec coniũctiua licet p̃prie copulet
ff · de condic · insti · l · si hereti · tñ aliquãdo
sumit̃ p̃ vel · ff · de ver · sigñ · Sepe cum
silibus · Aliqñ reperit qualitates p̃cedẽ
tes · ff · de fundo instruc · ꝛ instrumento le
ga · l · seyo · § · gayo · Aliqñ pro ideest vt · c ·
ij · de spon · Etiã notat̃ in · c · ij · de rescrip
vbi de hoc · Unde hec dictio et coniun=
git pncipaliter simul ꝛ successiue prout
inferẽt̃ ex significato tunc hoc dictante ·
Et secũm q̃ voluntates disponẽtis q̃is
medio significare declarat · Nam q̃nq̃ est
coniunctiua rerum p̃cipaliter quarz tñ
vna est alteri successoria vt dicendo lego
fundum ꝛ eius instrumentũ pncipaliter

etiam significat instrumētū legatū licet sit accessoriū ad fūdum ⁊ extincto fūdo legato nō extinguit legatum instrnmti secus est in ꝓpositōe cum que coniungit accessorie ·fa·l· Cui fundꝰ·ff·de·fun·instruc·⁊·instru·legato posset etiā tñ facliter trahi ad diiūgendū accessorie ꝓ volūtate disponentis quī exprimet et ꝓ Significat etiam ibi successiue filū meum et nepotē heredes instituo Nam intelligitur qꝫ filiꝰ ad mittatur ⁊ eo deficiēte nepos ·l·gallꝰ·§·fi·ff·de·li·et posti· Racio quia nepos non simℓ admittit cum filio et hoc exordinata caritate seu naturali affectione argu·l· Ōnaliter· C·de·insti·et substi·subcondictione facit et·l·lucius ff·de·here·insti·vbi disiūctiua resoluitur in diiūctiuam ꝓpter voluntatem que concludit ex caritate·fa·l·Cū frater·§· Cū pater·dele·ij· Idē in contractibus si quis emit redditū vel fundū ꝓ se liberis et nepotibꝫ ibi et diiūgit successiue sez qꝫ ꝑmo pater solus admittat post liberi de inde hijs deficientibꝫ nepotes

¶ Etates sūt sex quibꝫ gñatō et status homis finit ·xxxv·q·iiij·c·j·et·jo·an·in pr inci li·vj· Alij ponunt vij·etates hominis Similit·vij·mūdi vnd Infans in de puer adolescens post iuuenis vir Dicitur inde senex postea decrepitꝰ fit Annos ꝑma tenet vij ⁊ altera bis tot Tercia q̄ter vij sed quadraginta quaterna Annos exultat ad qñquaginta nuuetꝰ· Sed si porrigit ad·lxx·senectꝰ Et tūc decrepitus incto tempe durās Item nota uelus de etatibꝫ mūdi Primꝰ adā iustusqꝫ noe magnꝰ pat abraham Et post hoc moyses dauid natꝰqꝫ redemptor Septima fine caret locat in requiemqꝫ beatos

¶ Et cetera qñqꝫ scribit extēse ꝓ duabꝫ dictōmibꝫ ⁊ sic dispomit secm qꝫ relatiuū sequit si saltē aliquod sequit ut dicēdo et cetera que sūt scribenda alias respicit omma que ꝑmissa sunt Qñqꝫ scribitur abbreuiate ut ⁊c sic omnes cōprehēdit clausulas consuetas appom in tali contractu

De hoc tradit in·l·gallus in pn·ff·de li ⁊ posti·⁊ nota in·c·qm·contē flam d ꝓba iude supra de C·

¶ Euestigie idest statim vel continuo vt in·c·vnico de statu mo·li·vj·

¶ Eulogiū idem est qꝫ testamētum vt in·c·nos quidē de testa·⁊·in·l·iubemꝰ· C de testa·⁊·l·quidē eulogio C de iure de li· Ita exponit bernhardꝰ de testamētis Apud nos autē aliter accipit·vt ·ff· de re militari·l·desertorem circa pnci·Et dr ab eu·quod est bonum · ⁊ logos sermo· quasi ⁊c Vel secm hosti·ab eu·quod est flebile ⁊ logos sermo quia vt in plurimū fit in extremis ⁊ est nota doloris Etiā eulogia dicunt encenia que olim portaban tur metropolitanis ad concilīū pūncialē vt·xviij·di·c·de eulogijs·vbi secm glo· eulogia dicunt munera que deferunt subditi suis prelatis·

¶ Euidens est quod sep palam est ⁊ euidenter apparet·j·q·j vt euidenter de accu Euidencia·ff·de contra emp·l· ea que· Et qd est in euidenti nlla pōt tergiuersatōne zelari de cohā·cle·⁊ mu·c·vlt·d ef fi·or·si canonici·§·ceterꝝ·li·vi·

¶ Eunuchi secm azo·in sū·C·e·ti· dicūtur spadones tm ⁊ non castrati homines autem barbati extra solum romani imperij·possunt eunuchi fieri·aut pnam capitis subeant·

¶ Euincere est aliquid ab aliquo extorquere vel eripere· Vel per sententiam iudicis acquirere· Res etiā euicta dr cum est amissa·

¶ Euictio secm azo·in sūma·C·de euic· Sedꝫ quos dā ita diffinit Euictio est rei empte·vel ex alia iusta causa accepta per sentēciam iudicis abductio vel vt petat alio euincente omissio nec em sep est necessariū rem ābduci vt uidet euicta vt ff·e·ti·l·euicta·§·j· Et euictōnis caucio solet prestari a vēditore ipsi emptori ad hoc vt si aliquis ab emptore rem emptaꝫ tanꝫ suam petat dicens eam sibi esse obligatam aut aliqd ius in ea habere emptor

recursū et regressū habeat ad vēditorē eū eui denunciare hoc tenet̄ z vendito3 debz assistere z defēdere emptorē in causa eui ctionis. Et dr euictio alicuiꝰ rei in causā alterius abducte p iudicē acqsicio. unde ē caucio de euic.

¶ Exactio idest peticio nā exigere est rē ab alio petere.

¶ Exauctorisare est militē cingło vel clericum ordinibꝫ spoliare. vt in. l. qui cum uno. §. non omnes. ff. de re mili. vel est statum alicuiꝰ vel auctoritatē ei auferre. Et qñqz habet fieri expresse qñqz tacite vt si princeps vel dux belli militi in exercitu delinqēnti calcaria absciderit talis dr tacite exautorisatꝰ dato q mil exprimat̄. Et expresse vt si dux exercitꝰ militē fugitiuum exheredauerit. Idem potest habere locū in clerico qz exautorisare etiā idem sonat quod degradare.

¶ Exeandescere est subdito insci habendo silitudinem inter furorem z estuantis ferri candorē.

¶ Exceptio. est rei defensio p3 quam se defendit z tuet̄ ab actore. z sedm azo. in sū. C. e. ti. qñqz ponitur large z impro prie pro omni defensione put reo competit etiam si nulla actori competit actio Et tunc quidā vocat eam exceptōnem facti. vt qñ sine actōne quis calumpniose ponit sed azo vocat eam exceptōnez inter tōis Et de exceptōmbꝫ itē tōis q̄ sunt notat̄ ff. e. ti. l. j. in. pñ. z. l. ij. §. ill'. C. de trāsac. z talis non pōt de iure experiri. qm a nemo potest expiri sine actōne. vt cum tūc nulla fit actio nulla pōt dici actōis exclusio. sed dr contra inter tōnem actoris defensio vt qñ quis se in aliquo instrumēto obligat ad aliq̄d sine exceptōne iuris vel facti Sensus est q̄ cōtra hoc nullam faciet defensionem de iure uel de facto Dr̄nt tñ exceptō z defēsio. Naz defensio p3prie dicitur que ipso iure actionem tollit vt solucio que est eiꝰ q̄d debet̄ redicio z acceptilacio q̄ bo eis obligacio tollit̄. insti. q̄ mo. obli. tollit̄ in pñ. C. z. § itē p accep

tilatōez. Itē renūciacio dr defēsio. c. sup hoc de renūc. cōcordat glo. in. c. j. de lit. cont. li vj. vbi notatur ex glo. penult. q̄ omnis exceptio peremptoria q̄ perimit lītas z grām opponit̄ añ z post lit. cont. C. de de excep. l. vlt. z nota hosti. z inno. in. c constituꝰ de rescrip. Itē large dr etiam exceptio esse replicacio q̄ dat̄ actori. ois em̄ replicacio est exceptio. vt. ff. e. ti. l. ij. §. replicatōis. Et sicut se habet exceptio ad actōnem sic replicacio ad exceptōnem. sedm goff. de pba. in sū. Stricte vo z ꝓpe exceptō ponit̄ p illa defēsione q̄ cōpetit reo cōt̄ actorē oportētē in eū z sic dr actōis exclusio. z hec est exceptō iuris vt si petis a me debitū z ego excipio q̄ remisisti mihi vel q̄ feciſti mecū pactū de n̄ petēdo vel q̄ nō venit dies p̄fixꝰ vt sumitur vltq̄ exceptō. ff. e. ti. l. ij. primo rñso. z §. replicatōis z q̄ exceptio sit actōis exclusio hōt̄ de elec. dudū. sup vbo irritari. in glo. Exceptio diuidit̄ in p̄a gña qz alie sunt tales z dilatorie. Alie ꝓpetue z peremptorie vt. ff. e. ti. l. j. §. exceptōes. Alie sūt odiose vt macedoniane. Alie fauorabiles vt velleyane. hec diuisio colligit̄ ex. l. q̄ exceptōem. ff. de cōdi. inde. Itez alie sūt in rē alie in psonā. vt. ff. e. ti. l. j. §. exceptōnes p̄al. Itē sedz hosti. z spe. alie sūt anormale alie mixte z multas alias diuisiones dāi doct. psequūt̄ inde eas.

¶ Excepcio dilatoria est que causā differt. vt insti. e. §. appellant̄. Et istaꝝ est multiplex diuisio de qua aliquātulū nota. in. l. exceptōez. C. de pba. Est em̄ q̄dā dilatoria solutōis q̄ sapit istā naturā q̄ respicit actōez nimis tēpestiue intētatā z debet oppoi ante lit. cont. sed ꝓbacio eiꝰ fit post lit. con. c. inter monasterū de reiudi. qu edā est dilatoria iudicij q̄ opponit̄ ꝓpe ad ipediēdū iudiciū añ lit. cōt. z ꝓbat̄ tanq̄ p̄iudicialis expediēda veritate ante lit. cont. Et idē dicēdū est de replicatōe eiusdē. Que dā est declinatoria fori vt ibidē notat̄ Itē colligit̄ hec diuisio ex l. ij. in fi. ff. e. ti. z uide de hoc spe. e. ti.

Et nota q declinatorie iudicij sūt in inicō ꝓponende Et sunt iste q̄ cont̄ iurisdcōes iudicis opponunt̄ · Nō ne si eis sciēt̄ ob missis ad alia ꝓcedat̄ iudeat̄ quis in iudicē ofēre · C · de except · l · vlt · nota goff de dila · ℣ · sunt t alie in fi · ℣ Pōt etiā iste ꝓbande in inicio vt prius sciat̄ de iurisdictione iudicis añq̄ ꝓcedat̄ adulteriona habēt tñ etiā locū post sētēciā · si ex ignorācia obmittāt̄ de se · t re · iudi · ad ꝓbādum · C · si a nō o petētis iudi · l · vlt · Etiā dilatorie ꝓponēde t ꝓbāde sūt añ lit cō · e · inter monasterii p̄al · t · c · pastoralis · de except · C · de ꝓba · l · penul Dilatorie solutōnis sūt ꝓponēde siliter in inicio cāe ideſt ante · lit · cōt · t ꝓbāde postq̄ actor suā intētōez fundauerit · sed p̄ptorias ꝓbabit reꝰ postq̄ actor suā intētōnem ꝓbauerit · de hoc iude goff · de ꝓbac · ℣ · restat

¶ Excepcō pemptoria sedz spe vocat̄ siē q actōez vel intentōez agētis pimit sedm jo · an · c · j · de lit · cōt · li · vj · seu ius iedit · vt insti · e · ti · ℣ · ꝓpetue vt pactū de nō petēdo in ꝓpetuū · t iusiurādū de nō agendo vel accusādo · iudeliez p̄ebā a te cē tū et tu excepisti q̄ pepigi tecū ꝺ nō p̄tēdo in ꝓpetuū vel utraui nō agē vl accusare q̄ ipo iure tollūt naturalē obligatōnez vt · ff · de iurī ut · l · si ēca pñ · qꝺ doc · itelligūt cēvez de volūtaia t ouēcōnali · secꝰ aūt ꝺ necessaria · Ciuilē aūt ipo iure nō tollūt · ℣ cpa exceptōnis elidūt · Et sedm azo · sēp obstāt hec agēti etiā si cessaueit agē p mille annos ·

¶ Excepcio ꝓpetua ē q̄ ꝓpetuū hēt effēm vt cū p̄tis a me debitū excipio q̄ tu remisisti mihi · hec exceptio ꝓpetua dici pōt t ꝓpetuo cōpetit q̄ncūq̄ actor agit qua excepcio nō competit misi quis agat · ff · de except · l · exceptio ·

¶ Excepcio tēpalis est q̄ ad tēpꝰ vtilis est vt cū p̄tis debitū excipio q̄ feciſti pactū mecū de nō p̄tēdo ℔ excepcō vsq̄ ad annū vtilis est · postea vero nō · de qua de rescrip · c · plerūq̄ · t de offi · or · c · pastoralis in fi · t · ff · e · ti · l · eceptōez · ℣ · tpales ·

Et ℔ etiā dilatoria dr̄ q̄ differt t plēgat cām non aūt aufert · aliꝺ exēplū · quemo te corā iudice nō tuo t tu excipis te non esse de foro eius iude glo · in verbo excusari · c · si aūt de rescrip ·

¶ Excepcio anormala est que nō sequit̄ normā aliaz q̄ pōt oppoi ante lit · cont̄ t post t infra · lit · cont · vt excepcō excoi catōis t alie sez de q̄bꝰ dubitat̄ an sint ꝓpetue an tpales vt excepcio mrimonij t excepcio nō numerate pecunie t nō numerate dotis vt nota isti · de except · ℣ · appellatur · Et plēs alie sedm hosti · t spe · e · ti · vt excepcō q̄ opponit fideiussoribz ex epla diui adriani cōtra creditozes vt nota in sti · de fideiuss · ℣ · si plēs ·

¶ Excepcio rei iudicate non pōt oppoi q̄n fit sup eaꝺē re t q̄n est ex eaꝺē causa t eadem psona ·

¶ Excepcio doli est q̄druplex · vt notat̄ · ac cur · in glo · l · q̄ se debere · ff · de condic · ob cau · da · cau · non se

¶ Exempcio ꝓprie est vbi aliq̄ cōuentua lis ecclesia canonicoz secularium vel regla riū monachoz vel monialiū imediate sub est pape habz exceptōm alia vniuersalis alia p̄ticularis · vlis ē q̄ cū vniuſitate iuris spectat ad p̄pāticā q̄ metropolitano à dyocesano mih̄ l iuris manz in eaꝺē · Particularis ē q̄ p ptē in ētis casibz ab eoz iurisdcōe eximit̄ t alias ptinz ad eosꝺ · vbigra si forte aliq̄ eccīa quātū ad hoc est exēpta vt nullꝰ archiep̄us vel ep̄us possit in ea diuina suspendere sicut in sua dyocesi · t alias eis exhibeat reuerēciam t honorem Jtē exēptōnis monasteriozz due sūt spēcies · quedā non recognoscūt superiorē misi papā · Alia sūt ordinū exemptozū vt monasteria cisterciēsiū · cē · que nō corrig.ᵉ or dinariꝰ loci · sed abbas vel prior eoz glo ēstī cle · actēdētes de sta mo Jtē exēt tōz alia psonal alia localis Personalis est vbi archiep̄us vel ep̄us eximit̄ vt a nullo nec etiā a legato sed · ap · nec etiā a iudice de legato excoicari vel medici valeat à suspēdi · ℣ sed localis est q̄ loco ℔ ē eccīe dat̄ ·

¶ Exemplaris · ¶ Dicitur illa substitutō que fit filio furioso seu mētr capto in euē tu mortis in furore seu non sana mente · Et dicitur exemplaris quia admittit fieri p̄dictis sicut pupillaris pupillis fit q̄ ꝓpter etatem sibi p testamētū ꝓuidere ne quiuerint sic em̄ p̄dicti ꝓpter furorez dementiam seu defectum mentis vt insti · de pupil · substi · §· i · in prin · ¶ In multis tamē differt a pupillari vt infra dicet de substitutōmbus. ¶ Significat aūt hec substitutō diuersimode vt significatū ex eius verbis vel alias vndecunq; sumptū significare ꝑbat · ¶ Significat em̄ primo vel ei? verba significant sēpsā sez q̄ filio cui facta est substitutō mortuo in furore vel dementia substitutus admittatur vt · §· j · insti · de pupi substi · ¶ Significat vlteri? tacitam vulgarem ar · l · iam hoc iure · ff · de pupillis uic to · §· j · insti · e · ti · palle · ¶ Katō sicut in primo significato consideratur ꝓprietas vbo rū ei? sic in secdo significato ꝯsideratur ydēptitas ꝑsonarū vt quod p substitutōnē testatoz filio p̄uidet · ¶ Sic nisi aliud appareat significat etiam hec substitutō pupillarem · verbi gratia facta est furioso in puberi si in furore decesserit sensus est q̄ si decedat in etate pupillari tunc significet exemplare n · quia facta in puberi licet furioso ⁊ valet ut pupillaris tantum quia verba hoc significant · Et quia defectus naturalis potius extenditur seu accēditur q̄ accidētalis · l · iij · §· j · ff · de tute · ¶ Et hoc q̄n illa concurrūt que requirūtur in pupillari quia filius est in potestate patris ⁊ sic de aliis · ¶ Si autē non concurrūt tunc infra tempꝰ pubertatis valet vt exēplaris Postea non ꝓpter limitatōnem illam si in etate pupillari decesserit · ¶ Si autē factū est sine tempis limitatōne tunc valet simpliciter seu ꝑ omi tempe vt exemplaris · ¶ Significant vlteri? hec verba filio furioso substituto subaudi idest si filius furiosus in furore decesserit · Et requirit q̄ sit Furor tempe mortis ut · §· j · insti · de pupill p̄alle · ⁊ · l · ex facto · §· j · ff · e · ti · licet alias per ista verba Tito furioso lego talē quantitatem sufficit adesse tempe dispositōmis vt in · l · mela · in pn̄ ff · de ali · ⁊ ci · legatis Quia appositur causa demonstratōmis · ratō vtilisq; q̄ significatū sūptū ex affectōne qua significatur ei p̄uideri cui p̄uidetur cum eo modo quo potest modo in primo casu melius p̄uidetur ei recipiēdo ea vba in illo sensu. ¶ Sed secūdo casu melius p̄uidetur furioso recipiēdo verba demonstratiua tantum quod est ꝓprius eoꝝ significatum significat vlteri? q̄ existente condiōne substitutōmis substitut? administratur volens vel inuit? secdm qualitatē psone substituti · ¶ Si em̄ est substitut? filius furiosus qui erat in ei? potestate tempe mōtis est necessari? vel voluntari? vt in · §· j · insti de here · qua ⁊ diffe ·

¶ Excōmunicatō · ¶ Est extra cōmunionem ecclesie sepātō vel censura ecclesiastica excludens a cōmunione fideliū xj · q · iij · c · nichil ⁊ §· euidenter · vel est eterne mortis dampnatō · xj · q · iij · nemo episcopoꝝ et · c · nullam ⁊ ergo festinare debem? vt mortu? a xp̄o sepat? p excōmunicatōnez re integretur ⁊ reconciliet xp̄o p absolutōnem . Maioribꝰ em̄ malis debet sincera caritas subuenire · l · dis · vt cōstitueretur et glo · in · c · p̄nti · e · ti · li · vj · Vel sic gn̄aliter est a qualibet licita cōmunione vel legittima actu sepatō vel a sacramentis exclusio · ¶ Species excōmūicatōnis infinite possūt esse · q̄ tot q̄t sūt spēs omunionis due tamē species eius p̄cipue secdm communiter vsitātur sez maior ⁊ minor ꝺ vē q̄ illaz hēt · iij · q · iij · Engeldrudā · ¶ Nā vna excōmunicatō que maior ē dr̄ anathema ⁊ excludit ab ingressū ecclesie ⁊ a cōmunione fideliū ⁊ a sacramentis hoc vocatur maior ⁊ fertur cum solempnitate de q̄ etiam dat p̄cedēs descriptō cum dicebatur est a qualibet licita cōmunione hoīm vel legittimo actu ⁊ sacramētoꝝ sepatō · Vnde ⁊ adam excōmunicatus fuit ab esu ligni in · §· eni dēter p̄alle · xj · q · iij · nde senex · si quem in glo · iij · Alia dicitur minor

Et illa tantum ſepat a ſacramentis. Et h̄ eſt duplex vna p̄ participiū a iure poteſt p̄ ſententiam ab hoīe alia ſepat a cōmunione fideliū non ſacramētoꝝ. v. q. ij. p̄ncipi ſcd̄m goff. de cle. excom. mīiſtrāte. §. itē ſciendū. Eſt em̄ quedā excōmunicatō uris a qua abſoluit epiſcop? niſi abſolutō ſit ſummo pontifici ob reſeruata d̄ ſen. ex nup̄ alia hoīs vt epiſcopi vel ſui uicarij vel delegati de offi. ordi. cum ab eccleſiarum de maio. t obe. c. vnico. li. vj. in glo Et nota q̄ excōmunicatō eſt medicinalis non mortalis diſciplinā non eradicās duz is in quem lata fuerit non cōtempnit eaz c. j. e. ti. li. vj. Etiam excōmunicatō dicitur mucro epiſcopi. xvj. q. ij. c. viſis in fi. vbi dicit̄ Felici mucrone epiſcopi ſacdotum piaculo reſecent̄ t. xxiiij. q. iij. corripiāt̄. Item dicit̄ anathemā imprecatie ab ana ideſt ſurſū t thema figura olim i frōtibus dampnatoꝝ impreſſa t ſic q̄ſi anathema dicitur. Et hec maior que duplex ē Quedā ſine ſolēpnitate alia ſolempnis quādo duodecim epiſcopi vel p̄ſbiteri candelas in terrā piciūt t pedibo calcant. Et non differt ab alia niſi in ſubſtantia q̄ maior eſt terror t confuſio de hijs duobo in c. cum non ab hoīe de in de Et excōmunicatus ampluis t ſepi? excōmunicari pōt de treu. t pa. e. j. Item excōmunicato poſſunt p̄ticipare t cōmunicare familia t vxor t liberi q̄a ſunt a canone exempti de ſen ex. q̄ in dubijs. Et participās in loquela que ad correctionē non eſt excōmūicat? e. ti. porro nec p̄dicatores vel alij recipiēdo elemoſinas. e. ti. Cum p̄ voluntate vel p̄dicādo ſeu mouēdo e. ti. reſponſo. Et no caſum i quo quis eſt excōmunicat? vel excōmunicatur ſine peccato mōtali in. c. litteras de reſtit. ſpo. vbi mulier nolēs reddere debitum p̄pter conſcientiaz conſanguinitatis in quo bene facit tamē excōmunicatur. Et ſic excludit̄ ab eccleſia militante non tamen triumphāte c. inquiſitōi d̄ ſen. ex. quāuis alias niſi p̄ peccato mortali ſit quis excōmunicād?. c. nemo epiſcopoꝝ xj. q. iij. Et nota p̄ xviij. conſtitutōnes cle. comp̄henſi ſunt. l. caſus. Quoꝝ xvj. reſeruati ſunt pape quibo quis ipſo iure excōmunicatōnē incurrit exp̄ſſe t p̄ duas duo tacite ut de glo. in vbo excōmunicatōnis in cle. i. de ſen. ex. vbi enumerātur loca iſtoꝝ caſuū. Item excōmunicatō maioꝝ contrahit̄ in. xviij. caſibo ſcd̄z goff in ſū. de. ſen. ex. §. contrahit̄. Item excōmunicat? nichil dare debet p̄ ſua abſolutōne. c. ad aures de ſymo. Si tamē p̄ manifeſta offenſa eſt excōmunicat? p̄mo debet ſatiſfacere t poſtea abſolui de ver. ſignif. ex p̄te. Sed pone ſtatutū epiſcopi eſt q̄ quilibet excōmunicat? anteq̄ abſoluat̄ ſoluere debet. x. p̄ quolibet menſe vtrū valeat ſtatutum. Reſpondet̄ q̄ non in. c. ad noſtrā t. c. nemo. de ſymo. licet in contrariū deīmiat hoſti. t. io. an. in. c. ad aures p̄alle.

¶ Exconſul ¶ Eſt qui deſinit eſſe conſul ſimile notat de queſtore t exq̄ſtore inſti. in p̄hemio. §. cunq̄ hoc.

¶ Excuſatō eſt Alicui? iuſte cauſe allegatō in defenſionez vel ſubportatōnez alicui? ne cogatur comparere in iudicio de quo in. l. ij. ff. Si q̄s cautōi bo t in. ti. de vaca. t excu. munerū.

¶ Excuſatō tutoꝝ ¶ Fit ex varijs cauſis. Et quedā inmitit̄ equitati. Quedam em̄ excuſant̄ ad temp? ſcz qui cauſa reipublice abeſſe ceperit t reuerſi ad nouam tutelam infra annū non vocant̄ ſed vetere non cogent̄ ſtatum recipere vt inſti. de excu. tu. vel cura. §. qui ſe. t C. e. ti. l. j. et ff. e. ti. l. j. §. itē qui reipublice. Eſt t alia excuſatō a tutela que dicit̄ excuſatō veteranoꝝ qui excuſat̄ a tutela ſi ſint a militia dimiſſi honeſta cauſa interueniente et iuſta puta p̄pter infirmitatē vel aliam cauſam Sed illa que alio modo fit non vocatur honeſta ſed caſſaria vt. ff. de hijs q̄ uo in fa. l. ij. §. ognomie. Et p̄petuo qui ſoluuntur t militia poſt uiginti annos. Sed ad tempus qui infra uiginti ānos t hoc diuerſimode tenetur quia ſi infra. v. nullaz

sibi vendicat immunitatē Sbi vero post. v annos solut⁹ fuerit habet in immunitatē vni⁹ anni. Post octo annos habet immunitatē biennij post. xij. triennij. post. xvij quadriennij. post. xx. annos habet excusatōnem ꝑpetuam. Est ꝛ alia tutele excusatō eoꝝ qui numero liberoꝝ se excusant vt rome liberoꝝ trium. C. e. ti. l. j. cūm concoꝝ in ytalia. iiij. in ꝓuincia. v. excusatō eorum qui morbo excusantur vt ceci ꝛ surdi muti furiosi ꝛ perpetua valitudine detēti. C. e. ti. l. vnica.

¶ Excusatō eorum Qui etate excusant vt maioꝝ. xvij. annis. l. vnica palle. Et i sti. de excu. tu. vel cu. § item maioꝝ.

¶ Excusatō eoꝝ Qui numero tutelarum excusant sez qui habent tria onera tutele idest tres honores tutele scdm azo. q̄ omma habent C. sub hjs. ti. i rubro ꝛ in nigro iude de hoc azo. ibidē i fi.

¶ Excusator Scdm azo. ꝛ spe. e. ti. est qui venit ad ꝓponendū causas absentie alicuj⁹ qui non poterat simul ratōne sui l'cause ꝓcuratorem constituere vt in causis criminalibꝫ in quibꝫ licet ꝓcurator non inueniat vt in. l. j. ff. de pub. iudi. § fei. excusatur tamē alle. causis absentie bene admittitur vt. iij. l. absens. ff. de ꝓcuratoribus vel vocat⁹ erat vt ꝑsonaliter comparet.

¶ Executoꝝ Scdm spe. e. ti. est officialis ꝑ quem litis executō vel ipsius cause ꝓparatō iubente iudice suo expeditur. Vel scdm azo. ꝓprie est ille qui discussaꝝ causam sentētiā executōi mandat vocat etiam in iure apparitoꝝ. requiue s̄ apparitores. alias etiā vocatur in iure diuersimode de istis modis est glo. notabilis C. de executōne rei iudicate. l. si vt ꝓponas Quā ꝓsequitur spe. in. ti. de citatōne. § sequitur ꝓpe pn̄cipiū. Item appellatōne executoris intelligit delegat⁹. c. sciscitatus de rescrip. ꝛ. c. si quis cont de fo. ope vnde executores sunt illi ꝑ quos iudex sē tenciaꝝ suam exequitur ꝛ rem iudicatam mancipat effectui ꝛ mandāt executōi.

Et duplex est executoꝝ sez mer⁹ ꝛ mixt⁹. Executoꝝ mer⁹ dicit cui quādoqꝫ ꝑ nūciū non est de mandata aliqua cognitō ꝫ tantum cause executō. Et talis non debet audire exceptōnes vt. C. de exe re iudi l. Sbi vt ꝓponis palle. ꝛ. c. de cetero de re iudi. ꝛ. ff. de iudi. l. si ꝑtoꝝ. Et de tali loquitur. c. pastoralis. § Quia vero de offi dele. vbi bona glo. de executōne duplici. hosti. tamē tenetur admittere exceptōnē excōmunicatōnis alias appellari pōt de hꝫ vide archi. ð excep. pia. li. vj. Vel sic executoꝝ mer⁹ est qui non potest de fraude interposita cognoscere ab illo non appellatur nisi modum executōnis excedat. ff. quoꝝ āppell. noñ recī. l. ab executore ꝛ de re iudi qui ad consultatōnē in fi. ꝛ. ij. q vj. sub illo. § Sunt quoꝝ ꝛ. § ab executore ꝛ. c. si verū ꝛ. § sequēti. Sed a mixto executore bene appellatur si nō admittit legittimā exceptōnem vel aliās pātes grauauerint de app. dilecto ꝛ. c. vt debitus. Sed executoꝝ mixt⁹ est qui habet cognitōnem cause ānexam vt in. c. nouit de app. ꝛ de re. iudi. c. de cetero ꝑalle. de offi. dele. pastoralis in. glo. vt cum papa mandat alicui restitui rem suaz vel alicui dare benefitiū ꝛc̄. Et talis debet recipere legittimas exceptōnes quātūcunqꝫ sciba tur sibi absolute a papa vt de offi dele ex ꝑte de rescri. c. si q̄n ꝛ. c. cum adeo. xxv. q. iij. ꝛ si non.

¶ Exemptus Dicit̄ qui a suo iudice sine iurisdictōne ordinarij subduct⁹ ē et cetera.

¶ Execrare est abhominari vel detestari ꝛ ꝓprie attribuit̄ delictis dicēdo hoc delictum est execrabile.

¶ Exempla Non sunt semp imitanda sed exemplū pape est nobis sequēdū xvj. q. iij. licet. dis. ix. c. sane vbi glo. ꝛ glo. i c. de quibus dis. xx. q. ꝑ exempla sit iudicandū cū ius deficit. Vel intelligit̄ de exēplis publice vel autentice ꝑsone vt principis vel apostoloꝝ. ꝛ de exemplis plurium ꝙ non paucoꝝ iude ibidē.

¶ Exercitor ¶ Dicitur is ad quem cotidianus quest9 ⁊ vtilitas nauis pertinet Magister vero nauis dicit cui tota nauis anchora omissa est reqre s̄ actō exercitoria vbi de hoc.

¶ Exheredatō est Alicui9 ⁊ sua substātia vel hereditate exclusio ⁊ alteri9 seu alii institutō veluti cum parentes exheredant filios ⁊ scribūt alienos heredes in testamento ita accipit̄ insti. de here. li. p totum. Et sic exheredare est filiū cōstitue alienum a substātia vel hereditate pat̄na et debēt fieri causa iserta ⁊ pbata Et qp̄ quas ⁊ quot causas pater filiū ⁊ econtra filius ad patrem possit exheredare notat glo. in. c. quinuallis de uirui.

¶ Exero idest peto sic ponitur exeratur idest petatur. l. vt verboz que est ff. C. q̄ admit. ad bo. pos. ibi glo. penūlt vel est idē q̄ aperiat̄ via petenti.

¶ Exestuare ¶ Est feruere bulire vel calefacere vt est glo in cle. dudum de sepul

¶ Exhibere ¶ Est rez in publicū deducē seu ostendere vt copiā hēat adūsarij rem suaz tangēdi et eam sic uīsaz si sibi sua uidetur eam vendicādi de hoc. ff. ad exhibē dum. l. iij. Et ꝺ libero homie exhi. l. iij. §. Et ait pretor require supra actio ad exhibendum.

¶ Exilium ¶ Triplex no. archi. xlv. dis cum beat9 in fi.

¶ Expense ¶ Sunt sumpt9 voluntarij ⁊ non necessarij ⁊ dicitur expensa quasi exē pensas ⁊ debitū facta. Sed impense sunt vtiles ⁊ necessarie a vbo impendere dicte vnū tamē multociens p alio ponit̄ vt. l. iulia in fi. ff de miozibo vbi expense p necessarijs ⁊ vtilibo dūtaxat ponūtur put ibi no. Etiam impēse p voluntarijs ponit̄ nō solum vtilibo ⁊ necessarijs. ff. de. v. signi l. impense. Quātus differētia p̄dicta contrariū dicat Et expense differūt a dāpnis vnde iuramētuz factū sup vnū non extēdi tur ad alterū. naz expense fiūt causa litis dāmpnauero ex discordia puenīunt vt ꝺstructio domus ⁊ similia de in iurijs. c. in nostra in tex. ⁊ glo.

¶ Expilatores Secdm azo. in sū. C. et ff. de crimie expi. here. hi sunt qui ex rebus vacantis hereditatis aliquid surripiunt ⁊ expilant de pe. dis. j. aut facta. require s̄ actō expi. here.

¶ Experiri Quādoqz ponit̄ p respōdē seu defendere vt de iudi. c. j. de p̄cura. c. Nui generaliter. li. vj. Nōqz p agere vt de causa pos. ⁊ ppzie. c. pastoralis rē.

¶ Explicatō est allegatō Que supplicatōnem infirmat. vnde replicatō est allegatō contra exceptōnem ⁊ aduuat actorem. Et supplicatō est allegatō q̄ replicatōnē infirmat ⁊ reū aduuat. Sed explicatō est allegatō infirmās supplicatōnē ⁊ sic p actore cont̄ reū.

¶ Exponere ¶ Idest cont̄ se ponere. Expōni autem dicuntur infātes seruū liberti et languidi si sine cura dimittūtur vel eis alimēta negant̄ a parentibo a domis vel a patronis vt in. c. vnico de infan. ⁊ lang. Expoīi em̄ aliquis solēt relegato pietatis offitō infantes vel lāguidos ante eccles as ponere vt eos alij miseratōne moti colligant. l. xxvij. dis. si expositi9.

¶ Exp̄ssum Questio duplicit̄ sūmatur no. ff. de vul. ⁊ pupil. l. j. in pte ⁊ de p̄bē si episcop9 in glo. certas li. vj.

¶ Exp̄ssa pupillaris substitutō reqre infra substitutō.

¶ Exorcisce ¶ Grece latine dicūt̄ adiurantes. xxj. dis. cleros.

¶ Extimare ¶ Est alicuius rei certū p̄tiū dare ⁊ est idez q̄ taxare vel certū p̄cium diffinire ⁊ determiare.

¶ Extraordmariū ¶ Remediū est quod ob aliquā causaz ex t̄ vel vltra cursū solitū alicui datur vt restitutō miozi leso vel absenti causa iusta necessaria vel pbabili adque remedia nunquā recurrēdū est quamdiu remedio ordmario locus est ad quod potest haberi recursus.

¶ Extraordmariū iudiciū est coram delegato vel quādo non p̄cedit̄ in figura iudicij ꝺ ex offitō iudicis in modū inquisitōis

vel denunctiatōmis unde tex·iuncta·glo·
in·c·qm̄ conī de pbatō·

¶ Extra no·archi. de p̄scrip·statuta
li·vj·§·iij.

¶ Extermiare ¶ Est quasi extē termínos
vite vel iurisdictōmis sue ponere cle·vni·
de iudeī·de hæreti·ī excōmunicamus·§·
moueantē ī·§·sequēti pomitē etiā p̄ deponē
desolari in exiliū mittere·

¶ Extunc ¶ Temp9 extremū signíficat
ff·de condic·ī demonst·l·si is·§·si ita·

¶ Ex no. archi·iiij·q·v: Quisquis ī
plem9 io·cal·in·c·vestra de eo·cle·ī mu
et·io·mo·de hære·excusat9·li·vj·Etiam
archi·de p̄ben·cum in illis·e·li·ī paul9
in·c·in litteris de resti·spo·Etiā no C de
legi·l·non dubiū·Et qñq; in compositōe
stat augmētatiue p̄ valde vt exeq̄re idest
valde equare vt·l·j·ff·dele·j·vbi dī per
oīa exequata sūt legata fideicōmiss·

¶ Explosa idest excluſa·e·inquisitōmi
de sen·ex·

¶ Extorres ¶ Idest immunes vel insón=
tes de sen·ex·c·contingit ī dis·xix·nulli
phas est vbi dī sed extorris a sancto fiat
ministerio ī e·di·c·ita domin9·§·In oēz
teriā vbi dicitē vt extorrem idest alienū se
ministerij intelligeret esse diuini ī hētur
C. de custo reoz in·l· de hijs que est lex
fi·ī de pe·dis·ij·Item p̄ inde vbi dicitur
nudari facultatibz ppriis ī patrie sue ex
torres fieri etiā·xj·q·j·conspiratōnē·

¶ Exquestor ¶ Est qui publice pecunie
congregāde conseruāde ī querēde officiū
bēbat hāc administratōnez deposuit vel dici
tur ille qui questoris depomit administratō
nem vt no·insti·in phemio·§ cunq; hoc in
glo inde supā ex consul ī infra questores·
Et tantū de e·

¶ Aber lignarius dicitē nō
solum solum qui ligna do
lat sed gñaliter omnis q̄
edificat·ff·de ver·signi·
l·fere·§·fabros·

¶ Fabricenses ¶ Dicebā
tur scdm·l·C·e·ti·li·xj·Qui erāt deputa
ti armis faciendis reparādis ī vendēn
dis·Sped·io·an·de sen·ex·Sic iudex·li·
vj·dicit q̄ fabricensis dicitur qui publi
ca arma facit ī in publicis fabricis ī non
alibi ī dat p̄micerioz vt reponat in publi
cis armamētis quoz brachia stigmate fi
gurabātē reḡre infra stigma·

¶ Facere Dicitē ille cuiꝰ auctoritate fit
de sen·exc·mulieres·ī facere dicitē quis
statim cōfestim in continēti mox illico qđ
facit sine intervallo nullo actu contrio á
in ptinēte intermedio de elec·quia ppē vbi
dicitur q̄ post collatōnez mox debet elec
tio celebrari· Similiter cū vis inferēt̄ psone
in continēti repelli debet idst sine intuallo
quasi bello continuato· Item id quod fa
cit in triduo·C·de erro aduo·l·vlti· vbi
dicitur q̄ aduocat9 potest reuocare erro
rē suum statim·idst infra triduū ī hoc in=
telligit placentin9 sicut sonat· Ez accur
hoc intelligit quādo causa durat post erro
rem tantū p̄ tres dies· Item qđ facit in·
x·diebus·ff· de consti·pe·l·p̄missoz vbi
dicitur q̄ si quis sine die cōstituerit se so
luturū pecuniā alicui contra eum agi pōt
si statim non soluerit infra·x·dies Itē qđ
facit in vno anno·xx·q·j·Puella vbi dī
q̄ si infijs pentib3 infra·xij·annū velum
acceperit parētes vel tutoꝛes possunt hoc
statim irritare infra annū· Item quod fa
cit cum quodā tēperamēto temp9 ita q̄
nec minū vel maximū tempus assumit qđ
magis potest intellectu concipi quaz dici
ff·de solu·l·Statū ī·l·ō codicib3 vbi dī
q̄ hæres fideiussoꝛi testatoris hoc qđ ad
ta hæreditate soluit p̄ defuncto statim sol
uere debet idst cum quodā tempamēto tē
poꝛis nec em̄ statim cum sacco pat9 veni
re debet· Item quod facit cum p̄mo pōt
de resti·spo·olim causa ubi dicitē q̄ vim il
latam rebus potest quis repellere incōti
nenti·idst quā cito poterit collectis ami=
cis ita tamē q̄ illud in cōtinenti non extē
datur vltra annū hec bernar·ō elec·quia
ꝓpter Item quod facit in vno mense·j·q·

ꝑma Conſtat vbi dicit ꝙ ſi aliquí ordína
ti ſunt ab hæreticis ꝓ vim ſi ſtatim renun
ciauerit cõfiliabulo hæreticoꝝ · ideſt infra
menſem tũc excuſant Item quã cito ſcit
vt · xxxij · q · ij · mulierẽ · Item qđ facit qñ
ꝙ vt · ff · ſi · cer · pet · l · j · vbi dicit Cuicun
ꝙ rei aſſentim? alienã fidem ſecuti mox re
cepturi ex hoc conſ̃ctũ credim? ·

¶ Factitare ¶ Eſt frequẽt facere · l · ful
cin? · § · latitare autẽ · ff · quí ex cau ín poſ
catur ·

¶ Factio ¶ Eſt conſpiratõ · l · quíſquis
C · ãd · l · iulia maieſ vbi glo ·

¶ Falcidia ¶ Dicitur lex a falcidio tribu
no plebis · Quí ipſaꝝ admuenit ad hoc ꝙ
quis extraneo ín teſtamẽto ſuo legare nõ
poſſet quin admí? quarta remanerꝫ hæ=
redi ꝙ ſi conſ̃ facèret locũ non haberet ⁊
ſic dicitur Falcidia a falce ad đfalcãdũ ſin
gulis mandatis ꝑ quã ꝓmittitur hæres ha
bere quartã ꝑtem legatõrís vel hæredita
tis qñ etiã tota hæreditas vel maiór pars
eſt legatis ex hauſta · Et eſt triplex falci
dia ſcđꝫ · io · an · ín glo · diſ · ij · reſpõſa ꝑu
dentiũ reqr̃e infra lex falcídia ·

¶ Falſarij Sunt qui crimẽ falſi tenen
tur vel quí crimẽ falſariorꝝ admittũt vt đ
crimíe fli ad falſariorꝝ ·

¶ Falſitas Eſt mutatõ veritatis dc cri
fal · c · j · c · licet · Et ꝑ totũ ti · notat dc re=
ſcip · Sup litteris ꝑ doc · eo ꝙ falſatores
ſemp ſtudent mutare ea que vera ſunt vt
falſa ıúdeantur veriſilia vt ín autẽtico ín
ſtrumẽtoꝝ cau · ín pñ · col' · vj · Et ſcđꝫ ea
q̃ no · azo · in · ſũ · C · ad · l · corne · de falſis.

¶ Falſum ¶ Eſt qđ caꝛz veꝛitatí vt reſcíp
tum falſum qđ non habet aliquod ꝓmoꝛ=
dium ſeu ſubſtãtiã veritatis ſcꝫ qđ nõ ema
nauit a papa ⁊ tamẽ apparet emanaſſe c
Sua nobis dc offi · vica vbi dc hoc Et no
ta ín · c · ſup litteris dc reſcíp · ꝑ ſabꝛellaꝫ
Vnde falſa ideſt ínuſta ⁊ vera ideſt iuſta
uſti quí ⁊ ex quí cauſ̃ manumittere non
poſſũt · § · eadẽ · l · eliaſcẽtia vbi dicit ꝙ cau
ſa ſemel appꝛobata ſiue vera ſiue falſa non
retractatur ·

¶ Fallacia Scđm hoſtí · in ſũma dc do·
et contu · § · j · cõmittit ín decipiẽdo ín hiís
que aſſerit aliquis fal íncerta ſcia ·

¶ Fama ¶ Scđm ſpe · ti · de notoꝛiis cri
minibꝫ · § · fama · Eſt ille dignitatis ſtatꝰ
vita ⁊ moꝛibꝫ compꝛobatꝰ ⁊ in nullo dimi
nutꝰ ſcđm glo · C · ex quí cau · infra ero · l ·
j · ⁊ glo · iiij · ín · c · veſtra dc cohí · cle · ⁊ mu
li · Et loquit dc fama homis · Sꝫ fama dc
aliquo negotõ que eſt mediũ veritatis eli
cíendc deſcribitur ſic · Eſt communis ⁊ cla
moꝛoſa inſinuatõ inſurgẽs apud totaꝫ vel
maioꝛem partem ꝓpuli ex íncerto auto
re pꝛouemíens · Et dicitur a foꝛ · aris · Et
dicitur ab opinione quia vltra communẽ
opinionẽ requirit communẽ locutõnem ⁊
ſic duo exigit · Et ín deſcriptõne fame ꝑ
ſpe · nomen dignitatis non ponit ꝓ hꝛ=
noꝛe publico ſcđꝫ azo · ſed ꝓ potentia a
natura cunctis attributa Et hæc deſcíptõ
locum habet ín bona fama · Quãdoqꝫ etiaꝫ
fama ſumitur ꝓ infamia ſiue mala fama
vt ín · c · tũa dc cohín · cle · ⁊ mulie · ⁊ ídꝯ
ſcđꝫ ſpe · Fama poteſt aliter deſcribi vt cõ
pꝛehendat vtrumqꝫ ſcꝫ bonam ⁊ malaꝫ ſic
Fama eſt vehemens vulgi ⁊ maioꝛis ꝑtis
opinio rei de qua queritur conſentiẽs vel
conſonans · Fama ab homíe ſic conſueuit
deſcribi eſt dignitas ſtatus ⁊ iúta ⁊ moꝛi
bus compꝛobata vt · ff · de va · ⁊ exẽꝓ · og
mitõ · l · cogmitõris · ⁊ qui talem famam ne
gligit crudel' eſt · xij · q · j · nolo · etiã fama
opinio extimatõ ídem ſũt ·

¶ Fama inter homíes Eſt publica ⁊ cõ
munis inſinuatõ ex ſola ſuſpitõne ⁊ ex ẽto
auctoꝛe ꝓuemẽs ·

¶ Familia ¶ Scđm azo · ín ſũma · C · de e
di · ac · Appellatõne familie continentur
omnes quí ſunt ín ſeruitũ alicuí? etiam li
beri homíes quí ſeruiũt ei bona fide vel eti
am alieni ſeruí ⁊ etiaꝫ quí ſunt ín poteſta
te eius ſimiliter omnes ꝓpínquí liberti et
patroni ſic generaliter ſumitur dc · ver ·
ſigni · l · fi · Amicus vero ſeruꝰ fãmilie no=
míe non continet nec duo faciũt familiaꝫ
ibidem · Et dicitur a Femoꝛe que eſt pars

hominis gemitiua vt dicta·l·ff·C·de ver·
ſignificā·

¶Familiehercíſcunde ídſt hereditatis
diuidēde ·no·in rubro·ff·familiercíſ· Re
quire ſupᵃ actio ·familiercíſ· Et differētiā
inter famulū mancipatum ⁊ ſeruum not·
archi·xxxij·q·iij·c·patrē·

¶Famoſum carmen ¶Secm azo in ſū·
C·de iniur̄ eſt dictamen vel hiſtoria cō=
poſita ad alicuiꝰ infamiaz ꝓut ibi notare
videtur azo·

¶Famoſus libellus ꝓoteſt ꝓprie dici
liber conſcriptus ob alicuiꝰ infamiā vt ff
de iniur̄·l·lex tormentorū·§·ſi quis libe=
rum·Et impónitur ei pena capitis qui fa
moſum libellum inuentum non corrupit ·
ſed alij manifeſtauit ⁊ qui eum dictauerit
ſi non probauerit de calumpnia capitaliᵉ
puniet̄ur·ſecm azo·in ſuma·C·e·ti·hec
et plura ibi inde ꝑ eum · Et hoc eſt verum
ſi reo conuicto capitalis pena eſſet impo
ſita aliter non·Et no·in·l·vnica·C·e·ti·

¶Fatum Eſt genus diuinatōnis cui
qui intendit dampnatōnem aie ſue incur
rit·xxvij·q·vlt·non obſeruetis·

¶Fatalis dies Secdum azo·in ſuma·
C·de tem·⁊ repa·appel· dicitur ſpacium
temꝑis infra quod appellans debet appel=
latōnem ꝓſequi·Et quida olim quatuor
dies fatales concedebantur quorū ꝑmꝰ
erat ſpacium ſex menſium ·Et hoc ſi ap=
pellatum fuit a ſententia clariſſimi viri vel
ſpectabilis viri vel delegati a principi ·ſe
cundi autem dies fatales ſunt ſpacium ·
xxx·⁊ vnius dierum·Tertij ⁊ quarti ſūs
ſimiliter totti dez ſi ſaltem facta fuerit ap
pellatō a delegato vel ſpectabili vel clari=
ſſimo viro ꝓut hoc habetur in·l·ij·C·de
temꝑ·appel·Hodie autem ex ordine vnꝰ
tantum fatalis dies eſt idest vnicus · Qz
ſi iuſta cauſa interceſſerit·alius annus in
dulget̄·⁊ ita erit ſecdus dies fatalis quo
tranſacto lite non completa rata manz ſen
tentia vt in auten·ci qui appel·In dicto
ci·de temp·appell·Dicebantur autem fa
tales dies quia eis fatum idest terminus
cauſe impónitur vel quibus mors accidit
cauſe·

¶Factum ¶Fieri contentū in diſpoſitō
ne ſignificat ipſum adhere dem vel aliū trā=
ire ſeu tranſire poſſe vel non ꝓout n ipm
factum vel quodlibet aliud medium ꝓbat
ſignificat vel declarat·Verbi gratia in cō
uentōne deducitur hoc factum licere ire
agere ꝑ fundum ꝑmittentis ad fundum
eiꝰ cui ꝑmittit̄ ſi cōuentō nō trāſit ad he
redes ſiue ſit appoſitum verbum ꝑſonale
tibi vel michi ſiue non ·Immo ſimplicit̄
dictuz eſt conuenimꝰ licere ſeruo agere
hoc factum non tranſit ad dominū·§·ꝑ cuz
factum inſti·de ſti·ſeruo· Sed ibi debi=
tor conuenit cuz creditore ꝙ ei non liceat
debitum ꝑtere ⁊ ita fit pactum de non ꝑ
tendo ſimpliciter hoc factum ſeu pactum
tranſit ad heredes·

¶Facere quod poteſt ¶Qualiter quis
conueniatur ⁊ quomodo intelligatur ha
beatur in·l· Sunt qui cum ix·l·ſequēti ff
de re iudi·Nam patronꝰ patrono liberi ⁊
parentes eorum miles armate milicie vel
doctor·ꝑſbiter ⁊c· Si condempnant̄ ad
id quod facere poſſunt non totum quod
hābent extorquēdum eſt ·ſed ratō habē
da eſt ne egeant vt·l·in dempnatōne . ff·
de re ·iuꝝ· Nam intelligitur quis facere
debere quod cōmode ⁊ honeſte ꝑteſt·nec
em̄ iudetur fieri poſſe quod non ꝑteſt fi
eri honeſte·ff·de·ver·ſigni·l·nepos ꝑcu
lo·Et quando factum ꝑ non facto haberi
non poteſt patet·ff·de pac·⁊ poſt domi ·
reuerſ·l·in vllo·§·facti·Item ꝑ factum
ꝓbatur voluntas·ff·de legi·l·quibꝫ·c·
dilecti de app·c·fi·de cōiug̃ ſeruo · Et fa
ctum vel de facto conſtat quatuor modis
c·queſitū de coha·cle·⁊ mulie·

¶Fallamia Eſt culpa vel iniuria ꝓpter
quam vaſallus amittit feudum ·Et eſt q̄
dam̄ culpa que reſpicit dominū ſez quādo
tribus vicibus citatꝰ legittime fidelitatez
ꝓſtare noluerit vt in vſibus feu · que ſit
ꝓma cauſa benefi·amit·c·j·Eſt ⁊ alia cau
ſa quando infeudauit alia lege quam ipſe

habet vel talem vasallum qui feudū deser uire non potest. Quedam vero est culpa vel fellonia que non respicit dominū sēliez quando vasallus interfecit fratrē vel filiū suum vel filium fratris vel aliud crimē cō misit quod patricidē appellatōne continetur Et plures alias fellonias tam respici entes dominos quam ālios ꝓpē quas feu dum amittitur no. hosti. in sū. de feu. § q̄ mo. seu cau. feu. amit.

¶ Femina ¶ Secōm aliquos dicitur a fe dicate eo q̄ fedas t enormes superfluita tes menstruales emittit. Sola em̄ femia est animal mēstruale cuiꝰ cruoris contā ctu fruges non germinant. arescunt her be. arbores amittūt fructus. ferrū rubi gine corrumpit̄. t si quidaz canes cōme dunt rabiez incurrunt. Verificāt̄ hec in a damante.

¶ Ferie secōm azonez ¶ In sūma. C. e. ti dicuntur a foro quasi foerie quia ꝑstant vacatōnem ab bijs que consueuerūt agi i foro. Hostien. tamen in sūma. C. e. ti. di cit q̄ ferie dicūtur ꝑ contrariū. Cum em̄ ferie colende non sint hec tamen coluntur vel dicuntur ferie dies quasi dies festinā di secōm papiā quia istis feriari idest a ma lis opibus abstinere debem⁹ t michilomi nus ꝑstant immunitatē a mercantijs. Cū difficile sit inter ementes t vendentes pec catum non interuenire. lxxxiij. dis. Eici ens de. pe. dis. v. c. qualitas t negotium Ea que tamen ptinēt ad disciplinam mili tarem vel scolasticam ut artes liberales vel ius ciuile in diebus feriatis pagi possūt secōm azo. ff. e. ti. l. j. Vide no. ꝑ doct. in c. conquestus ℣ ferijs vbi cum queritᵉ an liceat studere leges vel pro ptō scribere i diebus feriatis vel festiuis vel domicis. Dicit io. an. Quando studium fit sine so lempnitate non ꝓpter lucrū q̄ tunc licz eū non sit opus seruile. sed cum solempnita te scilicet in publicis scolis non licet. do minus an. de butrio dicit q̄ causa consilij dandi vbi necessitas suadet scilicet quia causa tempe pitura est vel de loco longin quo tē. Tunc licet studere etiam ad lu crum alias nō. Nec in sciencijs positiuis que ad lucrum vel honores tendūt. Sz in theologia t in speculatiuis licet. Et ad dit pan. Etiam in iure canonico quia clis laborat in vinea domini et efficitur homo speculatiuꝰ t abstrahitur a vitijs. Non autem cultus diuinus vel officium preter mittatur quia sanius est maioribus stu dere t mentes occupare quam otium inse qui vel in larijs vagari ymmo melius est domi manere quaz festa ecclesiarum ꝓpter dominas visitare. xxiiij. q. i. odi proiecti. vbi glo. t. l. penlt. ff. de ferijs describentibus t de legentibus iude in ti. de ferijs ꝑ doct. Et sic ferie sunt quedā solempnita tes temporꝫ in quibus cause tractari non debent. Et secōm goff. dicuntur ferie quia forensibus negotijs immunitatē ꝑstant. l dyuus. ff. e. ti. Unde feria vno modo ca pitur pro qualibz die in ebdomoda et ita seruat ecclesia. Dicendo feria prima. fe ria secunda. Et dicitur a for. aris scilicet a fando idest loquēdo quia singulis ferijs solo verbo loquendo deꝰ creauit hominem et omnia. Alio modo capitur pro die solē ni festiuanda t sic dicitur a feriendis hic timis que offerebantur in ferijs vel a fe reando secundū papiam quia t si omnib⁹ diebus abstinendum sit a malis istis tam ꝑcipue vt. c. j. de ferijs. Sunt ergo si: ferie causarum ferie festiuande t sic ferie nuptiarum de quibus in. c. Cappellanus de ferijs: xxiij. q. iiij. Non oportet. xv. q iiij. placita. lxxv. dis. q̄ die domico. Feri arum alie sūt repentie quas imperator vel princeps indicit repentine ꝓpter victori am vel vxorem ductam vel filium natum vel ꝓpter publicam congratulatōnem ob diem natalis imperatoris vt. C. e. ti. l. i. Et dicuntur repentine qui non sunt certe ymmo quia repente t subito inducunt et a nullo iudice indici possunt nisi a prin cipe vt in ti. C. de ferijs. A nullo em̄ iudi ce ꝑsumi debet vt auctoritate sua aliquas cōdat ferias. Nam feriales ferias nouari

r̃ portet quas ãmíníſtrator edixerit · Alie ſunt ſolempnes ⁊ quaruz quedaz iducũt ob reuerẽtiam dei vt dies dominicus vt l · ij C · e · ti · ⁊ l · omnes dies · Et p̃cipue cẽs dies · Et p̃cipue omnes feſtiuitates g'o rioſiſſime v̊ginis marie ſanctorum apoſto lorum ⁊ alioꝝ que numerãtur · c · vlt · e · ti et de conſe · diſ · iij · c · j · Alie ab honorem p̃incipis vt dies natalis vel coronatõis eius C · e · l · fi · Et in dicta · l · omnes dies Alie autem ob honorem ciuitatum vt dies natalicie maximaꝝ vrbium vt rome et conſtantinopol' · l · omnes p̃alle · Alie ob neceſſitates hominũ vel publicam vtilita tem vt ſunt duo menſes vnus gratia meſ ſium aluis cauſa vindemie · De quibus eti am in p̃dicta · l · omnes dies vbi dicit' om nes dies iuitem? eſſe iuridicos illos tam manere feriarũ dies phas eſt gemis mẽ ſibus ad requiez laboris indulgentior an nus excepit eſtiuis quoq; feruoribꝫ miti gandis ⁊ autumpni fructibus decerpen dis · Has vero ferias ſpe · e · ti · non vocat ſolempnes ſed iudicat ruſticas vel publi cas quia ꝓpter rempublicã vel vtilitatẽ ru ſticam ĩducunt' · Et forte ſpeculator mo uetur ex · l · j · in · p̃nci · ff · e · ti · Et ſtatu untur hꝫ ferie ſecm conſuetudinẽ ciuuſ libet loci ⁊ ſecm varios terrarum ritus vt ff · de fer · l · p̃ſides ·

¶ Ferri ꝓprie dicimus ea que quis in corpore baiulat · Portari vero ea q̃ quis in mente ſecum ducit · agi vero vel duci di cit̃ animalia vt · ff · de ver · ſigni · l · Ferri

¶ Ferrimínatõ Eſt eiuſ dẽ generis ma teriaruz ſolidatõ ⁊ coniunctio vt ſi cipho argenteo fundꝰ ferreus apponat' de hoc no · in · l · in rem · ff · de · rei · vendi · Sz ap plũbatõ · Regre s̃ de · A ·

¶ Feudum Secm hoſti · ⁊ azo · e · ti · in ſũma · §̃ · j · Eſt beneficiũ alicuiꝰ rei inueſti turam interuenẽte ſic conceſſe ſeu date alij vt dominiũ penes concedentez remaneat cuius occaſione recipiẽs ⁊ ſucceſſor eius concedente domino ad id de quo ⁊ vſqz cõ uenit aut feudi naturam requirit ſez di rectum dominiuz Vtile autem tranſit ad feu datarium ar eorum que notantur de em phitheota · ff · ſi a gẽ ectis l · vnica · §̃ · qui in et fiunt hoc dictum ſup̃ vtile ſecm diuerſa rum regionũ conſuetudines quibꝫ obliga tur ⁊ ipſis conſuetudinibꝫ obligat' qui bus deficientibus iuri ſcripto obligatur Pro diffinitõne feudi ⁊ donatõne eiꝰ vi de in glo · in vſi · feu · qui · mo · feu · acqui · in p̃nci · ⁊ ſũma ad quam ibi remittitur Dicitur autem feudum a fidelitate vel a fi de quam vaſallus domino p̃ſtare tenetur Nec enim debet aliqua inueſtitura fieri ei qui fidelitatem facere recuſat niſi feudũ eo pacto ſit acquiſitus vt de eo fidelitas non preſtetur vt in conſtitutõibꝫ feu · per quos fiat inueſtitura ⁊ per quos reci pitur ibidem in quibus cau · feu · amit · in l · ij · §̃ · j · notatur · Item feudum eſt res ce ſſa alicui ad vtendum pro ſeruitũ ſecz goff Eſt conceſſio rei pro omagio facta ⁊ additur conceſſio benuola quia fit ex gra ta benuolentia et ergo beneficium dicit' etiam ideo conceſſio dicitur quia apud do minũ remanet ꝓprietas ⁊ dominiuz direc tum · Sed vaſallus acquirit vſufructuz et vtile dominiuz · Poteſt etiã ſic deſcribi Feudum eſt benuola actio tribuens gau dium capienti cum ſeruitõ retribuendo p quam transfertur vtile dominiuz de domi no in vaſallum · Et ſic dicitur a fidelitate quã vaſallus tenetur domino de quo in · e · Ex diligenti de ſ̃mo · ⁊ in titu · de feu · p totum.

¶ Feudum legium Secm ſpe · ti · de feu · in tractatu libellum · §̃ · que mã ſi per omagium vel iuramentum · Eſt quando cauſa ⁊ occaſio omagij cepit a domino vt qui ta ro diceret alicui pauperi mihi q̃ aliquam rẽ immobilem ſibi daret ſi ei faceret omagiũ et illam dedit talis res vocatur feudum legium ⁊ talis vaſallus homolegius · Et hec ꝓbantur in li · feu · Si de feu · contra uerſie fuerint iuxta infra homagiũ ·

¶ Feudatariꝰ ẽ qui feudũ recipit qui etiã vaſallꝰ dicitur ·

¶ Fides ¶ Est fundamētum rerū sperā
darum non apparentium argumētum · Et
sedm aristo · est ratō rei dubie facien fi
dem · Et fides sedum appostolū in epistola
ad galat · ve sumit de nō · trim · c · Firmit
Est substantia rerum sperandarum argu
mentum · Primum dicit quia sperare de
bemus quod dictum est a pphetis futurū
Secundum dicitur quia pphecias iam cō
pletas debem? habere argumētum i dest p
batōnem non apparentiū de futuris com
plendis · Sed illa est quedā notificatō et
nō vera diffinitō quare magistralit sic dif
finitur · Fides est voluntaria certitudo ab
sentium infra scientiā z sup opinionē con
structa · Augustin? dicit · fides est credere
quod non vides · Et sunt due spēs ei? scz
formata z informis · Et capit multis mo
dis · de quo iude glo · bonā in · e · firmit de
sū · ēm · z fi katho ·

¶ Fideicōmissum ¶ Est illud legatum vel
relictum quod cōmittitur fidei heredis a
licui dandum ab eo cum testatore dicit he
res fideique cōmitto vt des legata z com
missa vt sedm azo · in su · C · e · ti · §· sequit
Hodie tamen non est differētia inter fidei
cōmissa z legata licet olim multe essēt dif
ferentie · Omne em legatum fideicōmissū
dici potest et econt pro quo est tex · inst
de lega · §· sed non vsqz · Nam ipsorz eadem
est natura · ff · de le · j · l · j · vbi dicit p omia
equata sunt legata fideicōmissz ·

¶ Fideicōmissarius ¶ Est ille cuius fidei
legatū vel relictū cōmittitur ·

¶ Fideicōmissaria libertas Require in
fra libertas ·

¶ Fideicōmissaria hereditatis petitō est
que competit ei cui fideussoria hereditas
restituitur ex senatusconsulto trebelliano
vt qui habent agros confines q p ipaz di
uidant agri vel fundi ·

¶ Fictio iuris ¶ Differt a psumptōne
quia fictio iuris semp est contra veritatē
vt in iure postliminii rē · Presumptō au
tem frequenter intelligitur stare cum ve
ritate sicut z sepe stat quia em fingit aliud
quam est vt fingit mulierem stipulataz ī
nō esse · t · l · vnica in prin · C · de rei vxo · actō
fingit natum quod non est · ff · de sta homi
l · qui in vtero fingit non esse natum qđ ē
natum · ff · de li · z posti · l · ticius testamen
to · §· lucius · Fingit viuere quod nō viuit
instī · d execu · tu · §· fingi autem · Fingit nō
conceptum eum qui mortuus nascit · fi ·
de ver · sigmfi · l · qui mortui · No · azon · in
princi sūme circa · x · pdicamēta z · goff · in
sū · de psump ·

¶ Fideiussor ¶ Est qui alienam obligatō
nem in suam recipit vel suscipit fidem pn
cipali nichilominꝰ manente obligato vide
licet qui se pro alio obligat vt eo scilicet
principali debitore non satisfaciente ipe sa
tisfaciet · Et dicitur quasi iussu alte i? po
nens fidem suam vt instī · e · ti · in prin · z
ff · e · l · j · z ij · Est autem fideiussor magnuz
nomē generale quia comphēdit sub se mā
datorem z constitutorem z eū qui ex to
to in se alienam obligatōez transfert qui
et promissor vocatur · Sed hij differunt
inter se quia constitutor non obligatur n
precedat obligatō que in utribus data sit ·
vt in · l · j · z · l · ij · §· j · cum alijs · ff · de cōstit
pe · z · l · ij · C · e · ti · fideiussor vero ipam ob
ligatōnem precedit z sequitur · instī · e · ti ·
§· fideiussor · Mandator autem nunquaz
sequitur sed semper precedit obligatōnem
vt · ff · mandati · l · si vero non remunerā di
causa · §· Si post creditam misi in casu q ha
betur in e · §· v · plane · Et differentiā hic
positam no · glo · in · l · palle · §· Si post in
princi · Cui est similis glo · C · e · ti · sup ru
brica · Et q precedat obligatōnē inde hosti
in sū · C · e · ti · §· j ·

¶ Fideiussor in rem suam Dicit qui fi
deiubet p aliqua re in ea causa qua res fu
tura est eius · Verbi gratia dedi procura
torem ad defendēdum in causa mea z fide
iussi pro eo iudicatum solui hoc casu fide
iussor in rem meam dicor vt · l · si defūct?
ff · de peculio ·

¶ Fideiussio ita fit Si interrogetur fi
deiussio sic fide tua iubes q iste debeaz · Ec

ille respondeat fidiubeo vt instī·e·ti §·in stipulatōmbus ·Hodie tamen secundum hostien·in sūma·e·ti·§·qualiter vulgares vtuntur hoc modo es fideiussor pro tli et ꝓmittis michi pro eo ⁊ iste respondz sic vel ꝓmitto·

¶ Fidelitas ¶ Secunduz hostien·in sū· de feu·§· q̄d sit fidelitas nl' aliud est nisi iusiurandum quod a vasallis prestatur domino · Et ibidem habetur plena forma fidelitatis ⁊ xxij·q·v·de forma de iurīur· e· Ego· N . Et in quo differt ab omagio No·in cle·pastoralis·§·rursus de re iudi

¶ Figuline ¶ Dicuntur loca in quibo figuli exercent officia sua vel artem·

¶ Filius arrogat9 ¶ Req̄re s̄ arrogatō

¶ Filius adoptiuus ¶ Req̄re s̄ adoptō

¶ Filius Est is quem nuptie demonstrāt vt·ff·de in·ius vocan·l·Quia mater vel per confessionem patris ⁊ matris e·transmisse qui fil sint legit·vel per affectum·C·de presump·afferte·ij·q·vij ad romanam·Et statur hijs coniecturis donec probetur c̄triū sēm·goff·in·sū·ti de na·ex·li·ven·

¶ Filiusfamilias ¶ Dicitur qui est ī potestate patris vel parentis vt accipitur ī l. fi·ff·de hijs qui sui vel aliem iuris sunt Sicut filiꝰ emācipatꝰ dr̄ q̄ ex̄ potestatem patris est.

¶ Filij naturales Secundū azonem in sum·C·e·ti·sunt multiplices·aliqui sunt naturales ⁊ legittimi vt qui nascuntur p legittimum thorum·alij sunt legittimi tātum vt adoptiui·alij naturales tantū vt nati ex cōcubina vīa ⁊ in domo in dubitato affectu connuncta · alij neq; naturales neq; legittimi vt qui ex illicito ⁊ damnato coitu nati sunt De hijs omnibus est glo·insti·de adop·in prin·⁊ glo·in·c· p venerabilez qui fil·sint legit· Et quot modis naturales ꝺ soluto cum soluta efficiātur legittimi patet in·c·tanta qui fili sint legit·vbi etiam dicitur q̄ filij vulgo nati vel concepti sunt qui nō habent patrē determinatum · Sed vt azo dicit · Hec dīstinctio secm iura ciuilia imperatorum datur ⁊ non secm iura naturalia quia forte secm theologos non est vsquequaq; verū secm quos matrimoniū seu in dubia maris ⁊ femine connunctō est de lege nature quia secundum aristotilez ⁊ philosophos primo politicorum· Naturalis iudex connunctio vnius ad vnam · Et vagꝰ ē cōcubitꝰ con̄ naturā ·

¶ Filij spurij ¶ Dicūtur qui de adultrio ex soluta cum non soluto vel econuerso ocepti sunt·e·trāsmisse pālle ⁊ l·vulgo·ff·de sta·ho·

¶ Finium regundoꝝ ¶ Require s̄ actō finiū regundoꝝ·

¶ Finitimus idest vicinus·e·p tuas de sen. ex·

¶ Filiaster filiastra ¶ Est filꝰ vel filia ex alio coniuge genitus vel genita non ex eo quem modo habet mulier ut xxx·q·j· ¶ Si quis filiastrum·

¶ Fit ⁊ fiunt Hec verba non tantuz respiciunt presens sed etiam futurum ·xxv q·j·gñali in tex·⁊ glo·

¶ Fieri incontinenti ¶ Dicitur ꝯ quod potest committi iudicis arbitrio vt dicit alanus de app·c·An sit in glo·vlt·idest ī actu se tenente·Hoc est antequam contrahentes se ad aliquem actum ⁊ negotia diuertant·ff·de· ver·obli·l·continuꝰ inde s̄ facere vbi de hoc

¶ Fiscus ¶ Est saccus regius in quez reducuntur vel cui applicantur bona bannitorum vel proscriptorum taliter accipit ff·locati·l·sed ades·§·fiscus vel est regij vel imperialis thesauri congregatō vel imperialium bonorum collectio vel priuilegium quia fiscus multa habet priuilegia vt no·azo·in sūma C·de priui·fis·ad c ꝺ vide notata ·C·de iu·fisc·in rubrica · Et nota quod differentia est inter fiscum et rempublicam sicut inter speciem ⁊ genꝰ Fiscus em̄ est bursa solum de cōmodo pecuniario Sed respublica pecunias honores premia ⁊ alia considerat no·in·l·mācipia C·de ser·fugi·

¶ Flammines ¶ Dicebantur sacerdotes gẽtilium a filo quo m capite vtebantur a quo dicebantur flãmines quasi filam nes Nam nudis eos capitibus penitus incedere nephas erat: dis·xxj·cleros post medium· Inde archiflammes dicebant᷑ ꝛ p thoflamies vt·e·dis·§·j·

¶ Floci nomine ¶ Intelligitur habitus habens manicas longas ꝛ amplas·Cuculle vero nomine habitus longus ꝛ amplꝰ sine manicis vt in cle·ne in agro·§·vex ꝺ sta·mona·

¶ Fodine ¶ Dicũtur loca vel foueę vbi aliquid foditur·dis·xxj·cleros·Inde dicũtur ferrifodine foueę vbi fodit᷑ ferrũ et aurifodine vbi aurũ ꝛc̃·

¶ Formula ¶ Require s̃ actio·

¶ Forus ¶ Est exercendarum litium locus a fando dictus vel a foronio rege qui primo grecis literis legem dedit vt de v̊ signi·c·forus ꝛ·vij·dis·Moyses·ꝛ constat ex tribus scilicet causa lege ꝛ iudicio Item forus idem est quod tribunal· Et vt azo dicit forus ponitur pro bursa·Et alio modo dicitur formarium vt ait placentinus de quibus sedilia iudicantium conficiuntur· Idemq; appellatur pretorium Tribunal autem dicitur maiorum iudicum scilicet qui habent merum imperium Papę autem ꝑprie dicitur consistoriuz· Item est plancies in naui·Item est locꝰ vbi merces reponuntur· Item foramẽ remi nauis· Item scriptorium foraminosuz pro imponendis pennis ꝛ cornibus vel calamis ad scribendum deputatis·Et ꝫ significata habet forus vt plurimum in masculino genere secundũ hostien·in sum·de fo. compe·§·j·

¶ Forum autẽ in neutro genere Sed᷒ hostiẽ·ibidem ponitur pro loco deputato ad emendum vel vendenduz res·Alit᷑ autem sẽm azonẽ·dicitur districtus ciuitatis vel territorium iudicis in quo animad uertere ꝛ punire habet delinquentes·l· Si pupillus·§·Territoriuz·ff·de ver· signi·Et vemunt ibi que sunt iuris dictõ mis non que sunt ordinis Et dicitur quasi foduum eo ꝙ qui sunt in districtu ad fodia vel munera seu angarias compellunt᷑ vel dicitur a ferendo eo ꝙ munera subeũt et inferunt·Aliter secundum goff·ꝛ ho· ibidem conuenientes forum et est idem ꝙ tribunal quia tribunal forte habet aliquã similitudinem cum foro quia sic ut in foro venali quod nos nominamus forum conueniunt multi vendentes ꝛ ementes siue res venales inferentes· Sic etiam i foro iudiciali scilicet in tribunali conueniũt multi litigantes seu contentiones ꝛ lites inferẽtes ꝛ exinde diffinitiones deportãtes

¶ Formicatio Est cuiuslibet illiciti coitꝰ genus qui fit extra vxorem legittimã specialit᷑ in vsu uiduarum meretricum vel cõcubinarum· Sed stuprum raptꝰ incestꝰ require locis suis· Et quelibet formicatio simplex est peccatum mortale vt cle· ad nostrum dicere· Et ergo de iure canonico hodie phibitꝰ ẽ ocubinatꝰ q̃ tñ permittebat᷑ tãq; licitꝰ de iure ciuili·l·in ocubia tu·ff·de cu·insti·de pa·potest in glo·

¶ Foresta est locꝰ vbi fere inhabitãt vel includũt᷑· Et vbi q̃s hẽt vsũ venãdi sedm bernar·de dona cũ dilectꝰ in glo·j·

¶ Foraneus ¶ Dicit᷑ qui forũ tenet vel de fo·venit·iij·q·vj·pegrina·

¶ Forte qñ sit dubitatiuũ facti ꝛ quã do iuris no·archi·xj·q·iij·nolite·etiã qñ q; capit᷑ certitudinaliter ꝑ expsſſuo veritatis ꝛ ñ ꝑ nota dubitatõis vt i mltis iuibꝰ

¶ Forsitã ¶ Etiã qñq; capit᷑ ñ dubitatiue de vo·ꝛ voti·redẽp·c·magne·Et sic ẽ ex pſſuũ veritatis de peu·tue·xxxiij·q·ij· admouere circa mediũ·Et de pe·dis·j·q̃ obrẽ·de supplẽ·negli·pla·c.j·li·vj·qñq; est nota dubitatõis de testa·c·ij·ꝛ·cle· pastorales v̊·nũq; etiam de re iudi·iude glo·in pãlle·c·ij·de testa·

¶ Frat᷑ ¶ dr̃ quasi ferens alii vel alterꝫ

¶ Fratres ꝺsãgnei sũt frẽs ex eodẽ prẽ et eodẽ sangne geniti. ita expoit tex·i·§·sũt aũt ognati insti. ꝺ legi·ag·suc ꝛ·l·itaq; C·e·ti·

¶ Fratres patrueles ¶ Sūt duoꝝ fratrum filij vt dicto .§. sunt autem ꝙ eodem numero. Et inſtit. de gra. §. iij. gradu.

¶ Fratres vterini ¶ Sunt filij eiuſdē matris vt expoſit glo. inſti. de legit. ag. ſucteſ. §. hoc habē dum.

¶ Fratres ¶ Cōmuniter dicuntur oēs xp̄iani tam layci quam clerici p lauacrū regeneratōnis in baptiſmo. c. ad meſaz xi. q. iij. ⁊ c. iohannes de regulari p. ſo. an. ij. q. j. Si peccauerit. Sed an denunciacio euangelica habeat ſolum locum in fratribus iſtis vel etiam in fidelibus videlicet ſi xp̄ianus denunciaret paganū videtur q̄ noñ quia dicitur ibi frater tuus. Poteſt dici ſedm panor q̄ ſic ſaltem aliq̄ modo ſez quando peccat contra p̄ceptā naturalia. c. quod ſuper biis de vo. ⁊ vo. redemp. Sunt em̄ p̄xīi noſtri quoꝝ aīas lucrifacere debem? ſedm glo. in. c. p̄xim? de pe. diſ. ij. Et ſic concluditur denunciatōnem euangelicam aliquo modo locum habere contra infideles. Item ante concilia apoſtolorum in p̄mitiua eccleſia oēs appellabantur fratres diſcipuli xp̄i. xxij. diſ. ſacroſancta p̄prie tamen religioſi mē dicantes non habentes bona in cōmuni fratres dicuntur. Et alij habentes bona i cōmuni vt ordis ſancti benedicti. bernh. ⁊ di. ⁊c. qui monachi dicuntur cle. duduz de ſepul. Et cle. exiui de paradiſo de vſu. Et ſedm panor monachi ñ appellant fratres p̄prie licet large loquendo ſic. Sic etiam de monialibus que de ordinibꝫ mendicantium dicuntur ſorores ⁊ alie monache moniales vel ſanctemoniales.

¶ Fraternitas ¶ Quot modis ſumitur in iure no. io. an. in oñēto decre. ioh. d. reg et tranſeū. ad reli.

¶ Fraus ¶ Idem eſt quod dolus. Nota tamen quedam differentia in. l. iuris gentium. §. ait pretor. C. de pac. vbi iude bic tamen fraus capitur prout fit legi quando quis facit contra ſignificatuz legis q̄ ſica palleatōne qua videatur non agere i fraudem legis. ff. de legi. l. fraus. Verbi gratia filiusfamilias indiget pecunia petit a me ſibi mutuari video q̄ per hoc incidere in ſenatuſconſultum macedonianum pecuniam non mutuo ſed frumentum vt vendat ⁊ pecuniam habeat ne videar incidere in macedonianum certe ego michilominꝰ incido vt. l. ſed nilianus. §. mutui ff ad macedo. quia frumentū non trado nec recipit niſi ad palliatōnez patet hoc quia frumento nullatenus indigebat ⁊ pecuniam habebam ad mutuandum ſed nolui ne inciderem ⁊ tamen incido mutuando frumentum. Nam attento animo meo ⁊ recipientis non mutuo frumentum ſed pecuniaz. Et idem ſi trado librum ut vendat Idez ſi vir donat titō vt ticius donet vxori. l. ſi ſponſus in p̄mci. ff. de dona inter vi. ⁊ vx quia in animo donantis eſt ſimpliciter donare vxori non titō. Ideo facit fraudem legi. Fit autem fraus legi quando fit cont̄ ſignificatum legis palleatōne queſita. ſz fit contra legem quando fit contra id q̄d per legem ſignificatur tamen nulla palleatōne queſita. ff. de legi. l. contra legē. Ex biis patet q̄ ſi bona fide mutuo filiofamilias frumentū credēs ipſum indigere nō incido in macedonianuz quia nec facto nec animo fatō contra eius ſignificatum. Et hoc etiam ſi ſit error intollerabilis quia fraus requirit animū ſceus ſi pecuniā mutuo erians in iure quia talis error non excuſaret eo q̄ factum eſt contra ſignificatum legis ar. l. ij. C. ad macedo patz i ſtatuto p̄dagij in ponte aurelianenſi quo cauetur vt quelibet nauis tranſiens onerata ſubtus pontem ſoluat certum quid. ſi habēs duas naues oneratas exoñerat vnā et ponit in aliā vt ſoluat tantum pro vna certe talis non incidit in legem nec facit contra legem nec fraudem legi quia lex ñ prohibet hoc facere. Et iſte poteſt ſibi p videre de meliori ſuo ſeruando ſignificatū legis. Et idē eſt ſi ſtatuto cauetur q̄ ducens quadrigam oneratam per pontez ſoluat tantum quia poteſt exonerare eam vt nil ſoluat ⁊ facere tranſire per flumen vel

portari per hommes quia licite potest ser
uato termino legis sicut potest non duce
merces p terras ne padagia soluat Sed
si ducerem naium vel quadrigam onerata
et non soluerem vel soluerem pecunias ta
men scienter inutiles tunc facerez contra
legem vel in fraudem legis · No · io · fa · de
hoc in · § · penl̄e · in ſti · de adop ·

¶ Fructus ¶ Dicuntur qui superſūt de
ductis expensis que fiunt gratia fructuū
querendorum colligendorum ⁊ conseruā
dorum quod locuz habet tam in bone quā
in male fidei possessoribus ⁊ in predonibo
vt · ff · de pet · hære · l · si a te · § · fructus ⁊ · l
placet in · fi · C · de fruc · ⁊ lit · expē · l · j ·

¶ Fructuum autem ¶ Alij sunt industria
les vt frumentum vinum oleum ⁊ similia
sez lac ⁊ lana que sine industria hominis ñ
proueniunt Alij sunt fructus naturales
qui ex ipsa natura proueniunt sine scilicez
magna industria hominis vt poma pira fi
cus ⁊ huiusmodi · Utraq; differimtō pōt
colligi ex · l · j · § · fructꝰ · ff · de vsuris · Et ō
resti · spoli · c · grauis in glo · fi · Sunt er
go naturales fructus in quibus factum
nature p̄cedit factum hominis ⁊ ex solo
rudi · vsu possumꝰ illis vti · Sed industri
alibus non sic solo vsu rudi sed curis ad
hibitis licet etiam natura cooperet · Cu
ra tamen maioz reperitur non modica et
perfunctoa sicut in naturalibus unde glo
in · l · sequitur · § · fructus . ff · de vsucapiōi
bus ·

¶ Fructus percepti Dicuntur qui ali
quo modo sunt a solo separati ⁊ in horreis
recondit̄i ·

¶ Fructus pcipiendi ¶ Dicuntur qui i
maturi sunt quos verus dominus possidz
De hijs in spe · e · ti · de fruc · ⁊ litis expēs
Et azo in sūma · C · de rei vendi · vnde fruc
tus diuersimode significat accessionē vsu
fructuum seu ius vtendi fruendi · Et ius
fruendi dempto vsu p̄mo significat acces
sionem · Et hanc dupliciter scilicet stricti
us ex eo qꝰ ex p̄dijs pcipitur ⁊ non comp
hendat fetus animaliuz vel vsuras pecuꝝ
arū sicut sumitur in rubrica de vsu · ⁊ vsu
fruct · legato · Nam ibi fructus sumit̄ p
vt distinguitur ab vsura ⁊ a pecudibo qz
in hijs etiam fructus est · l · in pecude · ff ·
de vsufruc · Non autem comprehendit p
tum ancille · Magis late autem significat
vt etiam comprehendat vsuras vt · l · vsu
re · ff · de vsur̄ · Item ⁊ pensiones predio
rum · l · prediorum · e · ti · Secundo signifi
cat vsufructum · Nam legato fructu fun
di videtur legatus vsufructus quia di
cit textus · vsufructu interest non ecōtra
l · seruum · § · si vsufructus · ff · de vsu ⁊ ha ·
Ex hoc sequitur qꝰ si legato fructu fūdi
vsus adimatur inutile fit legatum vsufru
ctus sed vtile manet in eo quod superest
vsui · Et idē intelligo vsufructu legato vt
· § · pallega · Non obstante illo tex · qui i fi
dicit inutilis est ademptō : Quia verum ē
in fructu qui superest vsui vel quando te
statoz voluit adimere vsum legatum qua
si persone legatum quia cum non legaue
rit prout continetur in vsufructu nulla ē
ademptō ·

¶ Frui ¶ Dicit̄ qui fructꝰ pcipit ·

¶ Fructuarius ¶ Est qui rei dominꝰ nō
est vt in · l · vti frui · ff · si vsufruc · peta ·
Tamen in quibus dā casibus pro domino
habetur scilicet in percipiendis fructibo
ff · de vsufruc · l · si ticij · § · j · ad hoc facit qꝰ
vsufructuarius non sit dominus Nam ad
id quod dictum est ad eum omnes fruc
tus generaliter spectant sedm placē · ff ō
vsufruc · l · vsufructus pallega · in pnci · i
sūma · C · de vsufruc · Et quomodo differt
ab vsurario · reqre infra vsurari ? ·

¶ Frustra ¶ Nota archidia · de accu · c · i
li · vj ·

¶ Fugitiuus ¶ Est qui ea mente recedit
ne redeat ad dominum licet postea redeat
vt · ff · de edi · edic · l · qd sit fugitiuꝰ · De
hoc tñ de azonem in sūma · C · de fu · ser ·

¶ Functio ¶ Est vsus consuetus funct9
ab eo qui fungebatur honore aliquo aut
offitō · Unde dicitur qui iam expleuit of
ficium iuste vnde dicitur qꝰ mutue pecuniꝰ

magis functionem in genere suo recipiūt per solutōnem quam per speciez idest solueñdo mutuam pecuniam magis vtiñ genere idest rei manerie quaz specie idest eodem corpore aliter non esset mutuum vel mutatum scilicet de meo tuum sed comodatum scilicet ad cōmodum vtentis datū ff·de re·here·l·mutuū·

¶ Functio publica ¶ Require·ff·de pu et vecti·l·j·§·hic titulum super verbo impendatur·

¶ Funeraria actō ¶ Require supra actō funera·

¶ Fulminare ¶ Dicitur index minus vel indeliberate sententiam proferens sine maturitate de sen·ex·c·j·li·vj· Non ergo licuiter dicatur fulminare sed omuniter ferre sententiam etiam contra absentem priusquiere sentēciā non cesset·C·de·iudi·l·p prādium circa medium legis·

¶ Fundatur intentō Per testes vel instrumenta vel confessionem vel euidentiā facti vel presumptiue ut est glo·in v·fū dauerit·c·finem de do·z contu·

¶ Fundus ¶ Est mansio alicuiz cum accessionibus·Aliter diffinitur vt in·l·qm ff·de·ver·signi·Et nota q fundus est nomē homogenū qz quelibet pars fundi dicitur fundus·Sunt enim homogenia in q bus est idem predicatum in parte quod i toto vt aqua terra lignū pannz ac̄·Alia dicuntur eutrogenia in quibus pars non capit eandem denominatōnem cū toto vt domus kathedra tunica manus pons·vñ non valet legatum fundi et est derisorium l·legato·ff·de legā·j·Nam legando spatium palme de fundo diceretur fundum legasse·Sed ibi bona glo·q non valet legatum generale legando rem substantiam vel animal quia museam dando liberaret·

¶ Fundus dotalis ¶ Est qui matrimonio contracto datz est spōso·

¶ Fundus quasi dotalis ¶ Dicitur qui traditus est sponso non dum secuto matrimonio pro quo z supiozi dicto facit·l·j·ff·de fun·dota·

¶ Fundus instructus Est edificatus vel cultus·

¶ Fūdus iugez ¶ Est terra que modo nō aratur licz olim fuerit fertilis alias q mō arat licet olim fuerit sterilis·

¶ Fundus limitatrophus ¶ Alias militatroph·dicitur a trophus idest descriptio z milite quasi descriptus ad vsum militum qui limites imperium custodiunt vt C·de fun·limitato·l·j·z·l·§i accipitur li xj· Aliter dicitur fūdus limitosus vt ibidem de fū·limi z palu·

¶ Fundus agometicus ¶ Require azo·i fū·C·e·ti·

¶ Fūdus saltuēsis ¶ Est fūdz in q est saltus·C de·fun·saltu·li·xj·Require infra saltus·

¶ Fundus releuatus ¶ Dicitur qui olim erat palustris·Nunc autem factus est serenus alias terrenus·C·de·fun·pa·l·fili·xj·

¶ Fundum diuidi ¶ incertas regiones est ipsum diuidi in determinatas ptes·

¶ Fullones ¶ Dicuntur mundatores et dealbatores vestiū z earundē decoratores seu coloratores·

¶ Furtum ¶ Est contractio vel contractatō fraudulenta seu fraudulosa rei aliene mobilis cōporalis que fit inuito domio cuius res fuit animo lucrādi scilicet gratia rei vel possessionis vel vsus vt·ff·e·ti·l·j·Dicitur autē furtum secundum azon·a furno idest nigro eo q clam z obscure et plerumqz denocte fiat· Et dicitur a fraude vel ab auferendo vt·l·j·in prīn·ff·e·ti·Et insti. de obli. que ex delict·nas·in prīn·z·§·furtum autē z·§·placuit·Et prohibetur in decalogo·xiiij·q·v·penale Et nota·xxxij·q·vij·q in ommbus·Et nota q pro furto·non debet quis mori nec mēbrum perdere sed fustigari scopari vel aliter castigari·C·de·ser fug·autentica·Hz nouo iure sed contra quis suspendi debet p xv·solidis·§· si quinqz solidos de·pa·te·Coll'·x·dicit Jacobus columbi bobiēsis non seruāri·§· palle·ergo secm salicetum

non est curandum · Et dicit wulgosius q̄ ille §· procedit ex consuetudine quez richardus de saliceto intelligit in casu singulari scilicet quando ꝑpē furtum tale · v solidorum pax violatur · Dominus cathe dicit q̄ quinq; solidi sunt quinq; aurei qz etiam ita capitur solidus ꝑ aureo · C· de fer·fu·l· quicūq; ibi vel ·xx· solidos reddat vbi glo· dicit· Talem solidū accipe q̄ valeat vnum aureum quorū· lxxij· faciūt vnam librā auri sic inst· de pe· te· liti ·§· Si iure digestorꝝ fur puniebatur extraordinarie nec moriebat nisi famosus latro · iure autē autēti· hēt ne moriat nec membꝝ pdat vt sup̄ autē· Sed nouo iure postea in ·ti· de pa· te· ꝑ quinq; solidis · dein de ·ti· de pa· iura· fir debet legittime puniri quod multipliciter intelligitur · Tandem iura municipalia punīūt aliter · Nam p̄cipes possūt statuere vt nemo moriat nisi ipsi disposuerint vt glo· in·§·furtū de pa· iu· fir·coll' ·x· que est magistra furtorꝝ . Naz quedaz sunt furta domestica non publice coherenda· l· respiciendum·§·furta· ff · de· pe· Dicunt em̄ doct· q̄ nullus famulꝰ ꝑ furto in domo cōmissō mori debet· Alia sunt furta non domestica z tūc fures baliarij vel saccularij fustigant glo est in ·l Si se alias cum te ff · de hijs qui no infami· Alij durius z hij remittūtur ad iudicem· Et nota q̄ furi emptor debet ipz restituere sine p̄tō nec potest ipsū ꝑ p̄tō retinere l·ij·C· de fur· ymmo est modicū quod restituat ne saltez insuspitōnem furti cadat z sic ad furcas vadat vt ibi·

¶ Furtum conceptū ¶ Est cū quis presentibus testibus apud aliquā rem furtiuaz q̄rit z inuenit vt insti ·de obli· que ex delic· nas·§· conceptū furtū·

¶ Furtum oblatuz Est cum quis rem furtiuam alicui obtulit vt potiꝰ penes eū quā penes se inueniret Sed illa noīa nūc non sunt vsitata·

¶ Furtum phibitū ¶ Dicit cuz quis volentem rem furtiuaz querē phibuit vt dicto· ti· de· obli· ex· delic·§· Est etiā vbi dicitur q̄ hē actōnes furti concepti oblati phibiti z non exhibiti in desuetudinez abierunt·

¶ Fur ¶ Est qui clam obscure z plerūq; denocte rem alienam āmouet inuito domino gratia lucrādi z subaudi sine armis vt in auten· Sed nouo iure· C· de fur· z ser cor· Et dicitur fur a furno qđ idē est qđ nigrū quia vt plinuz in obscuro furatur· vñ qui male agit odit lucez de offi· dele · Consulunt·

¶ Fur manifestꝰ ¶ Dicit qui in ipo malefitō est deprehensus vel in loco in quo ꝺ missū est furtū vel post furtū factū dum tandē de furto deprehendit antq̄ deportauerit ad locū ad quē destinauerit insti· de· ti·§· manifestꝰ·

¶ Fur non manifestꝰ ¶ Dicit qui rez detulit quo destinauit vt ti· palle·§· ij si ptulit vel sic dicitur qui cuz re furtiua in ipo actu furādi non deprehendit sed iaz deportauerat rem furtiuā in locū in quē destinauerat · michilomīꝰ ꝺ uincit postea de furto

¶ Furti actio Require sup̄ actō furti·

¶ Furti conditō Req̄re s̄ condictō·

Gaſtaldus ¶ Eſt maior dominus qui habz curam exteriorum rerū episcopi
Gener meꝰ ¶ Eſt maritus filie mee vt in l non facile ff de grā affim.
¶ Generalis abolitō ¶ Require ſ abolitō. Et vide de hoc azo in ſū C. e. ti.
¶ Generali ſermone ¶ Perſona loquēs intelligitur excepta de iureiur. c. petitō. vbi concordantie in glo Et intelligit hoc regulariter quia fallit interdum vbi obligatō vel pactum precedit quod inducit equitatem quandam includentem etiam ꝑſonam loquentis vt ſi recepiſſem x. a te et promiſſem tibi dare turrim contra oēs hoīnes tunc teneor etiam dare cont me ex pacto. De hoc in c. de forma. xxij. q. v. Quandoqz etiam in generali ſermone nec familia loquentis intelligitur.
¶ Generalis locutō ¶ Generaliter eſt intelligenda ff de offi. preſi. l. preſes. xix diſ. c. j. ff. ꝙ me cau. l. metum autem. ſ. animaduertendum licet generale verbuz non ſit ſemper generaliter intelligdum de iureiur. c. ad noſtrā in glo. vlti.
¶ Generaliter ¶ Dicitur quod ymo etiā indefinite eſt intelligendum de consu. le ꝓfo. c. quoniam in glo. ſuper. v. indefinita. xix diſ. ſi romanoꝝ. ff de publiciana l. de ꝓtō.
¶ Generalia vrba ¶ Sunt ad ciuſdem modum referenda ff de ſerui verba ꝑdi l. ſi ciui.
¶ Generalis allegatō Quando ſufficiat et quando non. No. in c. veſtra de co. cle Nam quando qz ſufficit vt. xlij. diſ. c. Si quis deſpicit. ſ. hinc etiam vbi allegatur Johānes euangeliſta in epiſtola ſua ſine quotta. Similiter habetur in c. veſtra ꝑ allega. aliter dicitur Alibi legitur ſed ꝙ non ſufficit generalis obligatō facit cle. conſtitutōnem de elec. et. ij. q. j. in ꝓmiſ inſti. de ꝓ. te. liti. in fi. Finaliter dicitur ꝙ ſufficit generaliter allegare coram ꝓncipe quia ꝓnceps cenſetur omnia iura habere in ſcrinio pectoris ſui. l. omnium teſtamentorum v. Sicut igitur in. fi. C. de teſta. Secus vero coram aliis. vel ſi ꝓnceps allegat deciſiua promulgando tunc ſufficit ei generaliter allegare de. eau. poſſ. j. de. no. op. nunc. c. j. Si autem allegat ſuper verbo in iudicium deducto tūc ſpecialiter debet allegare et ſpecificare legem ſi eſt peregrina quia licet ꝓnceps virtualiter omnia iura in mente habeat non tamē formaliter vt no. in. c. j. de conſti. li. vj Dñ em cōſtat ꝙ lege ſufficit generalis allegatō. alias eſt neceſſaria. ſpālis. Debet enim ſic allegari ꝙ iudex reddatur clarꝰ et nichil obſcurum remaneat. xxviij. q. j ſicut em in fi.
¶ Generalis clauſula ¶ Significat quod eius ſignificatum probare vel ſignificare probat et tunc non pertinet ad exp̄ſſe nominata. ff de ver. ſignifica. l. doli. Verbi gratia. Teſtatoꝝ filios inſtituit et nuncz ſubſtituit et poſt filium exheredauit que exheredatō vel clauſula non reuertitur ad inſtitutōnem ymmo ad ſubſtitutōnem vt in. l. j. in fi. C. de li. prete. et exhere. Idē ibi. Pater vnam filiam inſtituit et filiam exheredauit deinde alium filium ſubſtituit exheredatō refertur ad ſolum gradum inſtitutōis vt. l. iij. ſ. filius. ff. e. ti.
¶ Genus ¶ Eſt quod predicatur de plibus differentibus ſpecie. Inſti. de iure natu. gen. et ciui. ſ. conſtat. v. plebiſcitū Et quando iuriſconſultus dat doctrinam tunc capit genus vt loyci et ibi ponuntur exempla no. l. ij. ſ. j. ff. ſi cer. pet. vbi capitur ſpecies pro genē. Unde vocabuluz genus nō ſumitur pro ipſa dictōne ſed ꝓ ſignificato per ipſam. Et ſignificat diuerſimode prout ſignificatum ex ea ſumptū et quodlibet aliud medium ſignificare declarat. Verbi gtia. Teſtatoꝝ legat vel quis promittat ens ſubſtantiam vel reꝝ ſiue animal nullum eſt legatum vel nulla ꝓmiſſio. l. cum poſt. ſ. generali. ff de iure.

doci. Et no. in. l. legato generaliter. ff. de leg. j. Ratō quia ens ⁊ substantia significant gñalissime. Et hec dictio animal licz non significet ita generalie tamen adhuc significat multum generaliter. Et intantum q dicere totum genus comprehendi in legato vel promissione est dicere legatum vel promissionem contineri impossibile. Etiam dando muscam vel vermem liberaretur heres vel promissor quod tamē nullius est validitatis. Unde dicitur geneis obligatō perire non potest. l. in ratōne. §. ij. ff. ad le. falci. Sed tamen si diues ruralis diceret in testamento vel donatōne inter vnos. Ego dono bubulco meo vnum animal intelligeretur de vno boue ad arandum vel de vno asino si hec erat qualitas persone cui donatur. Nam qualitas psonarum ⁊ pcipue illarum quibus relinquitur dat intellectum verbis. Et sic sumit cōmunis modus intelligendi verba pdca Sec9 in genere generalissimo quia ibi nō est modus intelligendi qui significet aliquod vtile. Et idem in alio genere subalterno in quo non esset mod9 cōmunis aliqd vtile significando vt dicendo lego rem corporalem vel incorporalem quia nichil cōprehenditur sicut nec in generalissimo. Itē ibi testator legat vel quis pmittit domū in genere ⁊ nullam habet domuz non tenz legatum vel promissū. Secus si habet in patrimonio. l. si domus. ff. dele. ij. Ratio pmi quia gen9 ita generalie significat q non ãpparet de qua re voluit intelligere. Ratō scdi quia de rebus ppriis quis solet disponere ⁊ sic significatum generis restringitur per significatum hoc quod habet in patrimonio. similie si quis legat vel pmittit funduz in genere nulla est pmissio vel legatum. l. palle. siue in patrimonio siue non sedm bar. Itē ibi. Testator legat rem in genere sigficat q heres soluendo faciat rem accipientis. l. Si dom9 §. de euicc. dele. j. Ratō quia natura legati est q res transferat in legatariuz et efficiatur sua ppria nisi alias restringatur

Item ibi testator legat vnum de seruis q cum eo omorātur sunt alieni heres vnum tradit liberat nec tenetur de euictōne. ratō quia sigmficatuz sumptū ex hoc genere subalterno habet instar speciei. l. in ratōne. §. diligenter. ff. ad. l. falci. l. cum decez. §. sticbum in. fi. ff. de solu. Item ibi quis pmittit vel legat hominē sigmficat q nullus certq est in obligatōne q homo in gñe put quemlibet respicit. l. meum. §. duobus testamētis ibi ordinis compēdio dcl' ij. Unde iste stant simul pmitto tibi hoiez et nullū hominē tibi pmitto. sicut ⁊ iste simul stāt semp fuit hō seiliez a tempe adā et nullus homo fuit semp quia nullq dēminat9 semp uixit. Nam dicendo pmitto tibi homiez dictō homiem supponit ofuse tantū. Et dicendo nullū homiem tibi promitto supponit dēminate idest illū ⁊ illū ⁊ sic d aliis non pmitto. Finaliter g genus deductum in legato vel in obligatōne significat nil ibi esse vel esse put ipso genere medio vel alia q̃uis sigmficatōnē concluditur. Et genere deducto in obligatione vel legato electō est eiq cui datur.

Gerundiuz Sumit pro eo qd pr hanc dictōnē sigmficat ⁊ significat cōditōnem declaratōnem modū vel qd suuz sig significatū vel aliud aliunde sumptū sigfficare probat. Verbi gratia duo sunt instituti ⁊ vnq alteri substitutq. Si vnq repudiat partē suam acrendo partē alteriq deficientis ex substitutōne pars pr ipsū repudiata sibi queritur hoc gerūdiuz ad eundo expomit conditōnalie scz si adierit l. si tu ex parte ⁊ ibi no. ff. de acquiren. vel amit here. Itē ibi vim facit qui possidentē non pmittit vti arbitrio suo siue edificādo siue arādo vl' ferēdo vel q̃cq̃d aliud faciēdo. l. vi facit. ff. de vi. ⁊ vi. arma significat declaratōnem illoz verboz ⁊ n̄ potest significare conditōnem quia refertē ad verbuz pntis tpis qd est facit. Nec ē ibi aliqua dispositō que potest suspēdi p hec gerundia edificādo arando ⁊c. Scz ibi lego ad monumentum faciendū sigficat

modum·l·quibus diebus·§·fi.ff·de cōdi tio·ꝛ demonſt Et differentiam īt condi tōnem ꝛ modum inde g'o·ij·c. verum de condi·appo·Vnde ſcito q vt modus eſt ſi conditō quia cauſa·Jtē ibi lego p docē do talem diſcipulum ſignificat cōditōnem qꝛ moꝛis eſt ꝑus docere quaꝫ ſalariū ſoluꝫ l·nec ſemel·ff·qñ·di·le·ce·

¶ Bimeciarij ſunt qui pannos imperia les texunt inſerēdo ſericum ꝛ aurū·

¶ Bimetium Eſt locus vbi hec fiunt Et dr̄ a gynos quod eſt nudum qꝛ nudo pan no veſtitur aurū vt·C·de muri ꝛ gynecis li·xj·

¶ Blandis nomine Omnes fructꝰ cō tinentur·ff·de glan·legen·l·vna·

¶ Bleba Eſt quedā ſpecies terre·gña liter tamen ſumitur p ſolo vel p terra cul ta·Require s̄ aſcriptici? glebe·

¶ Blos Dicit vxor frīs·l·non facile §·affinitatis·ff·de gra·

¶ Bnarus Jdeſt ſapiens vel ꝓuidus cui opponit ignarus qđ inde venit·i·in ſipiens·

¶ Boliardi ideſt buuones ioculatores idem ſunt·

¶ Bradus ſcđm goff·ꝛ hoſti·in ſūmā de conſang·ꝛ affini·Eſt quedā habitudo ſiue diſtantia ꝑſonaꝝ adinuicem oſāgui nitate ꝛ affinitate ſibi coniūctaꝝ facta col latōne ad cōmunē parentē·Vel eſt vnius ꝑſone diſtantia ad aliaꝝ in linea conſangui nitatis vt·l·j·cum ſequenti·§·vſq ad·§· affinitatis ꝛ·l·nō facile·e·ti·ff·Quia dif ſimode contingit diuerſos eſſe gradꝰ vt patꝫ in toto ti·p̄alle·ꝛ in·§·affinitatis in l·nō facile p̄alle·

¶ Gratia Duplex eſt opans ꝛ coopans vt eſt glo·in verbo coopante gratia cle·j de magiſ·Et gr̄a eſt habitꝰ qui fundat in voluntate in eſſētia anime glo·in cle·j·de ſūma·tri·

¶ Granaria Sunt loca in quibꝫ gña ſeu fructꝰ componūt Sic accipit·ff·de acc·emp·in·l·granaria·

¶ Grangia Habet in·c·fi·de cenſi·

¶ Grauis Habetur de teſti·c·licet ex quadā in glo·iiij·

¶ Graſſatores Idem ſūt q dietarij de huiꝰ dictōis expoſitōne inde q no·ff·de pe·l·capitoliū·§·gſſatores ſic e·s̄ dietarij

¶ Graſſari dicitur latrocinari vel cru deliter āgere dr̄ idem·

¶ Grex Eſt collectō pluriū animaliuꝫ videlicet·x·ouium vel quinqꝫ porcoꝝ vt no·inſti·de re·diui·§·ſꝫ ſi gregis·require ſupra congregatō·

¶ Guidagia Dicunt que dant p du catu vel conductu per terraꝫ alicuiꝰ vt ſe curiꝰ vadat·Sꝫ gabelle dant de contrectī bus vt de emptōne p emptorē·Et tāgit bal·in rubrica·C·de re·credi·ꝛ eſt caſus in·l·debet in·fi·ff·de edi·edic·Et poſſūt abrogari vel deleri a cītate tex·eſt n̄ alibi in l·eoꝝ·ff·de pe·Statuitur omuniter per ytaliaꝫ q de quolibet contractu debet ſolui gabella·Sed pone duo forenſes cōtra hūt ſenis an debeāt ſoluere gabellā ſedꝫ ſta tutum vbi contrahūt·Regula eſt q non qꝛ ſtatutū non ligat forenſes qꝛ extra territo rium·Jus dicenti tr̄·c·vt animaꝝ de cō ſti·li.vj·c·Cum a nobis de ſen·ex·l·fi·ff de iur̄·om·iudi·Sed contrariū eſt verum ſcđm bal·l·j·de conꝫhen·emp·Ratōnē al legat quia gabella venit incontinentia con tractus ergo ſicut ratōne cōtractꝰ pōt reperiri in loco vbi cōtraxerūt Jta ad id q̄ in contractu deuenit·l·hæres abſens·ff·de iudi·Et ita conſequēter ad gabellaꝫ ꝛ ad ypothecaꝝ·glo·ſingularis in authentico vt differētes iudices·§·hec conſiderātes i v̄ bo ypothecā coll·ix·ꝛ in·l·ij·ad fi·§·mā dati·Et dicit ludwicꝰ de roma qui ponit hec in ſingularibꝰ ſuis q didicit ea a baldo

¶ Guardia feuda Sunt que conſtitu untur aliquibus ꝓpter cuſtodiaꝫ rei dñi conſtituentis·

¶ Guardio Dicitur ille cui talis cu ſtodia eſt cōmiſſa·Vel dicitur guardia nus qui etiā eſt ſuperior inter fratres mi noꝛes cuſtodiens conuentū·

Habere sig̃t diuersimode
put suū ꝑpm significatū
vl̃ significatū aliud qđ
uis mediū significare ð
clarat vbi gr̃a res tua ẽ
pr̃es me et ꝓmittis mi
chi stipulare eādem hr̃e licẽ sig̃t q dómi=
niū istiꝰ rei trāsferr̃ im me·l· Stipulatio
ista·§·hr̃e·ff·ð v̄·obli· Et sic rei posse sse
sine r̃editōne pꝰ dominiū q̄ri possidenti
interdū insti·de·re·diui· Jt̃ ibi res tua
nō ẽ pr̃es me ꝓmittis hr̃e licere significat q dominiū trāsfers p r̃editōnē·l· r̃editōmbꝰ·C·de·pac· Jt̃ ibi ꝓmittis r̃ē alie
nā hr̃e licere re ꝓseuerāte aliena nulla est
stipulatō·l· Stipulatō·§· q̄sitū·ff·e·ti·
qz im re aliena ꝓmissor non potest ostituẽ
ius dominij· Si aūt efficiat ꝓmissoris vz
stipulatō ut ibidē qz tūc potest facere vel
constituere ius dominij· Jt̃ ibi vēdo tibi
r̃ē alienā t ꝓmitto tibi hr̃e licere significat hr̃e iure possessionis·l·hr̃e·ff·de·verb
sign· Et ꝫ ex natura contractꝰ emptōis
de cuiꝰ natura ẽ q sufficit r̃ē r̃dere quādo
res aliena ẽ vēdita·l·exempto·ff·de·act
emp.

¶ Habere actionē ¶ Est mīꝰ quā hr̃e r̃ē
Et hoc est qđ dicitur meliꝰ ẽ pignori icū
here quā im psonā agere·ff·de·re·iuris·l
minus·

¶ Habere tenẽ t possidere· ¶ Ad ꝫ tria
vba ponūtur im aliq̄ instrumēto sic dēt exponi sez q recipiēs habeat de iure teneat
naturaliē t de facto possideat ciuiliē t ð
iure qz ciuilis possessio ẽ causa q̄rendi dominiū licet aliqn̄ possessio sit tm̄ natural'
nō ciuil' vt illa quā hēt vasallus.

¶ Habitatō ¶ Est seruitꝰ psonalis inhabitādo ostitēs. Et ostituit im domo aliēa
ut no·ff·de vsu t habi·im rubea· Cū pactionibꝰ t stipulatōibꝰ vt·ff·de vsufruct·
iūcta·l·j·ff·de vsu t habi·vl'm vltia voluntate· Differt tm̄ ab vsu t vsufructu qz
illa āmittit̄ ñ vtēdo vl' capitis diminutōe
ut·ff· Si vsufructꝰ·l·penult·§· Sic̄ habitatō aūt nō ñ morte finitur vt·l· Si habitare·ff·de vsu t habi· Jt̃ potest hīta
tō alij vēdere vl' locare ius qđ hēt vt·l·
qđ ātiqtꝰ·C·de vsufruc· Sicut t fructuari? t nō vsuari? vt· ff·de vsu t hīta·l·
Sed neqz vide sup hoc azo im summa· C·
de vsu t habita·

¶ Hac q̄nqz denotat ¶ Jnō exclusionē ꝫ im
clusionē vt im·c·Ego·n·epūs ð nuncupat·
Et sic sumit̄ i nuncupatiuis dicēdo· Ab hac
hora significat em̄ pns tēpꝰ cū futuro de
hoc p io·an·im·c·j·de ord·ab epi·qui re
signa episcopatui·

¶ Hastarij ¶ Dicūtur q r̃ē ꝓponūt venalē
hastā suppositā· Et dicūtur a noīe hastā
qđ idē ẽ qđ vēditō ut no·C·de fi instru·t
de iur·haste fiscalis i rubro li·x·

¶ Hastari ¶ Est r̃ē proponi venalē hastā
suppositā ita oli fuit ofuetudo·

¶ Hereditas ¶ Est successio i vniūsū ius
qđ defunctꝰ habuit vt· ff· de v̄·signi·l·
nl' alī ẽ hereditas t·l·bonorū appe·e·ti·

¶ Hereditas adita ¶ Est illa de q̄ heres
se intromisit auctoritate ꝓtoris ymo auctoritas ꝓtoris nō ẽ necessaria ꝫ sola voluntas sufficit vt insti·de here·qua t diff·§·
Jt̃ exīneus· Secus im petitōne bonorū
possessionis vt ibi no· Et de aditōne t repudiatōe hēditatis no·im·l· Titii se patr̃
C·vnde liberi vbi dñs katho facer̃ sic concludit· Aut debēs succedere ꝓtulit vba p
sentis tpis īdicati mōi/á futuri tpis· Si
pr̃ntis tpis/ aut sine infinitio· Aut cum i
finitio· Si sine/aut affirmatiue ut adeo/ t i
ducit aditōnē hereditatis t repudio iducit repudiatōnē /aut negatiue sez nō adeo /
nō sū heres· Et sedm glo· t saltē nō inducitur repudiatio nisi ꝛogatō ꝓcesserit vl' terminꝰ ꝓfixꝰ sit tūc em̄ inducitur
Si cū infinitio á affirmatiue· sez volo adire volo esse heres/t inducitur aditō· aut
negatiue t tūc á voluntas preponitur negatōni/vt volo nō esse heres/t inducitur
repudiatō· Silit̄ si dicit nolo amplius nolo vnq̄ adire· preponēdo negatōez voluntati adiūctis talibꝰ adubijs tpis īducit̄
repudiatō ¶ Secus si dicat· Nolo nunc

adire hereditatē. ¶Nā sic nō inducit' qz itel ligitur scdm naturā adubij & hijs glo. i. l ij. §. observari ¶. de iur. ca. l. plinū. ff. de acqui. here. l. p hered. §. i. e. ti. z. l. i. glo. i l. ℞i eā ¶ qui acceu. nō posse. Aut nullū adubiū ēsez nolo adire. tūc si ēmiq est pfixq inducitur repudiatio l. oms ff ad trebell'. ℞i nō est pfixq. tūc tātū eadit diectura deliberatōis vel pſumptō pter mētis ābiguitatē z usqz ad annū possit deliberare. ℞i futuri tpis. a negatia ut nō adibo z est repudiatō. quia substātia aditōis negatur ex nūc put al' z semp in secula seculoz. Aut affirmatiua ut adibo. Et nō inducitur aditō de pnti. scdm cathonē non obstat qz uidetur q statī ad eat. eo quia contrioz eadez est disciplina ff. de pcura. l. pompoñ. §. ℞i stipuler. ¶Nam adibo z nō adibo non sunt opposita vel contria. qz non adibo negat totū tempus sed adibo solum tps futuz dicit. z excludit pns. Et sic ē plus in negatōe q in affirmatōne. Et ē dare mediū inē ista hec catho. idē ad pbandū hereditatis aditōnē post longā distinctionē. dcluſit quēdam notabilē doctorez in ista singulari q stione. ¶Done ago contra heredem debitoris mei ipe negat se heredē coram iudice. Convinco eū hre ānulū signatoriū defuncti. ¶Ille uidēs se deprehensū dicit. ¶Furat? sum ānulū defūcti de mambo dñi dum essz in agone. ¶Queritur an sit cōuictus ut heres. vel an dēat puniri ut fur. ¶Catho respōdet ℞i ille erat su? heres sez filiq ul' zc tunc cōuictq est heres. ℞i erat extraneus. tūc vt fur. l. ℞i seruū. §. ptoz. z l. si extraneum. ff. de acqui. here. Ratō quia filiq ipso iure ē heres. ¶ extraneq non antequam adeat hereditatem.

¶ Hereditaria actio ¶ Requirē ꝫ actio hereditaria.

¶ Hereditas decuionū nauiculariorz co artaliū militū z fabricēsiū ¶ Secūd azo in sūma. ¶. e. ti. in rubca z. l. vlt. dicitur in q qđā spēale ius obseruatur. de quo no: ibidem.

¶ Heres ¶ Est ille q succedit in vniūsum ius defūcti. l. ¶ Cū heres ff. de diuer. z tē pora. pscrip. vel est dñs hereditatis q fit aditōne in uolūtarijs. §. fi. insti. debere. q et diff. ℞z in necessarijs defert' ipo iure hereditas.

¶ Heredē instituere ¶ Est aliquē pq mō tem suā loco sui in omib bonis suis dñm cō stituere. ¶Nā dicitur heres ab herq. i. dñs sibi em succedūt vniūsa bona defūcti z ad eū comoda z incomoda hereditaia redeunt. Et possūt instituj heredes gñaliter omnes z accipe quicqđ a testatore eis relinqtur. siue sint filij extranei. siue liberi. siue seruj testatoris vel alieni. siue pfessa milias. siue impuberes. siue pſona priuata. siue eccliа. siue vniūsitas. hijs exceptis q nō possūt instituj heredes. scz depotat? ppē delictū in insulā. siue bānit? ppetuo. dampnat? in metallū fodiendū. collegiū illicitū nō approbatū. ¶Incestuosus nat? ex dampnato coitu. i. spurius testatoris. seruq accusat? de alterio eū domia sua cōmisso. ab illa domia instituj non potest. hereticq. apostata. Mulier quolās ad se cūdas nuptias infra tempq luctq. i. infra ānū pq mortē pmi uiri. Quj scienter cōtraxit cū aliq muliere ignorāte sedas nuptias esse illicitas. non potest ab illa instituj zc. Et sunt diūsi heredes. ¶Nā hered alij sui z necessarij. Alij necessarij tm. alij voluntarij. alij legittimi. alij legatarij. alij testamētarij. alij fideicōmissarij.

¶ Heres ab intestato est ille quj succedit in ius defūcti sine omi testamēto vt insti. de here q ab iteſta. deferūt.

¶ Heres fideicōmissariq ¶ est cui ex fidei cōmissō relicta ē hereditas danda illi cui testator disposuit. dicēdo sic. fidei tue cō mitto ut hoc des illi. Et nota q illa sūt despata. ¶ forte p tāto dicitur heres fideicōmissariq. quia fideicōmissariq loco heredis hētur. vt isti. de fideicōmissa. here. restituta. vt q directe z imediate ex testamēto michil capere potest. q̄lis essz spurius. saltē capiat ex fideicōmisso. ¶ ipe ver

non est hæres · cū sit rogat⁹ a testatore hæreditatē adire ⁊ postea de restituēdo liez restitutionē p⁹ sp hæres maneat vt dicto §· restituta · Duo ḡ hæredes insoli dū esse ñ possūt vt ff · cōmo · l · fia · ⁊ l · Si vt ēto §· Si duob⁹ liez alij dicāt ꝺ ēriū videliez ꝙ ille cui testator dari vl restitui hæreditatē disposuit · vt manifeste colligit ex · §· Hoz etiā id ifti · de · fi · cōmiss · hære · liez vbā ibi posita videāt imuē oppositū si ispiciātur

¶ Heres legatari⁹ ¶ Est q̄ legatū accepit vel cui legatū factū est vt · l · Quoties · C · de hære · mſti ·

¶ Heres legittimus ¶ Est qui ex lege xij · tabularum aut ex iuris consti · etiam sine testamēto succedit defuncto vt sunt agnati pximi insti · ꝺ legit · ag · succ · i pn̄.

¶ Heres necessari⁹ est seru⁹ hæres instit ut⁹ i testamēto domi sui ab eo q̄ facultates suas hēt suspectas ne possit ex ipis satisfieri creditoribꝫ quibꝫ ē obligat⁹ · a deo ꝙ non credit alienū hæreditatē suam adire si hæredē eū instituerit · q̄ seru⁹ hæres fact⁹ · ideo necessari⁹ dr̄ hæres · quia siue velit siue nolit cogit suam hæreditatē adire · ut satisfaciat creditoribꝫ · ut instit · de hære · qua · ⁊ diff · §· i · Et hoc vm ñ illi seruo debeat fi dicōmissaria libertas l · is qui soluēdo · ff · ꝺ hære · isti · á hoc eo nō facente sez non adeūte hæreditatē eius nomine · poti⁹ quā domi dfūcti res hæreditarie vēdantur ne defūct⁹ cōtumelia quadā vel i iuria fēa efficiat dicēdo ꝙ res ei⁹ vēderēt

¶ Heres sui⁹ ¶ Dicitur filij q̄ est in pta te patris · tpe mortis ipi⁹ patris ·

¶ Heres domestic⁹ ¶ Dicitur qui est in potestate morieris tpe mortis dū eū alij non p̄cedit · Filio em̄ supstite ⁊ in potestate patris existēte · nepos ex eo qui in potestate aiu est su⁹ hæres non ē instī · de hæ · qua · ⁊ · diff · §· sui ·

¶ Heres substitut⁹ ¶ Dicitur qui alij hæredi instituto substituit vbi gra · Si testator ita dicat ille hæres esto q̄ si nō velit l nō possit eē hæres · iste esto ei substitut⁹ Et hoc siue sꝺo vl tio vl q̄rto loco alio in locū instituto deficiēte substituat · Naz sed⁹ dicitur oīs qui p⁹ ꝓmū seq̄tur etiam si deim⁹ sit · ff · de · vul · substi · in pnci · put no · hosti · in · sū · de testa · §· q̄s si sit p fect⁹ ꝓ dicitur instituto.

¶ Heredes sui ⁊ legittimi ¶ Sꝺm azo · ꝺ suis ⁊ legittimis hæredibꝫ appellātur q̄ in potestate morientis fuerūt vt filij filia nepos neptis · ex nepote nat⁹ · ex filio p natus pnata seu pnepos pneptis · legittimi ⁊ naturales · vel etiā legittimi tantū ut adoptiui.

¶ Heredes testamētarij ¶ Dicūtur q̄ ex testamēto hēdes scripti sūt.

¶ Heredes tutoꝝ licet non sint tutores tenētur tn̄ in q̄buscdā q̄si tutores ichoatōnis sez p defectū obmissꝫ vt · ff · de · hē tu · l · i ·

¶ Haustus ¶ Est ius hauriendi aquā de puteo vicini cui eo iuncto iure seruitutis asscribitur ·

¶ Herciscendo idest diuidendo imꝺ dicitur fami lie herciscūnde · i · in diciū hēditatis diuidendā de Respice s actio fami herciscē ·

¶ Hereticus dr̄ ¶ Errās in fide vnde q̄cūq̄ in fide dubitaueit friuola adhesione hēticus cēset vt c · i · de hereticis · Etiaz p hētico hētur qui scienter hēticū non reuocat vt · c · ti · c · ij · Et sꝺm augu⁹ dr̄ qui certā opionē nouā ⁊ pūsam gignit vel seq̄tur grā alicui⁹ tēpalis cmodi vel alicui⁹ gle vel pncipat⁹ Dicit gignit vt aliquis hēsiarcha vt arri⁹ sabellius ⁊c̄ · Dicitur seq̄tur sicut qui errorē illū ymitatur put hec legūtur · xxiiij · q · iij · hæretic⁹ · Itē dr̄ hæretic⁹ qui pūrit sacramēta ecclie sic̄ symoniac⁹ · i · q · i · Eos · Itē sacre scripture puersus intellector · xxiiij · q · iij · hēs vbi dicitur quicūq̄ scripturā alit intelligit q̄

sensus spūs sancti flagitat a quo scipta ē licet ab ecclesia non recesserit tñ hēticus appellari potest ꝛc̄ · ℭ Itē oīs excōmūnicatus · iiij · q · i · ℳd aūt · ℭ Itē romane ecclie publicꝰ murmiatur · xxij · dis · oīs · ℭ Itez qui aliter sentit de articlis fidei quā romana ecclia · xxiiij · q · i · hꝫ ē fides ·

¶ Herus vel heros Grece idem est qđ dominꝰ latine ·

¶ Hircosus dr̄ cui os olet ut · l · q̄ clauū · §· is ciu · ff · de edilitō edicto ·

¶ Homagiū ¶ Est idē qđ fidelitas · tamē specu · e · ti · in · li · de feu · ponit illā differētiā · q̄ homagiū ē de hijs que ad tpalia ptinēt · Et ideo p̄ spiritualibꝫ indignū est ut quis homagiū facē compellat̄ · Fidelitas tamē p̄ spiritualibꝫ p̄statur · quia p̄lati bene p̄stāt fidelitatē ut in · c · antiqua de p̄ule · vel sic potest describi homagiū ē quedā astrictio seruitutis liberi homis facta domio suo p̄ pactionē vl̄ p̄titōnē siue stipulatōnē · p̄mittēte libero homie domio suo fidelitatē ꝛ cōstituēte se hoiem vl̄ vasallū suū · Et sic in aliquibꝫ partibꝫ hꝫ mō ille qui facit homagiū coram dño suo flectit genua sua tenēs manꝰ suas cōiūctas simplicit̄ inē manꝰ domi iuramādū ꝺ fidelitate p̄stās · Et mutuo se insignū fidelitatis osculātur · Cuiꝰ forma ponitur i libro feudorꝫ de no · fi · for · c · Est et alia · scilicꝫ pꝰ rubricā illā de for · fideli · Ad idem facit de iurīur · c · Ego n · ꝛ · lxiij · di · cū domino · Et hosti · ponit eā i sū · de feu · §· q̄d sit fidelitas ꝛ qualit̄ sit faciē da · Ex dēis homagiū describi potest sēm formaꝫ · Est quādo aliqs flexis genibꝫ iūctis manibꝫ inē manꝰ domini positis · aliquid p̄mittit qđ p̄ spiritualibꝫ fieri non dēt de q̄ ꝺ acvenies · de ſmo ex diligēti · de excess · pla · Graue · de re · iudi · c fi · Est aūt omagiū multiplex sēm spe · v · s · Quoddā est legiū · qđdā nō ē legiū · qđdā edictale · qđdam decretale · ꝛc̄ de q̄bꝫ infra ·

¶ Homagiū decretale tle est · Nam hꝫ res homis mei · qui eū de cōsuetudine possit infeudari ꝛ p cōsequēs in homagiū suc cedere debet infra certū tps me i dominiū agnoscere ꝛ fidelitatē mihi p̄stare · ꝛ ego teneor eū ratōne tlis feudi in hominē recipere · Et in recipiēdo iudeor sibi ius feudi decēnere · ppt̄ qđ dici potest homagiū decretale · sicut etiā bonoꝝ possessio decretalis · ꝛ qđ ius mihi tribuit · sic̄ ꝛ talis bonoꝝ possessio · scilicet si nullꝰ sit p̄ximior Et ideo in curia frācie semp recipiūtur fidelitates ꝛ homagia · alterius saluo iure · Quod aūt in ytalia ꝛ alibi vocat̄ vasallagiū · in frācia vocatur homagiū ꝛc̄ · Etiam dr̄ hominiū c · veritatis de iurīur̄ · Differūt tñ · qr̄ hominiū est qñ iuratur alicui fidelitas nemie excepto · Hꝫ vasallicium sup̄iore excepto sez imp̄atore · de hꝫ optima glo · in v̄bo · hōqꝫ ligiꝰ · cle · pastoral̄ de rescindi · vbi etiā dr̄ · q̄ q̄s ñ potest esse ligiꝰ duoꝝ · ſ bene ligiꝰ vniꝰ ꝛ vasallꝰ alterius · vel vasallus pluriū · Et sic homagium potest dici homis ligiū ·

¶ Homagiū edictale est sicut honoꝝ possessio edictalis · vnde sēm spe · ibidēꝫ Homagiū edictale siue hereditariū ē · qđ aliquis hēt eoip̄o q̄ ē heres · Nā eoip̄o q̄ adit hereditatē homis mei · p̄sonā eius representat · Et uidetur homis homagiū fbīl se · Et tle homagiū potest finiri tempe si domio placebit · qr̄ si domio nō placēt non finiretur · Etiā si vasallꝰ vellet homis feudalibꝫ cedere · ymo ageret contra ipsū vt eū in dīm agnosceret · ꝛ hꝫ ex cōtumelia sua · Vnde puniri debet ne imunitꝰ consequatur imunitatē qđ esse nō dēt · p quo · ff · de nego · gest · §· hereditaria · Et ideo possū eū cogere vt subeat homagiū decretale · ꝛ etiam q̄ plꝰ tribuat ei in effectu q̄ edictale

¶ Homagiū legiū est sēꝫ spe · ibidē qđ fit imp̄atori vel regi · nulliꝰ alteriꝰ fidelitate salua · ℭ Illud aūt quod fit alijs nō dr̄ legiū · quia fit vel iuratur salua imp̄atoria vel regia fidelitate · Multi em̄ putāt homagiū legiū esse qñ vasallꝰ mittit manus suas inē manꝰ dñi ꝛ sibi homagiū facit ꝛ fidelitatem promittit ꝛ ab eo ad osculum recipit̄ · Quod non est v̄m · vt etiā ibidēꝫ

dicit ſpe. ℈z vt ipe dicit tūc alij ꝓnunc
ꝙ duplex ē homagiū. homagiū legiū i q̄
nullꝰ recipitur quātū ad vba ſ quātum
ad mētē. Et aliq̄ qui ſupmāt gnalē hnt
auctoritatē t iuriſdictionē puta impa-
tor vel rex intelligūtur excepti tē. Item
ubi poītur legiū s̄ t infra hnt aliq̄ lagiū.

¶ Homagiū nō legiū Eſt q̄ aliq̄d exci-
pitur. puta fatō tibi homagiū excepta
fidelitate quā dño meo tali legio teneor.
vel ſaluo ꝙ poſſim cū voluero dūm legium
michi conſtituere. vel ſaluo q̄ nolo tibi o
tra tl̄em iurare. ℈z dem̄ ꝑmū ē verius ſe
cūdū ſpe. licz ſ vltimū deſignatō cōmūis
uſus approbet. Et ſedm vltimū modū ſeq̄
tur ꝑ totū t illo vtitur ſpe. ꝺ homagio le
gio vide ſup feudū legiū.

¶ Homo legiꝰ vel ligiꝰ ſedm ſpe. ibidē
dicitur quaſi domio ſuo ligatꝰ. vl̄ q̄ſi lega
litatē obtinens. Vnde rex ſicilie ē hō ligi
us romani iudicis vt in cle. paſtoralis de
re iudi. palle. pꝰ medium i. ℈. Rurſus vbi
glo. notabil̄. Et oīs hōligius eſt vaſallꝰ
et non econtra.

¶ Homicidiū ¶ Dicitur homīis occiſio
ab homīe facta. t dr̄ q̄ſi homis cediū ab
hō t cedo ſedm goff. in ſūma. e. ti. Et ho
ſti. t. io. an. t. ſpe. Et ē duplex voluta-
riū t caſuale. vnde caſuale nō ē ipūtādum
quo ad ordinū ſuſceptōnē. t ſi oēs ca-
ſus nō ꝓhibit t opam rei licite dedit. c.
Nūdā. c. iohes. c. ℈icut. e. ti. Etiā cō
mittitur homicidiū facto conſilio ꝓcepto
et defēſione. c. ℈hic dignū. e. ti. vbi glo.
notabilis. t homicidij cauſā dans t ho-
micida pari pena ſūt feriendi. e. ti. ℈uſce
pimus t tua nos. Ille ē em̄ homicidā q̄
conſiliū ꝓbet t qui fratrē odit vel ei de-
hit. de pe. di. i. piculoſe t. c. homicidiorꝝ
Fit etiā homicidiū ſpūale ex quadā iuriſ
fictione ſpūaliē octo modis. Primo ꝑ de
tractores. t odientes eos. iiq̄tatē. oppreſſi
onē t iniuſticiā facientibo. Fribo male ꝓſua
dentes tē. c. homicidiorꝝ palle. c. omis in
iq̄tas t c. noli. e. diſ. Et gnaliē omis in
iquꝰ motꝰ ad nocēdū fratri in homicidij
gne deputat. Item homicida censet q̄ tem
pore neceſſitatis ꝓximis alimenta negat
lxxxvj. diſ. paſce. Corpale homicidiū eſt
homis emptō corpaliē. Et fit dupliciē
ſcz lingua t facto. linguā tripliciē. ꝓcep
to conſilio. defēſione. l. diſ. ℈i quis iu-
duā. Et. c. piculoſe palle. Facto quadru
pliciē iuſticia neceſſitate caſu t voluntate

¶ Honeſtas iuſticie publice idest con
ſtitutōes eccleſie facte ꝓpter publicā ho
neſtatē. Judicatur em̄ eccleſia eſſe hone
ſtū ut nūquā ſanguineꝰ duceret ſponſā
cōſanguinei ſui vivi vel mortui ſedm archi
de ſpon. c. i. li. vj. de hac honeſtate vide
in. c. ad audientiā t. e. ſponſā de ſpon. ex
ma. vbi p doct.

¶ Honoraria Dicūt p̄mia legatorū ſeu
aduocatorū. l. i. ℈. in honorarijs. ff de va
et ex̄t or. condi. ℜeq̄re infra legatꝰ.

¶ Hortamur ¶ Aliquādo iportat mādā
tū neceſſitatis. Et ſic ꝙ ipſū cōfert iuriſ
dictio. c. q̄ iudicāte de reſcrip. t. e. i. de
teſta. t. e. hortamur. iij. q. ix. idē de vbo
Rogam̄. xj. q. iij. rogo

¶ Hoſtiariꝰ olim in veteri teſtām̄to idē
erat qđ iamtor ut xxj. diſ. Cleros.

¶ Hoſpitaliū rectores Nūc ꝓficiēt. q̄
modo ſe tenere deant no. bene in cle. quia
cōtingit de reli. domi.

¶ Humanus idest ſeclaris. i. diſ. c. i.
xij. q. ij. qui diuīs t humanis. de. teſta.
cū eſſes. Item idē eſt qđ hūilis. l. diſ. eos
xxiiij. q. i. ℈i q̄s dederit. t habet in re-
gula ſel̄ do etiā de re iur̄. li. vj.

¶ Humilitas ſeu hūiliatō No. arch.
xxij. q. ij. cū hūilitatis. vnde humilitas ē
vtus q̄ hō verissima cognitōe ſibi vileſcit
ꝺ q̄ glo. optima in vbo hūilitatis t ē glo
ſa in cle. i. de reli. domi. q̄ multa ꝓ pulch
ra ponit de hūilitate. vnde melior ē in mal
factis hūilis confeſſio quā in bonis ſup-
ba glatō xj. q. iij. c. inuſtū in fi. Item hu
militas hūilibo nō ꝓdeſſet ſi otūacia otu
matibo nō noceat de poſ. p. ē. i. in fi.

¶ Humiliati fūt quidā religioſi qui fuē
rūt cōdēpnati ab eccleſia p lucriū papā qr

nolueruṫ iurare ⁊ postea tpe clemētis re cepti sūt ab ecclesia qz se cozrexerūt ⁊ iu rāt quādo expedit no ·ím· c· olim causam de restí· spoli· Et tantum de· h·

Tactꝰ reqre īfra lex rodia de iactu·

¶ Jconomꝰ ¶ Dicit ille cui ecclesiastica res gubnāda mādatur ut· C· de sacrosāc ecclē· l· iubemꝰ circa pñ· lxxxix· dis· qm ín q̄busdā ⁊ glo· iij· c· impatoz de iura· ea· vbi no· differētia p doc· íné yconomū sindicū ⁊ pcuratorē ⁊ actorē q̄ ibi secūdū glo· ín lata significatone idez signt: De q̄ due glo· notabiles vna ím· c· Si quis éga ij· q· vij· Alia ím· c· qm· xvj· q· vij· ⁊ habet x· q· ij· Si yconomꝰ·

¶ Jactura est dāpmū vel piculū quod quis patitur qñ ímíněte tēpestate bona p iciūtur ín mare ad exonerādū naues· et ita capit ꝓprie· Vez large potest capi p q̄ cūq; dampno alicui p uiolētiā illato vn decūq; puenīat· Vel dr lesio facta cū la pide vel ligno· Reqre etiā īfra lex rodia·

¶ Jdest est dictio expositiua ·ff· ad· l· acquí· l· itē mela· ꝟ legis ⁊ de spon· c· i·

¶ Jdeota est grecū idē qđ imperitus· sedm ysi· li· x·

¶ Jdonei ꝓprie dicūt qui possūt ⁊ uolūt ín ecclesijs deseruire de pben· sup ordinata· Et dicūtur ydonei qui sunt moribus honestate ⁊ lrāz sciētia decorati· de īstitu· c· ín ecclesia ín glo· iiij· Etiā sunt p uidi ⁊ circūspecti·

¶ Jerocimiū est locꝰ vbi alūtur pauperes sedm q̄ accipit· C· de sacrosanc· ecclē· l· illud·

¶ Jgnarꝰ est q̄ ignorat vel qui ignoratur sedm ysi· li· x· Vnde ignorās ignorabitur xxxviij· dis· qui eavbi dr Qui ea q̄ dei sūt nesciūt a deo nesciūtur·

¶ Jgnaphus est idē qđ ignarꝰ vie· i· rationis ⁊ iuste· sedm ysi· ibidē·

¶ Jgnorantia est cū de facto vel de iure michil scio nec michi aliqđ suspicor et sedm azo· ī sū· C· de iur· ⁊ fac igno·

¶ Jgnorare ꝓprie est nescire qđ áquis dēret scire· Nescire aūt est omumꝰ quaz ignorare· Vñ ꝓprie omis q̄ ignorat nescit et ñ ecōt vt· no· ff· de iur· ⁊ fac igno sup rubea· Et ignorātia diuidit ur ex pte ma teie circa quā ē· qz alia ē ignorātia uris· alia facti· Et haz vna ꝓbabilis· alia non Jgnorātia fācti ē ut si nesciā illū decessisse qui michi cognatꝰ ē· vel aliqđ simile· Et ignorātia facti alia ē facti differentis ad salutē· vel ad officiū· ⁊ hec excusat· vt ꝓma cozímtb· x· Omne qđ ím macello vē ditur māducate michil ínterogātes ipaz cō scietiaz· Alia ē facti necessarij ad offitiū· vt ī ꝑsbitero q̄ sit facta manuū impoītō· et tb ñ excusat· Alia ē necessarij facti ad salutē vt qđ xpus passus ē· hec etiā nō excusat ím hntibus vsū ratōnis· Jtē ignorātia facti· alia ē ꝓprij facti· alia alieni· Si ꝓprij· aut q̄ quis dat opam rei illicite· et tūc nō excusat· aut rei licite· Et tūc· á habuit índebitā diligētiā ⁊ sic nō excusat a toto ꝟ a tāto· Si vo debitā hūit excusat a toto· Si vo sit facti alieni· aut ē ignorantia ꝓbabilis· sez ad quā nō req̄ritur q̄ sit nimis diligēs á curiosus ínq̄rendo vel etiā q̄ sit nimis negligēs· ⁊ hec excusat· Aut ē crassa ⁊ supīa vt cū quis ignorat ea q̄ sūt publice facta corā pꝛo· ⁊ tūc ñ excusat vt no· bernhar· ī· c· req̄siuit de ordinatis ab epō q̄ resig· epi· ⁊ c· i· de postu· de· cle· excōmūi· mis· aplice· ⁊ de consti· vt aiaz· li· vj· Jtem ignorātia alia est simplex vt cū quis tenet scire qđ nescit ⁊ facit ad hoc q̄ sciat ꝟ nō quicq̄d potest· vel sedm aliqs potest dici simplex ignorātia q̄ ꝓuat scietiaz nec pomt debitū sciendi nec contemptū sciēdi· Et hꝫ est ī hijs q̄ nō hnt vsū ratōnis· Alia est crassa vt cū qs negligit scire qđ tenet scire nec tn vlt se nescire· Alia ē affectata vt cū quis negligit illud qđ tenetur scire ⁊ placet ei nescire· Jbi ꝓma excusat a tāto ꝟ nō a toto· sed cūda adhuc excusat sed mmꝰ quā ꝓma· tertia vo nō excusat ꝟ accusat· Jtem ignorantia alia ē vincibilis· alia ínuincibilis Jnuincibilis aut ē introducta ꝑ oīem

culpā aut̄ p culpā pambulā · Si ꝓmo mō aut̄ ſimplicit̄ ꝓuat cognitōnē vt in hijs q̄ carēt oīi vſu ratōnis. Et ł excuſat a toto · aut nō tollit oīno ratōnis vſū · ⁊ tunc nō excuſat a toto · vt in hijs q̄ nō ſūt plene furioſi ꝟ hūt alīq̄ lucida īterualla · Et ī pueris qui ſūt capaces alīq̄ mō p̄cepti · licz nō plene · Si p ꝑam culpā vt ī ebō et furioſo q̄rū vtq; p̄cipitant ſe ī hoc p ſuā culpā · nō excuſatur q; ſedm ariſt · in ethi · Ebrio debet̄ duplex pena · licz furioſus excuſetur ſaltē a tāto · Si aut̄ ſit vincibilis tūc diſtinguitur vt ſ. in craſſā ⁊ ſupiam ⁊ affectatā · Sz q̄t duplex ſit ignorantia · tex · ē optim? · i · q · iiij · § hijs ita reſpōdetur · Itē vt ait ambro · turbatur naūcula petri · ubi ī vbo ignorātia glo · optima oīno nūdēda · Alia ǧ ē ignorātia iuris ut ſi neſcio me illi poſſe ſuccedere q̄ michi cognat? eſt ⁊ deceſſit vt · ff · de iur · ⁊ fac igno · l · i · Et hec nō excuſat · regula ignorantia in re · iur̄ · li · vj · · Eſt etiā quedā ignorātia ꝓbabilis ut ſi quis erret ī facto alieno · ⁊ ignorātia non ꝓbabilis vt ſi q̄s erret in facto ꝑprio vel rebꝰ ſuis vt · ff · p ſo · l · vlti · vel ſi ignorat aliq̄s qđ oīes de ciuitate ſciūt vel maior ps ciuiū ſcit · l · regla · § ł facti · ff · de iur̄ · ⁊ fac igno · Tur pe em̄ eſt p̄rito ⁊ nobili uiro ⁊ cauſas p o tanti ius ī quo vſatur ignorare · l · ij · § · ab hijs · ff · de orig · iur̄ · Et differētiā īt̄ ignorātiā errorē tituatōnē ⁊ neſciētiā not · archi · xxxiij · q · iij · Itē ignorantia dr̄ eē triplex · Prima ē negatōis q̄ ſez ſciētia negatur nec debitū ſciēdi ponit̄ ⁊ ſimplicit̄ hec excuſat · Secūda ē ignorātia ꝓuatōis q̄ etiā ſciētia negat̄ ſed aptitudo ſiue debitū ſciēdi ponitur · Et ł in eis q̄ ptinēt ad ſalutē excuſat a tāto · ł nō a toto · Tertia ē ignorātia diſpoſitōnis q̄ ponit errorē ſuē cōceptōnē cōtrariā recte ſcientie · Et hec ī hijs q̄ ptinēt ad ſalutē accuſat nō excuſat · Et ſic patz q; ignorātiaꝝ quedā excuſat quedā nō · quedā magꝝ ⁊ quedā mīn? · et quedā oīno nl excuſat ł ꝺcuſat vel accuſat · Nā ignorātia iur̄ · ſi aliquid excuſat · mīn? tamen qnā ignorātia facti · Et ig ≈ norātia iur̄ · alia ē iuris natural' · alia iur̄ · diuī · alia iuris canonici · alia iuris ciuilis Ignorātia iuris natural' nullū hūtem vſū ratōnis excuſat · q; ł ius eſt ī corde homis ſcriptū · i · q · iij · § · hijs ita dō · Notāđ Ignorātia vō iuris diuī quātū ad ꝺqua ſimplicit̄ excuſat laycos. Et quātum ad aliqua excuſat eos a tāto ⁊ nō a toto · Legere em̄ ꝑphecias ⁊ euāgeliū ⁊ doctrinā applice ſciētie tenēt̄ epi ⁊ p̄lati maiores · qui dēnt domio oīpotēti ſeruire et reddē rationē de ea q̄ in eis eſt fide ⁊ ſpe vnde ab eis requirit̄ ſciētia veteꝛis ⁊ noui ⁊ teſtāmti · Sz layci ad hoc nō tenētur niſi ad noticiā decalogi ⁊ articlorꝝ fidei put ī applo rū ſymbolo otinētur · Ignorātia aūt iuris canonici aliq̄s excuſat ⁊ aliq̄s nō · Continet em̄ ius canonicū cōſtitutōes p q̄s diſcernūtur peccata · Et has tenētur ſcire p ſbiteri cuīā aiaꝝ hūtes ſcilicz confeſſores Non aūt ita tenētur alij · Et mltomīn? layci · Sz ipi p̄sbiteri ⁊ alij clerici ſedm qđ ſūt in maiori ǧdu cōſtituti · Sedm ł etiam plura ſcire tenētur. Ignorātia vō eorū q̄ publice ꝓmulgātur ad layeos ptinēt iū nō excuſat eoꝝ peccatū qđ p ignorātiā ꝑpetrāt · xvj · diſ · qđ dicitis · Ignorantia vō iuris ciuilis aliquib; ꝑdeſſe poteſt vt militib; ruſticis mulieribꝰ ⁊ miōribus annis · ⁊ maxime ī dāpno euitādo · nō autē in maleficijs · vnde · leges ciuiles ſi neſcit femia miles · Cleric? ⁊ cultor ꝑcet ſibi iudex ⁊ ultor Nā ruſticitati ſuccurritur ī ignorātia iuris ut no · in · l · quicūq; · C · qui ad mit · ad · bo · poſ · pūt · glo · i · q̄ allegat̄ ad hoc iura · Sz ibi cath̄ de ſaxis concludit otra ſalicetū quē dicit ruſtice loquī · q; ruſtico ius ignorāti non dēt ſuccurri qꝛ debet oſulere pitōres · Si em̄ nō parcitur mulieꝛib; ⁊ nobilib; ad indulgētias eūtibus quin oporteat oſulere pitos · nec ruſtico eūti ad ſiluas parci debet · Sz tamē ruſticitati ꝑcendū ē vt · C · ð teſta · ⁊ quē admodū teſta · ordi · l · fi · Item ignorātia dicitur craſſa ⁊ ſupia p methaphorā hoīs

ēnalli ⁊ supm̄i qui non uidēt etiā eā que ad pedes eiꝰ sunt·

¶ Ignominia est ũbalis lesio cōtra hono=rē l'etiā turpitudo· Et sic dr̄ q̄ ignomi niosū ē epō si q̄rat ab alijs doceri· cum ipe alios docere dēat vt in autē· de sanc· epis· §· damꝰ coll· ix· ⁊ xxxvj· dif· §· ecce· i· q i· vilissimꝰ· viij· q· i· licz ⁊ ar· m· l· argen tariꝰ· §· ꝓhibet· ff· de edendo· ¶ Itē dr̄ ig=nominia ⁊ cōfusio est xp̄m crucifixū pau pr̄ē ⁊ esurietē farsis p̄dicare corpib· et ieiunioꝝ doctrinā rubētes buccas tumen tiāq; ora ꝓferre xxxv· dis· ecclie p̃ceps

¶ Illustris est nomē noticie eoꝝ mltis clareat splēdore gn̄is vel sapie vel vtutis q̄uis sit obscure natꝰ sed̄m ysi· Et no· q q̄tuor sūt nomia dignitatū sez maxim̄i vt sūt supillustres· magm̄i vt illustres· me=dij ut spectabiles· mīmi vt clarissimi· in autē· de app· §· i· ⁊ tribꝰ sequēti· insti in ꝓ hemio· §· cūq; vbi glo· Illustres etiā dicū tur qui sūt de cōsilio ⁊ cōsistorio impato ris· l· quisq̄s· C· ad· l· iulie maiest·

¶ Illico dr̄ fieri q̄ fit anteq̄ diuertat ad alia faciēda· l· litigatoribꝰ· C· de· app· vbi cōcedit illico appellare viua voce in ēmialibꝰ ⁊ ciuilibꝰ causis etiā sine scīptis ff· e· ti· l· i· §· fi· ⁊ l· a sentētiaz· §· fi·

¶ Ibrida est de scorto natꝰ· Alia no=mia illegittimoꝝ vt māser spurius nochꝰ Require infra·

¶ Illata idest oppoīta de p̄sūp· nōne·

¶ Imbecillus ¶ Est fragilis ⁊ incōstās et dr̄ q̄si sine baculo·

¶ Impetere Est accusare vt de iurīur quēadmodum·

¶ Imperitia idest ignorātia de p̄scrip· Sicut graue·

¶ Illusio est deceptō vel derisio cle· vni ca· cū illusio de· renūt· vbi concordantie multe in glo·

¶ Illiricꝰ idest schlauꝰ sez aliq̄s de scla=uonia vide sup̄ colom· illiriciam ⁊ ·C· de colo· illiri· li· xj·

¶ Incapacitas capit̄ ꝓ ipa reali inca=pacitate ꝓut natura rei dictat vel dispo=sitō legis admit· aut q̄libet mediū opari vel signficare declarat· vbi gratia ꝓmitti tur vel legat̄ res sacra incapacitas rei hu ius opatur q̄ nō valz nec in re nec i estia tōne quia nō ē cōmerciū rei sacre· l· inter stipulātē· §· sacra· ff· de ver· obli· Ratō qꝛ res deo dicata est extra cōmertiū hoīm· ¶ Sz ibi· legat̄ colūpna aurea vel marmoꝝ pic tū ad cōstructionē domꝰ ⁊ alia domo· nō valet legatū in re· licet valeat in estimatō ne l· cetera· §· si duobꝰ de le· i· quia res ⁊ se est in cōmertō hoīm· ¶ Sz ne destruatur vel deterioret̄ nō tollitur de domo ꝙ debet̄ extimatō rei· Itē si legatur p̄diū q̄ est incorpatū p̄timonio cesaris significat q̄ nulla ē dispoītō in re vel extimatōne· l· a=pud iulianū· §· fi· de le· i· quia res est sim pliciter exempta a cōmertō hoīm n̄ ⁊ licē cia principis· Itez legatur vel ꝓmittatur res aliena· nō potest solui quia nō domiꝰ vel nimis magno p̄cio vult vēdere· l· Non dubiū· §· fi· de· l· inj· quia licet res in com mertō sit· Est tn̄ difficultas in habendo ⁊ soluēdo· Itē si legatur iudo mācipiū xp̄i anū n̄ valet dispoītō nec dētur res v l'esti matō rōne incapacitatis vt· l· multū int̄ est· ff· de· v· obli· Et sumitur significatū ex re ⁊ psona· nā mācipiū xp̄ianū iudo q̄ ri nō potest· C· ne xp̄i mancī· l· vinca ⁊ c· i· de iudeis· Igitur cōtēctꝰ sup̄ illa re nul lus est ipo iure· legatū nullū· ¶ Sz si iude us legat xp̄iano mācipiū xp̄ianū valet di spoītō in re· l· multū int̄ est p̄alle· quia nil impedit· Et si dicēs obstare· quia legās debet trāsferre dominiū· l· v· autē· §· fi· ff· de v· obli· ¶ Sz iudeꝰ nō habz domer tiū mā cipij xp̄iani· q̄ nō trāsfert dominiū· Rn̄ de tur licet nō hēat cōmertiū vt apud se re maneat· Habet tamē vt ad aliū transfera tur· ⁊ sic de alijs exemplis·

¶ In capita succedere ¶ Eodm hosti· in fū· de succes· ab intestato· §· viso v quid si factū· Et quādo filij p̄mortuoꝝ fratrum succedūt in tot portiombꝰ q̄t sūt capita· vbi gratia· tres sūt filij ex p̄mortuo frē ⁊ vnꝰ ex alio frē· si tm̄ capiat filius ex vno

fratre gēnit9 quantū tres ex alio genitꝰ ſucceduūt ꝫ ſtirpes ſuas · quia q̄libet capit certā portōnē ſtirpis ſue · Si vo frēs tot portōnes capiāt q̄t capita ſūt · tūc ſuccedūt ī capita vide īfra ꝫ ſtirpes ſuccedere . Et azo ꝫ ſū · C · de here · inſtitue · ⁊ hoſti · et ſpe · e · ti · ī tractatu libellox v nūc ꝺ collateralibus .

¶ Incōcuſſa ideſt ꝫuolata ꝟ īconcuſſe ideſt quiete ſine ꝫruptōne · e · illud ⁊ · e auditis de ꝓſcript ·

¶ Immo Sat q̄nq; correctiue · e · accidens vt litis nō cōte · de hoc tex · iūcta glo xvj · q · i · p̄dicatoꝛ ⁊ · l · ſtich9 ymmo · ff · ꝺ manumiſ · teſtamēto .

¶ Imn9 angelicus eſt gloria ī excelſis de cele · miſſa · e · cōſiliū ⁊ de elec q̄ ſic ·

¶ Incēdiari9 eſt qui ob ꝫimicicia aut ꝓter gratiā · Edes arbores ſiue ſegetes ꝫ cendit vt · ff · de pēnis · l · capitaliū · ꝟ · incē diari9 . Et incēdiarij ꝓ ſentētiaz ab eccl̄ia denotati · tm̄ a papa abſoluūtur de ſen ex tua nos · Alias incēdēs domū vel areā alteri9 · punit̄ de ī iuꝝ · e · ſi q̄s domū .

¶ Incidēs ⁊ emergēs quomodo differant no · ꝫ · e · i · de · ordi · cogn · ⁊ · e · a nobis de excep · vide de ꝺ ꝟ emergēs ·

¶ Incentoꝛ ꝺr ideo quia ipe alios ꝑua ſuggeſtione ſuccēdit ad uitia ⁊ ꝓſuadēdo inflāmat ſecm yſi .

¶ Incentiuū idē eſt q̄ appetit9 vl aū dacia ſeu uolūtas ꝺ vi · ⁊ ho · cli · e vt cle

¶ Inceſtus eſt abuſus cōſanguineaꝝ · vel affinium vt · ꝟ · cum ergo · xxxvj · q · i · xxxv · cauſa q̄ſi ꝓ to ·

¶ Inceſtuoſus ꝺr quī cognatā vl affinem vel etiā ſanctimonialē nephario amore vel coitu uiolat ſeu maculat ſiue ꝫ matrimonio ſiue ſine matrīonio vt ī · ꝟ · palle · et xxvij · diſ · vgines . Et de monialibꝫ eſt pena capitalis · l · ſi quis nō dicatur rape C · de epiſ · ⁊ cle · ⁊ · l · vnica de rap · vgi · C · ꝫ pnci · q̄ ſic incipit · raptoꝛes vginū honeſtaꝝ vel ingenuaꝝ ſiue iā deſpōſate fuerint ſiue nō vel q̄rūlibet uiduaꝝ ꝛc capitis ſupplitō plectēdos ꝺcernim9 ;

¶ Incola ꝺr quī ī aliquā regionē domicilīū cōtulit vel cōtrahit q̄ ſedē ibi poītur9 vel māſionē ita q̄ trāſactis · x annis domicilīū retinuit · licet etiā cauſa ſtudij ibi dem ſteterit ut · ff · de · v ſigni · l · pupill9 · l · incola · vl quī ꝓpriā terrā colit · ℞ equūre ſupra agricola .

¶ Incolum9 ꝺr a noīe colūpna quia ſic colūpna ē erecta fortis ⁊ ſtabilis · ita ico lum9 oſimilie . Et iſta rōne forte filiꝰ ꝺr hēre ꝫ bonis pris q̄rtā icolumē · i · fortē et ſtabilē quia fideicōmiſſa ⁊ legata mīmū ñ poſſūt vt · l · ij · cū ibi nota · C · de m offici · dona ꝛc̄ ·

¶ Incuria eſt nēgligētia · cle · Quia cō tigit de reli domi ⁊ · e · q̄ſitū ꝺ pī ⁊ remiſ

¶ Incertitudo nichil vl mīm9 ſignificat quia nichil vl mīm9 oſtēdit · ideo actus ſub icertitudie poit9 effectū nō hēt · vl habz quādo quotus ꝓbabili medio icerti fit declaratō vl ſignificatō · vbi gra · Teſtatoꝛ ī ſtituit hēredē ⁊ ab eo legat titio magnā ꝓ tem hereditātis ꝓ modū quote vl ſingla ris rei · Deinde legat ſeyo certā ſūmā ⁊ ñ dicit a quo an ab hērede an a legatoꝛio · ꝫ telligit̄ ab hērede · quia hoc ſignificatū ſuī tur ex cōmūi mō agēdi quo hēres ſoluit onera · Et ſic ex cōmūi mō ꝫtelligēdi uꝺ tur hēres onerari · facit lex . Si ſeru9 legatus · ꝟ · qui margaritā de le · i · Itē ibi teſtatoꝛ legat ſeruo libertatē ſi dederit · x · ⁊ nō dicit cui · certe itelligit̄ q; det hēredi · l · q̄ pecuniā · ff · ꝺ ſta · libe · quia hēres hz on9 ideo ⁊ recōpenſatōnē . Itē ibi teſtatoꝛ hē redem inſtituit ⁊ rogauit eū reſtituēre oēz hereditatē ticio · Deide teſtatoꝛ reliq̄t xv · ſeyo ⁊ nō dicit a quo itelligit̄ a fideicōmiſ ſario vmulati l · fi · C · ad tre · ibi teſtatoꝛ hē redē inſtituit ⁊ vlt eū dare · x · non di eui · non valet · l · paul9 reſpondet ff · de · re · du ℞ātō quia nullū eſt ſignificatū ex quo cō cludi poſſit cui dēat̄ · ideo nulli debetur . Item ibi teſtatoꝛ legauit titō ⁊ duo ſunt hiuu9 nomis amici teſtatoꝛis · legatū valet ⁊ pōteſt hēres vni ſoluere cui voluerit nec tenebitur alteri niſi ꝓbet teſtatoꝛē de

ipo ⁊ nō de alio sensisse. Si aūt hēres vlt
non tenetur soluere vni vl' alteri ñ pbet te
statorē de se sensisse. Et sedm hoc neutro
pbāte nō valet legatū seu non hēbit effec
tū. l. si quis seruū. §. Si iter duos de le.
ij. Ratō quia licet nomē ppriū eiꝰ cui re
liquitur sit expssū tñ ppt cōuencia nomi
nis et circūstātiā .i altero remanet icerti
tudo. Nec potest dici dēri vtriqz qz testa
tor legat vni tm vt pz ex numero singla
ri. ido ñ ls certitudo declaretur nō dētur
quia non apparet cui Item ibi testator le
gauit titō albo .x. deinde titō nigro .x. de
inde dixit ticio .x. sibi legata adimo. nō de
clarādo d quo itellexeit non valet adēptō
nisi doceat d quo testator senserit. l. iij. §.
si duobꝰ. ff. d adi. le. Ratō est eadē ut s
in legato facto. titō nō declarando de q. §
ibi testator titō albo ⁊ titō nigro legat do
mū. deinde dicit titō adimo domū nō dcla
rando de q. valet adēptō in vtroqz. l. Si
fuerit. ff. de relꝰ du. Ratō quia signifi
catū illud sumitur ex domo q̄ tota adimi
tur. Et tota in legato facto utriqz cōtine
batur ideo legatū factū vtriqz adimitur
Et hoc adēptone totiꝰ legati declarāte il
lud. Item ibi lego paupibꝰ valet l. idē q d
paupibꝰ. C. de epis. ⁊ cle. Ratō quia sig
nificatū sumit ex paupe dclarāte quibus
relictū est. Et licet aliq̄ sint paupiores a
lijs declaratō tñ supplet arbitrio bōi uiri
C In quādo ꝓuat vel auget C No. io. an
de consue. ad nr̄am. ⁊ dat remissionez ad
spe. de. iur. patro. nob autē. Qz plenius
no. archi. xl. dis. si papa. Et q̄nqz no. in
tñsitatē. q̄nqz extñsitatē. iuxta allexādrū
in cāpo curro ⁊c. ⁊ hētur in. l. si cui i pñ
ff. del. i. Quādoqz ponit ꝓ valde in cōpo
sitōne ut inuigilare .i. valde uigilare cle
pastoralis de re. iudi. c. i. de fideiuss. Ipe
de disputatōibꝰ ⁊ allegatōibꝰ. §. post hꝫ
ꝫ alibi in poītur ibi etiā impsonale signifi
cat valde. inē dū ponitur ꝓ non in compo
sitōne vt iniustꝰ iniquꝰ idest non iustꝰ nō
equꝰ.
C Incorrigibilis C sedm bal. dr̄ qui nō
paret iudici in extremo iuris dictōis qd
est sententia. Pz contumax dr̄ qui ñ pa
ret in ꝓmo iuris dictionis qd ē citatō vel
in ius vocatō sedm antho. de butrio dici
tur incorrigibilis qui postꝫ pmitꝰ ē con
dempnatꝰ itez referē ad idē crimē c. ut
fame de sen. ex. Idē patior. licet em nō fa
ciat pēitentiā nō dr̄ ppterea icorrigibil' misi
reuertatur ad sile vel ad priꝰ delictū nec
faciet sui pntiā iudici. c. qm frequēter.
§. i. vt litis nō cōtesta. dū em facit sui p
sentiā vt iudex eū apprehēdere possit nō ē
incorrigibil' quia eccla habz adhuc quid
ultra faciet. c. cū nō ab homie d iudi.
C Indefinita capitur p oīone cui non
preponit signū vniūsale vel pticlare. Et
oratō indefinita significat indifferēt Qua
doqz etiā vniūsaliē distributiue seu collecti
ue seu aliter put eiꝰ significatū vel mate
ria subiecta vel q̄uis circūstātia seu aliqd
medīū ꝓbabile cōcludit. Vbi gra ibi lex
loqtur indefinite dicēdo. vēditor tenet rē
tradere. vel tenetur d euictōe. vel homici
da. vel fur ē puniēdus. significat vniūsa
liter. quia sensus ē. q̄ oīs homo qui ē vē
ditor tenetur tradere rem Et oīs homo q̄
est homicida vel fur est puiendus. Et hꝫ
patet ex oībꝰ legibꝰ sic loquētibꝰ cū ea
rum intellectu. Nam natura legis ē oīa
in q̄bꝰ ē medīū sub eadē regula conclude
re. Cū ubi sit eadē ratō ibi ⁊ idē ius eē de
beat. l. illud. ff. ad. le. aquí. Item q̄ ra
tōne de ista lege dētheretur vnꝰ. eadē et
alius. ⁊ sic lex remaneret illusoria. ⁊ sic
dicit seu idō dicit vniūsaliter. Differt tñ
indefinita ab vniūsali sedm bar. quia vni
uersalis oīa significat ex suo ꝓprio signi
ficato. Indefinita vō nō comphendit oia
ex sua significatōne ꝓpria ꝫ ex ydēptitate
ratōis. inēptatōne uiris. vel dispositōne
legis. vbi gra lex dicit homicida. puien
dum morte. Non tamē sub hac lege com
phendit̄ homicida iuste occidēs scilz ad
sui defensionē vel p sententiā vt in l. i. C.
ad l. cor. de sicc. secus si lex loquētur vni
uersaliter tūc ex ꝓprio significato cōtinēt

oīnia · ⁊ nō ínterp̄tatōe iuris ſic īdefinita
¶ Idē cū pfertur ab homie ín materia naturali dicēdo hō eſt aial ſignificat vnīuſaliē q; ſenſus eſt q; oīnis hō ē aial quía ſignificatū ſumptū ex natura ín neceſſario ieſt omni homī · idē cū pfertur a legē dicēdo obligatō ē iuris vīculū · vl' actō eſt ius pſequēdi ⁊c̄ · quía quílibz obligatōi ⁊ actōi neceſſario cōueit diffinitō. ¶ Itē ibí ī iudicō ínterrogatꝰ de plíbz crimíbz an fecerit · reſpondet quíd eoz non feci · equipollet vnīuſali · quía ſenſus eſt nl' horz feci l· ¶ Sí is quí ducēta · §· vtrū · ff · de · re · du · quía ſignificatū ſumitur ex ínterrogatōne ⁊ reſponſione facta ín iudicō · nam reſponſio ibí facta dēt certōzare ibí īterrogātē · alias non dicitur reſponſio · modo recipiēdo vnīuſaliē īterrogās certiozatur quía reſpondēs oīnia negat · ¶ Sí aūt non recipetur vnīuſaliē nō certōzaretur aliq; mō · q̄a non appareret quíd negaret ⁊ q̄d ofitere tur · Et ſumitur ħ ſignificatū ex equipollentia quía negatō prepoſita ſigno facit oratōnē equipollere ſuo ōdictorio · Nam licet ibí negatō poſtponatur ī ordíe ſcíptture · prepōitur tamē ín ordíe cōſtructionis dicēdo quíd eoz non feci · ī · non feci quíd eoz ⁊ ſic equipollet iſti nl' eoz feci ¶ Jura tñ paz itendūt ſignificatū equipollentiaz ¶ Item ibí pmitto p hēdē meum non fieri quo mínꝰ tibí ire agerē liceat · ħ vba p hēdē meū ſignificāt vnīuſaliter q; ſenſus eſt p nullū hēdē meū · l · ij · §· fi · ff · de v · obli · quía nomē hēdis licz pferat' ín ſingularitati ſignificat tñ oīns hēredes Alias ſtipulatō ñ hret hēditatē nec eſſz certitudo de q; íntelligētur · ⁊ de quo non ¶ Itez ibí teſtatoz dicit lego ſeruos meos textozes · ⁊ oīns ſūt textozes ſignificat vnīuſaliter quía ſenſus ē lego oīns ſeruos meos l · ſeruꝰ urbanꝰ · §· fi · ff · de · le · iij · quia ſignificatū ħ ſumitur ex accidētia facti q; oīns ſūt textozes · ¶ Sí aūt alíq; ſunt textores ⁊ alíj nō · ſignificat vnīuſaliē oīns textozes ⁊ nō vnīuſaliē oīns ſeruos · l · palle · quía vbū textozes poītur ad reſtrictōnē vt alíj nō cōtineātur ín legato · ¶ Itē ibí teſtatoz dicit ſic lego lanā argētū · ſigt vnīuſaliter vt oīnis lana oīne argētū ín dēat' legatū · l · ſi cuí lana de l · iij · quía q̄ ratōne vnū ibí cōp̄hendítur eadē rōne ⁊ aliud · ⁊ qua rōne vnū excluditur eadē ⁊ aliud · ⁊ ſic míchil ſignificatur · ¶ Item ibí ot ligo bona mea · non ſigt vnīuſaliē quía ſuppellex filíj naturales ⁊ cōcubína nō cōtinētur · l obligatōne · ff · ō pig · q; ex natura iſtaz rerū q̄s ad iſtas ita afficitur q; nūq; vl' ro obligat · g̈ ín obligatōne eas noluít cō p̄hendere · ß cōp̄hēdūtur alia q̄ quís ſolet obligare p debito · quía ſignificatū ſumit' ex vbís ⁊ cōmuí mō agēdi ſeu obligandi Debēt em vba deſeruíre íntentōní ⁊ non íntentō ūbis · nā p vba exp̄mitur íntentō · xxij · q · v · hūane aures xxxviij · diſ · ſedulo · i · q i · marchion · ō v · ſig · íntelligētia ⁊ c · pterea · idez ſi dicit vnīuſaliē obligo oía bona mea quía adhuc p̄dicta nō cōp̄hendūntur · ¶ Item ibí teſtatoz dicit hēres meus dampnatꝰ eſto dare ſignificat vnīuſaliter · q; ſenſus ē q; oīnes hēredes teneātur l · ſi plíbus · ff · de · l · ij · ¶ Finaliter g̈ índefínita eq̄pollet vnīuſali · de p̄ſule · quía circa · xix · diſ · ſi romañoz · ff · de ſeruí · l · ſi cuí · Et hoc verz eſt de índefínita legis vel canonis ⁊ ius ēdere íntendētis · talis em índefínita eq̄pollet vnīuſali · ¶ Sí lege vel canone non diffinitur · xxxj · q · i · q; ſi dormierit · ¶ Jo · an · no · q; ſi nō eſt eadē ratō ⁊ cōdítō ꝓpter aliqd accidēs oīm ptícłariū ín vnīuſo cōp̄henſoz tūc índefínita nō eq̄pollz vnīuſali · vbí gra ſi legatur lana índefínite · nō cōtinetur tincta ín legato · l · ſi cuí ín pn · ff · de l · iij ¶ Iz ſi legatur oīnis lana · tincta etiā cedit legato · l · pedicul' · §· labio · ff · de au · ⁊ ar · l · vide glo · ſup vbo alioz ecclēſi aſticoz ín c · ut circa de elecci · li · vj · vbí ō hoc plene notatur ·

¶ Ineptie ¶ Sunt fatuitates · c · quā ē ditōne · xxij · diſ ·

¶ Indulgentia no · archi · ij · q · iij · c · fi et de pe · ⁊ re · c · ij · li · vj ·

¶ Indoles eſt quedam ymāgō future

vtutis scdm ysi. ppzie dicēdo.

¶ Indignari ꝛ dedignare differūt vt patet in.c. vera iusticia. dis. xlv. vñ idignari sapit vtutē ꝫ dedignari arrogātiam.

¶ Indigena dr ḡsi inde geitus vel ḡsi i eo loco nat9 scdm ysi.

¶ Indictio Est numer9 ānoꝝ cōsistēs ex tribꝰ lustris. Est aūt lustꝝ quīquēmū Et ḡliter possit inueiri indictio hr̄tur in glo. indictōis. c. inē dilectos de fi. istru Sic ēm faciēdū ē annis domi addas tres et diuide totū p xv. ꝛ id qd remanet cō pleta diuisione in numero diuidēdo hꝰ o= stēdit indictōnē i isto seu p isto āno.

¶ Inducie ¶ Scdm glo. sūme. iij. q. ij. sūt quituplices scz restitutozie. prepato rie. citatozie. deliberatozie. indicatozie. si ue exsecutozie. Et ibi pōitur tēp9 oīm ꝙ glo. vide s. dilatō.

¶ Index est pditoz. dictus ab idicādo scdm ysi.

¶ Indictū Est qd idicitur. i. notificat ut sciat ꝛ fiat. ab idicendo dictū ꝛ sic fit idictū sup iudiciū ne peccatur.

¶ Indiciū est mediū itellectuale veri tatis eliciende ex aliq̄ singulari circūstan tia isurgēs. C. ꝛ. ff. de. rei vēdi. l. indicia Et dr ab idicādo qz idicit. i. notificat

¶ In diē ¶ adiectō ē quādo quis ita vē dit rē vt si quis circa certū diē meliorez partē obtulit conditōnis scz pl9 quā poz emptoz res vēditozi tradatur ut alij vēde re possit cuicūq̄ velit ut. ff. e. ti.

¶ Inexpiabilis dicit eoq̄ nūq̄ expie= tur. i. purgetur scdm ysi.

¶ Inficiatoz ¶ idest negatoz qz nō fate= tur ꝫ cont veritatē mēdatō imittitur.

¶ Inficiatō idest negatō. l. eaq̄. C. de nego. gest. Et inficiari idest negare. Hoc est q dr aliq̄n de aliquibꝰ actōmbꝰ q̄ re scūt p inficiatōnē quia ab initō comperūt ad simplū. hoc ē ad rē vl estimatōnez seu dammū datū. Et si ille hoc negaueit ꝛ d hoc cōuincatur. cōdēpnabitur ad duplū vt in actōne depositi in eo q̄ depositū ē ti more ruine incēdij vel naufragij unde s d

acc. actō in factū.

¶ Infās est paruul9 circa septē annos vt. l. si infāti. C. de. in. liber

¶ Infamia est fame puatō siue diminu tō. Fama nanq̄ q̄nq̄ cōsumitur. ut ex to to p extincta hr̄atur scz cū maxima l' me dia capitis diminutō inueneit. Vel sic. Infama ē omnīs opīo vbis pnūciata ex suspitōnibꝰ orta. Itē infamia ē aliud quā scādalū ꝛ pl9 importat quia hoc p pur= gatōnē tollitur ꝫ in illo purgatō nō indi citur de homi. ex lris in glo. Item īfamia est illese dignitatis stat9 iura ꝛ moribꝰ re probat9. Per oppositū fama describitur Require s fama. ꝛ de coha. cle. ꝛ. mul. c vra in glo. notoziū. Unde duplex ē infa mia scz iuris ꝛ facti Infamia iuris ē quā do ius dicit aliquē esse infamē. Ꝙ infa= mia facti est quādo apud bonos ꝛ ḡues uiros est opīo de crimīe alicuiꝰ d hoc. i. de causis ex quibꝰ infamia erogatur. In famia iuris duplex est scz ciuilis ꝛ cano nica. Et infamia iuris ciuilis cōtrahitur ex sētētia crimīs publici scz diffinitia nō aūt ex sētētia itelocutozia nec ābitri. Etiā quā doq̄ ex sentētia crimīs puati ut furti l'in iuriaꝝ. Etiā q̄nq̄ in facto absq̄ sententia quis incidit in infamiā. Infamia canonica cōtrahit ex quolibet peccato mortali. et quādo infamia. ꝛ que repellat testē a testi ficādo in causa crimiali vel in ciuili. Crimīa liter seu ciuiliter intentata nō. in. c. testio de testi.

¶ Infra ¶ no. p inno. de. fi. istru. iter di lectos. ꝛ io. monach de excep. pia. sup vbo octo. li. vj. ibi habes quādo includit vel excludit. ꝛ io. an de cle ꝺiugatis.

¶ Infinitas in mltis iur. regulis phibe tur de rescrip. cū in multis. li. vj. Et exem plificat d. reli. domi. c. ult. ꝛ. e. ti. reli= gionē li. vj. de testi. cū causam ꝛ c. signifi cauerūt. ff. de testi. l. i. in fi. Idem in re= lictis p redēptōne captiuoꝝ ubi etiā re= stringitur infinitas Item cum multitudo peccauit Item nō oneratur hres in infinitū fideicōmissū soluere. Item instipulatōne

dampnī ifecti noñ dēt quis i infimitū esse obligat? ⁊ sic de alijs · ⁊ merito reprobatur īfimitas quia multitudo est cā omnibꝫ i imica de pben · Quia itm · ⁊ onerosa mlti tudo mł hēt honesti · In autētico de refe rēd pala · §· ppēea igit' col · ij · Et de ł hēs plures cōcordātias de etate ⁊ q̄li · c · penl' vi · de hoc p · io · an · in glo · c · Cum in multis palle ·

¶ Infula sumitur interdū pro corona impiali · C · ō quod · p'crip · l · fi · in fi · Nōn q3 pro alba fasciola sacerdotalis capitis secm glo · in cle · ij · de vi · ⁊ ho · cli · Capitur etiā p mitra Epi vl' abbatis et signifi cat altitudinē sapiētie qua pcellere debet epus · j · q · vij · cōt' vientibꝫ · i · q · i · vilissimus xxv · dis · §· Nūc autē lxi · dis · i sacerdotibꝫ · ⁊ duo cornua eiꝰ significāt duo testamenta sez vetus ⁊ nouū q̄ epūs debz mēoriale tenere · xxiij · dis · qui epūs · Et due pendule q̄ sūt in posteriori pte significant mēoriam duplicem sez mādatorꝫ di uinorꝫ · xliij · dis · sic rectorꝫ · Et peccatorū suorꝫ ad opūctōz de pe · dis · iij · iudas i si

¶ Ingeniosus Cōr quasi intus hns vim gignēdi quālibet artē secm ysi ·

¶ Ingenuꝰ est cui ex natiuitate cōpetit libertas qui nō est factꝰ liber ȝ natꝰ in sti · de · ingenu · inpñci · Vide de ł etiā azo in sūma · C · ō ingenuis · vel est qui statim q̄n nascitur liber ē de · ser · nō ordi · c · instituēdi i glo · i · Et īgenuitas dr̄ libertas de pur · ea · c · i · i glo ·

¶ Inita idest octa ō pac · c · antbigē?

¶ In integrū restitutō Cē prioris statꝰ quē facit pnceps reintegrātō · vl' iuris prioris p quā subuenit' in moribꝫ ⁊ ecclijs ut l · i · C · de · sen · passꝫ · etiā ē audiētie reintegratō secm spe · e · ti · ⁊ l · q; si mior · §· si restitutō · ff · de mior ·

¶ In integrū restituere est reducē i eū statū in quo erat ante lesionē de i inte · rsti audicis in glo · fi · Et p hūc modū subuenit' in mioribꝫ ⁊ eccelijs · C · de repu · l · i · ⁊ C · de i inte · resti · l · postulata: Et quādoqz ex legittima ⁊ iusta causa subuenit' etiā maioribꝫ vt · ff · ex quibꝫ cau · ma · p totū Et sic intelligūtur · c · ex lris · e · ti · ⁊ c · cū bertold? de re · iudi ⁊ · c · signte de pigno

¶ Iniuria vno mō gnaliē dr̄ esse illud qd nō fit iure · Et dr̄ quasi nō iure factū Secdo iniuria specialiē dr̄ culpa · vt i · l · acquilia · Tertō dr̄ iniquitas vel iusticia indicātis ut insti · e · ti · in pn̄ · Quarto dr̄ cōtumelia ut · ff · de iniur · l · i · in pn̄ · ⁊ · l · apud labionē e ti · Dicitur ꝑ iuria q̄ ius iniquū ex eo sic dicta ꝙ iure ⁊ iusticia ca ret · Fit aūt iuria tribꝫ modis sez re · verbis · ⁊ lris · Re vt cū manꝰ inferūtur vt dicta l · §· i · Verbis vt cū fit cōuiciū vt in · §· i · ia alle · qd fit a cōcitatōne vel cōuētu hoc ē a collatōne vocū · Cū em i vnū plēs voces cōferūtur cōuitiū dicitur quasi cō uentū · Et fit cōuitiū nō tm pnti ȝ etiā ab senti vt vociferādo vel alios ad vociferād cōcitādo cōt' certā psonā vt l · i · ⁊ · l · ap' labionē · §· cōuitiū cū · §· feciss · ff · de iniur' · Iniuria lris fit cū quis ad infamiā alicuiꝰ libellū vel famosū carmē vel hystoriā conscribit vt · ff · de iniur · l · lex cornelia · §· si qs vbꝫ · Require sup famosū carmē · Item iniuria triplex est vna leuis vt si modico ictu quis a pre vel supiori pcuciat' Alia atrox ut si aliquis a miore se fortiē vel etiā modice verberetur vl' in conspectu iudicis l' oculo á mēbro puetur Et ħ dr̄ plibꝫ modis ut pmissū est ·

¶ Iniuriarum actio Require sup' actio iniurariarum ·

¶ In ius vocare est in ius causa iuris expiendi vocare apud eū qui ius dicturus est vt expiatur actor an ius sibi cōpetat an nō · vide ō ł azo · i sū · C · e · ti ⁊ habetur · C · ⁊ · ff · e · ti · l · i ·

¶ Imbi est adūbiū cōpositū · Etiā q̄ndoqz est nomē libri quē composuit ouidius contra ibidē adūsariū ⁊ corinalē suū quē vituperans ibim nomiabat quia ibis idest cicoma q̄ est auis inpabilis ⁊ imūda adeo ꝙ eiꝰ imūdiciā exprimere noluit secm io · an · in cle · i · de re iudi · i glo · vbi imbi vbi hec ponit ·

¶ Inhiatō est frequēs reqsitō. C. de pet. ho. subla. l. i. li. x.

¶ In litē iurare est suo arbitrio pstito iuramēto ptāto nollere carere vl rei estiatōne ⁊ suū itēresse singlare facere. Et hoc ifimita taxatōne facta p iudicē vt l. iude amus. §. iurare. ff. de ī litis iur. ⁊ l. arbitrio. ff. de dolo. Et ita hoc iuramētū fuit affirmatōis. In q opinione fuit glo. ff. de in lit. iur. sup rubrica licēt contriū teneat dns iacobꝰ ð rauēna ī e. ti. l. ij. Per hoc de eo nc. plene vl rei estimatōne ꝓz si suū singulare itēresse facere.

¶ Innoxius ē q n nocet sicut noxiꝰ nocens dicitur.

¶ Iñocuus dr cui nocuū nō fit scdm ysi. li. x.

¶ Inoffitōsū testamētū dr qd factū est cōt officiū pietatis vt l. ij ff. de ī offi. testa. q ꝓz extraneus hres inscribitur alias īstituitur Idē si non extraneꝰ ut l. iicz is. §. i. ff. e. ti. Filiꝰ vo ꝓpriꝰ aut pteritur aut inique exheredat hoc est qn pater vl mat fecit testamētū Idē vt filiꝰ in testamento patrē sine causa exheredat. Etiā si fratrē frater exheredat tribꝰ psonis institutis ī duobꝰ talibꝰ. Et dr testamētū ioffitōsum vt isti. e. ti. §. i. ⁊ ij. Officiū ēm inter prez et filiū dr pietas. ff. ð obse. pstan. l. penult. Int patronū ⁊ libertū dr obsequiū C. de. nego. gest. l. fi. Inter deū ⁊ hominem dicit religio Inter hoiem ⁊ hominē stat in nomie gnali ut q dēt hō homini ex natura. ff. de ser. ex. por. l. seruꝰ vide accur. p ordinē h notatē ī glo. ff. e. ti.

¶ Inoffitōsa donatō dr que cōtra offitium pietatis facta ē ⁊ fit ad similitudinē īm offitōsi testamēti vt. C. e. ti. l. i. ⁊ p totū ti. sequētē quia pena liberi vel parētes excludūtur a bonoꝝ subsidio vel ex ꝓposito donātis vel re ipa q p se sufficit ad reuocatōnē donatōnis. licet ꝓpositū vel affectū donātis nō īmediat iuxta no. īm. l. si liq at īm glo. C. e. ti. vide de hꝫ ibidē.

¶ Impetuū qnqz significat. donec vino. ff. p socio l. i. qnqz significat p infinitā secula etiā post mortē scdm glo. īm vbo ꝓpetuat īm. §. at si ita īsti. de v obli.

¶ In psentiarꝫ Dicitur in l. de etate. §. ex causa. ff. de mero. acē.

¶ Impense Scdm azo. īm. sū. C. de rē scin. vēdi. dicte sūt ab impendēdo. Et sūt triplices quedā necessarie. quedā vtiles et quedā volūtarie. Necessarie dicuntur quibꝰ nō factis res erat pitura. vel que si facte non essent res longe deterioꝝ effecta fuisꝫ vt. l. īpense. ff. de v. sigm. vbi gra Conduxi a te domū q ita ruinosa erat q nisi releuassē eam erat casura. Hec īpense dicūtur necessarie ⁊ ipas repetā p contrariā actōnē oducti. Vtiles dicūtur q̄bus non factis res nō erat pitura ꝫ ipsis factis melioꝝ efficitur. utpote si faciā fenestras vtiles īm domo vel silia. faciūt ḡ mutiles impense rē deterioꝝ esse melioꝝ. Volūtarie dicūt quibꝰ non factis res nō erat pitura nec ipis factis res efficit melioꝝ ꝫ bene amenior. vtpote si fatō picturas īm domo mea. ⁊ hec nō repetūtur nec deducūtur. q̄uis secꝰ sit de necessarijs ⁊ vtilibus Sed has licitum est mihi abscindere sine lesione pacis stat si abrase pīte mihi aliquē vtilitatē afferre. Alioquin nō esset michi licitū quia malicijs hoīm quā michil aliud q̄rūt nisi ut noceant nō est indulgēdū ꝫ obuiādum. Et sibi imputet q eas fecit quia donare uidetur iurisdictōe vide sup expense.

¶ Implementū Sumit p implemēto condītōnis. ⁊ hoc mō significat actum nēdum esse purificatū ymmo ⁊ hereditatez esse acquisitā vel legatū. l. Jam dubitari ff. de here. institu. Ꝝz ibi īstituo vl lego si capitoliū ascenderis implet condītō hꝫ implemētū significat purificatōnē actꝰ ⁊ nō acquisitōnē. l. ampenul. ff. de condic īstituēdū. Si aūt cōditō essꝫ q̄uis pura si alexandriā ierit. si centū dederit. tūc implemētū significat etiā acquisitōnē. quia significatū sumit ex onere magne cōditōnis quā nullꝰ cōmūiter impleret nisi post deliberatōnē acquirēdi Itē dic q ī legato

licet impedimētū cōditōis tm̄ significz purificatōnē. Tamē p hoc etiā importat acquisitōnē cōmutabilē scz trāsmissionē legati si decedit quia conditōne purificata legatū trāsmittitur · l · vnica · § · sentētia · C de cadu · toll' · Secus in hereditate · quia illa non adita nō trāsmittitur · l · qm̄ · C · d iur̄ · deli · Item ibi pupill9 ē instituť fb cōditōne si ierat allexandriam que distabat p · xx · vel xxx · dietas licet conditō sit ḡuis attamē ds implemētū significat tantū pulificātōnē · quia nō plus potest signficare · licet em̄ pupill9 hoc fecerat animo acquirēdi hereditatē non tn̄ sibi acquiritur quia non potest adire sine tutoris auctoritate · Scz in legato secūnam sibi acq̄rētur · l · pupill9 ff · de · condic · instit · iuncta · l · conditōibꝫ · ff · de condic · ⁊ demonst Scz ibi pupill9 filiusfamilias vel seru9 est instituť a pre vl'a dño sub conditōe adimplet conditōnē hoc implemētū tḧit acquisitōnem · quia purificata institutōne n̄ est in ei9 volūtate vl' potestate acquirēre vel non acquirere · vnde necessari9 est heres vt insti · de here · qua · ⁊ diff · § · i: Nec obstat q̄ non potest acquirere sine tutoris auctoritate · Scz hoc vm̄ est ubi p se sibi acquirit Scz hic iure ciuili sibi queit etiā eo iubente ⁊ sic de alijs . Finaliter ḡ implemētū conditōis vel modi significat q̄ ipm̄ factū ipa conditō vel modꝰ seu signficatū alias vndecūq; sūptū sig̃ficare dcāt ¶ Impossibile ¶ No · lxj · dis · Catulēsis ecclesie · vnde impossibilitas ꝓprie ẽplex est videlicz iuris · facti · ⁊ nature · sedm̄ io an · in regula nemo de re · iur · li · vj · Et no q̄ ipossibilitas apposita actui diuersimode significat vt ex significato ex ea sūpto vel alias vndecūq; concluditur disponentem voluisse · vbi gra ibi · vēdo vel promitto tibi si celū digito tetigeris significat deri sionem ⁊ nō cōsensū · l · non solū · ff · de acci · et obli · Ratō · q̄a significatū ds sumit' ex ipossibilitate adiecta que existere nō potest. Et ideo nec vz actꝰ sub eo celebratꝰ Etiā quia sic apponēs impossibitatē ⁊ sci ēnt' p hoc intēdit michil agere : Item ibi stich9 seru9 me9 si mille dederit liber esto licet hec conditō nō sit ipossibilis ꝛ difficilis quia mille dari p seruū possūt cū maxima difficultate · ymmo q̄si impossibile est quare nō signficat cōsensū · l · cū heres · § · i · ff · de statu · libe · Et sumit' hoc significatum ex q̄ impossibilitate que significat q̄ non fuit animꝰ libertatē dare · Item ibi · si heres me9 digito celū tāgat ⁊ si nō tetigerit centū titō loco pene soluat titō centū non debentur insti · d l · § · i · quia impossibile pcipitur heredi ideo pceptū nullus eui pareri nō potest. Ideo pena apposita locū non hēt · Item ibi filiꝰ cōstituitur seu instituitur sub conditōne impossibili si digito celū tetigerit institutō nulla est · l · si filiꝰ · ff · de condic · insti · Et hoc ratōne impossibilitatis ut s̄ · Item ibi promitto hodie cētum dare rome ⁊ sū erfordie non valz p missio insti . de · v · obli · § · loca · Item ibi existens erfordie dicit volo pstari titō seruos meos q̄s heo rome infra decēdiū mortis mee si testator statim moritur ita q̄ impossibile sit pstare infra decēdiū michilominꝰ valet legatū · l · si mihi ⁊ tibi · § · i · de l · i · ff · quia licet ex euentu festine mortis testatoris sit impossibilitas abinitō · tamē non est impossibile quia dū dixit hoc viuē potuit p tm̄ tempꝰ quo erat possibile seruos illos pstari infra decendiū mortis . Debet ḡ itelligi impossibilitas vel difficultas talis p quā concludi possit animꝰ non legādi pbabilit' Ido · si quis locauit l'cō duxit opꝰ fieri et apposuit tēpꝰ infra qd fieri impossibile sit ipossibilitas nō viciat et intelligit' tempus infra quod fieri est possibile · l · insolam · § · in opis · ff · lo. ⁊ cō duc · Item ibi contrahо tecū matrimoniū si digito celū tetigeris valz matrimonium et condictio habet' p non adiecta ratiōe impossibilitatis . c · fi · de condic · apposita nisi em̄ euidēter constet de dissēsu in dicēdum est pmatrimonio · Nam licz impossibilitas significat non consēsum non tamen ita euidēter significat qd per hoc con tra

matrimoniū iudicet · sed ibi contrahō tecū mrīmoniū si plem eiūtaueris. si adul terā te pstiteris ac nō tenet mrīmoniū uti c · palle · Quātō est dissensus seu nō consen sus significatus ex impossibilitate iuris · Nam mrīmoniū fit ꝓpter plem ⁊ fornicatōnē eiūtādā · ideo lex canonica ad hꝰ se adaptat · Vel ibi · cōtrahō tecū si furtū fecerit vel homicidiū tenet mrīmoniū ñ vbi p hoc eiūdēter apparet ꝺ dissensu · nā ubi tenet mrīmoniū omis turpitudo de iure reicitur · quia resistit ꝸ mobligatōne nulla tenꝰ sustinet · Et valet mrīmoniū ꝓpter cōsensū · ⁊ sic de alijs exēplis ꝺ īpossibilitate

¶ Impubes est qui ex habitu corporis sui īpubertatē ostēdit ⁊ ꝸ gñare vel cōcipe nondū possit sicut masculꝰ ante · xiiij annū · mulier añ · xij · ⁊ hoc i plimū plerūq; tamē pubertas anticipat annos ita em olim ex habitu corpis pubertas vel īpubertas vt hic capit sicut hodie ad solos annos hic positos requirit vt insti · q · mo tute · in pnci° ·

¶ Inquilinꝰ dr qui conducit rem vrbanā l · errorē in glo · iūcta · l · licet · C · locati · An autē detrahāt de fructibꝰ expēsas quas fecit in re quā conduxit vel colit Vide plene p bart · ff · solu · mat · l · fructus vbi facit bonā distinctōez nota dignā Vnde inquilinꝰ residet i ciuitate · colonꝰ vero i villa · ff · de acqu · possess · l · qui pignoris ⁊ · l · si id quod · ¶ · ⁊ p colonos e · ti · vbi glo · Et l · qui apes · ff · de fur · Inquilinꝰ tamē ꝓprie dr colens pdiū vrbanum ꝫ colonꝰ pdiū rusticū Reḡre s colonus ·

¶ Inquisitō est alicuiꝰ crimis p superiorem respectu inferiorꝫ suorꝫ inuestigatō vt in ti · de accu · ⁊ inqui · ⁊ denūc ·

¶ In rē vti est i alicuiꝰ utilitatē vti · vide s actio de in rem vso ·

¶ Inspectoz dr qui ad pdia prouinciali um accedere habet forte ut referat vel reformet si ag̃ eent disertā vel male eḡtā vt hꝰ collit · C · de anno · ⁊ tribu · l · fi · Et etiā dicitur discussor C · de censi · equa · ⁊ in spe l · p equatores li · xj ·

¶ Inscriptō Est qui dā libellꝰ quē accusator offert iudici sub hac forma scriptus · Ego · n · coram vel apud · N · ptorem vel iudicē refero talem reū legis iulie de adulterijs · ꝺ adulterio quod cōmisit cū b · dum esset cū ea mēse tali in domo tali · cōsule · tali regnante Et opatur inscriptō q accusator si crimē nō pbauerit quod imposuit · ad talionē obligat · Habet aūt in scriptō locū solū in crimibꝰ ubi p modū accusatōis instituūtur non si p modum exceptōnis apponātur · vel vt de eis sine accusatore cognoscant vt l qui crimē cū ibi no · C · ꝺ hijs qui accu · possūt · Qualiē autem tlis libellus debeat formari ⁊ que cō tineri no · in l · penul · C · de accusatōibꝰ ·

¶ Inscribere est se obligare si non pbauerit ad eam pnā quā reꝰ debet pati vel quā accusando inferre tendit si pbauerit accusator vt in · c · de accu · sup hijs i glo · et · ij · q · viij · quis quis · Nam calūpmātes ad vindictā poscit sīlitudo supplicij vt ibi dicitur ·

¶ In stirpes succedere Secꝫ hosti · de succ ab intestato sub · ¶ · cont ꝺ in stirpes succedere · Est succedere filios pmortuorꝫ in eā ptem quā eorꝫ pentes erāt habituri si uiuerēt · vnꝺ si quis ex vno filio vnū nepotez susceperit ⁊ ex alio decē l plēs tm capiet vnꝰ ex pte vnā quātū decē ex pte altera ⁊ hoc si tractetur de successione descendētiū Collaterales nanq; semp virilit succedūt Et hij q sūt i eodē gradu succedūt virilit idest p equis portiōnibus vt in auten · ꝺ hēre · ab intesta · ¶ · si ꝺ col · ix · Siue in capita · C · ꝺ legit · heredi · l · fi · Et autē cessante · licet quidā dixerūt ꝸ in capita semper succedāt · vide hosti · ibidē sub · ¶ · viso ꝺ ꝸ si factū filij require s in capita succedē

¶ Inseruire frequentiā no · de fi · īstruc · i · in · glo ·

¶ Insolidū idest in totū ⁊ ponitur in instrumētis maxime i pcuratorijs ut i · c · si dua · de pcura · li · vj · vbi de hoc ·

¶ Insolutum idest insolutōnē ·

¶ Inscietia idest ignorātia · xxxviij · dis

si in layeis uideꝛetur intollerabilis insciencia ꝙntomagis in hijs qui pſūt.

¶ Instituere ⁊ inuestire idē sonāt · sed instituere secm ꝓpietatez vocabuli est in possessionē ponere quasi intꝰ statuere · et in hoc differūt quia institui dicitur quis pſentialiē · Inuestiri aūt in absentia secm hosti · Secūdū bernhar · vo de isti · c · auctoꝛitate istituere est spūalis iuris benefi = cij vl' dignitatis coꝛpalem tradere possessi onē · Inuestire aūt est iuꝛis canonie vl' dig nitatis tribuere quod potest fieri p annu lum vel libꝛū indifferēter tñ vnū p alio su mitur vide · c · auctoꝛitate palle i glo ·

¶ Institutō ⁊ est ꝑmꝰ gradꝰ oim istitu toꝝ vt no · C · de liberi · preteritis l · i · Etiaz si nlle essēt sedz leges sed sedz cano · isti tutō est ecclesie vel ecclīastici beneficij col latō quasi iuꝛis hñtem ad bñficiū p pñta = tōnē intꝰ vel i bñficiū statuens · Et secm goff · institutō ꝓprie est platoꝝ psonarū et clericoꝝ · Collatō vo bñfitōꝝ ⁊ ptēda rum · Inuestitura aūt est traditō vel qi ē ditō quod addit ur quia omnīnē fit p ānu lum vl' libꝛū · vñ inuestitura est icoꝛpalez possessionē vel quasi in possessionē induc = tō seu ēditō · Instituti dicuntur hꝛedes ab aliq in hꝛeditatē ducti · Et hoc in p = mo gradu vt · ff · de vul · substi · l · i · in pꝛm Substituti vo dicūtur qui i locū institu toꝝ deficiēciū idest moꝛiēciū ad hꝛedita tem instituuntur vt in substitutione pu = pillari insti · de · pupil · substi · i pñ · Dicit aūt sedus gradꝰ oīs qui sequitur post ꝑmū · Et in sili no · C · de secū · nup · sup ru bꝛica ⁊ ff · de vul · substi · sup rubꝛica ·

¶ Institutōnū liber ⁊ dicitur quasi istru ctōnū quia in hoc ꝑmis legū ꝓceptis in = stꝛuim̄ vel quia in statū hūam vel romam iuris nos erigit vt accur · dicit in glo · in pñ · institutōnū vl' institutoꝝ vñ liber isti tutōnū est collectꝰ ex volumīe iuꝛ ⁊ an = te Codicem iustinianꝫ qui nūc est i vsu se = cūdū accur · ibidē quia post · ff · ⁊ ꝑmam compositōnē Codicis factꝰ est iste liber q̄ institucta intitulatur · Sz tñ ante composi tōnē Codicis qui nūc ē i vsu vñ est q̄ qñz p Codicem coꝛrigitur qđ i institutis dici tur · Et etiā i secta compositōe Codicis iu stinianꝫ facit mētōnē de istitutis ut C · de emen · insti · codi · · l · viij · circa mediū ibi non solū institutoꝝ vl' digestoꝝ hec accu vbi supꝝ ·

¶ Insolentia ⁊ est moꝝ icōueniētia facti tas superbia vl' pꝰ vsus quasi contꝝ solitū et debitū nature cursū de accu · qualiē et quādo · ij · § · vm ⁊ de offi · oꝛdi · c · i · i cle ·

¶ Instātia ⁊ est tēpus q̄ inditiū discuti tur ⁊ finiri dēt · c · venerabilis de iudi ·

¶ Institoꝛ est ille qui tabernis vinis vē dendis vl' alicui alteri negotō ē pꝛepoꝰ l · istitoꝛ ꝑma · ff · de isti · acc · vbi dr̄ istitoꝛ appellatꝰ ē ex eo q̄ negotō gerēdo istat · siue taberne siue alij negotiatōm sit pꝛe = positus Item e · ti · i l · istitoꝛ secta · dicitur is qui taberne · loco ve ad emēdū vēdend ve pꝛeponitur quicq sine loco ad eūdē ac tum pꝛeponitur ·

¶ Institoꝛia actio ⁊ require supra actō institoꝛia ·

¶ Impotentia coeundi est uitiū vl' defe ctus naturalis vl' accidētalis quo quis i = peditur alteri carnaliter omisceri ·

¶ Instructꝰ ⁊ hoc adiectiuū significat adiectōnē ⁊ hoc duplicit sez accessoꝛie et ꝑncipaliter · Accessoꝛie cū res adicit que consueuerūt accedere · vbi gratia dicendo fūdū instructū · Nam instrumentū fūdi adi citur accessoꝛie · Principaliter cū res adi cit que non consueuerūt accedere vbi gra dco fūdū instructū instrūmto patrisfailias quādo non ē instrumētū fūdi Adicitur pñ cipaliter concoꝛ · lex si cui fundꝰ ff · de fū instruc · instrumē · qz lega · vbi dicitur qđ extincto legato fūdi non extinguitur le gatum instrumēti · Et ad · § · si quis ancil = las insti · de le · vbi dicitur q̄ extinguitur dic q̄ intelligitur đ instrūmto accessoꝛio fūdi ⁊ l · si cui fūdus palle · in non acces sozio · Et ratō huiꝰ duplicis significati ē voluntas ꝓferētis declarata ex qualitate rei adiecte · sez an sit accessoꝛia vl' non · qz

adiectiuū instruct? vt p̄mittit' du' adicit
¶ Instrumētū ¶ Sedz hosti· in sūma ti
de fi·instru· Et sedm spe·ti de edi·instru
in pn̄· Est scriptura ad assertionē seu ꝓba
tionē alicuiꝰ rei facta· Est aūt instrumēti
appellatō gn̄alis qua continēt' ea oīa in
quibꝫ causis instruí potest· Et sic testam
tum·codicilliꝰ·testimoia·ꝫ psone·testes
quibꝫ cause instruí dēnt·loco instrumēto
rum hn̄tur·l·i·ff·de·fi·instru·ꝫ est glo
in·c·cū dilect? de fi·istru· Dicitur autē
instrumētū quia istruit ꝫ dogmētū quia
docet vt·l·i·palle. Tamē instrumētū ꝓ
prie dicitur scriptura ad mēoriā alicuiꝰ
confecta siue cartha· Et ita sumitur ī au
ten·de instru·cau·coll'·vj·Nam instrum
ta fuit ad memoriā ꝓpetuā ij·q·vj·salu
berrimū·xxvij·q·i·oīs femie· Et instru
mētū est act? volūtarie inuis dictōis· Et
cōmūit' sedm doct·potest fieri diebꝫ feria
tis etiā ob honorē dei ꝫ sanctorꝫ licet do
mín? anthꝫ·de·bu·dicat contriū ꝙ tabel
lio sine peccato non potest conficere istru
mētū die sic feriato vt dn̄ica vel diebꝫ ap
postlorꝫ·si tn̄ faciat liczꝫ peczꝫ act? ꝓpter ea
nō redditur nulli·Ratō quia pena nulli
tatis est odiosa g̃ restrīgenda de·pe·dif·
i·pene·ꝫ regula adia de re·iur̄·li·vj·vi
de notata p doct·in·c·cōquest? de feriis
Et p quot testes reprobetur instrumētū
no·in·l·in exercendis·C·de fideiuss·ꝫ·ī
c·cū iohis de fi·instrumē·vide goff·de p
ba·§·ff queitur· Et dicit ludo·de roma in
singularibꝫ suis ꝙ hec dubitatō cessat cū
ī instrumēto asseritur p notariū ds̄ponta
nea volūtate· Nam tūc indistincte potest
reprobari· p duos testes sedm bal·in di
sputatōne sua allegat innocē·ī c· sup hec
de renūc·ꝫ l·observare·ff·de·offi·pcō·
Nec instrumētū ꝓbat nisi sit in eo dies ꝫ
locꝰ c·inē de·fi·instru·ꝫ de re·iudicis li
vj· Hoc vm nisi ꝓbetur dies ꝫ locꝰ esse ī
originali licet sit obmissus ī instrumento
sedm spe·in ti·de·instru·edi·§·instrumen
tum v·quid g̃ etiā instrumētū ꝺ falso su
spectū reddit diūsitas scripturaꝝ ul'ma
nuū Casus singularis ꝫ vnicꝰ in aūtenti·
de trien·ꝫ semis·§·ꝫ ꝙ sepe sedm bal·in·l
contract?·C·de fi·instru·ꝫ silis ī·c·iter
dilectos de fi·instru·Et dicit in glo·ī au
ten·vt preponat' nomē impatoris·si no
tariꝰ obmittit hec vba Jn̄ nomie dn̄i ī in
strumēto ꝙ illud instrumētū non valet·q̄
glo·potest esse va ī arduis ꝫ ꝓpetuis·§
in miozibꝫ ꝫ breui tpe duraturis nō tenz
Et contriū potest teneri sedm spe·ī ti·de
instru·edi·§·i·circa pn̄·Sed vtꝝ vale
at instrumētū ꝓ tabellionē excōmūicatuz
confectū. Videtur ꝙ sic de here·Excōmu
meam?·§·credētes vbi dr̄·Si excōmūica
tus satisfacere contēpserit infra ānū tūc
instrumēta p eū confecta non tenent·g̃ a
contrio sensu ꝓus idest ante annū facta va
lent licet sit ex cōmūicat?·Sed ī contra
riū ꝙ non valeāt·ij·q·iiij·nulli? de·sen·
excommu·nouerit·Dicūt hosti·ꝫ will'·
Quādiu ei? excōmūicatō est occulta va
lent instrumēta ab eo cōfecta vel si sit ma
nifesta nec potest ꝓbari·iij·q·vij·§·Tria
de re·iudi·ad ꝓbandū de excep·pia·§·si
vero li·vj· Sec? si notoria·c·exceptōnē
de excep·ꝫ·c·vra de coh·cle·ꝫ muli·Et
vtꝝ ꝓ instrumētū ꝓbetur crimen·Ysta q̄
stionē io·an ī c·cū impositōmibꝫ de iur̄iur̄
li·vi·ī glo·vbi dat· dicit se disputasse q̄z
inde ibidē ꝫ etiā gēminianū. Sed alit' di
citur instrumētū apparat? fundi quo ex
erceatur possessio ꝫ ita capitur in l·quan
tum ff·de fide istru· Vnde instrumētoruz
quedam sūt agrorꝫ colendorꝫ vt aratrꝫ ra
strum·traba·que equādis cespitibꝫ tra
huntur Alia colligendorꝫ fructuū ut sar
culus quo cardones ꝫ herbe inutiles exci
dūtur videtes·falces fenarie· falces mes
sorie·ꝫ falces putatorie·ligones torcu
lar·corbes·Alia vindemiatorꝫ quibꝫ vin
demia portatur causa seruādi fructus vt
dolia·gnaria·caselle·ī quibꝫ fruct? repo
nuntur scz cellule gnariorꝫ. Vnde istrum
tum capitur triplicit·vno mō latissime ꝫ
sic oīe vas vel suspectibile in constructō
ne dom? vel fundi vsitatū dr̄ instrumētū

Secdo late ꝓ ōmi eo quod causaz instruit vt scipture · testes · facit. c · pueit ꝑmū ꝺ testi cogen · facit lex notōnē · §· instrumē · ff · de ꝟ · signi · Tertō stricte solū ꝓ scripturis ut in ti · de fi · instru · Et sic differūt testes ab instrumētis quia ꝓbatō testium fit viua voce · ꝙ instrumētoꝝ · voce mortua Exq̄ sequitur ꝙ statutum disponēs et ꝓducēs falsū instrumētum puniatur i decem non habet locum in ꝓducente falsū testē quia statuta sūt stricte intelligenda facit · c · Ex lris de spon · Duū aūt instrumentoꝝ due species · Nam aliud publicum aliud ꝓuatū · Instrumētū publicū ē solempnis ꝛ rite ordiata scriptura p autē tice psone manū publice facta causa mēorie · c · scriptura de fi · instru · Et sūt ista de solempnitate q̄ faciūt instrumtū publicū et autenticū regulariē vt scz preponatur nomē impatoris · ꝛ annꝰ imperij · nomē cōsulis · ꝛ annꝰ cōsulatꝰ · Hodie vo ponitur nomē sūmi pontificis cū alijs septē vt sūt annus dñi · indito · mēs · dies · locus · testes · eū nomie notarij · ꝛē de quibꝫ notatur glo · in · l · gña · C · de · tabula · li · x · Et dr̄ publicū instrumētū quia iudicis auctoritate est exēplificatū ꝛ autēticatū vt in c · cū dilecta de confir · vti · vl · inuti · Itē publicū instrumētū quia autētico sigillo est sigillatū vt · c · i · de fi · instru · Itē dicit publicū instrumentū qđ in iudito dr̄ seu scribitur apud acta publica. Et valet etiam p quēcūq; scriptū sit vt de ꝓba. Quo mā conē falsā · Item dr̄ publicū instrumtum qđ hēt subscriptōnē triū testiū vitē ciū vt · c · scripta palle. Item dr̄ publicū qđ de archino publico vel de armario ꝓducitur vel liber censualis in quo scribuntur cēsus vel liber ānotatōnū ꝛ ei creditur si hēt publicū testimoniū scz q̄ iudex confiteatur illud de archino publico esse ꝓductum · c · ad audiētiā de ꝓscip · vbi dr̄ q̄ papa credidit cuidā libro censuali ꝛ cuilibꝫ alij instrumēto fides adhibetur vt patz p iam dicta ꝛ p multa alia iura · Instrumētum ꝓuatū est qđ p manum ꝓuatā confectum est · vel a tabellione non tn̄ in forma publica scriptū · vt quia nec nomē imperatoris nec consulis nec papē de quibꝫ supꝫ ꝓxime dictū ē apposuit · vt · C · qui · po · i pigba · l · scriptas ꝛ ibi no · Et tlē instrumtū dēt hre triū testiū subscriptōnez vt dicta l · fi · Et ꝓuatū instrumētum a q̄cunq; sit scriptū nisi aliquo dictoꝝ modoꝝ sit roboratum non valet. Instrumētoꝝ ꝓuatorum tres sūt spēs. Nam aliqn̄ facit scripturam tibi tm̄ · aliqn̄ tibi ꝛ alij. Aliqn̄ alij tm̄. Illi scripture quā quis facit sibi ꝙ ꝑ se nulla fides adhibetur vt · C · de ꝓba · l · i Spi aūt facit scriptuā conē te puta creditori tuo de eo qđ accepisti ab ipso creditur ei conē te · vt · i · q · ult · saluberrimū Spi aūt tibi ꝛ alij facit scripturā sicut est codex ratōnū tuaꝝ ei imēdum creditꝰ vt · x · q · ij · Est autē aliquod instrumentū gnarandisie vel gnarādisiatū videlicz qđ habet executōnē paratā vt si cātat aliquē es se debitorē alterij statim eo exhibito in iudito iudex executōnē facit vt sūt cōmūiter pāpie. De hijs nota i · l · a duo pio · ff · de re · iudi · De instrumētoꝝ rasura vide i · c Ex lris i · glo · ij · de fi · instru · ꝛ i · c · cū vene rabilis in · glo · fi · de · reli · domi · Et · c · licz i · glo · iij · de crimie fal · Nam instrumētuz rasū de fidē suspectum hētur · ꝛ ꝙ dr̄ ab instruo qꝝ eo mediāte cause instruūtur.

¶ Insula dicitur quasi i salo idest i mari posita · Etiaz insula domꝰ dicta est vide qđ no · circa · § · insula instī. de re · diui.

¶ Insularij seruū sūt qui i insula retinētur vt · l · i lege · ff · de · ꝟ · signi.

¶ Intercessor dr̄ qui ꝓ alio pces facit vel fundit · Item dicimꝰ intercessorē illū qui intercedit ꝛ interponit se iter debitorē et creditorē ad hoc q̄ ei pecunia mutuet et est quasi fideiussor ꝛ cōstitutor.

¶ Intercedere ꝑprie idē ē q̄ ꝓ alio pces fundere · Sumitur tn̄ cōmūit in iure pro interuenire.

¶ Interemptor idest mediator i ēptōibꝫ

¶ Intrusi dicūtur qui non p electōnē canonicā § p violentiā occupant honorēs

officia vel ecclesiastica bñficia ·

¶ Intentō ⸗siue capitulū i iure dr illud qđ itendit ꝓbare p testes is q̄ iducit eos

¶ Intelligentia ⸗dictoꝝ est ex causis assumenda dicendi · đ · v̄ · signi · c · Intelligentia ⁊ non ex opiombꝫ hoim ꝯ ex cōmuni vsu sunt ıntelligēda nomīa · ff · de supp lega · l · labio ·

¶ Interrogatoria ⸗sūt que facit ps testibꝫ ꝓductis cont̄ se · Et dātur sup articulis de quibꝫ p̄missū est ⁊ formantur p circūstātias cause ⁊ psonaꝝ ut ē glo · i · c pn̄tiū de testi · li · vj ·

¶ Interesse mea est michi expedire ul me dampnū vel lucꝝ qđ facere vel capere potui non feciſſe · vel non recepiſſe · vnde hoc verbū ınteresse impsonalit̄ potest poni ın constructōne · Et quādoq̄ construitur cū ꝓnomibꝫ possessiuis ⁊ tūc exigit ablatiuos femınini gn̄is hoc mō mea ınteresse debitū soluere die statuto · Similit̄ dicitur tua · sua · nra · vestra · ınt̄est · Et illoꝝ ꝓnoīm ablatiuos regit captum ꝑ pertinꝫ Cum vo construitur cū ceteris dictōmbꝫ tūc exigit gtīm singlārē vel plem · vbi gra Illiꝰ ınt̄est rem suā nō pire · regis ınt̄est regnum gubernare · reipublice ınt̄est ne crimīa maneāt impunita · litigatoꝝ ınterest iustū bre iudicem vel fauorabilē · Itē ınt̄eē hoc vbū cū ꝓnoīe neutrali ponitur Et q̄nq̄ signficat dampnū quod euenit · q̄nq̄ lucrū amissū · dāpnū quod accidit · vbi gra psuasisti familie mee q̄ đ domo l̄ possessione cederet · quo facto dampnum michi eueīt tu teneris ad ınt̄esse michi p standū ideſt dampnū qđ passūs sū resarciendum · Item de lucro amisso ponitur exemplū · Debuisti michi soluere centū aureos rome tu solué desideras basilee · esti mandū est quantū ınterfueit mea pecuniam suo loco michi solutā fuisse ideſt lucꝝ quod ex mea negotiatōne ex eo loco facé potuisse · Et hec actō ꝑ quā hoc fit dr arbitraria loci · Noꝝ notādū quādus lucrum amiseris non ideo dampnū passus es quia dampnū dr a demendo sez q̄n ex facultatibus aliquid demitur aut ex ꝓpria substantia dimınuit ita quōd dampnū pateris quādo i rebꝫ tuis aliquid decreseit nō q̄n accreseit rebꝫ tuis · Unde ınteresse ē dāpnum emergēs vel lucrū cessans sup eo qđ dari vel fieri obmissū est · vbi gra i papia dare michi pecuniā ꝓmisisti tli die ⁊ non feciſti · hic dampni ⁊ lucri ratō est habenda dampni qz i mora fuisti ⁊ non soluisti die tli sic ꝓmisisti non habui vt soluerē q̄re pena ıncurri ⁊ dampnū qđ nō icurriſſē si michi loco ⁊ termīo p̄fixis soluisses nec dampnū hoc passus eſſē · Lucri etiā consideratō hūda est qz si michi i loco ⁊ termīo đbitis soluisses mercimonia compassem ⁊ multa lucrat̄ fuissem · Est ḡ ınteresse estimatō dampni qđ tliter eueīt l̄ lucri qđ cessat ex eo qđ alquid tibi non detur vel n̄ fiet vt debet ·

¶ Interesse conuētū est sez cū non facis qđ ꝓmisisti michi vl̄ cū non fecero qđ ꝓmisi tibi · Aliud ınteresse est cōmūe sez extimatō oīmūs dāmpni vl̄ lucri qđ euenit vl̄ cessat · Aliud singulare sez extimatio q̄ eueīt ex spetiali casu vl̄ vtilitate · vide de hoc spe · ti · de fruc · ınteresse ·

¶ Interdū dicitur fieri qđ fit ınter diem ideſt de die ın diem ·

¶ Interpellari ⸗q̄nq̄ idē sonat qđ ınterrūpi · vñ dr q̄ p li · conte · ınterpellatur id est ınterrūpit actō · possessio · vl̄ p̄scriptō Item ınterpellare idē ē qđ monēt dicēdo dies ınterpellat ꝓ dño ideſt monz c · potiūt ī · fi · de · loca · ⁊ · cōduc

¶ Interdū ⸗olim erat q̄dā formata ⁊ solempnis cōceptō vbꝝ quibꝫ ꝓtor aliquid fieri iubebat vl̄ ꝓhibebat qđ tunc maxime faciebat cū đ possessione vl̄ quasi possessione ınter aliq̄s contēdebat ut ısti · de ınter · circa pñ · ⁊ · ff · e · ti · Et dr ınterdictū quasi ınter duos dictū vl̄ redditum ut ınsti · e · ti · ¶ · exhibitoria alias · ¶ · Sunt tamē ın fi · Vel sēm aliq̄s dr ab ınterdicēdo ideſt ꝓhibēdo qđ non placet cū ꝓ ınte dicta non semp ꝓhibeat ymmo aliq̄n aliquid fieri iubeat iudex vt · ınsti · e · ti · ¶ · i ·

Differebat aũt inẽ dictũ ab actõne q: solemnitas actõnũ erat iducta de iure ciuili · Inẽdictus autẽ a iure ꝓtorio vlʒ ꝯm azonẽ · quia i actõne vbor solempnitas ñ formabatur i singlor psonis ꝫ erãt gñaliter i oĩibo psonis formata solempniẽ verba · Jn interdictis autẽ qt erãt homies ꝺ siderantes ea ꝓponi tot eis petẽtibo fõmabant vbor solempnitates vl cõceptões quibo conẽ suos aduersarios i causis suis vtebãtur qs inẽdicta vocabãt · De hõ no · insti · e · ti · i · pñ · ꝛ · ff · e · sup rubrica · Hodie aũt inẽ actões ꝛ inẽdicta nulla est differẽtia vt · insti · e · ti · ꝫ · fi · Est ꝑ inẽdictum actõ i factũ ꝓtoria ſez a ꝓtore inuenta ꝛ aliqꝺ nomẽ sortitur ab inuentore · ut saluianũ · Aliquod a pncipio forme vborum vt qrũ borom · qrum legatorum · uti possidetis · Aliud a materia de qua tractat nomẽ accipit vt ne quid i loco sacro fiat · de locis ꝛ itineribo publicis · ne quid i loco publico vl itinere publico fiat · de loco publico fruẽdo ꝛc · Vnde inẽdictorus aliud petitoriũ · aliud possessoriũ · ꝛ alĩ mixtum · De petitorio · ff · e · ti · l · inẽdictorum · ꝫ · quedã · De mixto · ff · de · aq · cott · et esti · l · i · ꝛ · ꝫ · fi · De possessorio insti · e · ti · ꝫ · sequẽs diuisio Et huĩ iterdicti tria sunt mẽbra quia aliud interdictũ possessoriũ ꝛ datur ꝓ adipiscẽda possessione · Aliud ꝓ recupãda · ꝛ tertiũ ꝓ retinenda Primũ competit ei qui nõ fuit ante nactus possessionẽ · ꝛ illud est triplex · Scilicet qrum bonor · qrum legator · ꝛ saluianum · Primum competit hereꝺi vl filio emãcipato ꝓ possessione hereditatis a ptore petita · Nam filius emãcipatꝰ ꝺ iure ciuili non admittebatur ad hereditatẽ paternam · Sed quia emãcipatꝰ ita est filius sic i pria potestate existẽs ideo ptores ideſt magistratꝰ a pplo romano creati gra emẽdãꝺi defectꝰ legis · xii · tabularꝝ sez equitatẽ dũ tamẽ non tollerẽt dispositõnẽ iuris ciuil statuerũt iure ptorio emãcipatum admittẽdũ ad res vmũsas ꝛ corporales nõ ad iura icõpalia · Et datur ꝺi rectum de iure ptorio · Utile vo de iure ciuili · Et ẽ effectꝰ huiꝰ interdicti q ex eo filiꝰ emãcipatꝰ agere potest conẽ possessorem rerꝝ paternarꝝ sic concludendo · Peto tlem ꝺempnari ad dãdũ michi talem rem cuiꝰ heres factꝰ sum de iure ptorio · Secũdum sez qrum legatorꝝ competit heredi conẽ legatarios qui ꝓpria auctoritate legata apprehẽdũt · qrum ipe dẽt esse distributor postquã falcidiã deduxit Vnde quis habet tres filios ꝛ domũ ꝛ vineam domũ legat ꝓmo filio sedo vineã · et tertiũ heredẽ vmũsalẽ instituit qui nichil ꝛ perit in hereditate · Debet ꝑ tertiꝰ habẽ falcidiam ideſt quartam ptẽ hereditatis · Et sic deducta qrta pte a domo ꝛ a vinea ille tertiꝰ distribuit alijs filijs ꝓmo ꝛ secũdo legata residua ꝺ manu sua q ipi propria auctoritate non debẽt apprehendere · Est ꝑ effectꝰ huiꝰ interdicti q petat legatarios condẽpnari in oĩibo legatis restituẽdis qrum ipe heres ẽ · Tertiũ scilicet saluianũ competit locatori conẽ inquilinus qui deportat bona sua de hospitõ sibi locato nec reducit ad pristinũ statum quia oĩia obligata sũt hospiti tacite ꝓ censu · Secũdum sez ꝓ recuperanda competit ei ecto de possessione · Et hoc tripliciter scilicet vñ vi de possessione imobili · vi bonor raptor spoliatorẽ mobili · Et qꝺ vi aut clam conẽ eũ qui in solo alicuius edificatis · Tertiũ sez ꝓ retinẽda possessione inẽ dictũ possessoriũ competit conẽ molestãtem aliquã in possessione · Et est duplex · sez uti possidetis · qꝺ cõpetit inẽ duos qui eandẽ rẽ imobilẽ conẽdũt se possidere · ꝛ vtrobi qꝺ gra possessionis est inter dños sup re mobili · de hijs iude glo · iiij · ꝛ · viij in · c · pastoralis · de · cau · pos · ꝛ ꝓpie vbi plene · Et no · optimã glo · ꝛ magnã in · l · Si quis intãtam · C · vnde vi · vbi ponuntur multi casus in quibo quis nõ incidit penã huiꝰ noue cõstitutõnis · Si quis · Non em ꝺr agi · vñ vi · Sez ex illa cõstitutõne · Interdictor etiã quedam sũt publica quedã ꝓuata quedã simplicia in quibz

alter est actor ⁊ alter rēus ut sūt restitutoria vel exhibitoria · Quedaz duplicia in quibz par vtriusqz litigatoris condcō ē Nec quisquā actor vel reus p̄cipue intelligitur ꝫ quilibz tā rei quā actoris ptē sustinet · insti · de īmē dic · §· tertia ⁊ §· duplicia ⁊ · ff · e · ti · l · ij · vbi · ⁊ in l · iij · e · ti · hec et alie diuisiones īmēdictoꝝ plēs ponūtur q̄ sūt de libero homīe exhibēdo · ne q̄d fiat in loco sacrosancto ⁊ religioso · i fluie ripa · ve · Et in flumine publico · de cloacis publicis ⁊c̄ ut infra de singlis dicetur in locis suis · Hūt aūt interdicta publica · ix · in vnūso sedm spe · in tractatu libellorum · ti · de aqu · pos · ⁊ ꝑpie · §· quia vero · Alia oīa sūt īēdicta ꝓuata qz ꝑpē vtilita tē ꝓuatā iducta Et sūt in toto · xxviij · sedz spe · ibidē · §· ꝓuata · Item interdictū gña le dicit q̄n regnū · terra · aut villa · interdicit · pticlare vero q̄n vna ecclia interdicitur · ⁊ hoc sumendo interdictū p̄ censura ecclesiastica ·

¶ Interdictū de aq̄ cottidiana ⁊ estiua

Datur hñti ius aque cottidiane vel etiā estiue dicende ad p̄dia sua · Cū aliquis ducere ꝓhibet vt · ff · e · ti · l · i · in pn̄ · Et q̄ interdictū aliqñ sit ꝓhibitoriū aliqñ restitutoriū ut sequit de hoc ē casus in dēa · l · i · §· ⁊ ē ꝓhibitoriū ⁊ retinēde possessiōis Nūqz aūt est restitutoriū sedm spe · ibidē v · alio mō ⁊ §· palle vbi subdit p̄tor · Cottidiana aūt aq̄ non tm̄ illa est que cottidie ducitur sed illa qua quis cottidie potest vt si vellet · Duo autem sūt gña aquarum q̄ differūt · Cottidiana que duci solet assidue · ⁊ si aliqñ ducta nō est ei? tñ fer ut? īmēmissione tpis dimissa est · Sed aqua estiua ea est qua estate vti expedit sicut dicūt vestimēta estiua · salt? estiua · castra estiua · Quibz imēdum ve mē plerūqz tamen estate vtimur vt habet in · l · i · palle · ī pncī ·

¶ Inēdictū de aqua e castello ducēda

Datur hñti ius ducēdi aquā ꝺ cānali vl castello quod est dimmutiuū a cāna ad irrigandum · vide spe · vbi s̄ Quī dicit hoc ī terdictū hūt ⁊ bene · ff · de aqua cotti · et esti · l · i · ⁊ §· ait prētor · ij · De quo dic ut ibi ⁊ in · iij · §· et sequē · usqz ad fi · l · vbi dicit hoc īmēdictū necessario ꝓpositū ē · Nā supiora īmēdicta ad eos ptinet qui a capite ducūt ⁊c̄ · Equissimū ei uisū est q̄z q̄ qui ex castello ducit īmēdictū dari · i · ex eo receptaculo qd̄ aquā publicā suscipit idqz a pncipe concedit · alij nulli competit aque gustā de vide ibi pulchr textum

¶ Inēdictum de arboribz cedēdis

Datur cōt hos qui habēt arbores quaz folia pendēt sup edificia vicinoz vel agrum ita q̄ eis dampnū īferāt ⁊ cōsulit eis q̄ hmōi arbores succidāt ⁊ ligna tollant et eas deglobēt a terra vsqz ad · xv · pedes · Idē est si p radices īmittit periculū · ut · l · i · C · de interdictis · ⁊ hoc interdictū prohibitoriū est · Qui autē arbores edibz alieis impendēt vtr to tas iubeat p̄tor adimi an vero id solū qd̄ supra extiterit rutilius ait a stirpe excidēdas idqz plerisqz videt verius · Et misi adimeret dns arborē labio ait p̄mitti ei cui arbor efficit si velit succidere eam lignaqz portare ut ē tex · in · l · i · §· hoc īmēdictū · ff · e · ti · vbi subdit in · §· sequē · arboris appellatōne etiā uites cōtinent · Non solū aūt dño edifiū ꝫ etiā qui usufructū hēt cōpetit hoc īmēdem vt ibidē ·

¶ Interdictū de cloacis ꝓuatis reficiendis

Qui volens quis suā cloacā ꝓuatam vl etiā publicā vel fisculas vl meat? reficere vl purgare vl de nouo facere ab alio prohibet · cui p̄iudicū est ei de īmēdicto de cloacis · qd̄ est īmēdictū publice deputatum ⁊ ꝓuatū de ꝓuatis cloacis et est prohibitoriū · Etiam est aliud restitutoriū scilicet qd̄ dat cont̄ inicientē in cloacā meam vl publicā vl qd̄ īmissū in cloacā impedit vel quo iubet auferri qd̄ īmissū est vt · ff · de cloacis · l · i · §· i · ⁊ §· deinde ⁊ §· Cloace · l fi · e · ti · ⁊ spe · ibidē v̄ porro vide s̄ Cloac

¶ Interdēm de aqua pluuiali arcenda

vel de aqua pluuia ymmo non ē interdēm sed actō ciuilis descendēs ex · l · xij · tabularum vt · ff · de aqua pluuiali arcen · l · Si

vſufructꝰ · ⁊ ibi no · ſup vbo legittimā vbi allegatꝫ lex labio · ff · de teſta · liber · Et dicit ibi tex · ß ⁊ ſi fructuariꝰ opꝰ fecerit ꝓ quod aqua pluuia alicui noceat erit quidem actō legittima cū dño ꝓprietatis · an vero etiaz vtilis in fructuariū actō aque pluuie arcēde ſit danda q̄ſitū ē · ⁊ magis eſt vt detur ſupple dicēdū Si ꝯ facis ali quod opꝰ in fūdo tuo ꝓpter qđ aqua pluuialis nocere poteſt fūdo vicini tui datur conꝯ te actō pluuie arcēde ꝓ quā tuus expenſis opꝰ teneris deſtruere ⁊ dampnuz cōtingēs emēdare · Si vo poſſideas opꝰ ab alio factū teneris paciētiā p̄ſtare vt deſtruatꝫ ar · l · i · ⁊ ij · ß · iij · in · fi · ⁊ · l · ſi ētiꝰ colonꝰ · ß · celſus ſcribit & ſiquidē aliꝰ · ff · e · ti · ⁊ ſpe · ibidē. Et dicit wlpianꝰ in · l · i · ī · pn̄ · ff · e · aquā pluuiaz dicim⁹ q̄ de celo cadit ⁊ que vmbre excreſcit ſiue per ſe hec aqua celeſtis noceat ſiue cū alia mixta ſit · Et ſequitꝫ ibi ſtatim · Hec aūt actō locū habz in dampno nondū facto · opetn̄ iam fcō exq̄ dāpnū timetꝫ · totiēs locū habet q̄tiens manufacto ope agro aq̄ nocitura eſt cui quis manufeceit quo aliter flueret quā natura ſolet ſi forte mutādo eam aut maiorē feceit aut ciciorē vel rapidiorem aut vehemētiorē aut ſi cōꝑmēdo redundare fecerit eam · nam ſi natura aq̄ nocet ea actōne non cōtinetꝫ · ⁊ ī · e · l · dicitꝫ ꝺ eo ope qđ agri colendi cauſa anatro fit Quinctꝰ mutiꝰ ait nō oportere hāc actōez

¶ Interdictū de fonte eſt qđ datꝫ ei qui duxit aquā de fonte hoc āno nec vi nec clā nec p̄cario de alteriꝰ fonte vt · ff · e · ti · l · i in pn̄ · vel lacu · puteo · piſcina · foſſa · ſtagno. Hoc interdictū ꝓponitꝫ ei qui fontana aqua vti phibetꝫ ſiue haurire ſiue pecus ad eam ꝓpulſare ut · l · vnica p̄alle · in pn̄ · Et de iſtis oīibꝫ ſeruitutibꝫ datꝫ hoc interdictū · Si tamē ꝓpetua ſit cauſa vt colligitur ex · ß · i · dicte · l · vnice ⁊ · ß · hoc interdictū de ciſterna in v · deniqz a contrario ſenſu · Non aūt datꝫ ſciſſcria actō vt · ß · hō interdictū · vbi dicitꝫ q̄ de ciſterna non cōpetit. Nam ciſterna non hēt ꝓpetuā cauſā nec vnā habetꝫ aquā a quo appareat in hijs exigēdum vt viua aqua ſit · Ciſterne aūt ymbribꝫ concipiūtꝫ · Cetera vide dicta · l · vnica · ff · de fonte vbi dicitꝫ in · fi · legis de lacu · puteo · piſcina · reficiendū · purgandum interdictū cōpetit · ⁊ oīibꝫ pſonis datꝫ quibꝫ illud de aqua eſtiua.

¶ Interdictū fraudatoriū ¶ eſt quo tuторis creditor pupillo tenetꝫ vt ſi eū cōſilio fraudis ꝓticipaſſe conſtabit vt fraudaretꝫ de hoc interdicto hētꝫ · ff · de ſolu · l · pupilli circa pncipiū · Hoc interdicto tenetꝫ qui fraudē ꝓticipādo emit a creditore qui non ſit ſoluendo · melius forte dicetur a debitore ·

¶ Interdictū de glande legēda vel alios fructꝰ ¶ datꝫ ei cui⁹ glans vel aliꝰ fructus in fūdum alienū cecideit ut · l · vnica ff · e · ti · ut ſingulo tertō die legere ⁊ exportare liceat · Et glandis nomie omnes fructꝰ continētꝫ ut dr̄ in fi · eiuſdē · l · vnice ·

¶ Interdictū de itinere actuq̄ ꝓuato reſtituēdo ¶ phibitoriū ad tuendas trīmō ruſticas ſeruitutes datꝫ conꝯ phibentes aliquem uti ſeruitute ſua ut · ff · e · ti · l · i · ß · i · ⁊ datur confeſſoria conꝯ negātē ſeruitutē ut · l · ſi forte · ß · ſciendū · ff · ſi ſeruꝰ vendi · Et etiā adūſus eū qui aliū inuiteꝫ phibet ſua uti ſeruitute ymmo etiā tūc datꝫ confeſſoria vt dicto · ß · ſciendū · l · palle · Vnde datur michi quia in itinere actu ꝙ via ꝓuata vſus ſum hoc āno · xxx · die bo ñ vi non clam nō p̄cario ut · ff · e · ti · l · i · claz · ß · hoc interdicto · Et hoc ſi fuerit iure ſeruitutis alias ſecꝰ vt · ff · de aqua · plu · ar l · i · in fi · Et ideo a te nō deo phiberi q̄ miꝰ vtar interim vꝙ tanto tpe quoadusq̄ ꝺ ſeruitute conſtet · Ait em̄ p̄tor quo itinē actuq̄ ꝓuato de quo agitꝫ hoc āno ⁊ nec vi nec clam nec p̄cario ab adūſario vſus eſt quo miⁿ ita vtatꝫ vim fieri veto vt · ff · e · ti · l · i · in pn̄ ·

¶ Interdictum de libero homie exhibendo ¶ competit vnicuiq̄ de ꝓlo ad petendū in publicū homiem liberū conꝯ ⁊ aduerſus eum qui liberū homiem inuitū captū

dolo malo detinet in seruitute. Et ppm hoc interdictum tuende libertatis causa videlicet ne homies liberi retineat a quoqm p exhibitoe faciēda ut hō pducat in publicū · Et tāgendi z vidēdi omis facultas pbeatur · z exhibere est extra secretū habere vt. ff · e · ti · l · iij · · §· ait pretor · Hoc etiam interdictum competit aduersus absentem vt · l · prealle · §· i · Et a quocunqz hoc interdictum ppom potest quia cuilibet de pplo competit z cuiuslibz interest ne hoc fiat · Nemo etiā phibēdus est libertati fauere vt · e · l · §· hoc intdictū pmoz mi chilomiq lex facit accusari vt · e · ti · l · i · i pñci · vbi tex · inquit · Que liberū dolo malo retines exhibeas z · ff · ad · l · faniā · de pla · l · ñ statim · §· fi · z · C · de eden · l · si frez

¶ Interdictū de liberis exhibēdis seu ducendis ¶ Datur patribz vel parētibz cont eos qui liberos vel nepotes in potestate eoz existentes sine eoz volūtate detinēt vñ · l · i · ff · e · ti · ait ptoz · Qui que ve in potestate lucij ticij est si is · eave · apte est · Dolo ve malo tuo factū est q mihi apud te esset ita eum eam ve exhibeas · Hoc intdictū z illud de vxore deducēda nō solū sūt exhibitoria sed etiā deductoria seu deductiua quia p ea vxor z liberi non tātum exhibēt sed etiā deducūt vt · ff · e · ti · l · iij · §· i · Et de intdicto de vxore postea dicetur.

¶ Intdictū de migrādo ¶ Datur inquilino vt ipe libere cū rebz suis possit de habitatōne migrare si tamē locatori satisfaciat z de pensione totiq tempis vt · ff · e · ti · l · j · §· Si pensio · Et de dampno si quod i domo conducta dedit · Hoz etiā gtuito in quilino dat · colono aūt nō dat vt · ff · e l · i · §· i · ß alias ei iuxta ordinē iudicis subuenitur si velit non dico migrare ß colonariam post temp? ex actū derelinqre · Dicitur em ibi in tex · Hoc intdictū ppomitur inquilino qui soluta pensione velit migrare · Nam colono non competit cui etiaz extra ordiem subuenire potest · g infrequēs est hoc interdictū · si tn guitinta quis habitatōne hēt hoc interdictū vtile ei opetit ·

¶ Interdictū de mortuo inferēdo ¶ Habet locū vt quis nō phibeat mortuū iferre z sepelire quo licet ei inferre z sepelire vt · ff · e · ti · l · i · in pñ · vt si viam phibeat vel sepulchra edificare vl lapides ad edificādum per fūdum ducere vt · ff · e · l · i · §· ptoz ait z · §· si iter michi · §· vim habere z · §· fi · zc.

¶ Intdictū momētanee possessionis est quo agitur de possessione retinēda sic vti possidetis vt · ff · vti possi · l · i · §· i · z vt bi de quibz infra dicet vl quo agit de possessione adipiscēda vt · ff · quoz bonoz · l · i · §· i · ut est quoz bonoz · quoz legatorū · vl quo agit de possessione recuperanda vt vñ vi · ff · e · ti · §· i · Et dicūtur momētanee possessiones quia licet obtineat aliqs in possessione tamē cōtinuo elapso momēto succumbere poterit in iudicio pjetatis vt · C · si de momē · possess · fuerit appell · i · Et q hec fuit interdicta momētanee possessionis dic ut no · C · qui legitt · perso · hnt in iudicio standi · l · momentanee · et naturā illoz p intdictorum psequere vt no · in · c · pastoralis de cau · pos · z ppe et insti · de interdictis p totū put etiā supra dictū est in pñ · de intdictis. Hoc autem intdicto potest quilibz mioz z si ipubes sit etiā sine tutore uti ut · ff · vnde vi · l · j · §· si filius ·

¶ Intdictū ne quid in loco sacro fiat Et sequētia omnia hmōi dant ciuilibz ex populo ad exhibendū ne fiat · cont quā prohibitōnē si quid factū fuerit intdicto qd vi aut clam suis sumptibz vl destruere cogetur ome quod factū fuerit aut in pristinum statū reducere vl reddere tenēt vt · ff · ne quid in lo · pu · l · ij · §· ait ptoz · q in via · Hoc aūt vm est de hoc qd ipe fecit vl fieri mādauit alias secꝰ essz ut · ff · qd vi aut clam · l · alios vbi hec intdicta locū habeant significatō noīm ipsoz denotat vt pupillaris actio est qua ius pupilli tuetur vt · ff · de pupil · acc · l · i · Et dic vt ibi i rubrica · Et · ff · de inr · om · iu · l · si quis illud

Et dantur etiaz ad interesse ut. ff. ne qd
in lo. pub. l. i. §. i.

¶ Inedictū ne quid fiat in loco sacro
patet. Et q̄ ait pretor. Ne quid in loco
sacro fiat non ad hoc ptinet quod orna
mēti causa fit sed dfornitatis causa vel in
comodi est ut. l. i. §. q̄ ait. ff. e. ti. vbi eti
am lex. ij. dicit in muris idēq̄ portis et a-
lijs sacris locis aliquid facē exq̄ dampnū
aut incōmodū irrogetē nō pmittitē.

¶ Interdictū ne quid fiat in loco religi
oso patet similiter.

¶ Interdictū ne quid fiat in loco publi
co vel itinere Hoc interdictū phibitori
um est. Et tam publicis vtilitatib quā
puatorū p hoc pspicitur. Loca em publi-
ca vtiq̄ puatoz vsib deseruiūt iure scip
to ciuitatis vt. l. i. §. i. ff. e. vbi sequitur
publicū locum labio diffinit. ut ad areas
ad insulas ad agros vias publicas itine-
raq̄ publica. Hoc aūt interdictum ad ea
loca q̄ sūt in fisci pīmonio nō ptinet. In
hijs em neq̄ facere quicq̄m nec phibere
puatꝰ potest Res em fiscales quasi ppie
et puate pncipis sunt. Si quis q̄ in hijs
aliquid faciat nequaquā hoc interdictū
locū habet ꝛ in hac cōtroūsia pfecti eorū
iudices sūt qz hoc inedictū ad ea loca p
tinet que publico vsui destinata sunt ve.
l. i. palle. §. ij. t. iij. De hoc iudē ibidē plu
ra. e. l. t. e. ti.

¶ Interdictū ne quid fiat in mari vel
flumīe publico. Ripa ve eiꝰ quo peius na
uigaretē. aut in via publica quo peiꝰ eatē
hoc interdictū datē ppetuo omib t i oēs
habet odēpnatōnē i id qd actoris itereat
vt. l. i. i. fi. ff. de via. publi. t itinē pub.
reficiendo. Et si quid i ea factū esse dica
tur vbi lex. ij. ponit q̄ viam publicā po-
pulus non vtendo amittere nō potest. Et
l. fi. dicitē. Qui viam publicaz exanuerit
admīistrōnē eiꝰ solus compellitur. Item
Flumē a riuo i magnitudie est discernēdū
aut existimatōne circūcolētiū. Itē flumi
nū quedā sūt phennia quedā torrētia. per
hennia sūt que semp fluūt. torrēs est qd
ex pene fluit t si aliqn i estate. Etiā ē flu
men publicū t flumen puatū t ripa que
oīa describūtur i tex. t. glo. i. l. i. ff. de
flu. t ne aliquid in flumie vl ripa ve eiꝰ
fiat quo peiꝰ nauigatē.

¶ Interdictū ne quid fiat i flumie pub
lico vt aliē fluat quā pori estate fluxit
idest vt aqua fiat altōr depssior rapidior
eū incōmodo euellentiū vt. ff. ne quid in
flu. pub. l. i. i pn̄. §. nō aūt ome.

¶ Interdictū de noui opis nūctiatōne
Datur ei qui phibetē edificare postquā sa
tis dedit vt. ff. e. ti. l. pīor ait. §. hoc autē
interdictū. Nam hoc interdictū competit
si in suo edificat aliter locū habet remissio
vt. ff. e. ti. l. nō solū. §. Sciēduz. Et tūc
non potest vltra edificare nisi constet euz
hre ius edificādi vt i. §. palle. hoc iedic
tuz etiam datur i eum qui non satis dedit
vt edificet vt. ff. e. ti. l. de pupillo. §. si
pluriū t. §. memīsse t tenetur denūciare
etiā si ius edificādi habz vt e. l. §. i. t. §.
si is cui. Et si post edificauit totum suis
sumptib tenetur demolire ut. ff. e. ti. l.
stipulatō. §. siue aūt t interdictū de no. op
nūc. impator nomīat edictū. l. i. ff. e. ti
vbi dicit hoc edictum remediūq̄ operis
noui nunciatōnis adūsus futura opa in-
ductum est non adūsus pteita. hoc est ad
ūsus ea que nondū sūt facta. Nam si qd
opis factum fuerit qd fieri nō debuit cef
sat edictum de noui opis nūc. Et eit trā
eundum ad interdictū qd vi aut clam fa
ctum eit ut restituatur. Et hec nūciatō
non habz necessariā aditōnem pīoris. po.
test em quis nūciare nouū opꝰ t si pīo
rem non adierit. Item potest fieri ppio t
alieno nomīe t omib diebz. Etiā adūsus
absentes imutos t ignorātes vt hec clare
ponit. tex. l. i. pꝰ pn̄. ff. e. ti. vbi subditē
Opꝰ nouū facere iudetur ppter qd locū
habet nūciatō. Qui autē edificādo d no-
uo aut detrahēdo aliqd pstinā faciē operis
mutat. Et hoc interdictū non oīa opa
complectitur sed ea sola que solo diūcta
sūt quoz edificatō ul dīmolitō iudetē opꝰ

nouū continere ·ḡ non ptinet ad ħ edem ꝙi ꝗs in fūdo alteri⁹ meteret · vl' arborē succideret ·vl' vineam putaret licet opus faceret qz solū ad ea opa que in solo fiūt ptinet nec locū habz si ꝗs vet⁹ edifitium fulciat qz non opus nouū facit ꝫ veteri sustinēdo remediū adhibet· vt ·l·i· palle·§· Opus nouū· cū sequētibꝫ. Subdit nunc videam⁹ ꝗbus ex causis fiat hec nūciatō ꝛ que pſone nūciēt et ꝗbꝫ nunciet Et sic ꝗbꝫ locis nūciatō fiat. Et ꝗs sit effect⁹ nūciatōis que p ordinē vide ibidem in dicta ·l·i.

¶ Interdictū de loco publico fruēdo est publice vtilitatis causa ꝓpositū qz tuetur vectigalia publica quo ꝓhibetur ꝗs vim facere ei soto ve ei⁹ qui conduxit locum publicum fruendū ab eo qui locandi ius hūit quo min⁹ loco publico sibi fruí liceat ex ·l· locatōis vl' conductōis vt hec hñtur in·l·i·§·i·ꝛ in pñ·ff·de·lo·pub fruend.

¶ Interdictū de ꝑcario qđ restituto⁹ium ē vt· ff·e·ti·l·ij·§· dat ei qui ꝑcario rogauit ꝛ ꝑcario habet ymmo etiā si non rogauit dum tamē possidet vt·ff·e·ti·l· in reb⁹·§·i·ꝛ p totā legē ꝑcariū videt rogare ꝛ hre·si rogauit p se ꝛ habz p suo l' si rogauit ꝓcurato⁹ su⁹ vel negotio⁹ gesto⁹ ꝛ ipse ratū habz vt·ff·e·ti·l·certe· ·§·i·dum tñ accipiat in pſonā suā contēctū aliter non ut·ff·de acqui·pos·l·possessio ·§·fi· Datur etiā contē eū qui dolo fecit vt ff·de acqui·pos·l·si infitiū·§·i·ecle· Et illud est regulare q̄ dolo desinens possidere p possessore habeat vt·ff·de ꝑti·hereditatis·l·etiā·§·itē si quis dolo·ꝛ·ff·de·rei vē l·qui restituere. Et sic p possessore hētur de re uī·li·vj·si non sit ꝓxim⁹ puberta-ti ·quia tūc sicut quilibet maio⁹ tenetur de dolo ꝛ lata culpa vt·ff·domo·l·iij·in· pñ·alias sec⁹ vt·ff·de·rei vēdi·l·q ifās et in pupillus qui rogauit ꝑcariū sine tutoris auctoritate. Et quid sit ꝑcariū · re q̄re loco suo ymmo dic vt legitur·ff·d p ca·l·i· vbi stulte accipit scdm accur·et

¶ de ꝑscrip·xxx·annorum·ſ·ij·vbi lāge capitur·

¶ Interdictum qđ vi aut clam ꝺat ad uersus eū qui in loco alteri⁹ aliqđ opus construxit vel destruxit dum tamē sit factum in solo·ff·e·ti·l·i·§·hoc interdictum Et etiā si vi idest p violētiā aut clam idest occulte sine notificatōne alteri facta fecit cum timeret ne si stiret sibi ꝓhiberet vt ff·e·ti·l·j·compellit aūt p hoc interdictum qđ destruxit suis sumptibꝫ reponē in ꝓsti num statum vel qđ cōstruxit deponē idꝫ si alteri mādassem op⁹ fieri qz ego teneor ad op⁹ destruendū ꝛ ad impēsas·ff·e·ti aut qui alit·§·hec vba· Si tñ alius fecit et ego possideo tūc teneor ad paciētiā p standam vt opus tollat · ff·e·l·fi·§·ali⁹ in pñ· Et est hoc intdictū restitutoriū p qđ occurſū est caliditati eoꝝ qui vi aut clam quedā moliūtur ꝛ destruūt Jubet em restituere ea ꝛ paꝛ refert vtrū ius faciendi habuerit aut non · Siue em ius habuerit siue nō tñ tenet interdicto hoc quia vi aut clam fecit · Tuere em ius suum debuit nō iniuriā cōmittet ut·l·i·§·i· ff·qđ vi aut clam ꝛ sequit·§·hoc interdictum ad ea sola opa ptinet quecūqꝫ in solo vi aut clam fiūt ꝛ infra vi factū· Quitus muti⁹ scripsit· Si dt ꝗs quē ꝓhibet fecerit· Et placꝫ hec diffinitō· Vulpiano pdio ꝛ pomponio vt ibidē dr· Sz aristo ait eum vim facere qui sciens se ꝓhibituꝫ p vim molit⁹ est ne ꝓhiberi possit · ꝛ idꝫ sentit labio ibidē ꝫ·l·iij·§·fi·e·ti· Clam facere Cassi⁹ scribit eum qui celauit accusario nec ei denūciauit si modo timuit eius controuſiam aut debuit timere · Idem aristo·putat eū q̄ clam facere qui celandi animū habet ei quē ꝓhibiturū nō se intellexit ꝛ id extimare debet se ꝓhibitū iri·

¶ Interdictū quoꝝ bonoꝝ· a ꝓtore ꝓuentum est ꝛ datur filie emancipato aduersus hredē vel possessorē vel contra illū qui p hrede vel possessore possidꝫ ad vniuersa bona adipiscēda nō ad singulas res Et cum sit quoddā directū ꝛ q̄dā vtile

Directū datur ei qui ē bonoꝝ possessor Vtile datur ei qui succedit iure ciuili ex testamēto vel ab intestato · Et est hoc īmē dictum restitutoriū ⁊ adipiscēde possessionis · ff · quoꝝ bonoꝝ · l · i · §· hoc interdictum · Pōt ꝙ īmē dictoꝝ quedā recupāde possessionis quedā retinende ⁊ quedā adipiscēde vt supra in pn̄ · p̄missum est ⁊ h̄ describūtur ·

¶ Interdictū quoꝝ legatoꝝ ¶ Cōpetit hꝛedi ad repetendū legata que sine volū tate ei⁹ legatari⁹ occupauit · repetet ita ꝙ hꝛes vt ꝺducat filicidiā · alioquin si repeteret statim repetitur⁹ exceptōne doli poteit remoueri · Et hoc īmēdictū vulgo sic appellat̄ · Et est etiā adipiscende possessionis · l · i · in · pn̄ · ff · quoꝝ legatorum Et qui non restituit in id qꝺ interest dēt cōdēpnari · l · fi · §· ex hoc īmēdicto · ff · e · ti ¶ Interdictū de riuis est vtilissimū · qꝛ riuos · spec⁹ · ⁊ septa reficere ⁊ purgare p̄toꝝ aque ducēde causa p̄mittit dum tn̄ non aliter aquā ducat quā poꝛe estate fluxit vt · l · i · in · pn̄ · ff · de riuis · Et sequit̄ in · §· ij · Riuus est loc⁹ p longitudinē deprehensus quo aqua decurrat cui nomē ē grecū · Spec⁹ aūt est loc⁹ i quo ꝺspicitur in ꝺ specula sūt dicta. Et di · ibi glo · Spec⁹ ē locus alt⁹ a terra edificat⁹ ex quo ducit̄ aqua · ff · e · ti · l · seruꝰ autē · Sꝛ qñqꝫ ponitur p fossa qua recipit̄ ⁊ colligit̄ aqua Et in auctoꝛibus ponitur pro loco vmbroso ⁊ tenebroso secundum azonem · sed secundum hugo · dr̄ spec⁹ esse fouea habens vndiqꝫ locū eminētoꝛē vnde possit prospici aqua in fūdo collecta vt · ff · de aqua plu · arcen · l · sup̄ iter alienū · Et capit̄ p subtraneo meatu · l · seruꝰ in pn̄ · ⁊ §· i · eti · Septa ꝺo sūt que admōile opponūtur aque deriuāde compellende lignea vel lapidea siue de alia qualibꝫ materia vt · ff · ꝺ ri · l · i · §· ait p̄toꝛ · Et subdit tex · imōile est loc⁹ ꝺpsiūs ad lat⁹ flumis ex eo dictus q̄ incidatur ·

¶ Interdictū de supficiebꝰ ¶ Quod etiā actio nunccupatur ꝓponitur duplex exē plum interdicti vti possidetis . Tuet itaꝫ p̄toꝛ eum qui supficiē petit ⁊ defendit veluti vti possidetis interdicto · Et oīa q̄ in vti possidetis interdicto seruāt̄ h̄ qꝫ seruabūtur vt · l · i · §· ꝓponit̄ · ff · de supficie vbi etiaꝫ in · l · ij · dicit̄ supficiarias edes appellam⁹ q̄ in ꝺducto solo posite sūt quaꝝ ꝓprietas ⁊ ciuili ⁊ naturali iure ei⁹ est cui⁹ ⁊ solū ·

¶ Interdictum saluianū competit dōmino fundi aduersus colonū in sua domo habitātē ⁊ ei⁹ hꝛedes de rebꝰ colonitacite pignoratis p mercedibꝰ quas colon⁹ i fundum intulit vt · l · i · ff · e · ti · ubi · text · inquit · Si colon⁹ ancillā in fundū pignoris noīe induxerit ⁊ eam vēdiderit q ap̄ emptoꝛē ex ea natū est ei⁹ apprehēdendi gratia vtile interdictū reddi opoꝛtet · naꝫ vtile datur ei cui⁹ exīt̄neū possessoꝛem p adipiscēda possessione q̄ tāte locatoꝛi sūt obligata · Differūt aūt interdictū saluianū ⁊ actō seruiana quia intentās actōnez seruianā ad rem sibi obligatā restituēdā dēt p̄bare hmōi rem in bonis colonitui fuisse eo tempe quo res fuit illata · Sed hoc n̄ est necessariū in interdicto saluiano ymo sufficit p̄bare tālē rem fuisse illatā ita dicit glo · in · §· Item seruiana instit · de acci · q in seruiana oportet q creditoꝛ p̄bet debꝛ fuisse dñi tpe obligatōnis · Sꝛ in saluiano sufficit q p̄bet eū possediſſe · Nam oīa ibi inpōita ab ipō colono tacite sūt dn̄o fūdi obligata ·

¶ Interdictū de sepulchro edificando Locū habꝫ vt quis non p̄hibeatur edificare sepulchꝛū q̄ liceꝫ mortuū inferri ·

¶ Interdictū de tabulis exhibēdis datur oīmibus quibꝰ aliquid est adscriptū i tabulis vel pure vel in diem vel sub condiōe siue sint hꝛedes siue legatarij siue cōmissarij . Et ptinet h̄ interdictū nō tantum ad testamēti tabulas · vm etiā ad oīa que ad cāꝫ testamti ptinent scꝫ codicillos vt · l · i · §· hoc interdictū · ff · de ta · exhi ·

¶ Interdictū de ripa muniēnda ¶ Ripa ꝓpōitū fuit · Nā ripas fluminū publicoꝝ

reficere ⁊ munire vtilissimum est ne ob id omissum nauigato deterior fiat vt in l. vnica. §. i. ff. de ripa munenda Et sequitur in. §. ij. vsi. Et hoc intellecto expssiu e. vt dampni infecti in annos x. viri boni arbitratu vel caueat vel satisdetur. Dabit aut satis vicinis. Et in fi. dicit tex. ꝙ notandum e ꝙ ripe. lacꝰ. fosse. stagni. munendi. nichil ptor hic caueret. Hoc idem erit obseruandum quod in ripa flumis munienda.

¶ Interdictu vt in flumine publico nauigare liceat ¶ Est quo pspicitur ne quis in flumine publico nauigare nauim ratem agere vel in ripa onerare phibeat Hoc vt p lacu. fossa. stagnu publicu nauigare liceat vt. l. vnica. §. i. ⁊ in pnci. ff. e. ti. vbi subdit vulpianꝰ. Lacus est qui ꝑpetuam habet aquam. Stagnu est qd tempalez cotinet aquam ibide stagnantem. que quide aq plerugz yeme colligit. Fossa est recepta culum aque manufactu. Possut aut hec esse publica ⁊ non publica. Plane qui lacum vel stagnum coduxit si pistari phibeatur vtile interdictu competere. Habinꝰ consentit ⁊ labio. ergo si a municipibus conductu habet equissimu erit ob vectigalis fauorem eu tueri vt. l. vnica palleg. ff. vt in flumie publi. nauiga. liceat.

¶ Interdictu vnde vi Locu habz cu qs possessione soli p vim amisit. Et datur directe contra deiectorem illi qui vi de possessione alicuiꝰ rei immobilis deiectꝰ est sine omi causa ut restituat possessio de qua deiectꝰ est ⁊ omia ablata. ymmo dato ꝙ ibidem essent aliq que penes violentu fuerint mortua vel alique res q casu fortuito pierut non ꝓpter hoc liberabit sed in totu condepnabitur ad eaz estimatone qz nec mortalis nec fortuitꝰ casus liberat deiectorem. Dicit em. l. i. C. vnde. recte possidenti ad defendendam possessione qua sine iurio sp maxime tenebat iculpate tutele moderatone illatam vim ꝓpulsare licet. ⁊ ibi not. ff. de. vi ⁊ vi. ar. l. j. §. vim vi. quid sit vim vi repellere. e. ti. l. iij. §. armis deiectum. Dicit qd arma sut omia tela fustes. lapides. gladij. haste framee. ⁊ rui phee. Et est hoc interdictu annale qz pꝰ anum non tenet nisi quatu puenit euz ex constitutone aut grauꝰ tenet qui michi feciss deligitur vbi dolus phibet phenniter ⁊ ignoratia excusat.

¶ Interdictu de vi ⁊ vi armata ¶ Cu in terdicto vnde vi. Datur ⁊ ꝓponitur ei q deiectꝰ est. Fuit em equissimu vi deiecto subueniri. Ergo ad recupandu possessione hoc interdictu inuentu est. Ne qd em p vim amittatur legibz pspicitur publicorz ⁊ puatorz necno constitutombz principu ut. l. i. ff. e. ti. §. e. ti. ⁊. §. sequenti vbi dicit hoc intellectu no ad omez vim ptinet. vm ad eos tm qui vi de possessionibus deiciutur. Et ad sola atrocem vim et ad eos qui de solo deiciut ul de re solo cohrenti ul de edifito etia si a superficiaria insula quis deiectꝰ fuerit apparet hoc interdictum locu hre. Sed ad res mobiles non ptinet vbi furti ul vi bo. rap. acto petit. Cetera uide i. l. palle.

¶ Intedictu vti possidetis locu het in rebus imobilibz sez si de fudi uel ediu possessione contenditur insti. e. ti. §. fi intedictuz Na ibide in. §. retinende dicitur. Et qz longe comodiꝰ est potiꝰ possidere qua pte Ido plerugz ⁊ fere semp ingens existit contento de ipa possessione. Habet etia locu in incorpalibz ut in quasi possessione. Et datur possidenti ciuiliter ⁊ naturaliter. Vel etia q si possidenti gra retinende possessionis ⁊ ꝓponitur quoties inter litigatores contento est utrz possideat qz alteruter magis se possidere affirmat Est aut hoc nome uti possidetis ꝓpe ad imobilia accomodatu. qz solum illa ꝓpe dicuntur possidere eo ꝙ eis quis pedibz insistat. Inde em appellata est possessio ut. l. i. ff. de acquir. pos.

¶ Intedictum vtrobi ¶ Idem est cum intedicto vti possidetis nisi ꝙ illud locu het cum questio est de retinenda possessione rerum mobiliu ut. ff. vtrobi. l. vnica. §. hoc interdictum. Sed uti possidetis locum het

eum q̃uestio est ꝺ retinenda possessiõe rerum imobiliũ ut sup̃ dictũ est. Et componitur scꝺm azo. ꝛ accur. in. glo. i. l. palle ex utrum ꝛ vbi ꝛ ponitur ubi ꝑ apud et vtrũ ꝑ quẽ. quia dicat p̃tor apud quem res est mobilis nec vi nec clam nec p̃cario ab aduersario tempe litis mote ei vim fieri veto quo nim⁹ eum inducatis. rite em̃ hoc nomẽ vtrobi est ad mobilia introductum vel attributũ. Nam mobilia ꝓprie dicũtur apud vel penes nos esse vnde accur. in. glo. vbi s. querit q̃re diuersa nomia dantur hijs interdictis. Et respõdet quia imobilia ꝓprie dicũt possideri. Nam possessio dicit q̃si pedũ positio. ꝙ merito datur eis vti possideris quod ad mobilia aptari non potest nisi hodie quãdo abusiue mobilia dicũt possideri. Vel scꝺm alios dicitur interdictũ utrobi ꝓpter ꝟba solempnia olim i hoc iuditõ vel edicto redꝺita sꝛ vtrobi idest vtr̃ ibi vel ibi fuerit possessio vel alibi. Et plures solempnitates circa hoc que hodie non sũt in vsu fuere. Et hoc in̄ dicto p̃tor iubet induci eũ in possessionẽ qui ex duobꝰ potior fuerit ꝛ ꝙ maiorẽ ptem ãi possederit scꝺm accur in. glo. i. l. palle. ff. e. ti.

¶ Interdictũ de uxore deducẽda mai to Datur marito aduꝺus eũ qui dolo eã obtinet sine uolũtate mariti licet ipa volente ff. e. ti. l. i. Alia interdicta patẽt ꝛ exponũtur suis ꝟbis inclusis

¶ Interdictũ ꝛ cessatõ quo differant patẽt quia ꝙ interdicta phibẽt admiſtratõ sacramẽtorꝫ paucis exceptis qꝺ tñ nõ fit ꝙ cessatõnẽ in qua solum cessatur a diuinorꝫ solempnitate.

¶ Interp̃atõ est multiplex vt. c. i. ꝺ postula. prel. no. Et quomodo interp̃atõ fieri dẽt i obscuris hẽtur de sponsa. Extris. i. ꝛ ff. ꝺ. pact. l. veteribꝰ. Et vide glo. optimã in regula cõnẽ eũ qẽ de regu iur̃. li. vj. Que ꝺclarat si obscuritas apponitur in vltimis volũtatibꝰ incõuentõibꝰ factis in iuditõ in confessionibꝰ in tractatibus pactis vel sentẽtijs sub distinguendo singula. Item interp̃tõ iur̃ ꝓrogat ratione fauoris ut si cui indultũ sit retinere bñficia vacãti a⁹ in sua ecclesia ꝛ fructꝰ eorum ꝓpe. extendit nomen beneficij ꝙ interp̃atõnem ad p̃bẽdas ꝛ bñficia maiora. c. tua nobis de ꝟ. signi. Similit si ꝙs legat vna inẽptamur ꝛ vasa vinaria legata. ff. de. vi. tritti. ꝛ ole. lega. l. si cui. §. si vinũ. C. de penul. lega. §. vlti. l. qui penu. ꝛ l. nanq; ꝛ quibꝰ legatis amaria dẽntur. ff. de. l. inj. l. auribꝰ. Item ratõne generalitatis cum quis obligat bona sua futura bona itelligit obligare. C. q̃res pigno. obli. pol. l. ult. Item aliquãdo artatur uiris in̄ẽptatõ ut in ꝓcuratõe exigẽda ne subiecti grauentur ut in. c. quanto de censi. Item ut exactõnis ꝛ auaritie nota vitetur de censi. ex pte. Item odij ratõne ut cum decime layco concedũtur in feudũ. c. cũ in aplica de hijs que si a pla sine consen. capi.

¶ Interlocutoria sentẽtia require infra Sententia. Sed utrũ sentẽtia interlocutoria transeat in rem iudicatã. Vide. c. cum cessante ꝺ appell. Et sufficit eaz esse scriptã in actis licet non feratur in scriptis ut ẽ glo. in ꝟbo inẽlocutões. c. qm̃ cõtra de pba. Et breuit est omne ꝟbũ iudicis faciẽs ad causã ꝛc ut no. i. c. cũ olim de testi. Et in autẽn. de litigio. §. ad excludẽdas. coll'. vij. Et. l. i. ff. de re iudicata

¶ Intestatus dicit Qui oino non fecit testamẽtum uel si fecit ꝛ nõ rite ꝛ postea rupit ex certis causis uel si ex isto testam̃to nemo sit hꝛes.

¶ Intromisatõ est alicuiꝰ in suã dignitatez uel suum thronũ introductio uel investitura.

¶ Inuestitura est alicuiꝰ in suum̃ ius introductõ. Et est ꝓprie possessio sed abusiue dicitur iuestitura quãdo dñs hastã vel aliquod corporeũ p̃bet vasallo dicẽs se ꝙ hoc facere inuestituram ut in. li. feu. in. ti. q̃d sit iuestitura olim aũt dicebat ꝺ ꝓuisione quin impator ꝙ vrbẽ romanã in uestiuit archiepiscopos ꝛ episcopos per

ānulum ⁊ baculū requirē ꝫ ĩstituere.

¶ In incertas regiones fundum diuidi Est in ptes indeterminatas diuidi.

¶ Inuolare idest furari a vola dictum qđ manū significat. vnde In modio rēdi vir est vola plena sciendi. i. in modio opinionis vir ē plena manꝰ scientie.

¶ Inualescē idest valde valē ⁊ crescere ⁊ habundare.

¶ Inuentariū dicit libellꝰ quida in q̄ oīa bona hereditaria q̄ apud aliquē inueniuntur conscribūtur. Et oīa in illo libello continent ut sciatur quātum eo tpe vel die quo scribebat in bonis suis cōtinebat. Et tutum est heredi q̄ faciat quia si fecerit vltra vires hereditatis nō potest onerari. Si nō fecerit oīibꝫ legatarijs legata restituere oportet. Et cogent etiaz si excedat vires ⁊ facultates hereditatis. Etiā potest fieri in alijs factis nedū in rebus hereditarijs. est etiā iuentariū qđdā genꝰ instrumētorꝝ. Et licet p testes possit pbari contrariū eoꝝ qđ in instrumento publico continet ꝫz quādo testes improbantes ipm in binario numero excedunt numerū testiū cum tabellione subscriptorum. Tabellione p duobꝫ computato. debent em in tot excedere q̄t p se facerent plenā pbatōnē ꝫz in duobꝫ. c. cū ioh̄s ꝺ fi. instru Tamē inuentariū non improbatur p testes ꝓpter inimiā eoꝝ solempnitatē C. de. ar. tute. l. vlt. ⁊ goff. de pba. ꝫ ꝫ q̄ritur cum sequēti no in. l. fi. C. vnꝺ legitimi de here qui non facit inuētariū. Breuiter inuentariū est scriptura quā hēres in choare dēt infra tres dies post mortē testatoris vel postq̄ scit se institutū heredꝫ et ibi scribere oīes res defuncti sub testibus eāqꝫ pficere infra. xl. dies vel infra ānum si res sint remote ⁊ tūc non tenebit creditoribꝫ ultra illud qđ inuentū fuerit in hereditate. Si aūt non fecerit inuentariū tenetur insolidū.

¶ Iota neutri generis xv. dis. c. ulti. vbi scripta beati augu. ⁊ alioꝝ sanctoriꝫ patrū iubēt teneri usqꝫ ad vnū iota.

¶ Irrēgularis est nota siue impedimētū canonicū ex facto siue de facto ꝓuenies quo quis ad ecclesiasticos ordines ꝓmoueri ⁊ iam ꝓmotꝰ in eis ministrare phibetur. ⁊ degradari siue deponi q̄qꝫ meretur vel sic est abilitas quedā canonica p quaz quis efficitur inhabilis ad ordines suscipiendū. Et dicit ab in. i. non mutādo n in r ⁊ regula. Nulla non potest exigere rēgulas ab applis ⁊ alijs sūmis pontificibꝰ.

¶ Irrogare idest inferre vnde dicit crimen vl dampnū irrogat infamiā vel mortem. i. infert.

¶ Ironya est cū quis mimica de se dicit quam sunt

¶ Irripe idest latēt insidiose.

¶ Irenarche Dicuntur qui disciplīne publice ⁊ corrigendis moribꝫ pficiūtur vt milites qui vadūt pquirere latrones Et dicūt quasi arcētes. Nam vel q̄ irem sumēde incubitores publice ⁊ pacis ⁊ qui etiā gerūt monarchiā secūdū q̄ accipit C. de irenarch. li. x.

¶ Ipsa de hoc relatiuo inde. io. an. in questione posita sup regula contra eū ⁊c in secūdo articulo de re. nūr. li. vj. itaqꝫ no. ia. cal. in comēto decre. post cessionez de pbatōnibꝰ.

¶ Iter est ius eūdi vel ambulādi hominis siue homo eat solꝰ siue vehat sella vel sella vel equo vel in quouis animali. Seorsū vo nō potest iumentū secū agē vel vehiculū ducere qui iter tantū habz Quādoqꝫ tamē ite dr vulgarit ipz solū per quod iter vel tramites vel calles transeunt ita q̄ qui actū habet habz ⁊ iter. i. cōmoditatē itineris ⁊ non econuerso viam in fra de via.

¶ Iterato no. archiꝰ. xj. q. iij. c. nē vo

¶ Iterū no. bernhar. in. c. sua nobis de appel. in. glo.

¶ Item Hec dictō ex suo significato significat adiectōnem cōiunctōnem seu cōtinuatōnem. de qua bar. ff. de. publi. et vectiga. l. i. in. pn̄. Est etiā repetitia seu repetōis significatiua repetit aūt illa q̄rū

repetitōnem significare concludit quodli
bet medium phabile vbi gratia testator di
cit lego titō fundum seyanū sub conditōne
Item fundū seyanū heres meus dampnas
esto intelligitur sub eadē conditōne vt l.
in repetēdis. ff. de. l. iij. Et sumitur signi
ficatū ex ditōne item & ex oratione sequente
que est declaratiua pcedētis. Et idem dic
in die vel in alia qualitate posita in oratione
pcedenti. quia repetitur & in sequēti. Item
ibi testator dicit lego titō fundum seyanū
sub condictōne depost ex mortuallo dicit.
Item fundū seyanū titō lego. hoc casu va
let legatum & videt pmū reuocatū nec
videt repetitō conditōnis vt. l. non ad ea
Ibi cum dicit si pus sub conditōne. ff. de
condi. & demon. Quia hec dispositō dēt
addere & optari qđ non fieret si cōditō re
peteret. ido testator videt a conditōne
recessisse & pure legare voluisse. Item
ibi testator plibo legatis factis filiū he=
redem instituit & adiecit q si ipe filiꝰ absq
liberis decesserit relinquo titō centū.
Item relinquo titō domū. Item reliquo
sempronio fundū pdicta conditō si decef
serit intelligitur repetita in duobo sequē
tibus legatis & sic obtinet in tribo pdcis
legatis quia sumit significatū ex legatis
pure prio factis & ex significato conditō
nis. Nam ex conditōne significat q testa
tor non vult plꝰ grauare filiū si nupserit
Sed vult grauare in sequētibo sub illa cō
ditōne si decesserit facit lex si ita scriptū.
ff. de. li. & postu.

¶ Itinerarche dicuntur itineris custo
des a vbo eo is. & archos grece idest pri=
ceps latine hoc nomē trahētes quia ad p
uinciaꝝ tutelā p singula loca pacis & qe
tis faciūt stare custodiā ut i. l. i. C. de cu
sto. reoꝝ.

¶ Iudei dicūt qui mosaycā legē ad lit
teram tenēt circūcidēdo & alia legalia faci
endo. Et dicūt a nomīe digniorīs tribus
scz iude qui inē alias tribo bellicosior erat.
Et in bellis pmam aciem & regni vel legis
priuilegiū obtinebat. cū quibo xpiani non
dēnt māducare nec bibere nec balneari a
medicinā eoꝝ pape. xxviij. q. i. nullꝰ &.
c. sequēti & dicit bar. baix. cum eis loqui
mur. Ratō quia maior familiaritas est in
cibis quā in colloquio & facilꝰ quis dece
pitur inter epulas. xxij. q. iij. vnuſquiſ
q. Dant em nobis eandē recebutōnē quā
dat mus in pera. serpens in gremio. ignis
in sinu. c. & si iudeꝰ & iudeis & sarracenis
Item iudeꝰ non potest esse doctor neq ta
bellio. l. fi. C. & iudeis. l. generalit. §. eos
qui iudayca. ff. & decurio. liij. dis. nulla
Sed qđ & eo qui factꝰ est xpianꝰ iude
tur admittēdꝰ quia cessante causa ce lud
wicus de roma in singlaribo suis dicit cō
trariū. Nam tex. est sedm vez intellectū
glose in. c. ostitit ut. xvij. q. iij. licet sint
neophiti idest nouit facti xpiani phibēt
ab officijs ecclīasticis gt a tempalibo. sed
non sequit quia alia est ratō in vno q in
alio. Sed diceres quare iudei punūtur
cum xpꝰ oīno passurꝰ erat. Salo in. c.
relegētes. xxiij. q. v. quia nō fecerūt ad
finē bonꝫ causa vindicte & inuidie.

¶ Iudex dicit quasi ius dicēs populo
siue quod in iure disceptet. Iure aūt di
sceptare est iuste iudicare. Non ē g iu=
dex scz bonꝰ si non est in eo iusticia vt in.
c. forꝰ. §. in omi quoq negotō de v. signi
Et iudex est ē qui ex iurisdictōne pprīa
aut sibi delegata & cōmissa ius hēt super
causas litigiorꝝ vel litigatorꝝ cognoscen
di. Et qui ex pprīa iurisdictōe illud ha
bet dicit iudex ordinariꝰ ꝫ qui ex dlega
ta dr delegatus & extraordinatꝰ

¶ Iudex ordinariꝰ est ille qui hēt pote
statem iudicādi a se iure suo hoc ipo q ē
talis ut est epūs. balinꝰ. preses puncie
et consimiles.

¶ Iudex dlegatꝰ est ille qui habz po
testatem & causa aliqua cognoscēdi ab ali
quo sibi cōmissam qui etiā dicitur iudex
extraordinariꝰ.

¶ Iudex competens dicitur qui cause
iurisdictōnē habet cum exercitō dato qđ
per exceptōnem possit elidi siue exceptō

contingat ꝓsonam ut quia suspect? siue iuris dictōnem vt quia rescriptū surrep=ticiū vt est glo. in cle. cum lite vt lite pē=dentis.

¶ Judex incompetēs est in quē licet cō senserim? vel quia ipe nullā iuris dictōnez habebat vel quia incuenit error in adducendo vel adeūdo ipm vel quia vi compul sus sū in eū cōsentire.

¶ Judex cōpromissari? ¶ reqre ꝰ arbit.

¶ Judices pedaney dicūt illi qrū offitiū ē ꝺ minutis causis et ifimis ognoscē. Et in vtilibus vel vilibꝰ licet sint ordinarij. Et dicūt a pede qui est extrema ps corporis. Maiores vo causas debēt et tenēt maioribꝰ referre cū ipsi ꝓ se non possūt termiare. C. de pedaneis iudi. l. ij.

¶ Judices cartularij erāt olim q ab i patore ꝓuilegiati erāt vt qui vellēt corā eis litigare possēt sed ipi non poterāt cogere aliquē ad litigādū corā eis Et dicū tur etiā hodie iudices ordinarij creati a comite palatino qui non hñt administratōz nisi habitu ut no. in l. i. ff. de iudi. et l fi. C. vbi et apud quos restituto agē. sit.

¶ Judices domestici ¶ Require ꝰ dome stici et assessores.

¶ Judicem delegare est vice sua aliū ꝺ causa cognoscendū constituere. Et nota qꝺ iudex debet esse bon? et grauis. ido qz sic mulier impgnata est grauis et tarda i eū do sic iudex tardo passu ire dēt morigerate et non currere ut ribaldus. Etiā iudex dēt esse bon? ido quia dēt iudicare gtis. Non e m licet vēdere iustū iudiciū etiā se culare. Potest tamē si indiget expensas modatas petere et recipe de vi. et ho. cli. Cum ab oīi et. xiiij. q. v. Non sane. Nō ido dēt iudex vēdere iustum iudiciū et testes vm testiomū. quia vēdit aduocat? iustum patrocimū et iuris perit? vm ofiliū. Et subdit ratō ibi. Illi em imē vtrāqꝫ pātem ad examen adhibēdum. isti ex vna parte consistunt Nemo tñ de suis cogit facere bñfitiū. xj. q. iij. non liceat et. x. q. ij. pcipie. Et sic iudex potest opas suas locare et in dandis consilijs que sine labore p legendos libros allegatōes qrendo fieri nō possūt aliquid recipe potest vt modica exenia que inter lucra non oputāt vt. l. solet. §. vlt. ff. de offi. p consulis. Nec dēnt illa exenia in āno cētū aureos excedē. l. e. in fi. ff. ad. l. in. repetū. et hꝺ maxime de iudice deleg ato. Sed iudex ordinari? non potest petere expēsas cum sint ei certi reddit? constituti. xxiij. q. j militare. Et iudex in causis decidēdis dēt sequi cōmunē opinionē non singulare alicui? doctoris. l. qui solidum. §. etiā. ff. ꝺ l. ij. vbi si sequitur omunē opinionē etiaz si male iudicauerit excusabit in sindicatu inst. de obli. q ex q si delictis in pn. Etiaz iurisperit? ex vbis femū rusticoz argumtat. l. si chor?. §. i. ff. de. l. i.

¶ Judiciū ¶ Nec dictō multiplicit sig=nificat. pmo mō idez ē qꝺ casus fortuitus vt dicit hoc ꝺ meo iuditō venit. Secūdo est discretō vt dicēdo in pueris non est iudiciū. facit inst. qui non est p mis. facetest. §. pterea. Tertō est actio vt cum dr iudiciū familie herciscūde. ff. de. iudi. l. i familie. Quarto est vltima volūtas testatoris. Quinto est iudiciū vel sentētia iudicis l. i. ff. de. re iudi. Sexto pmit p examiatōne vel delibera tōne. Septimo p auctoritate lxij. dis. c. ij. Octauo q̄q̄z p pena. l. dis. c. expurgabat. Nono capit p instantia vel ordinatōne cause discutiē de in iure corā iudice sic sumitur in ti. de iudi. et in. l. pperandū. §. i. C. de. iudi. et ff. e. ti. l. ꝓponebatur. Et in hac sigmficatōne diffinitur sic iudiciū. Est act? legittim? triū psonaz sez iudicis actoris et rei sup eadē questione sup eodē iuditō cō tractus de v. signi. foz? in glo. Et dr iudiciū quasi iuris dictio ibidē. Et sedz goffr scribit sicut arbitriū. Exceptis hijs pmo q iudiciū est de ciuili et crimiali ꝫ arbitriū de ciuili tm. Secūdo q iudiciū necessario arbitriū vo voluntarie subitur et p? inquisitō vocabatur Vnꝺ secm cardina. Judiciū est inuestigatio quaz secm iuris

ordinē facit iudex p̄ vārios mōdōs ad ve
ritatem eliciendā ⁊ elicitam custodiendā
vt. xxx. q. v. iudicātem oportet. Et q̄ di
citur actor triū p̄sonar̄ intelligitur ve vl̄
ficte seu repñtatiue quia in notoriis fa
ma repñtat actorē ⁊ fingitur accusator.
Item sēdm goff. iudiciū finitur quatuor
modis. Primo tempe vt cause crimiales
biennio. C. vt infra cer tem. cau. crimi. ter
mi p totū. Cetere triennio. C. de iudi. l.
p̄perandū. Secūdo sentētia quia iudiciū
finem accipit ex re iudicata. c. iudicium
de re iudi. Tertō phibitōne. Et quarto
status mutatōne. quia iudiciū solui vetante eo qui iudicare iussit vel eo qui ma
ius imperiū in eadē iurisdictōne habz vl̄
si ipe index eiusdē imperij esse cepit cui
us est qui iudicare iussit. ff. e. ti. l. iudi
ciū vide goff. de offi. ordi. §. finitur. ⁊ hic
in sūma de iudi. Item diffinitur. Est dis
cussio cause coram iudice palle. c. for. Ibi
dum discutitur iudiciū. Et nota q̄ p̄rie
ante litis conte. non est iudiciū quia nul
la cause discussio l. i. C. e. ti. Et hoc respe
ctu cause non āūt respectu alior actuuz
iudicialiū vt sūt examiatō ptiū ⁊ ofessio
ñ que bñ fiūt ante litis ote. ymmo q̄nq̄
iudiciū capitur p eo qd̄ petit seu p̄cedit
sentētia vt in c. in iudicijs de re. iur. li. vj
Et non dēt claudicare iudiciū Et qualit̄
ꝫ ptingat iude. c. cū inter de excep.

¶ Judicium contradictor̄ ¶ Dicit̄ si di
cerem hoc esse osuetudinē ⁊ tu adūsari?
meus diceres non esse osuetudinē ut in
c. abbate in. glo. fi. de v. signi. Et iudicō
maior̄ standū est gñaliter nisi in casibz i
glo. sup vbo ples. c. pastoralis de rescrip

¶ Judicia capitalia ¶ Sūt quibz caput
eximit̄ a citate mōte vl̄ exilio.

¶ Judicia publica ¶ Sunt de publicis
causis. Et dicūtur quasi publica q̄ cuili
bet de pplo cōmissa est executō cōtra crimē
lese maiestatis in quo oīs de pplo possūt
accusare. Quinq̄ iudiciū publicū dr̄ eē iu
diciū qd̄ intēdit̄ a crimīe.

¶ Judicia p̄uata ¶ Sunt q̄ ciuiliter trac
tant̄ siue intētātur. Item de multiplici iu
ditō sez auctoritatis misterij approbatō=
nis ⁊c. no. archi?. lv. dis. pcepta ⁊ glo
sup regula in iudicijs de re. iur. li. vj. et
tāgit aliq̄liter archi. ij. q. j. sicut ⁊ sēdm
antho. de buro diuidit̄ triplicit̄ p̄mo ra=
tōne materie. sēdo ratōne forme. tertō ra
tōne quātitatis. vnde ratōne materie du=
plex est iudiciū aut tpale aut spūale. vl̄
aut ciuile aut crimiale. Unde semp dr̄ iu
diciū crimiale q̄n finis tendit ad cōmodū
reipublice vt fisci ⁊c. siue pena sit corpal̄
siue pecuniaria. Sed dicitur ciuile dū fi
nis tendit ad cōmodū ptis. Glo. notabi
lis in. l. p̄tor in. pñ. ff. de sepul. viola. et
Fuit opinio innoc. in. c. q̄lit̄ ⁊ qñ. ij. d ac
cusatis. Et doct. in. c. i. de iudi. Secūdo
ratōne forme iterū duplex est iudiciū sez
ordinariū ⁊ extraordinariū. Tertō ratōne
quātitatis duplex sez vniūsale ⁊ generale
que etiā differūt de hoc plene in. c. ij. de
libell. obla. Item iudiciū triplex repitur
p̄mum inter sanguinē. sēdm inter leprā. terti
um inter causā vt in. c. p venerabilē qui
filij sint legitt. Et iudiciū humanū q̄tuō
puertere solent sez fauor. odiū. p̄miū. ti
mor. ut. c. i. de. re. iudi. li. vj. ⁊ xj. q. iij
c. q̄tuor.

¶ Juramentū est affirmatō vel negā=
tio sacre rei assertōne vel attestatōne fir
mata. sēdum goff. vel adhibita religione
sēdm placen.

¶ Juramentū assertor̄iū est cū iurat̄
d̄ p̄nti vel d̄ p̄terito sic esse vel nō eē. Fuis
se l'nō fuisse. Sed iuramentū p̄missor̄iū
est quando iuratur de futuro aliquid da=
turū vel facturū: Aliquādo etiā iurat̄ p
execratōnē vt si hoc non fecero hoc acci=
dat michi vel filijs meis aut hmōi. Dom
tur ergo tripler iuramentū sez p̄missor̄iū
assertor̄iū ⁊ confirmator̄iū sēdm hostiē.
in sūma de iuriur. ⁊ bar. in. l. Si quis p
eo. ff. de fideiussō. ⁊ xxij. q. ij. p totū Et
habet̄. li. iiij. sententiar̄. dis. xxxix. De
p̄mo in. c. debitores quintauall' ⁊ c. ve=
niens de iurīur. De secūdo. in. c. fi. e. ti.

De tertō ī ·c· cum cōtingat ·e·ti· Et iu
ramentū vergit sex modis ī peyorē exitū
yt no·archi·xxij·q·iij·si aliquē· Et debz
iuramētum habere tres comites scz veri=
tatem iudiciū ꝛ iusticiā c· ꝛ si xp̄s de iur̄
iur̄· Et ·c· aiaduertēdū·xxij·q·ij ·ꝛ iere
mie·iiij·vbi dr̄· Et iurabūt ī veritate iu
sticia ꝛ iudicō· Et iuramentū non extēdi
tur ad illicitū mandatū·c·quintaualis
et·c·vemēs e·ti·ymmo p̄stans ꝛ recipi=
ens iuramētū contra canones punit· Et
no·ī·glo·v̄·pena·c·grauis de censi· ali
as iuramētum ē seruādū nisi fiat ī dispē
dium anime vel p̄ supiorem absoluat· c·si
v̄o·e·ti·

¶ Juramentū calumpnie ¶ est cū q̄s iu
rat se bona fide ꝛ non animo calumpniādi
agere vel respōdere nec egisse vel respon=
disse·vñ illud iurat q̄ sibi lis iusta vide
tur· Et si queret verū nō inficiet· Nil p̄
mittet nec falsa p̄bato det ut lis tardet
dilatō nulla petet· ·c·i·de·iura·calūp·ī
glo·iiij·

¶ Jusiurandū q̄d competēti? posset di
ci factum iuramētū vel factum iuratum
eo q̄ sup facto iurat vel iusiurandū eo q̄
sup iure quod iurāti competit iurat quā
ius iurādū placuit· Tamē vt factū dica
tur ius quia sup facto iuris iuratur adi
citur iurādum· Quia illud debet esse iura
mentū q̄d antea fuerat iurandū relatōne
facta non ad id q̄d fit ꝫ ad id q̄d fieri cō
uenit·l·ius autē·ff·de iust·ꝛ iure·vl' vt
dicit azo forte ius ponit p̄ religione qua
si dicēt iusiurādū·i·religio firmanda·vñ
iusiurādū idē est q̄d iramentū factū· Et
dicit q̄nq̄z cōuentōnale q̄nq̄z iudiciale ꝛ
necessariū· ¶ Conuētōnale est q̄n a te peto
aliquid ꝛ tu negas tn̄ defers iuramētuz
vt iurem si ī hoc casu iuro veat iusiurā
dum conuentōnale ꝛ volūtariū quia extra
iudiciū ex conuentōne ꝛ volūtate ptiū abs=
q̄z aliqua coactōne iudicis p̄stat· Jusiu
randū iudiciale ꝛ necessariū est cū ī casu
p̄missō iuro q̄d michi dēbetur q̄d peto scili
cet iudice ī iudicō michi referente vt iu
rem· Ex hoc aūt iuramēto donat actio ei
qui dum peteret rez suā delato sibi ab ad
uersario iuramēto vel a iudice suā eē rez
illā iurauit ab ipso em tūc peteret rem su
am actōne īfactū que orit ex tali iuram
to· Et dicit goff·q̄d duplex est iusiuran
dum scz assertoriū ꝛ p̄missoriū· Et assertoriū
triplex est scz volūtariū vt est conuentōna
le·ff·e·ti·l·iusiurādū· ¶ Necessariū quod
necessitate a iudice īposita defert vl' su
scipitur· Et non potest recusari nisi ex iu
sta causa vt·ff·de·iurīur·l·mādante· Et
iudiciale quod ī iudicō defertur vel re=
fertur a parte p̄ti q̄d non est necessarium
subire ymmo dilatū recusari potest hodie
liez olī nō potuit recusari ꝫ referri vñ iūd
glo·i·c·fi·de·iurīur·

¶ Juris dictō est potestas de publico ī
troducta cū necessitate iuris dicendi vel
equitatis statuēde scdz azo· Et dicitur a
noibus ius ꝛ dictō omis·i·potestas· Hec
aūt q̄nq̄z est ordinaria q̄nq̄z delegata· Itē
alia est plena scz soli? p̄cipis· Alia autē
semiplena aliox videlicz a p̄cipe· De hꝫ
v̄ de spe·e·ti·ꝛ·C·e·ti·l·iij· Et no·q̄ q̄
tuor dant iuris dictōnē ordinariā· Prio
lex ānimata vel canon ꝛ hoc ī dubio·se
cus si appareat velle dare delegatā Secū
do lex animata scz papa vel impator ꝛ nō
inferior nisi epūs suo vicario· Tertō con
suetudo· Quarto vniūsitas approbata ve
mercatox cerdonū ꝛ aliox artificū q̄ pos
sunt de suo corpe creare ꝛ eligē iudicem
ordinariū· Silit vniūsitas facultatū arti
um vel iuristax· De hꝫ no·cca·c·cum ab
eccliax de offi·or·

¶ Juridicus ē qui iura dicit scdm ysi
li·x·

¶ Juris prudentia est diuinax ꝛ hūa
nax rex noticia iusti atq̄z iniusti· Scien
tia iusti scz ad faciēdum· iniusti ad euitā
dum· quia non sufficit scire quid sit iustū
vel iniustum nisi ꝛ ipax rex contrariarū
vel corpaliū habeat quis noticiā scdz quā
scdum varias condītōnes varia iura sunt
statuenda ī iusti·de iusticia ꝛ iure ī p̄ī·

¶ Jure ꝓpio dicit aliqua res vẽdi in instru·vẽditionis qñ ꝓpietas transfertur in ementem·

¶ Jurgiũ dr quasi iuris garrium eo q hij qui dicunt causã iure disceptãt·c·forus·de v·sigñ·ar·q iurgia ptinent ad ꝑbiteros quia non tenẽtur esse iurispeiti xxxviij·dis·que ipis nec possũt aduocare nisi in casibꝫ de postu·c·fi·

¶ Justicia est cõstans ꝛ ꝑpetua volũtas ius suum vnicuiqꝫ tribuẽs non quantum ad actum ꝫ quãtum ad effectũ. Justicia em̃ est animi dispositõ ꝛ mentis affectus qua quis dr iustꝰ ut a gramatica g̃matiꝰ dum sine ꝑsonarꝫ acceptõne vl di stintõne velit cuilibet quãtum in se ẽ ius suum tribuere. Et ꝙt modis dicatur iustitia no·arebi·xxiiij·q·i·c·ubi sana fides· Nam dicit ibi· Justicia est eqtas tollenda inopiã ꝛ temperantiã hre in habundantia· Item est patriam ꝛ socios defẽdere quia ꝑa iustitia compassionẽ habet ꝛ nõ ex odio ꝫ bono zelo exercẽda ꝛẽ vt ibidẽ Item iustitia sic describit̃ est habitus bonus tribuẽs cuiqꝫ suã dignitatẽ·deo religionẽ·parẽtibꝫ obedientiã·maioribꝫ reuerentiam·paribꝫ concordiã·minoribꝫ disciplinã·sibi ipsi castimoniã ·ꝛ paupibꝫ seu miseris compassionẽ oposam·Dicit ergo tulius q iustitia est habitꝰ animi omnũ vtilitate seruata suaꝫ vnicuiqꝫ tribuẽs dignitatem· Item sic·Est animi cõgrua distributõ in singulis rebꝫ recte diuidi causas vide glo·iusti·vbi s̃.

¶ Jus habet multa significata ¶ Primo idest rigor·l·j·C de legi·Et elis rigor iuris in ecclesiasticis negotijs non est seruãdus sed sola equitas·c·interposita d appel·Secũdo idest ꝛbor conceptõ vt cuꝫ dicimꝰ q in stipulatõnibꝫ ꝛsatꝰ ius vt·l si vnꝰ·§·pactꝰ ne peteret·ff·de pac· Tercio idest rectu vel iustũ quod driuat̃ a iustitia· Quarto idest aqua pinguis· Quinto capitur ꝑ toto corpe iuris· Alia plura significata ponit·io·an·de re·iur̃·i pũli·vj· Breuit̃ ius significat qd subiecta materia vel vsus omnis id recipiendi in tali loco in quo ꝓfertur signficare declarat· Unde ius est nom̃e g̃nale ꝛ lex iuris species dicitur ius q̃si iustũ·l·dis·Jus aũt·Et secm ysi·li·v·ethimo· Dr̃me aũt ius legibꝫ ꝛ moribꝫ constat secm ysi·v s̃ c·ij·Et diffinitur sic ius est ars boni ꝛ eqi cuiꝰ merito q̃s nos sacerdotes appellat· i est sua iura cuilibet mistrãtes·ff·de iust et iurisp·l·i·ij·responso· Hoc est dicẽ q Justicia est collectõ legittimorꝫ ꝑceptorum que artãt nos ad obseruandũ bonuꝫ et equũ idest vtilitatẽ ꝛ equitatẽ seu veritatẽ· Quãius em̃ vsucapio contr̃ equitatẽ videat̃ introducta·tñ subtili considratõe maxie imitetur equitati cũ ꝑcipue equũ sit quod publice vtilitati deseruit vel dr q in usucapione vel ꝑscriptõne ex causa ꝛ ꝓ bono publico inducit̃ qñqꝫ rigor contr̃ naturalẽ eqtatem vt dr i glo·i·dis·i·ius autẽ vbi dans qñꝫ ius quod non est iustum vel equũ vt ibi exempla plura· Dr̃ autẽ ius a iustitia· Et aliter sic diffinitur ius· Est ꝑceptũ seu ordinatõ pncipantis seu domi circa subditos quãtũ ad ea que possũt subesse potestati subditorꝫ· Talis autẽ vel est deꝰ ꝛ tũc dicitur ius diuinũ vel est natura tũc aũt dicitur ius naturale vel est homo ꝛ tũc dr ius humanũ qđ regitur duobꝫ vt in pn̄·decreti· Et sic secũdũ triplicẽ gradũ sũmorꝫ distinctũ est triplex ius scilicet ius diuinum quod ẽ ꝑceptum seu ordinatõ diuina ꝛ ius naturale ꝛ ciuile·

¶ Jus naturale est quod est omnibꝫ omni natõi eo quod vbiqꝫ instinctu nature habetur non aliqua constitutõe facta ab homine sed ab ipo nature conditore ut maris ꝛ femie oũctõ liberorꝫ successio scilicet in bonis parentũ vel etiaꝫ ꝑ carnis ꝑ pagatõnẽ non ꝑ hereditatẽ quia illa successio non est naturalis vt est g̃lo·sup v̄bo succesio dif·i·c·ius autẽ vbi ponitur hec diffinitõ puerorꝫ educatõ·omnibꝫ omnium possessio quia iure naturali omnia sunt cõmunia idest cõmunicanda tempore

ne cessitatis · c · sicut · xlvij · dis · ⁊ oim vna libertas acquisitō eoꝝ que in celo terra ⁊ mari capiūtur · glo · dicit · Hec em̄ ⁊ alia que in nullis bonis sūt cedūt occupanti . concedūtur rei deposite vel pecume omo date restitutō violentie p vim repulsio · Nam hec ⁊ si quid huic simile est nūquā inuistū ꝫ naturale equūqꝫ hēt̄ sedz ysi · li · v · c · iiij · Et est tex · totis capitli · Jus aūt aut naturale dis · i · Et ibi vide glo · huis diffinitōis · Item ius naturale est quod in lege ⁊ euāgelio cōtinetur q̄ q̄s iubetur alteri facere qđ sibi vult fieri . Et p̄hibet̄ alteri iferre qđ sibi nolit fieri di · i · in pn̄ · ⁊ · l · dis · ponderet · alias cōsiderz in pn̄ · ⁊ in autē̄ · vt cum de app · cognoscitur · ꝯ · ceterꝝ . c . dilecti de maio · ⁊ obed · vnde qđ tibi ius fieri michi fac qđ nō tibi noli · Sic potes interris vuere iure poli Vel aliter ius naturale dicit̄ vno mō motus ex instictu nature puenies q̄ singla animalia ad aliquid faciendū inducūtur Est em̄ debitū quoddā quod natura cuilibet repn̄tat · Et hoc debitū sedm ysi · cōmune est oīm natōni eo q̄ instinctu vbiqꝫ nature vel naturali conditōne habet̄ ⁊ nō ex constitutōne aliqua facta ab homine · Itē ius naturale dicit̄ instict⁹ nature ex ratōne puenies · Et sedm hoc ius oia dicūtur omīa idest omunicādo vt sup̄ dicitur Item ius omune industria hominum statutū · Item ius naturale dicit̄ equssimū · Item p̄cepta naturalia sunt que i lege ⁊ in euāgelio continētur vt non furtū facies non mechaberis sed qđ tibi ius ⁊c · c · palle · Jus aūt aut naturale i glo · vbi p̄ma descriptō data est sedm motū sensualitatis · Alie aūt sedm motū ratōis · Itez nota q̄ ius naturale sedm · glo · i · instī de iu · naturali gen · ⁊ ciui · potest dici ꝗuor modis · Uno modo ius gentiū instī · de rerum diuis · ꝯ · singulorꝝ · Secūdo ius pactorꝝ · ff · de · pac · l · i · Tertio cis contrariz sez q̄ rescindit pacta vt restitutō miōris ff · de mino · l · i · Quarto p instinctu nature vt quod in lege mosayca vel euangelio cōtinetur . Item ius naturale in quātiō differt ab alijs iuribus sez in origine i dignitate in amplitudine ⁊ sentētie rigore vt declarat glo · i · dis · v · Nam cepit ab exordio naturalis creature ⁊ nullā patit̄ immutatōnē ⁊ ipso oīa omunia sunt · Nec cōt̄ ipsū fit dispensatō sed de alijs iuribus sec⁹ vt ibi ·

Jus ciuile ꝛ inuenit̄ accipi diuſimode vt dis · i · c · Jus naturale ciuile vno mō ē quod quisqꝫ popul⁹ vel queqꝫ ciuitas sibi ꝓpriū diuina hūanaqꝫ causa constituit sedz ysi · li · v · sedo dr̄ ius ciuile lex · xij · tabularꝝ · Tertō dicit̄ quod ex legibus plebiscitis · constitutōibus · senatusconsultis · p̄cipū decretis · vel auctoritate p̄udētiū inuenit̄ · Quarto dicit̄ ius quod non est p̄toriū . Quinto dicit̄ disputatō p̄udentium que fuit facta sub lege · xij · tabularum · Sexto quicquid habem⁹ scriptum de iure · Septimo quicquid iure naturali vel iure gentiū subtēbitur vel quod nō est ius naturale nec gentiū · Et sic capiendo ius canonicū dicit̄ ius ciuile · Et ita sumitur · i · dis · Jus aūt aut naturale vt in glo · i · no · ī · fi · Et quia ita diuſimode ius ciuile inuenit̄ accipi in iure d̄ p̄ma accep tōne habes instī · de iure · na · ꝯ · i · de sed̄a ff de instī · ⁊ iu · l · ius ciuile · ꝯ · hec igit̄ · De tertia ⁊ quinta · ff · de ori · iur̄ · l · ij · ꝯ · disputatō · De quarta · l · ius ciuile palle · ī pn̄ · De sexta · ff · de varijs ⁊ extraor · cogni · l · i · ꝯ · p̄ in de · De septima instī · de vsuca · ī pn̄ vt est glo · iij · ꝯ · Sed ius quidē ciuile instī · de iure · na · gen · ⁊ · ciui · Item ius ciuile dicitur triplicit̄ · Primo ex eo q̄ in vnaquaqꝫ ciuitate seruatur · Et sic dr̄ i genere · Secundo in specie dicit̄ ius p̄priū certe ciuitatis ⁊ sic loquit̄ · ꝯ · alle · instī · Tertō dicit̄ p excellēciā iuris romanorꝝ quādo non exp̄mitur p̄priū nomen ciuitatis ⁊ sic in vsi · Sed ⁊ quotiēs instī · tit · palle · ⁊ sic concor · ꝯ · oīs p̄ncipes cum dicto vsi · in quo · ꝯ dicit̄ q̄ oīs p̄ncipes regunt̄ legibus emulgatis ab imperatore ī vsi · dr̄ q̄ vna quaqꝫ ciuitas iure suo p̄prio utitur ·

Sed ꝑmum intelligitur de generali · secũ dum de ꝑticulari ·

¶ Jus aũt gentiũ ¶ Est sediũ idest hostilium occupatõ mumitõ · bella captiuitates seruitutes ꝑ limimia federa pacis inducie legatoꝝ non vetandoꝝ vel violãdorum religio inubia inter alienigenas ꝓhibita . Et ideo ius gentiũ appellat quia eo oĩs fere gentes vtũtur · c · ius gentium · i · dis

¶ Jus aureoꝝ annuloꝝ ¶ Scõm quosdã dicit quod olim liberti annulos aureos ferre non poterãt · Hz scõm azo ẽ ꝑiũ legiũ quod concedebat libertis in signuz semiplenẽ ingenuitatis . Vuiebãt em vt ingenui ꝛ moriebant vt liberti ·

¶ Jus militare ¶ Est belli inferẽdi solẽpnitas · federis faciendi nexus signo dato egressio in hostes ꝛ pugne omissio . Jtez signo dato receptõ · Jtem flagicij militaris disciplina si locꝰ defert · Et scõm canones qui fugit in bello publico infamis est vj · q · i · infames · Et scõm leges capite puniũtur · ff · de · re · mili · l · cause · ꝯ · que in acie · Jtem stipendioꝝ modꝰ · dignitatum gradꝰ · ꝑmioꝝ honoꝝ veluti tali coꝛona vel toꝛques datur · Jtem ꝑdo diuisio ꝓ ꝑsonaꝝ qualitatibꝫ ꝛ laboꝛibꝫ iusta distributõ ꝛ ꝑncipis poꝛtõ vt · dis · i · Jus militare · Et scõm ysi · l · v · c · x · Et ergo non oĩa que capiũtur in bello sunt ꝑncipis quia dicitur hic ꝑncipis poꝛtõ · ꝯ ipe tenetur ea diuidere scõm numerũ seu naturã ꝑsoraꝝ · Sic etiã rex cuiꝰ sũt oĩa xxiij · q · v · dicit ·

¶ Jus poscendi ¶ Est ex habitatõne domicilij ꝛ oĩũitatis ·

¶ Jus patronatꝰ ¶ Est auctoꝛitas siue potestas quã patronꝰ habet in libertum: Aliter scõm goff · est auctoꝛitas siue potestas puenẽs ex bñficijs ante consecꝯ ecclesie collatis · Et puenit ex tribꝫ secꝫ fũdatõne · dotatõne · ꝛ edificatõne · vel sola collatõe vt · xvj · q · vij · filijs · Et · c · ꝙcũqꝫ xviij · q · ij · abbates vñ patronũ faciũt dos edificatõ fundꝰ . Competit autẽ patrono aliquid honoꝛis vt si ecclesia non fuerit collegiata ꝑnet · Sed si fuerit collegiata tunc non electõi ꝑlati faciende sed iaz facte honestiꝰ patroni postuletur assensus Nec ex spẽali concessione obtineat vt pãtes suas interponere debeat electõi tractãde · c · nobis de iu · patro · Jtem hẽt aliquid honoꝛis quia ꝓus in ꝓcessione incedit vt · xvj · q · vij · pie mentis · Habet aliud oneris quia tenetur defẽdere ecclesiaz ab oĩbꝫ oppꝛessionibꝫ vt · xvj · q · vij · filius · Et hẽt aliud vtilitatis quia si migt alias vergat ad inopiã alendꝰ est de bois ecclesie vt · c · filijs ꝑalle · ꝛ · c · quicunqꝫ Vnd patrono dẽtur honoꝛ oĩs vtilitatꝫ ꝙ · ꝓsentet ꝑsit defendat alatur ꝛ egenus · Potest etiam patronꝰ ꝑter egestatem aliquos reddituꝰ moderatos habere ab ecclesia cuiꝰ patronꝰ existit · sine ꝑsentatõne institui non debet in ea ecclesia q̃ patronũ habet · Et si spꝛetis patronis ꝭ factum fuerit scõm rigoꝛẽ iuris institutio est recitãda · e · ti · c · illud vel irrita nũcianda · Et ad instituẽtis verecũdiã instituti ãmouendꝰ est · Et aliꝰ quẽ patronꝰ dignũ elegerit oꝛdinãdus vt · xvj · q · vij · decreuimꝰ · Sed si layeus ꝑntat vnum ꝛ postea varietur aliuꝫ ꝑntando videtur a ꝓmo discedere posteioꝛẽ ꝑntãdo ff · d ꝓcurn · l · sicut · ꝯ · ulti · Et tunc videtur arbitꝛo episcopi relinquẽdũ ꝙs eoꝝ alteri ꝑferatur · ij · dis · c · ecclesia vide · c · Quod autẽ de iure patro · vbi d hec ꝛ · c · Cum aũt advocatꝰ · Jtem ius patronatꝰ q̃ꝙ aduocatõ q̃ꝙ ꝛicedominatꝰ vel custodia vel guardia vel ius est frequẽtatõnis vel ꝓcessionis · ꝛ q̃ꝙ gratia vt in · glo · i · c · qꝛelici de iure patro · Et scõm goff · in · sũ · eti · vbi ponit supradicta · Et no · q ius patronatus non ꝓdit quis ꝓ dampnatõnez vel confiscatõnem iudicis secularis glo · est in ꝟbo subiecte · ꝯ · rursus in fi · c · pastoralis in cle · de re iudi · Et est nota dignũ Vnde vbi fit cõfiscatõ bonoꝝ nõ cõfiscat ius quod nõ trãsit ad hꝛedes extraneos sed tantũ ad filios · l · i · ꝛ ibi glo · C · d bo

liberis · Ido non confiscatur ius patronatus liberto⁊ vel emphitheosis ecclīastica vel feudū vt ibi scḋm bal. ⁊ m · l · Nui se patris · C · vnde liberi · Item pn̄tat⁹ ab eo qui ius pn̄tandi hēt ⁊ ydone⁹ non admissus a p̄lato si patron⁹ non variet hēt ius in re · Et potest agere contra institutum a nemie vel a falso patrono pn̄tatū de re iudi · cum bertoldus ⁊ · c · decernim⁹ · xvj · q · vij · Sbi aūt ver⁹ patron⁹ variat p̄mus pn̄tat⁹ non hēt ius ad agēdū conr̄ scḋz p̄sentatū ⁊ institutum ꝫ potest agere conr̄ p̄latum qui eum pn̄tatum ⁊ ydoneū mali cioſe non admisit differendo instituere ⁊ difficultates ingerēdo vt p̄iudicat ei in beneficiō competēti iuxta · c · pastoralis · e · t Itē ius patronat⁹ transferr̄ in aliū g̃tuito titl'o cū sit spūali ānexū n̄ cū vmūsitate transeat vt · c · cum seculū · e · ti · vnde iura patronat⁹ transire facit nou⁹ hęres Res p̄mutata donatō vēditōqz · Item plerūqz hoc nomē ecclesie p̄ iure patronat⁹ suppo nit · xvj · q · vlti · Sbi plēs xv · q · iij · nemi · et c · i · de iure patro · Et ergo si quis vtatur tali simplicitate vbo⁊ dono tibi ecclesiam vel concedo intelligit̄ donare ius patronat⁹ quod habet in ea · c · qḋ aūt · e · ti

¶ Ius publicum ¶ constat in sacris sacerdotibꝰ ⁊ magistratibꝰ scḋz ysi · l · v · ff · e · ti l · i · ¶ · publicū · Et · i · dis · c · ius publicū vbi glo · dicit · Nui ledit sacerdotes vel res sacras ab oīibꝰ tanquā p̄ publico crimine accusari potest ij · q · i · ī p̄mis · Vel sic ius publicum est quod g̃aliter alias p̄cipaliter ad publicam deseruit vel spectat vtilitatē veluti ne ī portis vel muris ciuitatis et alijs sacris iudicibus vel sacerdotibus vel magistratibus aliquid committat̄ vl' inferatur ·

¶ Ius priuatum ¶ Dicit̄ quod specialiter ad singularē vtilitatē p̄tinet · Secūdario tamē etiā ad rēpublicā vt in pactis ⁊ cōuentōnibꝰ mutuis p̄uatoꝝ specialiter mixtis conspicitur inst̄i · de iustitia ⁊ iu · ¶ · ij ·

¶ Ius reipublice ¶ Scilicet alteri⁹ quā romanoꝝ quod est ius ciuuslibet ciuitatis indubitanter scḋm oīes quia ciuitates regulariter vtuntur iure p̄uatoꝝ vt ff de v̄ · signi · l · cum qui ⁊ · C · e · ti · in rubrica et · l · i · in glo · i · li · xj ·

¶ Ius q̃li naturale ¶ est quod dominus vel patronus hēt in seruum vel libertum

¶ Ius quiritum ¶ Dicitur a quirino · i · a romulo Et est p̄prie romanoꝝ quia nulli tenent hoc ius nisi quirites idest romani scḋm ysi · li · v · et hinc · ⁊ · l · ius quiritum · ¶ · Sunt ⁊ autē talia · C · de legit hęre agitur em̄ in eo de legittimis hęredibꝰ · de tutelis · de curatōribꝰ · de usucapionibus Constat autē ius quiritū ex legibꝰ ⁊ plebiscitis ⁊ senatusconsultis constitutōnibꝰ p̄cipū edictis senatoꝝ ⁊ responsis prudentum · Vel scḋm ysi · ibidē · ⁊ · dis · ij · in p̄n · vbi de speciebꝰ romani iuris de quibꝰ oīibꝰ videlicet lex plebiscitū senatusconsultum p̄toꝝ edicta responsa prudentum cē · que sint requirre loco suo ⁊ inst̄i · de iu na · gen · ⁊ ciui · ¶ · constat in sequēti · vbi ḥ ius apud romanos tantū repitur · dis · i ius quiritum · Et dicūtur romani omnes qui romano imperio subsūt put dicitur p prium romanoꝝ est habere filios in potestate · Et etiā gentiles sunt sub romano imperio · Nam impator est princeps totius mūdi vt ibi · glo ·

¶ Ius sibi facere vel dicere ¶ Est aliqḋ facere quod manifeste spectat ad iudicis officiū scilicet q̃ a iudice faciendū sit veluti quis rē sua p̄pria rapuit auctoritate putans sibi hoc licere in iure cōfitet̄ se hoc fecisse · De quo queritur vtroqz casu ipse facit vnde debet sustinere contrariaz sentētiaz ut p debito q̃ teneris alicui · Is pignus tuū capit te inuito ius quod sibi iure cōpetebat amittit

¶ Ius habere in re ¶ Et ius hr̄e in rē sūt diuersa de concess · p̄bēn li · vj · c · fi · ⁊ clevnica de sequestra · posse · v̄ · ⁊ michi lomi⁹

¶ Ius p̄toriū ¶ Est quod p̄tores induxerunt adimendi supplendi vel corrigendi iuris ciuilis gratia vt · ff · de · iusti · ⁊ · iu · l · ius aūt · Hoc etiā ius honorariū dicit̄

quia qui honores gerunt sez magistratus auctoritatē huic iuri dederūt vt · insti · de iur̄ · na · gen · ⁊ ciui · §· ptoris qz edicta ·

¶ Jus succedēdi hēt hēres · Jtē patronus in bonis liberti ·

¶ Jus vsutum ¶ Dicūtur plstigia vesti=gia siue captones vbox quibo obumbrā=tur delicta · Et dicebātur vsuta sedm azo quia quis repellebaē ab actone p quas dā versucias idest machinatones vbox · Vel sedm martinū dicitur vsutum ad explū vestimeti qñ est illud intus qđ debet esse extra ⁊c̄ · Sic etiā erat vsutum ius q̄ ill' quod erat puniēdum absoluebaē · Et qđ erat absoluēdum puniebaē ·

¶ Juris auspitiū idest exordiū litis vt in · c · pastoralis de · cau · pos · ⁊ · C · de excep · l · penulti · ⁊ de codicill' · l · vltia · j · R°

¶ Juris pcepta ¶ Tria sunt sez honeste viuere · alterū nō ledere · ⁊ ius suū vnicui qz tribuere · insti · de iusti · ⁊ iuris · §· iuris pcepta ⁊ concordat · c · cum deuotissimaz xij · q · ij · vbi dicitur q̄ sūmum bonū i ēris est iusticiā colere ⁊ vnicuiqz ⁊c̄ · Sed q̄ritur vtrz seipsū quis ledere possit · Et uidetur q̄ sic quia quod d vno conceditur de altero negaē ⁊ econtra · xxv · dis · Qualis · xv · q · iij · ex eo · ff · d iudi · l · cum pretor · ff · de condi · ⁊ demon · l · cum ita legatum · ⁊ glo · in · c · nonne de p̄sump · Sz h dicitur alterū non ledere · g̃ uidēē permissum seipsū ledere · facit ad h̄ lex ⁊ si dāpnum · §· si pater · ff · de peculio . Et sic uidetur q̄ clericus se vulnerās animo irato n̄ sit excōmūicat̄. Cuius contrariū tenent docto · p · l · oīe delictū · §· ⁊ si se · ff : de re · mili · Et uidetur ex alio q̄ non p̄mittitur militi armate milicie vt man̄ violentas i seipsū immittat · g̃ nec militi spūali · Etiaz nullus est domin̄ suoz membroz · l · lib̄ homo · ff · ad · l · acquilia . Solutō dicit io fabri q̄ quis ledēs seipsū non incidit in canonem · Si quis suadēte ⁊c̄ · xvij · q · iij · q̄ ille loquitur ubi alius est agens ⁊ alius paciens . Et sic credit talem non esse excōmunicatū sed alias grauit puniēdum.

Sed opinio doct · dicens contrariū est verioz sez quod talis sit excōmunicat̄ · Jdē tenet io · an · in · c · cum cōtigat de sen · ex. Etiam mutilans seipsū est irregularis sic̄ mutilans alium · c · j · de homi · Et si p̄hibitum est nē quis alium ledat multo fōtiz ne seipsū quia caritas incipit a seipso · c · n̄ specialis de vsu pal · de pe · dis · iij · q̄ nlt ⁊ c · si nō licz · xv · q · v ·

¶ Jus canonicum ¶ Diuiditur in decretum ⁊ decretales quaz volumen dicitur extrauagās in quinqz libris maxime respectu iuris ciuilis · Quoz librozz materia hijs habeē vbi . Pars prioz officia cre at ecclesieqz mistros · Altera dat testes ⁊ cetera iuditōz · Tertia de rebo ⁊ uita p sbiteroz . Dans thorū quarta mulierum qui docet ea · Ultima de uicijs ⁊ penis tectat eorum · Vel in vno vsu · Judex iudicium cler̄ sponsalia crimē · Quilibet autē liber habet plures rubricas siue titulos in quibo p̄mittitur materia in generali de q̄ tractatur in capitulis sequētibo in spēali Sub qualibet aūt rubrica sūt vnum aut plura capitula que dicūtur decētales vel constitutōnes · Et aliqñ in capitulis sunt · §· vnde quādo allegabis aliquid ex decretalibus non allegabis librū sed titulum ⁊ capitulū in eodē · Et si sit capitulū longū dices · c · tali circa pncipiū medium vel finē Vel si sint in capitulis pagnaphi allegabis tali · c · §· i · vel · ij · Et post compositōnes quinqz librozz dictozz p magistrum Reymundū capellanū gregorij pape · ix · circa annū domi · M · cc · xxxj elapsis multis annis videlicet anno a natiuitate vel incarnatōnis domi · M · cc · lxxxxviij · nonas marcij pontificis bonifacij · viij · anno · iiij · compilat̄ est liber sext̄. Non quidē sext̄ cum alijs quinqz pcialibus p̄dictis in vno volumīe · Sed liber specialis continens etiam quinqz ptes ⁊ supplētes defectus casuum emergētium in libris decretalium non comphensoz · Deinde clementine constitutōnes a clemente papa · v · sub anno domi · M · ccc · xj · in cōcilio viēnēsi

quod sex mensibꝫ tātum duraūit cōcepte et edite sunt licet idem clemens morte p̄ uentꝰ ad publicum non p̄duxerit· Sed io·papa·xxij· deposſt compleuit correxit mutauit ⁊ executōm dem̄dauit· Et fuerunt p̄mulgate anno dom̄i·M·ccc·xxvj iiij· kalendas nouēbris De hoc vide glo· im̄ plemio cle· sup vbo nouēbris · Et vbo pontificatꝰ. Et dicit·ioh̄·an·q̄ iste liber non debet allegari septimꝰ sed debet intitulari·clementine sez constitutōnes a clemēte·v· Sed decretum quod magister ḡtianus circa ānum dom̄i·M·c·⁊·ix·compilauit diuiditur in tres p̄tes. Prima dicitur distinctiones quia est distincta p̄r centū ⁊ vnā p̄tes quaꝝ quelibet hēt vnū vel plures canones que vlterius subdiuidūtur in pagraphos ⁊ vsiculos · Sed secūda ps decreti nom̄iatur cause qz cōtinet in se·xxxvj·causas a quibꝫ nomē accipit que vlteriꝰ subdiuidūtur in questiones·Et hec in canones ·quī vltra in pag̃phos ⁊ vsiculos subdiuidi possūt· Tractatꝰ aūt de penitētia īponit̄ i causa·xxxiij in·q·iij·Et habet·vij·distinctōnes quarum quelibet canones plures cum pagraphis ⁊ vsiculis suis· Tertia ⁊ vltima ps decreti nuncupatur de consecratōne · Et habet sub se quinq̄ distinctōnes cū canonibus vel capitulis pagraphis vl' vsiculis Vnde decretum dat centū distinctōnes et vnam· Triginta causas ⁊ sex addit tibi mixtas· Distinguit septē penitentia· cōsecrat quinq̄· Auctorē quaꝝ tibi declaro gracianū · Et in dictis quatuor libris satis patet modꝰ allegandi qui in fundamentis alumpnoꝝ iuris p̄mi cōsueuit q̄ re ℏ supsedeo·

¶ Jus vero ciuile ¶ Diuiditur i quatuō libros p̄ncipales sez·ff·C·insti·⁊ autē· Quibus additur collatio decima seu liber feudorum · Primꝰ ergo liber iuris ciuil' est·ff·qui continet leges ⁊ statuta romanorum · Et diuiditur in tres libros p̄ncipales sez·ff·vetus quod habet libros p̄ciales·xxiiij·inf̄ortiatū quod habet libros p̄ciales·xiiij·⁊·ff·nouum quod habet libros p̄ciales·xij· Quibꝫ cōnumeratis erit liber p̄ciales quinq̄ginta·ff·veteris inforciati ⁊·ff·noui · Et vocatur·ff·etiam p̄a decta vel liber pandectaꝝ vide sup̄ de·d· Secundus liber iuris ciuilis vocatur Codex qui continet statuta sanctiones ⁊ p̄cepta imp̄atoris. Et fuerunt tempe iustiniani imp̄atoris tres· C·sez Codex gregorian? Hermogenian? ⁊ Theodosian? de quibꝫ·C·extrauagātibꝫ diuum iustinianum aīm̄ suum ad imp̄iales constitutōnes dirigēs vnum · C·fieri fecit quem suo felici nomine intitulauit · Codicē iustiniani vt in rubrica p̄hemio · C · Et diuiditur iste liber in·xij·libros p̄tiales Quorum nouem p̄mos doctores legere solēt· Sed vltimi tres qui lōge post p̄mos nouem compositi sunt raro legi consueuērt In quorum allegatōnibꝫ hoc est speciale q̄ ad ti·⁊ ad·l·cum·§·additur numerus libri videlicet lib·xij·xj·⁊c̄ vt·C·de manu·⁊·muli·l·Et ceteri·li·xj·Et·C·de dignita·l·si vt p̄ponis·li·xij· Tertiꝰ liber p̄incipalis dicitur autēticum vel autentiꝝ· Et sunt quedā excerpta q̄si p̄dictorum librorꝫ sūmula · Et diuiditur iste lib̄ in·ix·collatōnes· Quaꝝ quelibet subdiuiditur in titulos ⁊ tituli non in leges ℏ in pagraphos · Et differūt autēticū ⁊ autentica quia autenticū volumē est p̄r se· Sed autentica est lex vna vel·§·incorporatꝰ·li·Codicis ⁊ antiquo iure suprad dictus. Et allegat̄ sic·C·de epiſ·⁊ cle·autenti·gn̄aliter·C·de sacrosanc·eccle·autica multomagis Sed in autēticō simpliciter allegatur titulus ⁊·§·vt in autēticō vt iudices sine q̄ suff·§·tali·sufficit· vel tali· Item·x·collatō intitulat̄ liber Feudorum Et habet duos libros partiales q̄rum quilibet subdiuiditur in ti·⁊ insti·in·e·⁊·§·. Quartꝰ liber p̄ncipalis legū dicitur institutōes vel institutа · Et ille diuiditur in quatuor libros partiales· Et est introductoriꝰ in ius ciuile ⁊ canonicum maxime quo ad declarationem terminorū

m vtroq; iure vsitatorꝝ qui tagy hostium in domū pbet introitū in sapiētiā iuris · Quare consulitur oībꝫ quasi modo genitis iuris alumpnis lac iuris concupiscentibus p̄ institutōnem documēta sua p̄moꝛdialia capescere nutrimēta vt tali doctrina p̄mit⁹ informati securi⁹ mereātur inhærere sanctōni iustiniani impatoris xp̄ianissimi · Nulli⁹ ergo p̄sumptuose sine instituto nū doctrina iuris maxime ciuilis sublimitates temptet ascēdere ne coꝛonat ex alto qui satagit volare sine pennis . Et ꝫ de nomibus diuisionibusq; libꝛoꝝ p̄cipalū iuris vtriusq; sufficiāt · Quoꝝ modum allegandi in singulis cum exemplis suis inde in fundamēto iuris · Et nota q iuis e iule triplicit se habet ad ius naturale ꝛ tres opatōnes circa ipsū ꝛ eius materiam exercet · Aliter tamē ꝛ aliter · Nam ius ciuile p̄mo addit supnaturale determinatōni p congruos modos vt est iudere in delictis. Verbi gracia Jus naturale ꝛ ei⁹ rectitudo dictat delicta puniri instī · ꝺ obli · que ex delic · nas · in · pn̄ · ff · de furtis · li · Et ita oīa p̄cepta decalogi sunt a iure naturali super illis p̄cipijs fundata que ponit iurisconsul⁹ de iust̄ · ꝛ : iu · ff · e · ti · l · iusticia · §· i · Et in phemio decretaliū scilz honeste viuere · alterū non ledere · ius suū cuiq; tribuere · Secundo rectitudo naturalis vlt nemi subtrahi quod suum est · Et ius legale distinguit actus ab illa rectitudine deriuātes scz actum furādi · fenerādi · rapiendi · ꝛc̄ · Et vltra hoc ostendit quomodo vnus illoꝝ actuū plus deuiet a rectitudine nature · Et sedm illud maioꝛes siue minoꝛes penas statuit · Tercio declarat · Nam iure naturali rectū est neminē cum alteri⁹ iniuria vl detrimento locupletari . Non tamen habet de eodem iur̄ si sit possibilis euent⁹ in quo quis locupletari posset cum alteri⁹ iactura sine tamē ei⁹ iniuria sicut in p̄scriptōnibꝫ ꝛ in vsucapionibꝫ · De ista triplici opatōne loquit · l · ius ciuile · ff · de iusticia ꝛ iur̄ ·

¶ Justum est ¶ Quod ex p̄cepto vl sup̄rioris ordinatōne alicui concessū ē · Et sic iustū est illud qd ordinat iure · l · iuste · ff · de acqui · pos. Sed iusticia est habitus seu vtus supioris ad p̄cipiendū hoīnū subditoꝝ · Quare ꝛc̄ ·

¶ Kalende sūt ¶ Certi dies mēsiū a calon grece qd est voco latine vt notat in · l · qui ante kalendas et in · l · qui eū · ff · de ver obli · quia p̄missio talis · Promitto añ kalendas dupliciter accipi potest scz ante inceptas ꝛ ante finitas · Et in dubio interp tatō debet fieri contra stipulatorē · l · verebus · ff · de pac · l · quicq̄d astringēde · ff · de ver · obli · Ergo p inde est ac si p̄misisset ante kalendas finitas · Et tūc bene sequitur · quicq̄d p̄misit añ kalendas sit illi similis qui p̄misit kalendis · Et allegātur isti · tex · cū ratōne p̄missa in argumentuꝫ ad testes concordandos · quoꝝ aliqui debent ante guerram alij post vt qui dixer̄t post intelligātur post inceptā ꝛ qui añ intelligantur ante guerram finitam · Et hoc fuit dictū angeli ꝛ ymmole in · l · Si qs pemptorie sup p̄ma · glo · Et doct · l · ij · §· penulti · ꝛ · l · iij · §· cum quid · ff · si · cer · pt per · bar · in · l · i · C · de vsufruc · l · insulam · §· penulti · ff · solut · mater · per · Jaco · buco · in · l · Sed ꝛ si possessiom · §· Item si iumuero · ff · de iur̄ur̄ · ymmola in · l · in stipulantem · §· i · ff · de · ver · obli · Innocē · in · c · cum contingit de offi · dele · in · c · cuz tu · ꝛ glo · magistralis · in · c · In nostra d testi · Et aliqui dixer̄t q testes tles ido concordantur ne puniantur de falso non vt probent vt per doct · in legibꝫ allega · Alij dicunt q concordantur vt probent vt per glo · in dicto · c · Cum tu · Sunt ergo kalende p̄ma dies in quolibet mense · Etiā dicte a colon quia antiqui colebant p̄mum diem mēsis ꝛ sic dicūtur quasi colendi . Vel dicuntur a vbo greco calo id est voco quia romani habebant p̄cones

quos ꝑma die mensis mittebant ꝑ terram dicentes. Vocat vos senator ad nūdinas preparate vos. De hoc est glo. notabil' in. l. Cum bisextus. ff. de. ver. sign. que etiam declarat nonas et ydus de q̄bꝰ inde in fine. primi hꝑi computi chyrometralis et in alijs.

Abra Sunt ymagines que distillant aquam salientem scilicet aque et fistule q̄ saliēt ibꝰ pingūt.

Lanio omis Est macellarius vel becariꝰ a laniando sic dictus quia dilaniat et dilacerat animalia et per frusta carnes incidit et vendit. Vel est ille qui lanam separat a corijs bestiarum et exuit siue scoriat bestias. Et sic dicitur a lanistō secundum glo. in. l. cū de lanionis. ff. de fun. instrue et instru. lega.

Lata culpa Est nō intelligere quod omnes bene intelligunt et non facere qđ omnes faciunt vel maior pars vel id facere quod nulli vel pauci faciunt. ff. de ver signi. l. late.

Leuis culpa Vt in. §. ꝓterea q̄ more. conꝰbi. ob. insti.

Leuissima culpa Non est preuidere quod sapientissimus preuidisset vt possui rem in capsa et cum claue clausa et credebam esse clausam claue ammota non ꝑbans an esset clausa. Et de illa et similiter de leui depositarius non obligatur si res deposita perderetur nisi partes sic conuenerint. Sed de lata culpa semper tenebit. Et etiam est lata culpa nescire iura ciuilia. l. leges. C. de. legibus. vbi casus ad litteram quia omnes debent scire iura ciuilia. Non ergo excusatur dicens. Nesciebam quod lex prohibebat. Etiam in maleficijs ignorantia crassissima et negligentia maxima lata culpa est que dolo comparatur. Sed casus fortuitus est impedimentum rei euētus qui nullo hominū remedio preuideri potest vt. C. de pigno. accio l. q̄ fortuitis et insti. e. ti. §. Item is cui vis supra culpa.

Latitare est se malitiose occultare animo fraudandi creditores suos agere volentes. ff. qui. causis. in possess. ea. l. fulcim. §. Quid sit latitare. et habet in glo. c. Consultatōmbus. ij. de offi. dele.

Latim sunt Vel dicebātur olim quidam qui ita erant a domis manumissivi erant in uita liberi et gauderent plenaria libertate in bonis suis sed in morte seruierant quare post obitum eorum non poterant succedere parentibus et ergo bona eorum tanquam seruorum ad dominos deuolueb̄atur. Et heredes eorum nichil p̄ mortem eorum consequebantur. Sed cōtrariam habent conditionem dediticij vt supra dictum est de littera. d. et. in desuetudinem abierunt quia pessima conditio erat. Vnde insti. de liberti. versus Vita latini gaudent dediticij morte.

Larue Sunt deformatōnes hoīm ꝓter appositōnē colorꝰis.

Laudum Est sententia arbitri. et laudare est sententiam arbitralem ferre. Item laudare debet arbiter in loco vbi compromissum est factum. Alias non valet laudum. le. Spi cum dies. §. Si arbiter. ff. de. arbi: Sed quomodo locus accipiat dicit ludouicus de roma quod pro ciuitate et allegat specula. singulariter in. ti. de arbi. v. Item queritur an stricte et. §. seq̄tur. Item laudum arbitrorum non potest rescindi pretextu instrumentorum de nouo repertorum si equipas arbitramentum transactioni. Si autem vis equipare reductioni appellatōnis tunc posset sicut in appellatōne in qua non probatur probabo dicit Fredericus de senis in consilio. cc. xxxvij. quod incipit petrus testatur.

Luxuria nota archidya. de consue. ci. fi. in. vj.

¶ Legatus est ille cui certa patria vel puincia cōmittitur gubernanda vt in c. Nouit de app. Potest etiaz dici legat⁹ q̄ cunqz ab aliq̄ ad aliquos est missus. Aliter legatos dicim⁹ eosdez quos aduocatos vel patronos causaz qui in forensibz negocijs p̄emittētibz litigantibz suum p̄bent patrocinīū. Et nota q̄ tria sūt genera legatorz quida ꝺ latere domī pape mittuntur vt cardinales quos appellāt frēs Et tales possunt absoluere homies sue t alteri⁹ puincie in puincia et extra t equiparantur p consulibz. Alij sunt non de latere sed datiui. Illi simpliciter in legatōnem mittūtur vt p̄lati qui tantū absoluūt puinciales t in prouincia non extra constitutos. Et equiparantur p̄sidibz puinciaz. Tertij sunt natiui qui suaz ecclesiarum p̄textu legatōne fungunt vt archiep̄us cantuariensis. de quo in c. i. de offi. dele. no. li. vj. Et tales sunt quatuor sez archiepiscop⁹ eboracens. Cantuarien. Remēsis t pisanus vt. no. in. alle. c. i. e. ti. li. vj. alle. Et legat⁹ p lras de sua legatōne fidem facere debz si exigatur vt. C. ꝺ mā da. pñci. l. vnica. Et ei⁹ uice fungitur a quo destinatur t uicem alteri⁹ gerit quare honorādus est sicut ille cui⁹ uicem gerit. lxxxix. dis. c. vlti. v̄ dicit q̄ dyacon⁹ non debet sedere ante p̄sbiterz nisi locū habuerit sui patriarche tūc em̄ sicut illi⁹ locum tenens honorabitur vt. lxxxiiij. dis c. i. Item legatus gñalis potest cognoscere p simplicem querelā t p appellatōez de causis subditorz suffraganeorz suorum vt no. in. glo. cause illorz. c. i. e. ti. Et legatus a latere oferre potest ecclesias vacantes si est cardinalis alias nō vt no. c. i. e. ti. li. vj.

¶ Legatus peonsulis Est cui peonsul post⁹ puincia ingressus mādat iurisdictōnem determinatā t assignatā aut quādoqz in itinere moram passus vel necessariam trahēs vt in. l. aliqn. ff. ꝺ offi. peō sul. t lega.

¶ Legatum est donatō quedā Ex testamento a testatorze relicta insti. de lega. §. i et. ff. de lega. ij. l. legatū. Vel est deliba tio hereditatis qua testator ex eo q̄ vnius sum heredis foret alicui collatum quidve lit vt in. l. legatū. ff. de lega. i. Et relinq̄ tur legatum non vt heredi ꝟ cui placet vt dicendo hoc illi delego vel relinquo. i. dandum dispono. Vigebat autē legatuz olim pluribz modis quādoqz p vēdicatōz hijs vbis ille ammodo vēdicat a me illam rem sibi vt suam vt dicat suam esse t petat vt suam. Quādoqz p dampnatōz hijs vbis heres meus dampnat⁹ esto idest obligatus esto hoc illi dare. Quādoqz sedm quos dā legat⁹ p condempnatōnē q̄n a testatorze aliquid relinquit⁹ in penaz t in dāpnum heredis hoc modo. Si heres meus ticiam duxerit in vxorē in dampnū suū et penam centum lego. Quādoqz ingebat legatum p vbum sinendi hijs vbis sino illi hanc rem idest p̄mitto illum habere. si vbres apud illum esset apt⁹ esset hic modus legandi vt sineret eum habere quod apud eum tūc esset. Quādoqz p p̄ceptatōnem sez cum duos vel plures heredes instituit t alteri eorz p̄legauerit aliquid ad huc idez p̄ceptaret t p̄alijs hāret. Et nota q̄ legatum regulariē traditur ab here de. Et fideicōmissum fere idem est quod legatū. Sed ē dictū fideicōmissū ido quia olim pendebat ex fide hereduz. Sez mō q̄d nuris est in vno idē t alio.

¶ Legatari⁹ est Cui aliquid legatū ē et q̄ legatum accipit. Et talis potest esse testis in testamēto vt insti. de testa. ord. §. legatarijs. Sic etiam fideicōmissari⁹ vt ibi dicitur.

¶ Legare est Q̄ Vltima voluntate testatoris de singulis rebus disponere t legatum ab herede p̄standū alicui relinquere Etiam legare alia significatōe est mittere et sic inde dicit⁹ legat⁹ idest missus. ꝟ dū significat relinquere venit inde legatum. Et legare oms possūt qui testamētum facere possūt. t legari potest omnibz illis q̄ possūt heredes instituī. Sic legari potest

res testatoris ⁊ heredis · etiam res extra nee psone. Et sic q̄nq̄ testator sciebat rē alienā esse. Et tūc debet rem illam emere a domio ⁊ tradere legatario · Et si domi⁹ vendere noluerit debet heres legatario tra dere estimatōem · Item possūt legari fru ctus futuri · Item iura actōnes ⁊ seruitutes sed non res que non est in rerū natura ut ypothecaur⁹ · Et ea de quibo nō est cōmerciū vt forū romanū basilica vel templa ⁊ que publico vsui destinata sunt Item potest legatū relinqui quibuscunq̄ vbis aptis tamē ⁊ vdoneis vt si dicat testator lego dare iubeo impo mādo p̄cipio ⁊ sic de alijs · Item relinqui potest legatum in re in diem ⁊ sup conditōne · Et po test testator hmōi legatis apponere condi tōnem quā voluerit · quia heredis institutio est caput ⁊ fundamētū testamēti · Et quia sine heredū institutōne non valet te stamētum · Ideo multū int̄est tabellionuz de herede considerare ⁊ inquirere · secō de hereditatis diuisione · tertō qui possunt ⁊ debent instituī · Quarto quomodo ⁊ qua liť fiat heredū institutō ·

¶ Legittime ptes heredū hijs vsibo cō tinentur · Quatuor aut infra dant natis iura trientem · Semissem vo dant natis quinq̄ vel vltra · Arbitriū sequit substantia certa patris · Quarta tibi satis ē si sis extraneus heres · Tunc trebellais eum red dere cuncta rogaris · Tūc dfalcaris eum p legata grauaris ·

¶ Legittimū dicit Sex modis · Primo quod non est phibitū · Et sic p abnegatō nē phibiti vt successio de legittima · Secūdo strictius quicquid est pmissū nō p abnegatōnem phibiti sed p positōnē liciti Tertō in positiuo digniori sez a iure ciuili concessū capiendo ius ciuile largissime pro ptorio ⁊ oīibo pātibo iuris ciuilis · Quarto concessū a iure ciuili restringēdo vt non cōphendat ptorium · Sed omnes alias ptes sez senatusconsulta principum placita ⁊ responsa prudentū · Quinto adhuc plus restringēdo ius ciuile solū p legē xij · tabulaz · Sexto maxime restrigēdo solū p lege · xij · tabulaz · exclus responsis prudētum ⁊ edictis ptorū ita notatur in · l · vnica · C · quando non pe · par · petit act · h̄ catho sacer⁹ ·

¶ Leno est qui ¶ pcium p̄ compato stu pro accipit vel dampnatā de adulterio duxit vel qui eam adulterio subicit vel adulterum se facit vel questū de adulterio vxoris accipit vel q̄ mancipia questiaria habz sez qui taberne vel alicui negociatōi pro ponit meretrices vt plus lucretur · Et h̄ est infamis vel qui vxorem deprehensam in adulterio in matrimonio retinuit vt · C ad · l · iuliam de adult · l · crimen lenocinij · Et in · glo · de multis modis lenocinij con cordantie · allegat · C · de spect̄a · sen · ⁊ le nom · l · i · §. lenones · li · xj ·

¶ Letamen Est sterquilinū a letando dictū q⁹ letas facit segetes ·

¶ Letale Idem est quod mortiferū · vñ dicitur de aliquo vulnerato ad mortez qđ letale vlnus habet · Et venit a letū · idest mors · vñ Voleti leti causa fuere mei ·

¶ Lex est constitutō ppli qua maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxert secōm ysi · li · v · ⁊ · dis · i · lex est · Et dic glo q⁹ olim popul⁹ statuit leges · Sed hodie trāstulit hanc potestatē in impatorem in sti · de iu · na · gen · ⁊ · ciui · §. Sed q⁹ p̄rincipi · Vel alit lex est species iuris ⁊ pmit quādoq̄ stricte sez p eo quod popul⁹ romanus senatorio magistratu int̄rogāteve luti consule constituebat insti de iure na · gen · ⁊ ciui · §. constat autē · Naz consul est qui senator erat ⁊ populuz consulebat an eis placeret ita statui · ⁊ popul⁹ respōdebat ita · Et etiam sic diffinitur · Lex est cō mune p̄ceptū virorū prudentū consultatio · delictorū que sponte vel ignorant̄ contrahūtur coherto · cōmūis reipublice spō sio · ff · de · legi · l · i · Quādoq̄ ponitur lāge pro oīi rationabili statuto · Vñ etiā dicitur lex est sanctio sancta iubens · honesta prohibens contraria que sumitur ex lege greca · ff · de legibus ⁊ senatusconsultis ·

Lex etiam quādoqz dicitur cōsuetudo·i. q·i·c·ij· Quādoqz ratō·i·dis·cōsuetudo Quādoqz ius scriptū siue cōstitutō qcūqz quādoqz constitutō ciuilis tātum Et q̄lis debeat esse lex habet m·c·erit·iij·dis·p dicitur. Erit aūt lex honesta iusta possibilis sēm naturam ꝛ patrie cōsuetudmē loco tempeqz cōuemēs necessaria vtilis et manifesta ne aliquid p obscuritatē m captōne contineat· Et ibi ē ꝛ·c·sequē·§·leges dicitur q̄ non est iudicādū de legibꝫ sed sēm ipas· Et q̄qz mstituit ꝛ sic firmantur ꝛ approbātur· Nam lege non tota pspecta m ciuile est iudicare vel respōdere·ff·de·legi·l·inciuile· Et leges ipse canones sacros ymitātur in autēntico d ecclesiasticis·ti·§·i·coll'·ix·de iudicijs Clerici·c·i·de iura·calūp·ꝛ·c·i·de no· oportunc·vbi subditur· Sacroꝝ statuta canonum pncipū constitutōibꝫ adiuuantur· Et sic econūso in materia ciuili· Jus canonicum cedit ꝛ ymitat'. Lex alia ꝑ alia publica· Lex publica est que a sāctis patribꝫ scipturis est confirmata vt lex canonum· Lex ꝑuata est que ex instinctu sps sancti in cordibꝫ fideliū est scripta sez caritas que digmior ē pma·xix·q·ij·due sūt·

¶ Legum autores seu inuentores ponūt' dis·viij·c·moyses ꝛ·c·fuerūt vsqz in fi·dis·eiusdē·vbi dicitur·moyses gentis hebree pmus oim diuinas leges sacris lris explicauit·Fozoneꝰ rex pmus grecis leges iudiciaqz constituit·Mercuriꝰ trimegistus pmꝰ egipcijs leges tradidit· Et dicit glo·q̄ dicitur trimegistꝰ ꝓpter tres potentias·Eloquētiā scientiā ꝛ vtutē·Solon pmus leges athenēsibꝫ edidit·Ligurius pmꝰ lacedemonijs ex appollinis auctozitate conūxit·Numapūpiliꝰ q̄ romolo successit pmꝰ in regno leges romanis edidit. Quomā cū populꝰ seditōsus magistratus ferre non posset decem viros legibus scribendis creauit qui leges ex libris solonis de greco in latinū sermonem translatis duodecim tabulas exposuerūt· Fuerūt autē hij decem viri·Appius·claudius·gēnicius·veteriꝰ·iulius magmiliꝰ·sculpiciꝰ·sextus vel sextigiꝰ·curiaciꝰ·rumeliꝰ·postumꝰ· Hij decem sūt electi ad scribendas leges sēm ysi·li·v·ethimo· Leges aūt in libris pmꝰ consul pompeyꝰ redigere volut sed non pseuerauit obtrectatozum metu· Demde cesar sez iulius cepit idez facere sed ante interfectꝰ ē· Paulatim aūt antique leges vetustate atqz incuria abolenerunt·quaꝝ ꝛ si iam nullus vsus sit·Noticia tamē necessaria esse uidetur sēm ysi·li·v·ethimo·ꝛ·c·ij·dis·vij·vbi glo· dicit causa quare tollātur tales leges vt sciatur esse necessariā ·C·de eadu·toll' l·vnica. Nunc papa arguit etiam ex abrogato ure·c·nouit de iudi· vel ido noticia talū est necessaria vt reprobētur maledicta·xxxvij·dis·legimꝰ ꝛ·c·q· de mensa·

¶ Leges noue ꝛ legum codices Et a q̄bus ceperūt hētur·c·fuerūt palle·dū dicit ysi·vbi supꝝ·Noue autē leges a constātino cesare ceperūt ꝛ reliquis succedentibus erant pmixte ꝛ inordinate·postea Vothrodosiꝰ mmoz augustꝰ ad silitudmē gregoriam ꝛ hermogeniani·Codicem factum constitutōnū a constātini tempibꝫ sub pprio cuiusqz impatozis titulo disposuit quem librum a suo nomine throdosianum uocauit·

¶ Leges quibꝫ non vtimur ¶ Quomodo fuerint facte require·ff·ꝛ insti·Nam vt dicitur dis·ij·c·quedā·leges quedā dicuntur ab hijs qui condiderūt vt cōsulares·tribunicie·iulie·acquilie·Cornelie· Et pcipue lex pompeya·lex papia·a papio·alias a papiniana·lex falcidia ꝛ quā plures alie de quibꝫ infra ·Quedā etiam dicunt' a locis vt lex rodia ꝛ sīles·

¶ Lex aquilia ¶ Loquitur in eo casu cum quis culpa sua alicui dampnū dederit veluti equū seruū vel aliud animal occiderit vel vlnerauerit seu vestem suam sciderit á in illis rebꝫ dampnū dederit· Et in hac lege venit culpa leuissima vt si quis ex alto se precipitauerit et sup aliū ceciderit

tenetur lege acquilia· Casus vo etiam oc
cidentem excusat instī· de· le· acquilia· §· i
iuria· Et si putator ramū dececerit ꝛ non
pclamauerit· ꝛ sic aliquē occiderit tenet
eadē lege· Sed non tenetur lege· Cor
nelia de sicca· in qua vemit tātum dolus· ff·
ad le· acquil· ꝛ ad le· corne· de sicca· req
re supra· Actio legis acquilie·

¶ Lex omissaria ꝙpie non est lex neq
senatusconsultū sed potius pactū· Et ha
bet locum cum ita vēditor conuenit cum
emptore vt si non fuerit solutū ptiū to
tum vel pars cum quedā porto statim so
luta est vt i tali die vel tali tempe sit res
mempta vel muendita si dictū sit vt re
deat possessio vel dominiū ad vēditorem·
Tale aūt pactum non habet locumī pig
noribus sed in emptōmbo vt· ff· de· l· cō
miss· l· vlti· ꝛ· l· si fundus· Et quod res
dicitur mempta ita accipitur· Si vēdi
tor memptam esse velit cuiꝰ causa id ca
uetur· Alias fraudaret vēditor si exusta
villa in potestate emptoris esset non dan
do pecuniaꝫ memptū facere fūdum tex· ē
in· l· ij· ff· e· ti·

¶ Lex cornelia ¶ De falsis penam irro
gat his qui falsū testimoniū dixerūt vel
falsū testamētum vel aliud quodlibet in
strumētum scripserūt aut sigillauerunt á
alias falsū cōmiserūt puta in moneta vel
mensura· Et est dicta lex cornelia a corne
lio inuētore· Dicitur etiā testamētaria Et
eius pena in seruos est vltimum supplici
um in liberos vo deportatō instī· de pub·
iudi· §· Itē lex cornelia de falsis·

¶ Lex cornelia de sicariis ¶ Loquitur o
his qui hominē dolo malo interficiūt scili
telo vel iactu furtiuo ꝛ hmōi· Vel etiaꝫ
dicitur lex cornelia o veneficijs a veneno
puta quādo quis alium infecit veneno
aut magicis susurris vel incāratōmbo vel
quia mala medicamēta publice vendidit
Et dr de sicariis a sica acuta l' cultello

¶ Lex duodecim tabulaꝝ ¶ Fuit origo
totius iuris ciuilis sedm glo· instī· de iu·
na· gen· ꝛ ciuil· Et ex non scripto in ver
bo origo· ff· de orig· iur· l· ij· §· i· Et dici
tur lex scripta in· xij· tabulas· Quaꝫ de
cem a ciuitatibo athenēsium ꝛ lacedemo
niorum a decem uiris fuerunt ablate· Et
due ad illarum declaratōnē p eos dē decē
viros postea addite· vt dicit glo· in vbo
decem uiros· §· de inde· c· moyses· dis· vij
Cum em leges ꝓpter discordiam plebeo
rum cum nobilibo fere p· xxx· annos in di
suetudinem abyssent creati fuerūt decē
viri qui transtulerūt leges grecoꝝ in la
tinū ꝛ eas in decem tabulis eburneis scip
serūt Et hij decem uiri postea uidentes in
illis· x· tabulis multas leges de esse acce
pta potestate corrigēdi diminuēdi imēp
endi addendi ꝛ supplendi duas alias ta
bulas addiderūt· Et deinde dicta est lex·
xij· tabulaꝝ· Postea cum p dicti uiri sibi
magistratum vsurparūt a populo sūt cre
ati ꝛ sic consules sūt facti qui senatusscon
sulta composuere postea p tores constitu
ti sunt qui edicta p toꝝ fecerūt· Et lex·
xij· tabulaꝝ sic dicitur ꝛ hoc nomen olim
accepit cum romani iura penes se non ha
buerūt sed essent penes grecos· Ipsi le
ges scriptas desiderātes a grecis miserūt
nuncios ad grecos qui supplicarēt eis vt
iura traderēt romanis· Quod greci rēnu
erunt· Mittentes romani ex eis sapiētes
quēdam ut explorarent an digni essent ro
mani legibus qui cum romā veīssent roma
ni excogitātes quid fieri poterat· quēdaꝫ
stultum ad disputāduꝫ cum greco posue
runt ut si p̄deret derisio esset· Grecus nu
ru disputare cepit ꝛ leuauit digitū vnum
significās quod vnꝰ essꝫ deꝰ· Sed stul
tus credens quod vellet eum vno oculo
cecare duos eleuauit digitos sez indicem
et medium qui etiam ad iuramētū neces
sariū leuātur ꝛ cū eis etiaꝫ pollicem sicut
naturalit eueit q̄ grecū cecare vellꝫ vtroꝫ
oculo· Grecus aūt credidit q̄ trinitatem
ostenderet· Item greco aptam manū ex
tendit vt ostenderet oīa nuda deo· Stul
tus autē timens alapaꝫ seu maxillatā sibi
dari pugnum clausū quasi reperc ussurus

leuauit Grecꝰ itellexit q dꝰ oia claudet palma. Et sic credens romanos dignos legib⁹ abijt ⁊ decem uiris discretis a romanis electis quos greci dignos iudicauerunt leges impetuerūt. Et sic greci tradiderūt ipsis decē tabulas eburneas in q̄bus continebat tam uis scriptū qđ i ciuitate athenaz frequētabat quaz non scriptum qđ in altera ciuitate sez lacedo nomerum erat in usu. Postq̄ vero isti decē uiri fuerūt sic cū decē tabulis reūsi ab ipo populo romano habuerūt potestatē super illas .x. tabulas examinādi addēdi ⁊c vt ꝯ dꝫ in glo. l. i. ff. de ori. iuris.

¶ Lex falcidia dist. ij. c. quedā in fi. p hibet ne quis in testamēto plꝰ extneis legare possit quam vt q̄rta ps sit heredib⁹ data. Dicitur aūt falcidia a falcidio tribuno autore. Vel sedm azo. dicta est a falci falce idest a diminutōe quia iam in p mo singularib⁹ relictis reserat legatis vt falce resecāt segetes. Nam olim licuit cui libet totā hereditatē suam alteri relinquē. Sed postea falcidi⁹ statuit q quarta ps hereditatis dēret relinqui heredib⁹ legitimis ⁊c. vt sup de. f. Triplex ē falcidia vna debita iure nature. alia iure institutōnis. tercia dicit quarta trebelliamca q̄ cōpetit heredi instituto qui rogatꝰ est hereditatē alij restituē. dist. ij. c. respōsa de testa. raynuci⁹ ⁊ c. raynaldꝰ.

¶ Lex fauia de plagiarijs ¶ eos psequit qui liberos ā seruos vel filios alienos ab vrbe vel de vna puincia ad aliaz subducūt et eos vendūt fraudulēt inscijs dominis ⁊ patrib⁹ suis.

¶ Lex fusia alias sussia vel suffia ¶ Cauia non pmittebat in testamēto manumissiones fieri nisi vsq̄z ad certū modū vel numerū seruoz liez imē vnos sit. Ꝯz hodie ista sublata est ⁊ multomag̃ hoc liceret in vltima voluntate. Et dicit cauma forte a quodā inducta qui eanis weabat nā eanis naturā seruabat qui stat in pallea q̄ nec sibi habere potest nec alij fauet vt sit consonās rei nomē insti. de dona. ꝯ. est ⁊ aliud. Talis ergo morieb⁹ tanq̄ canis qz non poterat tenere seruos nec libertatem patiebat eis dari insti. de. l. fusi. ca. toll. in glo. i.

¶ Lex helyascencia de dediticiōz ¶ Est lata libertate ꝺ qua insti. qui ⁊ qui. mo. manumitt. non pos. ꝯ. eadem lege helyascētia qua domio miori .xx. annis non alit manumittere pmittitur quā si vindicta idest virga ptoris apud consiliū idest apud locuz consilij. sup hoc iusta causa manumissionis approbata fuerint manumissionis vt ibidez tex inquit.

¶ Lex iulia de adulterijs ⁊ stupro ¶ pse quit adulteros ⁊ eos qui sine vi vgines viduas aut honestas aut honeste viuentes corrūpūt ⁊ uiolāt. Et non solū temeratores aliaz nuptiaz gladio punit sed etiā eos qui cum masculis nephandā libidinē exercere audēt siue non verētur insti de publi. iudi. ꝯ. Itē lex iulia de adulteriis. Et ibi p totū de legib⁹ ꝯ positis qz publica iudicia sūt.

¶ Lex iulia de ambitu ¶ Punit eos qui p ambitū seu ambitōz muneribꝰ datis ad honoz̄ ad officia publica accedunt seu succedūt.

¶ Lex iulia lese maiestatis eos punit q̄ in pncipē aut in rem publicam aliquid cōmittunt ⁊ machinātur. Et est contē tales statuta pena capitalis. Itē q vsq̄z ad q̄rtam pgeniez non succedūt nati ab eis nisi p principem dispensēt cum eis ⁊ sic pena eiꝰ aie āmissionē sustinet.

¶ Lex iulia repetēdaz ¶ Loquit de hijs plectēdis qui tempe administratōms aliquid acceperint vt iudicarēt vel non iudicarēt vel aliquē in vincula dierent vel ñ Ad ꝺ em̄ competit vt datū reseruetur et q alt punia tur. vltra ꝺ etiā opetit cōtra eos dē illis qui ab ipis aliquā uiolētiā passi sūt vt si coactꝰ fuerit quis a talib⁹ vendere rem suā minori ptō quā valebat. Et īsimilib⁹ calib⁹.

¶ Lex iulia de residuis ¶ punit eos qui officiū publicū aut administratōni hūerūt

Et tempe admīst.atōnis fue publicā pcu
niam quam accepr̄ūt in qđcūq negociū
erogādā · retinuerūt ⁊ non erogauerūt vl̄
qui rem publicā quā accepr̄ūt tradendā
in cōmūi erario non reposuerūt ibidē · Hoz
penes se furtiue ⁊ dolose retinuerūt
¶ Lex iulia de vi publica punit eos qui
vim cum armis fecerūt vel intulerūt Et
est pna deportatōnum.
¶ Lex iulia de vi ꝑuata ¶ punit eos qui
sine armis vim inferūt in publicatōne ter
cie partis bonoꝝ . Si autē vi raptꝰ vgis
vidue vel sanctimonialis aut alias fiat fa
cientes ⁊ opem flagitō dantes pna capi=
tis puniūtur insti · de pub · iudi · §. Itē lex
iulia de vi ꝑuata.
¶ Lex iulia norbana ¶ Loquitur de lati
nā libertate .
¶ Lex iulia de ānona ¶ Competit cōtra
illū qui facit vel ꝑcurat ānonā fieri cario
rem qz in lr̄ ledit respublica.
¶ Lex iulia peculatꝰ Competit cōt illos
qui pecuniā vel rēpublicā vel sacrā vel re
ligiosā furātur pna vt s̄ .
¶ Lex iulia mistellia Alias iustellia ha
bet locum quādo maritꝰ relinquit vxori i
testamēto aliquid sub certa conditōne si
alteri non nupserit . Et conditōe non ser
uata non tenet hēres dare relictū ꝑ istaz
legem . Et qualē faciat cautōnem . vide in
autē · cui relictum · C · de iudi · iudicitate
et de lege · iulia mistell · toll · ⁊ · l · i · ibidez
¶ Lex ortensia lata ¶ idest facta · ⁊ a re=
ge nomen sortita est · qui eam statuit ⁊ fe
cit que concordauit inter plebē ⁊ popu=
lum ⁊ principem qua constitutū ut nōmi
nus aut plus valeant plebiscita quaz lex
populi .
¶ Lex papia pātrum ¶ Continet pmia ꝑ
suscipiēdis liberis · Et dicitur a papio au
tore alias papiniana a papiniano autore
¶ Lex pompeya de patrocidijs alias pari
cidijs Punit eos qui patri aut matri ā
auo ꝓauo aut alteri de consanguineis aut
parentibo suis morte infligūt. Et statuit
illa lex pnam acerrimaz q̄ tales in culeo
idest correo bulito consuantur in quo po=
natur vipera cum symia cane ⁊ gallo galli
nato ⁊ in mari vicino submergantur vel in
flumine ꝓpinquo si mare nimis remote fu
erit · De hijs omibo insti de pub · iudi · ꝑ
totum .
¶ Lex populi antoniastici ¶ Dicit lex ꝑ
excellencia .
¶ Lex publiciana dicta ē a publiciano
ꝓtore auctore · reg̃re s̄ actō publiciana .
¶ Lex rodia de iactu ¶ subuenit hijs q̄
rum merces causa commūis piculi euitan
di eiecte sunt ⁊ ꝓpter iactū nauis salua fa
cta est . Quibo datur actio otra magistꝝ
nauis vel eos quoꝝ merces sunt salue · ⁊
dicitur rodia ab insula rodo alias rodiis
in qua antiquitꝰ pluriū fuit vsus mer ca
torum Et dicit glo · hec iniquissima est sci
licet q̄ pacientibo naufragiū omia auferūt
inhabitatores vt · l · modestinus · ff · e · ti ·
Hodie aūt excōmūicati sunt hac lege vtē
tes vt · dis · ij · c · quida ⁊ sequētibo
¶ Lex satira est ¶ Que de pluribo simul
loquitur rebo dicta sic a copia rerum Et
quasi a saturitate · vnde ⁊ satirā scribere ē
poemata varia condere vt oracij · iuuena
lis . persij · ⁊c̄ · dis · ij · c · Satira . Et sedm
ysi · li · v · de qua . C · de lati · lib · toll · l · vni
ca in prin .
¶ Lex atilia ¶ Loquitur de commissione
tutele in pūncijs ⁊ pūsidijs eaz rome p
cario vrbani ⁊ maiori pte tribunoꝝ pleb
¶ Lex iutellia ¶ Loquitur de liberto ap
petēte ea que ingenuꝰ tantū competūt pu
ta honores ⁊ dignitates asserēdo se inge=
nuum esse.
¶ Lex uiaꝝ ¶ dr̄ solitaria excellētia .
¶ Lex municipalis ¶ Est quā aliqua ciui
tas constituit sibi . Et est ius ciuile · insti
de · iu · na · gen · ⁊ ciui · §. i · in tex · ⁊ in glo ·
¶ Lex canonica ¶ Appellatur diuina · c ·
nimis de ur̄iur̄ · ⁊ · c · i · de · iura · calump ·
Et lex ciuilis lex hūana · c · ij · de p̄scrip · li
vj . Potest tamē ius canonicū etiā dici lex
humana quia sunt in eo multa ab hoibus
statuta licet respectu alioꝝ iuriū ciuiliuz

dicatur lex diuina . Similiter lex ciuilis potest dici diuina aliquo respectu ymmo sacra dicitur ꝛ p ipam quis religiosus efficitur vt C. de legi. ꝛ osti. l. leges. Quare impator dr religiosissim? in phemio institutonum. vide. c. quo iure. dif. viij. et l. fi. C. de pscrip. longi. tempo. Et archi in vbo humane. c. fi. d prescip. li. vj. vbi dicitur q leges diuinit? p ora pncipum sunt pmulgate xvj. q. iij. nemo. xj. q. iij. impatores. Et aliqn vocatur leges publice. iij. q. v. c. de accusatombs. Aliquādo leges exterorꝫ vel leges seculi vt ibidem. Sed canonice diue dicūtur. iij. q. v. qe suspecti. ꝛ. c. canonica. Et leges quilibet studere deberet quia non pmittūt quenq̄ in eis peritū in pauptate viuere vel i anxietate mori vt inquit iurisconsult? in aute de here. ꝛ falsis. §. fi. coll'. i. Et in phemio ff. vbi dicit tex. legum oratores ditissimi efficiūtur. §. nos vo ꝛ glo. in vbo ditissimi ponit vsus. Dat galienus opes ꝛ sanctio iustiniana. Ex alijs paleas ut s de a in dictione ars.

Legius Require s homagiū legiū.

Libell? plibus modis accipit vt nospe. in tractatu libellorꝫ. Quādoqꝫ em dicitur paru? liber vel Codicill? vel cedula in qua actor causā ꝛ actonez exprmit. Et est duplex. quidā est accusatōis Et ille in crimialibs locū hēt. Et quidā conuētōis ꝛ ille in ciuilibs vt est glo. vnica i pn c. i. de. li. obla. Et debent plura contineri in libello vt in hijs vsibs continet. Quis quid coram quoq̄ iure petat ꝛ a quo. Recte compositꝰ quisqꝫ libell? hēt. Nam libellus cōuentōis debet continere nomez actoris sez quis sit qui conueniat. Et qd petatur sez rem que petit Et nomen iudicis scilicz coram quo agitur Et ius quo res petitur ꝛ sic causā petēdi. Et nomē rei sez a quo res petitur. etiā temp? ꝛ dies i q̄ libellus datur. Sed in libello accusatōis contineri debēt nomē accusatoris nomen rei ꝛ iudicis ꝛ crimē d quo agitur. Et qn̄ qꝫ persona cum qua crimē dicit cōmissum. Et locus in quo. Et dies accusatōis professio accusatōis coram iudice ꝛ mensis in quo crimē est cōmissū. Sed diem ꝛ horam ibi ponere non est necesse sedm goff. Nonqꝫ ꝛ sedo ponitur p pane azimo seu succinericio vt. C. de episcopa. audien. l. iudices vbi tex. inquit q incarceratis debet victualis substātia mīstrari vel tradi libellis duobs aut tribus diurnis Et dicit ibi glo. i. panibs a libū bi. vel a liba libe. quod est panis albus vel succinerici? . Et sic libell? est dimmutiuū . Vnde dicit puer noluit libum a sacerdote accipe i auten ibi alle. Quādoqꝫ ꝛ tertō capitur p pcibs pncipi oblatis. C. qn̄ libellus pn̄. ob. falsit. contes. Quarto p iudice delegato. ff de offi. consul. l. nec quisq̄ Quito p scriptura dmandatoris. Sexto p scriptura recusatōis. Septimo p scriptura quā vir dat vxori quā repudiat. ꝛ illa dicit libellus repudij. Octauo p scriptura appellatōis. ff. de appel. l. i. Nono p scriptura quam iudex dat appellanti sez applis d ap c. Cordi. li. vj. Decimo p scriptura infamatoia que dicitur libellus famosus quā nullus scribere debet nec dictare sub pēa capitis sedm leges. Proprie tamē libell? est scriptura agentis questionē cōtinens ꝛ futurā actonem depromēs. et dicit. Cyq̄ est breuis scriptura intentonem actois vel accusatoris contra reum clare depromens. ꝛ sic libellus non debet esse vbosus vel vtens supfluis nec obscur? vel alterna tiuus quia alternatiua ponit obscuritatez vt no. in glo. iij. l. Si in rem. ff. de rei vē di. Est tamē libell? incert? admittēd? vbi incertitudo pcedit ex facto aduersarij iuxta notata in. c. Significātibus de libell. obla. ꝛ q̄ quādoqꝫ libellus alternatiu? admittatur notatur ibidē iudeliez de consuetudine . Nunquā tamē de rigore iuris in sti. de acci. §. sunt ꝛ alij. alias. §. Sed iste quidē. et ea que sūt consuetudinis observantur. ff. de. edili. edic. l. quid si fugitiuus. §. apud labionē ꝛ melius. e. ti. l. q̄ si nolit. §. qui mancipia ꝛ glo. in. c. abbate

sane de re iudi · li · vj · in vbo dominij vel q̄
si que est elegātissima ⁊ aurea dicenda .
Vel sic libell⁹ est breuis membrana actoris petitōnem ⁊ causā continens ⁊ actōez complectēs . Dicitur autē libell⁹ a libro diminutiue ꝓpter sui breuitatē sicut codicillus a codice sēm spe · in · ti · de libel · cō cep · impñ . Vel dicit̄ a libra idest iustitia Vnde iudex debet staterā equa lance ministrare · xlv · dis · omis · xxiiij · q · j · offerā⁹ · et · c · abbate sane de re · iudi · li · vj · in · §· p fat⁹ §· ⁊ · c · i · e · ti · li · vj ·

¶ Libell⁹ repudij ¶ Require repudiū ·

¶ Liberalis causa ¶ est qñ pncipaliē mota questione ab aliquo dicit̄ aliquis seu a suus seru⁹ esse . Ipse vo contendit se esse liber · Si vero confiteat̄ se esse seruum non actoris sed alteri⁹ non est causa liberalis sed est causa dominij ⁊ causa h̄ p mitur ꝓ iudicio .

¶ Liberi ¶ Sunt qui ex ingenuis nascūtur · Fiunt aūt liberi qui manumittūtur · Et dicuntur a libertate . Et sunt filij ⁊ filie ⁊ ceteri oms in recta linea descendētes vsq; ad trinepotes · Et vteri⁹ dicūtur inferiores seu posteriores · Similiter parētes dicūtur oēs ascendētes ꝓ paternā seu maternaz cognatōnem nobis diuncti vsq; ad tritauum · Et vlterius dicūtur superiores seu maiores · Appellatōne ergo liberoꝝ intelligūtur nepotes ex filijs ⁊ alijs descēdētibus · ff · de v̄ · signi · l · liberoꝝ · Et hoc ex masculis · Sed appellatōne filioꝝ regulariter non comprehendūtur nepotes insti · qui · ba · tuto pos · in · fi · ⁊ est glo · sup vbo liberi · cle · vnice de baptis mo facit glo · i · in · c · in pncia de pba ·

¶ Libera ¶ Hec dictio signficat posse fieri libere quod mādatur · Non tamē significat vltra mandatū generale . Et sic nō videretur cōcessa que requirūt mandatū speciale · ⁊ hoc de vsu cōmuni · Licet secus ex sigficato attento de iure scripto · Tūc em̄ significat posse fieri qđ sine mandato speciali non fieret excepta donatōne l · ꝓcuratoꝝ cui generalit̄ · ff · de ꝓcura · iuncta l · filius · ff · de dona · Significat ergo qđ posset alienare quod non possit procurator cui est concessa generalis admīstratō nō exprsso vbo libera cuius significatum addit et opatur · Non aūt significat donatōnez quia donatō ex natura est gratuita · vnde no · sēm bar · in · l · qui · rome · §· calimachus · ff · de · v̄ · obli · Verbū libera in illo tm opatur ad quod referetur · Verbi gratia dicendo . Constituo te procuratorē ad agendum defendēdum litem contestādaz dans et cōcedens liberā potestatē ⁊c̄ · Non iudicatur concessa admīstratō cause sed solum instantie quia hoc verba important · Et de causa non possum transigere · Sed solū de instantia · Item ibi constituí procuratoreꝝ ad recipiendā solutōnem dans ei libera potestatē q; potest progare terminū fa · de procura · Quia agendū li · vi · ⁊ · l · duo · ff · de admīstra · tutoꝝ · Item de vbo plena · l · si procurator ibi q; si plenam · C · de procura · Idē si dominus concessit q; procurator possit qđ ipse dominus licet non exprsserit verbū libera vel plena potestate · l · creditor · §· luci⁹ ff · mandati · Idem si dominus promisit te ratum habiturū quicquid p suum procuratorem actum fuerit · l · i · ff · de procura ·

¶ Liberatō ¶ Sumitur p dispositōne liberatoria ⁊ significat diuīsimode · Naz ibi testator legat debitori suo qui solus est liberatōnem significat q; debitor agere posset contra heredem vt eū liberet p acceptilatōnem · l · iij · §· Nunc de effectu · ff · de libe · lega · Quia quando testator dicit volo liberari vel lego liberatōnem significatur qđ vult ab herede liberari ex omīi mō intelligendi · Item ibi · duo sunt rei prmittendi qui tenent̄ ad idem debitū quilibet insolidum · testator legat vni liberatōnem significat q; ille possit agere contra heredē vt liberetur p pactū · Sed alter non liberatur nisi ille vnus liberaret̄ ex maiori videlicet acceptilatōne · Nam tunc etiam alter liberatur sicut acceptilatō capitur p tali solutōne q; vno soluente alter liberat̄ Secꝰ in pacto · Sed ēte pactū libatōis

ím ſimplici ratione valet tantū ſicut accep
tilatō Item duo ſunt rei ꝓmittendi ſocij
vni legata eſt liberatō ſigficat ꝙ etiā ille
cuius nomē aſſceptū nō eſt habet ꝑ lega
tario Et ſic agere pōt vt liberet ſicut ille
qui nominat⁹ eſt Et hoc ſi teſtatō ei pro
inderevoluit qđ ꝓbat ex ſimilibꝫ cōiectu
ris ſuffitienter qz ím cōtrahendo ſocij ſunt
Et íntellige ſocij ſedm bar. quibꝫ omne
lucrum ꝛ dampnū eſt cōmune m illo debi
to . Item ibi duo ſunt rei ꝓmittēdi nō ſo
cij facti debitores ex pecunia que ꝓuenit
ad vtrūqz vel ouerſa eſt ím omunē vtilita
tem teſtatoꝛ legat liberatōnem vni non li
berabitur ꝑ acceptilatōnem ſed ꝑ pactū
Et iſtud pactū ꝓficiet etiā alteri ím parte
ſeu medietate debiti . Sic íntellige quod
no. glo. ím. §. Nūc de effectu ꝑalleg. Con
cluđe ergo aut ſunt ſocij ꝛ liberatō fit per
acceptilatōnem. Et ſic facta vni ꝓdeſt eti
am alteri. Sed iſte alē ñon legatari⁹ ñon
poteſt agere niſi vbi teſtatoꝛ ei ꝓuiderevo
luit . Aut non ſuñt ſocij ꝛ tūc liberatō fit
ꝑ pactum de non petēdo ꝛ ꝓdeſt alteri ím
medietate vt ím altera medietate tm̄ con
ueniatur. Item nota ꝙ pactū factū vni ꝓ
deſt alteri ꝓut actū eſt ꝛ non alias . Nam
ſi eſt actū ius ex eo querit tm̄ illi cui fit
illi queritur tm̄ . Si vero actū eſt ius q̄ri
tur ꝛ tūc queritur ꝛ . Jn dubio vo
pactum factū reo ꝓdeſt fideiuſſori . Sed
non pactū factum fideiuſſori econtē ꝓdeſt
reo niſi vbi fideiuſſori fit acceptilatō ꝛ pn̄
cipalis eſt obligat⁹ re. Quia tūc hec ac
ceptilatō reſpectu pn̄cipalis contiñz pac
tum quod ſibi ꝓdeſt. l. Et ꝑ iuſ nr̄. §. Et
ſi fideiuſſori. ff. de acceptila. Poſſet tamē
dici ꝙ pncipalis liberat ipō iure quia ꝫ
fit ꝑ conſequētiā vt ibi notat . Jn accep
tilatōne autem ſi fit pn̄cipali ꝓdeſt fideiuſ
ſori. Facta aūt fideiuſſori ꝓdeſt ei tantum
ſi hoc eſt actum . Jn dūbio ꝓdeſt pncipa
li licet non ſemper ꝓut no. ím. l. Gay⁹. ff
de libe. lega Et finaliē concludit ꝙ libera
tō vni pſone ím vna rewel ím vno debito ad
aliam pſonam aliam rem vel aliud debitū
extēditur. Si hoc diſponentē quoius ꝓ
babili medio voluiſſe ſignificat . Et libe
ratō generalis non comp̄hendit que ibi ñ
contineri aliquod medū concludit. Et li
beratō conceſſa ſpecialiē generaliē ím
uos ꝛ vltima voluntate ſignificat qđ ſig
nificare qđ ius mediū ꝓbabile declarat.

¶ Libertas eſt res ſpūalis. Et ideo po
teſt venire ím cōmutatōnem cum alio ſpūa
li de re. pmu. c. ad queſtiones ꝛ de ſer. nō
ordi. c. nulli⁹ ím glo. vlt. Item libertas eſt
naturalis facultas eius quod cuiqz facere
libet niſi qđ vi aut iure ꝓhibetur. Et hec
facultas q̄ius late pateat tñ ei q̄nqz reſi
ſtitur ꝫ facto vt quādo nō poſſum⁹ qđ ꝫ
ſideram⁹ vel de iure vt q̄n uon facē furtū
aut rapīnā ꝓhibemur.

¶ Libertas latina ¶ Fuit libertas q̄ ha
bebat ꝙ ſi moreret ille cui dabatur libtas
tunc tenuit ſed ſi ſupuixit tunc nō tenuit
Sed hodie eſt correcta ꝑ. l. i. C. de lati.
liber. tol. Require ſup̄ latini. Et dicebat
latina ꝑ ſilitudinē . Nam vt romani nomi
nati ſunt quia romanis ſubiciebant ꝛ ico
lumes mittebantur licet ſedm rem latini l
romani nō eſſet . Et illa libertas latia dr
cū nō eſſet vera libertas.

¶ Libertas dediticia ¶ Require ſ dediticij.

¶ Libertas fideicōmiſſaria ¶ Eſt quaz te
ſtatoꝛ directe nonvoluit competere ſed ꝑ
manumiſſionē alteri⁹ cui⁹ fidei hoc omiſit
ſez vt manumitteret.

¶ Libertas teſtamētaria ¶ Eſt que ex ip
ſo teſtamēto directe ꝛpetit vt. C. ꝫ teſta
manumiſ. ī pn̄. ī glo.

¶ Libtas vindicta ¶ eſt q̄ fit ꝑ vindictā
C. de vindi. lib. ím pn̄. glo.

¶ Liberti ſiue libertini ¶ Sunt qui ex iu
ſta cauſa ſeruitute manumiſſi ſūt. Nec eſt
inter eos differētia licet quidā mīm⁹ pru
denter dicūt libertinū eſſe filiū liberti. vñ
liber⁹ meus vel libertin⁹ dicitur ille qui
ſeruus meus fuit ſed manumiſi eum. Et
ego ipſi dicoꝛ patron⁹.

¶ Libertus abortiu⁹ ¶ Eſt qui ím teſta
mento eius qui abortus eſt ideſt mortuus

manumittitur·

¶ Libertꝰ assignaticiꝰ ¶ Est quē patronus eius ex liberis suis esse velit ipsum assignatur·

¶ Librarius ¶ Est qui ⁊ libra apponēdo pnderā causas rex dirimat· vel ē libros vendēs ⁊ custodiens·

¶ Libripēs ¶ Jdē est qđ librariꝰ·

¶ liberacio Sumit̄ p dispositione liberatoria et significat diuersimode ut ꝫ habetur· h· d·

¶ Liceri vel licitari ¶ Est rem appreciare· vnde dicitur nō euro centum grecos vno obulo liceri· Sed licere actiuū significat rem pt̄ō mensurabilē estimare quanto pretō valeat·

¶ Liceor ¶ Ēm est actiuū in significatōe et passiuum in voce· Sed liceo econtra· vnde non licet esse michi qui me non esse licetur· Jnde licitare est frequēter estiare valorē rei vendibilis· Et licitator idest huasor vel puocator seu ꝓsoneta·

¶ Licitatō ¶ Est vēditō ꝓposita vt eū ali quis emptor in re ab altero volente emere pcium auget· Vnđ qñ aliqua res publice venalis exponitur· Et vnus offert· x· et alter· xv· quādo pclamatū est ꝙ q̄ plꝰ offert eam habebit· Jlle qui plus offert dicitur aliū vincere licitatōe· Vnde cū alterum sic intendit superare plus offerēdo in quacunq; negociatōne licitatō est vt q̄ litigatōne vincit rem ferat· C· de sacrosāc ecc· autē· Qui res ⁊ C· de fi· instru· et iure baste fiscalis· l· Quicūq; li· x· Est ꝙ licitatō subastatō vel oblatō ad subastatōnem vt in· l· licitatō· ff· de publi· iudi·

¶ Licitarij ¶ Dicūtur qui emendo vēdendo vel conducendo rem aliquā vel negociando aliquod aliud plus offerēdo alt̄ alterum otēdit superare·

¶ Licencia ¶ Multiplex est vt no· arch xxiij· q· ij· Si abstineret·

¶ Lima ¶ Est instrumētū fabrile ⁊ ferreū quo metalla rodūtur poliūtur minuātur et purgātur· vij· q· j· § Cum ergo vbi ferrum· ⁊ est· glo· in· c· pastoralis de re· iudi· in· ecle·

¶ Limites ¶ Sunt fines vel termini regionum· Jnde limitare termiare dr̄ vl̄ restringere· vnde limes est terminꝰ agriꝰ positus vel pratis seu campis· vel etiā dr̄ meta· Sed limen est introitꝰ domꝰ dictū a limite· Naz limina sunt ecclīe limites vo regionū vel finiū·

¶ Limitari ¶ Dicūtur qui constituti sūt inter castra et ciuitates vel cōfinia opida vt limites defendāt ⁊ colāt vt· C· de fūd limita· l· vlti· in fi· li· xj· Et dicit accurs· sup rubrica ibidē ꝙ qui dā habēt ꝓ limitis limitrophis a trophos idest descriptio et limites idest descriptis ad vsū limitum alias militū q̄ impiū custodiūt·

¶ Limmarche ¶ Dicuntur pncipes locorum in quibus sunt diuisaz pūnciaz aut regnoz diuersoz limites ⁊ termini· Jnđ etiam dicuntur· Collimmarche qui confinia opida vel ciuitates tenent translimitem locorum·

¶ Línea ¶ Est collectō psonaz ab eodē stipite descendētiū diuersos gradꝰ otinēs et numeros distinguēs·

¶ Linthea ¶ Non dubitat velū vocari

¶ Linthearij ¶ Sunt qui linthras nauis vel nauiū vel linthareorum negociatōnē exercent ⁊ē·

¶ Línthearia ¶ Dicitur talis negociatō Linthariosa vel línthariuz est negociatō linthariorum·

¶ Litem pendere ¶ Est litis contestatōnē esse vel litem incerto esse eum tamē ambiguus sit eiꝰ exitus ⁊ euentus· Nam litis et iuditorum euentus est incertꝰ· ff· de peculio· l· qđ debetur· Pendere aūt dicitur lis p appositōnem recusatōnez consultatōnem vel relatōnem vel quādiu diffinitiua sententia non est lata·

¶ Litem cōtestari ¶ Dicitur quādo actor ꝓmit intentionē suam et actōnem coram iudice contra aliquē Et ille statim negat tunc est lis contestata· ⁊ dicitur pendere nam in suspenso sunt oīa donec lis sopiatur idest termiet̄ vel ad superiorē negociū

transmittatur · Et dicit lis pendere q ad hoc vt nichil innouetur quatuor concurrentibo · Primo q citatō emanauerit · Secūdo q a iudice competēte · Tertō q ad ptem puenerit vel pte impediēte quo min puenerit · Quarto q in ea talia sint expsa p que ps instruat sup quibo cōueniat vt in · cle · fi · vt lite pēdente · Et potest addi quintū vt ibi no · quod emanet t puenat debito tempe ·

¶ Litis contestatō est negocij pncipal ab actore t reo hincinde facta narratō · Quā narratōnem pcedere debet libell? nisi forte de consensu pcium remittat · Fit autē litis cōtestatō coram iudice p narratōnem actoris t confessionē rei vt quia negat vel p aliquā exceptōnē oppōit animo contestādi litis idest ea mente vt in causa pceda vel desistat · Est ergo litis contestatō secm goff · hincinde apud iudicem negocij pncipalis facta narratō p pncipales psonas non p aduocatos nisi forte pncipales adeo fuerint indiscreti vel eor defect? de licētia iudicis p alios sup pleatur vt in · c · pastoralis de iudi · Et litis contestatō est inicij actōnis t conflictus in causa de hoc iude glo · bona in · c · dudum · ij · in vbo ppositā d electio quor t qn fiat litis contestatō ·

¶ Litigiosa res ¶ Est mobilis vel imobilis res vel se mouēs de cui? dominio causa mouetur inter petitorē t possessorē conuētōe iudiciaria vel pcibo pncipi oblatis et iudici insinuatis et p eum futuro reo cognitis · C · de litigiosis autēt · litigiosa · Fit autez res litigiosa in continēti oblato libello. Alij dicunt rem litigiosaz non esse ante litis cōtestatis de hoc glo · in · c · i · vt lite penult · li · vj ·

¶ Lis a contentōne ¶ Limitis pus nom sumpsit de quo vgilius · limes erat posit? litem ut discerneret agri · c · forus de verbigni · ad mediū · Et lis dr mota cum fuit contestata · c · ex pte · ij · de · v · signi · t · c · adiuario de excep ·

¶ Litis quasi contestatō ¶ Est quādo alq quis conuētus in iudicio sup rebus mobilibus quas possidet nomie alieno nominat dominū in iudicio t accipit inducias ad denunciandū domiō vt ad iudicem veniat vel mittat · Si ipse domin? non comparet in termio sibi dato tunc lis quasi contestata est contra dominū siue habetur p contestata ad merum pendū longi temporis prescriptōnem vt in · c · qm frequēter · §· in alijs vsi · Quod si sup vt litis non contest ·

¶ Litteris dicitur obligatō cōtrahi ¶ qn quis confitetur aliquod in aliquo instrumento se recepisse pecuniā quam nondū recepit sub spe numeratōnis future sibi faciende put a creditore eidē promissū extitit · Illi competit actō non numerate pecunie si exigitur ab eo debitū anq recepit

¶ Littere de rato ¶ Dicūtur procuratorie quia constituēs procuratorē semp adicit in fine q quicquid procurator fecerit sup causa ad quam dat? est ratum gratū tē habebit vt in · c · cū dilect? de reli · domi · i glo

¶ Litigatoris noie non solū actor sed etiā re? intelligit vt · c · i · de lit · contest · li · vj ·

¶ Locatō ¶ Est psone vel rei ad vsū facta concessio mercede vel pecunia numerāda conuenta alioquin de alia re erit contractus inominat? ·

¶ Loculus ¶ Est bursa marsupiū in · c · i · de depo · in glo · domin? loculos habuit vt indigentibus subueniret · xij · q · ij · Domin? loculos faciat ·

¶ Locator ¶ Est ille qui rem aliquā p certo pretō vel certa mercede alicui vtendam concedit vel aliam re sua mercede sibi conuenta vti pmittit ut cum loco tibi domuz meā ad habitandū in ea ego dicor locatō Tu vo qui sic vteis seu ad vsum recipis conductor nuncuparis vt in · c · i · de locat et conduc ·

¶ Locati actio ¶ Reqre s actō locati ·

¶ Locuples ¶ Reqre s bona liberor ·

¶ Locus religiosus reqre ifra religio.

¶ Locus sanct? ¶ Dicitur qui firm? est et virtutibus munitas dño quidez q sanct? est sciliez a sanguinibo idest a peccatis

ymolari debet

¶ Locus insignis ¶ Secdm io·an·in·c· statutū de rescrip·li·vj·est ciuitas liez ibi non sint periti. Et de hoc dat ibi ratōez Sed secdm innoc·hosti·t abbatem nō sufficit esse ciuitatē nisi ibi sit copia peritorū Compostulan? dicit sufficit si de vicino loco possūt haberi periti paul? de lizariis in ele·vnica de fo·compe·dicit insignē locū in quo potest copia haberi necessariorum p episcopo familia t equitibo suis liez ñ sit copia peritorz·

¶ Loci adiectio ¶ Signficat diuersimo de dispom vbi gratia. Testator dicit·titō lego centū que sibi volo solui de pecunia quaz habeo in tali locō puta tali castro tali domo tali archa ·Et in illo loco michil ē tunc michil debetur·si min? est michilomi nus tota pecunia debetur·l·Quidā testa mēto de·le·i·l·luti?·ff·de·ali·t ciba·le ga·vbi testator legauit alimenta libertis postea scripsit q ex certis fūdis pcipiēt si non possunt pcipi ex illis fundis alium de debent suppleri fa·l·paulo ·Calimacho ·§·fi·ff. del'·iij·Ratō quia locus hic ap ponitur ad demōstratōnem vnde solutio fieri possit vt non ad taxatōem seu restic tionē legati quare legatū non restringit' Etiā qz legatū fuit factū i gñe t sic rma net i genere t adiectio loci refertur ad de signatōnem fiende solutōnis. Et quod d legato dr. Idē in contractu intelligit' pari tate ratōnis vt si dicatur pmitto tibi cēn tum soluenda de pecunia quam habeo i ta li loco. Et ibi lego vel pmitto decem que habeo in archa si michil est michil debetur Si min? est illud tātum debet' ·l·si ser uus·§·Qui quinqz·ff·de·l·i· Quia loc? adicitur sūme imediate ·Et p hoc signifi cat q illa sūma que ibi est debeat' t nō alia Vnde testator vel pmissor se refert ad il lud corp? pecunie quod ibi est·Et ido si michil est michil debetur vel quaten? est ea ten? tātum debet' ·Cetera multa exempla ponit petrus Burgūdi in·§· Sacramēta l·inter stipulantē·ff·de ver·obli· Et fina liter loci adiectio opatur qd ratō dicta vel lege disponitur vel put voluntas dis ponentis dictat quā quodiis medū p babile declarat vt·l·cum cert?·ff·de vi tri·t oleo lega·l· Si debitor·§·i·ff·de cō trahen·emp·t vē·l·cum qui kalēdis·ff· de·v·obli·l·legatum·§·vin·ff·de ānuis lega·leg· Ex eo·ff·de vi·tri·t ole·legā· cum filibus·

¶ Logographus ¶ idest scriptor publicus ratōnis·Et dicitur a logos sermo vel lex is ratō t graphos scriptura. Et secdm ac curs in rubrica·C·de tabelli scrib·t logo graphis·li·x·

¶ Longa cōsuetudo ¶ Est que decē vel viginti ānis inducitur t multomag longi ori tempe vt si triginta vel·xxxx·annis perdurat·

¶ Lucrifacē idest acquirere·

¶ Luere ¶ Est liberare vnde dicitur pig nus luitur idest liberatur ·Alio modo ac cipitur p puniri vnde dr luo penas ·i·pu nior·Vnde Ere luo pign?·penas cruce· luce tenebras·Dicitur t luere quod sali tur vt ouis·

¶ Lustrum ¶ Est spaciū quinqz annorū Vnde dicit' indictō constat ex tribus lu stris idest durat ad·xv·annos vt de fi·in stru·inter dilectos·Vide s indictō·

Machinatō uide supra dolus·Et est quasi astutuz ingenium ·Quid em est q homo semel dedit? ma licie non adinuemat. In auten. vt hij qui obliga cas se hre phibent res mnorum post pn coll'·vj·

¶ Magister nauis ¶ Require sup actio exercitoria t·C·e·ti·l·vnica·li·xij·

¶ Magistri serineorz ¶ Dicebant' qui serineis sacri imperij prepositi erat ·Vel sunt pragmaticarij sic dicti quia pragma ticas sanxiones illas sez quas pncipes fa ciebant t statuebāt consilio pceruṁ suo rum scribebant t exempla eorz in serineis

repōsita ad mēoriaz ẽustodiebāt·

¶Maioꝛ dicitur ille qui·xxv·ānoꝝ impleuit etatem

¶Mayuma ¶Est ludus qui vigebat in mayo· Et dicitur a mayo vel mayuma grece latine ingressus seꝛ estatis quādo herbe frōdesq; virentes letificāt· Inde venit mayꝰ·C·de mayuma in rubꝛica·li·xj·

¶Maioꝛ pars ¶Attendit᷑ quo ad numerū ꝛ saniꝛ quo ad zelum uidicum·vel potest dici maioꝛ pars q̄ maiozi inmit᷑ ratiōni vt·xj·dis. sana ꝛ·c·multi·

¶Magones siue ventilatiꝰ ¶Sunt qui in seruis emendis vel vendendis mercatōnem exercent·

¶Magi sunt ¶Qui vlgo malefici ob facinoꝝ magnitudinē nuncupātur. Hiꝰ sūt qui pmissu dei malefitō elemēta concuciunt. Turbant mentes hominū minꝰ cōfidentium ꝛc̄·xxvj·q·v·Nec mirū· Et ibi qui sunt nigromātici ydꝛomātici Et ō augurijs ꝛ auruspicijs q̄ oia ibi repꝛobāt᷑ dicit enī augustinꝰ ex libꝛo ō ciuitate dei ibi ad finem q̄ ideo quisq; non debet eis credere quia aliquādo eueniūt que p̄dicunt aut sanare uidentur infirmos aut ledere sanos aut quia hoc pmissu dei fit vt ipsi qui hoc audiūt vel uidēt pterentur Et appareat quali fide vel deuotōne sint in gra erga deū li ibi·

¶Macellare ¶Est mactare vel trucidare· Inde dicuntur macellariꝰ qui pecora vel quadrupedia mactant vt est glo·v·i cle·j·de vi·ꝛ honest·cleri:

¶Magister ¶Dicitur qui p̄ ceteris alicuiꝰ rei siue negocij curā gerit. Et met̄p tatur sillabaliter quasi ī mari statu existēs· Sed litteraliter sic quasi manū acrā gerēs inter scolares tenens eos rigide·

¶Maledicus ¶Est qui obloquitur de homīe detrhendo ei ex eum obloquijs deprimendo vt·c·j·de·cle·ma·Sūma autē iniquitas est detrahere· Et oīs qui detrhit fratri suo homicida est·vj·q·j·c· Sūma Et detractoꝛes fratruz homicide sūt ō pdis·j·homicidioꝝ· Non tamen semp peccant maledicentes vt·xxiij·dis·c·in nole domi in fi·vbi ponitur longa maledictō qz maledicoꝝ duo sunt genera·c·cum sancta·xxiij·q·iij·omis em̄ plasphem? dei ꝛ sanctoꝝ maledic? ē·c·Statuim?·e·ti·

¶Malleatoꝛes adulterine monete sunt qui falsā monetā malleāt·

¶Mancipium Est seruus vel ancilla ꝛ est neutri generis in voce sed cōmūis generis in sigmficatōne. Et dr̄ quasi manu capiū ꝛ ome quod manucapi potest sicut homo equus ꝛ hoc generaliter. Sed speciaiter tātum significat homies quia tales erāt serui capiētiū eos in bello iusto·

¶Mancus ¶Est defectuosus·ꝛ secdum katholicū dr̄ q̄si manu carēs vt cui manꝰ abscisa est·

¶Mandatum ¶Secdm azo· Est officiū ab eo qui gratuitū gratis suscipit exhibēdum Et dicitur mandatū quasi manu datum. Quod em̄ aliquis p se facturꝰ erat alij gerendum omittit· Et contrahit᷑ solo consensu· Et nota q̄ mandatū posteriꝰ factum non derogat ꝓuilegio misi de hoc faciat mentōnem·c·graue·de offi·ordi· Item q̄ mandatū generale non ꝓhibent᷑ misi illicita·c·sup quibus dā de ver·sigm· Item tantuz valet mandatum generale quo ad oīa quātum spēale ad quedā ō vo.ꝛ voti·redemp c·Magne·§·rei· Item rei turpis mandatū nullū est·ff·mandati·l·iij· Item quādo mādatū vel pactum vnū cōtinet in se duo quoꝝ vnuz est possibile et alterꝝ impossibile non obligat in contractibus vt si ego existens rome ꝓmitto tibi hodie dari·x·erfordie. Ioꝛ q̄nq; obligat in uidicijs vt si iudex mandat alicui q̄ ꝛ pareat coram eo die impossibili tunc tenetur comparere die possibili secdm hosti·e· dilecti de do·ꝛ contu· Item qui exequitur mādatum nō debet excedere fines mādati·misti·mandati·§·Si is qui· Itez mādatum speciale derogat generali· Etiaz si de eo non facit mentōnē·c· pastoralis de rescrip·secdm bernhar in questionibus·ꝛ hoc fallit ī quatuoꝛ casibꝰ·pmo ī mādatis

generalibꝫ quę ſũt effectu ſpecialia · e · ex parte de offi · del' · Secdo in ꝓuilegijs de · reſcrip · cum ordiñe · Tertõ quãdo res nõ eſt itegra · Quarto in legatis · ff · de ſuppl lega · l · iij. Et differũt mandatũ iuſſio ⁊ ꝓceptum quia iuſſio importat neceſſitatem nec finitur morte iubentis quia ſucceſſor id facere tenetur · Mãdatum vo importat libertã obſequẽdi voluntatem ⁊ finitur morte vnde · ꝓceptũ non ꝓcipitat mors ꝓcipientis · Mandatum mandatore cadẽte cadit · vt notatur de reſcrip · Eam te q̃ ⁊ c · in hijs de v · ſigñ · Quidã tamẽ dicunt q̃ tam ꝓceptum quã mandatũ finit̃ morte ſi nomibus expſſis ſcribantur ſecũd iohñem · q · i · qđ ꝓcipit̃ ·

¶ Mandator ¶ Dicitur ille qui aliquid mandat alicui vt ſibi vel alij aliquid faciat · Requirit ſup̃ fiducior ·

¶ Mandatarius ¶ Eſt qui mãdatum ſuſcipit ad implendũ ⁊ quãdo mãdatarius accuſat̃ de crimine inuenirj poſſit ex ſua ꝑſona uide · l · non ideo min̄ · C · de accu · et notatur i · e · mulieres ⁊ c · ut fame de ſen ex · Et inter iſtas oritur actiones hinc de quia illi cui ſic mandat alteri conꝯ illũ qui mandatum ſuſcipit ad implendũ · Cũ ꝓmo cogi non poſſet q̃ reciperet mandatum · Competit actio mandati directa inquãtũ eis iĩterfuit factũ fuiſſe quod mãdabatur · Rurſus ipſi mãdatario qui mãdatum ſuſcipit competit actio mandati cõtria ſi quas expenſas fecit vel impenſas ratiõne mandati ſuſcepti inquãtũ non exceſſit fines mandati · Si vo mandatũ exceſſit impenſis factis ipſas non reperiet per actiõnem mandati contrariã · Sed inquãtum vtiliter expendit ꝑ actiõnem negotiorũ geſtor̃ repetet ·

¶ Manifeſtum ¶ Eſt publica vel famoſa ꝓclamatio ex certa ſcientia ⁊ certis auctoritatibus ꝓuenies · Et poteſt manifeſtum ꝓbari ꝑ multos teſtes vel autores non tamen ꝑ tot q̃ fiat notorium uide glo · iij · in e Conſtitutionum de ver · ſigñ · li · vj · ⁊ · vj · q · ij · placuit · Spec · ti · de notor · crimie · §

Sequitur de manifeſto circa ꝓncipium vbi dicitur · Manifeſtũ eſt quod patet pluribus ſed non omnibꝫ · Sed notorium omnibꝫ publice patet · Et no · in · l · Ciues · C · de app · p · bulg ⁊ butrigariũ ·

¶ Manifeſte vel palam teſtari ¶ Dicitur qui non in publicum hered̃ nomiat ſed coram teſtibus qui ad ſolempnitatẽ ſufficiunt teſtatur ·

¶ Manet ¶ ideſt tenet vel aſtringit · e · Cum laycis de reb · ecc · non alie · Vbi dr̃ q̃ laycis quãuis religioſis diſponendi de rebus eccleſie non eſt data poteſtas q̃s ſubſequẽdi manet neceſſitas ñ auctoritas imperandi de conſtitu · e · Eccleſia ſancte marie ·

¶ Manſer eſt ¶ Illegitimꝰ ꝓprie de ſco to natus ſecdm hoſti · quaſi vulgo queſitꝰ Vnde ſecdm abbatem · Manſeribꝫ ſecortus nochis mechus dedit ortum · Vt ſeges aſpica ſic ſpuriꝰ fit ab amica · Dant naturales que nobis ſũt ſpeciales · e · Niſi de renunc · in · §̃ · pſone in fi · vbi glo ·

¶ Manſus ¶ Secdm vulgare ytalicorũ dicitur quãtitas terre que duobꝫ bobꝫ ſufficit in ano ad laborãdũ ·

¶ Manumiſſio ¶ Eſt datõ libertatis id eſt directio · ff · de · acqui · re · domi · l · a do · §̃ · Cum quis in · fi · Sed ſecdm placẽ · io · et azo · datur ſeruo libertas quã prius nõ habuit alias non diceret̃ dari ſibi · ff · de acci · §̃ · Sic itaq̃ · l · i · ⁊ · glo · in inſti · de libert · in vbo · datõ vbi uide verũ quis det quod non habet · Et · c · i · de ſuppleñ · ne · ꝑla · vbi pro ⁊ conꝯ de domio dante vſufructum formalem · Et de creditore tranſferente dominiũ pignoris · Et manumiſſus dicitur qui eſt liberatus a manu ⁊ poteſtate domini · Nam quam diu in ſeruitute eſt ſub manu ⁊ poteſtate domi ſui eſt · Sz pꝰ quam manumiſſus eſt ab illo liberabitur Ergo dicitur quaſi extra manũ ideſt poteſtatem domi ſui miſſus · Et ꝯis dr̃ libertꝰ domi ſui ⁊ dñs patronꝰ eiꝰ ·

¶ Manumiſſio teſtamentaria ¶ Dici põt omne illud quodcũq̃ ex cauſa teſtamenti

pstatur · Vel ꝓpter testamētū contingit · Et nota de hoc ꝙ fiat maumissio inter amicos requrūt v · testes C · de lati lib tollē · l · vnica · §· Sāxim? · Vex est in vltima voluntate Sed ad maūmittēdū inē viuos sufficiūt duo testes ut notat in glo · et · §· ꝛ l · preallegatis

¶ Manualis obediētia notat de maio et obe · bijs que ꝛ de resti · spoli · olim causam · quam subditi tenent platis suis sine scriptura et iuramēto

¶ Mappa ¶ Est ornamētū equi · Et sūt lichamia alba quibꝫ coopiūt eq̄ cardīalium cū faciūt pcessionē ·

¶ Mapula ¶ Est quoddam ornamētum qō impator · Constātin? cardīnalibꝫ ocessit · Alij dicunt mampulam esse mitram ēpiscopalē ·

¶ Massaricia Est idem quod suppellex videlicet oīe vtensile dom? cuj? appellatōne vestis nō cōtinet vt · l · si quis in fūdi vocabulo · ff · del · i ·

¶ Masticoniū ¶ Est domus vbi lepꝛosi congregātur ·

¶ Masculinum ¶ Concipit femininū · ff de le · iij · l · qui duos ꝛ c · generali de elec li · vj · l · quicūqꝫ · C · de ser · fugi · Et significatur p dictōnem masculini generis verbi gratia Vbi filijs meis do tutoꝛes etiā filie significant · ff · de · testa · l · Si ita · Ratio est voluntas ex equali affectione ꝓuidendi eis vt tueantur ꝛ bona sua conseruēt Sed ibi filios meos ex heredo masculinū non concipit femininū quia filia non cōprehenditur · l · i · §· querit · ff · d · ven · in poniten · quia masculinū de se platū nō significat femininū nec est ibi aliqua coniectura ꝓbabilis qua hoc concludatur · Sꝫ est odium ex heredatōis quod dictat significatum verbi non extendi · c · odia d reiuris li · vj · Item ibi quicūqꝫ it vel picit de nocte p fenestrā nocēs soluit · x · significatur etiam femia · l · quicūqꝫ palle · Et sumitur significatū ex paritate delicti · Similiter ibi virū, sanguinū ꝛ dolosū abhominabitur dom? cōprehenditur etiam femia ratōne delicti quod odit etiam de? in mulieribus · licet ceteris paribus magis pcecet masculus quam femia quia ratō naturaliter in eo plus domīatur · Et ergo i crimine lese maiestatis crimiosus punitur ꝛ filij sui vbi etiā filie cōprehenduntur · Mitius tamē punītur · l · quisquis · C · ad · l · iul' · maiestatis · Item ibi si michi filiꝰ natus erit ex besse hꝛes esto · ꝛ ex triente vxoꝛ · Si vero filia nascetur ex triente hꝛes esto ꝛ ex besse vxoꝛ ꝛ filiꝰ ꝛ filia nascūtur hereditas diuidetur in septem ptes vt filiꝰ iiij · vxoꝛ duas ꝛ filiā vnā habeat · Et sic uidetur voluisse testatoꝛ · Nam appellatōne filij non otinebatur filia · l · Si ita · ff · de libe · ꝛ postu · Nec ibi significat femia dicendo quis potest esse aduocatꝰ in etate · xvij · annoꝛ pātet ex edicto de postulando quo pꝫibent femie postulare saltem p alijs · l · j · §· Sexum · ff · de postu · et idem de pcuratoꝛe quo ad esse pcuratoꝛem in iudicio · l · femine · ff · de pcura · Idem etiam in teste ad testamētū iure ciuili romanoꝛ vt in · §· testis insti · de testa · ymmo quod plus est si exp̄matur nomen communis generis · vbi autē numerꝰ testium non adhibetur duo sufficiūt · l · vbi numerꝰ · ff · de testi · Et continetur etiam mulier · Idem in oīi materia in qua ratō ne vel lege statuto vel vsu non sit differētia inter virū ꝛ mulierē quia tunc ad paria iudicantur · Aut em̄ est adiectiuū ipꝫ masculinū ut quicūqꝫ quisqꝫ quidē ꝛc̄ et concipit femininū quia intelligitur homo vel persona vt · l · metū · §· animia dūtendū ff · quod me · cau · ꝛ · l · vnica i fi · C · de rap virgi · aut est nomē appellatiuū vt filius et tūc si de fauoꝛe contrahitur concipit · si de odio nō ocipit vt no · in · l · quicūqꝫ · C de ser · fugi · palle · Et in · l · i · ff · de v · sign vbi glo · ponit exceptōnes · Sed econtrario femininū non concipit masculinū quia appellatiue femininū non significatur intelligi masculinū nisi euidētissime apparēt sicut sub vno nōmine appellatio aliud significat · l · Si quis in fūdi vocabulo vel

de·l·i·ff·cum ibi notatis· Et hec dicta intelliguneur de masculino idest de dictione masculini generis· Sed masculinum quā doqꝫ significat masculum· verbi gratia· testatoꝛ legat ancille libertatem si ꝑmo p areret filium peperit filium ꝛ filiam ex eodem vtero· Et incertum est quis ꝑmo natus sit dicit tex· q filius censetur ꝑꝰ editus·l· Si fuerit·§·fi·ff· de rebus du· Ratō quia de natura masculus foꝛtioꝛ est femella eiusdē etatis·

¶ Masculinum est dignius femínino Quod concipit ad uētum legistatoꝛis nō quantum ad verba ve·l·i·ff·de·v·signif vbi bona glo·

¶ Mathematici ¶ Sunt qui dicūt se scire aliquam artem diuinādi· Et dicuntur a mathesis media longa quod est diuinatō· Et pfertur penul· pducta sine aspiratōne· Sed mathesis penultima coꝛrepta cum aspiratōne signficat quadruuiū· vnde· Scire facit mathesis· sed diuinare mathesis·

¶ Materfamilias ¶ Est que in honestate viuit· Vnde nec nupcie nec natales faciunt matremfamilias sed boni moꝛes·

¶ Matricula ¶ Est cartula in qua scribitur aliquid ꝛ precipue liber vniuersitatis in quo nomina suppositoꝛꝫ conscribūtur et immatriculantur et est diminutiuum a matre·

¶ Matertera est matris soꝛoꝛ·

¶ Matertera magna est auie soꝛoꝛ sic ꝑmatertera auie soꝛoꝛ·

¶ Matricularius ¶ Dicitur hns offitiū pulsandi campanas vel q̄ habz matriculare studentes·

¶ Matrix ecclesia ¶ Ponitur ꝑ maioꝛi baptismali que generat baptismum sicut mater vt est glo· in verbo matricē in cle· i de sen· excō·

¶ Maturare q̄qꝫ signficat festinare· quandoqꝫ est per solem digeré vt fructꝰ maturantur·

¶ Matrimoniū ¶ Idem sonat quod nup cie· Et est legittima maris ꝛ femine coniunctio individuam uite consuetudinem retinens· xxvij· q· ij· §· i· Et de presump· c· Illud de conuersi· infideli· ex litteris· Et subaudi hoc scilicet ad ꝓpositum in q̄ debent esse tempē quo nubunt vel matrimonium contrahunt insti· de patria potestate in pn̄· Et matrimonium est duplex scilicet verum ꝛ presumptū· Verum qđ contrahitur inter personas legittimas ꝑ verba apta nullo impedimēto subexistente Presumptum dicitur quando inter personas legittimas interuenit tractatꝰ de contrahendo vel verba apta in euentum tamē conditōnis vel arbitrij alieni ꝛ succedit copula carnalis vt inquit goff· Et nō dicitur patrimoniū licet a digniori debeat fieri denominatō ꝛ tantum votum habeat vir in liberos sicut mater·l· liberoꝝ·ff·de·v· signi· Ideo quia mater maius exercicium vel officium exercet circa liberos quā patē·fi·d consi·cōiuga·quia ante partum onerosa· in partu dolorosa· ꝛ ꝑ partū laboriosa· Igitur ad honoꝛem eius dicitur matrimoniu vt etiā de conuersio· in·fi·c· litteris· Et nota quod matrimonij sunt tria substantialia que dicuntur bona eius vt de condi· app· c· vltimo· et· xxvij· q· ij· Omne itaqꝫ scilicet· fides· proles· ꝛ sacramentum· Et si apponitur conditō contra aliquod bonum matrimonij vel eiꝰ substantiam nullum est matrimonium Exemplum de primo· Si dico· Contrahо tecū si te ꝓ questu adulterandam exposueis non est matrimonium quia est contra bonum fidei quod consistit in eo quod alter coniugum suum coꝛpus quod suum non est sed consoꝛtis sui non exponat vel det alteri alias est adulter fur ꝛ fideifractoꝛ· Exemplum de secundo vt si dico· Contrahо tecum si generatōnem prolis eiuites· Si venenum sterilitatis accipias non est matrimonium quia contra secundum bonum eius scilicet bonum prolis propter quam multiplicandum fuit matrimonium a deo institutum· Exemplum tercij·

Si dico contrahō tecum donec diciorem uel pulchriorē habebo nō tenet matrimonium quia est contra sacramētū indiuidutatis quia nullum debet esse diuorciū inē cōuuges Sic eodē mō dic q; pfessio religionis non tenet dūmō fit cōtra bona vel substantialia religiōis que sunt etiaz tria scilicet castitas · obediētia · ꝛ abdicatō ꝓpzietatis · Et de hijs pone exēpla suo modo vt supra · Item si dico contrahō tecum si furtū feceris si digito celū tetigeris est matrimoniū quia turpis ꝛ impossibilis o ditō que non est cōtra substantiā mat̄monij habetur ꝓ non adiecta · ē · i · ꝛ vlti · de condi · appo · Et nota quando contrahat̄ mat̄moniū ꝛ quādo spōsalia de futuro declaratur ex significato verboz ꝓlatozum et actuum sequentiū · Unde verba formalia matrimonij sunt illa quādo vir dicit accipio te in meā ꝛ mulier accipio te in meū c · licet de · spon · duoz ꝛ · c · Si inter desponsa · Similiē est matrimoniū si qs iuraret q; aliquā ab hoc tempe ꝓ coniuge teneret ꝛ ei sicut vxori fidē seruaret · Et ipsa eidem iuraret se illum ꝓ marito habituram ꝛ sibi fidem tanquā viro ꝓpzio seruaturā vt in · c · ex pte de spon · Nam licz ibi non exꝓmant̄ verba formalia tñ nichil est si de equipollentibo fiat vt · l · certū · ff · si cer · pet · Dicūt etiam quidā doctozes q verbū habituz hic sapit ꝓteritū non futurum. Similiē dicendo ꝓmitto tibi q; nūq; habebo aliā in vxozem nisi te · vel volo te ꝛ non aliam in vxozē · vel consentō in te sic i meam vxozem · vel ꝓmitto q; volo te habere in vxozem · vel placet michi te habere i vxozem · vel ꝓmitto q; tibi seruabo fidez sicut vxori mee · vel volo q; ab hac hora in antea sis mea vxoz vel iuro q; habebo te ꝓ legittima vxoze de hoc iude xxij · q · iiij · §· vlt · versi · Est etiam · Item si dixerit iurovl' ꝓmitto tibi tanquā vxori dūmodo verba mulieris sequant̄ contrahit̄ matrimoniuz ꝓ quēlibet p̄dictoz modoz vt not · ibi · Spec · e · ti · §· i · vsi · i · Item ibi · Et dicat vir iuro q; tu es uxoz ꝛ mulier econtra iuro q; tu es uir meus dicit quidā q; non sit matrimoniū de pñti sed sponsalia de futuro capiendo es ꝓ eris · ff · de ver · sigm · l · verbū erit · Nam ꝛ si sunt verba p̄sentis tempis nō tñ ad matrimoniū apta · Ergo alij dicūt q; nec sponsalia contrahāt̄ · Sz ibi ꝓmitto q; te ducā in vxozem ꝛ de cetero tenebo te vt vxozem fiūt sponsalia quia sensus est · Ego te ducā et ex quo te duxero de cetero te tenebo ar · c · ex litteris · ij · de spon · Secus si nō addito verbo ducam dicat ꝓmitto q; tenebo te de cetero i vxozem · Etiam dimisso hoc verbo de cetero quia tunc est matrimoniū vt · c · ex pte de spon · palle · Item si dicat ꝓmitto q; te tenebo in vxozez donec terra ponatur super oculos meos ꝛ mulier eodem modo respō deat · Et vir intelligit deceptozie idest do nec sibi placuerit quia dum non placebit ponet terrā sup oculos si ibi appareret ꝺ dissensu non est matrimoniū alias sic quia ista verba donec terra ꝛc · Significant tēpus mortis · Similiē donec oculi vel os michi claudūtur · ē · ex litteris · i · de spon Item si vir contrahit cum vna sub conditōne ꝛ cum alia pure ꝛ conditō sub q̄ cum prima contraxit existit iudicandum est ꝓ matrimonio sedo contracto · c · sup eo · c · de ille · ꝛ · c · ꝓ tuas de con · app · sedz hosti quia mat̄moniū purū p̄fert̄ suspēso conditōnali · Alij dicunt iudicandū ꝓ ꝓmo qz ꝓ ꝓmum ptes ligarūt se sub conditōne nec habent in potestate se soluere donec euenit conditō ꝛ ꝓ cōsequēs non cum alio o trahere · l · potōz · ff · qui potio in pigno · habeantur : Et dicūt q; dictum p̄cedēs ē potius ex ratōne ciuili inductū ꝓpt̄ melius bonum matrimonij p̄sentis ꝛ certi · quā futuri ꝛ incerti · Alia exempla iude s̄ · de conditōnibo · Item no · de matrimonio beate vginis q; ipsa consensit in copulam carnalez cum ioseph nec illam omittēdo nec appetēdo sed diuina inspiratōne in vtroz obediendo · xxvij · q · ij · §· Cum ergo · Nam ꝓposuit se suaturā vginitatē in coꝛde ꝛ votum vginitatis non exp̄ssit oze subiecit se

ēm dispositō i diuine ꝓponēs se pseuera-
turam in vginitate misi deꝰ ei aliter reuela
ret sedz goff. de spon.

¶ Matrona ¶ dr q iam nupsit quasi q i
matrimonio ouenit.

¶ Maxime qnqz dicitur compatiue Ali
quando p tantū de fi. pbiterorꝝ. c. Ad
abolendā Aliqui legunt maxime p magis.
Et sic tenetur ꝓprie sedm ber. ibidē. Itez
maxime supponit idem in alio casu sed ma
iorē esse ratōnē in expsso. C. vnde liberi.
l. fi. Aliquādo subaudit vt. l. vez in pn̄.
ff. p sotō. Ad pmum fa. ff. de pba. Cuz
deinde in pn̄. ibi. Et maxime de. pe. t re. c
offitō in. fi. de spon. c. Sponsaz iude hec
notata. c. palle. ad abolendā in additōe
glo. iij. Et p io. an. sup ea. etiam notat
de hoc in. c. cū cōtigat de fo. compe. i glo
i. de elec. Cum inter t. c. qm frequēt. §.
porro ut litis nō contesta. ꝓprie implicat
idē in cōtrio sensu.

¶ Medographia idest littera inde medo
graphus idest medicine scriptor sic acci-
pitur. C. de tabel. scri. li. x.

¶ Mecum dicitur hec uita. xxiij. q.
iij. Hec autē uita. Et no. io. an. in pro
hemio cle.

¶ Mendacium Require sup̄ dolꝰ vn
de augustinꝰ dicit. Mendacium est falsa
vocis significatō cum intentōne fallendi
Quod sic debet intelligi cum intentōe fal
lendi que tunc ibi est vel postea aduenit
Quādoqz em aliquis aliquid pmittit non
tamen voluntatez fallendi actu habet sed
postea acquirit.

¶ Medicantes Dicūtur quos in pub
licum questū in tuta mēdicitas weauit t
illi reficiebātur publicis ānonis. Validi
autē t robusti non debēt mendicare ne mi
seris t debilibo panē auferāt. C. de valid
mendican. l. vnica li. xj. Et in auten. de q
storibus coll. vj. Concedit tamē aliq-
bus a papa occupatis circa doctrinā fidei
vt de elemosinis fideliū vniāt sicut t apli
vixerunt qui seminantes spūalia tempalia
metere poterāt quasi de iure naturali vt
dicit apostolus.

¶ Memū vel meniariū Idem est quod
vestibulum a membo sumptū. Et dicitur
ido sic quia membo adhereꝫ sedz hugonē
alij ponūt maneriū.

¶ Mensor Est qui metitur agros ca
lumpnas vel signa vel homies vel frumen
tum vel mensa nupta castrū vel hospiciavel
etiam quia oīa officia assignat sedum ae
cur. C. de. mens. in rubrica. li. xij.

¶ Mensa dicuntur ꝓprie edificia nut
rorum ciuitatis sic dicta quia, muniunt
ciuitatem. Et interdum dicuntur mensa
abusiue oīa edifitia vel dicunt a mene
grece. i. defectꝰ latine quia deficit murꝰ
vbi sūt mensa.

¶ Mera donatō reqre s donatō.

¶ Meretrix Dicitur que multorꝝ libi
dini paret idest obedit. xxxiij. dis. vidue
ul cuiꝰ turpitudo publice venal ē. xxxij
q. iij. meretrices. Et in. glo. ij. c. Inter
opera de spon. Dicit em augustinꝰ in que
stionib deutronomij. meretrices esse. et
mezetrices accedere phibet dns quarum
publice venalis est turpitudo. In decala
go autē mechie nomie non iudetur hoc p
hibuisse aperte quonā mechia non nisi ad
ulteriū esse solet seu intelligi solet. Et etiā
in. c. palle. meretrices.

¶ Metus Est instantis vel futuri peri
culi causa mentis trepidatō vt. ff. e. ti. l
i. Et nota q licet non sit necessariū peri
culum esse psens tamē exigitur metū esse
psentem saltē p futuro piculo. ff. e. ti. l.
metū. ij. Nam metū nō quelibet timorē
accipimꝰ sed maioris mali vt in. l. metuz
palle. Et dicitur metꝰ quia mentē tenet
vel terret seu impedit. Qui em timet non
semp gerit i corde quod habet in ore de hi
iudē glo. ij. c. ad audientiā de hijs quevi
me. ue. cau. fi. Inde meticulosus idest me
tu plenꝰ. scilicet qui metuit timēda t nō
timēda. Et sic dr utraqtū meticulosū. Et
vtrum hoc obliget i foro iure Quod sic iu
detur de iurē. c. Si vero t. c. verum q
non patet. quia votū factum p metū est

nullum ipso iure cum voluntas in vinculo debeat esse libera. c. integritas. xxxij. q. iij. Ergo et iuramentum pari ratione Innoc. concludit si iuramentum est impositum turpiter et sup re turpi scz occidere innocentem vel non ministrare alimenta parentibus &c. Tunc nullum est ipso iure nec obligat iurantem. Et licet contra venire p auctoritate. c. inter cetera. Et in male promissis. xxij. q. iiij: Sed si iuramentum sit turpiter emissum non tamen sup re turpi scz dolo vel metu sic obligat ipso iure Sz absolutio potest impetrari ex supioris vel iudicis offitio. c. si vero et. c. verum palleg. Addit idem si iuras metu potest sibi prodere p aliam viam qua p viam absolutois a iuramento melius est q soluat quod iuravit et deinde repetet. Nam que fiunt p metum tenent ipso iure sed goff. sed rescindunt p actionem quod metus causa si sunt pfecta. Si vero impfecta tunc p exceptionem. ff. e. ti. l. metum. §. Sed pter. Exceptis sex que p metum non tenet ipso iure vt cotract matrimonij promissio dotis. aditio iudicis. pstatio auctoritatis. alienatio rei ecclesiastice et pnunciatio sententie. Et dicit. io. an. Qui vult conf iuramentum meticulosum non peccat mortalit licet peccet venialiter ut in. c. verum ad fide iur iur. De hoc vide glo. plenior in. l extat. ff. e. ti. Et distinguit met quia alius est pbabilis quia cadit in constate virum et animosum et hic excusat vt est met pene mortis et cruciat corpis. metus stupri idest seruitutis. Alius est non pbabilis scz qui cadit in homine pusillanime et formidulosum et hic non excusat vt in. c. cum dilecti. e. ti. Et regulariter vt pdictum est ea que fiunt p metum valent et obligat vt dictum est seu vt no. xv. q. vj. Auctoritatem et. c. abbas. e. ti. Fallit tamen in casibus ibi notatis ad quos add de casum. c. vnici. e. ti. li. vj. Etiam sedm coactionez absolutam vel condictionalem distinguit excusatio met De hoc vide sup coactio Sz vtrum metus excommunicationis sit iustus metus. Quod sic videtur quia detinet eos poris et anime detrimentum vij. q. j. de manifesta. xj. q. iij. Audi vbi dicitur q p excomunicationem mutat status de corpore ecclesie in potestate diaboli Timenda e ergo quasi mors eterna. xj. q. iij. nemo et. c. i. Quod non patet quia est medicinalis non mortis vt. c. i. de sen. ex. li. vj. et. ij. q. j. multi. Et si est iusta vacua est nec curanda quia non ligat quo ad deum. Sibi est iusta imputet sibi qui meretur excomunicari. Igitur non est iustus met nec excusat comminatio eius. l. Si mulier. ff. e. ti. Et no. goff. in summa de his q vi. me. vel cau. fiunt.

¶ Mentoria Dicuntur diuersoria vel diuticula. i. secreta edificia alias motoria

¶ Mercis Nomen ad mobilia tantum ptinz ff. de. v. sign. l. merces

¶ Merum imperium Est habere gladij potestatem ad puniendum facinorosos. vnde merum imperium dicitur queda potestas sum ma per quam ea que sunt iuris dictionis maxime explicant. Et merum dicitur qz separatum a cognitione pecuniaria eo q inde nullum sequt commod pecuniarz vt in sti. de pub. iudi. in pn. Hec aute sunt meri imperij facinorosos punire delinquentes incarcerare membra mutilare. penam capitalem imponere Et hec pena est triplex vt di. hosti. de iur iur. c. veniens scz mors exilium et relegatio. ff. de pub. iudi. l. ij.

¶ Mixtum imperium est potestas media p quam ea que sunt in iuris dictione media explicantur. Et dicitur mixtum quasi ex iuris dictione et mero impio eo q habet comodum pecuniarz. et ptinet ad ipsum bonorum possessionem dare impossessionem mittere iubere cauere pupillis tutores dare. Et omnes alie pene graues pt penam capitalem et mutilationem vt est relegatio fustigatio vel grauis correctio. ff. de iur. om. iudi. l. i. in. glo. et in tex Alit distinguitur put recitari solet circa. e. q sedem in glo. i. d offi. ordi. Merum imperium est quedam summa potestas et alta

ex publico inducta vt gladij potestas ani
adutēdi in facinorosos et ē apud pncipes
principaliter scz papam z impatorē. Et i
spualibus merū imperiū est vt depositō
translatō secdum episcopaliū z diuisio
duarū ecclesiarz kathedraliū. Vel diui ≠
sio vnj in duas vt .c. Quod translatōez
de offi. dele. vbi iude plura in glo. Sed i
secularibus merū imperiū est pna capitis
vt supra que principalit est apud pnci
pes seculares scz reges duces marchiōes
comites zc. Et etiam apud archiepiscos≠
pos patriarchos z episcopos tamquam
apud missos vt in .c. Solite. §. Subditi
de maio. z obe. cum suis concor. Mixtū
vero imperium est quedam bassa vel media
potestas ex publico inducta partē capi ≠
ens ex mero imperio z partem a iurisdic
tōne vt est in spualibus dedicare eccles ≠
ias. vel altaria. cōsecrare. z vgines velare
Et talia possūt cōmitti non habenti iuris
dictōnem vt in glo. palle. Et ea que sunt
meri imperij expediunt iudicis offitō no≠
bili z principalit tendunt ad bonum pub
licum.

¶ Mixti imperij ¶ Etiam expediūtur iu
dicis offitō nobili sed principalit tendūt
ad bonū puatum. Sed ea que sūt simpli
cis iurisdictōnis expediunt iudicis offi≠
tō mercēnario z tendūt etiam ad bonum
cōmune Venit ergo ab impio imperialiū
idest paruum imperiū quod habēt iudi ≠
ces inferiores de hoc no. in .c. diligenti de
fo. compe.

¶ Metallum et es ¶ Sunt nomia gene
ralia mineras significantia. Et differunt
metallum z opus metalli. Vnde ille dāp
natur in metallū qui ligatur cum ferro z
onere z labore grauat vt non liceat ei faci
le abire. Sed ille dampnatur in op? me
tallicum qui ibidez liberas habet habenas
et alijs metallū fodiētibo mistrat z illi?
leuior est pna alteri? aut grauior.

¶ Metallarij ¶ Sunt qui affluentiā ex
ercicij metallorz habent vt .C. e. ti. de me
tallarijs z metall' z pcura. meta. sedm ac
curs sup rubca. li. xj.

¶ Metalli ¶ Alias dicunt metharij
purpurij. C. que res ven. non pos. l. i. vl
est color quida.

¶ Metrocomia ¶ Est ulis mensura q
datur translatis iussu principis vt. C. de
iure fisci. l. cōtra. vnde metros grece mē
sura latine dr z comos villa Vnde metroco
mia quasi mensura ville. Vnde etiaz come
dia idest villana vel rustica laus secdum ac
cur. C. ne liceat habitatoribo metro. co
loca. sua. ad extraneū transfer. sup rubca
li. xj. Etiam metrocomie sunt parrochie
vel dyoceses.

¶ Metropolitani ¶ A mensura ciuitatū
dicuntur quia decem vel. xj. debent sub se
habere ciuitates. vij. q. iij. Scitote vel
dicitur a metros idest mater quia metro
polis est mater aliarz ecclesiarz secdm glo
ibidem. Etiam metropolitani singulis pui
cijs pemiment quorz auctoritati z doctri
ne ceteri sacerdotes subiecti sūt. Sine q≠
bus reliquis episcopis michil agere licz
de his que spectant ad totam puinciam
secz glo. xxj. dis. cleros. § metropolitani

¶ Miles est ¶ Qui iurat se non euita
turum mortē ppter reipublice salutē Vel
qui iurauit a signis non recedere. C. qui
cau. maio. l. penulti. z scripti? in matricu
la vbi alij milites scripti sunt. ff. e. ti. l. i
per totum Etiam dicitur a malo quod su
stinet p alijs. Vnde secdm azo. Miles di
citur a milicia idest duriciat vel a mille q?
de mille forte solum vn? eligebatur in mi
litem. Et sic dicitur quasi millesim?. Et
nota ad hoc q? qs dicatur verus miles. sex
sunt necessaria. Primo ut non sit negoci
ator. C. ne mili. nego. l. i. li. xiij. Secun
dovt examinet C. q. mili. nō pos. l. i. Ter
tō q? ei ensis cingatur. ff. d testa. mili. l.
iij. Quarto stigma idest nota publica dee
suo brachio inscribi vel impmi. C. de fab
cen. l. iij. li. xj. Quinto in numero aliorz
debet pmi z scribi. ff. de. testa. mili. l. Ex
eo. Sexto q? talis habeat puilegiuz legis
concesse militibus vnde. Stigma mucro

scriptum gen⁹ exam̄e sacrament̄um · Hec
sex que dixi possūt in milite queri · vt no
tat̄ de seruis non ordi glo · i ·

¶ Mimi sunt ¶ Joculatores vel domino
rum seruatores seipsos mutantes · Jux=
ta illud · Musca · canes · mimi · sunt semp
ad prandia pmi · Non mutati veniūt ptā
dere parati · De quibus dicit ludvicus
de roma Si tales ducūt animalia fem p=
ut cōmuniter fit videlicet leones vrsos sy
meas rc̄ · Et ab hys aliquis occiditur pu
niri debent pena ducētorum solidorum · Tex ·
est singularis in . l · qui vlgo · ff · de edili
edic · iunctis legibus p̄cedentibꝰ · Et nō
debetur eis pena mortis quāuis qui occa
sionem mortis dat occidisse videatur · ta
men hoc est ꝓpter tacitum consensū ciuiū
qui illos cum animalibꝰ ciuitat̄ intrare
in ea manere pmiserūt · Hec ille in singu
laribus suis ·

¶ Minor est ¶ Qui nondum impleuit
xxv · ānū · Et talis restituitur in integ rum
vsq; ad quadriennīū non in delictis acro
cibus sed quatenꝰ miseratō etatis ad mi
norem penam iudicē induxerit · Alias mi
nor sumitur generalit̄ ꝓ quolibet inferio
ri · dum dicitur mīor assurgat maiori nec
sedeat stante maiore xciij · dis · Oportet se
cundū goff · in sum de maio · et obe · Maior
p̄cedat minor sequatur in sedendo et sub=
scribendo · xvij · dis · §. ule · In incedēdo tñ
Romana consuetudo seruat ordinē qz mi=
nor p̄cedit vt ibidē in sūma ·

¶ Minima causa ¶ Est causa duorum au
reorum quia ꝓ ea non datur actio de dolo
vel · x · aureorum alias · x · solidorum vel que
ad sumptꝰ iudiciales non sufficit · ij . q · vj
anteriorꝝ · §. illud de hꝭ ē glo · vnica in · c · ō
app · ti · de appl' ·

¶ Ministerarij ¶ Dicebant̄ forte a mi=
nistrādo qz p̄erant castris p̄cipū C · ō ca
strē · et nīste · li · xij ·

¶ Misterium ¶ Dicitur illud quod se=
cretā et reconditam habet dispensatōnem
hoc est occultam et inuisibilem virtutem et
gratiam a deo dispensatā et collatā · i · q · j ·
Multi vbi datur differētia int̄ misteriuz
sacrū et sacramētū ·

¶ Miserabiles ¶ Dicuntur omnes illi q̄
bus nos ex natura mouemur ad miseran=
dum ꝓpter fortium iniuriā puta senes de
crepiti debiles vel diuturno morbo fatigati
etiam sic sunt diuites vidue etiam religi
si inter personas miserabiles reputant̄ ·

¶ Missilia alias missalia ¶ Dicuntur do
nalia vel quedam p̄statōnes quas nouus
p̄tor creatus mittebat in vulgus vt qđ
quisq; apprehenderet eiꝰ fieret vt in coro
natōne pape vel imperatoris fieri solet vt p
hoc p̄ssura minuat̄ ·

¶ Mittere in possessionē ¶ Est possesso
rem facere aut in possessionē ducere vt rē
custodiat verbi gratia Contendisti mecuz
fundum castellanū esse tuum et pbasti iu
dex per executorem mittit te in possessiōz
idest facit te possessorem · Item volui agē
cum titō qui citatus noluit venire ad iu
dicium iudex me mittere debet in possessi
onem fundi quem petebā non vt possideā
sed vt custodiā rem et maneā in fundo vt
ipse iteius tandem tedio affectꝰ veniat et
litem suscipiat donec ꝓbauero illam rē eē
meam · iude glo · fi · in · c · contingit de do ·
et contu · quid opetur missio in possessiōz
in actione reali et psonali ex ꝑmo et secun
do decreto · Et nota qꝺ p̄tor missionē in pos
sessionem ex sedo decreto sibi specialit̄ re
seruauit · Et sic legatis aut subdelegatis
non est cōcessū dare vel confirmare missi
onem in possessionē vt no · in · glo · fina · c ·
quod translatōnem de · offi · dele · De hac
materia iude in · c · quonā frequēter vt li
tis non conte · circa medium vel post · Et
glo · in · c · cōtingat palle ·

¶ Mittere in possessionē nomie ventris
Est mittere in possessionem nomie eius q̄
est in ventre vt cum mulier pgnans mit=
tere in possessionē nomie filij vel filie here=
dis quē vel quā habet in vtero ex marito p̄
mortuo · Et nota ad hoc qꝺ iudex actorez
mittat in possessionem vel bona vendat vel
eum soluat Requirūt quatuor necessario

Primo q̄ citat reum absentē trina citatō ne vel vna peremptoria ad domū · Si nō reperitur citentur amici vel affines generali interdicto Et si non comparet aliquis curatoꝛ vel defensoꝛ ex p̄mo decreto · i · mandato mittitur actoꝛ in possessionem causa rei seruande que missio non tribuit ius sed solum detentoꝛē vt reus tedio affect⁹ veniat responsur⁹ Fouet · Quare dicitur possessio tedialis ex p̄mo decreto Hoc eūdo requiritur congruū temp⁹ inter p̄mā et ante sedam missionē quod est arbitriū post⁹ iure non inuenitur determinatuz vel annale ꝛc̄ · Certō q̄ absens malitiōse noluit comparere ꝛ animo fraudandi creditoꝛes · Hoc⁹ si malitiōse tantuz videlicet p̄pter maleficiū aliquod non cū animo fraudandi · Quarto q̄ constat de debito legittime p̄ veras ꝛ plures p̄bationes Nec sufficit iuramētum calumpnie cum agitur de magno p̄iudicio rei absentis · quibus omnibus habitis mittitur actoꝛ in possessionem vere ex secūdo decreto. Et sic missus in possessionē habebit oīne ius dominiū quasi quod habuit reus · ymmo re⁹ p⁹ ea non est audiendus nisi non fuisset p̄pter contumaciā absens vt in · c · Consul tatōibus de offi · dele · Cui⁹ est hec materia ꝛ ibi glo bona ·

¶ Modus ¶ Est moderamen dispositōnis p apposition̄em oneris tang⁹ cause finalis vt patet ex legibus de ipso loquētibus Et dicitur moderatō ad differentiā conditōnis que non est moderatō sed suspensio Dicitur tang⁹ cause finalis verbi gratia p mitto vel lego vt illud facias · Nam si dico p̄mitto ꝛ illud feceris tunc non esset illud p modum cause sed alteri⁹ dispositōnis. Et hoc capiendo modū specialiter · Sz generaliter est omnis dispositō vel qualitas adiecta dispositōni · i · obligatōnez · §. mod⁹ · ff · de · ac · ꝛ obli · Fit aūt modus p dictōnē vt dūmodo ne ideſt vt non ad ꝛē Sed quia facit causā ꝛ si conditōne vt sup̄ de conditō · Nam modus signific⁹ p omnē dictōnem vel oratōnez ex suo p̄prio sig nificato vel alias moderatōnem importātē Verbi gratia dono vel lego equuz vt des illi equum · C · de his que sb mo · lega · relinquūtur · l · ij · ꝛ · l · cum ab eo · ff · de contrahē · emp · ibi veluti seu hoc modo vbi dicitur q̄ si emendo funduz pignori obligatum a te hoc modo dicam vt liberes tunc liberare teneris · Et sic mod⁹ fit p dictionem vt etiā in dictōne dūmodo cadē sig nificatō vt dicta · l · cū ab eo · Idem in adverbio ne · vt dicendo ticium hęredem istū tuo ne fidei omissa ex testamento sempro nij retineat · quia dictio ne exponitur p̄ut non et sensus est vt non retineat · l · cū pater · §. titō vsi plane · ff · del' · ij · Idem in p̄positōne ad vt dicendo lego illi mille ad monumētum meum edificandū quia sensus est vt edificet monumētum · l · quibus diebus · §. fi · ff · de condi · ꝛ demōstra · Idē in dictōne pro · vt lego decem p̄ cura corpis mei sustinenda · l · lucius · §. j · ff · dele · ij · Idem in prepositōne in ut dicēdo in cura corpoꝛis mei in monumēto faciendo ꝛē Sed si diceretur lego vxori mee in tēp⁹ liberoꝛ tunc faceret conditōnem · Idē in dictōne nomīe vt dicendo nomīe dotis puellarum pauperum vel redemptōe captiuoꝛum lego ꝛē · Vbi non signficatur cōditō sed modus · l · Mille · C · de epis · et cle · Ratō quia captiui semp sunt capti ꝛ puelle semp sūt paupes · Secus si relinqueretur nomīe dotis certe p̄sone vel redemptōnis certe p̄sone quia tunc faceret conditōnem. Et idem dic in oīni alia pāte oratōnis que ad hoc significatū potest adaptari ex se vel subiecta materia ·

¶ Moduli ¶ Dicuntur quedaz formule ꝛ mensure cēmentarioꝛ p quas modi et quantitates lapidū oprehēdūtur ·

¶ Monachus est ¶ Vn⁹ anime custos a monos quod est vnū ꝛ ycōs custos Et dicitur fieri de re · iur̄ · c · i · li · vj · Dicitur etiā creari · c · vlt · e · ti · Et dicit recipi · c · in̄dempnitatibus · §. Si vere de elec · Sz dicitur ordinari · xvi · q · vlt · c · fi · Et ē mūdo mortuus deo viuens · extra clausꝛa si:

piscis extra aquam in vita spūali subsistē non potest · xvj · q · i · placuit · j · Et nō po test habere ꝓprium de sta · mo · c · ij · ⁊ · c · cum ad monasteriuz · vbi habens ꝓprium in morte sepeliri debet in sterq̄linio · Item non potest esse aduocatus in causa · c · i · ⁊ ij · de postulan · Nec pcura · nisi consencie te abbate ⁊ in vtilitatē monasterij · q̄ duo debent concurrere · xvj · q · j · monachi ⁊ · c religiosus d̄ pcura mele · Et notat ludwi cus de roma q̄ etiam nec ꝑ amico sui mo nasterij nec layco sēm ānno · in · c · Cū · i · et · a · de re iudi · nisi habta licencia vt s̄ · Item nō pōt deserere sine licēcia abb̄is · c · porrecta de confir · vti · vel in vti · ⁊ · c · ij · de statu · mo Nec pōt se trāsferre ad strictā ordē regulā petita licēcia licez nō obtenta · c licet ⁊ · c · Non est de regula ⁊ · l · qui pre textu · C · de sanctosanc · ecc · vbi glo · Nec ad laxiorem regulā non potest ire sine li cencia pape ymmo sēm lud · de roma ad parem est multū dubium cuius licencia tunc requiratur innoc · in · c · fi · de renunc archi · xix · q · iij · Statuim⁹ · io · an · in · c · Si religiosus de elecc · li · vj · ⁊ · c · ij · de te sta · c · li · In nouella · Paulus de lisarijs i cle · fi · de elecc · lapus abbas allegatōne · lxij · ⁊ · c · xxx · variant · Ludwic⁹ de roma dicit sibi uideri q̄ requiratur licencia ab batis · Non em̄ sufficit habere a pozi quā tuali quia pater totiꝰ ordinis est abbas · Dubium tamen fa · c · fi · de pac · li · vj · a si mili ratōne ⁊ · glo · in · c · cum singula de p ben · li · vj · Nec ludwic⁹ de roma in singu laribus suis · Item in refectorio carnes e dere non debent · c · cum ad monasteriuz p alle · Quidam tamē monachi ar · a contra rio sensu · q̄ extra refectoriu m possiunt quod non est verū nisi ex causa vt ꝓpter i firmitatem vel debilitatē vt no · francisc⁹ de sabzel in dicto · c · cum ad monasterium pālle · Adhuc quidā instant contra p · c regule · xxix · dis · vbi dicitur q̄ a carnibz quadrupedū ⁊ sic ꝓmitti uideur de bipe dibus vt pdicibz gallinacijs ⁊c · Hosti · dicit q̄ huic intellectui contradicit ratio naturalis vt pbibitō de quadrupedibus fortius intelligitur de bipedibz in quibus maioz ratō sēm hoc dixit d̄ quadrupedi bus ꝓpter cōmunioze frequētiam talium Alij dicunt q̄ ꝓpter minutēem concedi potest quibusdā monachis vsus carnū · Et dicit vinc · Reuelatum p angelum qui minuit · xiij · februarij nō morietur illo an no ex febrili distempantia ·

¶ Monagamus ¶ Est vir vnius vxoris sicut bigamus duaꝝ vxoꝝ · Require sup̄ bigamus ·

¶ Monomachia ¶ Reqre duellū ·

¶ Monopolium ¶ Est alicuiꝰ negocia tōnis aut officij superioris vnica exercratō cum ꝓrogatiua ⁊ singulari mito pacto · Verbi gratia Causa negociatōnis aliqui inter se paciscūtur ne possessio aliqua p tō minori vendatur quaz ipsi inter se cōsti tuerunt vel venditores panis vel cuiusq̄ negociatōnis inter se pacti sunt vt rez ali quā venalem vtilem ⁊ necessariā reipubli ce non debent ꝑ minori ꝓtio quā cōuenert venderevel ne aliquos instruant in ārte sua nisi filios vel nepotes vt ipsi solum cōmo dum artis vel negociatōnis faciant ⁊ ha beant · Isti em̄ dicūtur monopoliū exer cere · Et grauissime puniendi sūt quia di recte hmōi cōuentōnes sunt contra pūm cipem · Et dicitur sēm azo · a monos qd est vnū ⁊ polis idest ciuitas quasi vna ne gociatō in ciuitate · Et inde dicitur mono polia pluralit̄ · Et monopolus ⁊ est q̄ vlt esse solus in ciuitate venditor sez is qui ꝓtrat q̄ sibi soli liceat in ciuitate aliq̄ speci alia vendere emere vel facere · Vel mono polia sunt qui impetrant q̄ ipis solis lice at hmōi facere etiā in vendendis rebz cer tum ꝓtium statuere contra quod nemi li cet vēdere · Et dicitur a monos idest vnū et polis quasi vn⁹ tantū in ciuitate vel so cietas vna ex pacto vel d̄r monopoliuz a monos ⁊ palatim idst venditio quasi vno modo facienda venditio ⁊ talia cōmertia sunt pbibita · C · de · mono · ⁊ · illi · cōuen · nego · vel art · l · vnica · Eodē mō bimopoliū

dicitur a bimopolis ꝛ bimopola quasi bimo modo facienda emptō·

¶ Monumētum ¶ Est illud repositoriū in quo mortui reponuntur scz sepulchrū sine corpe Et dicitur a moneo quia extat ad memoriā defūcti·

¶ Morbus ¶ Est habitꝰ cuiuscūqꝫ corporis contra naturā quo vsum eius ad illud faciat deteriorē· Cuiꝰ causa nobis natura sanitatem dedit siue in toto corpevt febris siue in p te vt cecitas·

¶ Mores ¶ Dicuntur frequētes actus hominū scdz io· theu· in prin· decreti ī glo

¶ Morbus sumpticus alias sonticus· Est quī cuiqz rei nocet· ff· de ver· sign· l morbus· Et dicit glo· ibi cuiqz rei agēde vt· ff· de· edi· edic· l· fi· § fi·

¶ Mortuus est rebus hūanis exemptꝰ de offi· dele· Quānis ꝛ· c· Si delegatꝰ· e ti· li· vj· Vel est viam vniuse carnis ingressus· c· Si a subdelegato· e· ti· ꝛ libro vel de medio sublatꝰ· c· licet· e· ti· Nam medium dr̄ hec uita· Et quare sic dicat no· xxiij· q· iiij· c· hec aūt uita vt s̄· Dicit autem quis mortuus sex modis· Primo spiritualiter· Et sic dupliciter scz bene ꝛ male· Bene dupliciter p baptismū & confe· dis iiij· vt ostendit· ꝛ p penitetiam dis· xv· q i· nec is ꝛc̄· Male triplicit Primo baptisatus ab ecclesie tamē vnitate diuisus de confe· dis· ij· Cristus· Secūdo baptisatꝰ in ecclesie vnitate consistēs tamē crimino sus iij· q· iiij· bij qui vbi dr̄· Nolo mortē peccatoris ꝛc̄· Et· c· canonica eadem· q· v Tertō baptisatus ꝛ eternaliter dampnatus de confe· dis· iiij· filius· Secundo ciuiliter vt ab hostibus captꝰ· seruus effectus· libertꝰ in seruitutem ob ingratitudinem reuocatus· Et dicitur econtrario viuere qz inimicꝰ occisus est ppter fidē xpi Quare mors sanctorꝫ frequēter dicit ab ecclesia natalis eorum quasi ad uitam nati sunt· Tertō secularit ut monachus vt supꝝ ꝛ· xvj· q· j· placuit· j· Quarto effectualiter vt paulus mortuus fuit vt ayt Michi mundꝰ crucifixus est et ego mū do· xxvij· q· j· que xpo· Quinto carnalit et Sexto corpaliter Dui duo modi pomposuit peodē ꝛ sic lazarꝰ mortuꝰ erat xxiiij q· j· Sed quē forte·

¶ Mortis causa donatō ¶ Require supdonatō·

¶ Mortuarium ¶ Dicitur quod quis reliquit in morte vt no· in· c· conquerētr de offi· iudi· ordi·

¶ Moliri ¶ Est conari· c· quia ex eo de pac· li· vj·

¶ Mimus ¶ Nota pau· in cōmēto dicta lis· Et si vnanimit de postu· pla·

¶ Mos ¶ Est lōgeua consuetudo de moribus tractat c· mos autē dis· i·

¶ Motu ppio ¶ Gratia fieri censet qñ hoc exp̄sse cautū est in eadem nec sufficit si pbetur q papa motu ppio fecerit ñ cōtineat in litteris· c· Si motu ppio de p ben· li· vj· ꝛ ibi concor· in glo· fi·

¶ Morteten ¶ idest ad mortem· xxxiij q· v· Notificasti te morteten infirmatū·

¶ Mox ¶ Qualiter capiat est glo· ī· c· Quia ppter de elect· Sup verbo mox ꝛ in l· i· ff· si· cer· pet·

¶ Mucor ¶ Est vicii panis vñ dr̄ pais mucescit vel mucidus fit·

¶ Mucro ¶ Est ensis de hoc uide archi· in· c· fi· de excep· li· vj· Et sumitur quādoqz p excōmunicatōne vt· xvj· q· j· Visis vbi in fine dicitur· Felici mucrone episcopi sacerdotum piacula resecent idest salubri excōmunicatōne episcopi sacerdotum crimina puniantur· xxiiij· q· iij· corripiantur·

¶ Mulcta ¶ Est animadsio vel pna pecuniaria arbitrio iudicis inflicta ad correctionem malorꝫ morum· Pena est autē certa imposita a lege quaz quisqz euitare potest vt notat in· l· quādocūqz in glo· super verbo vel tertō· C· de ser· fugi· ꝛ in· l mulcta· ff· de condi· ꝛ demonst· vbi glo· dicit q sit pna extraordinaria p arbitrio et ibi a testatore imponitur· Dicitur aūt mulcta illa pna que nō est a lege statuta vel exp̄ssa· Naz iudices in pluribus casibo·

legibus non scriptis sic mulctare possit litigantes. Ex hoc patet differentia inter mulctam ꝛ penam. Nam pena generaliter sumitur tam ꝓ pena pecuniaia quam ꝓ pena corpali seu capitali. Sed mulcta ꝓ pena pecuniaria ꝛ ꝓ sententiā a iudice irrogata vnde bene appellatur a mulcta nō autem a pena. l. Si qua pena. ff. de. ver. sig. Item mulcta non inducitur nisi a maioribus magistratibus. Sed pena a quolibet iudice.

¶ Mulctare ¶ Et punire ꝓ pecuniaria ali quando ponit ꝓ abbreuiare.

¶ Mulio ¶ Est custos mulox vnde. Mulio mulox agazo ducit asellos.

¶ Mulcere Est lenire placare uł blādiri

¶ Municipium ¶ Est opidū in ytalia vel in puincia aliqua cōstitutuz in quo pacis obseruande causa milites ostituti erant. Si autē in municipio nati sunt non minꝰ dicuntur municipales vt. l. municeps. ff. de ver. sign.

¶ Municipes dicuntur ¶ Qui ciuis cuiuscunꝙ municipij manerij locive tenent custodiam. Et dicitur a munere ꝛ capio nō obstante ꝙ munꝰ non capiatur. Et tamē municipes dicuntur qui in eodem municipio nati sunt vt. l. municipes palle vel dicūt qui in municipio faciūt munera ꝛ abusiue

¶ Municipium ¶ Est ciuitas ꝛ municeps ciuiuscuiꝙ ciuitatis ciues appellat

¶ Municipālis honor ¶ Est admīstratō reipublice cum gradu dignitatis siue cū sumptu siue cum erogatōne continēs. ff. de mune. ꝛ hono. l. honor.

¶ Municipalis magister ¶ Dicit ille ꝙ pest municipibꝫ.

¶ Municeps originarius ¶ Dicitur ab origine patris non sua causa vt in. l. filiꝰ. C. de mun. origi. li. x.

¶ Multociens ꝛ tociens ¶ no. archid. ix. q. iij. non est.

¶ Multiplicatō est ¶ Quando dispositō iteratur seu multiplicatur. Verbi gratia Testator pluribus heredibꝫ institutis legat ab vno. x. titō ab alio. x. ꝛ sic de aliis a quolibet herede. x. insolidum debent. l. Si pluribus. §. i. ff. dele. ij. quia significatum sumitur ex multiplicatōne dispositōnis. Iuncto ꝙ qualitas est multiplicabilis. Ideo ex qualibet dispositōne debetur quelibet qualitas adiecta. Item ibi Testatoꝛ ab herede instituto legat. x. titō Et si heres non erit substitutus seyus ꝛ ab eodē legat. x. eidem titō institutus nō est heres ꝛ substitutuꝰ tenebit tantū ad decē ab ipso relicta vel ab instituto quod idez est. ar. l. licet dele. i. ꝛ. l. seruo. §. Si quis apud. e. ti. Ratō quia substitutō significat substitutum esse appositū loco instituti. Item ibi testatoꝛ legat decem titio in testamēto ꝛ eidem titō legat. x. in codicillis singula debentur quia multiplicatō significatur. l. quinquaginta. ff. de ꝓba. Sed ibi testatoꝛ legat. x. titō in testamēto ꝓ in eodem testamēto legat titō. x. semel tātum debentur vt. l. plane. §. Voz si non del' i. Quia ex eodem testamēto ꝛ eadē quātitate concluditur testatoꝛē quātitatē non voluisse multiplicare nisi euidenter ꝓbaretur contrariū. Sed ibi testatoꝛ legat. x. titō postea in eodem testamēto legat titio xv. vtraqz. quātitas debetur. l. plane pallegꝫ. Et a contrario sensu cum dicit eadez Et est ratō ex diuersitate quātitatis Sed eus si diceret titō cui legaui. x. volo ꝓstari. xv. tunc em̄. xv. tantū debent Idez dicit contractibꝫ put quodlibet ꝓbabile medium concludit. Ita multiplicatō deberi significatur. Verbi gratia numerauī tibi x. ꝛ in continēti stipuloꝛ. xx. illa debent l. Si ita. ff. de noua. ꝛ de le. quia significatum sumitur ex stipulatōne facti incontinenti post numeratōz Ite ibi ꝓmitto tibi x. tibi ꝓmitto. x bis tenēt qz si intelligēt de eisdez. x. ꝓmissio seda esset frustratoia quod non est dicendum ar. l. Si quādo ff. dele. i.

¶ Munus ¶ Est duplex. aliud publicū. aliud ꝓuatum Publicum est quod i amīstranda republica consumptu sine dignitatis titulo submīstratur vt. ff. de mune-

et hono·in pñci·Et differũt munꝰ ꝛ do-
num quia munꝰ est cum aliqd datur cau
sa p̃cedente·donum vero sine causa vt·ff·
de ver·sigñi·l·inter donum ꝛ·c·peccatuz
de re·iur·li·vj·Et inquit pau·in·l·mu
nus·ff·de ver·sigñ·Munꝰ tribus mod̃
dicitur·Uno modo donum altero mõ onꝰ
Inde immunitas appellat̃·Tertõ officiũ
Unde munera militaria·Inde municeps
qui munera ciuilia capit·Unde dicitur·
Dat meritũ munus·sed cõfert gratia do
num. Munus cum causa datur donũ sine
causa·

¶ Munera patrimonialia ꝛ mixta Re
quire in spe·de censi·ꝛ exacti·in tracta-
tu libelloꝝ·§·Nunc aũt dicendũ vlt·que
autem sunt munera·Itẽ munerũ alia sũt
sordida vt ărene fodiende calcis coquẽde
que in dignitatibus constituí non consue
uerunt. Alia non sordida contrario modo
se habentia·

¶ Murex est ¶ Quoddã genus piscis·
Inde murilegus q̃si legens murices·sũt
aũt muríces pisces ex quoꝝ sanguine fit
atramẽtũ impiale in quo purpura tinge
batur vt sẽm accurs̃·in·l·i·C·que res
ven·non possũt·Etiam coquílũ est anial
simile ꝛ vtrũq; debet simul comburi ꝛ si-
mul teri vt ex eis fiãt signa·

¶ Murilegulus ¶ Dicitur seruus auc
toritate iudicis manumissus quẽ domin̄ꝰ
liberos grauando manumitti disposuit·li
beri tamẽ mortuo patre seruum istũ ñ ma
numittũt·Et sic tanquã mus p foramia
liberatur idest libertatẽ consequit̃ qz iur̃·
potestate manumittitur·C·de murile·i ru
brica·li·xj·sẽm accur·vbi dicunt̃ muri
leguli seruí qui capiunt pisces qui dicũ
tur muríces vt s̃·Et in illis seruis ptus
non sequitur matrẽ sed succedit patri in
offitõ ꝛ in hoc est speciale vt·l·Mui autẽ
patrem ꝛ·l·bij qui li·ꝛ ti° p̃alle·Et hoc
de iure romano Sec⁹ autẽ de iure longo
bardorum quia semp in deteriorẽ trahitur
statum vt sit matrimoniũ Si autẽ concu
bínatus seruatur iuis romanoꝝ qđ sequí
tur ventrem inſti·de ingenuis in glo·iij·

¶ Musio idest fatuus·

¶ Mumimenta ¶ Dicuntur p̃batões ꝛ
instrumẽta que causã mumũt vide de elec
c·quãuis in·glo·fi·li·vj·Alias mommẽ
ta dicuntur eo quia monẽt ꝛ informãt iu
dices quid facere debent·

¶ Mutatoria ¶ Dicũtur vlgo diuerso-
ria vel fullonica quasi secreta edificia ꝛ po
nitur etiam p̃ vestimentis pluribo muta-
tõnem hñtibus·

¶ Mutatõ ¶ Capitur p̃ variatõne in fa
cto·verbi gratia·Testator legat ciphuz
vel poculũ ꝛ fit massa vel ecõtra legatũ nõ
perimitur ymmo debetur massa poculo le-
gato vel ecõntra·l·seruum filij·§·si pocu
la dele·j·quia nõ signficatur voluntas te
statoris mutata Et quia poculi ad massã
et masse ad poculum facilis est reductio
et sic non magna immutatõ·Etiam nec̃ i
estimatõne est magna distinctio·Itẽ ibi
Testator lanam legat ꝛ inde facit vestimẽ
tum legatum perimitur·l·lana dele·iij·
quia ex mutatõne rei signficatur volũta
tis mutatõ ꝛ sumitur signficatum ex hoc
quia lane ad vestimentũ non est facilis re
ductio·Etiam quia quo ad estimatõnem
magna est distinctio similiter quo ad ap-
tatõnem quia vestimẽtum vni aptum al-
teri vix adaptatur ꝛ si adaptatur hoc fit
cum magna diminutõne sui·Sed ibi·te
stator lanam̃ legauit hres de illa vestimẽ
tum fecit legatum non perimitur·l·Ser
uum·§·Item si lana dele·i·sẽm intellec-
tum glo·ibidẽ·Ratõ quia mutatõ facta
p̃ hredẽ nullaten⁹ signficat voluntatis te
statoris mutatõnem·Et idem dic in aliẽa
lana legata ponendo q⁹ domin⁹ ex ea vesti
mentũ fecit·Nam ex hoc non signficatur
mutatõ voluntatis testatoris nisi alias ap
pareat non est tamen dicendũ q⁹ debetur
vestimẽtum sed estimatõ lane·Item ibi te
stator legauit aream deinde domum & sup
edificauit·domus debetur·l·seruꝰ filij·§·
aree dele·i·Quia area est fundamẽtũ et
pars potissima·Etiam qz testator mutãdo

videtur in eadem remanere voluntate. Nec impositē edificij sufficit ad mutatōnē voluntatis ymmo quia voluntas remanet in legato ⁊ edificiū sequitur suum significatum ꝙ testator legat domū. Item ibi testator legat domum dom⁹ ad aliaz areā reducitur area debetur quia legatū tenz in tota re ⁊ qualibet sui parte. Ergo ⁊ si in parte rei perimit tenet tamē in pāte remanēte hoc addito ꝙ ex mutatōne rei nulla significatur voluntatis mutatō. Sz si testator legat domum que ad areaz reducitur. Demde aree edificiū impōit michil debet. l. Spi ita. §. si dom⁹ in fi. dele. i. Ratō quia alia dom⁹ est ⁊ non illa quā testator legauit. Item ibi testator legauit nauem destruitur nauis ⁊ ex eis dē tabul' reficitur debet. l. Spi res. §. aream. ff. de solutōnibus. Ratō quia est eadē nauis ex eisdem tabulis refecta.

¶ Mutilare ¶ Est aliquod membrū amputare vel aliquod integrū detruncare vt homini manum pedem vel aliquod membruz auferre.

¶ Mutuum est ¶ Quod alicui pstaratur vt tempe suo reddat. Et dr quasi de meo tuum. Vnde est nom oppositū ex corrupto ⁊ integro quia quod meum fuerat mutuando tuum facio. Vnde res que pōderatur vt argentū ⁊ similia que numerātur vt pecunia ⁊ que mēsurātur vt frumētum mutuari possūt vt. l. ij. ff. si cer. pet. §. mutuū datō vbi dicitur ꝙ mutuū datō consistit in his rebus que pondere. mensura. numero ue consistūt insti. quī. mo. re. contr. obli. im pēn. veluti oleo. frumēto. pecunia. numerata. ⁊c. Et licet vsura sit quicquid accidit sorti in mutuo ex pacto vel intentōne. principaliter tamē in alijs rebus puta vestibus vel alijs non in mutuo consistentibus etiam vsura cōmittitur vt. xi ij. q. iij. c. plerique ⁊. c. sequēti. Vsura ē vbi amplius requirit quā datur. Dico ꝙ distingue duplicē vsurā vt infra de usu. v. Sed nūquid erit mutuum si qs oues ad numerū dederit. Respondet quod non ꝙ in mutuo inspicienda est natura ⁊ cōsuetudo rei mutuate. Nam pecunie consuetudo natura ⁊ aptitudo est vt ad numerum detur. l. i. ff. de contrahen. emp. ⁊ ven. Et sic de frumento. Sed libri. equi. oues. ⁊ similia non dant ad numerū nec sic ad pōdus vel mensurā eo ꝙ res mutuata nō est eadem sed consilis reddi debeat. Et in huiusmodi rebus non potest oīmoda similitudo inueniri ita ꝙ sp res oīno silis reddat.

¶ Mutuum enim dantes Et michil inde sperātes ⁊c de vsu. c. consuluit ⁊. c. nauiganti. c. ti. in glo.

¶ Nanciscī ¶ Est aliqd acq̄rere cōsequi vel adipisci Vnde dicitur nactꝰ suum illam rem idest adeptꝰ sū vel acquisiui eam.

Natura dicitur multis modis. Quādoq; vis insita rebus similia de similibus procreās. Secūdo stimulꝰ vel instinctus nature ex sensualitate puenīes ad appetendum procreandū vel educanduz Tertō instinctꝰ nature ex ratōne puemens vt est glo. j. dis. j. Jus aūt naturale

¶ Naturalis dicitur filius ¶ Ex concubina que in domo ppria tenetur vnica quasi loco vxoris. Et talis in bonis patris ab intestato succedit in duas vncias patre substantie si alij filij legittimi nec vxoris extent in bonis autē matermis cū filijs legittimis succedit.

¶ Natale ¶ Dicitur scriptura cum āmis domi ⁊ pcōmzata que dicebat lucium esse natum ingemū. Et sic in legendis sanctorum intitulatur natale sancti iohannis qñ moritur quasi tunc nascatur nunquā moriturus vel dr pma natiuitas que est de iure naturali. Et omnē hominē dicit liberuz vnde constitutum est non efficere maūmissionem natalibus idest ingenuitati. insti. de inge. in fi. Item dicim⁹ seruus iste institutur natalibus idest libertati quā habz ex iure natali. ff. de nata. l. ij.

¶ Naulum Est vectura siue pcium qđ

p̄statur p eadem facta collatōne inter vectores ve ntes p mercede naūgatōis illis qui naūgiū exercēt vel ducunt· vnd ludwicus de roma in singularibo suis dicit ad questionē talem nautam conduxi l' mulionē aut galeā ad portandū familiam meā· Quid si moriant aliqui m naui vtr p illis nauta debeat naulum vel pensionē habere· Sub distinctone si fit cōuentō de illis ducendis vel ad talem locū deportandis tunc p mortuis non debet solui naulum· Si vero fit de illis pactum in naui ponendis tūc secus· Tertō si dubitatur de verbis tūc etiaz debet naulū tex· est singularis in· l· Si vehenda in prin· ff· ad· l· ro· de iactu· Similiter dicetur d infante nato in naui ff· locati· l· si adest § si quis mulierem·

¶ Nauta ¶ Est qui ministrat naui vel ducit nauem eam gubnās ⁊ ea que ad vsum ei⁹ p̄tinēt faciēs·

¶ Nauticus tiberin⁹ ¶ Est qui naūgat in flumie rome vehendo in romaz vel extrahendo ad castra vt· C· de nau· tiber· l· ad castra· li· xj·

¶ Nauticum fenus ¶ Est qd ꝑ nauticā pecuniā vel quasi nauticam exigit·

¶ Nautica pecunia ¶ Est que piculo creditoris in naūgio suscepto datur trahenda· Sed quasi nautica est cum piculum mutuate pecunie in me recipio si aliq̄ odiō non existat puta si piscator nō capiat pisces et huiusmodi·

¶ Naufragium ¶ Est naue fracta submersio rez siue corpoz Et dr q̄si navis fragiū idest fractura·

¶ Nauicularij seu naucleri ¶ Sunt qui trāsportāt publicas species secm accurs C· de naui· publi· ipe· transl· li· xj· sup rubrica· Et dicunt etiaz illi qui ante nouarias species a susceptoribo in puntia accipere ⁊ romam vel in castra vbi erant milites deferre debebāt·

¶ Nausechonū ¶ Est domꝰ in qua nutrices educāt·

¶ Necessitudo ¶ Est parentela vel cognatō· l· non est singlis· ff· de re· iur· v glo· sic exponit·

¶ Ne put non ¶ Capitur· ff· de· acquir· possz· l· qui absenti· §· i· De hac dictione C· de· indic· vi· du· tol· In auten· Ciu relictum·

¶ Nec ¶ Implicat sexum cōtrariū expsse vt notatur in· l· iur· ignorātia· C· qui admit· ad bo· pos·

¶ Negocium ¶ Est triplex sez· Cōmune publicum ⁊ p̄uatū· Cōmune quod ptinz ad dispositōnem alicui⁹ regionis· Publicum quod ptinet ad regimen alicui⁹ ciuitatis· Sed p̄uatum quod ptinet ad p̄uatam psonam· Et istis tribus negocijs corresponder triplex dispensatō sez politica que consistit in p̄uisione pluriū seu totius cōmunitatis Et hoc docetur in octo libris politicoz aristotilis· Yconomica q̄ consistit in dispositōne familie· Et habetur in duobo libris yconomicoz aristotilis· Et monastica vel ethica que consistit in regimine sui ipsi⁹ tantū· Et illa tractat in decem libris ethicoz eiusdē·

¶ Negociatō ¶ Est in cōmerciis sicut negocium in dispensatōe· Vnde tam negociatō quā negocium aliquādo significant actōnem alicui⁹ rei cui⁹ contrium ē otiū Aliquādo actōnem esse idem q̄ iurgiuz litis· Et dr quasi negās otium· c· forus· §· negotiū de v· signi·

¶ Negligentia ¶ Est eius qd fieri debet vel potest obmissio·

¶ Negatiua Apud iuristas est improbabilis vt· vj· q· v· Actor· C· de p̄ba· l· Actor de elecc· bone mēorie· i· vbi dicit negantis factum nulla est p̄batō subaudi directa quia quod nichil est non cadit in sensum· Vnde sciendū q̄ multiplex est negatiua sez facti dicti nutis ⁊ qualitatis· et quedā mixta quedā pura· Vnde negatiua facti duplex est sez pura que habet determiatōnem tempis loci vel alteri⁹ rei puta q̄ est coartata ad certas psonas de q̄ est casus in· c· Tertō loco de p̄ba· vbi cohartat ad psonas capituli· Et illa p̄bar

potest indirecte. Verbi gratia Si instrumentum exhibeat continens stipulationez factam tali die vel loco ar. c. ex tenore de testi. aut non habeat aliquā talium determinationem. Et tunc pbari non potest directe vel indirecte. Unde oīus pbandi trāsfertur in aduersariū. z hoc ideo quia negociationū non sūt cause nec circūstātie q̄ sunt necessarie in pbatōne vt si quis dicit se nū quā contraxisse cum bertha vel nō cognouisse bertham que dicitur negatiua explicata de fri. z male. c. i. Vel dicit ne gatiua positō. Est em̄ positō negatiua implicita vt pono q̄ in electōne tantū quatuor canonici p̄sentes fuerint vt in. c. cuz ecclesia de cau. pos. z ppie. Quas positiones negatiuas iuris rigor repellit ꝙ eq̄tas eas admittit si iudici iudebitur vt in c. i. de confessi. li. vj. Etiam ibi si aliquis dicat se esse non citatum Et negatiua facti mixta dicitur que cum affirmatiua implicite miscetur vt illa que habet affirmatiuam implicite dicendo. Ego non renunciauī sponte quasi dicat renunciauī coactus vel inuitus. Et hoc debet pbari ab eo qui negat. c. sup hoc de renunc. Sed negatiua iuris pbari potest vt si dicat quis alicui non potes esse testis debet hoc pbare. Similiter si neget emancipatō rite facta. Et negans aliquis iuste factum debet hoc pbare q̄ non sit factum de iure ꝙ cōīter ius vt in. l. ab ea parte. ꝯ. i. ff. de pboba. vbi dicitur ab ea pte que dicit adūsariuz suum ab aliquo iure phibitum esse specialiter lege vel constitutōne pbari oportere. Idem respondet si quis negat emancipatōnem recte factam pbatōnem ipm̄ p̄ stare debere.

Negatiua vero qualitatis Duplex ē sez aut qualitatis intrinsice. aut qualitatis extrīsice. De qualitate itrinsica vt cū homo nascitur et tunc p̄sumitur negatia nisi pbetur affirmatiua. vnde si negat̄ scīē cia pbandum est hoc examiatōne iudicis de p̄ben. Cum secm̄ apostulum Si etas p aspectū corpis si legittimitas. ā ergo is cui lēgittimitas opponitur est de hoc infamatus. Et tūc cogitur se purgare c. bone p̄alle. Dicendo ergo. Ille non est ydoneus non est legittim? non est soluendo ꝛc̄. pbari debet ab eo qui dicit quia quilibet p̄sumitur ydoneus bon? ꝛc̄ nisi contrarium pbetur de p̄sump. Dudum de scrutinio fa. c. vnico z vīus p̄sumit in cōtrarium. ff. d. dona int vi. z vxo. Quint? ff. d. pba. Spi pactum z. l. si cyrographū Etiam iudex qui habet hoc ex offitō suo cuncta rimari. c. iudicantē. xxx. q. v. z xxiij. q. viij. occidit de offi. dele sup questiōum. Ꝯ. intentōnis potest z debet si uiderit expedire interrogare sup negatiua ar. ff. d. interro. acci. l. vbicūqz z. c. cum iohānes de fi. instru. vbi iudex facit interrogatōes quam etiaz ps facere non poterit cum essꝫ in causa conclusū. Faciūt notata hosti. et inno. in. c. sup hijs de accu. Et maxime super negatiua vbi agitur de salute vel piculo anime. ar. de re. iudi. c. latoz ad fi. Ex dictis elicitur q̄ quis in iuditō excusat̄ a respondēdo positōi negatiue. Ideo q̄ qui negat non ponit sed remouet siue sit negatiua implicita siue explicita quaz faciunt hec dictiones tantū solū ꝛc̄ z specti de positōibz. Ꝯ. octauo. Spic pbat neutram p̄dictaz̄ poni posse. Nam positōes succedūt in locū pbatōnum vt in auten. de hijs qui ingrediuntur ad appell'. Ꝯ. fi. vnde id solum venit in positōne quod i pbatōne. Sed negatiue vt p̄dicitur nulla est directa pbatō ergo nec positō. z dat bal. ratōnem quia responsio ad positōnē fit ad releuandū ab onere pbandi. Sed positōnes negatiuas non habet necesse pbare ergo non est ei respondendū. Et ita dicit sentire. glo. in. l. ij. in. Ꝯ. quod obseruari. C. de nūa. calump. Si vero haberz necesse pbare tunc deberet responderi vt c. i. de confes. li. vj. Idem dicit negatiuaz positōnem esse in qua ponitur dictio absꝫ vt no. Cy. l. actoz. C. de pba in. iij. questione. hoc verū quādo ista dictio absq; venit ad exclusionē alicuiꝰ affirmatiue z ita

ex se non implicat affirmatōnem · Secus si implicaret illā verbi gracia pono q̄ res fiat absq; eo q̄d ticium tali die p̄euterem qua tota die fui absēs alibi · Nā talis posicio non dicitur mera negatiua q̄ oritur ex affirmatiua sez fui alibi Et ſ̄ tenet · spe. in · ti · de posi · § · viij · videdum · v · viij · fa · notata in sti · ſ̄ muti · sti · § · itē vbor̄ Itē q̄ ponens illud q̄d ponit si negat̄ necesse hēt p̄bare · l · actor · pall' · q̄ est canonisata vj · q · ult · actor ni qua dicit̄ actor quod asseuerat p̄bare se non posse p̄fitēdo reum necessitati mōstrādi cōtrariū nō astringit Cū p̄rez naturā factum negātis p̄batio nulla sit Et sic ꝓpositio negatiua vt p̄dictū est · Sic etiaz positō negatiua est triplex sez facti iuris ⁊ qualitatis · Et facti du ≈ plex sez simplex ⁊ pura · Que non habz ꝺ termiatōnem loci tempis vel rei consimil' vt illa pono me non cognouisse bertham · c i · de frig · ⁊ malefi · ⁊c · De tali etiam in · c Cum ecclesia sutrina de · cau · pos · Et alia impura vel mixta videliez que est certo lo co coartata vt in · c · ꝓposuisti ꝺ p̄bac · ubi p loci inspectōnem p̄batur non cognita · Et habet in se sensū affirmatiuū implicitū vt nō cognita ideſt virgo · Et dicit bart · de sar · in · l · quicūq; palle · se semp defen ≈ disse · q̄ qui ꝓponit negatiuā debet eam p bare etiam si non sit coartata loco vel tem pore quia intelligit̄ coartata psona ꝓponentis p c · pleriq; · ij · q · vij · vbi bom viri sufferūt peccata alieaa ⁊ tacent quia que sciunt iudicibꝫ p̄bare non possūt · Et hoc ipe idem concludit · C · de ser fugi · l · palle Ponat actor quicquid velit affirmatiue vel negatiue p̄ intentōe sua fundāda hoc p̄bare debet · Et nota q̄ antiqui doctores negatiuaz p̄bari non posse intellexere pr testes Sed hodie iudex potest admittere p̄sitōnes negatiuas que non possūt p̄ba ri nisi p confessionē adūsarij si saltem hoc videatur ei equum ⁊ expediēs · De hoc ꝺ temp or · dilectus de eta · ⁊ quali · c · vlt · Et est glo · añpenul · in · c · i · de ofef · li · vj

¶ Nepos ¶ Est filius filij vel filie ꝫ nep tis filia eorundem. Etiam nepos capitur p filio fratris · c · ij · de arbit · c · fūdamēta de elec · li · vj ·

¶ Nepos postumus ¶ Est qui p̄ mortē aui natꝰ est superstite suo patre ·

¶ Nisi q̄t modis capitur ¶ Vide p dyuū in regula peccati · li · vj · ⁊ l · actōne · C · ꝺ transact · Nam quādo dictio nisi sequitur negatōnem tūc stat inclusiue ⁊ sic potꝫ re spectum excipiēdi vt in · c · postulasti ⁊ in c · Sedys de rescip · c · romana vsi · ij · ꝺ ap li · vj · Si vero p̄cedit affirmatiua ⁊ hoc re spectu excipiendi tunc p̄uat · c · i · de app c · Si vero de sen · excōmu · cum similibus Item si adicitur oratōm affirmatiue p̄ui uat de testi · c · de testibus in · fi · Quādoq; nec ponit nec p̄uat · ij · q · i · ſ̄ est ratō · naz oratō p̄cedēs nō cōplectebat illum casuz Interdum ponitur p sed · xxviij · dis · Si dem de · Quādoq; p si non vt · c · p̄terea · ij · de app · ⁊ · c · quicūq; de sen · excōm · li · vj · Vnde quando ponit̄ nisi in sentencijs ⁊ in vltimis voluntatibꝫ uidetur inducere cō ditōnem secus in contractibꝫ · De hoc vi de p dominū dyuum vbi sup̄ · Et dictio ni componitur de ni ideſt non ⁊ si quasi si nō Et sumit̄ tripliciter · p̄mo condictōnaliꝫ Secūdo exceptiue · Tertō hijs modis si mul · Itez condictōnaliter dupliciꝫ vel q̄ ad resolutōnem vel quo ad dispositōnem Quo ad resolutōnem ibi · Vendo tibi fun dum p̄ decem nisi alius infra mensem at tulerit meliorē conditōnem · Nam vendi tō est pura resolutō cōditōnalis quia re solui tur vel rescinditur si aluiꝰ infra men sem attulerit manus p̄cium · Sed non sta bit venditō · l · ij · § · Si in diem · ff · p emp Item ibi lego · x · nisi nauis ex asia veneit infra mensem dispositō est conditōnalis · quia sensus est si non venerit legatum va leat ⁊ p̄ficiatur · Similiꝫ ibi lego nisi hꝫ res noluerit dispositō est conditōnalis ⁊ legatum conditōnale · Et est sensus lego si hꝫres non contradixerit seu reprobaue rit sicut apposita condicitōe si capitolū non ascenderit · l · fi · ff · de condi · insti · Itē

ibi lego · x · ꝛ adimo nisi natus ex azia venerit adempto est conditonalis · Et est sensus. Adimo legatum ꝛ nolo tenere ipsum si navis venerit ꝛ quia adempto est sub ꝺ ditone intelligitur datum sub contria conditone. l · quibꝫ diebꝫ §· qui tito · ff · de ꝺi ꝛ demonst · Significat etiam exceptie qñ eximit seu tollit aliquid quod est in oratone precedenti vt non sit idem ius vel idem effectus · Et hoc dupliciter vt prmissum est sez affirmatiue post oratonem negatiuam et negatiue post oratonem affirmatiuam vt nullus homo currit nisi socrates · ois homo moueꝛ nisi plato · fa · l · ij · C · de transac · ꝛ · l · Si eum in · fi · ff · si quis cautonem cum ibi no · Item in pdictis vbi refert ad resolutonem ꝛ ademptoem facit conditonem ꝛ significat etiam aliqliter exceptiue · Et sic ꝺi tonaliter significat exceptiue sil'.

¶ Neophitus ¶ Dicit nouꝰ in fide vt · xlviij · dis · qm a neos quod est nouum ecphitos quod est fides · Item dicit nouꝰ in religione · e · dis · Sicut olim. Et phibet talis ordiari duabꝫ de causis vt pot goff in su · de tep · or · § · Seqt no neophitusue

¶ Nichilominus ¶ Et michilomagꝭ differt quia pmum includit affirmatonem secm negatonem vt insti · qui · no est pmis · fa · te sta · § · i · in · glo

¶ Nominator ¶ idest electoꝛ officialium vt · C. de peri · nomiato · l · j · ꝛ · ij · li · xj ·

¶ Nomen ¶ Quadoqꝫ idem est quod ius debitoris vt in · l · a ꝺuo pio in plibꝫ · § · vbi dicitur q̃ pmo debet venire · i · vendi mobilia · secꝺo imobilia · tertꝺ nomina idest iura ꝺbitoꝝ condempnatoꝝ. Et specialiter in · § · Sic quoqꝫ ꝛ sequentibꝫ · Item qñ qꝫ nomen idem est qꝺ fama vt dicendo · melius est nomen bonum quam vngenta pretiosa Ecclesiastes · vij · Etiam qñqꝫ capit p nomie rei pprie vel appellatiuo · Et sic dicit nomen osonans debet esse rei · xxj · dis · Cleros de pben · cum secm apostolum insti · ꝺ ꝺona · § · Est ꝛ aliud genus · xvij · q · j · si cupis : De nomie pprio dicitur q̃ similitudo nominis inducit affectionem · ff · dele · ij · l · cum filius · § · pat' in

acta glo · ꝛ · ff · dele · j · Si quis in fundi vocabulo vbi dicitur q̃ de nomie pprio non est cura vel de cognomie dum in substatia nō erret qz noia hoim mutabilia sut rerum aut immutabilia ·

¶ Nobilitas ¶ Secꝺm barth · de saxo ferrato in tractatu de nobilitate que compositus circa legem · Si vt ponis C · ꝺ digni · xij · Post quatuoꝝ opiniones de nobilitate quas reprobat · Nobilitas est qualitas illata p principatum tenentem qua quis vltra honestos plebeos acceptꝰ ostenditur Primo dicit qualitas qz potest adesse vel abesse pter subiecti corruptonem · Naz mulier plebeya nubens nobili nobilis efficitur · l · mulieres · C · de dignita · ꝛ · l · femie ff · de sena · Et hij quibꝫ impatoꝝ de nouo concedit dignitatem vt in toto · ti · palleg · Ita mulier nobilis nubes plebeyo efficit ignobilis sicut ille qui pter delictum pꝺit dignitatem · l · quocies ꝛ · l · iudices C · e · ti. Et sic in aliquo tpe quis est nobilis in alio ignobilis · ymmo in vno loco ꝛ non in alio vt sarracenꝰ nobilis captꝰ a xpiano est ignobilis ꝛ seruus ꝛ econuerso · Dr illata qa nullus a seipso potest habere dignitatem vel nobilitatem sed oportet q̃ p alterum conferat · ymo qui sua auctoritate assumeret in crimen falsi incideret ut in · l · iuliam maiestatis · ff · de · fal · l · Eos · Et in re · uxis · c · j · li · vj · Etiam qz dignitas infertur in aliū ex mera gratia concedentis scilicet principis qui non recognoscit superiorem aliquem enim superior cogeret inferiorem vt daret dignitatem sic esse ex debito . Possunt tamen precedere alique cause ex congruo impellentes concedentem vt sunt virtutes ꝛ actus virtuosi · ff · ꝺ · oꝛi · iur · l · ij · in penult · ꝛ vlt colupna · ꝛc · Dicitur p principatum tenentem · Sed principatum oim tenet deus qui qñqꝫ nobilitates ꝛ dignitates tempales immediate instituit qñqꝫ alias princeps nō recognoscēs superiorem tempalem · Naz baro qui non est miles potest certo casu facere militem licet contrarium notat · Cy in · l · ij · C · de herede · etu · ꝛ bar in · l · fi · C · vnde

liberi vbi dicunt q̄ qui non est doctor nō
potest facere doctorē nec militem qui nō
est miles · Possit tamē reges vel duces
extra regnum suum in aliens ptibo facē
milites quia ea que fūt voluntarie utrif=
dictōnis vt est facere militem possit ex=
erceri extra territoriū · l · i · ⁊ · ij · ff · de · offi
pconsul · ⁊ lega · Dicitur qua quis vltra
honestos plebeyos quia plebeyor quidā
sunt honesti quidā ules · l · mulier · C · e ·
ti · licet ergo honesti plebey sint magis ac
cepti non tamē fūt nobiles quia nobilis
est accept9 vltra honestos plebeyos · Et
dicitur accept9 quia nobilitas consistit i
hoc q̄ pr̄inceps facit quē gratum ⁊ accep
tum licet in ciuitatibo que regunt̄ p po=
pulum nobiles sint interdū min9 accep=
ti ⁊ plus puniantur in penaz impōsitō e
Dicitur vltimo / ostenditur · quia si quis
p mille annos viueret cum ommbo vtuti
bus ⁊ pr̄inceps eum sūme diligeret ⁊ ac
ceptum haberet tamē plebeyus remanēt
donec in eum inferr̄ dignitas nobilitatis
p̄ pr̄incipem qua ostēdit̄ accept9 vltra
plebeyos · Et potest ostensio fieri vbis ex
pressis ℔ cōtinētibo · l · ille aūt ille · § · cū in
verbo · ff · dele · iij · Quādoq̄ etiā non exp̄i
mitur verbis ⁊ tunc debet fieri aliquo ac
tu hoc q̄si de necessitate importante · l · p
here de · § · pōpone9 · ff · de acqui · here · vt
si concedit̄ alicui officiū quod habet dig
nitatē vel nobilitatē annexā vt Comitatū
ducatū ⁊c̄ · Cetera de nobilitate videlicz q̄
tuor opiniones ⁊ tres nobilitates · Et q̄li
ter aliquis debeat p̄bare nobilitatē vide i
tractatu pālle · Et vtrū nobilis p ingref
sum religionis p̄dat nobilitatē vide lud ·
de roma in singularibus suis · bal · in · l · deo
nobis · C · epis · ⁊ cle · ⁊ q̄ non fa · ff · de re
uris · l · nra · que dicit nra sanguinis nul
lō iure ciuili diuini possit . Et nobilitas
est quoddā ius sanguinis q̄d est incōmu=
tabile vt in · l · ius agnatōnis · ff · de pac ·
vide glo · or · xxvij · q · ij · Scripsit · xx · q ·
iij · presens clericus que volunt q̄ sic · q̄s
approbat spe · in · ti · de · statu · monach · § · i
versi · xj · Etiam domini de rota inter quos
talis questio de facto fuit mota allega=
bant duas glosas aperte volentes mona=
chum nobilitatem perdere · Primam in · c
i · de purgac · canonicis · super verbo inge=
nuus non est · Secundam in · c · Ea que
de statu regul · monach · super verbo per =
sonarum delectu · Quibus tamen non ob
stantibus domini de rota contrariam det̄=
minarūt p rōnē vt s̄ ·
¶ Non obtēperare ¶ Idest nō obedire vt
qui sciens non paret vocatus à domio vel
iudice ·
¶ Non signficat negatiue ¶ Communi=
ter quia aduerbium negandi · Quandoq̄
tamen etiam signficat affirmatiue vt ibi
promittis michi decem ⁊ respondes qua=
re non · l · i · § · i · ff · de verbo · obliga · Nam
sensus est q̄ promittis ⁊ consentis signfi
cato sumpto ex dictōne quare iuncta di
ctione non quasi diceres · Non est ratō ne
gandi idest assentō · Et idem ibi si interro
gatus an velim adire hereditatem michi
delatam respondeam cur non · uideor adi=
re hereditatem · Secus si dicerem hec he
reditas non displicet · Nam tunc non u
deor adire quia non sequitur non displi
cet ergo placet quia est medium inē non
displicere ⁊ placere sez non placere sicut
est medium inter velle ⁊ nolle sez nō velle
Nec obstat · l · Cum antea · C · de arbi · vbi
tex · dicit · Non displicet . Et partes sentē
tiam ab arbitro latam uidentur approba=
re quia ibi non displicere capitur p pla=
cere et hoc ex approbatōne arbitri . Etiaz
quandoq̄ duplicatur dictō non tunc sig
nficat affirmatiue · l · duobus · ff · de verbo
signficatō · Nam due negatōnes faciunt
vnam affirmatōnem quia negatō dstruit
negatōnem nisi p̄babili medio proferen=
tis inferatur voluntas vt · l · j · C · de · ser ·
fugi · ⁊ · ff · de offi · p̄fec · vrbis · l · p̄mulga
ris ⁊ · ff · de senato · l · femie . Et de utrūq̄
Et si xp̄s in p̄rinci ·
¶ Notabilis ¶ Idest notat9 vel infamis · c
Ex p̄te ade de testi ·

¶ Non admitti ad ptem ¶ Capitur p ipso quod est non admitti facta distributione ptes qñ pars cui facta ē nō admittitur · Vel ideo quia in rerū natura non est vel quia alias admitti non potest · Verbi gratia legatum relictum est michi ⁊ postumo . Postumus existens in vtero licet non admittatur ad ptem significat tamē me tantū admittēdum ad ptem · l · si duobus in pn̄. dele. i · Ratō quia michi ps tm relicta est · Et si dicat deficit cōiunctus quia non admittitur ergo pars eius michi accrescit ex dispositōne legātis vt patet in materia cōiunctōnū ⁊ sic admittar ego ad totum · Respondet q̄ non deficit coniūctus in casu p̄missō quia spes ē eum nasci ⁊ admitti. Item ibi testātor michi ⁊ ei qui capere non potest legat decem ego ad quinq tantū admittar · l · si tito del' ij. Et intelligit bar · q̄ cape non potest qz auferetur ei res a testamēto tanquā indignor ⁊ si non admittitur loco eiꝰ admittit fiscus ⁊ sic ps eius non deficit nec michi accrescit · Item ibi testator legat michi ⁊ seruo suo pprio ego admittor tantum ad ptem · l · plures · §· si cōiunctim dele · i · Quia ex pte tantū michi relictum est et pars cōiuncta nō oīno deficit qz naturalit' seu de equitate sibi debetur Sed ibi legatur michi ⁊ illi qui non est in rerum natura nec esse speratur admittor ego ad totū · l · si duobo pālle · § fi · dele · i · Ratio quia ps coniūcta oīno deficit · Idez ergo in omni casu in quo ps totaliter deficit l' quia cōiunctus moritur ante testatorez vel relictum est postumo qui nascitur ab ortiuꝰ vel si coniunctus repudiat qz tūc pars coniuncti oīno deficit · Et ideo ꝓt' coniunctōnem alteri parti accrescit licet de consuetudine quarūdam ptium vt frā cie coniūctio non significat vis accrescendi · Ideo quātumcūq deficit pars vnius alter tantum ad ptem admittitur sez sibi relictam · Significat ergo nō admitti ad partem ipsū coniunctū ad partē tantum vel ad totum admittendū put hoc quodlibet medium ꝓbabile declarat ·

¶ Nolle ⁊ non velle ¶ Differūt quia nolo importat p̄cise resistentiā contēptuz ⁊ oīmodam contradictōnē vel repudiatōez et non solum absentiā voluntatis · Sed ñ volo tantū aliqualē ⁊ non oīmodam īportat contradictionē vt no · io · an · de offi · del c · prudētiam · §· Sexta sup verbo nonvelit Et quādoq capit' nolo vt etiā nō importat p̄cise resistentiā ꝓ non volo vt in · c · finē litibus ⁊ de dol · ⁊ contu · ibi nolit aut ne queat sedm · io · añ · Et sequitur vmē · Similiter dormiēs non vult legere tunc ⁊ tamen exp̄sse se legere non negat vt no · de spon · c · ij · Et dictio nolle compon' de ñ velle · Alij tamē talem ponunt differētiaz dicentes q̄ non velle significat ꝓuatiue id est nō esse voluntatem seu motuz voluntatis. Sed nolle significat positiue idest eē motum non fieri vel non obtinere illud de quo queritur · Et p hoc dicunt doctorez q̄ si hꝛes deliberādo de adeundo dicit se ñ velle adire Hec vba non significant repudiatōnem quia non velle adire est non habere motum animi ad adeundū · Non aūt p hoc sequitur q̄ repudiet secus si dicat Nolo adire quia sensus est q̄ habet motū animi ad non habendā hereditatem · ⁊ ideo significat repudiatōnem facit lex filij · § i ff · ad tertullianū ꝓpter hoc dicit lex q̄ inter velle ⁊ nolle est medium sez non velle ⁊ ñ nolle · l · i · § · scientiā · ff · de tribu · ac · Et hoc de ꝓpo significato vbi · Sez ex circūstātijs possūt recipi alia significata ·

¶ Nota ¶ Est idē qd infamia ·

¶ Notare ¶ Quādoq est reprehendere · c · fi · de sortilis · qñq infamare · c · Accedēs de purga · cano · qñq considerare · c · Cum olim · ij · de · offi · dele ·

¶ Notarij ¶ Est publica psōa qz et officiū ad publicam vtilitatē inuentū · Et dicit' a notādo quod est negocia homis publice et autentice in publicam ⁊ autēticam formā redigere · Et idem dicitur scriba a scribēdo ⁊ tabellio seu tabellarij a tabula Re · sup̄ locis suis ·

Nocbus dicitur illegittim⁹ ⁊ ꝓprie de adulterio natus sic̄ dicitur nocba febs que affligit vt quartana non tamē est ve ra quartana vt no·glo·in·§·pſone vero in fi·c·misi cum ꝑdem ꝺ renunceꝯ Etiam dr a nota ·i·infamia q⁹ talis infamiā incurrit Notoziū est triplex Quoddā est no toziu ꝑſumptōmis seꝝ quod est ꝺ euidē cia iuris vehementis ꝑſumptū vt paterni tas ⁊ filiatō vbi non requiritur alia ꝓba tō·c·qm̄ de fi·ꝑſbi· Nam hoc q⁹ quis sit alicuí⁹ filius non ꝑtest vere ꝓbari· l·lu cius·ff·de condi·⁊ demonſ·Vnde filí⁹ ē quē nuptie demōſtrāt·ff·de ī uis vo·l·q⁹ semꝑ in fi·Nam si vir ⁊ vxoz aliquē infan tem nutriunt·Et dicunt eum filium eo rum esse tunc ꝑſumit̄ eoꝝ filius·Est er go notoziū ꝑſumptōmis euidentia rei eui denter a iure ꝑſumpta·Aliud est notozi um iuris ⁊ est clara iudicialis confessio ī comunicabilis ꝓbatō ⁊ irretractabilis dif fimitō ꝺ quo seꝝ notozio quis dampnatus est vel in iure confessus·Et sic illud ē du plex videlicet ꝑ confessionē factam in iu re. Et ꝑ sententiaꝝ iudicis vt in·c·vestra de coha·cle·⁊ multi· Tertiū est notoziuꝫ facti seꝝ quod omissū vel factum non du bitatur a populo vel maiori ꝑti parte·Et ꝑ euidentiā rei nulla potest tergiuersatōe celari·Nec oportet q⁹ omnes circūstancie facti sint note vt·c·vlt·de cohabi·cle·⁊ mulie·c·cum dilect⁹ de purga·can·ī fi ij·q·i·manifesta⁊·c·sequēti·Et illud no toziu est triplex seꝝ sc̄dm triplicē distin ctōnem facti·Quoddā est facti ꝑmanen tis ⁊ continui vt q⁹ deus solis stat in pala tō papimēsi continue·c·Dilecto de app· Et illud non indiget ꝓbatōne·Aliud ē facti transeūtis ut q⁹ quidā ī publico pal latō occidit̄ coꝝā populo·Tertiū est no toziu facti interpolati vt quia vsurari⁹ vnā die tenet mensā paratā alia non·Et illud sic describit̄·Est quoddā intellectu ale ⁊ notum sic q⁹ non potest aliqua tergi uersatōne celari vt q⁹ ꝑſbiter cognoscat cōcubinam cum qua habet animalia gradi

eñtia circa focum panem poscentia·De ꝫ plem⁹ nota ꝑ doc·in·c·vestra ꝑalle·vbi tractatur materia notoziꝝ que est adeo in tricata q⁹ dicit io·de ligna·⁊ dominus an tho·de butr·q⁹ multi loquunt̄ de notozio quid sit notozium ignorātes·Et in conci lio basilien'si in sessione·xx·addit⁹ est q⁹ tus modus vltra tres cōmunes notozie tatis seꝝ quādo sacerdos mulierē de ī cōti nentia suspectam⁊ infamatam tenet ⁊ ꝑ suum supiozem admonit⁹ ipam̄ eum affe ctu non dimittit vt in decretali quod inci pit quicūq⁹ clericus in quo etiam notoziꝝ concubinariꝝ a ꝓceptōne fructuū oim bn̄ fitōzum suoꝝ trium mensium spatō ipso facto suspendūtur quos fruct⁹ superioz conuertat in fabzicam vel aliam euidentē vtilitatem eccl'siaꝝ ex quibꝰ isti fruct⁹ ꝓcipiūtur ⁊ nisi monit⁹ concubinā dimit tat aut aliam non resumat oīmbꝰ bn̄ficijs ꝑuetur·Et nota q⁹ moderni ponunt nouē genera ꝓbatōnum que in iure formaliter differūt vt sunt argumētuꝫ·ꝑſumptō·iu dicium·fama·rumoz·occultū pene occul tum omnino manifestum·⁊ notoziuꝫ· Vnde argumētum est matō rei dubie faci ens fidem de hereti·cum ex iniuncto de v signi·c·fozus·Presumptō est quoddam medium intellectuale veritatis elicie de ex circūstancijs insurgens de ꝑſump·Ex stu dijs·De illa que sit iuris tm̄ ⁊ que iuris et de iure no·in·c·is qui fidē de spō·vbi glo·notat de quintuplici ꝑſumptōe·Iu dicium est medium intellectuale ex aliqua singulari circumstācia insurgēs·C·⁊·ff· de rei ven·l·iudicia·Fama est illese digni tatis status vita ⁊ moribꝰ comꝓbatus Hoc verū de fama homis·Sicut infamia est lese dignitatis status vita ⁊ moribꝰ re ꝓbatus·Sed fama de aliquo negotō ē medium veritatis eliciende ⁊ cōmunis et clamozosa insinuātō insurgens apud to tam̄ vel maiores ꝑtem ꝑſi ex incerto auc toze ꝓueniens Rumoz est ꝓticularis insinu atō clamozosa ab icerto auctoze insurgēs Pene occultū qꝺ ꝓbari potest ꝫ difficilic

Deeultum ommino · Est quod nullatenus ꝓbari potest Et subicitur iudicō diuino de sȳmo · sicut vj · q · j · Sci cīa Manifestū dicitur quod de facili ꝓbari pōtest · ⁊ notorium supra descriptum est · De quo etiam datur exemplum de statua ⁊ pcussione vt no · c · sup eo de · testi · cogen · ⁊ ī · l · Cīues · C de appell ·

¶ Nouatō ¶ Est ꝑoris debiti a ꝑoris obligatōis ptibus hoc volentibꝰ exp̄sse in aliam obligatōnem transfusio vel transactio · Verbi gratia debui tibi centum aureos sub conditōne si navis veneit ex asia placuit inter nos nouare obligatōnem vt illud quod ꝺbui tibi sub conditōne pure et sine conditōne debeā · Nec est nouatio ita ꝙ ꝓior obligatō conditōnalis transit in posteriorē puta ꝑ nouatōnem · Eodem modo pone exempla in similibus vt · ff · de noua · ⁊ C · e · ti ·

¶ Nouale ¶ Est terra ꝑscissa alias ꝓmissa que ꝑ annū cessat · Alij dicūt ꝙ ex silua que arboribꝰ extirpatis ad cultū redigitur fieri nouale dicatur · Et vtrūq; illarum interꝑtatōnū colligitur ex legibus ciuilibꝰ · Sed apud notarios romani pontificis nouꝰ vsus obtinuit ꝙ nouale etiaz dicitur ager de nouo ad agriculturā reductus de quo non extat memoria ꝙ aliquādo cultꝰ erat vt ī · c · qđ ꝑ nouale de verbo sigm · ꝟ · de hoc ·

¶ Nouū opꝰ facit q̄ a edificādo a destruendo aut foueā faciēdo ꝓstinā faciē operis immutat · Secus si vetꝰ reficiat vel incrementū imponat quia tūc non iudetur nouum opus facere ff · e · ti · l · i · §· nouū ⁊ · §· si quis edificiū ·

¶ Noui operis nunctiatō ¶ Secōm hostiē · Est ille qui de nouo edificat in ꝑiudiciuz alterius facta legalit̄ · l · phibitō · Et pertinet ad ea tantū que sunt solo ꝺiuncta vt ī · l · j · palle · Fit aūt triplicit̄ · Primo solo verbo dicendo · nunctio nouum opꝰ ⁊ ꝓ ī loco edificij ipsi domio noui operis Secundo ꝑ iactum lapidis vel lapilli · Tertō ꝑ iudicis phibitōnez · Primo mō nūc tians ꝓdit possessionez ⁊ facit adūsarium possessorem · Verbi gratia · Voluisti donū edificare in fundum meū ⁊ nunctiaui tibi ꝙ non feceres dicēdo nouū opus nunctō idest phibeo · nunciās vero secdo ⁊ tertō mō retinet possessionē secdm ter · in · c · Ex pte de ver · sigm ·

¶ Nouum opus nunctiare ¶ Est phibere ne edificiū fiat vt quādo nunctio tibi ne edifices in fundo meo vel ꝑ iactum lapilli ꝑ̄tibus testibꝰ Hec nunctiatō habz talem effectum ꝙ si edifices ibi spreta nunctiatōne mea absq; hoc ꝙ caueas de opere demoliendo seu destruēdo · Si te apparuerit iuste edificare quicquid postea edificaueris siue iuste siue iniuste totiz debebit destrui vt · l · i · palle · §· opus nouū ⁊ · §· nūctiamus · Et si aliquid in publico fiat omnes ciues opus nouum nunctiare possūt Nam reipublice int̄est quā plimos ad defendendū suā causam admittere l · iij · ī · ff · de no · op · nunc · Et dicit̄ in · §· opꝰ nouum palle · ꝙ hoc edictū non complectit̄ oīa opa vt s̄ dē int̄dictis ·

¶ Noxa ¶ Dicitur id quod nocet vel nocuit vt seruꝰ vel ceruꝰ aut aliud aīal nocēs vt · ff · de noxa · ac ī rubca ·

¶ Noxia ¶ Dicitur ipm delictum maleficium vel dampnū datū vñ · Noxia delictū delinquēs noxa vocat̄ ·

¶ Nullatenꝰ ¶ Vide ī cle · vnica ꝺ sequestra · in glo · ꝑ ordinariū

¶ Nullitatis sententie ¶ Sūt multi modi vt no · ꝑ io : an de re iudi · c · i · vbi remittit ad spe · ꝺ sententie ꝓba · §· iusta, Et sententia nulla non meret̄ habere nomen sentētie de re iudi · c · fi · li · vj · ff · e · ti · l · iij · §· condempnatū · Et est glo · fi · i cle · vnica de sequestra palle ·

¶ Numerata pecunia ¶ Duobꝰ modis dicitur · vno modo respectu creditoris qui ꝓpie dicitur numerare pecunias ꝺbitori vt sibi reddatur Alio° respectu debitois qui ꝓpie dicit̄ soluere creditori ⁊ impro ꝓie dicit̄ numerare cum soluit quod d̄et Datur aūt excepto non numerate pecuie

a creditore pncipali debitori ul' fideiussori
Sed numerato pecunie large ponit hic
p omni re qua quis numerauit vel soluit
¶ Nūmisma ¶ Secdm quosdā est idē qd
moneta currēs t specialis vel est idem qd
mūmus · Sed olim nūmisma t aureus t
solidus auri idem erāt vt · C · de vete · num
mis · potes · l · i · li · xj · t · C · de spon · l · ij · Et
in euāgelio mathi · Et dicit philosophus
li · v · ethi · q uūmisma factuz est nō ex na
tura rei sed ex lege ·
¶ Numulari? ¶ Est nūmoz nūmerator
vel malleator. Quomā t ipe accipit pecu
niam t erogat sicut campsor t inde facit
scripturā ad quaz frequēter recurritur in
dubio vt p eam data t accepta pbent h
etiā argentari? dr vt s de lra A ·
¶ Nūmus ¶ idest denari? d quo dicit phi
losoph? · v · ethi · q est mensura oim rerū
quia est fideiussor nobis in omni necessita
te p qualibz re qua indigem? ·
¶ Nuncius ¶ Est qui vicem gerit epl'e
et qui sine mādato t litteris mittit qui ē
velut pica t organū t vox domī mittētis
ipsū · Et large quilibz nunci? potest dici
procurator sz nō economus ·
¶ Nuncupatō ¶ Est quā in cereis tabu
lis recitat testator dicēs q hoc vult in his
cereis tabulis que scripte sūt ita dico ita
lego ita q vos ciues michi testimoniuz p
hibeatis ·
¶ Nūcupare ¶ Est palam nomiare vel
vocare t confirmare sedz ysi · li · v · Reqre
infra testamētū nūcupatiuū ·
¶ Nunquā ¶ Quādoqz idē est qd raro · i
q · j · nunquā ·
¶ Nundine ¶ Sūt gnāle forz ad qd vn
diqz hoies ofluūt t cōcurrūt ·
¶ Nuptie ¶ Sunt matrimoniū vel viri t
mulieris cōiunctio indiuiduā uite consue
tudinē retinēs diuini t humani iuris cō=
municatō · xxx · q · v · nullum · Et dicuntur
nuptie ex eo quia nubentium capita in so
lempni benedictōne velabātur · Et qsi nu
bere coopiebāt · e · q · nrates t · c · femie · Et
illud indiuiduā uite consuetudinē tātuz
valet sicut consortium omis uite t hs quā
tum ad ppositum quia hāc intentōnē ha
bere debent vt ppetuo simul manere debe
ant quāuis post contractū matrimonij an
te carnalem copulā possit alter altero inui
to religionē intrare · Et quādo nuptie sūt
phibite celebrari habet in · c · capellan? d
feriis · Et in his versibz · Aspicies vete =
rem circum quasi quis bndicta · Non licz
hic · licet hic hic non licet licet hic h non
¶ Nuptie secūdē ¶ Dicūtur oīs que se
quunt pmas licz sint tercie quarte vel qn
te tc · vt quādo aliquis nubit alicui p? p
mas nuptias · C · e · ti · l · si quis · §. tale ·
¶ Nur? ¶ Est vxor filij ·
¶ Nunc No · archi · lxiij · dis · ego t glo
xxxiij · q · v · Si audieris. Et silit vide · de
offi · dele · c · prudentiā · §. sexta ·

¶ Obligatō ¶ Est iuris vin
culum quo necessitate a
stringimur alicuiz solue
de rei secundū nostre ci=
uitatis iura insti · de obli
in pnci · Et est duplex ·
Ciuilis t ptoria . Ciuilis que aut legibz
constituta aut certo iure ciuili comproba
ta est. Sed ptoria est quaz pretor ex sua
iurisdictione constituit que etiam onera
ria vocatur ·
¶ Obtemperare ¶ Est obsequi vel obedire
vel nutui iudicis compare ·
¶ Obaudire ¶ Est quasi de mēte deducē
Secdm io · an · de elec · li · vj · c · fūdamēta
¶ Obscuritas ¶ Est illa que fit in dictō
ne · Sed ambiguitas que fit in oratōe vt
not · glo · iij · in · l · veteribz · ff · de pac · Ver
bi gratia vendidisti michi fundum t dē
est accedere sticbum non apparet de q sti=
cho ergo non fit cōdēnaptō in actōne cō
tractus nisi ostendat de quo sticho vendi
tor intellexerit · l · Si in emptore in pn̄c ·
ff · d contrahen · emp · t · ven · quia ratō di
ctat actorē pbare t quia emptor agit t
pbat de sticho sed non de quo statur reo
declaranti obscuritatē · Ceteris em paribz

reo fauendum est potius quaz ꝛc̄. de re-
iur̄. li. vj. Item ibi vendidi tibi domū lo
catam p me cuidā. Et dixi q̄ pensionē pri
mi anni haberem ꝛ sequētiū anuoꝝ pensio
nē tu haberes. Et dixi mis pignorū vtrūz
secuturū dicit tex. q̄ mis pignoꝝ ꝑmo per
tinet ad me p pensione ꝑmi anni. ꝛ si q̄d
super est tunc ptinet ad te. ꝛ sic fit interp
tatō p proferētē. l. insulam. ff. de pigno.
quia in p̄cipali ego michi p̄uidi ꝑ̄us re-
tinendo pensionē ꝑorem. Ex quo colligit̄
et declarat obscuritas q̄ue est in accessiōe
et signific̄atur q̄ p illa pensione voluī etiā
ꝑius mis pignoris retinere. Item ibi.
Si quis stipulat̄ decimo kalendas intelli
gitur de ꝑioribꝰ. l. Cum qui kalen: ff. de
ver. obli. Ratō quia qua ratiōne intellige
rentur de sedis eadem rōne de tercijs ꝛc̄.
Et sic stipulatō redderet̄ inutilis. Item ibi
Actor petit stichum in iudicio si reus di
cit se intellexisse de nigro ꝛ actor de albo
stat̄ur dicto actoris. l. iñ stipulantē. §. i.
ff. de ver. obli. Quia actor ibi ostendit de
quo intellexerit ꝛ qui sibi debet̄. Ideo p
eo debet ferri sententia. Nec debet reus au
diri quia de alio intellexit quia non ē one
ris impediēdi ꝓcessū iudicij ꝛ iusticie nec
int̄est rei quid stat̄ur dicto actoris cū p
bat sibi deberi ꝛ sic de alijs.

Obrepere Est quasi latēter subintra
re. lxj. dis. Nullꝰ inuitꝰ de cele. mis. Cū
creatura. cle. ne. in agro. in p̄ci. de sta.
monach.

Obrepticiū Rescriptū ꝛ obreptō. re
quire infra rescriptū.

Occupare Capit̄ quādoq̄ in mala ꝛ
quandoq̄ in bona significatōne. Et ꝑprie
mobilia occupant̄ ꝛ immobilia inuadūt̄
vt in glo sup hoc verbo in. c. gñali de eec
li. vj. v̄. concor.

Occultum oīno vt p̄missū est dicit̄
quia nulla ratōne ꝓbari potest ꝛ tle vocā
tur secretū vel latens.

Occultū pene Est qđ p paucos ꝓba
ri potest ꝛ quod pauci sciunt inde sup̄ no
torium in generibꝰ ꝓbatōnū ꝛc̄. Item no-

q̄ occultū pene est idem.

Officium dicitur multis modis Pri
mo ministeriū. Secūdo obsequiū Tertō
actus persone corrigentis. xxj. q. j. mona
chus. Quarto plebania de. sta. monach.
Quod dei. Item aliq̄n sumitur p dignita
te vel psonatu de ꝓben. Ad hec de cle. ñ
resi. Quia ꝺ concess. p̄ben. c. ij. §. j. Aliq̄n
p litigio. xxj. q. j. de p̄cium in fi. vbi liti
gantes dicuntur officiū exercere. Item is
cui cōmissa est dispensatō habet officium
Item q̄ habz potestatē secularē ꝛ tabellio
natum. Item dicitur ꝓpositura. Soz p
ꝓie est aliud a dignitate ꝛ a psonatu Et
dicitur simplex officium quādo q̄is ha-
bet admīstratōnem aliquaz rerū sine ali-
qua p̄rogatiua in choro vel capitulo vltra
alios sui ordinis rōne hmōi officij. Et sic
habet onus annexū sine honore vel p̄roga
tiua honoris vt sindici ꝓcuratores Bastal
di. j. q. iij. Saluator vsi. in nomie. Item
vicedomin̄ꝰ q̄ui habet episcopalū dispo
nere dicitur habere officiuz. lxxxix. dis. §.
officiū. j. q. j. si q̄is episcopꝰ j°. respōso
Hec ꝛ plura inde p archi. de consue. c. i.
in glo. Et hoc erat otra iura vbi tractat
de dignitate psonali ꝛ offitō vt hic dictū
est. Item officiuz sēm cardinalē est pote
stas existens in iudice exercēdi oīa ea q̄
pertinent ad eius iurisdictōnem. Et ca-
pitur hic iurisdictio generaliter vt inclu
dit oīa ptinētia ad merū ꝛ mixtū imperi
um. Et loquit̄ de offitō iudicis cuiꝰ iu-
risdictō officij iudicis mater est sicut ob
ligatō actiōis. Hec est vera opinio petri
de bella pti. q̄ officiū iudicis sit exercicīū
vel executō iudicis quia magis stat in ha
bitu quā in actu. Nec sēm opinionē ma
tini appellari debet actio cum differūt sur
rogatum ꝛ cui surrogatur insti. in p̄m.
in glo. iiij. Item officiū ꝑprie dicit̄ quod
homo debet homi ex natura vt in. c. cū in
officijs de testamen.

Officiū iudicis Secūm goff. est po
testas iudicis a iure assumpta. Et habet
locum tam in bijs q̄ue ante iudiciū fiunt

quã ín hijs que ín iudicio occurrũt faciẽ da · Et imploratur loco pncipalis actõ nis cum alia ordinaria actõ deficit vt ín · c fi · de offi · iudi ·

¶ Officium iudicis ¶ Est duplex scz no bile ⁊ mercenariũ · nobile ideo appellat qz a seipso interponitur nec iure actõis seu obligatõis vt puta si minor petit se resti tuí ín íntegrũ hoc nõ petit iure obligatõ nis quía iudex non fuit obligat9 · nec iu re actõis sed iudicis officium misericor diter imploret ⁊c̃ · Mercenariũ iudicis of ficiũ est seu sic appellatur quía dseruit ac tõi íntentate puta peto a te viginti actõ ne mutuí iudicis officium deseruit michi hac actione quía condempnat te vt resti tuas michi viginti ·

¶ Officiosa ¶ Dicunt9 que cõtinẽt pie tatem que nulli obsunt ⁊ alicuí prosunt · Sicut a contrario testamẽtũ dicitur ínof fitõsum qđ est cont̃ officiũ pietatis · dis · ix · si ad scripturas ín glo · i ·

¶ Officina ¶ Est quasi tugurium vel teg men quando videlicet palee idest stramina ponuntur sup̃ arbores ut pastores subt9 existentes ab ymbribs ptegãtur ·

¶ Officiales iudices ¶ Reg̃re s assessor

¶ Occasio ¶ Differt a causa vt ín · c · soli te de maio · ⁊ obe ·

¶ Otium philosophicũ ¶ Est studiũ qz philosophus ociat9 quãdo studet · Scz oti um vulgare quãdo vacatur ab ope seruili Et nota qz otium est triplex scz destitoriũ quod est ribaldoz qui apud athenas su spendebant9 · Et de hoc dicitur qz otõsitas et voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas capiendas đ renunc · misi cum pđẽ § · verũ si ꝓpter · Ergo dicit bea tus ieronim9 ad rusticum monachũ ín · c Nunquã de conse · dis · v · Semp aliquíd opis fácito vt te dyabolus ínueníat occu patum · Sedm est restitutoriũ quãdo q̃s cessauit a labore ⁊ iterũ accedit ad opus Tertiũ retributoriũ quod dat9 e meritis et semibus ·

¶ Oloberus ¶ Est vestis totaliter deau rata · Et dicitur ab olon idest totũ · Et dif fert a vestibs deauratis quía illa fiunt ín auro optio quod ínvulgari dicitur fuluũ ín legibs obrisiatũ · illa de quolibet auro li cet hec de auro toto similiẽ ín totũ est et alia vestis que habet aurũ tãtum ín pan gadis vt · C · de vesti · olobe · ⁊ aura li · xj · ín rubrica sedm accurs ·

¶ Oculus Est quadruplex vt no · archi xxxij · q · v · nec solo ·

¶ Olfacere ¶ Est nasum ad culũ ponere ita expõit glo · ín verbo olfacit ín · l · agazo ff · si quadru · pau · fe · di · Vbi agazo dux it equũ ad tabernã quí mule olfecit q̃ calc trauit ⁊ agazoni crus fregit · Et dicit ibi q̃ domín9 mule tenet9 de paupie · alias ge neraliter olfacere est odorez odorare ⁊ ol factus adorat9 · Et ab oratoribs ponitur pro scire vt dicendo tanta sunt ín me tua beneficia vt quo hijs pacto correspondẽa ne vnq̃ olfacere possim ·

¶ Omnino · Tangit archi · de prebẽn · c · Si beneficia · li · vj · ⁊ plen9 ín · c · licet ca non de elec · Et glo · ín cle · i · de uita ⁊ ho · cleri · Et etiam glo · ín · c · Et si christus de iuriur ·

¶ Omnia ¶ Comphendit singula · Vnde si episcopus dicat · Do tibi talem villam ⁊ omnia iura que habeo ibi singula iura cõ prehendũt9 · Sed ínteligitur dare decí mas ⁊ aliqua iura que sunt mere spiritua lia quía dictio omnia licet se extẽdat ad singula non tamen ad ea que sunt pmí tus nature alterius ⁊ iuris quã ius ad ea que pncipaliť trãsferũtur · Sed quãdo datur aliquíd quod habet tempalia ⁊ spi ritualia iura cum omíbs ptinẽtijs suis vt pbenda habẽs possessiones ⁊ decimas tũc omia transferũt9 sil̃ sedm hosti · ín · c · ltras de iure patronat9 ·

¶ Omologare ¶ Est idem qđ confirmare vel ratificare · Et sic dicitur qz arbitriuz sit amologatũ · Alij dicũt omologiare idẽ qđ consecrare ·

¶ Opera ¶ Est diurnum officiuz scz qđ quis exhibet alicuí p diem artificialẽ ⁊ nõ

naturalem sicut dicitur geneb·j·c·vepe et mane dies vnus aliqñ ponit p breui tẽporis obsequo ul' est idẽ qd obsequ dicit ℊ opa officiũ tẽpore limitatũ vt. l·j. ff· de ope·liberto·limitato aut stat in disponẽtiũ uolũtate quia p cõtrahẽtes potest limitari maiori uel minori tpe puta ℊ dies capiat ad integrã uel ad mediã noctem uel ad uesperã tantũ quia disponant cõtrahẽtes et erit lex Idẽ in testatore Et quãdo aliud nõ apparet ꝺ die artificiali intelligit quia ad hunc cõmunit fit relatõ. Sz in pprie opa accipit p reuerẽtia uel obsequo vt no·in·ℊ·liberti·l·si nõ fortem·ff·e·ti et sic de alijs·

¶ Opinio ¶ Scdm gwilh est dubia pticularis arbitratõ que a doctoribus alicuiꝰ scientie auctoritatem habet Hec tamẽ nõ est preponenda ueritati· Sed scdm gẽsi est pbabilis arbitratõ doctor nõ nisi ob instructõnez studentiũ in scriptis redigẽda. Et dicit ℊ habens p se opinionez doc in aliquo casu licet succumbat tamẽ auctoritate illiꝰ opinionis releuat & excusatur a condempnatõne expensarum·Ratõ quia a iure doctor habet auctoritatẽ intpandi p suo iudice·

¶ Opinio cõmunis ¶ Est aliud quam fama·Nam opinio cõmunis facit ius·C·de re iudi·l·i·Fama uero non facit ius. Itẽ opinio omunis pbat·fama uero non. Itẽ opinio cõmunis differt a notorio quia opinio cõmunis est de longe pteritis que pbari non possiũt de facili sez p testimoniuz uisus ꝛc· Sed notoriũ est de pntibus uel pxime pteritis que de facili pbari possiũt p testes deductum. Et quod opinio ueritati pferatur est glo·cum concor·pro ꝛ cõtra habundans in iuribus in· c·nuper ꝺ biga·sup uerbo tãquam. Concludit tamẽ ibi ℊ casuale ut opinioni potius stetur quam ueritati in fauorẽ contrahentium·testamentorũ·sententiaz·uel plis·Alias regulariter ueritas pfert opinioni scdm ber·in· glo·ij·in·c·ad audientiã de sponꝺ·Etiã ueritas pfert auctoritati·l. Nemo iudex C·de sen·ꝛ intelo·oim iudi·Itẽm consuetudini·c: Si consuetudinẽ cum sex·c·sequentibus·dist·viij·Ubi dicitur ueritas ualet ꝛ inualescit in eternũ ꝛ uiuit ꝛ optet in secula seculoz.

¶ Optimates ¶ Sunt quasi meliores ꝛ ditiores de populo ab opibus dicti·

¶ Oportet ¶ Aliquando dicit necessitatem·ij·q·ix·non oportet·Aliquando honestatem·Item oportebit significat tam presens quam futurz de uerbo·significa· uerbũ. Et no·glo·xxv·q·j·et·glo·ij· c·j·de pscip·li·vj·sup uerbo oportet

¶ Opus nouum ¶ Require supra nouuz opus ꝛ opus laudat magistrũ·C·de·ueteri·iu·enucle·l·ij·ℊ·Contra autẽt·sic in auten·de monach·ℊ·Sanctimꝰ coll'·j·

¶ Orbus ¶ Dicitur qui sine liberis est· uel sine matrimonio vt ℊ Celebs·

¶ Oraculum ¶ Idest responsum quia p cando impetratur·c·per tuas de maio et obed·

¶ Ora ¶ Sine aspiratione significat finem uel extremitatem rerum precipue regionum uel uestium ꝑmi regis·xxiiij·Dauid oram prescidit clamidis saulis·ij·q· vij·ℊ·de hijs Gene·xlij·ad hebre·xj·scdm io·an·in·cle·ij·de·vi·ꝛ·hone·cle·

¶ Orphanotrophus ¶ Est orphanoruz et pupillorum tutor ꝛ adolescentium curator qui eos facultatibus ꝛ parẽtibus ℊ destitutos suscipit alendos·

¶ Orphanotrophium ¶ Est locus in quo talibus alimenta administrantur·xxiij·q· viij·tributũ·ℊ·ℊ·uis·et spe·in·ti·de hijs qui alieno nomine in iudicio interueniunt ubi ponit quid sit procurator coniuncta p sona·defensor·excusator·Syndicus·yconomus·factor·vicedominꝰ·vicecomes· Gastaldus·tutor·curator·ꝛc· Et de orphanotropho remittit ad·l. orphanotrophos·C·de epis·ꝛ cle·

¶ Ortus olerarius ¶ Est ortus in q olꝰ crescit·

¶ Ordinarius ¶ Est qui iure suo uel ꝑdecessoris beneficio vniuersaliter iurisdictõnẽ

exercere potest vbilibet · Item est is cui vniuersitas causarum commissa est · vnde scđm spe · officiales episcoporuz ordinarij vocantur · Item scđm goff · ordinari9 ni dex est qui a collegio eligitur ꝛ a superio ꝛre confirmat ut electus in rectorem · qui per confirmatōnem sortitur utrū dictōnē sicut ꝛ episcop9 in oībus preter ea que maiorem discussiōem exigunt · Item scđz spe · ordinari9 est legat9 in pūncia super decretum · Et sunt duplices · Quida habent administratōnem vt episcopi habentes episcopatus quos actu regunt · Et isti habent restituere in integruz · Alij sūt ordinarij non habentes administratōnem sed tātum facultatem iudicandi vt secundum iura ciuilia que honorem tantum et dignitatem habent ratōne ciuius iudicare possunt si qui in eos consenserint · l · i · ff · de iudi · Secundum iura canonica sūt episcopi renunctiantes loco episcopali non dignitati retinentes honorem sine administratōne de renunctia · Nisi cum pridem de ordi · ab episco · qui · re · epis · c · i · Item episcopus cui9 episcopatus omino destructus esset qui esset episcopus nullius tamē episcopatus scđz goff · i sū · de in integ · restit ·

¶ Origenarius ¶ Require supra colon9 Nam origenarius colonus ꝛ asscriptici ꝛus idem sunt in re scilicet eiusdem conditōnis homo · Sed ratōne differunt · Naz asscripticius dicitur quia sic asscript9 est terris colendis q̄ non potest a cultura recedere sine voluntate domini sui · Sed colonus quia tenetur colere terram et origenarius quia ex origine sua adhęret gleb̄ vt sup̄ ·

¶ Ordinarij locoruz ¶ Sunt non tantum episcopi sed etiam quicunq; inferiores qui habent institutōnem ꝛ destitutiōnē · c · cū ab eccliaz de offi · ordi · ꝛ · c · iij · · §· inferendis · e · ti · li · vj ·

¶ Ordinaria onera ¶ Sunt illa que ex constitutōne vel consuetudine prestātur vt q̄ quilibet talis fundus vel dom9 quolibet anno tantum debeat prestare domino suo vel principi · Sed extraordinaria onera sunt que extra cursum ꝛ morem ex inopinato euētu vel casu seu necessitate emergēt inducuntur vt si dominus velit maritare filiam suam vel guerre immineāt · Et ideo a suis subditis exigatur aliquid ·

¶ Oriundus ¶ De ciuitate vel loco ꝛc̄ · Dicitur is qui vel ibi vel in vico ciuitatis illius ortus est · ff · ad mum · l · Qui ex iudeo vel si pater eius inde duxit originem · C · e · ti · l · assumptō · §· filius ꝛ · C · de mumci · et origena · l · j · et · l · filios · li · x · Et notatur in · c · vsurarum 8 vsuris in versi · aliemigenas li · vj ·

Pactū vel pactio dicitur a verbo paciscor et sic describitur. Est consensus duorū vl' pluriū in idem placitū scz ad dandū vl' faciendū aliquid alteri ab altero eorū. ff. de. pac. l. i. §. i. Et dicit' quasi de pace factū vel pacis actū et ponitur ibi in idem placitū. Nam non fit in eod̄ vero vel falso. quia si duo vl' plures consentiant in hoc vero tici? est hō vel in hoc falso ticius est alin? nō erit pactum quia non esset obligatoriū. talis em̄ consensus neutrū obligat alteri. Jt̄ secōm quosdā pactū est contractus quia paciscēdo diuersas in idem contrahimus voluntates. Et capitur q̄nq; late pro eo quod non transit in contractū nomiatum vt venditio ꝛc̄. Et sic omne pactū potest dici contractus innominat? vt trāsactio do vt des ꝛc̄. Quandoq; stricte pro simplici pacto gratis facto vt ꝓmitto tibi x ꝛc̄. Et sic a trāsactione et pollicitatōe differt quia pollicitatio differt quia pollicitatio est soli? offerētis. Et assignat' differentia inter pactū et transactionez quia pactū est de re certa et nō litigiosa et gratuita. transactio vero de re icerta et litigiosa et non gratuita. et quid sit pactū habes etiā de. v. signi. c. pactum Vbi dicit' pactū est iter ptes ex pace cōuenies scriptura legibo ac moribo? com probata. Nam sepe ad ꝓbationē pacti interponit' secōm. glo. ibidem.

¶ Pactoz diuersa sunt genera. Nam pactū conuentum dicitur q̄d sub certis verbis et forma factū expressum et re dactū est verbi gratia nā clarz est pactū in verbis quia si verba sunt obligatoria pactū est obligatoriū. si sūt liberatoria ē liberatoriū. si exceptōis īductiua. tūc ē exceptōis īductiuū. ut si creditor tradit instrumentū debitori ex hoc significatur pactū liberatoriū factū a creditore debitori ut. l. labro. ff. de pac. Ratio quia vt redditio instrumēti aliq̄ operetur scilicz voluntatē creditoris liberare volentis debitorem. sed ibi creditor pignus reddit debitori n̄ sig̈ficat liberatio ut. l. se. ff. eti. quia hec redditio potest aliq̄ operari scz conferre vtilitatē debitori in usu pignoris. secus in casu p̄cedēti in quo non operatur aliud nisi ut dictū est. Ex quo patz q̄ redditō pignoris nō significat remissionem eorz. Jtem si instrumentum debiti repitur penes debitorem ex hoc sig̈ficat' redditio creditoris nisi contrariū ꝓbet' l. si cirographū. ff. de pig. quia instrumentū p̄sumitur puenisse ad debitorem per redditōez et voluntatem creditoris et hoc si debitor est extraneus. Si vero familiaris in domo creditoris conuersans tūc secus quia p̄sumitur q̄ faciliter potuit habere inscio creditore. l. vnica. §. ille. C. de lati. li coll'. Jtem si aliq̄ bona conductoris sūt p eum inuecta illata vel reducta ꝛc̄. Ex hoc concluditur pactū quo pignus cōstituitur locatori ut. l. certi uiris. C. lo et cōduc. et h̄ ex omīi modo agendi quo inuecta atq; illata sūt locatori tacite obligata quia contrahētes vidētur se referre ad communē modm seu morem Etiā h̄ verum simpliciter i predio vrbano ꝙ i rustico tūc demū sūt obligata cū dñs scit inuecta ⁊ illata esse bona cōductoris

¶ Pactum tacitū. Dicitur quod in veritate non est expresse factū sed ex aliqua lege speciali ac si fieret statutum ex casu habere iubet'. verbi gratia conduxi domum a scijo et res meas intuli i hoc casu res mee illate pro mercede dom? debēt' scijo iure hoc statuente vl' iubente lege pignori ita esse obligate ac si specialiter et expresse inter nos cōcordatū esset ⁊ conuētū dato tamē q̄ non conuenemus et sup h̄ nichil dixerim? Vel sic pactū tacitū dicitur q̄d nō est factū expresse vt cū cōduxi domū nō pangēdo de p̄cio d̄mdo iam secōm leges aduc venit p̄ciū dandū ac si paciscēdo ita fuisset expssū

¶ Pactum adiectionis. Judiem talē

ē et vēdo tibi domū ⁊ si potero habē maiꝝ
p̄ciū vsq; ad mēsē ego repto ip̄am domū
¶ Pactū legis ꝺmissorie. Est ut vēdo ti
bi domū ⁊ si nō solueris infra mēsē volo ꝙ
sit inempta ut .C. de pact. inē. emp. et
ven. Jtē ibi creditor paciscit cū debito=
re ꝙ debitori non petāt tali casu itelligit
ꝙ etiā non petat ab hērede quiā pactū q̄
quis sibi p̄uideat solet extēdi ad hērēdē
quia p hoc videtur etiā hēredi suo p̄ui=
dere. Et p hoc otract; cōdēonalis trāsit
ad hērēdē. insti. de. ver. obli. §. ex condco
nali. si vero creditor dicat creditori paci
scēdo nō petā a te sigficat psonā tm fieri
videliꝫ ꝙ a te tm nō petā ꝫ nō minus ab
hērede petere possū et hoc faciūt verba a
te que sic restrigūt ut .l. qui i furtis. ff.
de pac. sed si p pactū vnꝫ obligat se al=
teri facē domū trāsit ad hērēdes .l. omēs.
C. de otrahē. et committen. stipula.
¶ Pactū psonale. Est ꝙ nō genēaliē fit
sed tm p vna psona vel duab. Et dr̄ p
tāto psonale quia fit psone soli sic ꝙ tm
et nō alteri ꝓdesse possit ut si paciscor pe
cumiā a te michi debitā nō petitur; a te ꝫ
a tuo hērede tūc illud pactū tm p̄sonam
tuā tuetur et non hērēdē tuum.
¶ Pactū reale vl̄ in rem. Est genēale
et nō cōtinet spēaliter vnā duas vl̄ plūs
psonas ꝫ genēaliē cōplectit omēs ad q̄s
illa res ptinet vl̄ ptinē pōt vt cū debitū
meū omnino remitto tam tibi ꝙ hēredib
tuis ita ut omēs liberemī tu et hērēdes
et fideiussores et nullꝫ michi reꝫuet re
gressus ad pecumā vl̄ rem petēdā. Jtem
pactor; aliud nudū ali; vestitū et q̄ ple=
ne vellet hoc examinare. traherēt magnā
caudā et cōtraūsiā inter doctores hic tn̄
cū paucis sufficiat.
¶ Pactū ergo nudū. Dici pōt ꝙ ab om
nibus iuris solēpnitatib; destitutū ē. i.
tam solēpnitate v̄boꝝ q̄ solet concedi ⁊
actēdi in stipulatiombꝫ q̄ etiā p cōcep=
tionē l̄raꝝ sez qn̄ cirogphū non interueit
nec aliud instrumētū sup hoc cōfectū q̄
nudū pactū ꝺfirmaret ⁊ dr̄ nudū a cau
sa q̄ sufficē pōt ad p̄fectā obligatōez ut
do ut facias. facio ut des ⁊c. Cuius mōi
cōuētiones dicūt otract; innoiati. Jtē
dr̄ nudū a foro negocij. ut qñdo negotiū
nō incidit in certū nomē otractus. Ut
in noīe emptois vēditōnis locationis ⁊
siliū. Jtē nudū dr̄ a rei iteruētu ut tli n̄
intercedat res que posset suo iteruētu p̄
fectā reddē causā obligatōis sic i mutu
datōe Jtē dr̄ nudū a otimētia q̄mā si in
cōtinēti post otractū adiciat pactū ex
p̄cedēti obligatōe vires otrahit ut vide
atur inesse otractui et causā vestituē ut
pactū qn̄ semel factū est et post traditi
onem intercedit res sic vestit interuētu
rei. Jtē pluibꝫ alijs modis dr̄ secm diu=
sas opiniones doctorꝫ.
¶ Pactū vestitū. Dicit sex mōis secm
ꝙ sex mōis vestit sez re v̄bis l̄ris cōsēsu
cōtract; cohērētia et rei interuētu ut se
cūdū. goff. insti. de v̄bo. obli. et dic goff
ꝙ pactū in rē est qn̄ generaliter paciscor
ne petā et in psonā ne a psona petam. ff.
e. ti. l. idē. §. pactū. Et non minꝫ ex ver
bis quam ex mēte cōtēxtiū ē estimādū.
an pactū in rem ul̄ in psonā fit. plerūqꝫ
em̄ in psona pactū inserit non ut psōale
sit pactū ꝫ ut dmōstret cū q̄ sit factū
ff. e. ti. l. j. §. pactorum.
¶ Pactorꝫ aliud vtile al; inutile sez rā
tiōe psonarꝫ. ut furiosi q̄ nec tacite nec
exp̄sse ofētire possūt q̄re matmōiū oēhr
re n̄ possūt nec ad religiōz se obligare et
hꝺ otinuo. secꝫ si habeat lucida intēualla
vt vij. q. j. quāuis. q̄mō em̄ reus cōsti
tuit qui nescit q̄d facit. xv. q. j. aliquan
tos. Jtē pupilli qui nō dū est doli capax
vbi vult obligari secꝫ si vellz aliū obligāe
qd̄ pōt. Jtem in p̄digo Jtē monachi et
regulares p̄fessi et ꝺnūsi insi cōtēplatōez
monasterij paciscāt cui p tlēs acq̄rit.
Jtē viri et vxores q̄ sibi donare non p̄nt
sed vēdere. Jtē ratōe potestatis Jtē i lega
tis dū legātōe fūgūt. Jtē inter patrē ⁊
filiū nisi in castrēsi peculio vl̄ q̄si. Jtē si
res i pactū deducta nō sit in rez natura

misi mora p̄cesserit Itē si homo res sacra vel religiosa deducat̄ i pactū Itē cessat pactū in collatiōe rez spiritualiū j·q·i· quā pio et in rebo ꝓhibitis·etiā si unā-mētū fuerit appositū ut in aīe dēmētum vrgentibo ·Itē pactū turpe aut rei turpis aut impossibil' de iure vl' de facto nllaz obligatiōez inducit·e·ult·e·ti·scdm goff in sūma·dr autē pactū a pactiōe·ff·e.ti·l·j·pactio vero a pace et actu Nam qui pascūt̄ ex diūsis ⁊ cōtrarijs moribo animozum post multa variaq certamina in vnā cōsonātezq; sētētiā ouenire dicūt̄· C de·restīm·ven·l·si volūtatem·ff·e·ti·l·j ·§· cōuētionis·et hoc pactū gñale est ad oia que cōtrahūt̄ vl' agūt̄ iter ptes causa cōtrahēde vl' tollēde obligatiōis· sed nomē cōuētionis gñalissimū est·nā ⁊ scolares in scolis clerici in capitlo populus in foro· cōuenire dicūt̄ ut in·§·palle·cōuētiōis Vel dr pactū a pcussione palmaz·veteres em cū se obligabāt palmas percutiebāt in signū inuiolāde fidei Vñ dr pactū quasi palme ictus· Itē pactū priuatorū iure publico nūme derogat̄·et q̄ndo qs posset renūtiare iuri publico vide in .c· si diligēti de·fo·compe·et est. glo·notabil' ut in·autē. ut·sine·phī·mrēs ·coll' vij que exponit hūc articulū satis clare·

¶ Pactū p donatōez·reqre īfra ēnsactō

¶ Pagani dicūt̄ in iure q̄nq; incrudeli seu hereticī· Itē q̄nq; dicūt̄ ꝓuati hoies ut villani ⁊ oēs qui neq; milites neq; māgistri sunt a pagos grece qđ est villa latine ut·īnstī·de·mili·testa··§· illis aūt tempibo·in fi·v̄·glo·

¶ Pagamcū aduēticiū· Est peculiū qđ ex pspera fortūa adueit veluti ex testamēto cognatoz vl' etiam agnatorum·

¶ Palliū. Est insigne ornamentū archiepi vel epi si ex ꝓuilegio sibi concedat̄ sūptū de corpe beati petri insignū pleitu dims pōtificalis officij ut de·elec·sigfi-casti·et de auc. vsu pallij palle·c·ij·Vñ ante palij receptōem eccla dr viduata ut·c·dis·qm·in papavero dsignat pleitudinem potestatis·

¶ Palatim·Aliter dicūt̄ vicarij ꝗa quo dammō gerūt vicē pncipis scdm accursj in Rubri·C·de pala sacra largi·li·xij·

¶ Palatinus comes·dicit̄ qui curā gerebat pcipuā ut missis notarijs suis negligēcia iudicū arguēt· C: de offi·recto·l nullā·require supra comes·

¶ Palla·dicit̄ vestis q̄ altare cooperit̄ videlicet lineus pānus cōsecrat̄ qui sup altare ponit̄ sup quē extēdit̄ corporale sumit̄ etiā q̄nq; p cortina vl' pāno serico Vñ·Letitie causa cibo est nō serica palla

¶ Papā idem est ꝙ admirabil' · et dicit̄ a papa īmediectione admirātis quia vices dei gerit in terris· Et vicarius illius est cuius est terra et plenitudo eius·e.tua·ij de dei·⁊ ix·q· iij ·cūcta p mūdū homo ē vicarius xpi·cle·romani de iure·iur·c· p hūani ꝺ homici·li·vj·c ij·⁊ iij ꝺ trāsla et q̄nq; dicit̄ vicarius petri ut lxiij ·dis ego lodewic? tūc est impropria locutio· vl' expōit̄ i.est gerit vicariā ꝙ gessit petrus Nā vicarius non dat vicariā de offi· vica·clericos vnđ poeta āglic? goffred? in poētria noua incipit̄ Papa stupor mūdi si dixero papa nocēti· Acephalū nomen tribuā tibi· si cap^t addā hostis erit et in fine subdit·Nec deus nec homo sed neuter es inter vtrūq;·vel dr papa quasi pater patz scdm io·an·sup verbo papa in phemio·cle·et illud qđ fit autoritate pape dr fieri auctoritate dei·et ꝺ est verū si fiet iusta de causa de ēnsla·inter corporalia·nā papa nō subiacet legib·C·de legi·l·digna vox et ·ff·e.ti·l. pnceps· et dat auctoritatē canonib qui ab eo vigorem sumūt ⁊ nō econtra·c. sigficasti ꝺ elec in glo·j·et·c: si aliqñ de sen· ex·et eius pfectia suplet oēz solēpnitatē·C·de test l·omni·etiā papa solus ē idoneus testis c·cū a nobis ꝺ testi· sed an locū habeat i his que papa viderit ante ad papatus apicē pmotōez dicit ludwicus de roma per eugemū iiij·quesitū Fuisse a q̄tuor auditoribo q̄rū ipse vnus erat· et subdit

q certe mlti mltū imitauerūt similiter
repit ipse duas glo io an singlares te=
nētes q sic de quo mltum gauisus accessit
dominū applicā sibi dicēs vna est in c
j de renūci li vj alia in c ad applice de
re iudi e li ēt ita fuit iudicatū Item
ponit pape in numero plali c si a roma
noz §· decretales mi fi xix dis ubi dr
quas batissime pape diuisis tēpibz ab vr
be romana dederūt Jtē papa ppie nō ha
bet dominiū rez eccl'z licz hoc dic glo
in c vemissēt de iudi et host dicit q pa
pa mutat dū vitat q̄drata rotūdis et in
omibz potestatē habz pt̄ q̄ in fide violāda
Dicūt ergo doct dictā glo dāpnādo q
papa solū est admīstrator et dispensator
rez eccle neq; potest alienare sine causa
ratiōabili igit nō dr̄s ymmo scdm archi
xij q ij non licz papa peccat mortaliter
si alienat res ecclesie qd est valde notan
dū scdm dnm pan quid ergo de inferio=
ribz platis alienātibz tc Jtē papa secū
dū omūez opinionē habet vtramq; iuris
dictionē scz tpalē t spiritualē quantū ad
habitū non tamē debet q̄ntū ad actū vl'
exercitiū mittē falcē in messē impatoris
in gladio tpali c duo sūt et c si īpator
xcvj dis c licet ex suscepto et c extrāg
missa de foro cōpe nā exercitiū iuris dic
tionis secl'aris de volūtate cōmisit impa
tori c solite de maio et obe patet p mū
quia vtrūq; gladiū habuit xps iuxta i°
Ecce duo gladij sed xps suā potestatem
dedit pape pētro suo vicario ut xxij dis
c j quam suis successoribz trāsmisit xl
dis c j secūdū patet quia dixit cōuerte
gladiū in vaginā nō dixit pice q̄si dicēt
tene gladiū tēpalē in habitu nō tamē eo
vtere in exercitio quare papa non vti de
bet gladio tpali nisi in defectū vl' princi
pis negligētiā secl'aris t tūc habitū dedu
cit ad actū vide bo glo in vbo discernit
in c q̄mā dis x et glo ij c nouit de iu=
di et ratio quare papa nō debet habē gla
diū tpalē in exercitio vl' in actu quia sa=
cramētū altaris repsētat vnionē xpi ad
ecclesiā et anime ad corpus sed mīster
xpi et ecclesie qual' est papa q̄ se scribit
seruū seruoz dei c relatū de sen ex et i
primci decretaliū talis nō debz habē gla
diū quo anima diuidit a corpe sūt ergo
duo pncipia in ecclesia ut c solite palle
p solē t lunā designata nā impator pote
statē habz a deo approbatiue ij nō imme=
diate quia p mediū ordinatū a deo videli
cet p papā a q̄ habz potestatē collatiue
hinc est q̄ impio vacāte iurisdictio etiaz
impij cōpetit pape c licet ex suscepto de
fo compe sed non ecōt videlicz q̄ vacāte
papatu impator succedat t spiritualibz
c qualiter de iudi scdm ludwi de roma
qui etiā querit q̄d in legato sedis appo=
stolice an eidē etiā cōpetat talis iurisdic
tio vacāte impio et videt q̄ sic quia d
gremio pape c sb militibz ij q vj t eiq;
vice fūgūt di idē q dtriū ē vez scdm
spec in ti de legat §· nūc ostēdēdū vl
xix ratio quia nemo debet ponē manum
autoritate generalis cōmissionis in hijs q̄
spetiali progatiua pape cōpetūt c q̄d
trāslatōez de offi le sed hoc est pape spe
cialiter cōcessū in signū pēminētie singla
ris ergo tc hec ludwicus in suis singla
ribz et vbi papa non habet tpalē iuris
dictionē ibi nō potest tollē legē q̄ ad fo=
rū ciuilē nisi in hijs in quibz vertit picu
lū anime vbi tollere potest legem quo ad
vtrūq; forz c nouit de iudi c vlt de
pscrip et c fi de for cōpe li vj sūt em
potestates distincte dis x quomā vbi d
hoc et dis xcvj cū ad veram et c causā
ij qui fil sint legit et tenet io an in re=
gula possessor de re iur li vj licet alij
dicāt q̄d instincte quo ad vtrūq; forum
papa possit legē tollē x dis cōstitutōes
t c cū esses de testa et quāuis papa
sit dns mūdi et etiā impator dns mūdi
dicat ff ad l ro d iactu in l depcatō
et vij q j in apibz et in ēle pastoralis
de re iudi scdm io an differēter tamē
sunt domini mūdi quia impator sicut lūa
sub sole ita sub applico dominꝰ est quia ē

filius ecclesie ⁊ meliatur caput suū epīs a quib⁹ excōmūicari potest ut dis. xcvj. c si impator catholicus est ⁊. c. certū dis. x. in glo. iij.

¶ Pandecta. require supra digestum.

¶ Parabolani. sūt medici qui ad curādū egra mēbra vl' corpā debiliū deputāt' dī parabolani a parabola quia plura ꝓmittunt hominib⁹ quā faciāt. et quia sepius pra=bolis vtūt' ut. C. de epis. et cle. l. parabolani vbi tex. parabolani q ad debiliū ⁊c. et ibi sex centos ꝓcipimus constituí.

¶ Parafernalia bona vl' res parafernales dicūt' res quas mulieres intxta dotem in ferūt in domū viri a para. i. intxta et fer=na qd est dos vl' donatio. Jn parafernale dicit' quicqd mulier habet vltra dotē vn decūqz. et si est cōsuetudo pōt talia re=tinere ꝓ se nec maritus debz se de bis in tromittere muliere mūita scdm host. de do. et dona ꝓpter nupc. et mulier ꝓpter fornicatōez non solū ꝓdit dotē sed etiā do taliciū. i. paffernalia vt est glo. singlaris in vbo dotaliciū i. c. plerūqz de donatōib⁹ inter virz et vxorem.

¶ Parentes. sunt illi qui nobis cognati one sunt iuncti p cuius cūqz etiam lineam sexus hoc fiat. scdm etiā interptationem iuris dicūt' omes ascēdētes siue descēdē=tes in supmū siue infimū per paternā siue maternā cognatōez. sed scdm azo ꝓpe di cūt' parētes vsqz ad tritānū. et vltra di cūt' maiores. et idē ē d liberis i descēdēdo

¶ Pares curie. dicūt' vasalli qui habēt consimilia feuda a domio illi feudo. de q agit' put notat' in. c. ceterz de iudi.

¶ Paneratiū. est colluctatio cū fustib⁹ vl' locus lignis circūdatus in quo certo ordine stant pugnātes ut in pugilib⁹ vi demus glo: est in l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad. l. acquil. reqre supra colluctatio.

¶ Paranymphus vl' pha. dicit' parās vl' pcurās spōsalia. reqre infra pseneta

¶ Paraferede. indeclīabile dicit' a para ideſt iuxta et ferede equo ducēte redā. a veho. is. ere. et reda scdm hugwi. et bubulci ⁊ aurige domini pafere de dicūt' scdm accur. C. de. cursu. pub. l. j. li. xij.

¶ Parafidicus. cōponit' a para vl' paz et fidus. i. fidelis et ycos custos quasi paz fidelis ad custodiēdū et obꝫuādū que obseruare debet ut colligit'. C. e. ti. et li.

¶ Paripus. dicit' a paz et pus puris qd est custodia quasi paz custodiēs mā data ut in. l. paripū. C. ti. et li. palle.

¶ Participiū. significat put tēpus eiq vl' aliud mediū sigficare declarat. verbi gratia ibi lego stichū seruū meū fugitiuū hoc participiū fugitiuū sigficat ēondēoz quia sēsus est seruū q meq est si erit fugi tiuus. l. itaqz. ff. si cer. pet. et. l. stichū ff. de le. i. sed ibi lego stichū seruū meū pstētē vl' receptum ex testamēto ticij vel factū artificē et sic de alijs non facit con dictionē quia hec pticipia sūt pstentis et preteriti tpis. ideo non pōt ophēdi sigfica tum cōdēonis Jtē ibi lego hered ut ac=ceptis cētū a ticio restituat ei hereditatē sigficat condictionē. l. attestatos. ff. de cōdi. et demonst. quia pticipiū acceptis ablatiui casus etiā sigficat futurz licet sit ptēriti tēpis. quia sēsus est si acceperit cē tum in futurz ⁊c. Jtē ibi vēdo tibi certa vina ⁊c lō pacto q erūt degustāda infra certū diē lō pticipiū degustāda nō fmficat cōdictionē quia vēditio est pura. et si ste=ret p emptorē qd nō degustaret tūc die tali ptērita pieu'um esset suum. l. si qs vina in pn. ff. de picul. et como. rei ven. Ratio scdm barth. licet hoc pticipiū sit futuri tēpis non tamē fuit adiectū dispo sitiom sed exactiom. etiā habuit limitati onē certi tēpis. alij mitūt' dicē q ibi sigfi cet' cōdictio resolutoria sez sic degustādo reprobēt' vel approbent' vina.

¶ Participatio cū excōmūicato duplex est. quedā inducit maiorem excōmūicati onē sez que fit in crimine de sen. excōmū. si cōcubine et. c. nup. alia inducit mīorē sez que fit in locutione osculo salutatione

mēsa thoro et ſimilib⁹ xj·q·iij· ipo iurē cū excōmūicato·ꝛ qui cōmūicauerīt et a quib⁹ repellēt hec excōmūicationes habes iij·q·iiij· engeldrudā ꝛ de excep·c· a nobis de tali excōmū· mīiſtrā·c·ſi celebrat· ſūt autē quedā pſone excepte q̄ ſine hac pena excōmūicato pticipant ſez vxor filius ſeruus colonus ꝛc̄·xj·q·iij· quomā multos de ſen·excēmū·qđ in dubijs et·c·inter alia ſēdm gwilh·et garſiam·mittēdo nūcīū vl' litteraꝝ excōmūicato incurrit' mīor quia quaſi loquī videt' ff·de cōſti·pe·l·licet·et eſt glo·in·c·ſtatuimus et·c·ōſtitutōes de ſen·ex·li·vj·

¶ Pater·eſt ille quē nuptie deſignāt·ipſumūt eſſe ut dicit azo in ſumma·C·de in ius vocando·

¶ PaterFamilias·dicit' is qui ē ſui iuris et poteſtatis ꝓprie cuiuſcūq; ſit etatis·ꝯ filiusfamilias ecōuſo req̄re loco ſuo

¶ Patres etiā dicti ſunt q̄s plebs ſibi creauit ut ipſi plebē exercerēt·

¶ Patres cōſcripti·dicebāt' quoꝝ nomina in tabulis aureis ſcribebnatur·

¶ Patria poteſtas·ſēdm azo·in ſūma·C·e·ti·eſt ius qđdā qđ habēt hij qui ſunt de impio romano in liberos naturales et legittimos qđ ius alij non habēt ut inſti de patre poteſ·

¶ Patricij·dicūt' ideo quia ptorie poteſtati pſūt ſēdm yſi·li·ix·c·iij· etiā patricius eſt is quē impator ſibi elegit in prēz ut inſti·qui·mo·iuſ·pa.po·ſol·§·filiusfamilias et·C·de cōſor·eiuſdē li·l·ſi· Jtē in alia ſigficatōe dicti ſut patricij quidā nobiles de ciuitate et olī dicebāt' patres ꝓncipū ſez ad oſilia pſtāda·

¶ Patricida·eſt qui patrē occidit alias in iure ciuili pomt' parricida·C·de hijs qui pa·vl' li·occi·l·vnica·

¶ Patricidiū alias parricidiū·eſt homicidiū nephādū qđ omittit' in parētes ꝛ in liberos i ꝓximos collaterales ꝛ affines req̄re ſupra ad legē pompeiam·

¶ Parrochia·eſt locus in quo degit populus alicuius eccleſie deputat' ſēdm goff·in ſūma·e·ti· et prochiaꝝ diuiſio incepit a diōniſio xiij·q·j·c·j·conſiſtit autē ius prochiale in hoc ſēdm goff·i ſūma·e·ti·q̄ omes prochiani in diebꝰ dominicis et feſtiuis miſſā audiāt in eccleſijs in quaꝝ prochijs habitāt ut·c·j·e ti·de cōſe·di·j·ſi quis· etiā cōſiſtit in decimis pſonalib⁹ que eccleſie prochiali debēt' xvj·q·j·ſi quis laicus et in oblatōnibus que dāde ſūt ſacdoti prochiali qui ꝓ popło orare debet x·q·j·quia ſacdotes

¶ Patrimus vl' patrima·dicit' filius vl' filia ſpūalis cōpatꝝ vl' cōmatꝝ matris vl' patris quē vl' quā quis de fonte baptiſmatis leuauit vl' ad ſacramētum confirmationis tenuit·

¶ Patruus·dr' frat' patris q̄ſi pr̄ aliq̄·

¶ Patruus magnus·eſt frater auī·

¶ Patrueles·dicti ſunt quoꝝ patres inter ſe germani vel fratres fuerūt·

¶ Patrueles ſorores·ſūt duoꝝ fratꝝ filie·ſed vtꝝ appellatione patrui cōtimeatur patruus magnus videt' q̄ nō vt in ·§·patruus magnus in·l·iuriſconſulti ff·de gradi·ſed in oppoſitū q̄ ſic aliquī defendere mitūt' quia differētia addita generi cōtrahit ipſū ad ſpetiē ſub illo genē vt animal ratōnale ſpēs eſt animal' ſic et patruus magnus ſpēs patrui eſſe ꝓbat' ſimile·ff·de adop·l·j·vbi adoptio filij q̄ ſui iuris eſt ſpecies ē adoptionis·

¶ Propatruus·eſt frat' ꝓaui et abpatruus eſt frater abauī·

¶ Patronus·ſēdm canon·dicit' ille qui habet ius pſētādi aliquē ad benefitiū ecclesiaſticū·ſed ſēdm leges eſt qui manumiſit ſeruū ſuū ſpōte a dōmio qui ſeruus dicit' libertus eius a quo ſic manumiſſ9 ēſt·etiā patronus q̄nq; dicit' aduocatus vl' ecōuſo aduocatus patronus cauſaꝝ· q̄ia patrocinū pſtat vel patrocinat' ·et in ꝓmo ſigficato tria fatiūt patronū·vñ Patronū fatiūt dos edificatio fūdus·req̄re ſupra iuſpatronatus·

¶ Paſſim·id eſt indifferēter de app·cū ſit romana et·c·paſtoralis de offi·dele·

m glo·iij·

¶ Pauperies ·est dāpnū sine m̄iuria fa cientis ipsū datū ut ab animali qđ ſ̄ſu ca ret factū ut ſi equus tuus ſegetē meam pauit vl̄ aliter michi dampnū dedit non em̄ potest dici iniuriā fecisse cū ſ̄ſu careat m̄ſti·ſi qua pau·fe·di·§·paupies·vbi di cit glo·q̄ est mirabilis expoſicio ⁊ legal̄ Differt aūt dāpnū malefitiū ⁊ paupies Nam dāpnū fit cū animo m̄iuriādivl̄ ab habēte animū m̄iuriādi licet non vtat̄· alia patēt locis ſuis de paupie actiōe re quire ſupra actio·

¶ Pauliana actio require ibidē·

¶ Pax ſecm goff· est diſcordie finis ut è·i·de treu·⁊ pace m glo·j· Itē pax est vinculū caritatis ut m c·nouit·§· ꝫ forſā de iudi· et sunt sex cauſe ꝓpter quas nō est pax inter homies·prima quia non pu nit̄ malefitia ·ſecūda habū dātia tpalia Tercia quia nō pugnamus cont̄ demōes Quarta quia nō ꝺſideramus dāpna litis vbi diuitias corpus et animā ꝑdimus· quita dubius euētus belli qui non cōſi derat̄ ·ſexta quia non ſeruamus p̄cepta dei nec ſoluimus decimas et ſic qđ nō ca pit xp̄s tollit fiſcus xvij·q·vij·maiores hec est glo·notabilis de·re·iudi·li·vj· ad applice·

¶ Peculiū·est puſilla ſubſtātia vl̄ p̄cia ſeꝑata a rebꝫ et ratōe m̄ijs patris vl̄ domini data vl̄ ꝓmiſſa filio vl̄ ſuo ff· ꝺ pe·l·depoſiti·§·peculiū·et ē m̄ltiplex·ſcz caſtrēſe vl̄ q̄ſi caſtrēſe ꝓuectitiū aduē ticiū pagānicū nō pagānicū ·C·de bo· que libe·l. cū oportz·l·cū m̄lta·l·cum non· Itē peculiū dicit̄ res paternalis ·ff· de iure·dot·l·ſi ego·§·dot· Itē peculiū po nit̄ ꝓhereditate vel p̄imonio·C·de epi· et cle·ſi q̄s p̄ſbr̄·ff·ad trebel·l·cogi·

¶ Peculiū caſtrenſe·est qđ miles acqui rit dū militat in caſtris· et illud est filij pleno iure tam quo ad ꝓpetatē q̄ quo ad uſufructū·

¶ Peculiū palatinoꝝ· dicit̄ etiā caſtrē ſeſcz militū palatij qui ꝓncipē ſequūt̄ ſe cūdū acc̄ur·C·e·ti·li·xij·in rubri·

¶ Peculiū q̄ſi caſtrēſe· dicit̄ illud qđ aducatus acq̄rit p̄ſtādo cliētulis ſuis pa trocinū in cauſis·vel qđ magiſter g̃mati cus loiſcus vel rethо·in ſcolis ſuo lucrat̄ exercitio in·l·fi·C·de in offi teſta·

¶ Peculiū aduēticiū· est qđ filio aduē nit ab auo patno vel matno vel ab altero ut ex ꝑ ſpera fortuna et ex teſtamēto ag natoꝝ vel cognatoꝝ·et qđ ſic filio adue nit ipſius est quo ad ꝑ etatē·patris ve ro quo ad uſufructū et dicit̄ alio nomie pagānicū aduēticiū· Itē aduēticiū ſi ab imꝑatore vel auguſta datū fuerit cōpat̄ caſtrenſi peculio in·l·cū m̄lta·C·de bo· que libe·

¶ Peculiū ꝓuectitiū·dicit̄ illud qđ de rebꝫ patnis vel dominicis ꝓficit̄ ⁊ filio vel ſeruo dat̄ ut in eo negociet̄·et illud est patris quo ad ꝓpetatē ſed filij vel ſer ui quo ad uſufructū et etiā alias dicit̄ pagānicū ꝓuectitiū·

¶ Peculiū clericoꝝ·est patmoniū cle ricoꝝ· nā peculiū patmomū appellat̄·ff ad trebell·l·cogi·in ꝑn·vr·de illud qđ a clerico velut ꝓpriū possidet̄ eius peculi um dicit̄· ſedo modo tamen et uſualiter peculiū dici ſolet filioꝝ et ſeruoꝝ patri momū qđ eis a domino vel patre dat̄ ut ff·e·ti·p totū·

¶ Peculiū clericoꝝ ꝓuectitiū· est qđ de bonis eccleſie ꝓcedit vel quod eccleſie contemplatione acquirit̄·

¶ Peculiū aduētitiū eorūdem·est qđ acquirit̄ ex opa coꝝ vel alias ꝓueint ex m̄iuitu pſone· et hoc nota goff· in ſūma e·ti·et dicit̄ peculiū a pecūa

¶ Pecunia· appellat̄ totū qđ homines habēt·et dicit̄ a pecoribꝫ quia quicquid antiqui habebāt totū in pecoribꝫ oſiſte bat ut·j·q·iij·totū· et ſic ſumit̄ cōm̄ ter· q̄nq; tamē capit̄ ꝓprie et ſtricte ſo lum ꝑ numerata pecūia ut xiiij·q·iij e· putāt quidā et ibi glo. alias appellatōe pecūie omes res cōtinēt̄·C·de cōſti·pe· l·ij·etiā ꝓculus ait· nois pecūie appella

tiõe rẽ sig̃ficari ff. de ver. sig. l. etiã. vbi gratia. hæres factus hæreditate adita vẽ didit eam et emptori p̃ stipulatõez p̃mi ttit quãta pecũa ex hæreditate ad ipsũ puenit rẽ. appellatõe pecũie omnis res sig̃ficat. quia sẽsus est. omis res que ex hæreditate ad me puenit. et capit sig̃ficatũ ex dispositiõe p̃cedẽti sez vẽditione hæreditatis que omnes res sig̃ficat. Jtẽ ibi late sig̃ficat dicẽdo hæres mi volo te restituere titio pecũiam meã. i. hæreditatẽ Vnde p̃mde est ac si dicat hæreditatẽ bona vl̃ res meas ut. l. nãqz. §. fi. ff. ad trebel. sed ibi sig̃ficat strictissime dum filio familias p̃hibet mutuari pecũia. quia sig̃ficat pecũiam numeratã. l. i. ff. ad senatus. cõsul. macedoniã. l. sed et si. §. pecunie. e. ti. ratio vtriusqz. quia in p̃ori casus subiectus fuit ex fauore g̃ ampliandus. sed hic casus subiectus est ex odio ergo restringẽdus ut in regula odia de re. iur. li. vj.

¶ Pedanei iudices. reg̃re s̃. index rc. in lra J.

¶ Pedagia. dicũt quẽ dant a trãseuntibz in locũ cõstitutũ a p̃cipe. et capiẽs pedagiũ debz dare saluũ cõductũ z terri toriũ eius tenere securũ adeo q̃ si aliqs derobet. i. spoliet z est vulg. gallicoz tenet ei dominus terre rapinã relartire sed̃m bal. in vsi. feu. de pace iuramẽto firmata in. §. cõuẽticulas facit. l. nequit ff. de incen. ruí. naufra. et notat archi. xxiij. q. v. si quis pegrinoz. sed g̃vida gia. require supra.

¶ Pecoris nomie cõtinent boues.

¶ Pecorũ ad aquã pulsq̃. est ius adducẽdi vel appellendi pecus ad aquam fontis aliem iure seruitutis.

¶ Pedieuli. dicũt quedã argẽtea sustẽtacula quibz vasa vel res q̃libz velut pedibz sustẽtant ita ponit in. l. pedicul argẽteis. ff. de auro et argento. le.

¶ Pedetẽtim. vide in glo. i. in clement.

¶ Pedagogus. est ille qui ab initio istruit pueros. et dicit a pedos. i. puer et gogus ducere quasi ductor siue gubernator puerorũ inst. qui. ex. cau. manu nõ poss. §. eodem. l. eliastẽtia v. glo. potest em minor xx. ãis maior tñ xvij. manu mittẽ pedagogũ suum ut ibi dicit.

¶ Pedamẽta. dicũt sustentamẽta pedũ vineaz. et dicũt galice parilli.

¶ Pena et supplitiũ differũt ut neta. archi. xj. q. iij. nemo pitoz.

¶ Pene. i. quasi et notat iij. q. vij. c. qui sine

¶ Penes. notat plene iacobꝰ caldrini in cõmẽto decre. postulastis de cõcess. p̃bẽ. Et differẽtiã inter penes et apud vide p̃ io. limeonensꝰ in. l. si quis intãtã. C. vñ vi. vbi dicit q̃ ill̃ est penes aliquẽ cuiꝰ possessionẽ habz. sed illud est apud aliqs cuius solã detẽtionẽ habet ut depositarius et cõmodatarius. et dicit q̃ in dicta. l. apud sumit impropie ut in. l. penes. ff de ver. sigñ.

¶ Pejus notat paulus in ẽmento. c. in litteris de resti. spolia.

¶ Penitus. not. io. an. c. j. de supplen. negli. prela.

¶ Pena. est delictoz debita cohertio vl̃ satisfactio q̃ lege vl̃ a mistris legis ipoit

¶ Penã cõmitti est pnã debere.

¶ Pemitẽtia. sed̃m ambrosi. est p̃terita peccata plãgere et plãgẽda itez non cõmittere. vel sic sed̃m augustinũ. est q̃dã dolens vindicta pumẽs in se qd cõmisisse dolet de quo plura vide in tractatu de pe dis. i. ij. et iij.

¶ Penula. est quidã vestis qua non vtebant nisi cines romani q̃ fuit data patri pauli qua societatem otraxerat cũ romanis. et etiã beatus paulus adusq̃ iustos romanum ciuem se appellauit. c. si inadiutoriũ dis. x.

¶ Pensio. est idẽ q̃ cẽsus vl̃ tributum.

¶ Pẽsitatiões publice. sedz azo in sũma. C. si ap̃t. pub. pẽ. vẽ. dicũt anime exactiones tributoz vel vestiũ auri vl̃ argẽti que a certis p̃sonis p̃stabant fisco. sed pẽsiones publice dicũt que ad viaz vel

pontiū refectionē pstāda sūt a possidēribꝫ vt sic fiat ommiū datorꝫ quedā collatio ⁊ sic pēsitatio est q̄si pēsionis solutio·

¶ Pentateucū·est volumē otmēs quīqꝫ libros moysi·a pēcha·i·quīqꝫ et theucū mādatū quasi tē ut in·c·j·de deci·

¶ Perangaria · est seruitus psonarꝫ et rerꝫ·et dicit q̄ pfecta et mgna āgaria· est autē angaria seruitus psonarꝫ et non rerꝫ· Itē pangarie dicūt exactiones et pstatiões patrimoniorꝫ sez onera q̄dā que pdio imcūbūt vel imponūt·et erūt forte exactiões equorꝫ vel vectuarꝫ ad portandū annonā militibꝫ ut colligit·C·de cur su·pub.an·m rubri·li·xij·

¶ Perangadi·est vestis ɔ auro vulgari q̄ agaydis vestimētorꝫ vl' clamidū pomi solet vl' vestis que habet aurū tātum in superficie require supra oloberus et ·C·de vesti·olo·et de aura·li·xj·

¶ Peregrinātes large· dicūt omēs qui a loco sui domicilij pficiscūt·C·de incol' l·ciues p'e aūt dicūt romipete apl'orꝫ et aliorꝫ sanctorꝫ limina et oratoria visitātes xxiiij·q·iij· si quis romipetas et·c· paternarꝫ et·c·illi qui· etiā dicūt illi q̄ accedūt ad p'cipua domi pape ut·e·ti·c· ymico et ij·q·vj·arguta·

¶ Peregrini· dicūt omēs qui non sunt de epātu ordinatis·siue sint clerici siue laici sɔm goff·in sūma de cle·p·g·quia tales recipi non debēt ab episcopo alieno ad ordines vl' dignitates aut ecclesiastica sacramēta ut lxxj·dis·p totū et in·i·de cle·pegri·vnde clericus peg̃nus est qui in aliena puintia ordinat·

¶ Peremptoriū·dicit a perimēdo eo q̄ omīno pimit ut terminus peremptorius v' quē non dāt vltiores dilationes· sīliter exceptio dilatoria dicit q̄ pemit actiōez Etiā dicit citatio peremptoria quia omēs alias citatōes abbreuiat et accelerat·nā de iure tres citatōes debēt fieri antequā aliq̄s tāq̄ cōtumax puniat·inter tamen peremptoriā citatōez l' peremptoriū edictū extante causa statim mittē potest et idem opabit qđ alie tres citationes possunt operari·

¶ Peremptoriū soluit·ideſt possibilitas ferēdi sententiam·

¶ Per·notat archi·xiij·q·ij·c·ebron· et paulus de lisa p.e·m cle.i·de sūma tri et fide cath·et io·an·de electi·ij· dudū in fi·ff·de ver·sig·l·vrbana·§· pnoctare vbi dictio per notat pfectionē ut habet in l·si tu·ff·delega·li·j·

¶ Pergula·est tugurium vl' obumbratio frondosa·et pomit in glo·§·ptrahētes·c· j·de fo·cōpe·li·vj

¶ Perequator·est qui homines et territoria pequat·i·valde equat vl' qui pdictū defectū equa pensione ut prius assignat nouo possessori ut ·C· de fun·patrimo· l·fundi·li·xj·

¶ Perduelliones · require crimen lese maiestatis·

¶ Peripsima·est purgamētū vel cortex pomi vel piri·vñ Tolle pipsimā ede pul pam spernes arullā·

¶ Permitti·dicit aliquid tribꝫ modis Primo q̄ nllo iure phibet · secdo quod contra humanas cōstitutōes indulget· tercio illicitū ut magis illicitū vitet ut ē glo·cū exēplis in c·omēs dis·iij·

¶ Permutatio secdm goff · est vnius rei pro alia vicaria pstatio vel vicaria pstationē mutatio·et contrahit sicut plerisqꝫ placet quādo inter aliquos conuenit ut certa spēs p certa det ·C·e·ti· quomā asseris· si em cōuenīret ut certa speties daret p incerta vel econtra non esset pmutatio sed contractus innoīatus sez do ut des tē·et pmutatīcis cōtractus ideo fuit inuentus quia sepe poterat aliquis habē aliq̄ inutile sibi vl' pui cōmodi qđ alteri multū valere poterat et econtra·et pus ignorabat q̄liter res vnius alterius fieri poterat ad qđ inūctus est ille cōtractus permutationis ·

¶ Perpetuū· q̄nqꝫ idem est qđ gñale de elec·c·massana et·c·ut circa ·e·ti·li·vj· ut dicēdo edcō ꝑpetuo ·i·geñali ꝓhibēꝫ

¶ Perplexitas · est cõstringẽs et ineui
tabilis necessitas peccãdi que pueit ex
erronea uolũtate ut · c · i · et in sũma dis ·
xiij · vbi · glo · bona · etiã de differẽtia inter
mortalia et venialia ponit ibidem exẽplũ
de iudeis crucifigẽtibꝫ xpm · et si quis re=
spondet querẽti uimicũ si sit in loco · Jtẽ
si vir denegat vl reddat uxori debitũ pe
tenti · et declarat ibi q nullus potest esse
pplexus inter duo mala · et sic pplexio est
solũ ad stultã oppinionẽ alicuius · de hoc
vide in · e · neriũ testiculoꝝ xiij · dis · vsqꝫ
ad fi · distinc ·

¶ Perpẽsus · i · pfecte pẽsatus et delibe
ratus de pac · c · vltio circa mediũ · li · vj ·
et sic dicit in phemio cle · iuris sanctio
perpensa digesta cõsilio ·

¶ Persone que dã dicũt puate impope
vt ille que sũt exempte a uire conmũi ut
dis · iij · puilegio vbi dicit q puilegia sũt
leges puatoꝝ · que dã vero dicũt ppie
pruate ut ille que non habent dignitatẽ
iiij · q · v qui contra · vñ clerici non dicũt
puate pone cũ habeant dignitatẽ · i · ordi
nem ecclesiasticũ ut in · c · puilegio pall ·
et dis · iiij · quiqꝫ sedꝫ · io · Jtẽ sedm alanũ
que dã sũt pone publice que sũt in offitio
publico ut tabellio iudex baliuus · alie p
uate que non sunt in offitio publico ·

¶ Periuriũ · ppie dicit quãdo aliquis
iurat contra canonica statuta vl temera
rie · et dicit multiplicit · primo · i · falsa iu
ratio que si ignoranter adhibita omni dili
gentia facta sic nullũ peccatũ est xxij · q ·
ij · homies · sedo dicit trãsgressio liciti iu
ramẽti et sic est mortale vj · q · j · quicũqꝫ
illicitũ aũt scienter iurans peccat sed non
cõtrauemẽs · tercio dicit indiscretũ iura
mentũ et est veniale xxvj · dis · ¶ crimins
in fi · quarto dicit mẽdatiũ iuramẽto fir
matum et est semp mortale xxij · q · ij · qd
ait · et est crimẽ adeo magnum q clericꝰ
piurus ab offitio et bñfitio suspẽdi debz
c · peruenit de fideius · c · inter dilectos de
excess · pla · et · c · querelam de iureiur ·

¶ Personalitas · signficat p has dones
tu michi · ego tibi ꝛc cũ alio signficato qd
pbabiliter cõcludit · et si nullo modo cõ
cludit tũc est impsonalitas quia actum
viciat put ratio dictat · vbi gratia ago q
cõstituas te michi soluturũ debitũ a titio
respõdes impsõaliter dicẽdo satisfiet tibi
ab illo vl simplicit satisfiet · hꝫ impsõalis
signficat te non constituẽ michi et q nulla
sit obligatio autem · si qñ · C · de cõsti · pe ·
ratio quia hec vba non signficãt aliũ obli=
gari · nam alius aliũ obligare non potest
nec veresimile est quẽ iactare suũ · l · cũ
de indebito · ff · de pba facit · l · arreanus
ff · de ac · et ab · vbi non fit facilis interp
tatio p obligatione et · l · stipulo ista · §.
si quis ita · ff · de ver · obli · nam cõmũiter
quis sibi acquirẽ cupit · ideo veresimilit
stipulãs vult acquirẽ sibi · quare liez qs
dicẽdo pmittis x · nõ expmet vbũ michi
vl tibi et alt respondet non dicẽdo tibi
tñ illa vba michi et tibi supplẽtur ꝛ suffi
tiẽter inteligũt ppt causã dictã ut in · l
stipl'o pall'e · Jtẽ si qs stipl'at · x · da=
re sibi alt respõdet dari ꝫ nõ dicit a me vz
stipl'atio · l · fi · § · fi · ff · si cer · pt · et · l · illa
stipl'atõ · ff · de vbo obli · et est scs quod
dabitur p ipm pmittẽtẽ vl p aliũ qz hoc
signficat illud verbum impsonale passiuũ
dari Ex q sequit q nõ est obligatus ad
dare sed tenet ad factũ p qd detur scs
in illo qui pmittit dare qz tenetur rem ac
tipiẽtis facere qz verbũ hꝫ iportat q ipẽ
dabit Et si dices hres qui iussit facere
q titius cẽtũ habeat tenet p se dare · l ·
si hres · ff · del · i · ita videtur in ppsito
q pmittẽs dari debeat p se dare sñdet
q hoc vbũ habeat soluit hoc cõtrariũ qd
signficat iure dominij · ꝫ ex pmissione non
transfert dominiũ g ꝛc · Jtẽ testator le=
gauit titio seruos qs ipse testato rmanu
mittẽ non poterat ut manumitterentur
manumitti non possũt · hec impsonalitas
signficat q legatarius seruos nos habeb ·
sed remanebũt penes hredẽ ut · l · si quis
dele · ij · ff · secus si diceret ut manumittẽt
quia tũc remanerẽt penes legatariũ · l · si

quis eum que· ff· de condi· et demōstratio quia ex significato vbi psonalis impmit onus legatoris ·et si non tenet onus emolimentū penes eum tamē remanebit et sic de alijs·

¶ Pertinere ad nos dicūt que spectāt aliquo titulo non causa pignoris et que nostra non sunt sed esse possunt ·l· vbum ptinere· ff· de vbo· signi·

¶ Pertinacia in malo pseuerātia i vtute dicit · nam ptinax dicit valde tenēs vel imprudēter durus irreuocabil' inuocabil' et obstinatus secūdum· io· an· in cle· i· de sūma trini·

¶ Petitio hereditatis· omībus illis cōpetit qui iure veteri vl' nouo heredes sūt vl' fuit cōtra possessores vel p heredes qui possidēt· nec possūt dicere quare possidēt veteri iure veluti xij· tabularū vl' ex testamento nouo iure velut ex senatusconsulto qui vero cū titulo possidēt hereditatē nō tenēt petitiōe hereditatis nisi in tribus casibus ut si vēditor non apparet vl' modico distraxit vel de ptio nō est factus locupletior quibus casibus vtilis petitio hereditatis liberis cōpetit cōtra testamētū parentum· et parētibus cont testamētū liberorū et fratri cōtra testamētū fratris qui turpem psonā inst:tuit heredē l5 aūt de inofficioso vtilis est quia competit a tēpe adite hereditatis vsq; ad quinquēnū ex hereda to non domio cōtra scriptū heredē aditione iam factū dominum·

¶ Petitio hereditatis fidei cōmissoria· cōpetit ei cui fideicōmissoria hereditas restituit ex sena· consul· trebell·

¶ Petitio hereditatis possessoria que dicit bonorū possessio infra ānū vtilis dat emancipatis vl' suis heredibus infra cētū dies ceteris usq; ad xxx· ānos p dunt·

¶ Philantrophū idem est q; sallariū·

¶ Pignus: est res mobill' vl' se mouēs apud creditorē a debitore tradita t collata ad pstandū securitatem et de soluendo debito vl' adiplēdo pmissō· vel sic pignus est res obligata p debito ad securitatem creditoris· et dicit a noie pūgnus quia pugno vl' manu tradit et consistit in re mobili pprie quāuis yppotece sit pprie obligatō rei imobil' q; supposito· Item pignus scdm papiā est qd dat pptcr rem credita tam que dū reddit statī pignus auferet cuius possessionē ad tēpus solū osequit creditor ceteri dominiū penes debitorem est· et ponit idem differentiā dicēdo· pignora natorū dicūt pignora rerū· subdens sed vtraq; cōfūdit autoritas lectoris ·

¶ Pignorare· est rem alquam p debito obligare creditori ut securior sit de solutiōe debiti vl' est facē otractum sic dictū

¶ Pignus ptoriū· dicit illud qd alicui a iudice dat p maiori securitate rei petite et adiudicate vi· l· si decreto· C· q· pignus· pig· ba· et· l· j· C· de pre· pig·

¶ Pignus cōmitti· est in eū statū pueire vt debitor dominiū pignoris amittat vbi gratia tradidi vl' mutuaui tibi pecūniam sub pignoris condictione et nisi statuto die pignus luas vl' redimas debitum soluendo q; ipsū omittat id est amittat·

¶ Pignoratitia actio· require supra actio pignoris ·

¶ Philateria· dicūt carte in quibus cōtinent incātationes xxvj· q· v·

¶ Phitones· sūt incātatores vel diuinatores dicti a phitōe q; fuit autor diuinādi

¶ Pistores olim dicebāt facientes panē pallatij qui suberant comiti horreorū ut C· de pisto· li· xj· scdm aceur·

¶ Pisema· locus dicit p nutriendis et conseruādis piscibus deputatus ut quādo placuerit dño de ipsis capiat·

¶ Pignus est duplex· ptoriū et iudiciale· pretoriū est quando mittit actor in possessionē pptcr cōtumatiā rei in non cōparendo ante litis cōtest· vl' post· sed pignus iudiciale cōstituit quādo post sentētiā mittit actor i possessionē ob victi contumatiā in nō soluēdo· tūc em victor statī acquirit naturalē et ciuilē possessionē de hoc not· p doct· in· c· otigit de do· t otu

¶ Pilleus· dicit a pil' q; a pilos capitis

tegit et strīngit sedm io. an. in cle. ij. de vi. et honest. cleri. potest etiā dici a pilis quia de pilis factus est.

¶ Placere. idest arbitrari sedm voluntatem rationē regulatā. et est actū ponere in placētia ut in arbitrio ut. l. thays ācilla. §. sorore. ff. de fidei. cōmiss. libertā ubi relicta libertate si hērede placēt inspicit' qđ viro bono placeret. et p hoc dscidit' quēstio. pone oduxi famulū vsq; ad ānū pacto apposito q; si michi displiceret infra annū possim ipm expellē q; nō possim expellere nisi ex causa ex qua vir bonus expelleret sed ex usu cōmūi intelligendi sic̄ fiat meam voluntatem. et forte idem de iure scripto per. l. ex placito. C. de rei. pmut. ratio est quia certū est qđ placitū significat ibi voluntatē faciēdi. §. penult. instī. de. cōtħē. emp. vbi recipit' p meam voluntate sed non obstat. §. sorore palle. quia ibi sic̄ficat arbitriū ratione subiecte materie sez libertatis ut facilius valeat. Itē paria sūt actum ponere in alterius libito vl' voluntate. l. fidei cōmissus ꝑpe ꝓnci ff. de fidei cōmiss. liber. in vsi. sed ita scriptum ubi est idē dicere lego libertatē si hēres voluerit vel si ei libuerit.

¶ Plagiarij. sūt illi qui liberos homies seducūt vl' seruos alienos surripiūt et vendūt a plaga maris. C. ad l. fa. 8 pla l. fi.

¶ Plagium. est plaga vl' dolor qui parentibus vel dominis infert' de surreptione filiorum vel seruorum ab ipsis plagiarijs auferetur enim dominus vel patribus p tales facultas filioꝝ vel seruoꝝ. et dr̄ a plaga q̄a est magna plaga p̄ri vel dño secundū. glo. in rubri. C. ad. l. fauia. de plagiarijs.

¶ Plagiarius alias plegiarius etiam est idē q; fideiussor ut in. c. venētes 8 iuriu.

¶ Placet licz videat' importare oīmodā voluntatē ꝑsentis tamē includit arbitriū boni viri. l. thaijs. §. sorore palle. nā licet dicam fatiā quecūq; tibi placēt intelligit' tamē iuxta arbitriū boni viri. l. si sic. ff. del'. j. vbi p barth. et not. in. c. j. de iudi

¶ Pleno iure expōit' id est q; ad tēpalem et spūalem iuris dcōnē. c. oquestus de for. compe. et hoc si cōcedēs habet potestatē vel iuris dictionē vtrāq; idem in c. quomā de ꝓuil'. et xvj. q. ij.

¶ Plebis idem intelligit' in vbo oīmodā ut in cle. i. de foro compe. sed an possidēs ecclesiā pleno iure possit eius bona ouertere in usū ꝓpriū. et dicit' q; non in glo. verbi ad mensā in cle. i. de excess. ꝑla.

¶ Plebiscitū. est q; plebeio magīratu id est tribuno interrogāte an omībo placeat plebs instituit dictū quasi statutū. ortā em int' plebē et maiores ciuitatis romane discordia plebs sibi lēges cōstituit que dicte sūt plebiscita ut. ff. de orig. iur. l. ij. §. hysdē. reliquis vero populus cum senatoribo et patricijs ius sibi constituit qđ dicit' lex ꝑpli anthonomice id est ꝑr excellētiam sedm ysi. li. vj. et dicit' plebiscitū eo q; plebs fiat 7 scisciteꝫ vl' cogat vt fiat dis. ij. plebiscita.

¶ Plus petitio. est solius offerētis pmissio. ff. e. ti. l. iij. vel est plus et aliter quā pactū sit exactio. et fit q̄tuor mois vnde. plus petit' causa tēpe re q; loco ut nota in. c. i. de plus. peti.

¶ Pōdus differt ab onere quia pōdus dicit' quoddā leue et qđdā graue. vnde dicit' pōdus meū id est corpus ego fero quocūq; venero. sed onus dicit' quia sp onerat et deprimit.

¶ Ponctiones. dicūt' que dā naues. vñ dicit' si pōctionibo trahitiat' id est mare transferat' vel mambo transeat.

¶ Porcarius idem est suarius require infra suarius. et dicebāt' olī hij qui custodiebāt porcos ciuiū vrbis romaē in pascuis et excusabāt' a muneribo sordidis ut. C. de spa suscep. l. i. li. xj. sedm. accur.

¶ Portoriū. dicit' que dā prestatio que dat' p nauiū applicatione seu statione et mercatione quacūq; facta in portu. vnde differunt pedagia gwidagia et saluiaria require qđlibet loco suo. et ista oīa dicūt' portoria. C. 8 vectiga 7 cōmiss. l. iij. et. c

sup de ver. sigm. in glo. vj.

¶ Pontifices. olim dicebāt impatores xxj. dis. cleros dis. xi. de capitulis.

¶ Pontificale. est ornamentū epale. et sedm host. est aūtenticū iste liber ut de ser non or. c. cōsuluit. et not. io. an. in clem vnica de iureur.

¶ Plerūq; ideſt regl'iter inſti. de legit patro. tute. in fi. eū glosa improbat. ff. cōmodati. l. si is. qui. §. fi.

¶ Plebs. differt a pplō ut spēs a genē quia populꝰ otinet mīmores et maiores nobiles et ignobiles plebs vero tantum mīmores. et inde plebiscitū ideſt p plebē statutū inſti. de iu. natura. gen. et ciui. §. plebs autem.

¶ Positio. sedm goff. est dictū qđ loco īrogatōis ponebat olim hodie de plāo ponit et positiue fit sicut olim īrogatiue fiebat. vbi gratia si volebam te ouenire hereditario tunc sic dicebā. dñe iudex interrogetis hoc an ipse sit heres talis ꝛ ex qua parte sit heres. hodie vero sic dr pono te esse heredē talis. Itē pono ipsū ex asse heredē sez extitisse. sed quia hodie simpliciter fiebāt seu fiant īrogatiōes sup positōibꝫ igit aliē dscribit a specu. e. ti. sic.

¶ Positio. est breuis vērborum formula mentem ponentis continens ad veritatem eliciendā concepta. et habuit hoc vbum ortū nō solū ex vsu hominū diu in causis īmolito sed ex antiqua lege. ff. dole. iij. l. offendimus. §. ex diuerso ibi pone ergo. positio igit michil aliud est quā dictū de credulitate asserta in vim pstiti iuramti fatiēs ad pbationē aut ipsā āmiculans habēs annexam īrogationē aut iudicis suppletionē ar. in auten. de hijs qui īgre ad app. §. fi. coll'. v. sic dicte ex conmūi consensu non tamen sine ratione. ar. ff. de supellec. lega. l. labeo. inuente ut partes exonerēt pbationibꝫ et ne fatigēt labo ribns et expēsis ut. §. fi. palle. vl' positio dicit dictū facti nō dū pbati p articlos distīctim rite loco pbationis ꝓpositum spectans directe vl' in directe simplicit vl' āmiciatiue ad intentōez ponētis qđ intendit pbare ponēs p cōfessionē aduersarij sui vl' eius pcuratoris ar. de elecē. dudum ij. de testibꝫ pstitū de confes. statuimus li. vj. nec debz poni nisi hoc qđ est facti. ff. de dote. pre lega. l. i. C. de legibꝫ l. leges. vnde que vocāt positōes in curia ecclesiastica dicūt articuli in curia seculari. et differūt a rationibꝫ quia rationes sunt iuris. sed positiones vl' articuli sunt facti. Item possessiones differunt ab interrogationibꝫ licet tam positiones quā interrogationes fiant ut p confessiōez aduersarij releuet ponēs ab onere pbandi quia positiones fiūt assertiue et a parte sed interrogatōes fiūt interrogatiue et a iudice. et ad positōes responderi debet pars nō aduocatus. et qñcūq; fūt faciēde pbatōes fieri possūt positōes siue ante lit. cōtest. vl' post de hoc vide glo in c. j. de confes. li. vi. que plēs ponit ocordātias et allegatōes cū exēplis de positione ante lit. otest. et etiā post sez de exceptione q̄ actor sit excommūicatus ponit reus hoc mō. pono q̄ pcussisti talē in tali parte corpis tali loco tali die talibꝫ pstentibus Itē turbatus ex tali causa animo inuriandi illū qui tunc erat clericus et erat in possessiōe clericatus et sciebas eū clericū esse. Itē vidisti eum ferentē coronā habi et tonsuram clericalē deferentē quibꝫ per actorē cōfessatis pbata est excōmūicatio ante lit. otest. sed post lit. otest. pone q̄ petam aliquē ab ecclesia quā contra iura retinet remoueri dicā pono iuramīto meo q̄ t. habet ꝛ possidet ecclesiam sancti. m. Itē q̄ habet et possidet ecclesiā sācti. p. Itē quelibet earꝝ habet curā animarū et eas post cōciliū acquisiuit hoc cōfessato succūbit reus nisi dispensationē vl' iustā causā ostendat. Itē debēt fieri positiones sup cōtētis in libello et nota q̄ multiplices sunt positōes. vna dicit positio ptinēs et tali coget iudex respondē ut in. c. pstitū de testi. li. vj. et si dubiū est an ptinēs sit

vl' ne inclinabit se iudex ad id qd verisimilius est et in dubio tutius est qd scit respondere ut de confes. statuimus li. vj. ff. de interroga. ac. l. de etate. §. ex causa et l. vbicūqz. c. ti. alia est positio impertinēs cui non cogit' quis respōdē. Jtē qdā est negatiua positio et talis non debz admitti quia verbis affirmatiuis ponenda est. nam negatiua non pbat' et id qd pōit' si negat' ponens ipsū pbare habet. ff. de pba. l. ij. et. C. e. ti. l. actor et de pba. q̄ mā cōtra falsā. fallit quādo alias q̄ per talem positōez pbari non potest. c. statuimus palle. vl' sup facto pgnāti vbi indirecte pbat'. c. ex tenore de testi et. C. de contrahen. et cōmit. sti. l. optimā. Jtem positio que non releuat ponentē vl' ei nō pdest non debet admitti quia nō debz qs ad pbandū id admitti quod probatum ei non prodesset. l. ad probationem. C. de proba. c. dilecti de except. Jtem positio que non facit ad causam vl' que nō est super re de qua agitur in libello vl' super eo qd repellat agentē si ppon' ex parte rei dicit' impertinēs et non est admittēda. Jtē positio que dependet ex alia que fuit negata ul' cōcessa nō est admittēda quia sup eo non est ampliꝰ querendū. ar. ff. nau. caupo. sta. l. liez ne respōsiones sit contrariꝫ sicut nauta ventis contrarijs nauigans ut in autē. de hijs qui ingre. ad ap. §. i. coll'. v. et. c. p tuas de pba. l. generaliter. C. de nō nupc. Jtē positio implicita non debet admitti ppē piculū periurij. Et ideo debet diuidi ut certum et verum respōdeat' ar. ff. de interroga ac. l. de etate. §. qd autē et. §. nichil. quia etiā iudex cauere debet ne sit anceps periurij. C. si aduersus vendito. l. i. c. si vero de iure iur. C. de iudic. vidui tollis. l. i. Jtē nota q̄ effectus positionum est qui eas confitet' habet' pro cōfesso. C. de confes. l. vnica. §. i. et positionibus non respōdēs habet' pro confesso. c. fi. de iura cal'up. de cōfes. si post prestitū. li. vj. Jtē positiones vbi iuramētū est de veritate non potest respōderi p procuratorē nisi sit causa vimūsitatis vl' cōuentus. c. p'sentiū de testi. palle. c. pastoralis cū sua glo. de iudi. Jtē positionum vtilitas est quia aliqn quod directe negat' indirecte concedit' ni toto vel in parte ut de iureiur. c. cum inpositionibus li. vj.

¶ Plus sub se minus otinet. vbi gratia licet patri vl' marito occidere adulterum cum filia vl' vxore deprehēsū per hoc significat' qd licet etiā vulnerare vl' iniurijs afficere. l. ne mea. §. ius occidēdi. ff. ad l. iuliana de adul. quia plus est occidere q̄ vulnerare vel iniurijs afficē quia illa cōtinent' et sigficāt' sub verbo occidere. Jtē iudex defert iuramentū in litem et taxat' vsqz ad certā quātitatē tamē licet ei cui defert' iurare in minori quātitate. l. videamus. §. penult. ff. de in litis iuran. Jtē vendidi vinū qd est in dolio apposita est dies in qua vinū tollere debes non tollis vel die non apposita te interpellato et expectato sufficiēter non toll' indigeo dolio qua fūt vindemie dicit tex. q̄ licet michi totū vinū effūdere ꝛ tamē non licet tātū partem vini effundere. l. i. §. licet. ff. de pign. et comod. rei ven. quia effūdēdo tantum partē de dolio ita parum me iuuare posset ac si michil effunderē. et ideo ratio non dictat tātū partem effundēdā ergo si partē tantū effudero obligor emptori et si totū effundam non tenebo licet rogatus possim bn dimittē partē ꝛ sic d' alijs

¶ Pluralis locutio. plura significat duoz tamē numero cōtenta est. c. plalis. li. vj de re. iuris. q̄nqz autē pla significat gemiatue in suas singlares sic q̄ quelibet singlaris in vno solo verificat'. q̄nqz aūt non gemiatiue sic q̄ vna singlaris per se non adtendit' sed ipsa plalitas simul prout singlare cōcludit vl' qlibet alio pbabile medium. verbi gratia testator dicit lego stiehū et titiū si mei erūt cū moriar tūc alto aliēato ꝛ altero nō. iste non alienatq̄ potest pti a legatario liez em sermo plalis sit opportz tamen accipi ac si sepatim

dixisset si stichus meus erit cū moriar ee si titius meus erit ꝛc ut .l. falsi .§. fi. ff. de condi. et demonst. ratio bart. quia hec separatio respicit diuersos effectus et sepatos idest dominū legatarij in qlibet Et quia sunt duo seruī distincti ita duo dominia distincta et separata et sic seperati effectus. etiam ideo quia legatū qnēlibet noiatim et sic refert ad quēlibz distincte et hoc ex fauore legati et testamenti. sed ibi testator duobz impuberibz instituit filijs suis dicit si vtrqz impubes decesserit titiū substituo tūc si vnus morit impubes substitutus non admittit ymo ut admittat requrit vtrūqz decedere in impuberi etate .l. penul. C. de impube. et alli. substi. ratio barth. ex dcone vtqz que est collectiua. alij tamē dicūt qd fauore institutionis dictio collectiua sumit distributiue .l. hoc articlo. ff. de here. insti. modo omis substitutio est cōdcōnalis institutio ergo ꝛc. et sic barth. in .l. heres .§. cū ita ff. ad trebell. dicit qd in dicta .l. penulc. vno filio moriente impubere remāet alter filius testatoris qui ex pfūpta voluntate excludit extraneū substitutum ar. .l. cum acutissime de fideiuss. ideo vno moriēte impubere non existit condco sbstitutiois et sic de alijs exemplis.

¶ Pollicitatio. est solius offerētis promissio. ff. de pollicita .l. iij. et differt a stipulatiōe et a pacto qd est duoz cōsensus atqz conuentio.

¶ Possessio. secm azo. C. de acqui. et retinen. pos. est corpalis rei detēcio corpis et animi et iuris āmimclo ocurrente. vl sic est ius qdā quo aliquis rem corpalē vere in potestate habet. et dicit corpalis rei ideo quia sola corpalia possidēt in corporalia autē dicunt q̄si possideri et quasi tradi p patiētiā et vsū. nam incorporalia non possūt corpalit apprehēdi sicut iura et seruitutes. et ideo non possidēt .c. cō qnestus de fo. cōpe. in glo. ff. de vsucapio .l. sequit .§. si vna. ff. de acc. qui. pos. .l. iij. in pnci. et tñ pscribunt .c cū eccl'ia de cau. pos. ideo regla in sexto dicit sine possessione pscriptio non pcedit et debet intelligi etiam de quasi possess. ut ibi hoc notat. Jtē impossibile est plēs eandem ecclesiam vl bñficiū insolidū possidere. c licet de pba. de elec. ut quis duas li. vj. cle. si duobus ut lit. penden. v. glo. vide etiā in c. cū vemissēt de pcur. et ideo bene dicit detētio quia res naturaliter tenet ab eo qui corpalit insistit ei. Jtē dicit corporis animi et iuris quia ꝫ tria ut qs ve dicat possidere concurrē debent sez actus corpis affectus animi et āmimculū iuris nā opus est ut quis corpe adipiscat vl saltē oclis sufficit em plerūqz visus oclor et animi affectus cū volūtate tm dētis qa ipse animi affectus necessarij est. nō aut per se corpe aut p se animo possidet quia certū est possessioēz solo animo amitti puta si quis se posse repelli suspicet. Jtem oportet q̄ uis approbet. nam licet quis sacre rei vl religiose corpe et aio insistat non tamē de iure possidet quia res sacra vl religiosa nec ab ignorāte nec a sciente possidet. et dr possessio q̄si pdū positio.

¶ Possessionū. alia est iuris tantū alia facti tantū alia facti et iuris simul. et ꝫ interdū habet plus iuris minus facti mē dum ecōmso ut notat de concess. pbē. cū nostris et. C. de acqui. pos. .l. i. Jtē hu. de porta rauēnata differentiā posuit inter possessionem vacuā et vacantē ut in glo. ij. C. vn de vi. l. fi. et io. i repbat. et fi. glo. cōcludit q̄ non differūt ꝫ vacua siue vacās est que a nemīe possidet animo vl corpe ꝓpter longū tēpus vl ꝓpē oblitio nem ex lōgo tēpe. et nota q̄ si quis ꝓpa auctoritate posset ingredi possessionē alicuius rei et accedēdo iudicē ab eo impetrat licentiā ingrediendi talis p statutū si oppositū caueat nō punit quia potuit sine autoritate iudicis ergo mlto magis cū eius auctoritate ingredit ꝫ colligit ex glo. vbi in ēnsitu .§. mltis mōis. insti. de libertis. Jtē possessio ciuil q̄nqz requisit sup naturali ut si tu possides nomie

meo vel p̄cario a me · qñq̄ non requiescit ut in vsufructuario meo qui naturalē habet possessionē ex iure · sed ego dñs habeo eiusdem ratōe dominij non requiescentē in naturali vsufructuarij.

¶ Possessor bonoꝝ · reg̃re supra bonoꝝ pos̄ · ut filius emancipatus vl' agnatus qui dicūt̄ bonoꝝ possessores ex bonorū edictali et decretali · nam statim ut habēt edictā et decretā possessionez ex l̄ habēt īdēm decretū ad l̄ ut oseq̄nt̄ hēditatis possessionē · differūt hꝛes et bonoꝝ possessor ut supra bonoꝝ possessio · vnde aditis hꝛeditatibꝰ hꝛes non desiderat auctoritatē iudicis · sed bonorum possessor requirit auctoritatē et pacientiā iudicis in fi · de bo · pos̄ .. §. quis autē.

¶ Possessoriū iuditū · est triplex scz p possessionē adipiscēda · retinēda et recuperanda ut in · c · pastoral' de eau · pos̄ · in glo iiij · et vide supra interdictū.

¶ Possidere naturalit̄ · dicit̄ quis cū est in re vl' eius parte vl' saltē cum res est in cōspectu eius ut ipsā videat vl' partem eiꝰ sedm azo · in sūma · C · de acq̄ · et ēti pos̄

¶ Possidere ciuiliter · dicit̄ q̄s cū nec est in re nec res in conspectu eius sed possessionē solo animo habet et rem de iure retinet scz q talis sit psona inquā cadē possit huiusmōi possessio ut not · io · an · in regla sine possessione · li · vj · et allegat ibi iura Nam layci qñq̄ d̄ facto possidēt decimas et spūalia ut no · bart · brix · xiiij · q · i · i p̄n in glo · magn̄ · in fi · nam aliud est possidere et aliud legittime possidere de testi · spoli ad decimas li · vj · et nota q̄ possessio ciuil' et naturalis simul vl' ciuilis tātū requirit̄ ad p̄scriptōez sed naturalis tantū nō sufficit nisi alias ciuiliter possidēt ut tractat plixe dy in regla sine possione · li · vj · Et est ratio quia habēs naturalem tantū acquirit eam clam p̄ intro itū quādo dñs est absēs quē credit sibi questionē moturum et sic mala fide habz naturalem ergo non p̄scribit · §. qui ad nūdinas · l · clā possidere · ff · de acqui · pos̄.

¶ Possidere clam · est absēte dño et fructuario excluso clanculo possessionē ingredi ut dominū possessione priuet.

¶ Possidere vi · est violēter possidere.

¶ Possidere p̄cario · est rem ad petitiōes vel p̄ces meas michi ocessam ad vsū possidere quā diu patit̄ is qui cōcessit.

¶ Possidere p̄ indiuiso · est aliq̄ rem ita possidē ut nullā partē in ea habeat ab aliis diuisā vel ut nulla sit pars quā possideat sepatam siue diuisam.

¶ Possidere p̄ hꝛede · est ita possidē q̄ putat se esse hꝛedem vꝛ cū non sit.

¶ Possidere p̄ possessore · dicit̄ ille qui ita possidet q̄ scit se nullā causā iustā possidēdi habere ut si interrogatus fuerit q̄re possideat vl' quomō nullā rationē p̄tendit quare possideat sed dicit possideo.

¶ Possideri p̄prie dicūt̄ immobilia eō q̄ eis pedibꝰ quis insistit · vnde a planta venit ista possessio.

¶ Possidet̄ aūt l̄ iure qđ iuste l̄ iuste qđ bene · qđ autē male possidet̄ alienū est Male autē possidet qui male suis vtitur vel aliēa p̄sumit de ver · sig · ius dictū est

¶ Possessorem facere causa rei seruande aut in possessionē mittere est · verbi gratia contēdisti tl'em fundū esse tuū et p̄basti iudex per executorem suū mittit te in possessionē et facit vꝛm possessorē. Itē voluit agē otra · g · et eū vocari feci ad iuditū et contēpnit venire et iudex mittit me in possessionē illius rei quā petebam non ut faciat me verū possessorem sed ut infūdo maneā causa rei seruāde et custodiēde et rē illā tenebo donec p̄bauero meā esse · et si āduersarius meus tandē tedio affectus moueat̄ et de cōtumacia suā resipiscat et mecū litē si velit aliqđ dicere habebit · de hoc supra mittere in possessionem.

¶ Posse idest debere · ff · de lib · et postu l · placet regulariter tamē contra ti · ff · de offi · p̄s · l · sepe cū sequenti et de iudi · non ḡcḡd et · C · quomō et quādo iudex · l · j · Et mltis modis dicim̄ posse vnde · posse quidem rebus dant ius natura potestas.

Officiū meritū quintū diuinā volun-as
de hoc vi-e glo·m·c·seisaratus de resēp·
et ibi concor·nam posse diam̄ etiā ill' qđ
licite et sine incomodo nostro possim?·ff
de ver·sigm·l·nepos ꝑculo in fine simile
de cōdi·msti·l·filius qui in fi·ff·vbi tex
ut gn̄aliter dixerī que cōtra bonos mores
fiūt. nec facé nos posse credēdum est ut
xxij·q·ij· faciat homo vbi etiā de mltipli
ci posse et innoc·de cōcess·p̄ben· accedēs
et·ff·de re iur·l·in condēpnatōe vbi glo
et iij·q·vj·l' q̄ppe.¶· de legi·nō dubiū·
¶Post·qñꝫ etiā notat statī post incho
ātionē ut·l·ij·§· Itē mutuū ff·si cer pet
¶Potest· necessitatē importat int'dū. ff
de offi·p̄si·l·sepe et·l·sequēti·de hoc·ff·
de iudi·l. non potest vbi plene et est glo
in v̄bo non potest in regla benefitū de re·
iur·li·vj·
¶Postliminiū· est ius amisse rei recup
ande ab extraneo ꝛ in statū pristinū redu
cende quā quis ꝓpter captiuitatē vl' per
seruitutē amisit moribus et legibus insti
tutū ut colligit'·ff·de capti·et postli·re
uers'·l· postliminiū ꝓmo respōso·vnde p
hoc ius recupat quis cum a captiuitate
reuertit' iura qne amiserat et ipso reuso
fingit hoc ius ipsū sēper in ciuitate fuisse
Vnde breuit' postliminiū est ius q̄ resti-
tuit' res vsucapta vl' p̄scripta ab aliquo
alicui q̄ꝫ p captiuitatē amiserat xvj·q.iij·
preterea·dicit' autē a limen et post ideſt
iuxta q̄si iuxta limē domus sue sp fuisset
et possedisset vl' quia captus ab hostibꝫ
et vlt' limina meri imperij dducet? postea
infra limina reūtit'. nam sicut limina sūt
in domo que finem quendā faciūt· ita et
impij limina veteris voluerunt esse sēm
azo·C. de capti·et postli· reūs·et insti·q̄
mo·pa·po·sol·§·dēm aūt est post liminiū
Et dicit·l·q̄ oīmbꝫ eque postliminiū est
non solū hijs q̄ pugnare possūt sed oībꝫ
qui eius nature sunt ut consilio vl' alijs
modis vtiles esse possint ut·ff·de capti·
et post reūs· et deuoto ex mlta in glo·vj
¶Posterior lex vel posterius statutum
reſcriptū vl' pactū drogat priori quādo
cōcurrūt· vbi gratia lex pcedit ꝛ lex con
traria sequit' tunc prior tollit' etiā de ea
non facta mentōne·l·non est nouū et·l·
sed et pastores·ff·de legi·dū dic' lex licet
contrarie sint de hoc ·c·i· de cōsti·li·vj·
ratio est volūtas condētis legē et sumit'
sigficatū ex scientia ꝑoris legis et cōtra-
rietate posterioris· nā condēs posteriorez
scit etiā priorē quia ꝑnceps habet oīa
iura in scrmeo sui pectoris·c·i· palle·et
l. oīum testamētorꝫ·C·de testamē·ideo
condēdo posteriorē cōtrariā videt' tollere
priorē quia si vult valé illā vult non valé
istā illi ctrariā alias esset incōpatibilitas
ex hoc colligit' ratio cur tam varie reſcēp
tum posterius non reuocat prius nisi ex
presse fiat de priore mentio et tamē con
stitutio posterior etiā nō fatiēs mentiōez
de ꝑori tamē derogat ei ut ꝯ dicit' quia
princeps ex certa scientia ꝑoris cōstituti
onis habens iura in pectore suo recluſa p
sumit' scire priorē et facere posteriorem
Sed quia reſcripta cōtinēt facta q̄ non
sūt in pectore ꝓncipis recluſa q̄a factorꝫ
oīmū habere memoriā et in nullo deficere
diuinitatis est potius quā hūanitatis C·
de v̄ iur·enicli·l.i·§·si q̄dē·et ergo prin
ceps non p̄sumit' consensus ꝓmi reſcripti
cōcedēdo sēm ut dicit goff·in sūma·§·de
rogat' de cōsti· sed vbi cōsuetudo in aliq̄
loco vl' statutū mūicipale p̄cedit· et lex
principalis gn̄alis sequit' contraria certe
prius non tollit'·c·i·in sēdo dicto de cō
sti·li·vj· quia non apparet ꝓncipem scire
illam consuetudinē vel statutū illud·ꝫmo
verisimile est eū ignorare cū ex aliēo fco
inducat'·ideo nō potest decludi ipsū tollē
voluisse qđ verisimile ignorabat·obtine-
bit ergo lex illa locū tantū in nō ctrarijs
ꝓori ꝯsuetudini vl' statuto ut·c·i·palle·
sed si in lege tali posteriori caueat' q̄ꝫ vale
at gn̄aliter ꝛ spetialit' non ol stante q̄cūqꝫ
statuto cōtrario vl' ꝯsuetudie tūc tollit'
prior cōsuetudo vl' statutū·ar·l· si quis
in dubio·ff·dele·iij iuncta. l·quotiēs et

l·reſcripta·C·de preci·impera offe·et eſt ratio ex tenore poſterioris legis ꝙa clare patet in poſtiore tollẽ velle ꝓrẽ oſuetudinẽ vl̃ ſtatutũ licet ignoret·

¶ Poſtum⁹ vl̃ poſtuma· dicũt̃ quí vl̃ que poſt humationẽ ideſt poſtq̃ pater datus eſt humo naſcit̃·impꝛoꝓe aũt q̃libet dicit̃ poſtumus quí naſcit̃ poſt teſtamẽtum ſcd̃m azo·C·e·ti·poſtumus· etiam dicit̃ nepos quí poſt humatiõez aũ nat⁹ eſt ꝓ̃ o patre ſupſtite·ꝛ ille ꝓprie dicit̃ nepoſtumus quaſi nepos poſtumus·

¶ Poſtulatio·eſt alicuius pſone ad dignitatẽ vl̃ ſocietatẽ fraternã canonica facta vocatio vl̃ pꝛſone ad eligendũ petitio que eligi non poteſt·vl̃ ſic ſcd̃m goff·eſt gratie petitio ut eũ ex gratia petit̃ aliquẽ in eligibilem licenter eligi· et eſt duplex poſtulatio ſez ſolẽnis que ẽ alicui⁹ inhabilis aliter quã ꝓpter crimen a ſuperiore ad benefitiũ vocatio et admiſſionis petitio ut in·c·vnico de poſtu·pla·li·vj·et hec confirmata habet vim electionis·alia non ſolemnis eſt petitio facta a ſupiore ut tollat obſtaculũ aliquod eligi et ad bñfitiũ acceptãdi illa pꝛſuppõit electionẽ ante vl̃ poſt fieri ut monachus electus nõ poteſt conſẽtire ſine licẽtia ſui abbatis·et ſic poſtulatio licẽtie ab abbate dicit̃ nõ ſolemnis·ẽt ergo poſtulatio eſt ſolũ iuẽta ꝓp̃ incapaces ut illegittimos et non ſufficientis etatis vl̃ pri⁹ bñficiatos· nam qui capax eſt dignitatis nõ debet poſtulari ſꝫ eligi·quare poſtulatio non multũ differt ab electiõe·Et nota q⁹ poſtulari debẽt et non eligi ſextuplices pſone·primo archiẽps ad aliũ ẽpatum de poſtu·pla·bene· Scdo ẽps ad ẽpatũ vl̃ aliũ archiẽpatũ c·et ſi vnanimiter·e·ti·Tertio laye⁹ ad dignitates lxi·diſ·hoc ius Quarto clie⁹ in miꝛibꝫ ordinibꝫ oſtitut⁹·c·ꝓterea de eta·et quali·Quinto illegittime nat⁹ de elec·inhabilis·Sexto qui nõ eſt in etate legittima cõſtitutus de elec· cũ in cũctis et·c·cum nobis·

¶ Poſtulare vl̃ aduocare· eſt aliquẽ de ſideriũ ſuũ vl̃ amici ſui coram iudice vel apud eũ quí iuriſd̃com ꝓ̃eſt in iure exponere vl̃ alterius deſiderio contradicẽ·ff·e·ti·l·poſtulare et iij·q·vij·§·tria·vſi· eſt autem et·C·de ꝓcurato·l·i·et·C·de poſtula·l·ij·ꝛ·c·cũ ſacerdo·de poſtu·in glo·iij·vnde ꝓtor inquit· quí non habet aduocatum ei dabo·ff· de poſtu·l·i·§·ait pretor et intelligit̃ ſi habere non poteſt· dabit eĩ feminis pupill̃ debilibꝫ ꝛ hijs quí ſane mentis non ſũt·vel ꝓp̃ potentiã adũſariorꝫ aduocatos inuenire nõ poſſũt ff·de offi·p conſul̃·l·nec quicq̃m·§·vlt· et hoc p ſallario cõuẽto apte vel ſtatuto a iudice iuxta facũdiã aduocati modũ litiũ et fori cõſuetudinẽ quãtitatẽ nõ excedẽte vnde aduocare et ſallariũ recipe ꝓ aduocando bene liez xj·q·iij·non licet xiiij·q·v·non ſane vbi· auguſtin⁹ ad macedoniũ inquit· non debet ideo iudex vendẽ iuſtũ iudiciũ aut teſtis verꝫ teſtimoniũ q̃a vendit aduocatus iuſtũ patrocinũ ꝛ iuriſ peritus verꝫ conſiliũ· licet gwilhel·dixerit conẽ·q⁹ michil poſſit recipi pro iuſto patrocinio ut·no·in·e·non licet ꝑalle· Jtẽ aliquí ꝓhibẽt̃ poſtulare p edictũ ꝓtoris Vnde·non cuicũq⁹ dat̃ ut poſtuletideſt aduocet ymo vetat̃· addictus pene ꝫuꝰ puer actor arene·lumimbꝫ caſſus mulier mulierbria paſſus·caueant autẽ aduocati poſtulãtes ne cauſas diſpatas aſſumant· et ſi forte a ꝓncipio aſſũ pſerint ignorantẽ cũ de vicio cauſe patuerit ceſſẽt ꝛ ſallaria iam recepta reſtituant·C·de iudi·l rem non nouã·et nota q⁹ q̃tuor ſũt obſeruãda aduocatis·primo ut cauſe q̃litatẽ exãinẽt et iuſtã ſi voluerint aſſumant iniuſtã vo repudiẽt·ſcdo ut modeſtiã veritatẽ et legalitatẽ ſeruent in aduocando· tercio ut ſallariũ cõuenies ꝓtant·quarto ut nec a ꝓncipio cõuenãt de certa parte litis vl̃ cũ graui dãpno litigatoris nec poſt ceptam litẽ ullũ pactũ ineant cũ eo quem in ꝓpria fide receꝑrũt ſcd̃m goff·in ſum·

¶ Poteſtas· quinq⁹ modis accipit̃·ff· de ver·ſig·l· poteſtas· Jtẽ poteſtas gñq⁹

capit̃ in femininō genē ut ·c·fi: de uidi· et sic capit̃ substātiue in ābstracto et ad dit̃ ei adiectiuū ut ibi florētia potestas Quādoq; in maselino genere ut·c·tua de homi· et sic sumit̃ cōcretiue sig̃ficās offi cialem ciuitatis habentē iurisdictiōez vl̃ potestatē p̃mo mō dictā ⁊ sic itez addit̃ sibi puomē possessiuū dicendo noster vl̃ vester potestas·

¶Pragma grece dicit̃ latine causa· vñ pragmata negotia dicūt̃ ·inde pragma= ticus ideſt causidicus vl̃ actor negotio rum et causaz sedm ff̃·li·v·et·x·q·ij· hoc ius porrectū in fi·

¶Pragmatica sanctio·dicit̃ causa in cō sistorio principis ventilata corā p̃ceribz sacri pallatij·et est cōstitutio q̃ impator con silio p̃cez statuit seu sanxit·q̃ndoq; etiā dicit̃ confirmatio in scriptura facta ab impatore cū cause cognitōe sup otrac tu pmutationis ut ·c·i. de rez pmu·in glo·et pragmaticū sacrū est p̃ncipis resc̃ ptum ut in·c· fundamēto de elec·li·vj·

¶Pragmaticarij sunt qui scribūt prag= maticas sanxiōes·et alio modo dicūt̃ scri niarij vl̃ magistri sermiomz vl̃ sermiorum memoriales eo q̃ ad eptā sc̃ptuā sāxiōez in sermio posita custodiebāt ad memoriā·

¶Prebenda·est ius p̃cipiendi p̃uent̃ in ecclesia collegiata ex actione p̃uemēs competēs alicui tam̃q; vni de collegio qđ ius ex canonia descendit· non debet enim canonicus sine p̃bēda esse ut i·c·relatū· e·ti·et p̃cedit ex institutōe et offitio q̃a ex hoc q̃ facit quis offitiū debez p̃cipere p̃bendā et bñfitiū·sed canonia quere s̃·d C·ut in·c·cū·m· ferrariensis de cōsti·in glo·vj· Jtē p̃benda q̃ndoq; capit̃ large p nure qđ alicui non tā̃q; de collegio sed ra tione ministerij offitij pauptatis vel vtili tatis concedit̃ vtendo et fruēdo in vita sua certis rebz ecclesie ut reddituibz q̃s canonici recipiūt vel alij· de tali habet̃ in c·q̃a non nullis de magistris xvj·q·i·pos sessiones et ·§·illud·et laijci maxime nobi les habent tales p̃bēdas sedm compostu

in·c·cū·m·ferrariensis p̃alle·

¶Precariū·sedm azo·c·e·ti·in sūma ē id qđ p̃cibz vtēdū concedit̃ petenti tam diu quā diu patit̃ qui cōcessit·sed sedm goff·in sūma·e·ti. est illud pignus obli= gatū creditori et a creditore ipsi debito ri concessū et vtēdū quā diu patit̃ et p mittit qui concessit ut est tex·in·l·i· de p̃ca·ff· vbi dicit vlpianus q̃ hoc genus libertatis ex iure gentiū descēdit. et sub dit ibidem·differt aūt p̃cariū a donatōe quia qui donat sic dat ut nō recipiat ill̃ qđ dat·sed qui p̃cariū concedit p̃mo sic concedit ut recipiat q̃ncūq; placebit·vl̃ p̃cariū est cōtractus inter dominū ⁊ colo num·et est ↄtractus gratuit9 et similis cōmodato in tantū ut quida dicerēt hos cōtract9 non differre nisi vbis qui tamē differūt etiā in re· nam licet in mltis con ueniāt p̃cariū et ↄmodatū·differt tamē p̃cariū a cōmodato·nam ↄmodatū fit ad certū vsū nec potest reuocari nisi vsu ex= pleto·p̃cariū vero q̃ncūq; placuerit pōt reuocari· Jtē p̃cariū q̃q; dicit̃ cōtract9 de quinquēnio in quinquenniū reuocand9 Et si quinquēnio elapso sub taciturnitate p̃tereat̃ tūc reuocari intelligit̃ talis con tractus· dicit̃ autē p̃cariū ideo quia est contractus ad preces factus·

¶Precaria verba·sūt hec rogo volo man do fido cōmitto· iubeo autē p̃ceptiuū est C·omnia dlega·l·ij·in p̃nci·mando q̃q; est verbū p̃cariū arg·ij·q·iij·mandastis vbi eps mandat papx·q̃q; tamē mando ponit̃ p̃ceptiue sicut etiā rogo vt xi·q· iij·rogo. q̃q; mandatiue ut·ff· de neg· gest·l·si mei rogatu ideſt mandato susce pistis· Jtem q̃q; deprecatiue et sic ut frequētius ponit̃·

¶Precaria·dicit̃ donatō ad p̃ces facta usq; ad mortem recipientis xij·q·ij·sepe xvj·q·iij·clerici·et est contractus ille affinis emphiteosi Jtē p̃carie dicūt̃ q̃dā p̃stationes seu concessiones vsufructus ad p̃ces facte in recōpēsationē eius p̃pe= tatis que dat̃ ecclie cuiꝰ forma habet̃

x·q·ñ·precarie·

¶ Preceptū req̄re supra mandatum.

¶ Preco est qui apnt acta aut in ciuita te puplice ꝓclamat ul' ꝓnuntiat aliquid faciendū vel dimittendū per quē plerūq; fiebat edictoꝝ narratio ideſt recitatō ⁊ publica in ius vocatio et citatio alicuiꝰ mercimonij vl' rei vendende nunciatio ⁊ sublistatatio·

¶ Precise·sc̄dm card̄inalez in reſcriptis tantum valet sicut absolute et sine cause cognitione ut de hęret·c·contra xp̄ianos li·vj·et dicit car·si pom̄ē istatuto opat' ut ipsū non tollat' p̄ sequens statutum in casu in quo sublatū fuisset si non apponeret'·et dat simile de iuramēto apposito in·l.si quis in p̄nci·ff·dele·iij·baldus aūt dicit q; nō valeat p̄cise ideſt sine cause cognitōe quia sic tex·esset supfluus in e·ij·de reſcrip·vbi pom̄ē exp̄sse p̄cise et etiā sine cause cognitōe·saluando tn̄ p̄mū dictū dicit' q; ille tex·pom̄ē declarative vl' expositiue et p̄ ideſt qđ dictū m̄gis placet doct·

¶ Precipitiū fit sine modo et cū piculo de sepul·c·exparte et sc̄dm io·an·in cle; pastoralis de re·iudi·

¶ Prediū dicit' fundus vl' ager req̄re supra ager·

¶ Prediū vrbanū ⁊ p̄diū rusticū req̄rē ibidem et etiā actio finiū regūdoꝝ·

¶ Prediū dotale·est quādo ista duo cō currūt scz q; matrimoniū cōtractū est et traditio predij interuēit secundū azo· de fun·dota·C·in sūma·

¶ Prediū canatū·sc̄dm io·⁊ accurs·C e·ti·in rubri·fuit prediū in quo fuerūt cellule·vn canatus ideſt cella·nam cana grece cellariū dicit' latine·vl' aliter erāt tūc p̄dia scripta ut canonē redderēt int' cellulas sc̄dm azo ibidem li.xi·et eoꝝ coloni dicūt' canati vl' dominici coloni quia dicta predia erant in pratis·

¶ Prefectus august9 vl' augustal' dr̄ p̄fectus egipti ut·ff·de offi·p̄fec·augusta·l·vna et·C·e·ti·l·quia imptor·nam imp̄ator maximus aūgustus in egipto primo p̄fecti potestatē introduxit·

¶ Prefectus p̄torio·ab initio magister equitū creat9 est cū dictatores sibi antiquitus magistros militū eligerent qui principali sollicitudini associati sūmā post dictatores gerebāt potestatē hoc exēplo principes ad qs gubernaculū reipuplice pruenit postea eligerūt p̄fectos p̄torio quibꝰ publice disciplie emēdatio accessa est quorū autoritas ita est ampliata et adeo approbata ut nec ab eorū sententijs appellari·nec integrū restitutio facile possit postulari·et erant q̄tuor scz p̄fectus p̄torio oriētis p̄fect9 p̄torio affrice cuiꝰ sedes est in kartagine·p̄fectus pretorio illustri et p̄fectus vrbis·ff·de offi·p̄fec p̄to·l·i·et ibi nota·

¶ Prefectus vigilū. idem est q; p̄fect9 nocturnus·horū aūt offitiū est de nocte facere ex cubias p̄fuerūt que incendijs arcendis qui etiā cauebāt inquirebāt et puniebāt incendiarios fures grassatores effractores misi deliquēs esset tam famosa psona ut ad p̄fectū vrbis deberz mitti puniēda·poterāt etiā iudicare de capsarijsq; in balneis vestimenta custodiēda suscipiunt si aliqđ dolo fecerīt ut·ff·de offi prefec·vigil·l·ij··§·cognoscit·

¶ Prefectus annone·dicebat' q; de āno na ideſt de blada curam habebat requirere supra edilis ceralis·

¶ Prefectus vrbis·dicebat' cui ab imꝑatore cōcessa est vrbis administratio q; ceteris magistratibꝰ exquacūq; causa ab vrbe ꝓficiscentibꝰ et recedentibꝰ in vrbe relictis ius dicebat et oīmbꝰ dignitatibꝰ in ciuitate antecedebat sua dignitate qui eū ab vrbe ꝓgrediebat' non habuit iurisdictionē q; p̄bere tn̄ potuit in ciuitate·sed sc̄dm azo·C·e·ti·etiā extra vrbē intra cētesimū miliare habet iurisdictionē vide de offi·prefec·vr.

¶ Preiuditiū·est quasi quedā prelatio vel prepositio siue prelocutio vnius rei respectu alterius nam aliquid p̄iudicari

alteri est illud illi ꝓferri · tamē hoc verbū
preiudicare alteriꝰ modi cōstructionē ⁊
ampliorē sigficatōez habet quā hoc verbū
ꝓferre · dicit̄ em̄ ꝓsonaliter ex ꝓpria con
fessione mi iuditio michi ꝓiudicauí idest
confitēdo michi ipsi in iuditio ꝓiuditū
feci · hoc em̄ ꝓiuditū non sigficat cōmo
dum meum esse factū sed incōmodū ut si
iudex non sequat̄ veritatē sed meā confessi
onem ita dicit̄ res iudicata veritati facē
ꝓiuditū non ut veritas rei iudicate ꝓiu
dicet idest ꝓponat̄ sed res iudicata veri
tati ꝓiudicare igit̄ est alicui aliq̄d ꝓponi
Et sic dicimꝰ rem iudicatā veritati facē
ꝓiuditū idest ei qđ ꝓiudicatū est dato
ꝙ non sit verꝰ · nam dato ꝙ ita non sit sic
iudicatū est tamē ꝓponit̄ vitati ·

¶ Preiuditiales actiones pro tanto di
ci possūt ꝙ in ipsis tractat̄ de magno ꝓ
iuditio vl̄ quia questiom mote ꝓiudicāt
vbi gratia agis contra me et aliq̄d petis
oppono tibi qnestionē status dicēdo ꝙ tu
es filius meus vl̄ seruꝰ meus in potesta
te mea ostituꝰ ā libertꝰ ⁊ sic ꝺ ostilibꝫ ·

¶ Prepositus · potest dici q̄libꝫ qui alijs
ꝓest · vsus tamē obtinuit ut ꝓpositus di
cat̄ qui quondā ꝓpatus curā sup alios
gessit de ver · sigm · quamius ·

¶ Prepositi labaꝝ alias labꝛꝝ vl̄ secm
aliquos labiorꝝ a labijs dicūt̄ quia forte
corrigebāt eos q̄ male de ꝓncipe loq̄bāt̄
Dicūt̄ aūt libaꝝ a signo bellico qđ fecit
fieri cōstātinus ex auro et lapidibꝫ ꝓcio
sis inter alia signa bellica et deriuatur a
laber · ꝙ ergo talibꝫ faciēdis ꝓponebant̄
dicebāt̄ ꝓpositi ut supra ·

¶ Prepositi sacrorū sermecꝝ · erant illi
qui ꝓerant sermijs impialibꝫ qui alias di
cebant̄ ꝓximi eo ꝙ magis ꝓncipi approx
imabant ꝙ alij · tria aūt erant sermia siue
camere de quibꝫ tractat̄ · C · e · ti · li · xij · ꝓ
mū sermeū erat camera epistolarū que
ꝓncipi mittebāt̄ vl̄ ab eo mittebāt̄ · secm
Fuit libellorꝝ cōuentualiū vl̄ cōuētiōaliū
et cognicionū vel cōuentionū · tertiū erat
dispositionū ut est registrū secm accurs̄

in rubri · e · ti · l · i · ꝓallega ·

¶ Prerogatiua · idem est ꝙ priuilegium
de quo infra dicet̄ ·

¶ Precentores · dicūt̄ cantores qui in
choro incipiūt in ecclisia collegiata in · c ·
cum olim de cōsue · et dicūt̄ duo genera
canoꝝ in arte musica scz ꝓcentor q̄ vocē
in cantando ꝓmittit et succentor qui sub
sequēter canēdo respondet · et addit̄ con
centor qui consonat ꝓdictis ut xxi · dis ·
cleros vsus finem ·

¶ Preses · est nomē gn̄ale ad omes pcō
sules et legatos cesaris et omiū ꝓuinci
aruin rectoꝝ siue moderatores ut · ff · de
offi · presi · l · i ·

¶ Preses ꝓuintie · dicit̄ qui in ꝓuīcijs
post principē sūmam gerebat potestatem
Nam regna redacta erāt in ꝓuincias q̄ꝝ
rectores dicebāt̄ presides et sūt clarissi
mi ut balliui · et sic ꝓprie capit̄ siue stric
te · sed gn̄aliter sumit̄ ut supra ·

¶ Presentes dicūt̄ qui in eadē sūt pro=
vincia · l · fi · C · de ꝓscrip · triginta annorū

¶ Presertim · ponit̄ aliquādo in iure ꝓ
maxie ut · e · ex litteris · ij · de homi · aliq̄n
pro tantū ut ibidem in glo · secm pe · dis ·
xij · e · illud vbi bona glo ·

¶ Prelati nomine intelligit̄ ecclesiā et
ministeriū populi · et eccl̄ia est in epo et
non econuso · non tamē nomie ꝓlati sēper
intelligit̄ eccl̄ia ut in · c · edoceri de rescp
ti gl̄osa ·

¶ Propere ꝓpe idest nimis cito ·

¶ Prespiter grece interpretat̄ senior latie
et est nomē dignitatis nō etatis tantum
licet alibi dicat̄ nomē etatis · xciij · dis ·
legimus · nam ꝓpter honorē et dignitatē
quā accepit ꝓspiter nomiat̄ · et dicit̄ q̄si
ꝓbens iter et non ut quidā interpretāt̄ q̄si
pre socijs bibēs ter de hoc xxi · dis · cleros
post medium

¶ Prescriptio secz goff · C · e · ti Est quod
dā ius ex tēpore substāciam capiēs idest
firmitatē · Et habz locū in rebꝫ imobili
bus · Et hec diffinicō impugnat̄ ab alijs
nā ex ꝓscriptōe nō cōpetit ius ꝛ exceptō

Vnde ſic diffinit̃ ·preſcriptio eſt ēxcēp
tio rei ex tempore ſubſtātiaz capiēs que
diffinitio et iā ab alijs impūgnat̃ quia p̄
ſcriptō non capit ſubſtātiā ex tēpe ſed ex
auctoritate legū ·ideo p̄ſcriptō ab alijs ſic
deſcribit̃ ·eſt exceptō rei ex tēpe cēgruēs
ab auctoritate legū vim capiēs neglienti
bus penā infligēs et finē litibꝰ imponēs
que oīno magis videt̃ cōpleta. inducit
autē p̄ſcriptōnē bona fides iuſtus titulꝰ
continua poſſeſſio et ſine rei vitio ſez qđ
res ſit p̄ſcriptibilis ſcđm goff ·et rota bo
nam glo ·vltimā in ·c· illud de p̄ſcript· qt
modis fiat interruptō p̄ſcriptionis natu
raliter et ciuiliter· vnde habem⁹ dormitō
nem ꝑpetuatōez et interruptōez p̄ſcriptio
nis ·et requirūt̃ ſex ad p̄ſcriptionē ſi va
lere debet ſez ·titulus poſſeſſio bona fides
res p̄ſcribēda ꝑſona preſcribēs et ꝑſona
contra quā p̄ſcribit̃ inter que poſſeſſio ⁊
bona fides ſunt maxime ſubſtātialia ut no
tat̃ in ·c· illud p̄alle ·et ſūt xxxi· caſus in
quibꝰ non currit p̄ſcriptio quos habes in
glo ·fi· c· cū nō liceat de p̄ſcrip· vide etiā
glo ·ſume xvi· q· iij· de vſu· ⁊ p̄ſcrip· Jtē
p̄ſcriptō eſt lōgi tēpis otinuata poſſeſſio
inter p̄ſentes ·x· annorū inter abſentes ·xx·
annorū ·C· de p̄ſcrip. x· vl̃ xx· an· l· vlti·
Alia eſt preſcripcō lōgiſſimi tempis ſez
xxx vl̃ xl annorū ·Et illa dicit̃ lōgiſſimi
tēporis· Vnđ cū aliquis rē aliēꝫ tāto tē
pore poſſederit ipām poſſeſſiois diuturni
tatē et tēpis otinuatōz p̄ſcribit ⁊ actorē
remouet ſiue p vim ſiue aliter ſine titulo
nactus eſt poſſeſſionē vl̃ alio quocūqz in
iuſto principio Sed diceres ex hꝰ videt̃
q̄ decie a laycis p̄ſcibāt̃ diuturnitate poſ
ſeſſionis et otinuatione tēpis· reſpondeo
notando q̄ ſeruitutes ⁊ alia iura incorpo
ralia bene p̄ſcribūt̃ ſpatio ·xl· annorū dū
tamen talia ſint que iuris cōmūe nō vetat
possidere ·alias que poſſideri nō poſſūt de
iure nō p̄ſcribūt̃ ut ſic decime p laycos
ut ·c· ꝓhibemus de deci· ex quo colligit̃
ar· contra laycos volētes ſe tueri p̄ſcrip
tione tēpis ut poſſint decimas poſſidere
vide ·c· p̄uenit de cenſi vbi glo· eccl̃ia cōt̃
eccl̃iam gaudet p̄ſcriptōe ·xxx· annorū ſi
ſine interruptione poſſideant monaſteriū
gaudet p̄ſcriptione ·xl· annorū nec minor
exceptio religioſis domibꝰ oppom̃ poteſt
cū effectu ·et romana eccl̃ia centū ānoz
gaudet p̄ſcriptōne· Jtem p̄ſcriptio xxx·
annorū ſcđm antiqua iura ſed modo ·xl·
annorū tollit omnē actionē et omne ius
c· auditis de p̄ſcrip· ſed non currit tēpe
ſciſmatis ·e· ti· cū nobis nec ſede vacāte
c· de q̃rta et ·c· decime et ·c· auditis ·e·
ti· nec etiā tpe haſtilitatis. c· ex̄tinſmiſſa
e· ti· etiā nec currit cōtra viſitationē epi
ſcoporū et ꝑcurationē eis debitam ·c· cū
ex officij et accedēs ·e· ti· et eſt introduc
tum ꝑpter deſidiā iuris ſuū neglientiū· et
qui poſſint p̄ſcribere et qui non et etiam
que res non poſſint p̄ſcribi notat̃ in ·c·
cum non licet· e· ti·

¶ Preſcriptis verbis· dicit̃ cōtractus
innominatus et fallit quādo eſt factū in
eſtimabile et manumiſſio quia libertas in
eſtimabilis eſt· et tūc dat̃ actio de dolo
ut in ·l· dedi tibi ·ff· de condi· ob· cau· da
et· l· naturalis ·§· qđ ſi fatio· ff· de p̄ſcrip
nec inde naſcit̃ ciuil̃ actio que p̄ſcriptis
verbis dicit̃ de qua ſupra actio p̄ſcrip·

¶ Preſtigiū· eſt qđ p̄ſtigit alias p̄ſtrin
git atiem oculoꝝ ſez obumbratio quedam
videlicet cū videt̃ alicui ſe aliud videre
quā videt ut in cantationibꝰ· et ſic patz
vt legit̃ in vit· patꝝ đ q̃dā diligato no
lēte accedē vxorē ꝑpaz quia videbat̃ ſibi
equa quouſq; p quendā beatū tale preſti
giū fuit ſublatū· dicebant̃ etiā preſtigia
captiones verboꝝ quibꝰ obumbrant̃· et
ideo dicebāt̃ p̄ſtigia verſuti iuris ut ſup̄
ius verſutū hec azo· C· de le· l· adulter· et
de hꝰ xxvj· q· v· nec mirū poſt vnā colūp
nam vbi dicit̃ de magoꝝ p̄ſtigijs que nō
ſunt vera ſed fantaſtica eſſe ꝓbant̃· et p̄
ſtigiū dr̃ in venisſe mercurij ut ibidē tex·

¶ Preſumptio· ſcđm ſpe· e· ti· eſt argu
mentū ad credēdū vnū factū ſurgens ex
ꝓbatione alterius ut ex coexiſtentia vl̃

cōmacēntia pſonaꝝ ſuſpectarū p̄ſumit̄ur coyt9 ·c·lr̄is·e·ti· vbi ſol9 cū ſola nud9 cum nuda in eodem lecto ex p̄ſumptione violēta ꝓbant̄ copulari carnaliter· Sed ſedz goff. diffinit̄ ſic ·eſt alicuí9 facti dubij aliquotiēs plena aliquotiēs ſemiplēa inueſtigatio ſeu ꝓbatio· Jtē p̄ſūptio eſt qdā medīū intellectuale vītatis elicitē ex circūſtātijs inſurgens· exēplū pone in c·ſtudijs·e·ti· illa tamē ꝓbatō nō iferт de neceſſario quia alit̄ poteſt ſe res habē niſi ſit p̄ſūptio uris et de iure· vnde tres ſūt ſpēs p̄ſūptōnis · vna eſt themeraria que cōſurgit a malis hominb9 et ex cauſis pluribus alias puerilib9 ⁊ ſuſpitionibus leuib9 et hec repellit̄ ⁊ reprobabilis eſt vt. ij·q·i·primo·vj·q·i· oues de ſen·ex inquiſitiom· alia eſt ꝓbabilis ſiue veriſimilis que ſurgit ex multis cauſis et ſuſpitionib9 ·et hec admittit̄ ad ꝓbationē ſemiplenā ut de p̄ſūp· in multis capitul'·et in·c·ſollicite de reſti·ſpoli·vnde coadiuuat ad ꝓbationē ſi ſint alia coadminicla c·a nobis qui mat·accu·poſ·vbi gloſa· admittit̄ etiā ad purgationē indicēndā c·ſi quis de pur·cano·ij· q·iiij·p̄ſpiter tertia eſt violentā que ad ꝓnuntiādū vl' condēpnāndū ſuffitiēs reputat̄ ut xxxij q·i. dixit dominus·ff·de hijs qui ſui vl' alie uris ſunt·l·filiū ⁊·c· litteris de preſump. diffinitiōes p̄ſūptionū vide pleue in·c·is qui deſpon·in glo·ij·vbi de quintuplici p̄ſūptione· et vide nota per·io · teutumicū ·l·diſ·c·ferrū· vbi de diuerſis p̄ſūptionib9· nam p̄ſūptio violenta ſubdiſtinguit̄. quia alia uris· alia uris et de iure·uris eſt cū ius p̄ſumit aliqd ſed non ſtatuit ſup p̄ſūpto et illa recipit cōtrariā ꝓbationē xxxv·q·iij·extraordina ria xxvij·q·i. nec aliqua uris et de iure eſt cūius fingit et ſtatuit de facto cōtra quā fictionē nō admittit̄ otraria ꝓbatō c·ad id et·c·is qui de ſpon·et de condi· appo·c·p tuas·c·de illis vide cōcor multas·et q̄liter ius fingit vide goff·i ſūma e·ti·nam differūt p̄ſūptio et fictio uris de q̄ ſup̄ fictio·et vna p̄ſūptio tollit̄ aliaz c·cū inter·ſr·de electi·vide glo·optimā in·l·non eſt veriſimile·ff·qd me·cau·et notant doct·regulā q̄ p̄ſūptio commūis transfert in aliū onus ꝓbandi·l· gñaliť ·§· ſi petitū vſi·ſed cū ex p̄ſūptione·ff·de fideicōmiſ.liber·Jtē p̄ſūptio ex neceſſitu dine ſanguis vincit omes alias p̄ſūptōes ut eſt glo· in·c·fima· de teſta ut ſi lego ludwi·n·et ſunt duo eiuſ dē nomis ꝑprij et cognomis p̄ſūmit̄ ꝑ illo quí michi neceſſitudine cōiūgit̄ ·et quia p̄ſūptio ſurgit ex qualitatib9. ſciendū q̄ qūedā ſunt qualitates intrinſice et naturaliť hominí inhērētes·et haꝝ quedā adherent anime et quedā corpi·exēplū de primis ut bonitas malitia et in dubio p̄ſumit̄ ad bonā partē quia naturaliter naſcim̄ ſine malitia ar·c· ad menſā xi·q·iij·et talis p̄ſūptio transfert onus ꝓbandi in aduerſariū·et ſic intelligit̄ ·c·vnicū de ſeruti·niſi ſemel eſſet cōuictus de malitia· talis em̄ ſēper malus p̄ſumit̄ ·ij·q·v· per totū et·c·ſemel de re·uris li·vj·vl' ſi eſſet infamat9 ſic em̄ eū trāſfert̄ onus ꝓbādi·de ſedis ut ſanitas infirmitas·et iterꝝ in dubio p̄ſumit̄ melius et negans ꝓbabit ut ·l· nec codicill9·C· de codicill' niſi q̄s fuiſſ infirm9 ifirmitate aliq̄ de ſui natura ꝑpetua ut epilētia vl' appoplexia·c.cū ie.ca. d elec· vl' ubi dubitaret̄ d ꝑpetuitate infirmitatis ut i furioſo·ideo q̄a allegat cōtrariū debet ꝓbare iij·q·ix·iudicas·ſilit̄ ſi negat̄ quis legittimus ꝓbet negans c·tranſmiſſa quí ſi ſint legit·ſedo alique ſunt qualitates extrinſice et accidētales ut eſſe diuitem iuriſconſultum muſicum medicū coraulā ⁊c· que non naturaliter aduenīūt· nam natura non facit artē ſed bene preparat ſedm bal· et in hijs onus ꝓbandi incūbit cuicūq; allegāti ad fūdādam intentionē ſuam ſiue affirmatiue ſiue negatiue alleget maxime cū pars aduſa fundauit intētionē ſuam·non tamē ſēper ſuccūbit non potens ꝓbare ſic q̄ alē ꝑt̄ iſtius non ꝓbationē admittat̄ ad intētū

fuū·nam adhūc iudex ex offitio ſue ꝑteſt illū refutare ſi ſibi cōſiſterit eū indignū· et hoc in cauſa in qua ultra allegatōnes partiū iudex pōt ipartiri offit iū fuū·ſeq? in cauſa vbi de hoc non poſſet niſi petit?·

¶ Preter·quādo capit̄ excluſiue quādo incluſiue vi·c·lras i fi· de ꝓſūp·etiā vide inno·in·c·dudū ·ij·de elec· et in·cle·i· de ſum·trini·et fide·cat·ꝑ glo·ꝛ archi· in·c· ebron·xiij·q·i· Jtē bart·in·l·i·in fi·ff·ꝺ pigno·acc·et ꝑ alios in·l·actiōe C·de tranſacc·et in regl̄a peccatū de re· iuris·li·vj·ſtat em̄ incluſiue et augmentatiue quādo cadit inter res ꝑmitus ſeparatas ut dicendo lego tibi cm̄es vineas meas ꝓter domū· ſed ſtat excluſiue q̄n cadit inter dc̄ones ſignificātes res ſibi inuicem contrarias ut lego tibi oēs libros meos ꝓter ſalicetos ambos richardū et bart·vide de hoc albricū in alphabeto ſuo et notat̄ in·l·medico·§· vxori·ff·del'·i· Jtē ibi capit̄ excluſiue lego cm̄es ſeruos meos ꝓter ſepromiū·ratō quia ſepromiſſus eximit̄ de oratione ꝓcedēti ut ibi non includat̄ ·l· namq·§· fi·de ꝓnu ·lega·ff· et ſumit̄ ratō ex hoc quia hec eſt volūtas ꝓferētis declarata eo q̄ alias hec v̄ba ꝓ̄ ſepromū nichil oparent̄ ·ſed ibi ſumit̄ in cluſiue lego cm̄es libros meos tali ꝓter ciphū argenteū quē aput eū dꝓſui ratō quia hec volūtas ꝓferētis et verba ꝓter ciphū nō·aliter nichil oparēt̄ niſi icluſiue exponerēt̄ · Jtē ponit̄ q̄nq; cōiunctiue nō incluſiue ut ibi de hijs ſeruis qui ſunt in patrimōio ꝓter·x·quos legauit titio lego x. ſeijo quia ſenſus eſt et·x· legauit titio et ſic plegatū factū ſeijo nō reuoco fēm titio· et ſic intellige hic cōiunctiue ideſt cōtinuatiue ſicut fit continuatō p dc̄os et quādo cōtinuat orationes ·nam in ꝑ dc̄is legatis titius et ſeijus non ſunt cōiuncti cōiunctione que facit vnū corpus de qua in·l·re ·coniuncti·ff·de le·ij·et ideo ſi in patrimonio eſſēt tantū xv· ſerui et titio habuerit x·ſeijus tantū·v·l· ſi ita legatū ff·del'·i·et eſt ratio quare ſignificat ſic ipa volūtas ꝓferentis declarata ex cōiectura q̄ teſtator nō vult reuocare niſi ex ꝑſſius appareret·ſi em̄ hoc caſu ponēt̄ incluſiue tūc ſeijus haberet·x·legata titio et cum hoc alia ſibi legata ſeq; ſeruos in patrimōio exiſtentes et ꝑ hoc eſſet reuocatū legatū tieij qđ non eſt dicendū· Jtē ibi cū papa dicit diſpēſo tecū ut alia bi fitia ꝑ ot tē ta poſſis obtinē· ponit̄ etiā cōtinuatiue ſiue diūctiue·nam ſēſus eſt talia obtīeas cū obtētis et ſup iſtis tētis diſpēſo ita q̄ obtēta nō icludūt̄ in diſpēſatōe ut in·c· dudū de elec·quia hoc nō videt̄ de volun tate ꝓferētis niſi ex ꝑſſius declaret̄ eo q̄ diſpēſatio in caſibz odioſa ſēp reſtringit̄ Jtē excluſiue nō exceptiue ponit̄ ꝑ ſine vt ibi p̄t̄ ſpem ideſt ſine ſpe· et ſic dicit̄ dilatio dāda eſt illi qui ꝑter ſpem trahit̄ ad alienū iudicem·l·ſi quādo·C·de dila· ibi em̄ non ponit̄ exceptiue nec incluſiue quia oratio illa hoc non patit̄ et ſic tātū ponit̄ excluſiue et ſic de alijs ·

¶ Preterire·eſt teſtatorē obmittere ali≠ quem qui ſuus hres eſt eo non inſtituto ſiue eo exheredato ut habuiſti ſupra de hredibus·

¶ Preteritio· dicit̄ talis omiſſio vl' ex hredatio ſedm azo·inſūma·C·de libe ꝓter vl' ex hereda·inſti·de heri·qui ab in teſta defer··§·eadem ut ſupra·

¶ Pretor· eſt q̄ in vrbe romana iudicio ſenatus ad diſſipandū vl' diſceptādū du bios act? et cauſas ordinabat̄ ·Et erat eius offitiū ānuū vl' annale quia ſolo ānō durabat Et anteq? apopulo romāo ad ꝑn cipem trāſlata fuiſſet poteſtas vel anteq? romana poteſtas ſub imperatore vīret ha buit pretor poteſtatē plenā faciēdi ius et ſtatu ta et edicta. cuius edicta iuris onerarij nomie cenſet̄ quia huiuſmodi honore et auctoritate pollebāt ut·C·ꝺ offi·ꝓto·l· i·et inſti·de iure gen·na·ꝛ ciui·§·ꝓtor· q̄q; edicta· et nota in·l·certi·C·vnde legit q̄ ꝑtor viuus potiꝰ debet ſeq̄ ꝑtorē mortuū quā ius ciuile·

¶ Pretor fidicōmiſſarius·dicebat̄ ille

qui de fidei cõmissis relictis cognoscebat q̃ ius dicebat q̃ reddebat dicens ius dabo ff. de origi. iur. l. necessariũ.

¶ Pretor pegrinus. dicebat ille qui inter pegrinos qui in ciuitate affluebãt vl̃ confluebant ius reddebat.

¶ Pretor vrbanus. dicebat qui cũ cõsules ad bella finitima alias vicina vocarẽt ius necessariũ i ciuitate reddebat. ff de orig. iur. l. ij. palle.

¶ Pretoriũ. est locus in quo ius ex more reddit. etiã dicit locus in que quis p̃fecturã exercet cũ suis officialibꝫ q̃ causam tractare solet. Jtẽ est domus p̃sidi puncie assignata ut locus deputatꝰ ut dicibꝫ ad cognoscẽdũ q̃ deputãdũ vl̃ ad sentẽtiandũ de causis.

¶ Pretoriũ ut in ti. de offi. p̃to. ff.

¶ Pretoriũ pignus. dicit illud qđ alicui dat a iudice.

¶ Preuignus. dicit qui ex marito mulieris natus est antequã fuisset maritus eius et econtra.

¶ Preuigna. dicit p̃prie que ex vxore viri nata fuit antq̃ esset vxor sua. est g̃ filia vxoris ab alio viro priori genita. et p̃uignus filius talit genitus q̃rũ pater vitricus eius appellat.

¶ Preuaricatores. sunt qui vera crimia fraudulenter occultãt. dicit autẽ p̃uaricator quasi vãricator a varica certace qa adũsã partẽ adiuuat p̃dita sua causa propria dũ huic in tat corpe ex vna parte et illi mente et corde ex altera parte ut. ff. de preuarica per totũ.

¶ Primates p̃prie loquẽdo sũt patriarche dis. xcix. c. i. et. ij. etiã ponit primas p archiepo. c. sane de fo. cõpe. nam nõ est differẽtia inter primatẽ et archiepm q̃ntum ad effectũ ut in. c. duo de. offi. ordi Namiius canonicũ non curat de nomibꝫ c. petitio de p̃cur. dis. xxi. cleros. et. c. p̃cedẽti v. est nisi diuisio nominũ cũ dicitur archiprimates siue patriarche primates officiorũ sunt qui officijs p̃sunt.

¶ Primicerius. dicit ille qui p̃mo loco scriptus est in matricula notariorũ et primum locũ obtinet sẽm le. ut. C. de p̃mice. li. xij. in rub. sed sẽm canones est nomẽ dignitatis q̃ subest archidiacono ut c. vnico de offi. p̃mice dicit em primus in cantu vl̃ in choro qui in aliqbꝫ ecclesijs dicit cantor siue succẽtor.

¶ Primupularij. dicũt p̃mi administrãtes qui sez p̃mo actionẽ sui officij administrat. vl̃ sẽm hug. qui p̃mipulũ portãt et vtroq̃ modo accipit sẽm accur. C. eti. in rub. li. xij.

¶ Primogenitũ vocat scriptura diuina non quẽ fratres secũt sed qui primo natus fuit ut de ver. sig. c. ioseph.

¶ Primicie. sunt prime partes fructuũ deo offerende hinc est q̃ sacerdos primã missã cantãs dicit celebrare p̃micias.

¶ Princeps quis dicat habet ysa. ix. ibi deus fortis pater futuri seculi p̃nceps pacis. interdũ dicit angelꝰ iosue. c. ego sum princeps exercitus ẽ. interdũ papa de conse. dis. i. corpora. interdũ epus de maio. et obed. si quis. vl̃ alius iudex ecclesiasticus xvij. q. iij. diffinit in fi. Jtẽ dicit ipator de re. iudi. ad applice i p̃ncipio. vj. et appellatione p̃ncipis intelligit rex cle. vnica de baptismo vbi bona glo. et i vsi feu. sedz bal Jtẽ p̃nceps dr̃ dyabolus ut luc. xi. c. in p̃nci. demõoz. eicit de mona simile xxiij. q. viij. §. ecce vsi. sed notandũ ibi venit p̃nceps io. xiiij. Jtem dicit quilibet secularis dominus ut. xxxiij q. v. principes Jtẽ dicit p̃ncipalis pars in quolibet iudicio vt. ff. de ser. cor. l. i. §. in hoc iudicio. etiã p̃nceps dicit q̃libet p̃latus ecclie ut dis. xxxv. c. ecce p̃ncip. et. c. corpora palle.

¶ Priuata psona. est psona carẽs functione publica vide supra psona.

¶ Priuatũ ius. est illud qđ p̃ncipaliter ad singlorũ vtilitatẽ ptinet ut in pactis et cõuentionũ singlarũ psonarũ requiritur supra ius publicũ.

¶ Priuata delicta. dicunt que ciuiliter tractant ut si mihi furtus sis dee et

ego ut rehabeā ago nō ut corpaliē puma ris · sed puplica delictā sūt q̄rū ꝓsecutio est pmissa ciuilibz de populo q̄le est crimē lese maiestatis vl̄ accusatio ꝺ suspecto tu tore vl̄ curatore i q̄bz oms accusare pnt

¶ Priuati · dicūt ꝑ quē ñon sunt con stituti m aliqua dignitate xxiiij · q · i · qui contra · Jtē dicūt omes exempti a iure commūi siue sit collegiū siue aliq̄ spiall̄ ꝓsona · vij · q · i · petisti et dis · iij · ꝓuilegia

¶ Priuilegiū · est principis bñficiū con tra ius cōmūe indultū · non em est priuilegiū nisi aliq̄ꝺ indulgeat speciale · c · ab batem de ver · sig · et · c · in hijs de ꝓuile · Et dicit quasi priuās legē vl̄ lex ꝓuata ideſt vnius ante alios honor vl̄ dignitas aut immūitas que sibi conuenit eorū que alijs incumbūt vl̄ que de iure cōmūi alle gant · nam ꝓuilegiū secm ysi · li · vj · inde dictm est q̄ m ꝓuato concedit ꝺ lō dis · iij · ꝓuilegia ius em commūe ad vnā ꝓsonā directū ad oms extēdit · lxi · dis · miram de re · iudi · i causis · dicūt ergo ꝓuilegia priuatorū leges ideſt a iure omūi excep torū ut in · c · priuilegia ꝑalle · et nota q̄ priuilegiū non tollit ꝑ ius cōmūe nisi de ipso mentio fiat de rescriptis · cū ordine nec tollit vnū ꝑ aliud nisi i sedo fiat men tio de primo · c · veniēs de ꝓscrip · vide glo vlc · in · c · i · de rescrip · et ꝓuilegiū est du plex ꝓsonale et reale · c · mādata de ꝓcūp ·

¶ Personale extinguit cū ꝓsona ymo q̄nz ante ꝓsonā extinguit ut cū eo male abu tit et sequit ꝓsonā ⁊ hoc verꝫ de ocesso indeterminate quia cū determinatōe loci vl̄ tēpis cōcessū nō sequit ꝓsonā ex tra locū vt est priuilegiū usus pallij · c · ex tuarū ꝺ vsu pallij · etiā extincta re extinguit pri uilegiū reale · xvi · q · vij · et hoc diximus c · abbatē in fi · de ver · sig · ⁊ glo · in regla priuilegiū de re · iur · li · vj · Jtē ꝓuilegiū perdit ꝓpter sex ut in glo · vnica in fi · in c · renouātes · dis · xxij · et est duplex ꝓui legiū scz gñale et spiale · Generale est qꝺ cōmūi corpori vl̄ collegio cōcedit ut in · c · cū et plantare · e · ti · vl̄ vniuersitati xvij · q · iiij · si quis suadēte · Et qꝺ cōcessū est minoribz et ecclesijs circa cōtractus vel quasi et circa iuditia · Jtē qꝺ cōcessū est mulieribz circa fideiussores · Spiale est qꝺ ꝓsone ocedit et illud extinguit cū ꝓsona · vij · q · i · petisti et regla priuile gia ꝛc · et pone exēplū de ꝓuilegio · verbi gratia ꝓnceps cōcedit deportato vel alij non valēti testari secm ius cōmūe roma norū ciuile liberā testamēti factionē hoc priuilegiū sigficat q̄ possit testari ꝺuādo solemnitatē que de iure ciuili req̄rit in te stamēto ut · l · si quādo · C · de in offi · testa Et sumit sigmificatū ex solemnitate que mltis vigilijs est excogitata q̄re non est verisimile principē tam faciliter illaz tollē velle · et ex ꝓuilegio siue natura eius est quia ꝓuat ius cōmūe · et sic verba debent recipi in suo sigmficato strictiori · Jtē ibi princeps volenti testari cōcedit liberam testamenti factionē intelligit q̄ possit te stari nō seruata solemnitate iuris omūis ciuilis dū tamē constet sicut de milite dr q̄ sigmficatū sumit ut priuilegiū valeat et aliquid cōcedat nisi em sic intelligēt nullū esset priuilegiū · Jtē princeps con cessit alicui edificare licere in loco publi co intelligit sine alterius iniuria vel incō modo ut · l · ij · § · si quis a ꝓncipe · ff · ne qꝺ in · lo · pub · fiat · ratio qui omes tuet ab iurijs verisimiliter non vult aliū ledere nec princeps vult valē suū ꝓuilegiū qꝺ est in alterius detrimētū vel qꝺ tollit ius cōmūe ut · l · quotiēs et lege recipta · C · de p̄ci · impe · offeren · et hoc verꝫ nisi in ꝓ uilegio fieret reuocatio legis derogatiue sez dicendo non obstante · l · tali vel tali ut · l · si quis · in princi · ff · dele · iij · idem in q̄ ius casu quo euidenter apparet principē velle tollē legē derogantē ꝓuilegio quia volūtas sua est lex nisi contrariet legi euā gelij quia hanc tollere non potest ·

¶ Probatio · secm azo · est rei dubie per argumenta ostensio · sed hec diffinitio se cūdū goff locū solū habz in hijs q̄ pbāt ꝑ instātiā disputationis nō aūt iniudicio

vbi ꝓbatio fit ꝑ teſtes et inſtrumenta et plerumqz ꝑ iuditia et ꝓſūptiões. Et dr ꝓbatio ab adubio ꝓbe. nam ꝓbe facit q̄ probat qđ intēdit quia ꝑ hoc pnas non ꝓbantiū euadat. vl ꝓbatō eſt rei dubie in iuditio legittie facta declaratio. Quā tis hec diffinitō moderet otrarijs. et dr etiā ꝓbatio quaſi ꝓba actio ratiõe q̄ ſup Et nota q ꝓbatio fit multiplicit. primo ꝑ aſpectū ut in notorio qđ ꝓbat ꝑ facti euidentiā. c. euidētiā de accu. c. ꝓpoſuiſti de ꝓba. ff. de ven. inſpici. l. i. in pn. xvi. q. iij. inter memoratos. nec obſtat q oc ulus plerūqz fallit. c. cauſā. e. ti. xxvij. q. i. nec aliqua quia frequētius nō fallit de hoc vide goff. de ꝓba. in ſūma. §. inſinuata nobis. etiā fit ꝓbatio ꝑ aſpectū in atroci iniuria. ff. de iniur. l. ij. Itē in etate ut. l. minor. ff. de mino. ſecdo fit per teſtes plures vel etiā ꝑ vnū cū alijs ꝓſūpti onibꝫ vehementibꝫ. tertio ꝑ inſtrumēta Quarto ꝑ cōfeſſionē. et hij quatuor mōi ponunt in. c. cū ad ſedem de reſti. ſpolia. Quinto fit ꝑ ſcripturā antiqrū librorꝫ. c cū cauſā. e. ti. ſexto ꝑ violentā ꝓſūptionē xxxij. q. i. dixit dominꝰ. ſeptimo ꝑ famā cū alijs ꝓſūptionibꝫ. c. tertio loco. e. ti. Nam vicinie fama facit ꝓbationē. c. vlti de frigi. et malefi. etiā per famā cum vno teſte. c. ſicut de ꝓba. et ſi iudex dubitat de fama querat a vicinis. ff. de magiſtra. cōuenien. l. i. poteſt autē fama ꝓbari per duos teſtes. c. in lris de. teſti. et magis ꝓbat fama quā vnus teſtis ut dicit ī. c. ſup eo de cōſang. et affi. iij. q. iij. §. ſepe Sed numquid ꝑ famā et vnū teſtē debet quis cōdēpnari de crimine ber. in glo. c. veniens de teſti. dicit q nō. ratio quia in crimine debēt eſſe ꝓbationes aptiſſime et meridiana luce clariores ſecus in cauſa ci uili. C. de ꝓba. l. vlt. octauo ꝑ iuramētū Et nota ſoli ſacramento credit quādo de conſciētia alicuius querit ſiue dubitat de ſentētia excōmunicatō. c. ſi vero aliqs Itē ꝓbatō teſtibꝫ et fide tabularꝫ cōſtat c. fo2us de. ver. ſignif. vide goff. e. ti. §.

ſpecies probationū.

¶ Probatoria vel probatorie officiorum ſunt documenta ad ꝓbandū aliquē eſſe priuilegiatū ad officiū aliqđ auctoritate impiali ut poteſt colligi. C. de apparito ⁊ diuſo offi. l. ꝓbatorias libro xij.

¶ Proconſul. dicit iudex ordinarius et eſt iudex a populo conſtituty non a prin cipe delegatus nec ab alio. ſed ante impa toriam dignitatē creatus cuiꝰ officiū erat in puintijs dirigi ſez in regno tributarijs vt ꝑ eū puintiales ſua negotia expedirēt hic vero plies non poteſt vti faſtibꝫ quā ſeries nemo em ſe ptimo eſt creatus pcon ſul. et miſi ſemel pcōſulatus fūgebat in ſignijs. et in puintia ad eū ptinebat ut ad quoſcūqz mgratus reſpiceret. ff. de offi. pcōſul. l. pconſules.

¶ Proconſul legatus. eſt cui proconſul puintiā ingreſſus mandat iuriſdicoz.

¶ Procurator. eſt qui aliena negotia gotia mādato ſibi a domio facto gerēda gratuitate ſuſcipit plura vl vnum. ff. de neg. geſt. l. iij. §. nagotiū et. ff. vi. bo rap. l. ij. §. quod ait. et dicit gratuite qz ſi mercedem merces nō eſt procurator ꝫ locator oparū. Dicit mandato domini ad excludēdū tutorē curatorē collegia et ꝑ latos eccliarū qui procuratores inſtituē nō poſſūt ſed ſindicū vel actorem. et que ſit differētia inter procuratorez ſindicū actorē et vice dñm notat de ſyndi. c. i. de offi. ordi. cū vos et cōſtituit mandato gñali vel ſpeciali. ff. e. ti. l. i. et. ff. mandati. l. ſi remunerandi. §. i. vel ſic procurator dicit is qui in iuditio vel mandato domi negotia adminiſtrat agendo vel defendēdo. l. i. §. i. ff. e. ti. inter quē et aduocatū hec eſt differētia quia procurator cauſā abſentis tractat aduocatꝰ vero cauſā ꝓſētis vtqz tamen poſtulare dicit. vel ſedm canon. omis adminiſtrator rite dicit ſeu vocat procurator ut. i. q. iij. ſaluator. Nam procu rator eſt nomē gñale ad quēlibet adminiſ ſtratōem et ꝑ ſequētia q̄ traditī inſtitucōe reſtringit ad id de quo agit. oportz etiā

offitiū ꝓcuratoris esse gratuitū quia si quid recipit facit contra bonos mores. et hoc itelligit̄ qñ paciscit̄ ut habeat certā partē eius de quo est questio q̄ non licet potest tamen licite recipere salarium pro labore suo. Et nota q̄ duplex est ꝓcurator sez ad iudicia et ad negotia qui differunt in tribꝰ quia ꝑmo ꝓcurator ad iudicia non cōstituit ꝓcuratorē aliū nisi post litis ōtest. eū iam est dñs litis ⁊ ante lit. contēst. aliū ꝓcuratorē dare non pōt nec tutorē nisi sit ꝓcurator in rem suam qui ante et post lit. cōtest. constituere potest Sed ꝓcurator ad negotia constituē pōt libere aliū ꝓcuratorē quēcūq; vul ut .c. i. de ꝓcura. li. vj. Secūda differētia habet̄ in .c. qui gñaliter in fi. de ꝓcu. li. vj. quia ꝑmus nō dat̄ nisi maior xxv. ānoꝝ sedus vero post xvij ānos. tertia differntia habet̄ de rescrip. c. ex parte decani. et nota optimā rationē ꝑme differntie istoꝝ ꝓ curatorū ꝙa negotiū extra iuditiū sumit originē a ministro et postea transit in dominū. l. q̄cūq; gerimus .ff. de ac. et .ob. Sed in iuditio negotiū originaliter est in domino et potestea transfūdit̄ in ꝓcuratorem. l. si ꝓcurator meus .ff. de negoges. Et dicit ludovi. de roma in singulu. q̄ ꝓcurator cōstitutus ad agendū ē̄ set̄ etiā cōstitutus ad defendendū ut. l. vnicus .§. pnā de ꝓcu. et hoc verꝫ est in ꝓcuratore actoris. secus in ꝓcuratore rei quia licet sit cōstitutus ad defē̄dēdū non tamē ad agendū. et dicit idem q̄ de hoc est casus vnicus in .c. constitutus de ꝓcu. legistis penitus incognitus etiā nō nullis canonistis. et dicit esse mirabilem tex. bñ. mēte tenendū.

¶ Procuratoriū et mandatū differūt sicut etiā est differētia inter lr̄as ꝓcuratorias et lr̄as de rato. de hoc vide de reli. domi. c. cū dilectus in glo. i. et de offi. dele in .c. cora et nota ꝓcuratoriū mādatū debet fieri legaliter ad qđ quatuor exigit̄ Primū ut dirigat̄ adūsario cui etiā mādati reuocatio est insinuāda vel saltē iudici cui fides est facienda. Secōm ut ōtineat nomina instituentis et instituti. Tertiū nomen iudicis coram quo ꝓcurator debet experiri. Quartū causā in qua dū coram iudice eodē plures causas habet instituens qđ notarijs bene notandū est.

¶ Prodigus. est qui neq; tēpus neq; finem expēsarū aduertit neq; modū. ff. de cur. furios. l. i. sed bona sua dilapidando et dissipādo pfūdit cui imēdicit̄ bonoꝝ adminstratō a iudice p legē .xij. tabularum vel alias a lege ut ꝙa i. l. iuli. maiest cōmisit ut .C. ad. l. nul. maiest. l. fi.

¶ Prodigiū neue gen. est cibus qui infra ꝓximos dies ipsis ꝓdigis cū interdicit̄ eis bonoꝝ adminstratio plerūq; ab fisco pstat̄ ut .ff. de offi. ꝓto. l. plebiscitis. et accur. in glo. iij. l. quicūq; ꝑ reliquis ꝑ digorū .C. de fi. instru. li. x.

¶ Probate castitatis. dicit̄ qui non manifeste apparet incōtinens. c. a multis de eta. et quali.

¶ Programa. secōm qsdā dicit̄ ꝓcēdēs scriptura q̄ ꝑ plēs puntias siue loca destinat̄. sed secūdū azo. in. sū. C. e. ti. est scriptura publice apposita ut ibi dicit̄ in §. mutationes.

¶ Prohæres. est qui putat se hæredē esse cum non sit. l. phæres de. ff. de pti. hæredi

¶ Prohemiū. est sermo gñal̄ pambulās in pncipijs librorꝝ ostendēs in gñali q̄ue postea contineant̄ in spetiali imēdūq; alia pluraq; complectēs ut. not. io. an. in ex ordio cle. super vbo quoniam.

¶ Prohibita intelligūt̄ omnia quē non sunt concessa ut in .c. inter corporalia de transla licet videat̄. ar. contra q̄ omnia intelligant̄ cōcessa que nō sunt expresse prohibita. Ideo nota q̄ vbi aliqua cōstitutio ꝑmulgat̄ affirmatiue sēp intelligit̄ concessū qđ nō inuenit̄ prohibitū exemplum xxxi. q. i. c. vlt. vbi dicit̄ q̄ si dormierit vir eius cui vult nubat in domino non dicit̄ duobꝰ vl̄ tribꝰ. vnde pōt contrahere cū hijs omibꝰ. vbi vero ꝑmulgatur negatiue sēp intelligit̄ prohibitū nisi

ínueniat cõcessiũ maxime vbi fuit eadem ratio ut cũ dicit nõ occides hoc nulli licet nisi ínueniat expssiũ ut ín iudice cui lex hoc concedit scdm ber·ín glo·in·c·inter corporalia ꝑalle· potest etiã dici scdm qd notat ibidem q hec regla sez qd nõ est cõ cessum intelligit prohibitũ habeat locũ ín iuditijs et contractibo stricti iuris et ín arbitrijs et ꝓuilegijs et ín reseriptis licitis·hec autẽ regula qd non est expsse prohibitũ intelligit cõcessiũ locũ habet ín iuditijs et contractibo bone fidei ín be nefitijs et absolutiombo ⁊ ín edictis pro hibitorijs·ín illis em ꝙlibz admittit qui non prohibet ut ín edicto de procurato ribo testibo et matrimonio·

¶ Proditor·est qui secreta sibi omissa reuelat dc·pe·di·vj·sacerdoz et de·pe·et re·omis vtriusqz·et de mltiplici spetie ꝓ ditorũ nota ín·c·clericus xlvi·dis·

¶ Proiectũ·dicit quoddã genus edifi tij qd nulla colũpna suppolita ita edibus appendet vl' menibo ut terrã non tangat et alio modo dicit appendix·

¶ Promulgare legem·est eam cõdere et conditã recitare proferre pronũtiare pa te facere ꝓdere vl' manifestare·

¶ Promissionem cõmitti· dicim? quãdo ꝓuenit ín eum casum ut ea aliquid ꝑti possit·verbi gratia promisi tibi equũ ⁊ si nõ darẽ eũ eo die promisi me tibi daturũ centũ aureos· si modo eo die non darem tibi equũ cõmittit ꝓmissio vel stipulatõ centũ aureorum·

¶ Promissio et repromissio sic differũt quia ꝓmittẽdo negotiũ ínchoam? sed re promittẽdo ad ímpletũ cõsolidamus·et est repromissio ꝙsi iterata ꝓmissio ut res magis sit ín securo sicut fit ín facto ubi fideiussio ínuenit·nam debitor ꝓmittit et fideiussor repromittit·vel potiꝰ ⁊ me lius debitor ꝓmittit·sed debitor viceúsa quampluries repromittit·

¶ Pronepos. est filius nepotis sicut ꝓ nẽptis est filia neptis·

¶ Proprietarius·idem est q domín? scz qui cuiusqz rei ꝓpietatẽ habet·

¶ Prorogare· est plongare producere vel ꝓmũ tẽpus extẽdere·ff·d iudi·l·i· de offi·dele·p. et·g·

¶ Prorogatio·fit de tẽpe ad tẽpus·c· de causis de. offi·del'· et fit etiã de re ad rem·ff·de iudi·l·de qua re·§·i·et·c· cũ olim de offi·dele·vsus·fi. Item de ꝑsona ad ꝑsonã etiã altera parte mũta·c·i· de alie·mu·iudi·ceu·fac· Item fit de iudice ad iudicem·ff·de iudi·l·i· vbi notat q fundamentũ ꝓrogationis est iuris dictio ergo ín iudicẽ non habentẽ iurisdictionẽ non potest fieri ꝓrogatio quia non entis non sũt qualitates·l·eius qui ín ꝓuintia ff·si cer·pe·⁊·c·ad audientiã·ij·in fi·de ecclc·edifi·aliud fundamentũ est cõsez partiũ·nam si esset error vel titubatio nõ fieret prorogatio·l.fi.C·de condi·in.de metus em et error excludũt ꝓrogatõez l·ij·ff·de iudi·qa error excludit consensũ qui est causa prorogationis·

¶ Proseneta· est panymphus idest me dia ꝑsona ꝑ quã aliquis cõtractus cele brandus aut ineũdus ꝓcurat·et talis ꝓcurator ín sponsalibo dicit panymph? qui explorat voluntatẽ hominũ qui et cũ quibo velint otrahere ⁊ que sit facultas contrahentiũ vel otrahere volẽtiũ cuius remuneratio vel merces dicit ꝓseneticũ Et ofistit offitiũ eius circa amicitias cõ= plendas et circa assessozes cõquerendos ordinarijs iudicibo vide·c·i· de b ín glo· ij· de testi·li·vj·sed vtrũ proseneta vel mediator talis possit adduci ín testimo= niũ et compelli ín contractu ín quo fuit mediator·respõdet q sic vtraqz parte cõ sentiẽte et reglare ẽ q ín ciuilibo de cõsensu ptiũ admittit alias non ín autẽ· de testi· ·§·quoniã vero coll' vij· sed vtraqz parte cõtradicẽte non admittit/quid autẽ alea parte volẽte et altera nõ·dicit qd b casu compelli non potest·sed volẽs testificat vide glosã ín verbo ciuiliter·c·i·de testi li·vi·et ad primi·glo ín·c· dilectorum de testi·cogen· Item vtrum proseneta

ex contractu vsurario teneat ad restitnti
onē vsurarū Dicit q sic scdm glosam sin
gl'arē·l·si scīēte· ff·ad·l·pompe· de pari
ci· et bar·facit mentionē in·l·i·§·mcidit
ff·ad turpi·bal·in·c·i·§·si mlier in pnlt
colūpna de cōtraūsia inuesti· seu cōtrariū
ponit ratōz assignās optimā· et dicit lud
wi· de roma q ipsi ambo nesciūt quid di
cunt sic muscipula sup prunas et allegat
innocen· et·io·an·in·c·michahel de vsu
ris et archi· latius in xliij·dis· sicut non
suo· et lapus de castiliano in allegatō i bo
suis xciij·plenius oīm bo discutit·

¶ Proscriptō·est adūsus absētē in dicta
lis pnuntiatō ut imposterū procul agat
id est maneat ab imperio·et talis contra
quē fit pnūtiatō talis et cuiz bona palā
et apte scribūt dicit pscriptz·et debēt
omnia bona scribi et de ipsis inuentariū
fieri cōtinēs tā mobiliū et se mouētiū di
uersas speties et qualitates q in mobilia
vt manū agroz et numez vineaz q̄ntū
sit in vineis oliuetis arbustis aratorijs et
pascuis hanc pscriptōez greco vocabulo
dicimus pragmaticā questionē licet aliq
significatione questio tormētū dicat quia
tormentis oīūter veritas inquirit q̄re
tortores dicunt questionarij ut infra de
questionibus·

¶ Prosocer·dicit mariti auz·prosocrz
est vxoris auia·

¶ Protector·est qui stat armatus cum
principe·vnde oliuius et bellisanz erāt do
mestici ptectores iustiniani scdm accur·
in rubri·C·de domesti et ptec·c·li·xij·

¶ Proteruia·est crudelitas vl' terribili
tas scdm·io·an·in cle·vnica de so·cōp·
vbi allegat grecismū dicentē· Improbo
est aliquis verbis factisq̄ pteruus·

¶ Protutore·se gerē·dicit q mummie
tutoris fūgit de iure siue putet se tuto
rem siue sciat se non esse fingit tn se esse

¶ Prouisio electio postulatō· differūt
de elec·c·i·li·vj·et puisio ē latū vbū qd
conphēdere pōt nominatōez postulationē
psētationeq et collationē ut est glo·in cle
si de elec·que allegat iura concor·

¶ Prouincia diuisimode cōsiderat distin
guū·nam in materia pscriptionū diuerse
ciuitates in quibus habent et exercent
diuise iuris dcones sepate dicūt puincie·
quādoq diuisitas archiepōrū facit aliam
puinciā·et sic puincie q̄nq medicū di
stant ut pysana et florentia·q̄nq distin
guūt puincie medio freto ut hyspania
gallia sicilia·et sic sumit distinctio puin
tiarum·iij·q·iij·§·spatiū vbi dicit q ad
producendū testes de eadē puincia dant
tres menses de cōtigua vi·et de transma
rinis nruē nouē menses d hoc in·c·vltra
terciā de testibo scdm innocē·

¶ Pubertas requira sup impubes·

¶ Publicani·dicūt q̄ pnblico vectigali
administrant vnde eorū nomen descendit
siue ad hoc cōstituti ut publica vectigalia
exigant siue tributa cōducāt·ff·de publi
et vectig·l·i·nam etiā dicūt vectigaliū
cōductores fisci vel rez publicarū·et q̄
lucra vel publica negotia secli sectant ut
ibidem·l·iij·aliter nublicani dicunt qui
publice peccāt ut i ewāgelio luce xviij·c
de phariseo et publicano·

¶ Publicarij·dicūt qui ab aliq delictū
sic enorme in publicū erariū devoluunt·

¶ Publicaria·dicūt ea que ob aliqd de
lictū sic enorme in publicū erariū devol
uunt·et inde dicit publitio bonorū·

¶ Publice honestatis iustitia·est pmix
quitas ex sponsalibo pueniens robur tra
hens ab ecclie institutōe pter honestatē
Non em est honestū ut quis eam ducat
quā suus cōsāguineus desponsauit·c·ad
ad audientiā et·c·sponsam de spon: vnde
huiusmodi phibitio non consurgit exco
sanguinitate nec affinitate contracta ex
nuptijs cōsumatis·sed ex quada publica
equitate inductū est hoc ius phibēs ma
trimoniū contrahi et contractū dirimens
Et nota q ideo dicit publice honestatis
iustitia quia in matrimonijs non solū qd
liceat sed qd honestū est cōsiderat·ff·de
ritu·nuper·l.semper. et oriatur etiam ex

ſponſalibꝫ q̄ue de iure nō ſortiūt effectū ut in .c. ad audientiā ꝑalle. ſecus in matrimonio quia affinitas nō cōtrahit ex nuptijs interdictis vide goff. in ſūma de ſponſ vbi dicit q ſecm q̄ſdā in nullo caſu locū habet hodie publice honeſtatis iuſtitia mi ſi in ſpōſa fratris de qua in veteri et nouo teſtamento phibitū eſſe videt quia ſponſam fratris frater habere nō poteſt dicto .c. ad audientiā cū cordātijs in glo. et rationē dicūt quia ſublata eſt in eo caſu in q̄ de maiori equitate locū habuit ſcz i ſobole ſuſcepta ex ſecūdis nuptijs cognatoꝝ viri non copulanda prioris de conſang. ⁊ affini non debet ideo et in alijs reuocata videt quia de ſimilibꝫ idem eſt iuditiū ut ibi.

¶ Publica iuditia. ſunt dicta q̄ſi populica quia cuilibet de populo permiſſa eſt eorū proſecutio ut ſup priuata delicta.

¶ Publicū ius eſt qđ ꝓncipaliē ſpectat ad publicā vtilitatē. ff. de ſup ius publicū.

¶ Publiciana actio. require ſupra actio publiciana.

¶ Puberes a pube ideſt a pudicitia coꝛporis ſunt dicti. et dicit eſſe puber qui iam cōpleuit xiiij. ānum ſi eſt maſculꝰ et generare poteſt. et. xij. ſi eſt femina. c. puberes. e. ti.

¶ Puerpera. eſt que parit in annis pueri libus ut inquit tex. in .c. puberes de de ſpon. impube.

¶ Pueri dicūt filij non filie. ſed dicūt etiā oēs ſeruj pueri etiā ſexagenarij. tertio dicūt cōmūiter oēs qui ſūt in eta te pueili ſcz mares a ſeptēmo vſq ad xiiij ānum ⁊ puelle vſq ad xij. ānū. ff. ꝺ ver. ſigni. pueri. et de eta. ⁊ quali. ex ratione in glo. i. de reglaribꝫ ad noſtrā. xxi. q. i. c. i. quādo tamē legant pueris alimēta pueri et puelle dicūt vſq ad xxx. ānum ff. de ciba. et ali. lega.

¶ Pulſare. differt a verberare quia pulſamus ſine dolore. ſed vberam cū dolore

¶ Prudentia. eſt carnalis concupiſcentia ar. xxxij. q. i. non em alibi appellat malicia de ſpon. impub. c. de illis ij. ſic etiam i dictis de delic. pue. c. pueris de deſponſ impube. c. tue. in glo. iij.

¶ Pupillus. dicit qui cū impubes eſt deſijt eſſe in poteſtate patris aut morte patris aut emancipatōe patris et ſic pupillus dicit etiā ſi habet patrē. l. ſi ſeruꝰ. §. pupillus. ff. de verbo ſignī. vbi dicit ſi eſt defectus etatis patris auctoritas non ſufficit ad obligādū nec obligare poteſt ſi eſt i patris poteſtate etiā patre auctore qđ eſt ſingulariter notādū. §. ꝑalle. quia nō eſt alibi niſi in. §. pupillus in fi. inſti. de in vtil. ſtipularis.

¶ Pupilla. ſimiliter dicit infra ānū pubertatis emancipata vel morte patris deſinens eſſe in poteſtate eius ſcz xij. ānorū ſicut pupillus infra xiiij. annum.

¶ Pupillaris ſubſtitutio. dicit que fit impuberi in euentu mortis eius in etate pupillari ſiue verba ſint expſſa ſiue tacite intellecta inſti. e. ti. §. i. ꝓpriū em ſignificatum verboꝝ ſignificat vlteriꝰ tacitā vulgarem ut. l. iam hoc in re. ff. e. ti. et ecōtra vulgaris non ſignificat pupillarem. alia vide infra ſubſtitutio.

¶ Purgatō. eſt de obiecto crimine innocentie oſtenſio. et eſt duplex ſcz canonica que fit p iuramentū et hec approbat et vulgaris ſcz quā ſibi vulgus inuenit. et hec fit per ferrū candens p duellū p āquā frigidā ſiue bulientē. et hec reprobat ut e. ti. c. extuarū et p totū. ti. et ij. q. iiij. memina. Forma autē purgationis hec eſt q infamatus iurabit ſe in munem eſſe a crimine quo infamat. et cōpurgatores iurabūt illū verū ſe credere iuraſſe. c. q̄ti ens et. c. vlt. e. ti. aliter antē deponē non debent ne ſubeant anceps piuriū. ff. de iurisdic. iuran. l. videamus. et numerꝰ cōpurgatorū habet. ij. q. iiij. omibꝫ. ſi legitimi ⁊ c. ꝓſpiter ſi a plebe. vnde Pontificē paruū manus excuſat duodena. Sexta ſacerdotē leuitā tercia purgat. Quē pleps infamat purgabit in manifeſto Quē chorus ante chorꝝ ſua ſit purgatō ꝓſto Nam vbi contingit malū ibi moriat. ij. q. i. ſi

precuerit ¶Hodie numerus opurgatoꝝ arbitrarius est inspecta pone qualitate et infamie quantitate .c. cū in iuuentute e.ti. ¶Ideo alij dant versus .¶Hoc hodie restat arbitrio iudicis extat. ¶Maior maiori minor imponenda minori .¶Nam in penis imponēdis sicut et in purgatōne indicenda ꝙtuor sunt cōsideranda per iudicē scz pona causa locus et tēpus ut in .c. fi de transact. vbi tex. et in glo. concor. et hec de forma purgatōis canonice. sed de purgatiōe vulgari patet in .e.ti.p totū et. ij.q.iij. monomachia mennā et consuetudinis. Et est triplex ratio quare huiusmodi purgatio phibet. primo quia hec facta sunt iniudicia fabricante ut in .c. mennam pālle. secdo quia deus in ea temptari videt ut in .e.ti.c. vlt. tercio ꝙa ut plurimum innocens condēpnat ut in .c. significantibus .e.ti. deus autē tēptari non debz xxij.ij.q.querit.

¶Puteal. est illud quo puteus operitur et tantū de.p.

¶Quadrans. est ꝙrtā pars assis quā perficiūt tres vncie. alia noīa.re.s as ¶Quanus hec dictio habz ampliare ad maiora exps sis in cle.i. de re. iudi.

¶Quasi. quādoqz est exprssiuū veritatis vt.io.j. quasi vngenti a patre .c. prochianos de deci vbi glo. et .ff. ex.qui.cau. ma.io.l.ait ptor.§.item ei.

¶Quasi sentētia. est si quis iniditio cōfiteat se furem. secus si extra. vel est cū quis pmissis actionibus que nascunt ex delicto non est dāpnatus. sed ipse dedit vel dare debet pecuniam ne conueniat illis actionibus. et psumit ꝙ illud faciat ex cōscientia delicti. excusat tamē ubi cū iussu pretoris cū eo transigit.

¶Quantimoris actio. ¶Re.s actio.

¶Quamtici? hoc tpe. est scdm arbitriū boni viri cū lege vel canone nō terminet.

¶Querela. est ius qddā rescindendi testamentū vel donationē vl' dotem in totū ceptā cōpetebat reo ex hijs que acta sūt vel in partē. ¶Non em est ppe actio quia nō agit ut quid det vel pstet nec est ppe accusatio quia non accusat quis ut puniatur in corpe. sed obtinet mediā viam et apit viam succedēdi scdm azo. in sūma. C de in offi. testamento.

¶Querela inofficiose dāpnationis. inducitur ad instar inofficiosi testamēti et competit liberis vl' parētibus a domino debito bonorū possessori subsidio iniquo excluso et dat contra illos quibus datū est in vsū scdm azo. C.e.ti.

¶Querela inofficiose dotis indicit ad instar donationis inofficiose et cōpetit filijs cū matre cū omnia vel pone omnia in filiorum fraudē dedit ꝑ se vl' ꝑ filia vl' muliere alia scdm azonem. e.ti.

¶Querela inofficiosi testamēti dat oibus qui tēpore mortis imminētis ab intestata possunt succedere exheredato vel ptermisso alia scriptos heredes vl' fideicōmissarios

¶Quartarū. tres sunt species. vna est debita iure nature que dicit bonorū substantiā que hodie est aucta ad trientem et semissē scdm nūerū filiorū. vñ ¶Quatuor aut infra dant natis iura trientē. ¶Semissem vero dant natis quinqz vl' vltra. Alia est trebelliamica. tercia falcidia de quibus in.c. nouissimis de testa. in glo. nota ℊ ℊ ꝙrtarū et in.c.si pater.e.ti.li.vj. Et differunt trebelliamica ⁊ falcidia in hoc quia testator potest aufferre falcidiam et grauare heredem ꝙ ipsā non detrahat. trebelliamicā vo non potest interdicere sibi.

¶Questio. est inquisitio veritatis p tormenta scdm azo. in sū. C.e.ti. vel est oratio interrogatiua. alia significatōe idem est ꝙ tormentū quia tormētis veritas inquiritur ut cū seruus torquet ꝑ crimine fraudati census aut lese maiestatis ut de dño dicat q nouit ita capit ꝑ tortura in.l.si seruus.§.si quis ante questionē. ff. de vsu et vsufruc. inde questionarij et dicuntur tortores.

¶Questio incidēs. dicit illa que ante lite

inter se et actorem ut pactū de non · pe · res uidicatas ·

¶ Questio emergens · dicit ea que ppo nitur ex his que emergūt in lite ut si que rit an iste possit testari vl' an dāda sit di latio vl' consimilia ·

¶ Questio pprietatis · est in qua de sola ppetate hoc est ꝺ dominio vl' q̄ dominio est questio · et dico q̄si dominio ppt res incorporales que non possidēt ut in spiri tualibo isti · de re · cor · ⁊ icor · §· incorpalia

¶ Questio possessionis · est in qua de sola possessione contraūsia ventilat ·

¶ Questio status mouet cū quis vendi cat in seruū · C · de asser tollen · l · vnica in prin · et · l · iij · dis · Frequēs Ite questio debz esse de dubio · c · cū i ure ꝺ elec · c · de mulier · de spon · et · l · ancille · C · de fur · Itē debz esse ꝺ difficili · ff · ad carbō · l · idē

¶ Questores illustres · sic dicti sūt eo q pecunie publice querende p mūdū et cō seruande siue congragande curam et solli citudinem haberēt et ad hoc creati erant et dicebant questores erarij ab ere idest pecunia dicti · ff · de orig · iuris · l · ij · · §· ex actis dem regibo post princi · legis ·

¶ Questores sacri pallatij · dicūt qui in pallatio principis libris principalibo le gendis vacabāt non dico sentētijs quia illustres tantū illos legebant · vel dicebā tur qui idem offitiū gerebant in domo im peratoris · talis etiā candidatus pncipis dicebat · et sic capit in phemio instī · et ff · de offi · questo · l · i · in fi · et · ff · de orig · iur · l · ij · §· deinde vide accur · in glo · iij · in · §· cūq; instī · ṽ · s̄ ·

¶ Questores patricidij · dicūt q causis capitalibo pfecti vl' prepositi erant · ff · de origi · iurī · l · ij · §· palle · inde exquestor idest extra questuram positus ·

¶ Quicuns · est pars assis constans ex quinq; vncijs et nō dicit respectu toci assis quia nec multiplicat nec duplicat reddit suum totum instī · de here · instī · §· hereditas in glo ·

¶ Quirites sunt romani sic dicti a grimo idest romolo eorū rege sic dicto a quiris idest hasta ·

¶ Quisquilie · dicūt sordes domus mū date que scobis eiciunt sez lapides folia stramenta pulueres ossa ·

¶ Quis vel qui restringit pcedētia · etiā q̄nq; declarat ut notat in · l · i · C de sum · ēmi · et fide catho · et refert aliquādo ante cedens in gene · C · de inuriis · l · dominū sicut et alius iuxta illud et alij duo neq; Et qui est relatiuū substātie · C · de senten que peo qꝺ interest · l · i · ṽ glo · etiā · q · i · qual' · C · de sum · ēmi · l · i · in glo ·

¶ Quilibet · est distributiuū ut notatur ff · de duo · re · sti · l · et aliquādo ponit pro aliquis ut in · c · de homine de cele · missi ·

¶ Quod iussū actio require sup actio ·

¶ Quod metus causa req̄re sup actio ·

¶ Quod vi aut clam ·

¶ Quoz bonoz · req̄re sup de inedictis

¶ Quorū legatorū ·

¶ Quo · est idem q put · C · de · pe · l · si q̄s in metallo ·

¶ Quondā · potest significare tria tēpora pses pteritū et futuz ut notat p glo · in l · nec emptio §· fi · ff · de cōtrahen · emp · ⁊ c · cū olim in pnci · de offi · del' · c · ex parte s · de fo · compe · vbi dicit quōdā et sedm veriorē viam sigficat · etiā pses tēpus q̄a regina dicet donec nubit i feiori ut ibidē in glo · si in fi · Itē dicit bart · in · l · i · ff · ꝺ no · op · nūci · si tabellio ponat in istrumē to · M · quondā filius · p · licet peruiuat tamē instrumētū p vbū quōdā nō vitiat de quo p · spe · in ti · de instru · edition · §· restat ad · fi · vnde Olimiam dudū quōdā tria tēpa seruat Tempus preteritū pses signatq; futurum ·

RAtio sedm azo · de eden · est scriptura causa negoti ationis mutue edita de datis et acceptis · secus si ibi cōtinet de pigno re tantū vel de mandato tantū vel de constitutione pecunie tantū ·

Aliter capit ratio dum dicit rationē esse reddēdā de oībo ar de rescriptis si qñ im vbo rationabilē causā quia testis nō valet nisi causā sui dicti reddat si querat ab eo ij q i im pmis tūc em ratio sumit pcausa similiter ibi qđ ratione caret extirpare necesse est ut lxviij dis cor epi etiā prelatus debet esse paratus rationē reddere omni poscenti § ecce in fi xxxvi dis et in l si quis § sed interdū ff de reli et sump su Et intelligit illud dictū si pōt quia per impotētiā qñq non est omnium reddēda ratio ff de leg l non omnū et pcipue in arbitrarijs ut qđ spec in titulat de teste et gre ix de testib⁹ secm ioan ergo dicit sic sic volo sic iubeo sit p ratione voluntas.

¶ Raciocinia sunt rationū redditiones ad quas aliquis obligat ex administratione rei publice vl priuate quā gessit vñ publica sicut illa quib⁹ obligāt offitiales curie ex administratōne aliq ad rem publicam ptinēte ut in l officiales C de epis et cle priuata aūt sūt illa quib⁹ obligāt aliquis ex administratoe rerū ptinētiū ad priuatos ut tutores curatores vel pcuratores gastoldiones et baioli aliquor vñ obligatus ad raciocinia est ad ratōnē reddendam alicui astrictus.

¶ Rancor est vitiū carnis sicut mucor panis et acor vini vnde dicit caro rancescit vl rancida est.

¶ Raptor rex dicit ille qui bona aliena vi rapit et apte et sic etiā est raptor hominū et maxime mlierū.

¶ Raptus tus tui dicūt rex ut ff de incen rui naufra § omia l iij et hoc minum ut C de vi bo rap l j que incipit idem econtra licet quidā teneant contra idem et loquit solū de mlieribus raptis a viris nō de mlieribus rapientib⁹ vos ff de leg l ita scriptū in princi quia non est eadē ratio viri et mlieris nam maior castitas requirit in femina quā in viro C de nup l a furore et pbat ff de ritu nup l palam § que in adulti vbi notat.

¶ Rapina est violenta receptio rei ut in l i C vi bo rap palle sed rapt? ꝓpe est violenta receptio mlierū secm goff ar l i § sciendū et § sequenti ff de sepationibus et l filiusfamilias ff ad macedo et C de iure domi impe l ij et de eo quod cer lo l i.

¶ Ratihabitō retorethit c ratihabitōz de re iur li vj et hoc est verū si sit tale factū q ab initio mādari potuit et is cō cedere qui reatū habuit alit nō ut in c significauit de regl et transl et c cū virū Et est duplex ratihabitio quedā tacita et quedā expssa in l vero in fi ff de solu C ad macedo l fi et ff de iudi l i.

¶ Rationalis cesaris idem est q procurator cesaris a ratōnib⁹ gerēdis sic dict?

¶ Receptatores dicūt q aliq⁹ receptās et ut frequēti? sonat in malū sūt em illi qui fures raptores et ceteros malefactores recipiūt ut C de his qui latro l i et ff de recepta l i sine quib⁹ latere nō possūt ut in c sicut ayt de hereti vbi de hereticor receptatoribus sed receptores secm innoc dicūt aduocati in c exparte de postu.

¶ Recensatio secm spe e ti est iuris dcois vel audientie causa suspitionis ꝓposite declinatio ut C de iudi l aptissimi et dic vt notat ibi et ff de libe cau in l fi et C de iur dotis l que etiā de fo compe si quis et melius de app c ij in glo ij et fit vsq ad xx dies secm leges ut C de lit cont autē offerat.

¶ Recta linea ascendēs sunt pater auus pauus abauus attauus tritau? sicut in femínis lineam dicimus matrē auiam proauiam abauiam.

¶ Recta linea descendēs sunt filius filia nepos neptis pnepos pneptis abnepos

¶ Recissius idest breuius c cū sit romana de app.

¶ Recissoria actio regre sup actio recis.

¶ Recte notat iustitiā sicut rite solemnitatē ff de in offi test l ij in glo et sic stat aliquid actū esse rite videlicet secm

ordinē vel solemnitatē iuris qđ tñ non est actū recte sez sedm iusticie equitatem ut no·io·an·in cle·fi·de app·z notat in c· quoniā otra falsā de pba·et est glo·in l· iuste possidet·ff·de acquiren posset·

¶ Rector ecclesie parochialis habet tantum ius in ecclesia sua quātū habet prelatus in ecclesia collegiata ut in·c·ule· de loca et conduc in glo·expelli potuisset que est singl'aris·et dñs antho·de butrio dicit eā alibi nō repiri in toto cōpe iuris

¶ Rector vniusitatis· in ytalia est cōpetens in declarando capitaneū ciuitatis per iuriū sedm ludvi· de roma in singl'aribo licet quidam ignorantes de hoc dubitēt sedm euñdē·sed dubitare non debent quia lex punit p iurū·ergo iudex secl'aris pōt declarare peiurū·l·i·ff·ad turpill'·

¶ Recontrahit obligatio per traditionē rei ab altera parte certo pacto·

¶ Reconuentio· vtrū fiat in criminalibo distinguit aut reus accusatꝰ obiecit crimen contra suū accusatorem in modū exceptionis aut in modū accusationis·si in modū exceptionis tūc excipiens audiet et·c·cū dilectus de·or· cog·si in modū accusationis obicit vel reconuētionis tūc aut nomē rei dilati est scriptū in matricl'a reorū aut non·primo casu potest recusare suū accusatorem misi suā ul' suoz pseque ret in iniuriā·secdo vero casu aut reus vult suū accusatorem reconuenire de maiori crimine et potest aut de pari crimīe vel minori et non potest ut pbat·iij·q·xj·negan da et·c·sequēti et notat in·c·at·si·clerici de iudi·

¶ Reda. est quoddā vehiculū ad eundū et redeundū habile et est q̄tuor rotarū·

¶ Redibitio. est emptōis resolutio ut·ff de acquir·possess·l·pomponi?·§·ptea i fi·

¶ Redibere: est aliquē facē rehabere itez qđ prius habuit ut·ff·de edi·edic·et redibitoria actione·l· redibere ut in pnci·

¶ Redibitoria actio·require supra actio rdibitoria·

¶ Refragari est nocere vel impedire siue contradicere·

¶ Referre q̄nq̄z est idē qđ accusare aliq̄z

¶ Referendarij·sunt aduocati qui referunt hominū negotia·

¶ Regula sedm azo· est pluriū rerū narrationē facta cōpendiosa traditio·vel sic est cōpendiosa diffinitio rerū vniusitatem cōplectens Itē regl'a q̄nq̄z dicit speciall' norma vel modus viuēdi monachorū vel canonicoz quia talis normā recte viuen di p̄z de st·mona·p totū·et inde dicit regl'aris·Itē q̄nq̄z regl'a dicit cōstitutō canonica xi·dis·hoc vestre indicimus caritati·Itē regl'a sedm goff· et legistas est qne rem que est breuiter enarrat non ut ex ea ius sumat sed ex iure qđ est regl'are fiat ut·ff·de reg·iur·l· regl'a·nam ex regl'a nōn fit ius ꝫ ex iure qđ est regl'are fit regula·alias em̄ dici deberet ius regularum z non regl'a iuris·Et dicit regl'a ideo quia recte ducit nec aliorsum trahit quasi a rego eo q̄ recte regat et debet regula fieri signo vniusali vel idefinito· alit in gramatica·regl'a est mltoz similiū collectio vel cōiunctio·quid sit regl'a vel potestas eius quis effectus qđ offitiū eius et qualiter perdit offitiū suū dic ut·ff·d reg·iur·l·i·et·e· ti·in rub· li·vj· Sed vtrū regl'a cōprehendat in se exceptiones Fuerūt oppiniones que notāt·ff·e·ti·l·j et facit qđ no·i·c·regl'a iij·dis·Soluto quo ad potestatē vboz que in ea pferūt vniuersaliter vel indefinite affirmatiue vel negatiue tūc conprēdit exceptōes alias non dicēt exceptio ut omis homo currit pter equū non est exceptō quia equꝰ nō cōprendit ibi·Sed quo ad materiā de q̄ fit mentio quo ad iuris determinationem exceptio non conprendit sub regl'a quia contraria ratio et ius est in exceptōne q̄ inregl'a de hoc vide glo· in ru·de re·iur· li·vi·et quid sit offitiū z potestas regl'e an ius nouū constituat an antiquū recitet dat distinctio ibidē Nam doctores dicūt tres casus vel species casuū esse. quidam determinati sunt· alij sunt excepti a legis

determinatione· et in illis regla non cōsti
tuit ius quia in primis inuenit iam con=
stitutū·et sedi non claudūt sub regle de
terminatōne·tercij sunt in quib⁹ est eadē
equitas que etiā est in casib⁹ a iure deter
minatis nec tamē repiūt aure positi·et
in illis facit regula ius ꝓpter ydēptitatē
rationis non pacientis ius similiū casuum
esse diūsū·cuj ibi dat aptior distinctio
aut cōstitutō iuris p̄cedit traditionem re
gule et locū habeat distinctio p̄dictorū
casuū·sed vbi non est ostitutō ante regle
dispositionē sed inuenit sola simplex tra
ditio regule tūc ipsa regla est ius· Sed
et finaliter io·an·dicit q̄ p regulā nō sta
tuit ius ꝙ ex iure sumit regla et ido dr
regula iuris quasi ex iure sumpta quia
nece esse est ius qđ est materia p̄cedere re
gule dispositionē·ius em̄ idem est q̄ ratō
j·dis·consuetudo ix·dis·sana q̄ppe et ab
exordio ratōnalis creature ꝓcessit·v·dis
in ꝑnci·et hec est vera ratō quare regule
ponūt in fi·decretal' ⁊ sexti ut ostendēt
ius non sumi ex regla sed rsegla ex iure
vt·ff.e·ti·l·i·vbi dicit nō ut ex regula
ius sumat sed ex iure qđ est regula fiat
licet alij reddant colorata rationē quia q̄
vltimo dicūt melius memorie cōmēdāt
de conse·dis·ij·liquido vide etiā glo·in·c
regula dis·iij·

¶ Regula cathomona·dicit q̄ legatū qđ
fuerat inutile si testator morit licet exin
teruallo moriat non cōualescit ut·ff·e·ti
l·i·in̄cipio et·ff·de legi·l·cetera·§·i·
et nō ꝓpe dicit regula nec inē eas ponit

¶ Regulares·sedm goff·sunt qui ad vi
uendū se regulariter astringunt siue sint
monachi qui debēt vacare diuinis ut C·
de epis·et cle·l·gn̄aliter·§·i·sine sint ca
nonici regulares·nam idem est inditiū de
ambob⁹ ut in·c·ex parte de postu·et·c
non magno ne·cle·vl' monach·et hoc est
verū quo ad rem non quo ad regulā latio
rem ut in ti·de sta·mona· vnde monach⁹
dicit a monos idest vnū et ycos custos
vl' a chos idest tristis quia sol⁹ debz stare
tristis ut no·C·de epis·et cle·xvi·q·i·c
placuit ij·vbi dicit quia mūdo mortuus
est deo autē viuit et interptat vnus tri
stis ut·e·q·si cupis·vbi dicit monachū
quē seseris crebro de nūmis tibi loquētē
institorē potius habeto ibi tamē excipit
elemosina que oīib⁹ est indifferens·sed
canonicus dicit a canon idest regula et
ycos custos quia sēp debet esse sb regla
quare dicit regularis·nam regularis est
qui ꝓfessione imperio ꝑlati se subicit·

¶ Rei vendicatio·sedm azo·C·e·ti·est
actio quedā que dat sola ratione dominij
et possessionis vel quasi ut·l·in rem·ff·d
rei·ven·et·l·i·et ij·C·vbi in rem acc·et
dicit vel quasi ꝓpter iuris dēcoz que ratōne
quasi dominij dat ut no·insti·de ac·

¶ Relatio·sedm spec·C·e·ti·est iudicis
dubitantis de iure ad ꝑnci pem missa con
sultatio·et quomō debeat fieri relatio no·
C·de rela·l·i·et utrum respiciat ius vel
factū est cal⁹ in·l·q̄cūq·§·i·ff·de iudi·

¶ Relegare·est aliquē in insulā vel in aliū
locū mittē ut ibi ꝓpt delictū aliqđ qđ omi
sit morā ad tpus faciat sez p quinquēniū
et est quasi bānire·et debet se in loco tali
a delictis abstinere alioquin pena augmē
tatur vel perpetuat ut ff·de pe·l. relegati
in ꝑnci·et tacite non adimūt bona nisi ex
primant in sentētia ut·ff. de interdic·et
relega·l·relegatorū·§· ad tempus·et si
adimat pars bonoz in sūma·C·de re·ali
cau· mor·l· si quis·§· si accipit qđ non
debet fieri si tamē lata fuerit sententia ut
dicta·l·relegatoz etiā ad tēpus de por
tatus nudus exulat ut· ff· de capitis di
mi·l·tute·§·i. et de re iudi·l·ea sola· et
C·de pe·deport·

¶ Relegatio·est deportatio quāuis ꝓpe
capiendo differant·quia relegatio fit ad
tēpus sed deportatio imperpetuū·

¶ Religiosi·sūt qui vitā regularē ꝓfessi
sunt et largi dicūt religiosi qui in ꝓpriis
domib⁹ religiose viuunt quāuis non sint
ꝓfessi·vnde tria substātialia vite regl'aris
profiteri debet religiosus sez obedientiam

castitatis custodiā et ꝑpetatis abdicationē ut xij·q·i· nō dicatis xix·q·iij· quia ingredientibus nec in hijs dispensādū est in c·cū ad monasteriū de sta· mona·in fi· nam ꝓfessio est solēnis ꝓmissio religionis in qua ꝑdicta tria cōcurrunt·et religiosi sicut et alij ꝓlati phisicā et leges non legant neq; audiant et si contra fecerit ipso iure sunt excōmunicati·c· non magno et·c·sup specula ne cle. vel mo·

¶ Religio ·principaliter ordinata est ad opa vite ꝺtemplatiue que in oratione et studio cōsistūt·et sedario est ānexū opus manuū secm io·an:in·c·sane ꝺ regula in nouella et q̄ religio sit maior subdit idem io·an·dicēs· oportet ꝓncipaliter maioritatē ordinū attendi ex parte finis·secundario autē ꝓpter exercitiū·nam finē querimus ꝓpter se et exercitiū nō ꝓpter se sed ꝓpter finem Ex quo sequit illam religionem maiorē que est ordinata ad finē absolute potiorē vel quia illud est maiꝰ bonū vel quia ordinat ad plura bona· si vero vtriusq; religionis sit idem attendit pre eminentia secūdario non secm quātitatem exercitij sed secm ꝓportionē eius ad finē intentū·vnde beatus anthoniꝰ in collationibus patrū ꝓtulit diseretionē per quam quis omnia moderat in ieuniijs vigilijs nuditatibus elemosinis ⁊c·nam illa que sine discretione fierent facile ānexū haberent deficiendi periculū de quo in ·c· non mediocriter de conse·dis·v·quia non sūt religiones potiores ideo quia habēt obseruantias artiores sed ex eo quia obseruantie sūt ordinate cū maiori discretione ad suum finē· hoc declarat abbas moyses in collatione patrum dicens ieunia vigilie meditationes scripturarū nuditas ac ꝑuatio ommū facultatū nō sunt perfectio sed ꝓfectionis instrumēta deseruientia ad essentialia religionis que tria sūt ut dēm est· nam mlti philosophi ut socrates ⁊c· diuitias contēpserunt non tamē perfecti fuerūt nisi secuti fuissent dominū·sed est ꝑpum appostuloꝝ secm beatū ieronimū in omelia super euangelio· ecce nos reliquimus omnia·

¶ Reliose domus·sunt domus ⁊ alia silia pia loca ad pios vsus religiosos ꝺputata q̄cūq; nomē censeāt. et secm goff· religiose domus dicunt monasteria templa hospitalia et alia loca ut supra ut in·c·de senodochijs ·e·ti·et·C·de episcopis·et cle·in·l·orphanotrophos et ·l· omia oratoria· etiā illa que alicui ex deuotione in ꝓpijs domibꝰ epi auctoritate constituūt loca religiosa sunt ut xlij·dis·oratoriū·

¶ Religiosus locus in q̄ mortuus sepultus est vel etiā caput eius ut. ff·de reli· domi·et sump·fu·per totū·vnde mortuo illato in prediū ipsū religiosū cōficit et pignori obligari non potest· C· que res pig·obli·potꝰ·l·j·potest tamē ius vl vsu fructus talis ꝑdij pignori obligari vel vē di·ut not·ibi·fa·l· quid ergo·§·sed si· mortuū·ff·dele·j·

¶ Remissio est cause omisse ad omittēdē facta missio Ite q̄q; sigficat idem qꝺ in dulgentia secm spe· et sic sumit in·ti·de pe·et rer·

¶ Remuneratio·non fit secm opera sed quo ad intentiones·nam deus non remunerat bonū qꝺ fit sed bonū quod bene fit Ideo dicit q deus non est remunerator nominū sed adūbioꝝ ut ꝺ colluli·c·i·vbi glo· neq; ad actus deus respicit sed ador et ad spōtaneas volūtates xv·q· vj c·j· in fi·

¶ Renunciare·est remittere vl negare req̄re sup lex acqui·vnde dicit libeꝝ est vnicuiq; iuri suo renūciare idest remittere ius suū et negare eo se velle vti ut in· c· ad aplicam de regula et vij·q·i· quā periculosū de fo·compe· si diligenti non pōt tamen quis renūciare iuri suo cū ex sua renuntiatiōe etiā iuri alterius ꝓiudiciū gñetur nec hijs per que deo et hoīi obligatur ut votis pollicitationibꝰ iuramentis deuētionibꝰ cōpromissis et matrīōio q̄us iuri exigendi debitū bene renūciari possit c·q̄dā de conūsi·coniuga· Ite renūtians

bēficio non potest illō repetere ·c· super hoc de renunc· misi vi vel metu· renūtiaue rit tūc ipsū non amittit ut· c· ꝑalle· ꝛc· accepta de resti· spoli· et potest quis renuntiare benefitō psouali non illi qđ est collegio indultū de pacto nō facto uē de hoc notat' in· c· si diligenti· ꝑalle·

¶ Renuntiatō. ꝓpe est rei vel iuris spōtanea refutatio et potest fieri p illū ad q̄z ptinet illud cui renuntiat' · alias gn̄aliē renuntiatio potest fieri per quēlibet de re sua vel iure suo ꝓprio ut vij· q· i· quā peri culosū· C· de pact· l· si quis in cōscribēdo c. ad applicā et· c· si diligenti ꝑalleg

¶ Repetitio· capit' in iure pro reaccep tione in testamēto vel substitutōe hæredū vtdū querit' de repetōe emolimēti oneris cōdictionis modi vel alterius qualitatis et sig̃ficat' eodem modo quo ꝓbabiliē sig nificari cōcludit' ·verbi gratia testator hæredem instituit qui legata ab eo reliquit et vulgariter ei substituit ibi repetitō facta censet' a substituto ut in· l· licet· ff· del' j· et ratio sumit' ex voluntate substitutōe Jtē ibi testator hæredē instituit titio ꝛ ab eo nomine ꝓpo legata reliqt vulgariterq; ei substituit ibi non censet' restitutō facta a substituto ut· l· i· §· ad q̄d ibi nomina tim· ff· ad· l· falci de hoc vide no· in· l· licz ꝑalle· p barth· ubi mltos ponit casus·

¶ Replicatio scdm spec· e· ti· de excep· §· multū est exceptionis facte exclusio et sic est quedā exceptō cōpetens actori contra exceptionē rei et istam semp oppo nit actor et cōtra replicationem actoris dat' duplicatō reo· Et itez cōtra duplicatōez rei dat' actori triplicatio· et sic in infinitū extēdere licz insti· e· ti· in pn̄· & replicatōe vide io· an· per modū sume in· c· a nobis de excep·

¶ Repromissio· est ꝓmissionis iam facte cōfirmatio vide sup̄ ꝓmissio·

¶ Represalia· est potestas pignorandi cōtra quēlibz de terra debitoris data creditori pro iniurijs et dāpnis· de bijs represaliijs de iniurijs ꝛ dāpno dato· c· et si pignorationes li· vi· vbi ꝓhibent' extendi contra psonas ecclesiasticas sub pena excōmūicationis vel īterdicti· vnde breuiter repressalie dicūt' quando aliquis oriūdus de vna terra spoliat' vel dāpnificatur ab alio oriundo ab alia terra· vel etiā si debitā non soluerit ei tūc em̄ dat' potestas isti spoliato q; ei satisfaciat cōtra quēlibz in terra illa· vnde est spoliator vel debitor

¶ Repudiū· est renūtiatio ab uxore missa marito vel ecōtra quia mittens odcōm alterius petit renuntiari· Jtē dici potest repudiū qđ sub testimonio triū testiū vl' a ꝑsenti remittit' ·etiā repudiū est residē tium discordātia· Jnde dr̄ libellus repudij scīptura in q̄ alter alterius odcōm renūtiat in libello autē repudij scribebant' hec verba scz res tuas tibi habeto vel res tuas tibi agito· nec tamen potest mlier mittere repudiū nisi causa approbata ut si fōte maritus ꝓpter naturalem imbecillitatē mīme coire possit· in libello vero discuci endorum sponsaliū hec verba erant in usu condcone non vtor· ff· de diuor· ꝛ repu· l· i· que autem sit differētia inter diuortium et repudiū notat' · ff· e· ti· in rubr·

¶ Repudiare· est spernere respuere vel dedignari·

¶ Reputatio scdm placen· est ōpensatō vt· l· i· ff· de solu·

¶ Res· est verbū gn̄ale ut· ff· si cer· pet· l· i· et in re sua quilibet est moderator et arbiter· C· manda· l· in re mandata et· C de bijs qui ut indig· l· polla in ꝓnci· Jtē res deteriori reddita non videt' · ff· cōmoda· l· iij· §· i· et· ff· de posi· l· i· §· res· etiā res sua nemini seruit· l· in re omīū· ff· de seruitu· vel· dredi·

¶ Res iudicata· scdm azo· e· ti· dicit' sententia que finē controuersiarū ꝓnūciatiōe iudicis accipit ut· ff· e· ti· l· i· vel est qđ condēpnatione vel absolutione contingit' et addūt quidam si nullo iuris remedio sentētia possit attēptari aut lapsis decem diebus possit reformari· sed hoc nō placez azoni· Jtē res iudicata est a iudice et in

iudicio eius qđ deductum est intōe per eum adiudicato ut dicta·l·i·cū ibi notatis·nā ibi notat' q̄ res iudicata nō est sententia sed id qđ est decisū pnuntiatione iudicis Sententia vero·est dispositō vl' pnuntiatio iudicis legaliter declarata· licet ergo ibi glo· videatur hoc ignorasse Ex quosequit' q̄ interlocutoria nō potest appellari res iudicata quia nō capit finē controuersiaꝫ licet qñq; ex interlocutoria causa diffimiat' · nec sentētie arbitrorū dis res iudicate quia non imponūt finē·nam per solutionē pene potest resiliri·

¶Res cōmūes·naturali iure dicūt' q̄ vsus ommib⁹ animalib⁹ est omunis ut aer aqua pfluēs et mare et eius litora sedm azo·et inſti·de rer̄ diuſi·§·flumina autē et·ff·de acquí·re·do l·i·

¶Res publice:dicūt' que sūt ommiū populoꝫ et hominū tantū ut sūt flumina t portus et que sūt dedicata vsib⁹ populi vt forū stadium·

¶Res sancte·dicūt' que ab omni lesione munite sunt ut muri et porte ciuitatis q̄ ideo sancte dicuntur quia pena sanguinis constituta est contra eos seu adūsus eos quí aliq̄d in hijs delinquūt vigilando vel aliud cōmittēdo vl' tales res trascendēdo scalis ad motis vl' etiā aliquid in eorū lesionem auferendo vel qualibet alia ratione occupādo ut inſti·de rer̄ diuſi·§·si quis vero·nam ciues romanos alias quam per portas egredi non decet cū istud hostile et abhominandū sit·nam et romanus frater romūli occisus tradit' ob id q̄ murum transcendere voluit· vnde lucanus frater no primi maduerūt sanguinē muri·

¶Res sacre·dicūt' que rite deo p pontifices consecrate sunt ut edes sacre et alia dona pia que ad dnīna mīsteria conseruanda dedicata sūt ut cruces et thuribula que etiā alienari phibēt' excepta causa redemptionis captiuorū·

¶Res religiose·sunt sepulcra in quibus homines sepeliunt' ut inſti·de re· diui·§· religiosum·

¶Res soli·est res immobilis ut·ff·de diuersis tempo·pscrip·l·quibusdam·

¶Res emphitcotica est res emphiteoti ce condictioni subiecta sez illa q̄ ecclesia vl' aliquis dominus domnio et pprietate retenta concessit emphiteote quantū ad solam possessionē· vnde si hic emphiteota rem illam m aliam personam transponere vult non potest tradē eam idest dominium transferre eo q̄ ipe nec habet nec habuit illud· et ideo alteri dare non potest quia nemo in aliū plus iuris transferre pōt q̄ ipse habet ut in regla nemo plus de re. iur·li·vi·

¶Resartire·est restaurare·vnde dicitur tu compelli debes michi dāpnū resartire idest restituere·

¶Restitutio in integrum require supra in integrum restitutio et dat' tam ecclesie quam minoribus ratōne etatis quare est prioris status vel iuris remitegratio quia succurrit' pr restitutionis auxiliū minoribus xxv·annorū et etiam ecclesijs que minorum iure fungi censēt' · semp enim ecclesia debz iure mnoris illesa seruari ut mi·c·i·e·ti·et restituit' minor vel eccliа siue ledat' siue decipiat' ipse minor siue tutor siue curator eius vel si prelatus sindicus vl' yconomus ecclesie decipiat' Nam delictū psone non debet indetrimētū ecclesie redūdare·c·delictis de·re· iur· li·vi·et si restitutio fit iure minoris differt ab ea restitutiōe q̄ fit iure maioris · qr̄ pma dat' offitō iudicis dfitiēte actōe Secūda vero habet actionē suo iure sez vtilē offitō iudicis accedēte vr i·c·vlti· de integ·resti·in glo·ij·etiā restitutō qñ q̄ petit' vbi nulla possessio potest esse ut vt cum petit' restitucio cōsanguinei·c·cū venissent·e·ti·in glo·

¶Restituere in integrū reqre s de j·

¶Res dicit' in otractu vēditōnis adhuc esse integra quādo res non est in toto vl' parte tradita et pretiū in toto vl' in pte non solutū licet cōtractus sit fact'·aliter etiam dicit' res integra respectu iudicij

quãdo lis non dum ſuper tãli re acceptã
eſt videlicz ante lit·conteſt·ut in·c·ex in
ſinuatione de ꝓcu·

¶ Reſcriptũ·ſcdm goff· eſt mandatum
principis qnod adinſtantiam alicuiꝰ vel
aliquorũ ſiue ꝓ motu vel ex relatõibꝫ
abſentiũ vel ex ſuggeſtionibꝫ ꝑſentiũ vel
ad alicuius conſultationem facit vel cum
alicui vl' aliquibus corpori collegio vni
uſitati vel ciuitati aliquid mandatur vl' in
dulget' ·talia em̃ iuris fatiunt non gñale
ſed ſpetiale in negotijs et inter perſonas
in quibꝫ et inter quas ꝓmulgata ſunt ut
C·de legi·ꝛ cõſti·l·ij· Et nota q reſcrip
tum capit' tripliter· Primo generaliter
et ſic quelibet ſcriptura cõtinens aliquã
diſpoſitionem ſupioris dicit' reſcriptꝫ et
ſic idem eſt q ſcriptũ·ad ſcdm hec ſi papa
reſpondeat etiã de iure dicet' reſcriptum
Secundo minus genraliter ut concernit
ti·de reſcriptis et ſic eſt ſcriptũ ſuper ne
gotio vel negotijs ꝓticularibꝫ alicuiꝰ vel
aliquorũ ſiue ſingl'orũ ſiue vniuerſitatis
ſiue motu ꝓprio ſiue ad inſtantiã ſiue cau
ſa cognita ſiue non cognita a ſupiore ema
nans ſiue aliq̃d iuris tribuat ſiue tribuat
ſolũ exercitiũ iuris alicui compet̃tis ·et
ita comꝓhendit reſcriptũ ad lites de quo
de reſcriptis in·c·i. et ij·ſi aũt ſup litteris
plerũq cũ ſimilibꝫ et dicit' reſcriptũ ad
benefitia ꝺ quo·e·ti·c·ad aures·c·ad au
dientiã ſecũdo eam te litteris mandato ꝛc̃
et priuilegiũ ut·e·ti·c·cũ ordin̄e ut no·
ſabrella in·c·ſup litteris ꝑalle·et cõpre=
hendit etiã annotationẽ et pragmaticam
ſanxiouem· Tertio capit' ſpecialit' et ſtric
te ꝓſcriptura contin̄ente diſpoſitionez ꝙ
quam dat' iudex nec aliquid aliud conce
dit' niſi coram illo iudice iuis tibi cõpetens
oſequaris et hoc dicit' reſcriptũ ad lites
qꝺ dat' alicui ad cõſeruationem ſui iuris
de quo in·c· ſuper litteris·e·ti· et ſic eſt
ſpecies diſtincta a ꝓuilegio qꝺ concedit
aliqꝺ ius ꝓticulare contra ius cõmune
et a reſcripto ad benefitia qꝺ magis ꝓpe
cõpat' ꝓuilegio· Vbi gratia iure ſcripto
alicui conceſſo cauet' q iudicẽ adire pot̃
Ex hijs verbis non imponitur neceſſitas
iudici ſuſcipiende cognitõis ut·l·ſepe·ff
de offi·ꝓſi· ratio quia vba iſta ſigficãt in
poteſtate eius eſſe cui concedit' iudicem
adire non aut̃ in neceſſitate iudicis cog
noſcere· ſimiliter in reſcripto cauet' q ad
ire debes iudicẽ ut notat' in·l·ſepe ꝑalle
quia de iure cõmuni non impon̄it' alicui
neceſſitas agendi nec illa vba ſignificant
neceſſitatẽ impoſi iudici ſuſcipiende cog
nitionis· Item̃ ꝓnceps alicui cõcedit iudi
cem extraordinarium quia iſte cui conce
dit' aſſerebat ordinarium ſuſpectum vel
impeditum multis negotijs ſiue imitum
intelligit' obtinere conceſſionẽ ſi ꝓces ve
ritate im̄ittat' ut·l·fi·C·ꝺ diuer·reſcrip·
ratio quia concedit' tamq̃ ex vera cauſa
igit' ſi non eſt vera non concedit'·ex quo
patet q ſi cõcedit' illo exꝑſſo mẽdaciter
vl' per ignorantiã quo non exꝑſſo vel ta
cito illo quo exꝑſſo non cederet' tunc non
cenſet' conceſſum de hoc vi·c·ſup litteris
e·ti· Item ibi princeps concedit alicui
q poſſit vti frui rebus ſuis non valet·l·
vnica de theſau·li·x·ratio quia nil poteſt
opari eo q illud qꝺ concedit' iure omĩi
habet'·nam fruſtra precibꝫ impetrat' qꝺ
iure cõmuni concedit'·l· vnica ꝑalle·et
ff·de mino·l·in cauſe ij·l· cũ ſupr·C·de
rei·ven·et ꝓdicta vera ſũt de vnico reſcp
to· ſi vero plura ſunt cõtraria vel diuerſa
ſiue vnũ alteri derogans vl' vtrũq̃ valet
vel alterꝙ tantũ·vbi gratia quida impetra
uit gratiã ad benefitia vnius collationis
impetrat ſcdo aliã ad benefitia alterius col
lationis· ſi ſecũdũ facit mentionẽ de ꝓmo
valet vtrũq̃ ut·e·in noſtra ꝓpoſuiſti ꝑſe
tia de reſcrip· et reſcriptũ in eccleſiaſticis
poteſt concedere papa. et in ſeclaribꝫ im
perator· Vnde etiã reſcriptũ dicit' quod
impator vel alter ꝑcibꝫ et ſupplicatõibꝫ
alicuiꝰ reſpondẽns reſcribit ei fieri vel nõ
fieri debere qꝺ poſtulat Et nota q in re
ſcripto ſemp intelligi debꝫ ſi ꝑces veritati
inmitãt' et ſi ita eſt c·ij·e·ti·in textu et in

glo· et qñ ponit ibi hec clauſula ſi ita eſt debz referri ad omnia p̄cedētia ſēm ber· in· c· olim· ē· ti· ponūt tñ ibi oppiniones inglo· itē hec clauſula Et quidā alij talis dyoceſis non extendit ſe ad illos de ciuitate niſi dicat· et quidam alij de ciuitate et dyoceſ· ſecus ſi dicēt tlis epiſcopatꝰ vt in· c· rudolfꝰ· e· ti· in glo· itē hec clauſula· ſi pro alio non ſcripſerimus ſēp debz intelligi in reſcripto quando papa ſcribit quod prouideatur alicui de benefitio in eccleſia aliqua etiam ſi non apponatur· ſi vero papa velit alicui facere gratiā plenam tūc ſcribat nō obſtāte q alias direxerimus ſcripta noſtra· c· mandatum· e· ti· in glo· item per hanc clauſulam generalē quidam alij non ponunt plures quā quatuor citari quorum etiam nomina debent in primo citatorio nominari vl' exprimi in c· cū in mltis· e· ti· li· vj· in tex· et in glo olim trahebant xl· ar· de teſti· cū cauſā et c· ſignificauerūt et de cleri· excommunī· miniſt· c· latores· et ratio quare reſtricta ſit citatio ad quatuor eſt arbitraria· l· nō omniū· ff· de legi potuit em plus vel minus reſtringi vel redde rationē ſimilitudinariā quam habes de conſanguini· et affini· e· nō debz· tñ ſēm ber· ſup re· idiuiſibili ſez iuditio cōmūi de iuidūdo familie hercīſcunde poſſūt per gñalem clauſulam vltra quatuor euocari ad iuditiū· Item oēs vltra illos qnatuor qui ius habent in re poſſūt agere vl' defēdere p iure ſuo coram illo iudice· ar· de re· iudi· cuiu ſup de offi dele· ſup eo de elec· c· i· idē hoſt· t archi· ſed pone quatnor exp̄ſſit poſtea aliū conuenit nichil excipit an valeat iuditium vide ibidē i glo· Item in reſciptis debz ſeruari ōdo ſcipture· c· cū dilecta· e· ti· i glo ſi quis et io· an· ſup hoc plures alias ſententias infert de hoc vide de elec· c· gñali li· vj· et tandē dicit q maſculinū ſubiectū a canone oprehēdat feminas quod p̄bat xvij· q· iij· ſi quis ſuadēte iuncto· c· mulieres de ſen· excōmūi· qd eſt verum niſi eadem conſtitutōne femina excipiat vide

c· indēpnitatibꝫ· C· ſed eas de elec· li· vj

¶ Reſidere in eccleſia· ſēm goff· eſt in eccleſia deſeruire benefitiū et eccīe curā habere· c· conquerētur· e· ti· pax enim eſt reſidere niſi reſidens curam habeat eccīe inqua benefitiū habet vl' p̄ſonatū ut in· c· quia non nulli de cle· non reſident· debet autē reſidere per ſe ipſū non per vicarium e· quia non alle Nam per vicariū deſeruire non licet niſi in caſibꝫ· vt cū ex indulgentia ſpetiali competit alicui nō reſidere vel cum conſuetudo excuſat non reſidentē vel cum eccleſia dependat ex p̄benda vel cum p̄ſona ſine culpa ſua incidit debilitatem ꝫ formitatē vl' morbū ut p ſe deſeruire non poſſit vl' cū neceſſaria p̄fectio immineat vel etiā uolūtaria vtilis tamē et honeſta ut ſtudiorū vl' peregrinatōis cauſa cum licentia tamen prelati ꝛ capituli vel de cō ſenſu ut no· goff· in ſūma de offi· vicar· §· nunc videndū· Sunt ergo clerici non reſidentes qui in eccleſijs in quibꝫ ititulati ſunt non facīūt reſidētiam· et ſi p̄ſonaliter reſidēt non tamen deſeruiunt benefitiū nec eccleſie curam habent· et quāuis vicarius non det vicariū· c· clericos de offi· vicar· cū illud ſit ſatis abſonū et absurdū tamē io· an· in cle· vnica ꝫ offi· vica· in glo· ſup verbo ſacerdotiū putat contrariū per· c· cum ex eo de elec· li· vj· vbi epi gñaliter cum hijs qui obtinent eccleſias diſpēſāt et vbi ratio cōmunis ibi idem ius· c· trāſlato de conſti· et ſic cū per ſeptēniū diſpēſatur cū vicario vicarius non dat vicariū ſed epiſcopus diſpenſans dat eum ſēm io· an· ibidem·

¶ Reſponſa prudentū· ſunt que iuriſconſulti reſpondere dicunt conſulētibꝫ· §· conſtat et· c· reſpōſa diſ· ij· vnde etiā reſponſa pauli dicta ſunt. Fuerūt enim quidam prudētes et arbitri equitatis qui inſtitutiones iuris ciuilis ediderūt quibꝫ diſſidentiū lites et ꝺtentōnes ſorpirēt ſēm pſiderū libro· v· ethimo·

¶ Reus· eſt qui defendit et propulſat actionē vel accuſationē non a reatu dict?

sed a re q̄ue petit ab ea p̄standa vel super qua ipse impetit quia quamuis consciꝰ sceleris non sit reus tamen dicit quādiu in iudiciū p re aliqua petit ut .c. forus. de ver. sigm. ad fi. xv. q. iij. c. ulti. iij. q. xj. c. non est. Etiā q̄nq; reus a reatu dr̄ ille videlicet qui conuincit crimiosus .c. i. d re. iudi. li. vj. vel sic reus est ille qui necessario se habet defendere .c. dilecti fi liij de exceptis et sic dicit a re quā ipse defendit .c. forus p̄alle.

¶ Reus promittēdi. dicit ille qui stipulatur et dicit a re vl firmitate quia firmiter ⁊ omīno verū est eum stipulatum vel obligatū .nam reus sigficat firmitatē vt dicit virgilius et azo. C. de duo. re. stipula in sūma.

¶ Reuocare domū est allegare et dicere se non posse compelli eo loco quo quis ad litem suscipiendā sed remitti ad locum quo domiciliū habet. Inde dicūt legatos qui romam mittunt non debere cōueniri ipsis inuitis ꝫ habēt iuris reuocādi domū.

¶ Rigor iuris. obseruād? ē in duob⁹ casib⁹ .scz cū popul? indē scādalisat? est .c. cū teneam de p̄ben .c. cū nobis de p̄scrip. sedo quādo mltis grassantib⁹ opus est .c. vt clericoꝝ de. vi et honest. cleri. et nota q; rigor iuris q̄nq; ponit p solempnitate et ordine iuris commūis habito respectū ad rescriptū pape .c. sup lr̄is de rescript. Secundo ponit p austeritate contraria dispositiom alias dispensatiom ⁊ mīme et ad aliorꝝ terrorem inducta. tercio pro stricto ordine iuris cōmūis et sic sumit in .c. si clericus de fo. compe. et no. glo. in .c. constituerent .l. dist.

¶ Rodyus .est genꝰ piscis cuiꝰ sanguis valet ad tingendū vestes ut .C. de vesti. ole. et au. li. xi.

¶ Rogo .capit q̄nq; p p̄cipio. xi. q. iij. rogo quamuis qui exhortat mandatoris opera non fungat. ff. de his qui .no. infami .l. ob hec verba.

¶ Roma .est commūis patria .l. roma. ff ad mūicipa et in .c. exposuit d dila. sedm in noc. et .c. vlti. de fo. compe vbi dicit roma mater et magistra omniū ecclesiarū c. basilicas de conse. dis. i. et q; dicit vbi papa ibi roma sedm innoc. in .c. ego. n. d iur. iur. di. ludwi. d roma p ꝫ nō esse in mundo aliquem textū licet multi multos allegent. et de p̄emīetijs pape vide per bal. in .l. rescripta .C. de p̄cī. impa. offe. bene dicit glo. roma caput auaritie cunctos pueros doli capaces generat ut in. sequit dicē. ff. de vsucapio. glo. sup ver. animū possidendi.

¶ Rostrū .dicit forus causaꝝ vbi cause tenent vel tractant.

¶ Rudera .sunt ea que eitiunt de membris discussis vel a domo mūdata cum scobis vt fragmenta lapidū vl demolimēta cementorū vel folia fauille pulueres.

¶ Rumor .sedm spe. de notario crimine est particularis assertio vel insinuatio ex sola suspitōe et in certo auctore p̄uenies c. super eo de eo qui congno. consāg. vx. sue. et hic minus p̄bat quā fama quia fama est commūis assertio. rumor vero cum pauci aliquid non tamē publice dicūt et ideo non p̄bat sed solā suspitionē et p̄sumptionem inducit.

¶ Rusticam sūt idem q; rustici .C. de rūstica li. xi. et rusticitati parcendū est .C. de testa .l. fi. in prin. et .l. ex quacūq; .ff. si q̄s in iuris vocā non ierit. et dixit doy? katho circa .l. p̄alle. q; consuetudo rusticoꝝ est ut nō eq̄tēt ꝑ expōse in factis alicuius pro equitatu non debent eis refici ut est glo. in .l. idemq; .§. idem labeo. ff. mandati Itē in .l. seruus ij. ff. de legi. iij. vti glo. q; rustici non vtunt panis albis ꝫ grossis et alijs carnio et cepis ⁊ fabis et non pullis vel alijs cibarijs delicatis sedm accurs ibidē .C. de epis. audi. l. iudices.

¶ Rustica p̄dia req̄re sup̄ predia.

¶ Rura cesa sūt que cedūt vel eruunt.

¶ Rursus .idest iterū vel quociēscīq; et sigficat p̄ut sigficatum p̄riū vel aliud mediū sigficare declarat. vbi gratia testator reliquit alicui decem et si perdiderit

rursus ei reliquit dicit tex· q̄ nō amplius quam semel postq̄ p̄ dederit est inuitandus Et sic dictio rursus aliq̄n verificat̄ in vna vice ·l· fidei commissa ·§· si quis ·ff· del' ·iij· ratio quia nisi sic significaret heres granaret̄ sepulcris nouā quātitatem p̄stando qđ non est verisimile testatorem voluisse ꝛc· et tantum de R·

Saeculariꝫ· dicunt̄ qui vetitas artes exercētes ex saeclo partim subducunt et partim subt̄hūt vel distrahunt ut· ff· ex̄t̄ deor· crimin̄ibꝫ in rubri· Sacra que sint require supra res sacre·

¶ Sacrarium· est locus in q̄ sac̄ ponunt̄

¶ Sacer locus ·dicit̄ qui manet sacer etiam dirupto edificio·

¶ Sacrum oraculū dicit̄ rescriptum imperatoris qđ orando quis impetrauit· vel est idem qđ rescriptū ut sup̄ de lra R·

¶ Sacramentum· est sacre rei signū· et qualiter differant sacramentū signū sacrificiū et misteriū p̄bat̄ ·i·q·i· multi de cō se· dis· ij· sacrificiū et· c· signū Et nota q̄ sacrāmētorꝫ veritatē quidā dicūt non esse apd̄ hēticos xxiiij· q· j. scisma· i· q· i· ex̄t̄ ecclesiā· hugo tamen dicit q̄ heretici habent veritatē sacrāmētorū sed non executiones eorū de conse· dis· iiij· sicut in sacramentis· et notat̄ ·i·q·i· qui p̄ceptōes et· c. dominus et· xix· dis· c· ij· Item ad sacramentū dignitatis seꝫ ordinis tantū digni sine crimine sine infamia et irregularitate admittūt̄ ratio quia illud sacrāmētū non solū p̄pter se sed etiā p̄pter alios suscipit̄ ·i·q·i·§· apparet alia autē liberius conferūt̄ quia p̄pter se tantū recipiūtur et effectus eorū est ut talia sint accipientibus qualia corde et cōscientia sumūt̄ ut in·§· p̄alle· et qualia sint sacramenta reiterabilia et q̄ non no· de sacra· rei sup rub·

¶ Sacra annotatio dicit̄ rescriptum qđ impator p̄po mētis motu alicui indulget cōstituēs sedm preces illius aliquid fieri vel non fieri·

¶ Sacrificiū· dicit̄ quasi sacrū factū q̄a p̄ce mistica consecrat̄ p̄ nobis in memoria dominice passionis ·i·q·i·c· multi·

¶ Sacerdos hoc nomine intelligūt̄ q̄nq̄ inferiores et nomine clericorū superiores et opponit̄ ex dictionibꝫ greca dotys idest datio et latina sacer ut xxi· dis· cleros sicut em̄ rex a regendo sic sacerdos a sacrificando dictus est· et sacerdotes gētiliū dicebāt̄ Flamines quasi filamines a filio quod gerebant in capite in signū sacdotij et aliqui fuerunt pthoflamines ut in· c· cleros p̄alle· et nota q̄ sacdos debet esse prudens triplici peritia scz sacra scriptura ad subditorū animas informādas· xxxvi· dis· ij· c· §· ecce· c· si quis et per totū ergo in ecclesia metropolitana tenentur doctores theologie· secūdo in seculari scīa ut sciat discernere verū a falso et viam habeat ad scientias pietatis maxime ad triuiū non ad delectationez vel ad voluptatem scz ad quadruuiū ut xxxvij· dis· §· cur ergo et· §· sed ecōtra et· c· turbat et ergo in cathedralibꝫ ecclesijs haberi debent magistri artiū liberaliū magis ad triuium quā quadruuiū docendū cuius ratio patet supra· et xxxvij· dis· si quis gramaticam vbi dicitur in fi· gramaticorum autem doctrina potest etiā proficē ad vitam dum fuerit meliorez in vsu assumpta· et sic etiā auctorez gentiles legi possūt dū bonum ibi repertū ad bonos vsus dūtat̄ quia bonum est non quia illi dixerūt ·c· turbat p̄alle· et sic paulus sepius in suis epistolis inserit aliq̄d ex poetis ut in epistola ad tytū illud epimenidis cretenses male bestie pigri cordis· et ad corinth· sepe bonos mores corrūpunt colloquia prava· et iero· inserit vsus virgilij· c· nūq uā de conse. dis· v· et auctoritates galieni ꝛ ypocratis· e. dis· ne tales· etiā augusti· vtit̄ vsibus lucani· c· nec mirū circa p̄n· xxvi· q· v· ß ō legibꝫ ꝛ phisica viđ c· sup spe· ne· cle· vl' mon· tercio in secularibus

negotijs quia etiã temp alia dbz subditis
mmistrare et necessitatẽ pacientibꝫ ut xxx
ix · dis · per totũ et lxxvi · dis · fratrem et
c · misi de renunc ·

¶ Sacerdotes m diuinis eloquijs aliqñ
dij aliqñ angeli vocant et a regibꝫ sunt
honorandi non iudicandi dicẽte cõstanti
no impatore dignũ non est ut nos iudi=
cemus deos xi · q · i · sacerdotibꝫ · etiam si
mit sacerdos qñqz m malo · C · de male · l ·
nullus aurispex vbi ponit p incãtatore ·

¶ Sacrilegiũ · dicit quasi sacrũ ledens
vel quasi sacr legens i dest furans de quo
xvij · q · iiij · per totũ t maxime m · c · quis
quis ad fmẽ · et est crimen mixtũ ut supꝰ
dictũ est de crimine vide bonam glo · m · c
sunt qui ꝓpes xvij · q · iiij · vbi dãt descrip
tiones sacrilegij et pna omittentis ipsũ
et melius m · c · sacrilegiũ · c · q · m glo · j ·

¶ Sanguinis minutio necessaria est ad
morbum euitandũ m mltũ repletis se=
cundũ ypocratem de ese · dis · v · ne tales
vbi ieronimus commẽdat cibi parcitatem
et reprehendit gulositatẽ ostendens como
da parcitatis t incomoda gulositatis · et
de sangnis minutõe dicit m · c · cũ ad mo
nasteriũ de sta · mo · vbi potest concedi car
nium esus monacho minuenti · et ibi fran
ciscus de sabrel · allegat vincentiũ dicẽtẽ
reuelatũ per angelũ q qui minuit decima
tercia februarij non moriet illo anno ex
febrili distempantia · et dicit q ꝑ hoc
aliqui faciũt se minui etiam non indigen
tes quo nichil stultius esse põt quia min
utione vita decurtat et sẽsus visus maxi
me offendit hec sabrella ibi ·

¶ Sagma · sunt quedã herbe quas lega
ti popli romani portabãt inter lectores
pacis quia nemo illas herbas portantes
ledebat sicut delegati grecoꝝ q̃ solebant
eã que vocant celitia ferre · ff · de re diui
li in rubrica ·

¶ Salariũ · est vectigal domicilioꝝ dẽm
quasi solariũ a nomine solũ eo q reddit
et impedit pro solo nomie pẽsionis alias
ponit pro ꝓmio pro mercede laboris pro
remuneratione ut salariũ aduocatoꝝ ·

¶ Salubris · dicitur quasi salutis vber
sedm glo · in cle · ducũ de sepul ·

¶ Salutaria · dicũt ea que dant ꝑ sale
Etiã dicunt portoria regre supꝰ portoriũ

¶ Saltus tus tui · est densitas alta ar=
borũ · et dicit nemꝰ ramas habẽs arbores
vbi fere canes et venatores saliũt · vnde
Est nemus saltus saliẽtis dicit actus Et
dicit a salio is eo q exiliat ĩ altũ et in sub
lime consurgat sedm ysi · li · xiiij · c · vj · et
mueiut fundus saltuens · C · de fun · pat
et saltuen · li · xi · etiã dicunt talia loca vi
naria et foreste ut in · cle · ne in agro · de
sta · mo · et est duplex saltus sez ybernus
et estiuus ·

¶ Salgamũ sedm hug · est idem q cultu
ra dictũ a salno vel salice et gamus nup=
cie vel gama mulier quia ꝓpter talia fiũt
culture sez maxime ꝓpter mulieres ut in
rub · C · e · ti · li · xij ·

¶ Sanctio dicit ꝓpe illa constitutõ vel
lex contra quam si factũ fuerit pna irro
gat et imponit ut notat iij · dis · in sũma
et capit q̃qz late ut in phemio cle · no · io
an · in verbo sanxio ·

¶ Sanxio impatoris est cui pna sangu=
inis addit ·

¶ Sanxio pragmatica regre supꝰ · p ·

¶ Sanxio · q̃qz dicit quelibet impialis
constitutõ vel institutõ · q̃qz dicit toci
iuris collectio · et sumit etiã stricte pro
ostitutõe penali ut notat iij dis · in sũma

¶ Sancte · res require supꝰ res sancte ·

¶ Sanctũ · dicit qd defensũ et munitũ
est ab iniuria hominũ vnde iustinꝰ dict
est vir sanctꝰ idest firmus et virtutibus
munitus · marcianus autẽ vrus ex auctо
ribus legis ait q sancti dicũt a sangune
quasi ymolãdo se ad efusionẽ sangnis deo

¶ Samaritanus et sarracenus differũt
vnde sarracemi sedm goff · dicunt illi qui
nec vetus nec nouũ recipiũt testamẽtũ
qui se non ab agar ancilla abrahe de qua
fuit eorũ origo vocari volunt agarenos
sed potius a sara vxore eius et libera se

sarrācēnos vocant· sunt tamē quidā mē sarracenos samaritani vocati a samaria ci uitate qui recepērt quinq; libros moysi sed ꝓphetas respuerunt·et quia illos re spuerūt ideo dicīt ꝙ non coutunt iudei samaritanis·

¶ Sapientia·est de diuinis sed scīētia de mundanis et ponunt quinq; habitus in tellectuales apud philosophū vi·ethic· Primus sapientia et est assensus alicui? ꝓpositōnis cuius termini supponunt pro principijs essendi ut sunt deus et intēlli gētie et sic theologia et methaphisica di cunt sapientia· Secundus habitus est intellectus·et est assensus alicui? ꝓpositionis ꝙ se note ad experientiam ut illuis omnis ignis est calidus·vel illuis qdlibz est vel non est et gñaliter cuiuslibet prin cipij. Tercius dicīt scientia et est assēsus alicui? ꝓpositionis cui? termi supponunt ꝙ effectibo sedis naturalibo ut sic philo sophia naturalis est scientia Quart? ars Et est habitus assensiuus inclinās intel lectū ad recte opandū·Et dicīt habit? recta ratione factiuus·quia ibi debet ap parere bonitas facti vel opati nō curando de bonitate opantis ut est ars gramatical et fabrilis ꝛc Quint? habitus est prudē tia que inclinat intellectū ad debite eligē dum et obtinendū ut philosophia mora lis sub qua ophendit ius ciuile et canō nicum et hec notā ex vj·li·ethi·aristo·

¶ Sarcinator vel sartor· Est ille qui no uit artem sarciendi et suendi vestimenta et dicīt a sartio·et differunt sarciator et fullo ut no·insti·mandati in si·

¶ Sarchophagus· est locus vel tumba in quo sepelitur defunctus·et dicīt a sar chos qd est caro et phagin grece idest cō medere latine quia ibi caro hominis con medit a vermibus·

¶ Sarculus· est instrumētum cum quo mimus abscindit vel aliqd aliud ut cardo nes et herbe inutiles excidūt et euellūt que nascuut inter bonas ysaie viij·omēs montes in sarculo sarcient et·j·reg· xiij in fin·secundum io·an· in ꝓhemio ele·in verbo sarculum·

¶ Saratecta·dicūt edifitia que repati one indigent·

¶ Satisdatio· est cautio fideiussoria vel etiā iuratoria si fideiussorē quis dare non possit require supra cautio·

¶ Satisdare·est securitatem ꝑ fideiusso res dare·ff·qui satis da·col··i·vel secm azo·est alicui? implere voluntatem·

¶ Satisfacere qd sit patet in·l·i·palle· et·ff·de pignorati ac·l·si in rem alienam ·§·omnis·et satisfactū intelligit qlitecūq; satisfiat·ff·qui·mo·pign·vel ypo·sol·l· Item liberat in ꝓncipio et·ff·de pignora ac l·si in rem palleg §·si satisfactū·et notat dynus in regula peccatū li·vj·et sic cui remittit restitutio regl'iter intelligitur restituisse vel satisfecisse ut ibidem insi in casibo vbi remissio nō liberat ut·c·statu tum §·si quidem de reserip·li·vi·

¶ Scema·secm vnam significationē est obumbratio vel velatio in theatro vel alio loco in quo histriones mimi vel ioculato res siue comedi ludos suos exercent·et sic videt accipi·C·de spec·semi et leno li xi·vel secm aliam significatōez dicit scena qui ꝓmptiorem habet leuam alias scenā et expeditionem·

¶ Sausicus·morbus est ille qui ꝑpetuo nocet nisi sit curatus·

¶ Scisma·secm goff·est illicita dissēsio diuisio vel discessio eoꝝ int in quos vni tas esse deberet·vel sic est illicitus ab vni tate ecclesie vel ab vnitate discessus et dicit ascissura quia per scisma fit ab vni tate scissura xxiiij·q·j·scissura· et differt ab hæresi quia hæresis in ꝓncipio sui habz perūsū dogma·sed cisma in fine fingit ali quam hæresim ut recte ab ecclesia videat recessisse ut dicit ieronim? ·xxiiij·q·iij· inter hæresim et scisma Itē differūt sicut genus et species quia omis hæreticus est scismaticus et non econūso nisi duraverit

¶ Scita· sunt ea que plebs tantum con stituit·et vocant scita eo ꝙ plebs ea scit

et ſciſſitat' ſeu rogat ut fitāt ſcdm yſidē libro quinto ·

¶ Scribe tabularij · ſcdm quoſdām olim creabant' ad tempus trienij ad ſcribēdū publica rationcia ꝓuintiarū ſeu ciuitatū ſcdm acur · C · e · ti · in rub · li · x · et ꝓpe ſūt illi qui ſcribunt nominatos ad munera et honores et tributa ſoluta · et ſūt tabularij quia publicis inſtrumentis preſunt in ſignum ciuitatibꝫ · et hij appellant' libellarij ut · ff · de re iudi · l · libellarij? et tabelliones ut in auten · de tabul' colł' · ij · et ſic poteſt accipi · C · de bo · liber · l · ſi quis poſt · §· i · licet et aliter iſti exponat' · alias ſcribe dicunt' qui circa ꝓncipes vel alios magnos iudices ſunt deputati ꝓ actis et geſtis conficiēdis hij quoq; vocant' ſcriptores notarij libellenſes pragmaticales epi ſtolares exqueſtores ut C · de app · l · precipimus et · l · in offerendis.

¶ Scribe logographi · ſcdm accur · dicūtur qui publicis rationibꝫ ſcribēdis deputati ſunt · Nam logos grece ratones publicas dicimus latine ⁊ graphos ſcriptura hij etiā numerarij appellant' ut · C · de ſuſcepto prepo · et archa · l · duos li · x ·

¶ Scribe cenſuales · ſunt qui ſcribūt cenſum · C · de tabu · in rub · li · xij ·

¶ Scola dicit' ſocietas ſcolariū vel locꝰ in quo diſcunt aliqui ut ſcolares ſcientiā et prudentiam · alij militiam ut thirones ut · C · de ꝓfeſſ · ſco · li · xij · nam ſcola grece eſt vacatio latine ·

¶ Scolaris eſt ꝓſona vacās ab humanis negotijs ſcolaſticis dedita diſciplinis · et dicit' a ſcolon grece ideſt vacatio latine et aris virtus quaſi virtutibus vacans Et ſcolaris ꝓficere cupiens debet habere quinq; condōnes Primo ſingla conſideret diligenter quia ſi certa ſunt a ſignificatōe verborū non eſt recedēdum · ff · de exter · acc · l · i · §· ſi is qui nauem et · l · non alē · ff dele · iij · ſi dubia ſunt non maligne ſed benigne interꝑtanda de · re · iur · c · ij · et · c · ad audientiā de decimis · ſecūdo q; de ꝓbabili dubio non reddat ſe certū ſed dubiū et interroget certiores vel peritiores · C · de ingenu · manumiſ · l · ſi durante ꝗa ipſe ſolus excuſat' qui qđ diceret nō inuenit Tercio qđ habeat ſenſū capacē · e · vnico de offi · primitie non imitans prudentie ſue et veram intentionem ſententie non peruertens · e · ne imite · de conſt · quarto ſtudiū otinuet · quia doctrine pater eſt vſq; doctrine mater eſt ſcolaris · vnde Interciſa prit otinuata viget · etiā · Deficit ambobus qui vult ſeruire duobꝫ · quinto q; non dignet' a quocūq; inſtrui cui magiſterij offitiū ſit inuinctū · e · vnico ꝑall de offi · ꝓmitie xxiiij · q · iij · ſi habes conē quoſdam ex ſupbia et verecundia interrogare nolentes qđ neſciūt et minoꝝ dicta ex quadam indignatione ſupbie deſpicientes ut dicit hoſt · in · e · vnico ꝑalle ·

¶ Sc ſſarij truncarij et aratorij idē ſūt ·

¶ Scrimarij et ſcrimioꝝ memoriales idē ſūt magiſtri ſcrimiorū etiā ſcrimarij appellant' tabelliones ut · e · ad audictiam de ꝑ ſcriptis in glo ·

¶ Secunditerius · olim dicebat' qui ſecundū locum obtinēs ſcriptus erat ſcdo loco in matricula notariorū ut · C · de ꝓmicie et ſcdm · l · i · et ij · li · xij ·

¶ Secunde nuptie dicunt' cū aliquis cū aliqua ſecūdo nubit et ſūt omēs nuptie q ſequūt' ſepulturā vel ꝓmas nuptias ſiue ſint tercie ſiue quarte et ſic de alijs ·

¶ Semis ex ſex colligit' untijs · et eſt dimidia pars aſſis et dicit' quaſi ſemi as ·

¶ Semineeis · eſt ſemi mortui ut i · l · ff indignū · C · de teſta · vbi dicit non ſūt neceſſaria obſeruari momenta verborū que ſemineeis et balbuciētis lingua ꝓfūdit ·

¶ Sescuns · conſtat ex vncia et dimidia et eſt octaua pars aſſis et debet eius ſra tercia ſcribi · s · et non · x · nt inſti de here · inſti · §· hereditas ſecundū accurſ ·

¶ Sextans eſt ſexta pars aſſis ex duabus vncijs conſtans · ſed capit' qnq; adū ſatiue et adūſat' in iure · quando autē eſt adiuncta copula adūſat' etiā in facto · ff · de peti here · l · ſed et ſi in pemci · cum glo

impropriat' tamē ut ím·l·ij·ím fi·ff·si qs cau·vbi quando cum copula ut dicendo· sed ⁊ si adiúsat' ad factū non ad ius ymo sigficat ydēptitatē iuris et sūt' illud sigficatum ex copula quē copulat nomina et non factū sequens cum p̄cedēti quia non potest cū sit factū diuersū copulat ergo quo ad ius·quādo autē sine copla ponit' cum condēone si vel sine ea tūc simplicit' sigmficat adiúsatiue quo ad factū et quo ad ius ut ím.l·sed et si lege p̄alle·similit' ím lege·ij·ím glo·sup verbo fortius·ff·ne quis eum qui ím ius vo·vi·exi·sigmficat ergo dictio sed adversatiue simpliciter· vel tantū ad factū put suū sigmficatum vel aliud declarat et concludit·

¶ Senatores dicunt' magistratꝰ popli quasi seniores·nam sedm azo·leges prius fiebant a popupulo eiusq; interuētu· sed quia aucto populo cepit difficile ouēire ím lege condēdo·ideo elegit populus cētū senatores ut ipsi vice populi cōsulerent' et quidqd statuerent lex esset·senatores autē sūt qui a patriciis et consulibꝰ vsq; ad viros illustres descenderūt· et hij soli solebant dicere sentētiam ím senatu quare etiā consulem romanū vocam? senatorem magistratus ut·ff·de sena·et ímsti·de iu·na·gen·et ciui·§·lex est·senatores etiam dici debent senatorꝫ filij et nepotes ex filiis nati non autē nati ex filiabꝰ ut ím·l· liberos·ff·de sena·

¶ Senatus·est cetus iste honestissimus senatorū qui centū erāt numero ut dicit azo·C·de senatu ⁊ nomen consulis parificat' senatu principis ut pute cū habeat' vice populi et ante impatorē per populū et post impatorem per prīcipem cōstitutus fuit' senatus ut·ff·de orig·iur·l·ij·

¶ Senatusc̄ōsultum. est qd̄ tantūmodo senatores habito consilio populis consulēdo decreuerūt sedm ysi·li·v·et nota q; mltiplex est senatusc̄ōsultꝰ ut ifra pate·

¶ Senatusconsultū ad romanū oīmibus ciuitatibꝰ fideicommissariam hereditatem iubet restitui et ím eam et ad eam omnes actiones transferri·

¶ Senatusconsultū artificianum quo cauet' ut p̄sides p̄uintiarū cognoscant ím p̄uintijs de libertate licet here nō sit illiꝰ prouintie·

¶ Senatusconsultus claudianū·tollendum statuerat qd̄ mulier libera seruili amore capta si ei denunciatū esset a domino ne cōmiscēt' seruo suo et iudex sup ea causa āmoniússet nec ipsa acquiescēt substātiam suam et libertatem āmittebat et fiebat serua vel ancilla domi denunciātis qd̄ quia visum est miserabile et ídignum sublatum est·

¶ Senatusconsultus lebboneanū·eum coercet qui hoc ob ímstruendā actionem vl' testamoniū publicam pecuniā acceperit pactus ve fuerit Itē qui pfecto testamēto legatū sibi ascribit· Itē herēdē qui ím exheredatōe aūt ím alicuiꝰ cōdempnatōz legatum ascribit·

¶ Senatusconsultus macedonianū·habz locū quando aliquis filio familias ím potestate patris existēti mutuo pecuniā tradit quia hoc senatus consultū prohibuit mutuā pecuniā dare filiifamilias ne onere debitorū p̄grauati essēt occasio machinandi mortē patri· Hoi autē otra senatusconsultū istud quis filiofamilias nūmotra diderit traditos amittat nisi ipse filiusfamilias habeat castrense peculiū vel q̄si castrense eo em̄ vtit' ut paterfamilias·est autē dictū macedonianū sedm azo·C·e·ti a macedone pessimo feneratore qui trādēdo pecuniā et si non exp̄sse tamen tacite et velatis verbis suadebat de occisione patris Et nota q; auxilio senatusconsulti vel leijo renunciat' ut ím·l·ulti·ff·ad velleij· et·C·quando mulier tute off·fungi·posꝰ ím auten·matri·sed macedomão renūtiari non potest vnde post sentētiam dat' exēceptio ex eo·ff·ad mace·l.i·et ratio est quia p̄muu senatusc̄ōsultū est fauorabile tantū ím fauorem mulierū índnctū. sed sedm ím fauorem filiorūfamilias et ím odiū crēditorū·ff·de condi ím debi·l·qui exceptōz

hec goff·de renunctia·ℨ· renunctiaℓ·

¶ Senatusconsultū orphitianū ad succes sionem matris intestate filias vel filios le gittimos siue vulgo q̄sitos vocat msi ma ter sit illustris cuiꝰ filiū nominare spuriū satis est acerbū vocatq; ex testamento ne potes et neptes qui ommino p̄ferūt con sanguineis et cognatis siue agnatis·

¶ Senatsconsultū pagazianū·statuit ut quando scriptus heres rogatꝰ est totam hereditatē vel plus q̄ dodrantez restituè alicui liceat scripto heredi totius heredi tatis quartā partē retinere·quo casu one ra hereditaria sustineat inter se ⁊ illū cui hereditas restituit inter quē et ipsū cui hereditatē restituit stipulatōes solebant interponi ut omnia cēt parata parte lucrū et dampnum·

¶ Senatusconsultū pisonianū·vt si pene obnoxiꝰ siue seruus vemisset quādo amm aduersū sit in eum pretiū venditor p̄stet emptori·

¶ Senatusconsultū plaucianū·de liberis agnoscēdis loquit qui post diuortiū edu cant per hoc pmittit mulieri si putet se p̄gnantē denuntiare marito suo infra xxv dies·vel xxx·post diuortiū ita q; msi ma ritus custodes miserit aut contrariū nun tiauerit ex se eam non esse p̄gnatā cogā tur partū agnoscere tamq̄ suū·si vero vi ipsa oppressa fuerit nullū hoc partiu ge nerat preiuditium·

¶ Senatusconsultū iulianum dicit quo directā sibi seruā accipiūt libertatē cum illi a quibus libertates erāt relicte a pre tore vocati nolunt adesse·

¶ Sena·consu·silleyanū et claudianum punit seruos capite qui dominis suis cum vexarent ommimodā opem vel auxiliū in quantū potuerūt non tulerunt vel impen derunt cum ipsi hec viderent et audirent

¶ Senat·consu·terculianum quo cauet matri non aliē de testi·successione deferē da ut mater in genua triū liberoꝝ ius ha bēs si libertina quarto filio succedit defūc to non existentibo vltimis liberis vel eman ci patis nec a patre nec a matre defuncti sed nouo utre·et si solū vnū pepisset siue sit in genua siue libertina idem iusversat Vel senatusconsultū terculianū dicit cū matres vocantur ad hereditates filiorum senat·osul·tercul·ut inst·de testa·p to tum et notat·ff·de excep·rei·iudi·l.si iure in princi· et maxime in·l·i·ff·e·ti·

¶ Senat·consul·trayanum alias carina num statuit si inter plures heredes infās sit qui fari non possit et ipsi rogent hunū manumittere non ideo libertas interscida tur quia fari non potest infans nec seruū potest vendere sed estimatis ptibo seruum manumittant salua portione infantis·

¶ Senat·consu·damasianū dicit q; cau tum est si ab est illa iusta causa qui liber tatem debet et hoc pnunciatū sit q; p in de libertas ei competit ut si ab ipso directo data esset·

¶ Senat·consult·trebell' a nouo iure in crementū et formam hanc accepit ut ex cluso senatusconsulto pagaziano liceat he reditatem restituēti quartā partē retinē inter ipsū et fidecōmissariū pro rata porti one dimissis actionibo contra communem stipulationē·et si totam hereditatē volēs restituerit ad eum et in eum omnes trās fert stipulationes·

¶ Sena·consul·turpilianū quo statuit ne quis publici iuditij crimen intentans ab accusatōe publici criminis causa ordi nata i desit post inscriptōez et fideiussioēz datam desistat ab olitione non impetrata·

¶ Sena·consul·velleyanū inductū est in fauorem mulierū seꝝ illarum que leuitate sua et sexus fragilitate se et sua obligant p alijs fideiubendo vel obligtōne in se re cipiendo per hoc senatusc̄osultū eis subue nitur et concedit ut ipsi indempnes ser uent·et si contemiant p tali obligatōe possint opponere exceptionē senatusconsul ti velleyi·cessat autē hoc senatusconsul tus cum mulier renūciauit velleyanus ⁊ omni auxilio·ff·e·ti·l·vlt·et dictū est a velleyano consule qui fuit auctor illius

statuti · et nota q mulier potest renũtiare velleyano absq alia cercioratõe ut notat in · l · uxis ignorantia · C · qui admitt · ad bo · pos · pos · et bal · ibidẽ distinguit tria membra aut mulieris intercessioni est sedm leges aut pter leges aut contra · Primo casu non est querenda certificatio cũ non sit opus renunctiatione ex quo lege permittente fideiussit. Et sunt quinq casus Primus si intercedẽdo aliquã pecuniam recipit et sic obligat · l · antiq · in pncio · ff · ad velley · secũdus si sedo intercessit · l · si mlier pfce etatis ff · e · ti · ecio si p dote fideiubeat · l · fi · e · ti · quartus si plibertate alicuio z in causa pia · quinto si apud minorem intercedat · ff · de mino · l · si apud · Secundo casu aut est certificata aut non si primum valet renũctiatõ seruata solẽpnitate videlicz cum instrumento puplico et testiũ subscriptõe · si secundũ non valet Fallit tamẽ in duobo casibus Primo qñ fit renunctiatio in iuditio valet colore et fauore iuditij · secundo si interuenit iuramentũ valet sedm bartho · in · l · sciendũ de ve obli · et sedm bal · in auten · sacramenta puberũ · C · si adusus ven · tercio casu contingit contra legẽ fideiubẽ duobo modis Primo p marito non in sui utilitatem sed mariti · secũdo õmissa solempnitate instrumenti et testiũ hec addit bal · sitpadditio mibo io · an · in spec · ti · de disputa z alle ·

¶ Sena · consul · iuuianũ post vocatõez ad libertatẽ pducit pprium heredem ꝟuũ vel emptũ siue dominus ex iusta causa absit siue latitet siue nõ vult manumittere sit seruilis condcionis scitis priuatis pactis suam velit mutare sententiã siue odcõnem pena contra colluſorem pmissa et detegenti pmia taliter donãdo ut de iure patronatus nanscatur ·

¶ Sena · consu · volusianũ statuit q quĩ improbe in litem coeũt aut quicqd ex cõdẽpnatione in rem ipsius redditũ siue relatũ sit · l · iulia de puata vi tenet ·

¶ Sena · consu · fauianũ in deconsuetudinem abijt introducens adoptionẽ fieri per tres mares adoptantes et tres intercedentes emancipatõnes ·

¶ Sena · consu · largitianũ merito est abrogatũ latinã inducẽs libertatem qua qs morte sua recipiebat extra libertatem ·

¶ Sententia sedm azo · in sũma quomodo et quando uider sentẽtiam pferre debet Quandoq potest dici cuiuscũq oratõis significatõ · qñq ponit p opinione magistroz · qñq dicit quicqd alicui de re aliqua placz · qñq est deportatio · qñq excõmunicatõ vel interdictũ sed impropie qa excommũicatio vel interdictũ potio pmit quã finem cause imponit Ideo potius potest pena dici q sentẽtia vel diffinito · qñq sentẽtia dicit qdcũq iudicantis pceptũ non nature · non uri · non bonis moribus contrariũ · Et sedm hanc sigficatõez distinguit · Nuia sentẽtiaz · alia est diffinitiua alia interlocutoria · alia cõuẽtionalis · alia que dicit pceptũ · alia mulcta · alia dispẽsationis · Et potest sic describi · Sententia diffinitiua · Est diffinitio iudicialis ostruens finem imponens · ff · e · ti · l · i · Et addunt quidam ad diffinitionem indubitata · et que nullo remedio attemptari possit p · l · elegantẽ · § · si post rem iudicatã ff · de transact · Vel sic describit sententia diffinitiua · Est diffinitio iudicialis cõtrouersie finem imponẽs ex pnuntiatõne iudicis dampnationem vel absolutõnez continens · et hec principalem diffinit questionem ut quãdo auditis vtriusq partis allegationibo causa termiat z finis principali negotio imponit quã semel latam iudex reuocare non potest et iudex esse desinit et offitio suo fungit licet retineat uis dcõnem ad exequẽdũ de offi · dele · c · in litteris et · c · querenti · Sed an corigere possit si dicat absoluo pro condẽpno vide goff · in sũma de sen · et re · iudi ·

¶ Sententia interlocutoria · est sententia semplena que pfert inter principiũ et finem cause non sup principali sed emergẽtibus et incidẽtibo questiombo puta sup libello offerendo vel concipiendo vel danda

dilatõne aũt de negãdã ꝛ ſilibꝫ principãli cauſa durante ut quãdo iudex non reſidẽs pro tribũali interloquẽdo int̃ partes ſine ſolemnitate ſcripture aliquid ꝓnunciat de plano vel ſup aliquo incidenti vel emergẽti extra primũ intentũ ꝓncipale· et hanc reuocare poteſt iudex ſiue ſit ordinarius ſiue delegatus ſiue arbiter· debet tamen cũ cauſe cognitione ferri et iudice concedẽte non ꝓcedẽre iij·q·iij·§· ſpatiũ ſedm goff· et ſententiã interlocutoriam fert iudex cõtra reum contumacem quãdo citato reo et non veniẽte pronuntiat actorem fore mittẽdum in poſſeſſionem rei honcꝛ ꝓmẽ ſum debiti declarati vel rei petite de emergenti queſtiõe vt quãdo eſt queſtio inter ptes vel aduocatos vtrũ aliqs ſit reciprendus in teſtimoniũ ꝛc̃ ut ſup̃ Et illa ſententia tranſit in rem iudicatã quo ad duos ſẽz ut remedio appellatõis attẽptari nõ poſſit et ut excipiat̃ ex ea·c·cum dilecty de elec·in fi· non autẽ ut ex ea agat̃ actione in factũ ſicut ex diffinitiua a quolibꝫ eñ tali poteſt appellari ſedm canones nõ antẽ ſedm leges gñaliter fallit caſualiẽ in caſibꝫ ut·l·ij·C·ut lite penden· vel dicit̃ ſi interlocutoria ſit talis que aſſorbeat totũ ius alicuius et inſtar habeat diffinitiue ita ut poſt interlocutoriam non ſit locus ad appellandũ a diffinitiua ſic ab ea appellat̃· ſecꝫ ſi poſt int̃ locutoriã ſaluũ ſit benefitium appellatõis a diffinitiua goff·tenet primũ in ſũma·e·ti· de ſen·et re·iudi· Item inter locutoria ſedm eũdẽ eſt declaratõ inditialis ſup aliquo articlo ſũmarie ius tribuens inter partes et finaliter omne vbũ a iudice in inditio platũ inditialiter faciens ad cauſã eſt ſententia int̃locutoria ut in autẽ· de litigioſ·§·omẽ coll̃·viij·ꝛc̃· Et notandũ q̃ aliud eſt ſententia et aliud ſtatutũ· Nam ſtatutũ bene ferẽ ꝓ futuris delictis dicẽdo ſtatuim̃ ut nullus hoc faciat et faciens ſit excommunicatus ipſo facto Sententia vero ꝓlata ſic excommunico te ſi furtũ feceris ꝓhibẽt̃ quia tractus futuri temporis non ſpectat ad iudicẽ· de hoc glo· optima de ſen·excoñ·c·romana li·vj· per hoc ad·c· a nobis infra de ſen·ex· Item differt ſententia a canone in hoc quia canon ar·epi· in ꝓuintiali concilio ligat ſubditos tocius ꝓuintie xviij·diſ·c·vlt·ſentẽtia aũt ar· epi·dicendo·quicũq; furtũ fecerit ſit excommũicatus non ꝓhẽdit ſubditos tocius ꝓuintie ſed ſolus dyoceſ ſue ut eſt glo·in·c·romana ꝓalleg· Item ſententia excommũicationis ſiue iuſta ſit ſiue iniuſta tenet xi·q·iij·c·j·niſi in duobꝫ caſibꝫ ſcz poſt appellationẽ legittimam ꝛ intollerabilem errorem in forma·c·ꝓ tuas de ſe excom·et·c·ſolet venerabilibꝫ·e·ti·li·vj Et quomodo ſẽtẽtia tribꝫ modis dicit̃ iniuſta ſcz ex cauſa ex animo et ex ordie eſt glo·iij·in·c·ſacro·d ſen·ex·et illud intellectũ eſt in ſentẽtia excõmũicatõis in qua eſt ſpetiale q̃d teneat nõ ſeruato iuris ordine alias autẽ ſentẽtia lata iuris ordine non ſeruato non tenet·C·de ſen·et interlocu omniũ iudic·l·platam· Itẽ de diffinitiua et interlocutoria eſt glo·in cle·vnica ſup vbo interlocutoria diffinitiua de ſeq̃ſtra poſſ· Et nota q̃ ſentẽtia lata ſup poſſeſſorio dicit̃ diffinitiua ſedm glo·in·c· fi·de iudi·et intelligit̃ quando cauſa poſſeſſionis eſt deducta principaliter in iuditium vel habet ãnexum petitoriũ· ſecus ſi de accidens veniret in iuditiũ·etiã diffinitiua ꝓ ut imponit finem cauſe nũquam dat̃ ſup poſſeſſione niſi ſit ꝓpetas annexa ut ibi notatur·

¶ Sentẽtia quẽtionalis· eſt amicabilis compoſitõ ut quando iudex conuẽit aliqꝫ et commonet eum ne faciat aliquid·alias ſentẽtias ſcz ꝓceptũ mulctam diſpẽſatoꝛ require in locis ſuis·

¶ Septuns· septẽ habet vncias et non dicit̃ ad reſpectũ tocius partis aſſis·

¶ Sepulchrum·eſt locus in q̃ mortuus cõtinet̃ vel ſepultus eſt ſed monumentũ dicit̃ idem locus ſine corpe reqre ſup̃ M

¶ Sepultura ſedm goff·qñq; dicit̃ officiũ qd impendit̃ ſepeliẽdis·qñq; ipſa tra

ad vsū sepulture deputata quādoqz tūba marmorea vel lapidea vel locus concauus in ecclastico cimiterio factus in quo corpus catholici quiescit. Itē sepultura est ius funerandi in ecclesie cimiterio. Et nota q in triginta casibz phibet ecclastica sepultura. Primo in mortali publice decedenti xiij.q.ij.non estimemus. Secundo latroni et furi.c.fures de fur. Tercio in adulterio occiso xxiij.q.v.placuit. Quarto in torneamento occiso de tornea.c.i. Quinto raptori occiso.c.sup eo de rapto Sexto hæretico xxiij.q.ij.sane profert et.c.sacris de sepul. Septimo sei psū inficienti.c.placuit palle. Octauo excommunicato etiā miori de sen.ex.a nob et c.sacē.palle. Nono inēdō de pe.et re.qđ in te. Decio publico vsurario de vsur. qa in omnibz. Undecimo contempnenti confiteri et communicare.c.omnes de pe.et remiss. Duodecimo in taberna occiso xxiij.q.v.placuit. Tredecimo ppetuario monacho vel reglari.c. monachi de sta.mona. et.c. cū ad monasteriū cū filiabz.e.ti.sed si clerici vel boni layci ab hostibz occidūt vel submergūt vel p parietes opprimūt debent habere ecclasticas sepulturas.c. sicut dignū de homici.c. ex parte parētū de sepul.xxiij.q.v. quid ergo. Est autē ius funerandi potestas sepeliendi in cimiterio pueniens ecclesijs ex dcessione pontificis. et sepultura eligenda est apud loca magis religiosa.c.fraternitatē de sepul. Nam sepulture electio in loco nō religioso fieri non debet. sed qrit quis legauit pdicatoribz.m.p sepultura efficit vsurarius et sic carebit sepultura an adiuuat per legatū. respōdet florius q nō. siliter si legat pcelebratōne misse. et interuenit interdictū ecclesie tenet legatū in primo casu. ratio quia fratres non sunt in culpa vel causa. similiter in secdo casu ut notauit dominus katho de saxis. C. de insti. vel sub sti lege.j.

Sepe notat regulā in contrariū ut in §. in fraudem iusti qui et ex qui cau. ma numerit non licet.

Septa sunt clausure. et dicit a sepio vt est glo. in cle. ne in agro de sta. mona.

Sequela. dicit omne id qđ naturalit seqt ad aliud ut iumētū vitulꝰ vaccam.

Sequester. est is apud quem res litigiosa deponit a pluribz et sequestrat ut ei qui in causa vicerit reddat dictꝰ ab eo q occurrenti et quasi sequenti eos omittit res Est em scdm goff. depositariꝰ rei in iuditiū deducte.

Sequestrum. est illud scriptū qđ de sequestratione cōficit. et si sit ex causa voluntaria transfert possessiōez in sequestrū secus si causa necessaria. l. interesse puto ff. de acqui. possess. ut notat in. c. examinata de iudi. in. glo. et in. glo. cle. i. de sequestra. possess.

Sequestratio. est rei de qua agit. vel controuersia est sepatio vel depositō vel possessionis interitio. Interim em q res ap. sequestrꝝ est nec actor nec reus possidet vt. ff. de sta. homi. l. libertus. non potest autē illa depositio que sequestratō dicit fieri nisi a pluribz quāuis alias est vnus et plures deponē possint ut. l. licet. ff. de positi. nam plures rem litigiosā deponūt quando de wlūtate partiū fit. etiā vnus deponere potest de mandato iudicis ut in glo. c. examinata de iudi. et ibi p doct. Et nota q scdm goff. sequestratio fit aliquādo causa obmittēde possessiōis. et tūc neut litigantiū possidet sed seqster. aliqn causa custodie z tūc possio remāet penes possidētem. et gnaliter phibita est sequestratio. C. de phibi. sequestra. l. vnica permissa vero casualit. Primo wlūtate partium ut lite finita res victori det. Secdo ex necessitate ne persona suspecta cum re mobili aufugiat. Tercio ne psona suspecta circa rem immobilem fructus depopulet vel dissipet. Quarto ppter cōtumatiā non cauentis de collatōe bonorū facienda Quinto si seruus de possessiō e seruitutis pclamet in libertatē. Sexto cum appellatur ab executore. Septimo cum timet

de senecia viri· nec potest sufficiēter vxori
cauerī sequestrat' vxor Octauo ne perda
tur vendēdi ꝺmoditas· Nono cū aliquis
de comittibꝰ ꝓsidis furtū patit' ·nam res
sequestrat' vsqꝫ in tempus successoris ꝓ
sidis· merito em̄ sequestratio fieri non de
bet nisi tūc demū cum timet' ne possessor
vel appellans fructus de populet' sēm se
cundum goff· in sūma· alios casus in cle·
vnica· e· ti· et l· i· ff· de colla· bono· et secū
dum archi in ·c· quia res· xi· q· i· vbi late
de hac materia· et per io· monachi et io.
an· in regla locupletari de re· iur· li· vi·
vide etiā glosā finalem in· c· dilectus de se
questra pos· cum ibi not· Sed ponamus
q; ecclesia est apud aliquē seqstrata· vtꝫ
ille sequester lite pendēte sup iure patro
natus possit ꝓsentare ad illaꝫ innoc· tenꝫ
q; sic quia talis habet fructus· c· ꝺsultati
omibꝰ de iure patro· ymmola cōsetit ibidē
ratōne tali motus ponendo diūsitatē inter
creditorem cui ꝓpignoratū est ius patro
natus et sequestrū· nam creditor nō pōt
presētare aliquē quia sup est verus dñs
qui ꝓsētare habet· sed sequester pendēte
lite potest ne eccla ꝺiu vacet quia neut
partiū presētare potest ante litē sopitam
facit bona glo· in verbo benefitiū in cle·
vnica ꝺ sequestra pos· que dicit sequestꝫ
possidere iura beneficij et beneficiati et re
mittit ibi ad notata in· c· examinata ꝺ iu
di· p io· an· hostien· tenet coctrariū q; seq
ster apud quem iuspatronatus seqstratū
est lite pendēte non possit ꝓsentare· nam
non habet possessionem iurispatronatus
Et arguit a fortiori cū creditor cui im
pignoratū est ius patronatus non possit
qui tamen habet possessionem eius dē pig
noris igit' ꝛc· Et hoc tnēdo dicit' ad mo
tiuum io· de ymmola· q; non diu vacabit
ecclesia· nam post q̄tuor menses in laycis
et vj in clericis eps ꝓuidebit· c· cū ꝓpter
et· c· cum autem de iure patro· et vidt'
melior hec opinio quia sequester solū cu
stodire debet fructus ut isti restituat eos
qui sententiam p se reportabit que est na
tura sequestri· sed si presētet aliquē quo
modo fructū illū restituet· secus vbi nul
la deberet fieri restitutō· c· ex litteris de
iure patronatus et· c· cum remisset de in
teg· resti· hic articulus satis disputabil'
est· et notat' in· c· examinata de iudi· vide
cle· palle· de sequestra· pos· ꝓcipue glo·
in verbo restituat vbi dicit' q; sequester l
mitatem habet potestatem de restituendis
fructibꝰ qui supportatis oneribus adhuc
supsunt q; non possit illos in emptionem
pdiorū pro benefitiō vel alias in vtilitatē
benefitij conuertere ergo minus videtur
posse presentare·

¶ Sensus sapientis non arbitrat' contra
iura· vnde quando alter cōtrahentiūpaci
scit' aliquid facere ad sensum sapientis·
alter otrahētiū tenet' ea facere que de iu
re fieri debent super illo contractu quia sa
piens arbitrari otra iura nō potest alias
sapiens non esset·

¶ Seruitus· est cōstitutō iuris gentiū
quia quis contra ius naturale alieno sub
icit' dominio· et quando seruitus inducta
sit vide glo· sup vbo seruū de iudi· et sar
ra· c· ita quorundā· et optimā glo· super
verbo seruitutes ·dis· j· ius gentiū· vbi
dicit' inducta p ebrietatē vel prescripta
septēnio· simile habet'· c· sexto die xxxv·
dis· vbi dr̄ nemo sciebat a cōsorte nature
sue obsequa ꝛuitutis exigē q̄a māebat añ
vīmū imemret' oībꝰ incussa libertas· et
non esset hodie seruitus si ebrietas non
fuisset ꝛc· sunt autē duplices seruitutes
scz prediales et personales·

¶ Seruitus predialis· est quedā cōsti
tutio qua prediū pdio subiugat'· et ser
uitutes pdiales lex reales appellat que
sequūt' pdia et earū constitutio eatenus
tenet quatenus expedit predijs ideſt ad
fructus eorū pcipiendos·

¶ Seruitutum autē predialiū· alie sunt
vrbane· alie sūt rustice· sed has quidē ser
uitutes lex dicit esse iura cōmūia que li
bertatis sunt· vnde nota q; sēm azo· in sū
ma· C· de seruitu· et aqua duc· hoc verbū

ius ín eadem·l·et ín eadem voce ſuppoñ
p ſeruitute·Dictio eñ ſemel poſita duas
qñq; importat ſignificationes ſcz ꝓpriam et
impropriã vel vtramq;· Proprie autem
ſedm diuerſa dicñt ſeruitutes·Nam ſi
non poſſem ex edibꝫ meis exire ín agros
meos vel puenire ad viam publicam niſi
per agros tuos vel ortos emi a te licentiã
eundi· hec licentia dicit ſeruitꝰ itineris
quia p̃diũ tuũ in hoc michi ſeruit·

¶ Seruitutes ruſtice ſũt que p̃diis ru
ſticis debẽt veluti iter actꝰ via aqueduc=
tus aq̃hauſtus pecoris appulſus ad aquã
ius paſcendi calcis coquẽde arene fodiẽ
de que tria vltima poſſunt dici nominate
ſeruitutes ruſtice ſed ſuperiora ꝓpriis no
minibꝫ carent que omnia req̃re locis ſuis
Nam iter eſt ius quo ex edẽ mea p agros
tuos poſſum ín vicos publicos exire vel
ín trare· Sed aque hauſtus eſt ut aquã
haurire poſſim de puteo tuo·

¶ Seruitutes vrbane ſunt que prediis
vrbanis debent ſcz ín truitu alicuí? edifitij
Nam edifitijs ínherent velut altius tollẽ
di aut non tollẽdi ne defitiat luminibus
vel ꝓſpectu domus vicini· Jtẽ ſtillicidiũ
aduertẽdi vel non aduẽtẽdi in tectũ vel ín
aream vicini ut ſtillicidiũ tecti mei cadat
ín aream vel fundũ eius· Jtem ut liceat
ímittere vel ꝓicere tignum in parietem
vicini· Et nota q; an ſeruitus ſit vrbana
vel ruſtica colligit ex qualitate p̃diij cui
debet ipſa ſeruitus et non ex qualite ſer
uitutis qđ patet·nam talis eſt ſeruitus
quale eſt prediũ cui debet·ſi eñ ſtillici=
dia domus mee q̃ eſt vrbanũ p̃diũ cõſtito
in aream tuã que eſt ruſticũ p̃diũ dicet
vrbana ſeruitꝰ ⁊ ecõtra·ſi tignũ edifitij
mei cauſa ponẽdo⁊ fructuũ facti qđ eſt
p̃diũ ruſticũ imitto ī parietẽ domꝰ tue di
cet ruſtica ſeruitus etiã ſi domus tua ſit
vrbnũ prediũ· Jtem nota iuxta primã
acceptionẽ ſeruitutis q; mltis modis q̃s
redigit ín ſeruitutẽ de quibꝫ inſti·ff· de
ꝓſona ín tex·et in glo·vnde ut liber ſeruꝰ
fiat ſũt iſtã neceſſaria· Annis xx·iuuenẽ
qui vendit eſſe Rurſus eum ſeruũ cui vẽ
dit eſſe putare· Et nuuenẽ p̃ciũ qđ velit
participarticipare· Et qđ ſit liber ſciat ꝺ
qui vendit iſte· Que ſi defuerint ſeruus
non cogit eſſe· Patẽt ergo ad hoc q̃tuor
requiſita· Primo ſit annorũ viginti· Se
cundo q; vendat ignoranti condẽne liber
tatis· Tercio q; eo animo ut p̃ciꝫ partem
habeat·Quarto q; ſciat ſe liberũ de ꝺ vi de
glo·ín·§·penul·inſti·ti·palle·

¶ Seruus·eſt qui de iure gentiũ vel ci=
uili domínio alieno ſubicit·et ín hac pte
ius gentiũ ius ciuile detraxerunt uri na
turali· Et dicunt ſeruí non a ſeruãdo
ſed a ſeruando Jmpator em vel princeps
captos ab hoſtibꝫ qui ſeruí ſũt capientiũ
vendere iubet et per hoc ſaluare et non oc
cidere· hoſtibꝫ eñ captis et ſic ín ſeruitu
tem redactis hoc ſeruandũ eſt qđ vtile ⁊
benigmius viſũ eſt ſcz eos oñes ſeruari et
non occidi·hoc eñ benigtatis eſt·ſed oc=
cidi crudelitatis· Jdeo etiã dicta ſunt mã
cipia quia ab hoſtibꝫ manucapiũt ut ī iſti
de iure ꝓſoaa et·ff·de ſta·homi·l·libertꝰ
Sunt etiã ſeruí verne qui ſũt nati ex an
cillis macentibꝫ in domo·l·ticie textores
ff·dele·j·alij ſunt ſeruí lecticarij q̃ faciũt
lecticas·e·ti·

¶ Seruus ordinarius·dicit qui alijs ſer
uis eſt prepoſitus ſcz qui habet alios ſer
uos ſub ſe q̃bꝫ p̃eſt et p̃cipit eis q̃d vult

¶ Seruus vicarius eſt qui ſeruo ordina
rio ſubminiſtrat·

¶ Seruus mediaſtinꝰ vel medianꝰ· eſt
qui mediũ gerit actũ ſcz qui nec eſt ordi
narius nec vicarius ſed medius inter hos
et illos connumerandos·

¶ Seruus librarius a libra dictus eſt ſcz
qui ponderibꝫ p̃eſt et libere nũmorum et
ꝓmutatorũ cuius codiam habet ín domo
dominí ſui·

¶ Seruí inſulam·ſunt qui retinent in ín
ſula ideſt in domo nec mittunt in agros
nec ín villam·domus autẽ inſula dicit eo
q; inſunt ei habitatores licet inſula q̃q
dicat in ſalo ideſt in mari ſita·

¶ Seruí villici sunt qui ad villā mittūt
¶ Seruí victores sūt quos qūs victos habet preparandi causa.
¶ Seruí cubicularíj dicunt qui lectum et cubiculū domini sui ꝓcurant qui a vulgo cameraríj vocantur a camera ut. ff. de ver. sigm.
¶ Seruí dedititíj. dicunt qui ím morte liberi et ím vita sua seruí sunt quorū libertas sublata est.
¶ Seruí latini. sunt qui a dommís erant manumissi ut ím vita essent liberi ꝛ ím morte seruí et eorū bona tamq̄ seruorum ad dommos de voluebant.
¶ Serui attriaríj vel attrienses sunt illi qui attríj custodiā faciunt.
¶ Seruus corruptus. dicit seruus qui per alicuíꝰ ínductionez factus est de bono malꝰ vel de malo deterior scz ím aía ꝛ corpe
¶ Serui corrupti actio reqre actio.
¶ Seruiana et quasi seruiana actio reqre sup̄ actio.
¶ Seruus publicus. dicit tabellio non quia seruus sed qa publicū exercz offitiū
¶ Seruus hæres reqre sup̄ de. h.
¶ Seruí artaríj reqre sup̄ artharíj.
¶ Sericopulate dicūt vestimenta que ím serunt et texunt serico ut ím. l. si quis C. de muneribo li. xi. scdm accurs.
¶ Seu. est dictio disiūctiua. C. de sacro sanc. eccle. l. gnali et aliquando ampliat ff. de auro et argen. lega. l. si quis ita. et scdm bar. ím dicta. l. gnali et notat lxiij. dis. ego ludwicus et lxxv. dis. c. vlti. ím fi. et per archi. de fo. compe. ím. c. i. li. vj
¶ Siccaríj. dicūt homicide et ímfecto res dicti a sicca ferro vel cultro. insti. de pub iudi. §. siccaríj. etiā dici possūt siccaríj qui alicuíꝰ vite armis ínsideant de pe ím dis. i. si quis cum telo et de homi. c. sicut dignū ím glo.
¶ Spicca est ferrū vel cultellus breuis ex vtraq̄ pārte scindens et acutus quo maxime vtunt qui apud ytalicos latrocinia exercēt. sed eius ínterptatō est larga ut contineat telū lapidem lignum et qđlibet ferrū ut insti. de pub. iudi. §. item lex et §. siccaríj palle.
¶ Spignare. est aliquā formam vel signū alicui imprimere vel notā imponere vnde testamentū signare ídest notare debet qs vt notū sit qđ scriptū est scdm ysi. li. v. ethi. § subsignare est subscribere. ut testes vocati ꝛ rogati a testatōe subscibāt
¶ Sigillatim. ídest singlariter ita exponit host. ím. c. venerabili de testi. et archi. c. pcetim. §. testes. e. ti. li. vj. facit ad hoc de pben. c. ad hoc licet et lxxxix. dis. c. singla ím prin. Jte ím simbulo atthanasíj quicūq̄ vult saluus esse.
¶ Significatō scdm azo. de ver. sigm. ꝓprie est demonstratō facta ꝓpzio nomine rei de qua queritꝰ attributo. sed large ponit si ꝓpium nomen noñ ínteruenat sed tñ res per aliud verbū qđ aliquo modo accedere posset ad ostensionem rei notificet
¶ Silenciaríj. sunt idem qđ cōsiliaríj vel secretaríj ꝓncipis qui silere debent et occultare principis consilia ut. ff. de mínol. verū glo. iij. l. illud. C. de coll. et de ím offi. testa.
¶ Siluacedua est qūe ad hoc ut credat deputata est. et dicit apta cedi quia facile succrescit.
¶ Silua pascua dicit que pascuis pecudum est assignata.
¶ Silua palaris ex qua poli et podimente sumunt.
¶ Similitudo. est rez differentiū comp atio scdm boe. Et que similitudo ad speciem vel genus referat est glo. notabilis ím vbo curā aiarū ím. c. non pōt de pbē. li. vi
¶ Simile. dici non potest vbi dissimiliter do subest xxviij. q. i. sicut em et. i. iij. ff. de ínusto rup. testa. et qualiter ínterpte tur hoc verbū silie vide. c. olim d ver. sig.
¶ Symonia. scdm goff. est studiosa cupiditas vel voluntas emendi vel vendēdi spirituale vel spirituali annexū qđ spiritule censet ius em pcipiendi ꝓuentus prebendales scz pbende vel ratione prelature spirituale non est sed annexū spuali scilicz

canonie ꝓpter res tempales que illo intre puenūt sez ut fructꝰ ·j·q·iij· si quis obiecerit· sic et ius patronatꝰ dicit᷑ ānexū spirituali ꝓpter quandā ofederatōez quia cadit in laycum a quo possidet᷑ ut· c· de iure· e· ti· Et dicit᷑ a symone mago ꝑmo auctore huius sceleris in nouo testamento Ipse em̄ voluit emere gratiā spiritꝰ sancti a beato petro sicut et giezi· in veteri testamento voluit gratiā sanitatis naaman syro vendere ut iiij· reg· v· Vnde symoniacus dicit᷑ ꝓprie emptor spiritualiū· sed gyeziticus venditor eorūdem· i·q· i· qui studet· Et est symonia peccatum enorme respectu eius qui per symoniam bñficiū acquisiuit qui penitentiam agere non potest benefitio retēto· vel dicitur enorme ideſt indispensabile quia dispēsari non potest cum symoniaco nisi benefitio resignato sicut in symoniaco in ordine contingit vt xiij· dis· neruj. et symōiacus etiā occl'tus in ordine suscepto qui vitiosū habet caracterē ut· i·q·iij· in quibus dā suspensus est quo ad se et quo ad alios· i· q· i· repit᷑ etiam symonia sola intentione absq; pacto vel facto committi potest ut in· c· qui studet ꝑalle·

Symbolum· est quadruplex quoddam apostulorū qđ secm̄ quos dā theologos continet xij· articlos fidei ꝓpter duodecim applos xp̄i qui vna et eadem hora in instinctu spiritus sancti ipsū oposuerunt· vnde dicit᷑ symbolum a syn qđ est simul et bolꝰ morsellus quia quisq; applorꝝ suū bolum ideſt partē aposuit secm̄ alios theologos verius est q; ꝓncipales articuli fidei nostre sunt tantū septem secm̄ q; tantū septem sūt dona spiritus sancti quos quilibz xp̄ianus scire tenet᷑ clerici explicite layci implicite ut patet de sum· trini· c· firmit᷑ in tex· et glo· Aliud est symbolū manus qđ camit᷑ in missa factū in synodo niceno ꝓpter grecos qui nō credebāt q; spiritꝰ sanctus ꝓcederet ab vtroq; sed a patre tantū ut de conse· dis· v· c· vlt· et penul· Tercium symbolum est athanasij sez· quicū qz vult salu⁹ eē qđ camit᷑ in prima· Quartū symbolū est uiris sez primus titulus de sūm· trini· et fide catho· ut ait ysi· vij li· etbi· c· vij· in quo id qđ de fide catholica et sūma trinitate in p̄dictis symbolis continet᷑ confirmat᷑ et repetit᷑·

Simplex p̄ceptū· est cum p̄ter litis contest·· iudex confessione partiū accedēte aliquid p̄cipit· verbigratia· si quis a reo in iudicio absq; libello cum instrumento debiti petat decem et reus confiteat᷑ de plano tūc iudex sine alia cause cognitione vel omissiōe sibi p̄cipiet ut certo termino soluat· et hoc dicit᷑ p̄ceptū et non sententia quia sententia non dicit᷑ nisi qñ ordo iudiciarius est seruatus·

Siliqua· est· est species monete et q̄rta pars assis· sumit᷑ etiā ꝑ supfluitatibꝰ relictis vino expresso de viis· vnde Mi scens se siliquis cibo vult fieri seroffis·

Syndicus est ꝓcurator vniuersitatis vel collegij ꝓcerto salario ad iudicia cōstitutus sez qui causam vniuersitatis agit vel defendit· et dicit᷑ q̄si singlorꝝ causas dicēs Est em̄ syndicus grece defensor latine· nā offitiū eius est agere vel defendere nomie vniuersitatis causas p̄sentes vel emergētes vt· ff· q; quisq; iuris in rub· et in glo· i· ⁊ in· c· vnico· e· ti· et quando dicitur causa vniuersitatis agi per ꝓcuratorem debet exponi ideſt syndicū vel actorem ut de ꝓcur c· quia in causis et de iura· calūp· c· cum causam·

Synodus ex greco interptat᷑ comitatus vel cetus· et inter cetera concilia quatuor venerabiles fuerūt synodi que totā fidem complectūt᷑ quasi quatuor euangelia et quatuor symbola et totidem padisi flumina Prima nicena tricentorū xviij· epōrū a constantino impatore peracta q̄ dampnata est plasphemia arriane per fidei de inequalitate sancte trinitatis nā secm̄ glo· dicebat patrē maiorem filio et filiū maiorem spiritu sancto· secunda centum quinq̄ginta patrū sub theodosio seniore constantinopolim cōdempnās macedoniū

negantem spiritū sanctū esse deum ⁊ consubstantialē patri · sed secundū gloriam patris ⁊ filij · i · q · i · eos qui Tercia ephesina centū epōrū sub theodosio iuniore que dāpnauit nestoriū asserētē duas psonas in xpō · et beatam virginē non dei sed hominis tantū gemtricē · et hec ostendit in duabo naturis vnam cristi psonam Et dicit prima ad differētiā synodi eue sine sede que fuit reprobata dis · xvi · quoniam sancte · Quarta calcedonensis quingentorū centū et triginta sacerdotū sub marceano principe dāpnans euthicem cōstantinopolitanū abbatem verbi dei et carnis vnam naturam pfitentem scz diuinam post resurrectionem dis · xvi · c · sexta et dyoscorom eius defensorem quondā alexandrinū epm et nestoriū episcopū cū reliquis hereticis · de hijs est tex · ad fraz dis · xv · c. canones et · §· harū prior et secundum greg · in · c · sequēti · et de cis dm gelasius papa in · c · sequen ·

¶ Si de ppio significato importat condictionez non tamen semp eam significat Vnde qñq facit dispositōem cōditionalem · qñq executōnē tantū · qñq sigficat causam incertam · qñq certam · qñq euētum incertū non condictionalē quia non quia non suspendentē · qñq accelerationē et qñq nichil significat · exemplū primi ibi pmitto vel lego si nauis ex asia venerit vt in · l · itaq · ff · si · cer · pe · secundi ibi iudex dicit do tutorem si satisdederit · qa sensus est q puer datur et immediate sit tutor · sed administrare nō debet nisi pus satisdederit ut · l · mutc · §· hanc autē · ff · de tute vbi dicit · hanc autē cōditionem si satisdederit odictionez nō facere tatō est voluntas pferentis · Nam tutor a iudice non potest dari sub condictione · c · act? legittimi de re · iur · li · vj · etiā quia iniust? dat tutor · ergo non stabit in voluntate sua per condictionem · Nec iudices in decernēdo solent facē iuditia sua odōnalia exemplū tercij lego titio si negotia mea gesserit Et est aliud exprimere causam p quia et aliud per si Nam per quia exprimendo falsa causa non viciat · sed per si viciat · l · demonstratō · ff · de condi · et demōstis aliud appareret ex volūtate disponētis · Etiam qñq si capit p quia ut ibi si deus est quia hoc subiecta materia ⁊ fides catholica habet q deus creator est ommū certitudmaliter Quarti quando ille euentus est de presēti vel de ptcito ut ibi promitto vel lego si rex est parisius vel fuit tali die vbi euentus est disponentibus vel disponenti incertus non tamē cōdictioal' quia non suspēdit · nam actus purus statim valet vel nō valet ut · §· fi · instī · de verbli · et sic acceleratōnem significat · etiā qñq nichil significat ut ibi pmitto si tal' morietē ar · l · pupillus · §· qui sub odcōne ff · de noua · et delega · quia non potest significare condcōnem quē est de euentu furo incerto · sed quia nichil certius morte ergo materia subiecta non patit · dicit tñ bartho · q in vltimis voluntatibo oprat condictionez dicēdo lego si heres morietē vel si sepronius morietē non ex eo q mors sit incerta · sed an legatarius morietē ante q̄ heres vel semprbmus allegat · l · quibo diebo · §· cuidam titio · ff · de condi · et demonstra · vbi dicit q legatū tale si mater tua morietē est condcōnale · petrus dicit contra q est purū Et si in textu allegato deber sumi p cum qđ sigficat principaliē tempus et per consequens condictionem Item nichil significat vt ibi promitto si volueris lego si heres voluerit · l · sub hac ff · de acc · et obli · quia actus in volūtate obligandi est · et sic nulla dispositio vel restrictio fit nisi disponens videat decidere l · si ita expres · ff · de condi · ⁊ demonstra

¶ Si non dederis hec complexū sic applicatum duobo ab eodem stipulantibus vel per pactū sibi acquirentibo dicendo tu promittis michi petro si non dederis heynrico et heynricus similiter dicat tu promittis michi hēnrico si non dederis petro cappā tuam · sensus huius dictionis est q altero litem contestante deficit odictio p alterū

appolita·et exiſtit cōdictio per ipſū appo
ſita ſup re ſibi data ut in·l·ſi titius·ff·d
ver·obli·ratio eſt volūtas pferētis ſūp=
ta ex hoc q ille non vult rem habere in ea
ſu in quo iſte habebit·¶Item ibi pmittis
michi ſticbū et ſi eū non dederis pmittis
michi·x·nomine pene vel loco eius ſignifi
cat q ſi nō det ſticus cum poteſt dari ſic
q eſt in mora dandi exiſtat condictio et
ſtipulatio ſiue conuentio penalis que per
datōnem·x·cōmittit ſiue purificat ut·l·
ſtipulatus·§·i·ff·de ver·obli·ratio eſt vo
luntas pferentis ſūpta ex hoc q ſticbꝰ
eſt in obligatōe primo deductꝰ pure·Et
per hoc agit eum dari cum poterit et pro
miſſor interpellabit dare ⁊ ſic de aliis·Fi
naliter autē ſemp ad mentē diſponētis re
currendū eſt quia ſepe ctingit q vna dic
tio vel oratio per vnū capit in vno ſignifi
cato et per aliū in alio·ſunt ergo circūſtā
cie actēdende per quas mens pferētis de
clarat ut ſūt qualitates pſone ⁊c·

¶Si capitolii non aſcenderis ſi titio nō
nupſeris·ſi navis ex aſia non venerit·
hec condictio per cautionem implet q ut
teſtatorem voluiſſe concludit ſicut odēo
per illum modū deficit vel exiſtit per quē
deficere vel exiſtere pferens intelligit q
ut ex odictiōis ſignificato ppio vel alio
perſonali medio concludit ex euentu vel
defectu

¶Si nonvalet hoc iurevalet illo·ſi non
valet iure teſtamēti valeat iure codicillo
rum ⁊c·Hec clauſule ſignificant ſi nō po
teſt valere ex defectu ſolemnitatis ut te
ſtamentū ſeq q nō ſunt vij·teſtes vel non
ſigillauerunt eodem contextu valeat iure
codicillorꝫ ſi ſint quinq teſtes quia diſ=
ponens hoc voluit et lex admittit·ſignifi
cat ergo dictio ſi apoſita hijs verbis vel
alijs qđ volūtas diſponentis declarata ex
verborꝫ ſignificato vel alias quomis modo
dictat·

¶Si peperit hec dictio ſi applicata vbis
diuſimode ſignificat p ut diuerſimode ap
plicat·verbi gratia dicēdo ſi tres pepit
liber eſto ſignificat q partus quert? ſit
liber ut·l·arecuſa·ff·de ita·homi·ſi ergo
vnū pmo pepit et ſcdo tres ex eodē vtero
vel pmo duos ⁊ ſcdo duos ex eodē vtero
tūc qui quarto naſcit eſt liber nec poteſt
dici q duo ſimul naſcunt quia natura hoc
non patit ut in·l·arecuſa·palle·alij dicit
ſi naſcit maſculus et femella maſcul? pſu
mit pmo natus quia fortior·ſcd hoc eſt
incontrariū quia femina cicius pubeſcit
et pficit·alij dicūt q omes erunt liberi
l·cum mater·§·fi·ff·de fidei cōmiſ·l b·ff
hec non fiut mens teſtatoris ergo primū
dictum melius·

¶Siue euenerit ſiue non euenerit·Hec
orationes de ſe ſunt contrariox caſuū et
tamen coiuncte ſignificant puritatē ſeq q
actus qui diſponit hijs verbis ſit purus
Et ſumit ſignificatū ex hoc q certum eſt
altex caſuū euentux·et ſic diſpoſitō red
dit pura facit lex q ſi pcnte·§·vlti·vbi
habet q venditio facta hoc modo ſiue na=
uis ex aſia venerit ſiue non eſt pura ut l·
pubillus·§·qui ſub odictiōe·ff·de noua
vbi habet q qui ſtipulat ſub condictione
omino extitura pure ſtipulit ut·l·itaq
ff·ſi cer pe·vbi cōdictio dicit cū incertū
confert·Et ſic patet q hec odictio non
non reddit actū cōdictionalem de per ſe
ſcd hec oratio applicata diſpoſitioni vltie
voluntatis eam reddet condictionalez ut
l·huiuſmodi·ff·quā di·le·ce·vbi dicit
q legatū hoc modo factū ſiue illud factū
fuerit ſiue non eſt condictionale·et intel
lige ſiue non fuerit infra certū diē ne in
infinitū expectet Et licz certū ſit altex
caſuū euentux tamē incertū eſt an viuē
te legatario vel non·et hec incertitudo fa
cit condictionem in vltimis voluntatibꝫ
fa·lex·i·ff·de condi·et demonſtra·ſecus
ſi in cōtractu qui pure tranſmittit ſiue
factum exiſtat ſiue non ergo contractus
factus cum ille moriet non eſt cōdictio
nalis ſcd in diem·l·nam et ſi moriar·ff·
de cōdi:et demonſ·et ſumit in hijs ſigni
ficatū ex commuī modo intelligendi niſi

aliud certe apparet ex volũtate testatoris vel contrahentium·

¶ Sobrini et sobrine· dicunt' qui vel q̄ ex patruelibꝫ fratribꝫ vel sororibꝫ consobrinis vel amicis ꝓgeniti vel ꝓgenite sũt·

¶ Sobrinus ꝓpior et sobrina ꝓpior· sũt patrui magni vel amite magne filij filie ve·et sobrinus nascit' ex sorore·

¶ Socer· est pater mariti vxoris im·l·sicut autē·ff·de re iudi·etiā est pater vxoris mariti ut·e·l·

¶ Socrus·est mater mariti vxoris·pro socer ꝓauus et prosocrus ꝓauia mariti;

¶ Societas· require sup̄ actio pro socio Nam vera societas fraternitatem inducit vt in·l·verū·ff·pro socio·

¶ Solutō·scdm goff·est rei que debetur reddītio insti·quibꝫ mo·tolli·obli·in ꝑncī·vel large est ab obligatiōe liberatio·et alia natural' siue vera que fit ꝑ reddītōz eius qd debet'·alia ciuil' siue ymaginaria Et fit mltipliciter per nouationez delegationem acceptilationem vel cōpensatiōez de quibus in locis suis·

¶ Soluendo esse·est habere vnde soluat vel vnde soluere possit in solidū per se vel per aliū·ff·de ver·signi·l·soluendo·et sic dicitur quis esse soluendo·econtra non soluendo dicit' ille qui soluere non ꝓ test

¶ Solempnitas·sumit' ꝓ actu reali ut solēmpnitas stipulatōnis dum quis fideiubendo se obligat interrogatōne p̄cedēte et responsione sequente insti·de fideiuss·§·fi· Et hoc est notādum pro intellectu huius si scriptū repiret' aliqz fideiussisse sub hoc verbo significat' solēpnitas stipulationis nisi fieret in patria tali in qua efficax est simplex ꝓmissio·similiter in autētico instrumento si repit' ibi scriptu aliqz ꝓmisisse sub hoc verbo includit' solemnitas stipulatōis·l·i·C·de vsur·et·§· si ita scriptum insti·de inuti·stipn· Et sumitur signficatū ex solemnitate instrumēti cd signficat actum ibi contentū solemniter factū·etiā ex parte notariatus quia notarij nō redigūt instrumēta in scriptis publicis nisi de actibus coram eis solemniter celebratis alias ꝓmissio non facit d sc solēnitatem stipulatōnis· secus de fideiussīce dum saltē apparet intentū ꝓ quo ⁊ penes quem· alias etiā nulla essz fideiussio·l·cū de indebito ff·d·proba·§·fi·vncta·l·i·de fideiuss·et sic de aliis inquibꝫ includitur solemnitas vel non·

¶ Solus· est cui nullus est contrarius dis·viij·si solus xps audiendus est non debemus actēdere quid aliquis ante nos Faciendū putauerit et viij·q·i·sciendum in fi· sola est que fidei possidet meritum obedientia·

¶ Solum·idem est q' terra·vnde· Sit tibi terra solum duo possunt vincere solum vbi ꝓmum est substātiuū neu·gen·scdm adiectiuū·ma·gen·vnde dicit'·Quicqd plantat' serit' vel edificat'·Omne solo cedit radices si tamē egit insti·de re·diui·§·cum in suo·

¶ Solidum·idest firmum·et opponit' cū in ut in solidum idest quilibet eorz ꝑ se solum·vnde locum habet in ꝓmissionibus stipulatōe vallatis que stipulatio accipit' per verba futura ut inserit insolidū se daturos vel seruaturos·

¶ Sors·est ars diuinādi·diuinatō aūt ꝓprie in malo sumit' Item etiā sors idem est qd sortilegiū ut·c·i·d sorti·Itē sors est portio hereditatis eo q' p sortes solent distingui hereditatū portiones de p̄tencum scdm apostolū xxi·dis·cleros·sumitur etiā p fortuna vel euentu xxvj·q·ij· sors·Item p capitali capit' ut de vsuris c·i·et·ij·et de hoc vi· glo·in phemio cle in verbo sortis·

¶ Sortilegiū·est quando alqd per creaturam diuinat'· et species diuinationis numerant' xxvj·q·iij·c·igit' et·e·q·v· epi·et·c·nec mirū· etiā omnis diuinatio quocūqz modo fiat et qualitcūqz vocet' est phibita ⁊ dampnata ut xxvj·q·v·per totum·

¶ Sortilegi vel sortilegiste·sunt diuinatores vel isti qui sub noie fict'e religionis

per quasdam quas sanctorum vel apo=
stolorum vocant sortes vel diuinatōnes
sententiam vel scientiam ꝓfitent siue diui
natōnis aut q̄rūcūq; scripturaꝝ inspecti
one futura ꝓmittūt ut xxvj·q·i·c·i·

¶ Spotulares·dicunt quasi subtalares
a sub et talo·et aliud sūt boti genus cal=
ciamenti ut in cle·ne magro de sta·mon·

¶ Spectacula·sūt que fiunt in loco vbi
ludebant traiedi et comedi ut dicūt greci
et habet in auten·de osulibus· et specta
cuū ꝓhibitū est put importet effusionē
sanguinis·C·de gladia·l·i·li·xi·et·l·le
gatū·ff·de vsu·et usufruc·sed ludi pmit
tebant ad letificatōz populi ut comedie
et similia·l·i·ij·at iij·C·de spectā·li·xi·

¶ Spēcus·est altus locus sup̄ terram ꝑ
quem ducit aqua·ff·de riuis·l·i·§·specꝰ
Item ponit ꝓ fossa qua colligit aqua et ē
ampla et rotunda·ff·de aqua plu·arcē·l
sup̄ iter ibi glo·ponit differentiā inter spe
cus et cuniculū vide sup̄ de·c·

¶ Species significat terminū significatiuū
plurium differentiū numero vt homo ille
terminus significat omnes homines inter
se differētes numero qui terminus homo
significat per hoc nomen species put est
vnū de q̄nq; p̄dicabilibꝰ·sed secm legistas
sumit species q̄nq; ꝓ indiuiduo ut seyus
stichus fundus cornelianꝰ dicit species
put ex significato vel quouis alio medio
concludit proferentē significare voluisse
vt si dicat testator ticio lego omnes ꝟuos
seyo lego stichū ibi seyus in sticho p̄fert
l·vxorem·§·felicissime·ff·del·iij·nā spe=
cies expressius legat quā genus et lega
tum speciei p̄ualet et aliquid significat ꝛ
operat·similiter ibi lego ticiū vnū de ser
uis meis seyo lego stichū seyus in stichū
p̄fert·l·cum ita·§·1·ff·de op·et elec·le
ga non obstan·l·si hæres·§·i·e·ti·ga ibi
optauit de facto·sed ibi lego titio fundū
sempronianū seyo eiusdem fundi vsufruc
tū seyus in vsu fructu non p̄fert ymo in
ter vtrumq; omittit·l·si alij·ff·de vsu
fruc·lega· Sed si iudex diuidendo dicit
titio assigno fundū sempronianū seyo eiꝰ
vsufructū solus seyus habebit vsufructū
l·ꝛ puto §·i·ff·fami·hercis·ratō ē volun
tas iudicis sūpta ex natura diuisionis q̄
agit recedi a communione· nam si vsufructꝰ
remaneret cōmunis nō fieret diuisio nec
recederet a communione·Et hec diuisio ꝛ
sententia iudicis esset euidenter iniqua
qua infundo eq̄ vni ad iudicaret tota ꝓ
prietas et cū hoc ps vsufructus· ideo li
mitur intellectus talis q̄ vnius sit ꝓprie
tas et alius vsufructus quia hoc nulla
apparet inequalitas· Item ibi testatoꝛ le
gat omnes seruos cuidam non capaci pu
ta deportato et sticbū seruum titio capaci
titius habebit sticbū nec derogatur lega
to generis per legatū speciei quia legatū
generis nullū est ipso iure· et sic ei nō de
rogat ut·l·nam et si·ff· de minusto rup·
et irri·fac·test· vbi qđ nullū est rumpi
non potest Item ibi papa concedit grati
am alicui ad primū bñficiū vacaturꝫ in ꝓ
uincia· alij ad primū vacaturꝫ in dyoce si
etiam prior p̄fert ad ꝑmū vacaturum in
dyoc· ꝓpter ius prius acquisitum ꝑiori
cui papa per sedam gratiam non vult de
rogare·Nam papa specifice nominat dyo
cesim ad ipsius gratie restrictionem ut in
illa dyoc·gratia tātū habeat effectū Eti
am quia hec gratia potest habere effectū
absq; hoc q̄ deroget gratie gñali·secus in
legatis vbi omes seruꝰ vni legant et alti
sticbus legat quia nisi deroget legato ge
neris legatū speciei non habebit effectū
et nichil operabit·

¶ Sperant idest putant insti·qui et·a·
q̄ māumittit nō·licet §·in fraudē·v·supra

¶ Spoliatio·est a possessione rei in mobil
violēta et iniuriosa deiectio vel rei mobil
ablatō·dicit violēta quia si quis sponte
possessionem suam renunctiauerit vel ab
uitauerit locum non habebit spoliatio et
per cōsequens restitutio·Nam restitutō
spoliatorū est ablatorū in iudicio reinte
gratio. et quia credēdum canones loqui
sano intellectu spoliatꝰ intelligit in casu

quo crimmaliter accusat' qui tota sua sub stantia vel maiori parte ipsius sep violẽ tiam destitutũ affirmat quia nec nudi cõ tendere nec mermes mimicis nos opponẽ debemus. habet em̃ spoliatus priuilegiũ vt non possit exui iam nudat9 ut est tex in·c·freqñs de resti·spoli·li·vj·vñ. Can tabit vacuus coram latrone viator vide goff·in sũma de resti·spoli· vbi p̃dictam diffimitõz spoliatõis subtiliter declarat·

¶ Sponsus et sponsa·sũt qui inter se de futuris nuptijs pmittũt per verba de fu turo a spondeo sic dicti idest promitto ut l·iij·ff·de spon·

¶ Sponsa·dicit' etiam q9 pater spondet alicui futuram sponsam seu vxorem ut·l·ij·ff·e·ti·

¶ Sponsalia sunt futurarz nuptiarz con uentio et repromissio·ff·e·ti·l·i·ꝛ xxx·q·v·nostrates·et ita iste cõsensus est de futuro matrimonio·Consẽsus vero nupti arum est de p̃senti mat'monio Sed dicit placent·eundem esse consẽsum sponsaliũ et nuptiarũ Sponsalia autẽ dicta sunt a spondeo· nam moris fuit veteribꝰ stipula ri et spondere sibi vxores futuras ut·l·ij ff·e·ti·Inde sponsa q9 a populo facta est et certa stipulatio potest interuenire sed non est necessaria· Et nota q9 sp̃salia diſ solui possunt pluribꝰ modis secm̃ io·an· in tractatulo suo sup quarto decretaliũ et nota sup rub·de spon·

¶ Spõsalitia largitas·dicit' qđ dat spõ sus sponse sine animo tamẽ recõpensandi sed ommino gratis vel econtra·et ista do natio dicit' otractus iure ciuili Et illorz sunt quatuor scz stipulatõ lrarũ obligatõ contractus emphiteoticus et sponsalia largitas ut in·§· iuis autẽ gentiũ instit·de iur·na·gen·et ciui·in glo·sup vbo pone·

¶ Sportule·sunt salaria apparitorũ vel secm̃ azo·C·e·ti·Forte apparitores ista non sibi sed p fisco recipiebant·et illa re= ponebant' in sporta vel in aliq9 simili vase vt corbe in quo consueuerũt aliq̃ portari et ita sub tuta custodia fisco ꝺseruabant'

et sic continentia ponunt' pro contentis vt·C·de spor·et sup̃·l·iij·in rub·

¶ Spurius·est filiꝰ ex incestuosis nup cijs natus· et dicit' a greca voce sporas qđ est vulgo cõceptus vel sine patre no men sũpsisse ut·ff·de sta·homi·l·vulgo concepti·vel est natus de cõcubina ut de remic·c·nisi cum pr̃idem·§· p̃sone vero in glo·que distinguit nochum spurium mã ferem et naturalem·

¶ Stabularij·dicũt' qui aduocatis hoſ pitibꝰ ꝛ stabulis preponũt' a stabulis sic dicti Qui vero sic receperunt hospites ꝛ sine equis vocant' caupones·

¶ Stationarij·dicunt' milites qui ut ali cui teneant stationem sunt cõstituti pos sunt etiã dici librorz venditores quia sta tionem faciũt p libris vendendis· Item dicunt' elemosinarũ questores in·c·cum ex eo de p̃e et remiss·vbi p̃hibet' talibus p̃dicare et pont' ibi forma de vbo ad ver bum eorz que tales dicere debent ppl̃o·

¶ Stadium est octaua ps miliaris ytali ci qđ ut hystoriace refert' hercules vno anhelitu currebat et postea stabat·et est spatiũ centũ et triginta passuũ secm̃ azo in sti·de re·diui·§· vniuersitatis in glo·v stadia·

¶ Status. est cõdictio homis in qua ut plũrimũ potest·ut ait plato·

¶ Status liber·est libertas cõcessa sub condictione ut dicendo lego seruo meo li bertatẽ si nauis ex asia venerit·l·i·de ver· obli·ff·ꝛc·

¶ Statuimus bene significat sententiaz diffimitiuam ut·c·in hijs de ver·sign·Et importat communiter nouũ ius sec9 decer nimus et innouamus ut in·c·decernim9 de iudi·et·c·innouamus de treu·et pace Nam decernimus discussionez dubij inno uamus antiqui iuris renouatõz et statui mus noui iuris p̃mulgatõnem importat

¶ Statutum·est ius ab homine positũ vel dispositio ex qua ius p̃ducit' instit·de iure na·gen·et ciui·et significat' ius sta tuti ex vbis instatuto positis q̃ significãt

qđ ſonāt aũt ſtrictius aut extenſiuus · vel
alit̃ ꝓut obſcuitas eoꝝ đclarat̃ ſeu q̃uis
medio ꝓbabili cõcludit̃ Nam in q̃buſdã
ſtatutis verba clare ſumũt̃ in ſuis ꝓpriis
ſigficatis non reſtringendo nec extendẽdo
vt ibi ſtatutũ impatoris dicit q̃ iudex q̃
dimittit̃ ab admiſtratione non ſoluat pe
cunias vſure ab eo debite nec ab eo exigã
tur nec a fideiuſſore · l · cõſtitutõmibꝰ · ff ·
ad mũicipa · ꝛc̃ · Quãdoq; autẽ reſtringũ
tur verba ſtatuti ut ibi · ſtatutũ eſt q̃ vir
ſi manumiſerit ſeruũ do talẽ de voluntate
mulieris teneat̃ mulieri ſoluto mat̃monio
reſtituẽ quicq̃d peruenerit ad ipſũ a liber
to · et etiã hꝛes eius ſi ad ipſũ puenerit
in quo ſtatuto ſolum comp̃hendit̃ vir et
hꝛes eius · ſed nõ ſocer pat̃ viri · l · ſi vir
· ſ · de viro · ff · ſolu · matri · Nõq; ſignificat
extẽſius · vbi gratia ſtatutũ eſt qđ oducto
ꝛes domoꝝ habitẽt in illis et non oduca
nt alijs nec alios ſecũ in domo oducta
ꝑ ꝑtio vel gratis teneant · vir oduxit do
mũ talit̃ certe extẽdit̃ q̃ põt inhabitare
cũ vxore et familia ſua tota · nec facit ꝺ̃
ſtatutũ ut · l · ſi ita ſtipulat̃ Fuero · ff · de
ver · obli · barth · hic decidit hanc q̃ſtionẽ
ſtatuto cauet̃ q̃ q̃cũq; fecerit effũdi ſan
guinẽ in pallatõ capite plectat̃ barbito
ſor Fleubotumat aliq̃ ibi an incidat penã
Et dicit q̃ nõ q̃a ſtatutũ intelligit̃ q̃cũq;
inuriose ꝛc̃ · etiã pena non debet impo
ni niſi ꝑ delicto · ſed barbitonſor in tali caſu
non omittit delictũ igit̃ ꝛc̃ niſi apparẽt de
mẽte ſtatuẽtis q̃ vellet ꝓhibẽ de ſe licitũ
puta effũdẽ ſãguinẽ etiã licite ꝑ Fleubo
thomiã ꝓpt̃ loci honeſtatẽ · Nam tũc bene
ſtaret̃ vbis ſtatuti · et ſic otra facies in
curret̃ penã dãpni vel non lucri appoſitaꝝ
Sbi autẽ ſtatutũ velit ꝓhibẽ đ ſe licitũ in
dubio nõ eſt tenẽdũ niſi clare hoc pat̃at
Et p̃dca intelligũt̃ de extẽſiõe vel reſtricti
one vlt̃ q̃ vba ſigficãt de ſe · Sbi aũt vbũ
habꝝ plꝛes ſigficatões tũc illa eligit̃ q̃ eli
gẽdã ſigficatũ vbi đclarat vt q̃n lex dicit
naturales filios eſſe in pãte patris intel
higit̃ de naturalibꝰ ⁊ legittimis quia alijs
legibꝰ đclarat̃ q̃ filij naturales tantũ nõ
ſũt in pat̃a p̃ate · Et nota q̃ ſigficatõ ꝑ
pria vbi dicit̃ illa in q̃ omnũt̃ capit̃ ipſũ
vbũ ut in · l · labeo · ff · de ſuppel lega · Jtẽ
ſtatutũ ponẽs penã pecuniariã ꝓ adulterio
vel homicidio ꝓ q̃bꝰ ẽ pena mortis đ iure
cõmũi verum valeat archi · in · c · duo iſta
nomina xpiij · q · iiij · et in · c · finali · ne · cle
vel mo · li · vj · et hoſt · et io · an · in · c · fi · de
conſue · deciduũt̃ q̃ non valꝫ q̃a ſtatutõ debꝫ
eſſe iuſta eq̃ ⁊ vmuſal̃ iij · diſ · c · erat aũt
lex · ſ · iſta eſt iniqua qua ꝑ eã dat̃ occaſio
facile đlmq̃ndi · l · ſi vnꝰ · ſ · illud vero · ff ·
de pac · c · q̃admodũ et · c · et ſi xp̃s verſi
q̃dã em̃ de uruur · mil em̃ mꝫis appetiꝫ q̃
ſaturare volũtatẽ noſtrã cũ poſſiũꝫ · Cũ ꝙ
q̃s ſcit ſe ꝓ homicidio nõ moriturꝝ eius fa
cit nec ſuã culpã ꝓtimeſcit cũ ſperat poſ
ſe redimẽ eã bal · ſolꝫ apud legiſtas in · c ·
i · ſ · iniuria de pace inſtr · in uſi · feu · dicit
ſine aliq̃ allegatõe hoc ſtatutũ in validũ
eſſe q̃n iponit pena pecuniariã puã ⁊ ſic nõ
otẽptibilẽ alias ſecus et nichil allegit · ſ ·
ludwi · de roma ꝓbat ꝑ tex · in · ſ · pena inſti
de iniur · vbi đr̃ q̃ valida erat lex ij · tabl̃a
rum o'i q̃ ꝓpt̃ delictũ ponebat penã pecu
niariã ⁊ ꝓpt̃ magnã vetꝝ pauptatẽ Jtẽ
allegat glo · dicẽtẽ q̃ ruſtico aufert porcũ
aufert ſibi oculũ · l · illicitas · ff · de offi · ꝑ
ſi · Jtẽ qꝫ ruſtici n̄ audẽt optare pecunias i
in comitatu Florẽtino ut · l · dn̄i p̃dictoꝝ · C ·
de ag̃ · et cenſi · li · xi · Jtẽ ſtatuta omnũt̃
fiũt q̃ q̃ ſtetit i ciuitate ꝑ tot ãnos effici
tur ciuis · q̃d ſi nõ ſtetit otinue ſ ꝑ maio
ri pte tẽporis an locũ habeat ſtatutũ tex ·
eſt ſingl̃aris in · l · eũ de lamo · ſ · ſabinꝰ · ff
de fundo inſtruẽ · inſtru · qꝫ lega ·

Cſtatutũ ſiue lex punẽs vnũ đlictũ ⁊
p̃ſupponẽs aliud nõ valet in illũ in q̃ non
vificat̃ delictũ p̃ſuppoſitũ glo · vnica · i · l ·
mancipia in vbo aduocãdũ · C · de ſer · fugi
vbi g̃tia ſtatutũ dicit turbãs aliq̃ in poſſꝫ
ſione puniat̃ pena cẽtũ et reſtituat poſſeſ
ſionẽ punit̃ em̃ turbãtẽ et p̃ſuppõit poſſeſ
ſionẽ iuſtã · ſi g̃ q̃s nõ abſtulit poſſeſſiõꝝ
non punit̃ pena ſtatuti ꝑ lꝫ dicit ludwi · đ

roma q̃ lucẽt? fuit vj·flor· ¶Itẽ rome erat statutũ q̃ q̃cũq̃ non exequẽt dispositõez defuncti infra ānũ p̃uarẽt oĩibo bñficijs suis excõmũicarẽt et stati restituẽt bona testatoris iuxta·c·si here· de testa·q̃dam relictus executor ex testamto nũq̃ hũit bona in posse suo sed erāt penes hered̃ ñ fuit executus infra ānũ et cũ fuiss bñfitijs p̃uatis et excõmũicat? di' lud·de rose dem̃iasse q̃ male fuāt excõmũicat? q̃a p̃suppoitũ statuti sez q̃ habuerit bona i posse suo ñ vificabat' i eo et di' ꝺ bñ notā ꝺ ¶Itẽ statuti cā cõpromitti nõ põt·casus ẽ in·l·non distinguẽ?·§ delibāti·ff·de arbi et·c·cā·de intg·resti·sed põt ꝺ ea iudex cognosci casus singlaris in glo·l·cũ ꝓponas·C·de re·credi·q̃ idẽ est i arbitro q̃ꝺ in iudice de quo in·l·q̃ciens·C·de iudi· ¶Itẽ statutũ p̃hibet habẽtez vnum offitiũ acceptare aliud si acceptat pena habeat careat acceptato et p̃uat' offitijs seu bñfitijs et salario p̃mi tex singlaris est in·l· quisq̃s·C·de cohabita·prin·li·xij· et ibi p bartho· ¶Itẽ statutũ est q̃ꝺ credat' testibus deponẽtibo de credulitate an valeat· dicit hosti· & dñs antho·de but·in·c·j·ꝺ app·q̃ non valeat de hoc secm lud·de ro· in·l·i·ff·de ven·inspi·et in·l·quid tñ·ff de ar·et plẽ p do·antho·in·c·quotiẽs ꝺ test·vbi nõ valz dictũ testiũ p vbũ credo ¶Itẽ statuta ciuitatis iudex seruare iurat queritur an iudicãs otra statutũ otinẽs iq̃ꝺ iuis omũe sit p̃iurus·et recidit in hoc an statutũ cõtinẽs iq̃ꝺ iuis commũe sit iuis omũe vel mũitipale bal·i·l·ij·ff·de ꝺ sti·pe· dicit esse casũ singlarez in·l·magi strat9·ff·ad mũicipa·et dicit lud·ꝺ ro· ꝺ nescio extẽdẽ· ¶Itẽ statutũ p̃hibz aliqñ ne doctores salariati vadãt ad allegãdũ seu ad uocãdũ· et si faciũt debẽt depomi a matcla aduocatoz et p̃uãt' salario illius ãm secm bal·singlariter in·l·placz i fi·C· de epo·& cle· ymo dãtes licẽtiã doctoibo stipẽdiarijs rei publice aut armigeris cũ nõ possint q̃a eoz offitiũ ad ꝺ nõ extẽditur ut vadãt ad balnea naturalia vel alia

locasimilia·

¶Salarium illiq̃ tpis q̃ licẽtiã dederunt ipsi officiales ꝺ p̃po solue tenẽt'· casq̃ est singlaris in·l·per hãc·C·de eroga mili· an li·xij·secundum ludo vi·de roma· ¶Itẽ nota q̃ in statutis communiter locum habet· ar·a contrario sensu hoc tamen est limitandum nisi·ar· illud sũmat' q̃ statuentes in penam inciderent tunc enim non valet ut est glo·in cle·j·super vbo facẽ et exquisitus de vsuris·

¶Stellio·dicit' q̃ aio mecastas & varius est vbo vel facto vel q̃ rem aliq̃ obligauit alicui et demde impignorat alij nõ facta mẽtioue de p̃mo et gñaliter q̃ in hijs ẽmalibus causis dicit' dolus in ciuilibo dr̃ stellionat9 ¶Stellio em̃ ꝓpe ẽ aial varijs maculis plenũ et venenatũ sile lacte et est corpore pictũ lucẽtibo guttis vide ꝺ hoc sup̃ crimen stellionatus·

¶Stichus est p̃pũ nomen serui·

¶Stigma est signũ vel instrumẽtũ quo brachia fabricẽsiũ figurabãt' cui erat ipse sum nomẽ impatoris facies vero eoz̃ non figurabãt' ut·l·si quis·C·de pe·et secm io·an·c·si iudex layeus de sen·ex·li·vj· in glo·vbi agnoscit'·

¶Stipes est p̃sona a q̃ alij oiginẽ ducũt

¶Stipulatio·est firma verboz̃ oceptõ qua quis aliquid se facturum daturum p̃mittit alteri sup hoc ipsũ interrogãti et dicitur a stipulon grece quod est firmum latine·denominat' etiam a stipite Cõstat autem stipulatio ex interrogatione p̃missa et responsione subsequenti quemadmodum cõtradictio ex affirmatione et negatione hoc modo p̃mittis vel dabis michi·x·p̃mitto vel dabo tibi·quandoq̃ dicitur stipulatus ille qui promittit per stipulationem passiue ¶Vel sic stipulatio est solemnis promissio facta interrogatione precedente et responsione sequente·

¶Stipulationum·alia est pura alia cõditionalis et alia in diem·

¶Stipulatio pura· Est q̃ nec fit sub cõdcone nec i diẽ q̃ pue ut dño dab' ꝺ dabo

Stipulatō cōditōal' hēt fieri sub odi
tōe hoc mō ꝓmittis mihi dare cētū si na
uis ex azia venerit ⁊ respōdes ꝓmitto
Stipulatō mdiē fit hoc modo dabis
mihi ·x· in klis iulij et respōdes dabo
Stipulatō acquiliana est q̄ nouat oēz
otractū uꝫ sic q̄tq̄d mihi dēs ex quacūq;
causa idez mihi ꝓmittis ·si enī ex mutuo
datōe mihi debitor sis veliq; acceptū fer
re idest p acceptilatōez remittere nō po
terit res expedire nisi p obligatōz que in
rē ofbit' re⁊re s̄ acquiliana actō
Stipat? idest val'at? circūdat? ful
citus scdm Jo·an·in cle·pastoralis vsi·
notoriū de re·iudi
Stinarij dicūt' amatores idez dicūt'
carnearij
Stratū dr generalit' omē gen? vestis
uel omē indumētuz ut·ff·de verb·sig·sed
magis ꝓpe vestes cubicl'ares dici? stra
tuz a sternēdo vñ etiaz via publica strata
dicit'
Stratores etiaz a sternēdo dicūtur q̄
custodientes in carcere reos cōdēpnatos
puiebant vel stratores dicūt' esse istu q̄
stabulis vel equis stātibz in eis p̄sunt et
dicit' a stratorio scdm azo·C·de strato·
li·xij·in rubrica
Studiuz ut dicit azo·est vehemēs ⁊
assidua ad aliquaz rem agendaz cuz sūma
volūtate occupatō ex qua volūtate labor
in op? defertur·et pdit laboris tedium
versus in oblectamētuz
Studiū liberale ⁊ latinū olim tm erat
rome et cōstātinopol'·in alijs autē locis
rō nisi ex ꝓuilegijs ut·C·de stu·li·in ru
bro et in nigro li·xj·et in ꝓhemio·ff·hec
autē tria hodie impio scisso studiū in ml'
tis locis fit ⁊ maxime bonoñ·que legalis
studij obtinet monar. hiā·sed vtz in fes
tis et diebus dnicis liceat studere ffJo·
an·dicit q̄ sic dū studiū fiat sine solēni
tate nō ꝓpter lucrū cuz non sit opus ser
uile sed cū solēnitate puta in publicis sco
lis non liez antho·de bue·dicit q̄ causa
cōsilij dandi vbi necessitas suadet sez q̄
causa est tpe pitura uel de loco lōg iquo
tunc liez studere etiaz ad lucrū alias non
nec in scīēcijs positius que ad lucrū uel
honores tēdūt sed in theologia et specu
lativis sic·et addit panor. etiam in iure
canonico cū sit theologia practicata q̄
talis laborat in vinea dni ⁊ efficit' p hoc
speculatiū ⁊ abstrahit' a vicijs non autem
cultū diuinū uel officiū p hoc p̄termitta
tur·sam? enī ē maioribz studere ⁊ mētes
occupare q̄m ocium insequi vel in la rus
vagari ymmo melius esset domi manere q̄
festa ecclia ꝓpt' dñas vlitare ut not'
c·j·de feriis et·c·cdi·⁊ pieci·festiuit'·
vras·xxiiij·q·j·vbi etiā vidua q̄ in Cor
banum duo minuta posuerat a saluatore
omnibus prefertur quia dominꝰ non ea
que offerunt' sed voluntatez offerenciuz
respicit·studeat ergo diligēs scolaris di
ebus feriatis et alijs·q̄ non sufficit diu
fuisse in studijs sed bene et laudabiliter
vixisse cōmendāduz est xij·q·ij·gl'aa epi
in fi·nec aliquis repente fit sūmus de pe
dist·ij·§·hec q̄ de caritate·⁊ nō potest qs
modico tpe multū adipsceere xlviij dist̄i·
§·j·quāuis ingeniuz in bene studētibꝰ
interduz suppleat tēpus·lxxvij·dist·mo=
nachus vbi dicit' quātuz de tempe decer
pitur morū hoc docet' habere ꝓbitas q̄
plurior cōsuetudo non cōtulit·aduertat
etiaz dictū uiris consul·ff·de fideicōmiss
liber·in·l·apud iulianū vbi dicit si vnuz
pedez tenerēm sedulebo adhuc discerez
nam qui vult seruare ⁊ē
Stuprū est illicita virgis defloratio
quāuis in vidua cōmitti dicat' nisi sit me
retrix uel illicita cōcubina scdm le·ff·de
cōcub·l·in cōcubinatu in fi· Itē cōmitti
tur in dcteris·ff·ad·l· Jul'·de adulteris
l·stuprum
Suarij require s̄ porcarij
Suasio accipit' in bona pte uel in ma
la·ff·de seruo corrupto·l·j·§·psuadere·
et·C·de fur·et seruis corrupt·l· si quis
Subgrūda est vna ps tecti vnꝰ cuius=
q̄s domꝰ q̄ imēbit extremis capitibꝰ

ẽign eriz tc̃talīū uc̃ · ff · de his qui de se · ul' effud · l · si vero · §· si p̃tor ait · et alias dicit' subgrauida vel sub grandia.

¶ Subrogare est aliquē loco altius substituere uel cōstituere ut officiales nr̄i uices alios subrogant ꝛ pōt scribi r p b cōmutādo ut surrogare

¶ Subornatō est informatō facta p aliquē de veritate tacēda ꝛ falsitate dicēda secm̄ wilhel · de mōtis lav · in cle · testib⁹ de testi ·

¶ Subsignare Est subscribere ut testes in cirographo solēt signare et quasdā notulas subscribere et qñ subscribēs se ostendere dicat' et qñ nō est bo · glo · in · c · p̄spitero ꝛ · in vbo subscripserit de reb · eccle non alie ·

¶ Substitutō est secda odinatio nal' institutio · qz institutō dr̄ pm⁹ gradꝰ et substitutō secd⁹ · et licz substitutōes in infinitum de vno in aliū p̃nt p̄cedere tn̄ omis institutō q̄ fit post p̄mā dr̄ substitutō ꝛ secds gradus · sic̄ secd e nupcie dicūt' omes q̄ sequūt' p̄mas · et diuidit' qz substitutō nū alia est directa alia oblīq̄ Et nota dr̄am inter vbuz directū obliquū ꝛ oñe Vnde directū est q̄ sīgficat ut ille cui reliquit' uel in quē disponit' sua manu recipiat ut est vbū instituo ut patz · ff · de here · insti · Jtē illud heres esto ut ibidē · itez accrescat silit' vbuz capiat uel accipiat Obz verbuz obliquū est qđ sīgficat ut ille in quē disponit' ul' cui relīq̄t' de mañ alteri⁹ accipiat ut est vbū restituo fa · l · instituta ff · ad trebel' · ꝛ p to · ti · Jtē volo vt qñ p fidei omissū ps hēditatis ē restituēda · l p̄ filiū · §· fi · ff · del' · iij · Jtē vbū rogo ꝛē Sed vbū oñe est qđ vtrūq̄ sīgficatōz sive de mañ sua sive de alt̄i⁹ recipiat ut est vbū substituo sic̄ in · l · cēturio · ff · de vulg̃ substi · habz enī qñq̄ directā sīgficatōez qñq̄ oblīq̄ · substitutō directā dr̄ cūtnl'o mediāte ꝗs capit hereditatez deficiēs ꝛ directe efficit' heres ipi testatori qui instituit eū inst · de vulga · substi · §· quo cañ Et hec subdidit' qz alia est vulgaris alia pupillaris alia exēplaris alia breuiloqua sive reciproca alia cōpendiosa

¶ Substitutō vulgris dr̄ qz de vulgo ꝛ a qlibz fieri pōt dū tn̄ h̄ testm̄ facere · ꝛ ille ex testō capere possit · et hec subdidit' qz q̄dā est vulgaris exp̄ssa ꝛ q̄dā tacita

¶ Substitutō vulgaris exp̄ssa est q̄ fit vbis negatis hoc mō tici⁹ heres esto ꝛ si heres ille nō sit uel erit · seyꝰ heres esto ideſt sit sic enī instituo te mihi ticiū here dez et si te noluerit uel non potuerit esse heres sit heres seyus

¶ Substitutō vulgaris tacita fit p vba affirmatiua veluti cū vo miles puberē ꝛ impuberē heredes instituit ꝛ oñi verbo eos substituit h̄ mō seyꝰ ipubes ꝛ me · pubes heredes estote ul' sūpto q̄s vnanit' imuicē substituo vl' sic ꝛ in idē redibit puberē sexuz et ipuberē heredes fatio ꝛ eos sibi imuicē substituo · qua substitutōe colligo q̄ si vn⁹ nō fuit heres vl' si vn⁹ moriat' alio⁹ in solid' sit et dr̄ vulgaris qz fit a qlibz de vulgo sive sit in p̄tate sive nō ꝛ dr̄ tacita qz puberē tacite vulgariter ipuberi substituit q̄ substitutō magis essz pupillaris nisi p̄pt' adiūctaz psoāz · sed in milite tlis substitutō pupillaris est p̄pt' p̄uilegū militis q̄ substitutō ḡtū ad puberē vulgaris est ḡtū ad impuberē pupillaris · qm̄ si pubes heredi tatē adeat p pte sua euacuat substitutō p⁹ facta · ß si ipubes hereditatē adeat p pte sua nō euacuat cuz est substitutō fca p̄ solōz expleuit pubtatē vñ sb exp̄ssa pupillari ot̄iet' tacita vulgaris ff · e · ti · l · nā h̄ iur̄

¶ Substitutō pupillaris q̄ soli pupillo et ipuberi fit Et est etiaz duplex alia exp̄ssa alia tacita · substitutō pupillaris exp̄ssa fit hoc mō iste filiꝰ meus ipubes heres esto et si heres non erit aut si heres erit et infra pupillarē etatē decesserit ille heres esto vel sic instituo mihi in heredez te filiū meū pupillum et si non erit aut si erit heres et infra ānos pubertatis uel in pupillari etate decesserit substituo ei seyum hec dicitur exp̄ssa substitutō qz in ea oīa vba exp̄mūt' q̄ exp̄mi optet

¶ Substitutō pupillaris tacita Est hec filius meus impubes heres esto et si ille non erit ille heres esto vl̄ sic q̄s michi heres erit sit heres filio meo Hec dicit̄ tacita q̄ verba quedaz nō exp̄ssa hic tacite subintelligūtur que exprimūt̄ in expressa substitucione pupillari · Nam p hanc tacite intelligit̄ q̄ si filiꝰ decesserit i pupillari etate ille qui erit heres patri erit heres filio · Et debētur ille pupillares s̄bstitutōes solis pupillis in potestate pntuz existentibz z ab ipis parentibz fiūt per qd̄ euidenē ptz q̄ non a matre sed a solo patre fiunt cū mater filios nō habeat in potestate Sed nūquaz substitutus ex pupillari exp̄ssa repellit matrem pupilli et substitutꝰ ex tacita repellit̄ a matre pupilli et succedit ipsi pupillo mater Item qui est substitutꝰ ex pupillari substitutōe fit heres ipsi pupillo Ille vero qui est substitutꝰ ex vulgari fit heres ipi testatori Item pupillaris tacita intelligit̄ esse vulgaris exp̄ssa qua mater substituit̄ pupillo Et hoc ꝓpter priuilegium matris Item eodem modo q̄n quis pupillo vel alij substituit̄ ꝓpter adiūctā personam

¶ Substitutō pupillaris cōpēdiosa · est que fit verborū cōpēdio que verba in pupillari exp̄ssa sunt pliriosa Et ex hoc dicitur cōpendiosa z habet fieri hoc modo Instituo ticiū filiū meum mihi in heredē et q̄cūq̄z decesserit sine filijs substituo ei Seyū vel sic Iste filiꝰ impubes heres esto et quocūq̄z tempe decesserit ille heres esto que substitutō tantū locū habz in milite de hoc in · l · precibus · C · de · impub · et · alie ·

¶ Substitutō breuiloqua siue reciproca Est que cōtinet̄ duas vulgares et duas pupillares substitutōnes ut cū duo impuberes instituti a parente qui habz eos in potestate inuicez substituūt̄ hoc modo Ego et Tu filios meos impuberes michi instituo heredes et eos inuicem substituo Unde quia cōtinet exp̄ssam pupillarem si aliquis p̄dictoꝝ decesserit in impubere etate mater impuberis decedētis omīo repellit̄ et succedit substitutꝰ Et hanc substitutōez lex appellat reciprocā z omnes quatuor exp̄lle sunt

¶ Substitutō exemplaris uel exemplaria Est que fita parentibz utriusq̄z sexus filio furioso vel mente capto Et dicit̄ exemplaris q̄ fit ad exemplū pupillaris substitutōis qua sicut pater pūdet filio pupillo qui testari non p̄t de hereditate Ita pudet filio mente capto uel furioso Et fit hoc modo Filiū meum furiosū vel mente captū mihi heredez instituo Et si decesserit furiosus uel mēte captus anteqūm ad sanam mentē puenerit s̄bstituo ei talem filiū suum uel fratrez uel aliquē alienū si deficiat filius vel frater

¶ Substitutō obliqua siue non directa Est fidei commissāria et est illa que fit p fideicommissū ut hic quicūq̄z vīm sine liberis decesserit rogo ut eius porcio ad hanc substitutē pueniat Et̄ est q̄n quis instituit heredē et eius fidei cōmittit ut q̄mcito possit eius hereditatē adeat et eam alteri certe p̄sone cui et q̄n testator voluerit restituat videlicez tali die vel sub tali cōditōe si decesserit sine filijs ut si forte in ea cōditōne fuerit q̄ testator magis diligat eum et ex testamēto eius directo nichil capere possit̄ pura q̄ directe et immediate capax non est qualis est spurius saltē hoc modo aliquid capiat et cōsequat̄ ex hereditate vel totaz ipam hereditatez ut C · ad trebel · per totū quasi et ff · e ti · in multis legibus et in · c · Raynūcius · Raynaldꝰ · de testa · Et nota q̄ in substitutionibus fideicōmissarijs locū habz quarta trebellianica deductio in directis aut non · c · Si pater · ff · testa · li · vi vbi est calꝰ z ibi vide glo de hijs s̄bstitutōibz z glo · in · c Raymundꝰ · palle · et insti · de vulga · et pupil · substi · per totum

¶ Substitutus heres Require an heres substituet̄ Et nota q̄ in omībus substitutōibus primo p̄cedere debz institutō si

ꝑmꝰ ḡdꝰ ⁊ postea pom debet ſbſtituto.
¶ Subhastari Est rē venalez ꝑpom hasta suppolita qđ frequens est circa ꝑdia que nunciant uel censetur fisco vacare ⁊ sic p sut hastatōez plus offerēti dētur
¶ Subsidiaria actio Require sup actio subsidiaria
¶ Successio Ñnqz fit de capite in caput etqnqz de gradu in graduz sedm azo. in sū. de succes. edic. C. et. ff. e. ti. l. j.
¶ Successio de capite in capiud Est eum deficiēte primo capite liberorū orit sedz caput agnatorū et isto deficiente succedit terciū caput cognatorū et cognatis deficientibz succedit quarto ordine per vñ vir et mulier uel vxor
¶ Successio de gradu in graduz Est qñ plures psone sunt in eodez capite in diuersis gradibz vna prior alia posterior nam priore repulsa spe vel repudiatōne sequens succedit ut. ff. de succes. edic. l. j. et C. e. ti. p azo. in sūma Et ad plenorem scz doctrinam successionū ab intesta to sic est distinguēdū aut dubitat qualiter descendētes succedant ascendētibz aut qualiter ascendētes descendētibz aut qualiter collaterales collateralibz Primo casu aut supsunt legittimi et naturales a legittimi tantū aut adoptiui aut naturales tantū aut nati ex illicito coitu ut spurij ⁊c Si legittimi et naturales aut si p sunt tantū filij primi grādus aut ulteriores Primo casu aut omēs emācipati aut omnes in potestate sūt et tuē iure veteri et nouo succedūt equaliter sublata differencia sexus ut. l. xij. tabu. Et insti. de here. que ab intesta. defe. §. Emāncipati. C. de suis et legit. here. l. ulti. Et auten. in successione ibidē aut supsūt qdaz emācipati et quidā in potestate et tunc iure veteri digestorū vocabant emācipati de iure ptorio existentes in potestate Et de iure ciuili omnes equalit licz diuersis uiribus vocarent. C. de legit here l. memi nimus ibi Cum igit ptorem filiū emancipatū ⁊c. ff. de bo. pos. l. Sed cuz patro no. §. bonorū In uire vero autēticorū vocabant etiaz emancipati cū suis equalit ut in auten. de here. que ab intest. defe. §. Reliquū ibi In illa ⁊c Si vero supsunt ulteriores aut erant cōcepti viuente eo de cuius hereditate agit aut eo mortuo Si eo viuente aut nascunt eo supstite p quē coniūgunt aut constat eos excludi si velit ille adire hereditatez quia ꝑcedit eos in gradu Sed si nolūt vl nō possūt quia morit antequm adeant vocant ulteriores per eum coniūncti Et si soli et eod gradu vocant equalit si cuz patruis vocant in stirpes iure veteri et nouo Idez si nascunt mortuo patre quia paria sunt eum non esse mortuū et repudiare et eū mori antequm repudiat si non erāt cōcepti mortuo eo de cuius hereditate agitur nec ptorio nec ciuili iure vocant nec excludūt sequētes ut hec omia euidēter p bant. C. de suis et legit. here. l. Nepotes. Et in auten. in successione ibidez p alle. Et insti de here. que ab intesta. defe §. eū filiꝰ ⁊ in autē. de hēr. q ab intest dfe §. Reliquum. palle. coll. ix. et. ff. de iniusto. rup. irri cꝫ. testa. l. Si quis filio. Sane tamē hec intelligant esse vera nō ex eqlitate tituli. C. de hijs q aū. ap. tal. vmca et de eadu. toll. l. j. §. in notissimo eo casu qñ ius cōpetebat adulto filio ut C. ad sena. consul. orphi. l. vlt. predicta ꝑcedūt si nascunt eo existēte in potestate per quez coniūgunt Si vero sit emācipatus et nepotes reponāt idest remaneāt in potestate eius de cuius successiōe tractat Considerato iure ciuili antiquo ꝑferunt nepotes Sed per edictū de coniūgendis cum emācipato liberis eius vocant simul Et tantū cōsequit filiꝰ quātuz omēs nepotes ex eo nati ut apparet ut ff. de diuigen. cū emāci. l. eius. §. Int ipm. et. ff. de dē. ta. l. j. §. qui habeant et. l. qui habet. et. l. Cum emancipatus §. Si pater. Sed iure nouo autēticorū ꝑferunt filij quia priores in gradu ei sublata sit sētencia patrie potestatis Et

sic est correctus ille titulus de oūigen· eū emanci· ut notat· e· ti· l· j· in pn̄· et C· de suis· et legit· here· l· fi· et· autē· in successione ibidē quod intellige ut ibi dicit· Nam titulus ille adhuc hodie manet sedm Ja· de Rauen· sez quo ad successiones ex testamento Si autē mortuo ascendente supsūt descendētes legittimi tantū ut adoptiui· tunc si dant· in adoptōnem descendētibus per lineam masculinaz uel feminnā succedūt eis ex testamēto ⁊ ab intestato exheredati habēt querelam Si dant· extraneis in adoptōez aut morit· pater adoptiuus testatus aut intestat? Si testatus regulariē nihil relinquere cogit· fallit in casu si arrogat? sit impubes cui cogit· quartā relinquere ex cōsti tutōe diui pij ut· l· papinian? ·§· Si ēs ff· de inoffi· testa· Ita simplicit· dixit dy uus Sed quid si erat factus pubes an debeat· sibi quarta dic ut notatur· C· de adop· l· ij· Si aut· morit· pater adoptiu? intestatus aut sine legittimis et naturalibz et tunc sedm omēs succedūt adoptiui Aut extantibz legittimis et naturalibus Et tunc reprobata quorūdaz opinione qui dixerūt cōtrariū weant· etiaz eū legittimis et naturalibz equalit· ·Si tempe mortis repiant· in potestate ut hec pbāt· C· de suis· et legit· here· ō re et l fi· Tercio casu qn̄ mortuo ascendente naturales tantū supsunt aut extantibz legittimis aut non extantibz· Primo casu aut decedit pater testatus aut intestat? Si testatus pōt eos instituere in vncia ut m· l· ij· et in autē· ibi posita· C· de naturali· fi Si intestatus in nihilū succedunt· sed aluntur· ut in autenti· de ra tura· libe· §· Si vero et C· de· natura· libe autē· licet Secūdo casu qū non extantibz legittimis filijs naturales supsūt extātibz pentibus aut non extantibus Si extantē aut decedit testatus et tuc pōt naturales instituere msolidiz pntibz relinquēdo legittimā· aut intestatus et nō supsit coniūx legittima ⁊ tunc succedūz in duas vncias ut in auten· licet palle· Quarto casu qn̄ supsunt spurij aut tractatur de successione linee patne aut materne Si paterne spurij ex illicito coitu nati nulli succedunt in auten· Qui· mona· esti· sui· §· ulti· Si materne· aut tractat· de successiōe matris aut de successiōe coniunctoruu per matrem· Spi matris aut non est illustris aut illustris Si primum videlicet non illustris· Aut supsūt spurij vulgo quesiti· Aut supsunt spurij incestuosi uel nephārij· Si sunt vulgo quesiti succedunt matri indistincte· ut ff· ad turpillia· l· j· §· j· Et insti· e· ti· §· Nouissimo si sūt suscepti ex dampnabili coitu non succedunt in auten· qui· mo· na esti· sui· §· fi· Si veco mat· est illustris tuc aut extantib? iustis filijs aut nō Et dic ut· C· ad sena· consul· orphi· l· si q?· Si vero de successione coniunctorū p matrē indistincte succedūt et eis succedit· ut ff· vnde cogna· l· si spurius· et· l· Jn hac parte Secūdo casu pncipali sez qn̄ agit· qualit· ascendentes succedant aut supest pater et mater uel mater tantū aut vtrq; simul cū fratribz vtriq; coniunctis aut cū coniunctis ex altera parte tantū aut supsunt auus uel auia vna cū fratribz Prio casu iure veteri pferebat· pat· matri si filius fuit in potestate q? olim occupabat iure peculij et quia erat agnatus mater vero cognata ut· ff· ad turpil· l· vlti· Jtē hec erant tunc vera in naturali et legittimo patre· secus in naturali tantū quem nō habet in potesttate et sic nō habet beneficiū· manumissoriū Jtē secus in legittimo ut· ff· ad turpill· l· si patrē· hodie vero filius habet heredē et non occupat iure peculij ut in autē· de here· que ab intest· defe· §· i· Jtē sublata est differēcia agnatōis et cognatōis ut· e· ti· §· nulla· ⁊ ideo pater ⁊ mater pariter weātur ut· C· ad turpi· in auten· defuncto· sedo casu locū habet· insti· ad sena· consul· orphi· §· j· q? hodie simul weant· in portiones viriles ut in auten· de hered· que ab intesta· veni· §·

cõsequens · et in autẽtico defũcto palle ·
Tercio casu pferẽt pat̃ ⁊ mat̃ fratribus
cõiũctis ex altera pte tantũ ut in auten
palle · defũcto ⁊c̃ Quarto casu est opinio
inter Bulgarũ ex vna et martinũ et Jo
hannem ptibus ex altera ut in iam alle·
auten defuncto Tercio casu pncipali cũ
tractat̃ de successione collateralium aut
sunt fratres vtriqz coniũcti tantũ ⁊ suc
cedũt ut · ff · de suis et legit · hœre · l · j · §·
vlti · aut supsunt coniũcti ex altera parte
tantũ ut vterini tantuz uel consãguinei
tantũ tunc aut supsunt ex legittio nati
mrimonio aut non Si primuz tunc succe
dunt ut C · de suis et legit · hœre · auten ·
post fratres Si scõm aue sũt cõiũcti per
patrẽ tantũ et non succedũt ut in autẽ ·
qui · mo · na · effi · sui · §· filiũ Si per mãtrẽ
succedunt etiaz spurij uel ex vulgo q̃siti
ut · ff · vnd · cogna · l · ij · aut supsunt vteri
ni tantũ et cõsãguinei tantuz et tuẽ pa
riter succedũt in bonis a se quesitis quia
cognatõ hodie ab agnatõe nõ differt ut
in auten · post fratres palle · Quz in bonis
quesitis a patre pferũtur consãguinei
et in quesitis a matre pferuntur vterini
ut · C · de suis et legit · hœre · l · de emãcipa
tis Et in hoc nõ remanet illa lex icorrec
ta aut supsunt vtriqz coniũcti cũ cõsãg
uineis tãtũ vel vterinis tãtũ et pferũt
vndecũqz quesitis ut in auten · Itaqz · C
cõmunia · de succes · Nam duplici iure u=
tunt ut in corpore vnde sumũt aut sup
sunt fratres et filij fratrũ et tunc succe
dunt eadez distinctiõe seruata utriqz cõ
iũctoruz et non coniũctorũ ut in auten·
Cessante · C · de suis et legit · hœre · dic ut
ibi vel supsunt etiaz nepotes fratruz uel
ulteriores et tuẽ qui prior est in gradu
potior erit in iure autẽ · post fratres pal
lega · scõm dy · cuius fuit hec distinctio
paucis per Crnũ additis qui hanc ponit
ad lr̃am C · cõmunia · succes · in auten · Jta
qz palle · Et dat̃ super · c · auctoritate · de
concess · pben · li · vj Ex dictis de successio
ne hereditaria talis orit̃ questio Utruz
qui pferat̃ in successiõe mẽ pueros fra
tris ex matre tantum ex vna ⁊ inter pue
ros filie sororis patris uel pueros filie
fratris pris aut pueros filij sororis pa=
tris partibus ex altera In hac questiõe
meds casus est talis quidã · b fuit fra
ter ex parte matris tantũ eius daz · g · ux
oris · b · ibẽ · b · cũ quadã k famla sua gene
rauit duas filias in statu soluto dpost cõ
traxit b cũ k mrimoniuz et ipsa k in cele
bratione mrimonij suas tenuit filias sub
mãtello surgit ex hoc questio an iste filie
sint legittimate et possint succedere uel
ne Et respondet̃ q sic videlicet q sint le
gittimate et succedũt ac si fuissent legit
time a pncipio generatõis fa · §· dubita
tum in auten · de incest · nup · coll · ij · Ille
legittimati per subsequẽs mrimonium ha
bent omes successiões quas habẽt illi qui
sunt ab inicio legitti et naturales ita di
cit Bar · in §· dubitatũ palle facit etiaz §·
tribus in auten · qui · mo · na · effi · sui in vsi
Reliquũ coll · vij · vbi dicit bart · q tales
sic legittimati efficiũtur primogeniti siue
postea alij liberi nascant̃ ex eodez mrimo
nio siue non et succedũt illis psonis qui
bus succedũt illi qui ab inicio legittima
ti fuerũt fac · optima · l · Cum quis · C ·
de natu · ⁊ li · et insti · de nup · §· fi · vbi glo
super verbo interdictũ cum glo · pe · Jtez
in · c · tanto in pncipio qui fi · sint legitt ·
Et ad questionez principalẽ quia in casu
pnti pueri filie sororis patris pueri filij
fratris patris et pueri filij sororis patis
sunt in eodem gradu tunc filia fratris ex
una parte preferẽt̃ in successione pueris
supradictis patz hoc · C · de legit · hœred ·
auten · post fratres cuz filibus vbi dicit̃
quando defũctus non reliquit fratrez ul̃
sororez ex vtroqz parẽte nec eorũdez fra
tris et sororis liberos extunc pferuntur
in successione fratres et sorores ex una
parte et eorũdem liberi et sunt in gradu
vicinori qm̃ pueri supradicti sez filie so=
roris patris et pueri filie fratris patris
et filij sororis patris ut in auten · de hœre

ab inteſt·venienti·§· Reliquū· et·§· illud palam Idē dicit bart·de ſalice· in auten poſt fratres p̄al·et ꝓbat·C·de legit·he re·ī autē· poſt fratres·ij· vbi habet ꝙ poſt fratres et ſorores et eorum liberos ſuccedent a primo ad ij ſcd̄m grad̄ ſuos nam puer fratris ex vno parēte eſt in ter cio gradu cōſāguinitatis ſed ſupradicti pueri ſunt in quarto gradu et qui vicinior eſt in g̃du p̄feret in ſucceſſioē g̃ ꝛc̄

¶ Suffragium Eſt ꝓpe patrocinium qđ p̄ſtat aduocatus aut conſiliū ul̄ ſeruiciū xij·q·ij· ſuffragia Nūq̄ ponitur pro ſalario qđ debetur aduocato ſcd̄m azo·C·de ſuffra· Quandoq̄ eſt conſēſus in ſcriptis redactus ſcz cum dicit ego·b·nomio·p in prelatū et ſic ſumit de elec·c·ꝓpetuo li·vj· Eſt etiaz auxiliuz deprecatōis pro animabus factuz Et ſic ſūt quatuor modi ſuffragādi pro aiabus ad quos omēs alij reducūtur ſcz oracio beatorum hoīm ſiue amicorū ieiuniū elemoſina ꝛ ſac̄mentum altaris·vñ miſſa p̄ces dona ieiunā quatuor iſta·abſoluūt animas quas purgans detinet ignis dehoc uide glo·in·c· cum creatura de cele·miſſa·

¶ Super hec p̄poſicio de ſuo ſignificato ſignificat in iure ypothecatōnem et per hoc ſi teſtator legat annuo decem ſup tali fundo ſenſus eſt ꝙ ipſū fundū ypothecat pro illo legato·et idez in p̄miſſione Vnde ypotheca dicit ab ypos ideſt ſub et theſis poſitō quaſi ſuppoſitō Ite dicio ſuper q̄nq̄ non ſignificat ypothecationem quādo aliquid impedit verbi grā concedo tibi·x·annua ſup tali re tranſferens in te dominiuz ex hac cauſa per trālatōem dominij impedit ypotheca ut in l·pignus·ff·de re·iudi· Ite dictio ſup q̄nq̄ ponit pro de ut in·c·ſup ſpoliatōe de·or·cog·c·ſup lr̄is de reſcriptis·c·ſuper eo de elec·et ſic dicit alexand·Cum ſuper eſt ꝙ de ꝛc̄ q̄nq̄ ponit pro p̄ter ut notat in dictis iuribus

¶ Suffragari ideſt auxiliari Vnde dicūtur ſuffraganei ideſt auxiliarij dyoceſanorū epōrum de elec·c· ſuffraganeis vbi epiſcopi dyoceſani dicūtur archiepi metropolitani et poſſūt eo tātuz confirmato nondū cōſecrato nec palliato de mandato eius conſecrari ut ibi dicitur

¶ Supinū habet duos caſus tantum ac cuſatiū et ablatiū in ablatiuo ſignificat terminū a quo ut minor natu ut in·l·iij ·§·minorem·ff· de mino· Nam tempus legis cōputatur a tempore nātiuitatis ut a termio a quo·ſed in accuſatiō ſignificat terminū ad quem Ratio quia uolūtas defuncti ſcz ei obtēperari eſt termin? ad quē et nec iſto caſu nec p̄cedēti ſufficiat cōditōem quia nihil qđ ſuſpendi poſſit ſub eſt Supinū ergo in vtroq̄ caſu ſcz accuſatio et ablatio ſūptuz de ſe ſolo non importat conditōem niſi addat ei verbum uel ꝓticipiū futuri tempis ut venturus uel iturus Tunc enim ex adiūcto qđ cōtinet euentū conditōem ſignificabit ſed non ex ſuo ꝓpo ſignificato quo tantū ſignificat terminū a quo uel ad quem

¶ Superficiales edes Sunt que in ſolo conducto uel empto ſunt poſite quaruz ꝓpinquitas ſeu ꝓpietas ciuili et naturali iure eius eſt cuius eſt ſolū ut·ff· de ſuperficie·l·ij·vel edificia ſuper ſoli faciez facta puta quia dominus ſoli ex locatōe conceſſit ſuper ſolum ſuum edificia fieri

¶ De ſupficie in rem actio Require ſup de actionibus

¶ Subpunctare lr̄am Eſt eam dampnare p̄dictis ſuppoſitis ut quando lr̄a ſuperflua inferius punctat ut hēt̄ur s̄ de·l·

¶ Supellex Eſt domeſticuz patriffamilias inſtrumentū in quo continēt̄ur menſe ciphi ſcephalia ſubtellia cultra Impiria vaſa oraria aquaria pelues aquinaria traha vaſa eſtuaria vulgaria ideſt ad certuz officiū attributa et cetera inſtrumenta domus ut ſcribit p̄pomius dicit autē ſupellex ut labeo ait quia hij qui in legatione mittebant ſecū ſuppellectiles deportabant ut in·l·labeo·ff· de ſuppell· lega·

¶ Supplicarij dicuntur qui ob aliquod

delictum enorme in publicū deuoluūtur erarium que deuolucio dicitur bonorum publicacio

¶ Supplicatō Est peticio venie prioris erroris vel est quedā benignitatis ipius supioris iploratō Et ponūt tres dīncie inter supplicatōez ⁊ appellatōez ut ī glo iiij·c·ex lris·de in inte·rest· Et suīt ibi supplicatō strictē pro ea que porrigitur aduersus sentēciam que petitur reuocari quāuis alias capiat large pro qualibet precū porrectione Et ponit butri·quar tam differentiaz quia nō licet tercio ap pellare sed bene liez ēcio supplicare quā differenciaz Jo·an·quem sequūtur bar·. repbat dicens buē· errasse quia si intel ligitur q post duas supplicatōnes tercia admittit tunc est cōtra casū·l·si adūsꝰ C·de preci·impa·offe·si sedo intelligit q post duas sentēcias lātas in causa ap pellatōnis liceat postea loco tercie sentē cie facere supplicatōem Item falsum est quia quando non liez tercia vice appella re nec licebit supplicare alia differencia licet in appellatōne a sentencia diffinitīa secus tamen in interlocutoria non sit ne cesse exprimi causam aliquaz tamē in sup plicatōne necessario apponit causa saltē colorata alias supior nō debet admittere supplicatōem Item differunt quia solus princeps supior conceder e habet suppli catōem·sed appellatio etiā fit ab inferiori·

¶ Surreptio Est repentina et festina a liciuus falsitatis suggestio Et dicitur a sub et repo de hoc notatur in c· sup lris de reseriptis

¶ Suspensio excommūicatio et exilium differūt qz pōt suspēsus sine precato cō municare alijs hoīibus et alij sibi secus in excōmūicatōne et exilio que tamē dif ferunt inter se quia excōmūicatꝰ potest manere in ciuitate liez priuet hoīnum cōmūone sed in exilium missus expellit tam a ciuitate quaz a cōmūone hoīm ut suspensus celebrans ppetuo deponi debet c·ut clericorū·de vi·et ho. clē·et·c·cle rici·et latores de cle·excō·ministris

¶ Suspensum dicitur id qđ excedit do mos uel ultra eas extendit Quod si ce ciderit et alicui nocuerit uel dampnum intulerit in via publica eunti tenebit dō minus domus illius de qua dampnūz illa tum est ut·ff·de effu·et eiec·p totum

¶ Suus quis dicatur Cuz dicitur quis pſequi iniuriam suoruz vide in·c·de cete ro de test·et in·l·si Femina·C·ad turpil naz dicit ille qui etiā admittit ad succes siōz ab intestato siue iuīagnatōis siue cog natōnis de quo etiam in·l·neganda·C· qui·a ccu·non pos·canonizata·iij·q·xj· c·neganda Bal·et moderni dicūt illum esse suum p quo pōt quis agere sine mā dato cū sola caucione de ra to ut sunt om nes agnati cognati filij liberti patrom ⁊ cetera Contra quos non pōt quis cōpel li testificari in causa crimīali ut notatur in·c·de cetero pālle· Item alit capitur cum quis dicit esse suus ideſt sue men tis uel apud se ut in·l·Fulcinius·§·a deo autez latitatio· ff·qui·ex cau·in pos· Et est ibi pulcher modus loquendi q furio sus ebrius dormiens pupillus ⁊c dicit non esse suns nec patit vendito ez alias vendicatōem de qua ibi Nam nō se occul tat qui suus non est ut in·§·a deo pālleg· Itez suum est verbuu ambiguū Ideo di cens suum non esse adicere debet neqz si bi cōmune·ff·de verbor· sigmfi·l· pupil lus in fine ⁊c

Tabellarius siue tabellio Est publica psona sacra mēto astricta in ciuitate ut rationes et acta in forma pblica redigat a principe ad hoc officium deputatus et cōfirmatus Vel sic est persona publica habēs officiū scribēdi mstrumēta super cōtractibz vl' alijs reb? ad faciēduz fidez super eis dē Et tabellionatus officium per bnficij subtractionem appellatōne postposita interdici debet clericis in sacris ordinibz cōstitutis ·c. Sicut Tne cle ul' mo Et dat ibi glo rationez q? genus negociatōis est Et finaliē tenet glo q? in causa ecclīastica uel spūali pōt exercere officium ut ·c· Quoniam de pba· et xxvij·q·ij Multoz Itē tabellio debet esse requisitus t rogatus ut in Spe de instrumen· edi·§·ij·vsi Sed pone·et ·§·iij in p̄ma colūpna vt est glo inverbo requisitis in cle romana de iurejur· Itē tabellio cōpellit conficere instrumenta si rogetur Sed pone mandato superioris nō ualet conficere quid erit Respondet' q? puat' officio tabellionatus secm Bal in·l· prin dendū C·de postulan· Et est ratio q? est seruus publicus hoc tamen limitat' nisi vnā cum officio notariatus habeat aliud officium ānexū et illud per quīqueniu exercuerit tunc enim inuitus rogari non potest Casus est vnicus et singularis ut ibi not' angl? ·in·l·j·C·de tabul·li·x· Sed queritur vtz tabellio q̄cūqz ualet possit renūciare offitō tabellionat? Respondetur q? non ratio q? nemo potest renunciare suo officio nisi in manibz superioris concedentis·l·legantis· ff·de offi·presi·c· admonet de renūc et c·Nō in dubijs e· ti·Bald? ad hoc inducit·l·filijs·ff·de fur Item querit' an tabellio in cui tēpore rogatus fuit solutū de mercede confectōnis instrumēti debeat itez solui q̄n pars velit habere copiā instrumēti Rndet' q? sic Glo·est notabil' ·in·l·fi·§·Exēplaria C·de·pñ agen·in re·li xij quod est mentiēndū secz lud de roma q? quotidianū Cetera q̄m plura vide s̄ de Jta N· Et q? personis equaleat tabellio in fide scriptis adhibēda est glo in vbo duos viros· in c· Q̄m·cōtra falsā·de proba· Et nota licet sacerdos non debeat exercere officium tabellionat?·c· Sicut te palle·tñ si cōficit valet secm·Bar·in l·vniuersj·C· de eden· Sed pone sacerdos scribit legatū sue ecclesie ut tabellio an talis scriptura valeat et probet Rndet' q? sic c·Cū inter nos·de re Judi·vbi determinat· Joan·Et probat' q? pōt esse testis·c·Cum nūci? de testi·nō obstat q? pater nō potest cōficere instrumētuz pro filio ut est·glo singlaris l Impuberis·§·j·ff·de falsa q? non est eadē ratio in patre et sacerdote· Item punit' tabellio q̄ accipit aliq̄d ecclām a spōte soluēte vltra ppium salariuz secūdum Bal·in auten· Sed hodie ·C·de epis·t cle Itez scribens falsū instrumtū imutatis debet punīri pena igmis Casus est in l·j·C·de emu cēcel·li x Et scribēs minutū instrumētū perdit manū·c· Im perialez·§·Scriba de prohibita aliena p̄ fridericū Itē scribēs instrumētū vsurarium est periturus t non pōt amplius officere Et potest pronūciari infamis secm hosti in sūma de vsuris in fi·§·fi v·quid de notario t archi·de h̄ xxxviij dis·c·sic

¶ Tabularij eciaz secz accur· sūt qui faciēdis publicis instrumētis publice p̄ficiūt in singulis ciuitatibz Require supra Scribe et xvi·q·iij·§·potest ad fi·et C de tabula·li·x·

¶ Tabernarius dicit' qui tabernā exercet vinū vendens

¶ Tabule testamēti· Inde vocate sunt q? ante cartarū vsuz in tabulis tam testamenta q̄m ep̄le scribebāt' q̄z portitores tabularij vocabat' secz ysi·li v Et tabule testamēti p̄pe sūt testamētuz editū in scriptis signatū et perfectū Sed abusiue etiaz illa testamēta vel tabulas appellamus q̄ falsa sūt et viciata secz azo in sūma C de tabu exhiben·

Taciturnitas Est qñq; habẽda p ofessione eciã qñq; tacitum habetur p expsso ff si cer pet l cũ qd ⁊ c gratũ d offi dl

Tacere hoc verbum de se nec signifícat cõsẽsũ nec dissẽsũ sed tenet medium Vnde notã qd est dare consensũ dissẽsũ et mediũ qd non est consẽsus nec dissensus ul' alit nã habem? velle et nolle ⁊ mẽdiuz qd non est velle nec nolle Nam velle est ostẽtirẽ nolle ẽ dissẽtire siue resistere per motuz aĩ Vnd in vẽsq; scz velle ⁊ nolle est motus aĩ ad l' qd vult vel non vult ideſt resistit Sed non velle siue nõ nolle est cũ null? ẽ motus aĩ ad vnũ vel ad aliud pro vel cõtra fa ·l·j·in·§·sciaz ff de tributa·acc·vbi dicit vulpi·scieciam hic eam accipim? q̃ habet wlũtatem sed vt égo puto nõ wlũtatẽ sed paciaz Nõ enĩ velle debz dñs sed non nolle Si igit scierit ⁊ non ptestat ⁊ nõ cõtradicit tenet tributoria actõne Si vero dissẽtit non tenet illa actõe·tenet autez si cõsẽtit·eciz si non consẽtit si tñ non dissẽtit vt ibi dicit· Seq; ergo q tacẽ de se nec consẽsũ nec dissẽsũ sigficat Nñq; autem sic qñ sigficato aliũde sũpto q̃ús pbabili medio cõcludit tacẽtẽ cõsẽtire vel dissẽtire Verbi grã facta locacõe p̃dij rustici vsq; ad annũ finito anno tacẽte locatore conductor remaẽt in fũdo cõcludit legati rem recõduxisse p alio anno Et si pma locatõ erat ad maiꝰ tẽpus pũta qñ quẽniũ Sed videt facta tm p illo anno In p̃dijs eciã vrbanis videt facta nouа locatõ sed alit qm in rusticis quia tantuz p tẽpore quo ibi habitat nisi prima locacio eẽt facta in scriptis qz tũc sed nõ videt fieri eo q nulla scriptura inuenit que videt req̃ri sic in pria·l Ite q̃rit·§·fi·ff·de loca·⁊ coduc· Patet ergo ex hoc q tacẽs habet pro cõsẽtiente Ratõ suit ex sciencia et pacia inhabitatoris Sed ibi facta locatõne ad annũ si in fine ãni locator efficit Furiosus et eo existente furioso ãno finito cõductor remanet dicit tex q cõductio nõ renouat Et sic tacere nõ sigficat consẽsũ l·Cum ad certa·ff locatl qz nõ põt cõcludi in furioso cõnsẽsũ Certũ enim est q nõ habz consẽsũ saltem validuz ad disponẽd ⁊ minus ex paciẽcia sua concludit Et licet ex parte cõductoris remanẽtis bene cõcludat cõsẽsus nõ tñ sufficit ad contractũ nisi cõcurrẽte cõsensu patris locatoris q̃ nõ cõcurrit ꝓpt furorẽ Itez pater pro dote dotalicio nomie filie põt agere si filia nõ dissẽtit·⁊ si filia est furiosa põt agere qz tunc non dissẽtit licet eciaz non consẽciat·l·ij·§·voluntate ff·solu·mat Nec obstat tex·ibi dicẽs q̃ credit cõsẽtire ꝙa debet intelligi qd verũ ilẽ est qd consẽtiret si furiosa non esset vel censet consẽtire quo ad effectum qz quo ad materiaz illius·§· Idez ẽ effect? filiã non dissẽtire et eam cõsẽtire cum vtroq; casu pater agere possit licz quo ad rei veritatẽ nõ cõsẽciat nec dissẽciat Itẽ res aĩmo furãdi surripit tacenti ⁊ pone absẽti hoc tacere non sigmficat consẽsũ nec dissẽsũ qz michil mouet aĩm ad consẽsũ vel dissẽsũ ⁊ tñ hoc non ipedit furtuz omitti licz furtũ dicat cõtrectatõ rei aliene dño inuito ꝙ subaudi vel non volenti Patet qz furioso dño fieri potest furtũ licet vere inuitus non sit sed vere non volens est Nec obstat·§·vetare·in·l·qui phas ff·de fur·vbi dicit vetare dicit q̃ nõ cõsẽtit ut ꝙ de filia furiosa qz vetare videtur quo ad effectũ vel dicit q reuocta dissẽtit dissẽsu generali quo quilibz uult res suas retinere et non surripi ⁊ dissentit sibi eas auferri ⁊ iste dissẽsus qui sel' fuit in aĩmo semper videt persecurare Et ergo absens dormiẽs ignorans furiosus dissẽtire videt dissẽsu generali ⁊ veniente cãsu particulari habet pro particulari ter dissẽciẽte ⁊ sic in furto necessario nõ requirit wlũtas vel dissẽsus sed sufficit non consẽsus ut patz in semper furioso et in infante qui nũqm habuerũt motum aĩ in dissẽsu Itez si frat vnus rem cõmuẽz cum alio frẽ suo ipso pñte ⁊ tacẽte donat vxori siue sez donãtis alter frater tacens

videt cōsētire Et sic valz donatō p ptē illius tacētis et non pro parte donantis quia inter viz et vxorez est vt in.l. Si seruus cōmuīs.ff.de dona.inter vi.z vx Itē si sciente creditore et tacēte debitor vendit pignus non ideo videt creditor pign? remittere l. Sicut .§. Non videt ff.qui.mo.pig.vl' ypothe.sol qz ex illō actu non pōt inferri consēsus creditoris in iure pignoris nec ex illo actu ius creditoris ledit Idem si vendis fundum in quo habeo ius seruitutis paritate rois.

¶ Tacite itellectū Diūsimode cadit in iure sez p moduz dispositōis oditōis vl alit put ex diuersificatōe sigmficati vel cause cōcludit verbi gra in cōtractu societatis facta conuētōe q vn? socioz habeat duas ptes lucri Intelligit etiaz tacite q habeat duas partes dampni Et hoc tacitē intellectū capit per modum dispositōis seu conuētōis ut in.§. Illud Insti.de socie. Et sumit sigficatum ex equali mente paciscēciū in tacito et exps so Itez ibi cōcedēdo aquehaustuz intelligit cōcedi iter ad illū Et hoc tacite intellectuz fuitur etiaz p modū dispositōnis sed non principalit sed accessorie seu cōsecutiue ut.l.iij.de.serui.ru.perire.ff. Ratō qz in itinere nlla est utilitas nisi in quantū deseruit ad aquehaustū Itez ibi promitto partū filie uel fructū fūdi itelligit si nascāt l.j.in fi.l.Quondā.l. Interdū.ff.de ver.ob.qz nisi nascāt nichil est in legato uel cōuentōe et sic utilis est se non pōt Itē ibi debitū sub conditōne acceptū fert simplicit intelligit tacite si cōdtō debiti extiterit quo ad effectuz acceptilatōnis non quo ad dispositōez ut l. Sub cōditōne ff.de accepti. Item ibi promitto tibi x mtelligit si preieris non p moduz conditōis ꝛ p modū āmoitōnis et interpellatōnis ut añ non sim in mora postea sic.l Si cū preieris.ff.de ver.obli Iūcta l.mora.ff.de vsuris Ratō quia debitor nō est in mora retinēdo debituz volente creditore sed eo mūto qn fit interpellatō Itē ibi pātron? opas stipulatur a liberto simpliciter mtligit cū fuerint indicte que adiectio requirit in opis sicut in alia stipulatōe mtligit cum precieris et est ratō qz patron? stipulat opas ad utilitatez suam

¶ Tacite messe Multiplicit contingit Verbi gra cōuenio cū depositario q pter amissiōez rei deposite non agam cōtra ipm In ista cōuentōe tacite mest vel cōtinet remissio quia si per dolum p̄didit agere non possū depositi Sed pono facio cōuentōem q non agam de dolo dicit tex q non valet cōuentō Et sic valet tacita remissio et expssa non.l. Si vnus.§. Illud.ff.de pac. Et sic expssio eorū que tacite insunt nichil ibi opat Ratō quia expssū aliter sigficat quia in pmo casu signficat remissio doli non simplicit sed put contiuet in obligatōne sine actōe depositi Ideo p dolo non pōt agi actōe depositi sed alia actōe sez rei vēdicatōe qz dolo desijt possidere vel actōne de dolo Sed in sedo casu dolus simplicit remittit Et sic si cōuentio teneret non possit pro dolo agi aliqua actōne et sic remaneret impunita Ideo non tenet conuentio quia daret occasio delinquēdi ut.l.Conuenire.ff.de pac.do. Itē ibi concedo rē pcario simplicit tacite mtligit q durat donec voluero siue reuocauero l.j de pcario.ff. Etiaz morte mea non finit.l.iiij. ff.locati quia in pcario simplicit concessio mtligit volūtas sez q per volūtatez cōtrariam siue reuocatōez non pseueret et q pseueret donec reuocet sed morte non reuocat igit pseverat Sed qn cōcedit qmdiu cōcedēs voluerit tunc signficat q durat qmdiu voluntas adest Sed morte quis desinit velle Ideo tuc finit pcariū Itē ibi iudex condempnat quē pena capitis siue deportatōis ad quā tacite sequtur pena adeptōis bonorū Ponе condēpnatus appellat pēdente appellatione moritur ipsa pena principalis tollitur ꝛ etiaz accessoria sez adeptōis bōruz

Tunc morte illius pena pñcipalis sez de portatōis tollitur et etiaz accessoria sez adīpcio bonoruz ut ī.l.ij.C.Si.pn. app.mors īterue. Ratō quia tacituz intelligit accessorie et consecutiue mō sublato principali exp̄ssō aufertur et accessoriuz Sed dum duo exp̄muntur que ambo principalia sunt Et ad sublatōez vnius non aufertur aliud sicut dum pena imponitur ī duobz factis utrūqz est eque principale Alij dicūt q etiam ī isto casu pena ademptōis tollatur quia exp̄ssio iudicis non fit nisi ad maiorez declaratōez Etiaz pene in dubio sunt moliende de pe. dis.j..ξ.pene licet forte secus in vsuris Est tamen in arbitrio iudicis cuius mens attendi debet quia sēm eius mentez uel arbitrium morte finit uel non Jtē ibi lego alicui simpliciter intelligitur p̄nti die Et si exprimo ī p̄teti die tunc significat qđ verba sonāt sez q presens dies isti legato apponit Et hec exp̄ssio si illud non esset nihil operet aliud quā tacituz nec aliud tacitū quā exp̄ssiuz Sed ex clausula postea apposita sez legata quibꝰ dies non est appositus volo solui annua bina trina die aliud significat ī tacito aliud ī exp̄sso Quia ex tacito cui clausula apposita non est vel dies ex clausulā secuta debentur ānua bina Jn exp̄sso vbi dies est appositus dicēdo p̄nti die ad ipsū legatū p̄dicta clausula nō refert quia isti legato dies est āppositus vbi autez tacite intelligit non est appositus licz idem operet si aliud non sequeret Sed si dicat legata quibus apposui verbuz pure volo solui post ānum tunc cpatur qđ legatū relictū pure hoc verbo exp̄ssō debeatur post annū ut legatuz simpliciter relictum debetur statim qz hoc est mens testatoris significata ex verbis Jtē ibi lego tibi pure Jntelligitur si volueris hoc tamen non facit legatū condictōnale nec impedit trāsmissiōez legati si legatarius ante moritur Et tamen exp̄mendo hoc ī legato dicendo lego tibi pure si volueris legatū est conditōnale.l.Si ita exp̄ssiuz ff.de condi.et demonst. Jtē ibi filiu meū exheredo intelligitur tacite conditō si heres adierit Sed pone q hec conditō exp̄matur dicit tex.q exheredatio viciatur l.Si quis ff.de here.īnsti.Rō sēm doc quia aliter intelligit̄ z aliter exprimitur Nam intelligit̄ quo ad effectū sez ut exheredatio habeat effectum si heres adierit Non autem intelligit̄ q exheredatio sit conditōnalis Sed qñ exprimit̄ tunc refertur ad dispositōez Et sic exheredatio est conditōnalis Ideo viciat̄ quia est actus qui non recipit conditōem per.c. Actus legittimi.de re.iur.li.vj. Et est ratō dīsimilitatis ī legato et ī exheredatione qz verisimiliter non videtur testatorem legatuz velle facere cōditōnale p exp̄ssionem illius conditōis Si heres adierit Si apponat̄ illa secus ī exheredatōne quā testator videt̄ velle facere conditōnalem dum apponit conditōez talem ut magis restringat̄ Sed per appellatōez cōditionis viciat̄ lege positia Jdeo non vālet conditio ergo exp̄ssa ad dispositōz viciat sed tacite intellecta ad effectū nō viciat etiaz qñ apparet de mente exprimentis q p exp̄ssionem vult aliud significaē sez facere actuz conditōnalem qui nō est conditionalis ex tacito intellectu tunc actus est conditōnalis quia exprimens hoc vult qui ad hoc conditiōem exp̄mit et sic tunc legatuz relictū si heres adierit est conditōnale Et verisimile est q conditio exprimat̄ sicut intelligit̄ ad maiorem declaratōez Et sic licet actus nō recipiat conditiōez per illam tamen exp̄ssionem nō debet viciari qz solū qđ tacite ī est exprimitur Et lex positiua nō admittens conditiōez videt̄ intelligi de conditōne extranea Et non de illa que inest q exprimit̄ erhabūdanti Sic etiā exheredatio pōt esse conditionaliz q̄n testator sic voluit sed quia rō recipit conditōem viciat̄ Etiaz acceptilatō erit cōditōnal' ꝓpter voluntatem acceptuz ferētis Sz

q; etiã nõ recipit conditionem viciatur Et ita in hijs debet attendi mens dispo nentis et seruari qđ vult et prout vult nisi ubi lex positiua hoc impedit Item ibi iudex dat tutorez pupillo simpliciter in telligiẽ tacite q; ministret si satisfecerit Sed pono q; iudex in dando tutorez hoc expmat dicit tex·q; valet datio ꝛ eo mõ intelligiẽ quo expmiẽ ·l·muto ·§· hanc autem·ff·de tuto·et hec lex facit p predictis Et est ratio huius legis quia veri similiẽ exprimiẽ sicut intelligiẽ in dubio hoc iñecto q; si faceret conditõem actus viciaret qđ non est dicendum in dubio maxime in hoc casu ꝓpter piculũ q; pupil lo imineret si tutoris datio non teneret Item ibi ꝓmitto·x·simpliciẽ intelligiẽ tacite q; soluam cum pecieris dicit tex·q; idem significat nec aliud opatur ut·l·si cum pecieris·ff·de verb·obli·quia etiam intelligiẽ sicut exprimiẽ nec habet aliud significatũ qm̃ expssum ex cõmuni modo intelligendi Sed ibi lego illi si capitoli um ascenderit hec cõditõ tacite cõtinet si voluerit quia volẽs ascendit et tamen exprimendo hanc conditõem aliud opa tur quia legatũ viciat qđ non viciaret ex tacite intellecta·l·non nũqm̃·ff·de cõ di·et demonst·Et est ratio quia aliud si g nificat cõditõ si ascenderit et si voluerit nam legando sub conditõe expssa si volu erit legatũ pmit in sua libera et mera vo luntate Ido vicia; per legem positiuaz statuentẽ q; legatuz nõ possit pm̃ in libe ra voluntate Deeus in illa conditõne si ascenderit quia si ascendit siue libere vo lens siue non tamen conditio implet et sic de alijs exemplis

¶ Tacitũ ꝑpe ꝛ vere dicit q; nullateñ est expssum Et hoc in iure nichil signifi cat eo q; non est significatũ eiꝰ nec appa ret Dicit autẽ in iure expssuz qđ aliter cm̃ verbis expssum est nam inter modos significandi verba obtinent pncipatum Ideo verbis expssuz dicit vere expssũ et quod dico verbis idez dico scriptis q; illa continẽt verba Alias autez expssuz q; verbis dicit tacitũ ad drnciaz expssi ver bis ꝛ hoc est tacitũ nr̃ qđ nõ est expssũ verbis verbi gra mutuatu doliuz vini nõ exprimit q; reddat vinũ eiusdẽ bonita tis hoc tamen tacite intelligiẽ ·l· Cũ qđ ff. si cer·pet·ꝛ sumit ratõ ex natura mu tui cuius est q; res reddatur que eadez in valore cũ mutuata esse censet hoc est si est eiusdez nature ꝛ bonitatis hoc ta cite intellectũ idem significat et opatur ac si esset verbis expssum·l· Cum quid preallegatis

¶ Taxare Est idem qđ estimare

¶ Tamquaz Est nota similitudis·c·solite de maio·et obed·aliqñ nota veritatis·c· Exparte de sponsal·

¶ Talis idest ille·C·de sũma trinitat·et fide catho·l·j·

¶ Theatruz Est locus in ciuitate cõmu nis et publicus ad spectacula ꝛ dicitur a theorando idest inspiciendo ut in foro vel pallacio cõmuni

¶ Tecta serta alias facta dicuntur tec ta integra

¶ Tegule Sunt lateres drũt tamẽ q; tegule dicũtur a tego quasi tegentes et non sunt cocte sed ligna sub lateribus po sita pro eorũ sustentatõne Sed lateres fũdũt ex lapidibo ꝛ archilla ꝛ coquũt

¶ Telum non dicit tantũ quod ab arcu mittit sed etiaz qđ a manu eo quod in lõ gum mittat ergo lapis lignũ ferrum no mine teli cõtinet Tex·est misti·de pub iudi·§·Telum autem secm̃ Bay·in inter pretatõne legis·xij·tabu

¶ Thelon grece tributũ dicitur latine Inde theoloniũ idem est qđ tributũ Et etiã dicit locus in quo exigitur

¶ Theolonarius dicitur qui exigit the oloniũm

¶ Temulenciã est ebrietas·l·vnica·C· si quis imp·mle

¶ Templarii sunt ꝑceptores uel cõmẽ datarij et psone religiose ut cle·j·de reli domi·et cle·cum ex eo de sen·excommuñ·

per Jo·ān·in rubrica de regula·et·c·Ec
clesia sce ma·de cōsti·tales reputant ad
admistratōem ecclesiasticā Et sic possunt
agere ⁊ defendere iura ecclesie ut cle·j·
de rescript·Et possūt etiam esse psone in
cognite et de longinquis pribus·c·Ex
deputati de iudi·et qnqz eligūtur et ha
bent ecclesias prochiales·et sic auctori
tas dyocesani debet intuenire·fa·c·vni
cum de capel·mona·li·vj·Et nota in dic
ta cle·j·de rescrip·qnqz non habēt eccle
sias prochiales ⁊ sui maiores habēt eos
deputare et instituere pter cōsensū dyo
cesani Et sedm inno·in dignitate comp
antur institoribus·c·qd quibus dā de fi
deiusso·quia instant negocijs sibi cōmis
sis vel etiaz compant visitatoribus siue
vicarijs missis a superioribus ad aliqua offi
cia exercenda·et si queritr quis debet p
ferri in agendo pro ecclesia inter tempo
larium ul' pceptor ꝫ ⁊ deputatorē eius
Sic est distīguendū aut agitr de subiec
tione ecclesie sic ad maiorez ptinet defē
sio potest tamē inferior assistere iudicio
c·expo fuit de dila·v·per inno·aut agitr
de iuribus et bonis ecclesie hoc dupliciter
aut ecclesia est subiecta quo ad bona et
ad pceptorem ipi supieri qui pro libito
pōt inferiorem remouere sic iterū superior
pferendus est aut non est ei subiecta q
ad plenum videliez quia ppetuus est nec
ad libituz remouibilis sic inferior magē
do pferendus est maiori qz cōmodius ad
ipm pncipaliter spectat·ar·§·biduū vsi·
palam auten·ij·q·vj·⁊·l·j·§·in ppa cau
sa·ff·qn appel·fuit et hoc si inferior talis
est ydoneus ad defendendū alias superior a
git·c·licet·c·ex transmissa de fo·cōpe·
boc·no·doc·indicto·c·Cum deputati·

¶Tēpus cōtinuū ē qd cōtinue currit
diebus feriatis et nō feriatis in pncia et
absencia sit copia iudicis uel nō·C·de p
scrip·long·tem·l·fi·

¶Tempus vero vtile non currit diebꝫ
feriatis et absencie et diebꝫ quibus nō
est agendi copia Et istud est multiplex
ter continue vtile et vtile quo ad sui pfid
pium tantuz non quo ad pgressuz ⁊ē ut
in glo·cle·vnice de in integ·rest·vbi glo
remittit de concess·pben·c·ij·et·c·quia
diuisitatez in fi·vnde tempus datur ad eli
gendum vtile quia non currit impeditis
de elec·ne p defectu de hoc vide goff·in
sū·de elec·§ hoc tēpus ⁊ concor·

¶Tenor lrārum Est idem qd sententia
lrārum require s Sententia lrāruz sed ta
men tenorez lrāruz dicimus recte tenorē
textus quātus titullis scribat' vnd tenor
dicitur ipa sentētia lrālis licet retborice
plurima scribātur

¶Tepidarium Est idem qd balneū a te
porē aque nomen trahens

¶Tergiuersator dicitr qui in vtiuersa
ab actōne recedit quasi tergum vertens
ut in·c·vlt·de cellu·de tegē·in glo·iiij·
et ibi nota Et differunt tergiūsator pre
uaricator et calūpniator vnd tergiuersa
tor desistit puaricator verū occultat pro
fert calūpnia falsum

¶Tergiuersari Est in totuz ab actōne
desistere et dorsum vertere·ff·de aboli·et
in glo·pall·in c·vlt·de colluſi·de tegen·
Et hoc cum fit inordinate nam si fit ordi
nate est absqz vicio primo si in accusatōe
peccatum cognouit esse falsū in quo accu
sabat et sic pari consensu se absoluūt accu
sator et reus·sedo si princeps ad quem
pertinet cura boni cōmuis qd per accusa
tionē intenditur abcleuerit

¶Tergiuersatō qnqz est versucia ul' cal
liditas qua quis inducit aliuz ut desistat
ab eius inquisitōe et sic capit in·c·ult·
in glo·palle·Qnqz etiaz est frustratō de
lusiō uel colludium

¶Terminus emptoriꝰ obtinere debet
tantū tempis quātuz tria edicta usi ali
ud exigeret iusticia ut in·c·dilecti de di
laci·in glo·

¶Terminos primi aliquis transgredi
qnqz modis primo cuz prochianū alteriꝰ
ad sepulturam admittit·sedo cum alteri
us subditum excōmunicat uel interdicit

Tertō cum alterius prochianūz ād pēm tenciam recipit Quarto cū fidei cōtrariū pdicat Quinto cuz terminos pcessionū euellit·c·j·de sepul·in glo·

¶Territorium·est vniuersitas agrorū iuxta idest intra fines cuiuscūqz ciuitatis ab eo dictuz q magistratus eiusdem loci inter eos fines terrendi idest amouendi uel submouēdi ius habet· ff·de ver·sigz l·pupillus ·§·territoriū·alibi pmīt pro dpoē·xvj·q·ij·c·j·de constit·c·ij·li·vi· glo·in cle·ne romani de ele·

¶Testes sunt quos ante iudiciū quisqz sibi placitat z allegat ne possit librū aut dissimulare aut subtrahere se Vnde etiā legati appellant Jtez testis est rei geste probator Sed testis cogendus est qui ad testimoniū faciēdū cogit dicūt ergo testes quia testimoniū adhibere solent sicut signatores qui testamentuz signant scdm ysid·li.v·Jtē antiquit? supstites dicebant eo q sup statu cause pferebā tur nunc parte nomis ablata per auferesim testes dicūt z cōsiderāt cōditōe natura et vita ut in·c·forus de ver·sig· ad fi· et ē dignitas ferre testimōiū xxxij q·v·pceptū nam testis falsus tribus est obnoxius·deo mēciēdo·iudici decipiēdo· et demū innocenti quem falso ledit testimonio de cri·fal·c·i·et debent testes secreto et sigillatim examīari ut notat de testibus c·in noīe domini et c·licet vnūs·de contrarietate testiū est glo·bona iiij·q·iij·si testes vsi·Si vo ex hijsqui dem testes etiaz continent sub nomīe instrumentorū·c·quemit de testi·cogē·et testis familiaris non admittit·c·in lris de testi·z qualiter testis absens examiat vide·c·constitutus de fideiuss·nec testis pter hoc est infamis cuius testimoniū re probat ut in·l·lucius·ff·de hijs qui no infami·Jtem testis inviti detenti testimo nium nō valet·ff·qui test·fa·pos·l·qui testimoniū·§·vlt·et glo·c·Saeris super verbo per coactionem de hijs que·vj·we me·cau·

¶Testamentū dicit ideo qđ nisi testator mortuus fuerit confirmari non pōt nec sciri quid in eo scriptū sit clausum et signatū·Et est dictum testamētuz quia non valet nisi post testatoris monumentum scdm ysid·li·v·Et describit sic testamentū est voluntatis nre sentēcia iusta de eo qđ quis post mortē suam fieri vult ff·e·ti·l·i·et addit cū institutōne hēredis insti·deleg·§·añ hered·et hoc de vniuerso patrimonio ut excludat singulare relictū et codicillus et dicit testamētum quasi testatō mentis uel ultimuz eius loqium seu vltima voluntas alias dictum qua quis de rebz suis disponit legatario legata assignanda Et diuidit qz aliud est testamentū nūcupatiuū qđ consistit in sola nūcupatōe testatoris non in solēnitate scripture tamē septē testes necessarij sunt et hēredū nominatō insti·e·ti ·§·fi·aliud est in scriptis conditū qđ siler exigit numerū subscriptōes et signacula septem testiū Jtem testamenti aliam diuisionez ponit ysi·li·v·scz testamētorum aliud iuris ciuilis aliud iuris ptorij

¶Testamentū iuris ciuilis Est testamentum ·vij·testiū sigillo signatū subscriptione firmatuz qđ apud ciues sit Et inde dicitur ciuile

¶Testamemtū iuris ptorij Est septem testium signis signatuz Et dicitur sic qz fit apud ptores scdm ysi·ibidem

¶Testamentū olographum·Est manu actoris totū conscriptū et subscriptum vnde et nomen accepit ab olon idest totum et graphos scriptura uel lra quasi tota lra scdm ysid

¶Testamētū irritum Est si ille qui testatus est capite diminutus est uel captiuitate detentus aut si non rite contra legem factū est scdm ysid

¶Testamentum ruptū Ideo ruptum est quia nascente postumo neqz exheredato neqz hērede noīato dirūpit scdz ysid

¶Testamentum surreptū Est quod in fraudē hēredū seu legataiorū z libertoz

non palám ꝓlatū est qđ si non latet tamē dictis ꝑsonis non ꝓnde suppressū vide tur erāt autez olim et tres alie spēs que hodie in vsu esse dcsierūt Quoddaz erat pacificū testamētū ⁊ appellabat calatist omic⁹ a calos quod est bonū et camitus pax quia in bona pace fiebat vel a calatis tomicijs hoc est a boms cōuentibus a ca los bonuz et comicie cōuentus uel cōuen tiones sapientū· bone enim cōuentōnes erant que in pace fiebant· nam faciebāt testamenta diebus feriatis ꝓpter penuri am hoim quia alijs dieb⁹ nō feriatis erāt homines in domibus diuisis negocijs oc cupati quare testes nō poterāt inuenire vel dicit a calo ideſt voco quia ꝑsonarū vocatio fiebat· aliud erat bellicū qđ pro cinctū dicebat eo ꝙ tempe ꝑlioruz cum in ꝑlium exituri essent homies in ꝓme tu flebāt· postea accessit tercia spēs scz testamentū per es et libram qđ per emāci patōem ideſt ymaginariā quādam vendi catōem qñq; testibus agebat et libripen de ideſt estimatore qui libripēdebat ideſt estimabat familiā ideſt hereditatē ⁊ emp tor qui erat loco heredis ciuibo romanis ideſt liberis hoībns et puberibus puti bus· prima duo illorū testamentorū pēni tus aboleuerūt· terciuz vero partim re mansit in vsu scz quo ad numerū testiū vi delicet septenariū· erāt enim qñq; testes libripens ⁊ emptor· et ꝑdicta nomia tes tamentorū ad ius ciuile referebātur qz ius ciuile inuenit illā

¶ Testamentum inofficiosuz Est qđ fru stra liberis exheredatis sine offitō pieta tis liberalis in extraneas ꝑsoās redactū est scđm ysiđ li·v· Item testamentuz sic etiaz describit est dispositio vltīma solennizata hijs que ponit et requirit lex ciuilis ut in·l· ·i·palle· verbi gra quis heredē instituit uel legat sūb impossibili conditōe valet dispositō et reicit impossibilis conditō l·obtinuit·ff·de cōdi·et demonst·⁊ inst· de here inst·§· impossibilis·et sumit sig

nificatuz ex vltima voluntate qua cōcludit testatorez voluisse deridere·et ꝑ hoc illā conditōem per obliuionē uel alias non ex animo apposuisse· et ex magna solennita te testamenti que in ipso requirit et sig nificat ꝙ testator non vult loqui frustra torie·sed ꝙ impossibilis conditō viciat in stitutōez filij patet in·l·filius et·l·si ti cius·ff·de condi·inst·et·l·cū here·§·i·ff de statu·li·hoc significatū capit aliunde quo concludit viciare ymmo de cōmuni modo intelligendi idez est in oni impossi bili testato ⁊ cōtractu qz significat de nsionē et non esse animū disponēdi Item aliqs legat vina que sunt in penu sua etiā vasa vident legare·l·nam qđ liquide·ff de pe·lega·et sumit significatuz ex natu ra vini qđ per se subsistere nō potest sine dolio uel vase·etiaz ex testamēto quia dis ponens solet esse liberalis eo ꝙ plus bo= mis suis nō indigebat Decus ergo in cō tractu si qs donet vina que sunt in penu sua non veniūt vasa licet venirēt sūpto significato ex cōmuni modo intelligendi ꝙ per se vinuz sine eis subsistere non pōt nec cōmode solui dum tamen vasa nō sint maioris precij Item qualit ultima volun tas testatoris est deambulatoria et an vl tima tantū sit seruanda non obstāte iura mento de non mutando primā·c·cuz mar the de cele·miss·de succes·ab intest·c·vl ti.xiij·q·ij·c·vlti·⁊ nemo potest facere quin leges habeant locum in testamento suo·C·de testa·l·testandi et·ff·dele·j·l· nemo potest·ubi tex·op·nō obstante au ten·de nup·§·dispomit vbi dicit ꝙ volū tas testatoris habet pro lege ergo pōt derogare legi cōmuī quia intelligit diuz voluntas testatoris sit vnita legibus et facta scđm eas alias facta contra eas nō censet vice legis Ideo si dicit testator nō sum pitus volo ergo vltimaz volūtatē meam valere licet nō seruem solēnitates iuris non valet dispositō ut testamētum qmuis valere possit iure codicilloruz ut in dicta·l·testandi vbi glo· Item nota ꝙ

de iure canonico in testamēto uel relicto ad pias cās sufficiūt ·ij· testes ·c· relatū de testa· et sedm barth· et· bal· in·l·j·C· de sacrosanc· eccle· ius ciuile sequit· Et tenet idem in pijs causis et interris im perij· Sed in terris eccleſie non in pijs causis sufficiūt duo testes cum pſpitero ·c· cum esses de testa· nō autez in terris impio subiectis sufficiunt tres sed requirūtur septez Et sic non in pijs causis leges non obsequūtur canonibus sed tenētur ad vnguem Item statutuz disponit q; testamenta non valeāt nisi sint insinuata potestati ul' officiali citatis infra· iiij menses a morte testatoris certe testator non pōt hoc statutū tollere diendo volo q; testamētū meum valeat etiaz si non insinuet infra quadrimestre officiali. ratō quia talis insinuatō statuta est ad euitādum falsitatez et sciendū veritatez testamenti Sed testator non pōt renunciare legibus datis ad inquirenduz veritatem fa· l· iubemus· C· de testa· l· fina ·C· de fideicōmiss· pōt tamen testator tollere ypothecam z ne domimū transeat recta via quia et hoc introductū est ut sua voluntas celriorem finez sortiat et sic cōmodo suo potest renūciare priuato Item pōt dare licenciā legatario intrandi possessionem et eam apprehendēdi ꝓpa auctoritate in legato quia siliter hoc respicit cōmodum priuatū q; requirat ordo iudiciarius cui testator renunciare pōt ut hec omia no· ff· del' ·j· l· nemo potest pal· Itē nota de hijs qui testari non possūt z qui phibētur a lege facere testamētū· et sūt impuberes sez masculꝰ mior xiiij· et fēia mior xij· qz nō habēt animi iudiciū Itez filiusfamilias nō pōt testari etiaz si pater cōsēciat misi de peculio castrēsi vl' quasi castrēsi de quibz etiā pter prīs volūtatē testari pōt Itē furiosus z mēte captꝰ qm̄diu talis est Itē pdigꝰ cui bonoruz administratō est ipedicta Item mutus et surdus naturaliē idest a natiuitate · sed si accidētaliē est mutꝰ et surdꝰ z scit lras pōt suū scribere testamētū z codicillos Itez si est tm̄ surdꝰ bene pōt facere testamētuz Itē dāpnatꝰ ad mortē sez qui odēpnatꝰ est ut efficiat seruꝰ pene Itē qui dubitat de statu suo sez vtz sit liber vl' seruꝰ pr̄ ul' filiusfamilias Item qui dāpnatꝰ est p ēmie famoso siē est crimē cōtra naturam ul' aliud famosū crimē Itē moachus seu canoicꝰ regl'aris Itez q; cōmisit crimē lese maiestatis· itez hereticꝰ ·itez ceꝰ testari nō pōt misi quadā adhibita solēmitate spāli qz vbi vsitat maiꝰ periculū dēt adhiberi maiꝰ cōcilū· detestatō vo ceci quō fiat est in·l· hac cōsultissimā·C·qui facere pōt vbi hic modꝰ receptus est· delēt eni vocari· vij· testes z tabellarius et ceci coram eis exprimit se velle testari sine scriptis· et debet exprimere nomia iudicia et dignitates hereditū qs instituit ne sola noim omēnatō qdq; ābiguitatis pcat et dēt legta dsignree et ls oia sūt scribēda a tabellaio tuē corā testibz ul' si esset añ scripta corā testibus recitari debēt et ceꝰ debet pfiteri illud esse suū testamētū z ipm dispositū esse ex sui aīmi sētēcia· z in fine debet vnꝰ quisq; testiū et etiā tabellarius se subscribere et testiū et tabellarij sigilla debēt apponi· q; si tabellariꝰ inuenirī nō potit octauꝰ testis debet adhiberi ut per eū capiat effectū qd p tabellariū fieri debuit· z hoc testamētū dr̄ nūcupatiue iez multā siliter diez habeat cuz testamento inscriptis· z in quibz casibꝰ ecclīastica persona de bois ab eccliā pcessis possit testari habes notabilez glo· in·c· pīti de offi· ord· in vbo reſiuari li· vi· v· bona distinctō Itē an clici possint codere testamētū· xij q· iij· c· j· et de testa· c· qz nos et· c· relatū· et an clericus uel moachus possit in testamēto poni tutor lxxxvi· dis· puenit xxi· q· iij· Cypan· xvi· q· i· Generaliter Item testamētū rūpit natōe postumi qui si moritꝰ viuo testatore testamētuz reconualescit ut in·l· postumꝰ· ff· de in ius rupto testa· qd est v̄m si testator viuit ciuiliē z naturaliē· secus si naturaliē tantū viuat

et mortuꝰ ſit ciuiliꝫ tūc enī nō recōuale ſcit · caſus eſt ſingl̄aris m · l · qui vxo · ff · de p̄ci · offeren · qui nō allegat̄ m materia Et eſt mirabil̄ caſus ille ſedz lud · de roma Jtē teſtamētū nouiſſimū imobile pſeuerat et teſtatoris obitu cōfirmat̄ · c · cū marthe · §· ceterꝝ de cele · miſ · et teſtamētū facere pōt qui habz ānos xiiij · m autē ti · ut ſpōſa largiri · §· j · Jtē alio modo teſtamētū eſt lex diuina ſcripta noua uel vetꝰ et ſic dicīꝰ bibliā cōtinere duo teſtamenta videliczꝫ teſtamētū vetꝰ ⁊ nouū · et teſtamētū vetus ⁊ nouū eſt recipiēduz a nobis qm̄ꝰ m p̄miscanoībꝰ nullū eorū ex toto teneat̄ inſertū Et inuenit̄ · c · inter canoēs ſci pape innoc · cuius auctoritate hoc docet̄ ut h̄etur m · c · Ibi a romāoruz · §· Jtē ſi ideo · xix · diſ · vbi ſubdit̄ reſtat nemirū q decretales epl̄e romāorū pōtificum ſūt recipiēde · et ſi nō ſūt canonuz eodici cōpagmate p · c · beati leonis · xxv q · j · omia · qd eciaz attribuit̄ damaſo pape vbi omia cuſtodiri mādant̄

¶ Tignus uel tignū Dicit̄ eſſe omē genus materie lignee ut m l · xij tabularuz Et azo · m ſū · e · ti · ⁊ inſti · de re diui · vnd tignariꝫ dicūt̄ omnes qui edificant

¶ Tignus imiſctus de tigno imiſcto require ſupra Actio

¶ Tiguli dicūt̄ foramīa q̄bꝰ exit fumꝰ

¶ Thiro Eſt nouus miles ut · C · de thiro · li · xij ·

¶ Thirus Eſt ſerpēs venenoſiſſimus de quo fit thiriaca magna

¶ Thitubatio Eſt cū ego hīc īde duo cōtraria ſciam nec tn alicui eorū q² dubito credulitatē meā applico vnd titubare dr̄ quis qn̄ ſuſpitōez habet ſup eo de quo cōtēdit̄ ut in · c · in nra p̄ncia de ꝓcura · in glo · iij · etiam titubare eſt defectuoſe loqui uel ignorant̄ · vn titubans p ignorante habēdus eſt · C · de condi · indebi · l · vlt̄ · et · ff de li · ho · exhi · l · iij · §· is qui · ar · c · dr̄s de ſedis nup · vbi glo · p ⁊ contra et · c · ꝓpoſuit de coniug · ſer · in glo

¶ Titulus qn̄ꝫ ſignuz dr̄ qn̄q causa acquirēdi dominij qn̄q ipa eccl̄ia ut titulꝰ ſcī petr · qn̄q elicatus · qn̄q canonicatus in aliqua eccl̄ia · vn̄ dicitur quis intitulari ideſt clericari uel canonicari Jtez qn̄q capit̄ p cauſa inhabili ad dominij tranſlatōem ut p locatōe ut · c · eccl̄ia ſce · ij · ut lit̄ · pen̄. Jtē titulus eſt iuſta cauſa poſſidendi qd̄ nr̄m eſt · et ſic exigitur iuſtus titulus in vſucapione ⁊ p̄ſcrip · c · ſi diligēti de p̄ſcrip · et glo · ſūme · xvj · q · iij · etiaz titulus poſſeſſori cauſā tribuit p̄ſcribēdi ut · c · j · de p̄ſcript · li · vi · et eſt vnū de principalibz requiſitis ad p̄ſcriptōez · dicit̄ etiaz titulus quilibet ordo eccl̄iaſtic² q̄libet dignit⁹ uel p̄latō · et ſic dicit̄ quis intitulari in alīq eccl̄ia idſt ordinari ſedz ber · in · c · dudū de elec · ſup vbo intitulatam et · ff · ſi cer · pet · in rubricis

¶ Titulus poſſeſſionis uel poſſidēdi eſt inicū poſſeſſioīs et cauſa quare q̄s poſſideat ut emptō venditō donatō pmutatō qz p emptōez ⁊ ſilia incipimus poſſidere

¶ Tochi ſedm azo · dicuntur ſuſtentatōnes pauperum

¶ Togatos dicimus aduocatos a veſte toga noīatos quaz hēbant olim aduocati diuerſā a cetis ut p hoc cognoſcerēt

¶ Tota ideſt omis · ff · de pac · l · ſi · vnꝰ · §· pactū vbi idem diximus

¶ Torneamēta dicūt̄ quedam nūdine vel ferie in quibꝰ milites ex edicto cōuenire ſolēt et ad oſtenſioēz viriū ſuarū et audacie temere cōgregari uel cōgredi ut · c · i · de tornea · et cauſa phibitōis eſt periculū aiarū et mors hominū inde ꝓuenīs ut ibidem notatur

¶ Tortura pōt q̄nqz fieri in domo non in iudicio qn̄ tabule teſtamēti p̄ris eorū filiorum qui a fāilia infect⁹ dicebat̄ puſq̄z queſtio de ſeruis hēretur apte et recitate ſunt ut in · l · ſi ea queſtio · C · de hijs qui ut indig · et ibi no · doc · circa glo · ij

¶ Tonſura in clico vid glo · in cle · qm̄ de vi · et hon · cle · ⁊ xxiij · diſ · c · phibere · c · clerici · c · ſi quis ex clericis · c · non liceat quēlibet et · xij · q · i · duo ſunt

Trabea Est vestis consularis ut. C. de cōsu. l. j. ii. xij. qua veste etiaz vtebat impator et iam se cōsulē vocabat ut in aute t. de consul. ciui. coll. iij.

Tractatorij Erāt viri qui tractabāt et cōtrectabāt idest maibꝰ cōtigerūt t palpauerūt aialia publica t equos sacro vsui deputatos vel dicūtur tractatoria lre impetratę p licēcia vehendi aialia vel lre date licēcie ad tractāduz et pumēdū crimiosos sedm aceur. C. e. ti. in rubrica

Tradere duplicē habet sigmficatōez vno mō est rem suā in alterum transferre. Corpalis emm res tradi pōt et a dño tradita alienat hoc patz p ethimologyā dictionis dicit emz trado quasi trāsferens do Et sic bene dicit instrumētis vēditōis iure ppo tradidit idest trāsferēs tradidit seu dedit. alio mō tradere capitur p mducere in possessiōez sue p ipa corpali pstatōe rei ut cū dicit possessiōez tradidit uel ipm equū per frenū aut librum in manibus

Torrens Est aqua in ymbre cū impetu que in estate torrescit et arescit sedm glo. in cle. dudum. de sepul.

Traba Est instrumētuz rusticū quod equandis cespitibus uel feno colligendo aptatur

Trabicere Est mare trāsire vñ dicit si in ponciosꝰ mare trabicit idest transeat Inde traiectū est per mare trāsitus etiaz alio modo est nomen ciuitatis

Traiecticia dr pecunia que locat ut p mittit alicui p mare ad quemcuqz locum transuehenda uel deportāda

Trāsactio est de re dubia et lite incerta nonduz finita dato aliquo pmisso uel retēto non gratuita pactō ut in. c. super eo de transact. et est idez qđ cōpositō inter aduersarios et litē intelligo pntez ul futuram q añ lit. otest. pōt fieri trāsactō ut. ff. de condi. in de. l. elegāt. §. si quis post. Jtē litē subaudio instā uel iminstā ut. C. e. ti. l. ii. et si quis qñ agit credit se habere instā causā alias contrariū ut. ff. de cōdi. inde. l. in fū. ut tñ distinguat inter insistētez et resistētem ut si actor p caliū pmam insistat nulla sit trāsactio. sed si reus p caliū pmā resistat valeat transactio quātuz ad eū. C. e. ti. l. sub ptextu. licet per aliaz viam hoc est p actōez de dolo ul replicatōez dcli cōsulatur actori ut ibidē dicitur qñ reus dolo induxit actorez ad trāsigendū. et dicit in descriptōe nō gratuita pactio Ideo qz fieri nō pōt gratis ymmo expedit q is cui fit trāsactō aliqd det uel dare pmittat trāsigēti vnde fieri debet aliquo dato retento uel pmisso. alioqñ trāsactō non pcedit. et in eo qđ dr aliquo intelligit etiā de modico qz si qstio erat de re valēte cētuz pōt fieri trāsactio p decē uel p miori. nec pōt dicere trāsigens se deceptuz qz trāsigit sup incerto Jtē in eo q dr re dubia et lite incerta trāsigue pmit ut sit sēsus de re que dubia et incerta est lite idest pter litez qlis qmdiu pēdet facit rē dubiā et incertā Nam euentꝰ litis et iudicierū incertus est. l. qđ debet. ff. de pecu. vñ sup eo qđ in qstiōe vertit lite pēdente pōt fieri trāsactio. et ideo dr lite nōdum finita. nam si iudicatū esset nec appellari posset nec aliquo remedio sentēcia retractari ita q de sētēcia non dubitaret certe trāsactio non valeret ut si quis odēpnatus ad. x. dicat verū est me tibi odēpnatuz esse ad decem. et verū est q debeo. sed si vic esse cōtenꝰ. v. da x tibi incōtinēti tunc trāsactio nulla esset. et si iudicatuz negaret adeo tñ liquida foret pbatō ut non sufficeret negare adhuc est idez ut. C. de pe. l. qui sētenciā. dicit enim trāsactio quasi actōnis in amicicia seu amicabilez cōpositōez trāsitō. trāseūt enī a lite et ab actōe qui cōponūt inter se paciscētes cū tñ gratis nō remittit actio. secus si gratis remittit quo casu non fit trāsactō sed simpler p donatōez pactō qui eniz transigit quasi de re dubia et lite incerta neqz finita trāsit idest cōpmit ut in. c. sup eo. e. ti. in glo. iij. et sic is trāsit ab actōe qui

trāsigit·et is qui ꝑpe agit dr̄ trāsigere ut·C·e·ti·l·ij·pa.re? autē ī prope Jtē in spñalibz non valet trāsactio ꝑpo nomie dicta·e·si qñ clici de offi·del' ⁊·c·sup eo ꝑal·et est tex ín·c·cōstitut?·et·c·ptea·i·e·ti·Ratō qz trāsactio in spūalib? otinet spēm symonie verbi gra duo litigant sup aliquo bñficio ecclīastico puta eccl'ia uel p̄tenda et etiaz sup uíré p̄ntā di·talis trā sactō cū sit sup re sacra non valet qñ alter illorū dat alteri decem uel xx·ānuatī ut cesset a lite·et alter obtinet eccl'iam seu p̄tendā seu uis p̄ntandi cū sit ānexū spūali ergo spēs symonie est vbi aliquid dat' uel ꝓmittit' siue retinetur ín talibus ut possideat' alias ꝓcederet ín spū. libz nullo dato retento uel ꝓmisso Sed tunc ꝑpe non est trāsactio sed circa tēpalia valet trāsactio tali modo sūpta· sumit' autē alit' et largo modo trāsactio ꝓut est amicabilis cōpositō et sic pōt fieri ín spūalibus ut ín·c·statuī? de trāsac·ar·c·nísi essent de p̄ten·et·c·vlt'·de rer? pmu·et hoc dum ex uēq ptendetur spūale āuctoritate tñ superioris ut si aliquí litigent sup eccl'iis et epūs uel ar biepūs cōponat eos iure Jtē non valet trāsactio ín subiectōne spūali·c·ptea·ij·e·ti. subiectio enim est spūale quid·et ideo aliquo dato uel ꝓmisso siue retento remitti non pōt sed gratis bene pōt vbi gra·iste subiectus est ꝓmo abbacie tali sez eccl'ie sci pet mō vult transigere ideſt dare·xxx·solidos ul' aliud ín cto cēsu ut sit exemptus ab abbacie subiectōne qui census est licz esset recognitō debite subiectōis·e·omis aīa·de cen·tamē non valet talis trāsactō ꝓpter subiectōez Sed si gratis vellet quis aliquā eccl'iaz eximere subiectā bene posset ex eo annuatī aliquid accipere nec esset symonía ·e·cōstitutis de reli·domi·vel sibi cōstituere soluendū censū ín recognitōem dominij ut ín·c·omis ꝑall·vel ad uidiciū ꝓcepte libertatis ut·c·recepim? de ꝓuíle·Jtē ín matrimoio cōpositō uel trāsactio non va
let·e·fi·de trāsac·Et nota duas regl'as Prima affirmatia·qz ín omi causa crimia li uel in omī crimie ꝓ quo venit imponenda pena sāguinis licitū est trāsigere excepto crimie adulterij Ratō huj? regl'e qz vnicuq licz redimere sāguinē suum Sed ratō exceptōis est frequencia crimīs adulterij·xxxij·q·vij·quid ín omibz grauius et de uxdi·e·ät si clici·§·de adulterijs Seda regula negatia qz ín alijs crimibus ín quibz nō venit pena sāguinis non est licitū trāsigere excepto crimine falsi ín quo pōt transigi Ratō regule est ne delicta maneāt impuita Ratō vero exceptōis qz no pōt manus crimen impomqm flitatis qđ adimit omēz honorez·et hec dicta ꝓcedūt de iure ciuili Jure nāq canomco non licet trāsigere sic qz ibi non venit pena sāguinis imponēda Jtez trāsigi non pōt sup alimētis nísi auctore ptore·ff·de trasac·l·cum hij·ín sūma ergo notā qz quidaz sunt ín quibus nec cōpositō nec dispensatō nec trāsactio locū habet·quō enim posset fieri p amicabilem cōpositōez uel p dispensatōez uel p translatōem ut vir dimissa vxore aliam sup ín duceret vel ut monachus talis existens ꝑpm haberet de stā·mō·cū ad monasteriū·vel ut subiect? ín subiectōe p cuius domino non obediret uel superiori ín licitis et honestis Jn hijs ergo cū silibus trāsactio locū non habet ut·c·fi·e·ti·Effectus autez transactōis est ut omia ínstrumenta ad causā spectācia sup qua trāsactum est·et qđqđ aliud est qđ opem ptibz ferre poterat hoc sit vacuū et omī virtute cassatū Et sola transactō validuz ꝑpetuūqz robur obtineat ut·c·j·e·ti·sedm goff·ín sū·de transac·

¶ Transfuga dicit' qui trāsit ad hostes

¶ Translata legata dicūt' que testator legatario adēpta trāsfert ín aliū sez auferendo ab eo cui ꝓmo legauerat

¶ Translatio Est de sede ad sedem facta cōmutatō ut cū epūs de vna sede ad aliā transfert' Vndeq hic appellat' trāslatō

alibi dicit mutatō ut·vij·q·j·mutatōes
Vel sic est ab vna eccl'ia ad aliā regl'arit
trāsitō·pōt em aliquis de mīori eccl'ia ad
maiorē transferri·nam qui puebitur de
minore ad maius puebit ut·xciij·dist·
legim? in fi·et hec maxime de trāsl'atōne
epōrū Vnde trāsl'atōnum due sunt cause
Prima utilitas cū in sua eccl'ia infructu
osus est Secūda necessitas ut cū psecutōz
patit et hostilitatem Et sunt tres cause
trāsit? pma leuitas scda cupiditas ter
cia humilitas de hoc vide goff·in sū·e·ti·
Trāsmigre Est ō loco ad locū trāsire
Trapozeta idest cāpsor vel mercator
xxiij·dis·In nomine domini
Treuga est securitas pstita psonis ꝛ
rebus ad tēpus discordia nōdū finitaut
de treu·et·pa·c·j·sed pax reqre s ō p·
Tribunal scdm goff·est locus maioz
iudicū qui habent merū impiū scdm azo
in sū·C·de iur·om·iud·uel est locus vbi
iudex p tribunali sedet quā alias forus
uocatur de verb·sigm·forus·et est glo·
in c·j·de re iudi·li·vi
Tribunus plebis Est plebeyus magi
stratus sic dictus quia populus romā?
olim erat diuisus in tres partes·Et ex
singulis singuli tribum procreabāt·vel
quia tribum suffragio constituebant
Tribunus quiritum·idest militum e=
rat rege exacto ante dictatores qui pre
fuit equitibus postquaz partim ex plebe
et partim ex patribus alias partib? mi
litum creati sunt tribum consulari potes
tate
Tributum·est census qui prestatur
rātōne solij ppij a possidentibus dicitur
antez tributuz ideo quia militibus tribu
ebātur qui expeditōni publice vacabant
vnde et stipendiū appellat ut·ff·de ver·
sigm·l·ager·et·ff·ō pub·ꝛ vect·l·j·§·
hic titulus super verbo impendit in glo·
Et in tribus non habet locuz preseriptō
xvi·q·iij·§·potest·ij·ꝛsi·adhuc·C·de p
scripc·xxx·an·l·comperit nec compensa
tio·C·de compensa·l·in ea et·l·precedenti
et·ff·de iure fi·l·auferē·§·qui compen
satōem·vbi dicit q in alijs duob? mensi
bus probato debito fit recompensatō cū
fisco preterq̄ in tributis et in stipendijs
Tributarij·dicunt a tributo qđ a tri
butōne deriuatur
Tributaria actio Require supra de ac
tionibus tribue
Triens·est tercia pars assis quatuor
continens vncias
Triennium est tempus triū annoz ut
c·i·de pscrip·et indicit triēnalis presc=
riptō que cōmuiter currit in vsucapione
Tricennius est tempus·xxx·annoriz
inde triennalis preseriptō ut·c·vigilan=
ti·e·ti·
Triplicatō·est que duplicatōez infir
mat et adnuat actorem et sic de ceps
quadruplicatō ꝛc require s duplicatō
Tripondius Est as triplicatus scilicz
xxxvi·vncie
Triū viri capitales dicūtur qui carce
ris habebant custodiaz quoruz interuen
tu aīaduertenduz erat in quoscz homi=
nes facinorosos quos etiaz dicim? stato
res a stringendo quia in carcere custodien
dos et reos dampnatos puniebant
Trium viri monetales dicūtur videli
cet eris et argenti·vel auri conflatores
quia frustra liberos exheredat et sine of
ficio naturalis pietatis in ex traneas p
sonas redactuz est scdm ysid·li·v·
Tuguriuz dicit esse tectuz qđ reb?
vrbanis uel rusticis custodiendis est de
putatuz·vel dicit omne edificium quod
magis competit rusticis q̄ vrbanis edib?
Et dicitur quasi tegularium eo q tegat
ff·de ver·sigm·l·domus
Turtibuli alias tibuli siue tiguli dicū
tur foramina per que exit fumus camino
rum·et idem dicūtur fenestre quibus ca
lor balnei euaporat
Turpia verba·idest diffamatoria Si
sunt spēialia vicīat legitū ul' institutōez
sed nō exheredatōz sed generalia turpia
sunt apta punitioni·ideo dispositōnem

pumentem non viciant · non autē sunt apta honori · ideo dispositōem honorantem viciant · nisi vbi voluntatem disponendi significant verbi gracia testator dicit sic Ticio furi homicide nel adultero lego x · legatum non valet ut · l · turpia · ff · dele · i · quia his verbis testator diffamat legatarium · et sic sensus est ut magis ꝙ eum vult grauare diffamando quam honorare si volet valere legatum lex ciuilis hanc voluntatem non admittit in odium diffamantis ut in · l · turpia preallega · Sed ibi testator dicit filius meus impiissimꝰ male de me meritus hēres esto valet institutō · l · his verbis · §. i · ff · de hēre · insti quia siue sit verus siue falsum ꝙ sit impiissimus constat tamen de persona · et ratō est diuersitatis in hoc casu et in p̄cedēti quia primus casus est verbis specialibꝰ sed̄us autem in generalibus · alij dicunt ꝙ in casu precedenti valet legatus sicut in isto quia constat de persona et de legato ei facto nisi aliud constet testatorem voluisse ul' nisi lex ciuilis sic disponat ut supra dictum est Item ibi filium meum latronem et gladiatorem exhēredo valet exhēredatō · l · et si peperit in principio ff · de libe · et p̄stu · Ratō quare valet exhēredatio et non legatum uel institutio sic facta quia v̄ba diffamatoria aptā sūt exhēredatōi cum sit ad pēnam ul' ad priuatōnem bonorum . Sed secus in legato uel in institutōne

¶ Tunc significat extremitatem temporis · l · si is · legatum · § sed si ita scriptum ff · de condi · et de hoc fac̄ · ad questionem notandam Si quis ita testatur · si imperator non venerit in italiam infra quīquē ium hēres meus tunc · x · dato tycio imperator moritur primo anno an tycio potest petere · x · solutō certe nō nisi post quīquennium · ad hoc semper allegatur textus preallegatus et hoc quando tempꝰ apponitur inconditōne potestatiua Si vero in conditōne casuali apponitur si dēficiat non expectat' · l · hoc iure · ff · de ver bo · obl · Falsit nisi ād̄dātur dictio tunc et hinc excerptus est · c · cōmissa de elec li · vi · vbi dē hec

¶ Tutela · sēm ād̄zonem in summa est vis et potestas in capite libero ad tuendum eum qui ꝓpter etatem suam sponte se tueri nequit a iure ciuili data ac p̄missa ut insti · de tute · §. Est autem · vis autem dico de facto · et potestas de iure · ut talis sit tutor qui propria imbecillitate non impediatur nec a iurisdictione repellatur quales sunt pupillus furiosus ⁊ quiperpetuo morbo laborant · illi ꝓpter imbecillitatem corporis uel aīmi tutores esse nō possunt Sed femine que quamuis sciāt res admīstrare pupillares et ad id experiendum vires habeant tamē a iure institutōnū non admittūtur ·

¶ Tutela testamentaria · est quando pater dat filio tutorem in testamento

¶ Tutela datiua · est quando vnꝰ datus est tutor filio in testamento et vnus ex tantibus consāguineis ydoneis ad tutelam iudex ex officio suo dat tutorem

¶ Tutela legittima · est que defert̄ a lege sēm quam nullus datus est

¶ Tutor filio Intestamento qui primo loco deberet ei succedere ab intestato tenetur suscipere tutelam huius

¶ Tutele actio directa ⁊ contraria sic quire supra actio

¶ Tutor · est qui pupillum uel pupillaꝫ morte patris uel emancipatōne sui iuris factum uel factam tuetur · differt autē a curatore quia tutor dat̄ impuberi · curator vero puberi uel adulto scilicet furioso prodigo surdo muto et similibꝰ qui rebus suis preesse non possunt Item tutor quandoqꝫ datur a iudice quandoqꝫ a testatore Datur enim atestatore ⁊ confirmatur decreto iudicis uel presidis · etiā datur muito sed curator non nisi volenti pēterq̄ ad litem Item tutor non datur certe rei uel cause sicus in curatore ymmo tutor principaliter datur persone et secundario rebus Sed curator primo et

principaliter datur rebus et secundario persone Et nota q̄ quidaz est tutor legitimus · quidam fiduciarius · quidam testamentarius · quidam onerarius · tutor fiduciarius est qui pupilli emancipati cuius pater qui eum emācipauit tutor erat legittimus eo patre mortuo tutelam accipit cum mortis tempore erat in patris potestate · verbi gracia · ticius duos filios habuit scilicz Seyuz et Meuium Seyus fuit minor in annis · meuiꝰ fuit pupilluꝰ · seyꝰ habuit in potestate et · meuius emancipauit ⁊ ipse tutor eius erat et mortuus est eo patre mortuo · seyus frater meuij pupilli fiduciarij tutor est emancipatōne enim perit ius agnatōnis ne fratris sui frater legittimus tutor esse possit tanq̄ proximus agnatus sed fiduciarius bene · et sic tutor fiduciarij est frater fratris sui emancipati ut patuit scilicz si pater emancipet vnuz de filijs suis impuberem eius est legittimus tutor et mortuo patre filius alter maior fiduciarius tutor appellatur

¶ Tutor legittimus Est qui lege precipiēte pupilli nāciscit tutelā quales sunt proximi agnati et cognati Regulariter enim traditum est scōm leges ut ad quē spectat emolimentum hereditatis alicuius pupilli ad eundem pertineat et onꝰ tutele eius nisi forte sit mulier que bene vocatur ad hereditatem morientis · non tamen ad tutelam superstitis quia tutrix esse non potest

¶ Tutor onerarius Est qui dāt̄ pupillo ut ipsum defendat a vexatōnibus aliorum uel datur neuitatis gracia ut alios tutores instruat · e · venerabilē de elec in glo · super verbo aduocatis · vel honorarius dicit̄ datus causa honoris non administratōnis et tales non habēt onꝰ ut reges principes comites barōes quidimittuntur filij causa honoris Ideo illorum tutela vacatōnem non p̄stat insti · de excusatō · tuto · uel cum · §. Item tria onera

¶ Tutor testamentarius dicitur qui ex testamento datur tutor filio a patre pupilli scilicz qui actu intestamēto nominatur et assignatur

¶ Tutor suspectus Scdm azo · in sum · C · e · ti · dicit̄ iste qui moribꝰ talis est ut suspectus sit · non enim facultas et paupertas fraudulencia uel callipa conuersatio in rebus pupillaribus suspectum tutorem commendant uel cōmittant Item in auctoritate prestanda per tutorem expediens est ut loquat̄ fa · l · j · §. pe · ff · de tute · ⁊ insti · qui tuto · pos · in testa · in glo j · Et fa · hoc ad subtilem questionez scdm bart · pone pupillo est dilata hereditas extranei qui sciēte et paciente ipo tutore habitauit in domo cuiusdam defuncti a quo dilata est sibi hereditas Querit̄ an per hoc probet̄ adicio hereditatis ⁊ vtz paciencia et sciencia tutoris auctoritatē induxisse videat̄ Et an in auctoritate sit necesse q̄ tutor loquat̄ Et apparet primo q̄ sic · nam talis actus habitādi in domo defuncti in eo qui potest per se adire hereditatem induceret presumptōez aditionis · pro hoc fa · l · gerit · ff · de acquir · Sed pupillo qui nō pōt adire sine auctoritate tutoris talis actus absq̄ tutoris auctoritate aditōnem non inducit ut · l · patuit · ff · de iure deli · Solutō diuꝰ die q̄ sciencia aut paciencia tutoris auctoritatem non inducit Et sic ex illo actu non probatur aditio nisi forte tutor quādoq̄ mandasset pupillo ut aliquid faceret in illa domo · nam talis exp̄ssio mandati auctoritatem inducit · vel etiam nisi pupillus diu steti sset in domo scilicz per spacium decem annorū quia per hoc probatur adicio quasi omia fuisset solēniter acta auctoritate tutoris

Vacans possessio ¶ Req̃re s̃ possessio.

¶ Vacantia bona ¶ dicũtur ea bona que dominũ non habent vel que fisco vel domino alicuius applicata sunt Quod contingit multis modis Quandoqz si quis intestatus decedit vel qui testari non potest · vel faciat ppter qđ heres suus ei succedere non potest · vel etiam vbi alias de consuetudine bona alicuius domino applicant · nam tunc dicunt vacare bona·

¶ Vagabundus Est qui non habet domicilium sed hodie hic est cras alibi · l · iij · §· prętor· ff· de damp· infec · Sed quasi vagabundus est qui habet domicilũ sed raro moratur in eo ꝛ vagatur hinc inde · Et quomodo ouemiant isti habetur in · c · fi · de fo· compe· in glo· j· ꝛ ibi notatur·

¶ Valitudo dr infirmitas in vno significato·

¶ Valitudinarij ¶ Dicunt infirmi qui frequenter egrotãt · vel qui laborãt p lucida interualla vt qui modo sani sunt p̃ horaz infirmi.

¶ Varicosus ¶ Dicit curuus a varice neruo contracto qui neruus in senectute reddit hominẽ varicosum ꝛ curuũ·

¶ Vasallagiũ ¶ Secũm spe. in· ti. de feu· Idem est qđ homagium quod em̃ in frãtia dicitur homagiũ in ytalia vocat vasallagiũ

¶ Vasallus ¶ Est feudatarius · Et secũm vulgare pincialiũ nobiles feudatarij vasalli dicuntur · Plebeyus vero homo mediocris nuncupat · sed spe· ꝛ vasallus non potest vendere feudum sine voluntate domini · Et dum vendit debet rogare dominum suũ qđ ab eo rscipiat ꝛ alterũ emptorem inuestiat · Quod si dominus denegat ꝛ eum exorare non potest det emptori alia bona equiualẽtia tli feudo iniuste vẽdito de hoc in · c · quem in ecclesiaz de consti ꝛ in vsibus feu· p totũ Et hoc verũ nisi ille cui vasallus feudũ alienat velit supportare omne grauamẽ vt in · l · murilegulo · ¶ de murileg· li· xj· fa· l· ij· in prin· ff· soluma· ꝛ sic vasallus possit alij in feudũ dare suum feudũ etiam inuito domino · Quod videtur non esse verũ ꝛ contra casũ in · c · j · de duo· fra· Sed queritur a quo cognosci debeat causa feudi · Dico quo nota qđ secundũ ia . de bel· cui p̃ oĩbus statur ihoc distinguitur aut loquit de vasallis minoribus aut maioribus · Si maioribus vt sunt duces · comites · marchiones · capitanei · qui immediate ab impatore inuestigũt tũc de contuersia impator cognoscit · c · j · de l cõradi in vsi· feu· Idem corã rege de immediate a rege in feuda · Si de miozibus qui ab inferiore habent feuda vt militibus aut nobilibus · hꝫ triplicit aut vtr q̃stio inter duos vasallos aut inter duos quoz alter et alter non est vasallus aut inter dominũ ꝛ vasallũ · Si primũ aut constat ambos eẽ vasallos litigãt tñ de pte feudi vel finibus est conclusio qđ corã domino cuius sũt vasalli debet cognosci · c · j · apud quez vel q̃s cau· feu· de tri· Aut constat de vno tãtuz non tamen de altero qui nichil habet misi id de quo questio vtitur tunc p pares curie debet causa terminari dicto · c · j · apud quez vel quos ꝛc̃ · Aut non constat de alio quo horum pcerto · Quia ambo nichil habẽt in feudũ misi illud de quo questio est hoc dupliciter · aut p̃tendũt se inuestitos ab eodem vel a diuersis domis · Si sedm iudex cõpetens erit ordinarius loci vel delegatus · c · ij · de· le· contra · in p̃n · in vsi· feu· Si primus hoc dupliciter · aut vterq dicit feudũ suum ppriuz idest sibi concessũ ꝛ sic iterũ ordiarius erit iudex dicto · c · ij · aut vterq dicit fuisse suoz pgenitoz sic dominus cum curia sua cognoscit non tamẽ solus palle · c · j · aut vnus dicit feudũ nouũ scilicet ipm inuestitũ alter antiquuz sez suorum pgenitoz ab eodẽ tamẽ domino tũc olim ordiarius cpetens erat iudex hodie per pares curie cognoscitur ꝛ sic finaliter concludit in primo casu principali qđ soluz vno casu cognoscat dominus de causa feudi scilicet quãdo constat ambos esse vasallos·

Secundo casu pncipali tenetur glo·m·c Ceterū de iudi que dicit m causa ordmarium loci m quo feudū situ est ognoscere debere·Tertō casu iterū p pares curie·si reperiri possūt·si non eligant alij·t tales erūt iudices ordiarij·q̄bus lex dat iurisdictōnem ordiariaz·Jdo sedebūt p tribunali t seruabūt iuris ordmē·Si non habent tribunal eligere possūt·Et eoipo q dom̄s iudicat etiā sētentiaz ꝓpriam executōni mādare potest·quia feudū dr suū territoriuz·Item sedm glo·c·romana·§· debet de·app·li·vj·concludit si vlt dnm feudi est aluus ꝓxim? imediat? ·ad hunc appellat a sētencia domini feudi·Si talis non sit tunc ad ordiariū loci m quo res situatur spectat quia dom̄s feudi est tli subiect? vt·§·debet palle:Tamen m vsi·feu·tex·est q m tli casu ad impatorez appellanduz sit·Et sic sētit bal·tacite·Dzimuz tamē magis placet doctoribz·vt notatur m dicto·c·Ceterū. Et mtelligunt pdicta quādo est questio de feudo·Sz secus est dum questio vertitur de cognitōe feudi·sz ad quē ptineat ogm tō eius·Talis em non ptinet ad dnm feudi·siue sit ecclesiastic? siue secularis·Alias essz iudex m sua causa t conet totū ti·C·ne ḡs m sua cau. quia sic cognoscēs de cognitōe feudi·m casu quo sibi adiudicaret cognitōnem talem deberi·Consequēt de ꝓprietate feudi sibi adiudicarz·Debet ḡ superior ordiarius vel alter de hoc cognoscere vel iudicare·vel partes arbitros eligere dēnt·qui cognoscāt vt notat m·c·verū i glo·iij·de iudi·Et ibi cer·glo·quartam vtrū t qn secularis iudex possit negligentiaz supplere ecclesiastici i cognitōne tli·

¶ Vates ¶ Modo sacerdote modo ꝓphetam modo poetam significat·xxj·dis·cleros post columpnā·

¶ Vasa ire ¶ Sūt omnes peccatores vt xxiij·q·iiij·nabuchodonosor vbi dicit vasis ire nunquā de? redderet meritū·si nō spontaneū muemret hō hre peccatū·

¶ Vectigal ¶ Est tributū quod pstat d rebz que vebūtur vel ommbz negocijs manuū a vehendis mercibz dictū·Jdē ē qd nauluz vt·ff·de pub·t·vect·l·j·§·hic titulus·Et sedm azo m·sū·C·e·ti·unde sup tributum·

¶ Vector ¶ Est portitor qui vehit·Et vectores sunt non solū qui vehūt sed etiam qui vehūtur m nauí sedm azo·m sūm·C·e·ti·t·ff·ad le·rodi de iac·

¶ Vectores possūt dici siue habeant merces siue nō·dum tñ opas suas mgro nauis exhibeant ad nauigādū·Et sūt·v noia que pstant actuz t passionē vt hospes zelotoph?·Require s de·A·

¶ Vectura idest vectigal siue naulū·

¶ Vehiculum ¶ Sedm·l·xij·tabu·est via m octo pedes ex transuerso·amfractu xvj·quod non est necessariū·§·actu·Jus trahendi ligna·lapides vero non·p mittit habenti actū·sed viam misi specialiter conuenisset de hoc m actu·vide infra via·

¶ Vbaldini ¶ Sunt homies certi t signant clerici vel canonici terre vel ecclesie alicuí? de quibz m·l·j·C·de col·illi·vbi dicitur q collegiū vbaldinoz non potest cōstituere syndicū·

¶ Ve pro et ponit ¶ Intduz vt m·l·si funduz sub conditōne·§·hijs verbis·ff·d leg·j·Vel etiā ponitur p t interdū vt i l·Sepe de ver·signi·t·l·Cum quidā·C· de ver·signi·Etiā ponit alternatiue ut m c·mt ceteras de rescrip·

¶ Venatō ¶ Sedm goff·m sū·ti·de clevena·Et est triplex sz oppressiua arenaia et saltuosa·Oppressiua est hoim de q dr·Cepit nemrot esse robustus venator coram dño idest extinctor t oppressor Et sic venator est hoim exactor t oppressor qui aliquem venatu oppimit·Arenaria est q fit m arena·vt cum quis locat opas suas vt pugnet m arena cum aliqua bestia dentata hanc qui exercet peccat grauiter misi eam exerceat gratia viriū experiendaz vt ff·d postulan·l·j·§·Item se at? t·iij·q vij·tria vsi·infames circa pncī·Et de hac loquit·lxxxvj·dis·qui venatoribz·cum

duobus·c·sequentibus · Saltuosa est q̄ fit ín siluís ⁊ saltibo ad capiendas feras Et hꝫ est licita· Sed quomodo ín clericis liceat ín ꝓprijs psonis venari deficiente familia· et vendere cum illud non sit vagari sed necessitati ⁊ vtilitati ecclesie subuenire ad quod tenent̄ clerici· vij·q·j· p̄ncij et glo·cle·ne·ín agro de sta·monach · ín verbo psonale ⁊ ibi concor · ⁊ ḡ venatō saltuosa est illicita ex tempe ⁊ psona · Ex tē pore vt ín quadragesima ⁊ sabbatinis notibus·lxxxvj·dis·an putatis · Ex persona vt ín clerico·ín quo tamen distinguendum est quemā episcopo semp est illicita xxxiij·dis·quorundā·Alijs vero clericis licita est causa necessitatis vtilitatis vel recreatōnis·cuz retibus laqueis ⁊ canibo dum fit cum silentō ⁊ modestia . Nam etiām monachꝫ licet texere líma ꝑ piscibꝫ capiendis vt de consen·dis·v·nunquā unde ḡoff·ín sū·de cle·vena·

¶ Vendere est rem ꝑ certo ptō dare· et sūt bona debitoris vēdēda si vrgeat es alienum · ⁊ dilatō dampnū sit illatura creditoribꝫ vt ín·l·fulci mꝫ·§·a deo aūt·ff·q̄ ex eau·ín pos.eat̄ ·

¶ Venditō est de re que habet ꝛmertium·⁊ solet pmí instrumētis quod ꝑmittit venditor emptori rem venditā legitime defendere auctorizare ⁊ dispurgare que verba debēt sic ínteligi·q̄ si de re ipalis fuerit facta orta siue mota emptori· venditor teneatur rem ín ipsa lite legitime seꝫ sedm leges defendere· auctorizare ídest auctor litis fieri siue ꝑ se litē agere vel dispurgare ídest litē expeditā ab omni onere redd̄ere · Jtē nota q̄n venditor est certꝰ q̄ rei vendite ꝓs est ei ꝓpria ⁊ ps cōditicia ídest alicui conditōní vel alteri dño subiecta · ignorat tamē que ⁊ q̄nta tunc ponit̄ ín instrumēto venditōnis · sic q̄ ꝓprium ímppetuū·qđ cōditicīū dño subiect̄ū hoc est dicere qđ est ꝓprium in hac re habeas vt ꝓprium ímppetuū· Sed qđ conditicīū habeas cum ea conditōne ad quē ꝑtinet· Jtem sedm azo·ín sūmā·C·de ꝑ·et cōmo·rei vend· Et goff·ín sum· de emp ⁊ ven traditur talis regula·rotunda ⁊ quadrata· Cum venditō fit pure sine scriptis certe specíei·que degustatōnem non recipit·omne piculuz spectat ad emptorez · excepto casu publicatōnis·nisi pactū culpa mora calliditas vel traditō interuenerit · Et quodlibet verbū hui? regule hꝫ ín se pondus de quo unde goff·ín sū·v·§·

¶ Vendicare ¶ Est coīā iudice dicere l' ínten dere rem esse suā vel allegare vt q̄n quis dicit hꝫ res est mea· ⁊ est ídē quod ínten tare seꝫ ad hoc soluz ínten dere vt res sua declaretur ⁊ sibi dominiū applicet̄ .

¶ Velum ¶ Est quadruplex seꝫ cōsecrātōnis ordinatōnis p̄latōnis ⁊ ꝓfessionis · Professionis sus|cipit̄ a vḡine vel corrupta cuz ꝓfitet̄ de altari vel de manu·ín xx· anno admín?·xx·q·j·c·j·⁊·q·ij·c·puella·Consecratōnis ímponit̄ ín·xxv·anno vt c·q·j·placuit ⁊·lxxvij·dis·placuit· Potest autem consecratō vḡinū fieri ī die ephiaꝛ·ín albis pascalibꝫ idest tota septimana pascali·ín apostolorꝫ natalibꝫ · nisi sint grauí languore detente·tunc em̄ alijs tpibꝫ possūt ymo etiā alijs p̄cipuis festiuitatibꝫ·⁊ diebus dñicis vt·c·j·de tempor·⁊ quali·or·Viduas ait nulli? pontifi cū velare p̄sumat·xx·q·j·de vetis ín·fi· Sꝫ ipemet velū suscipiāt de altari·xxvij· q·j·uiduas·que capitibꝫ suis imponant Et licet·c·ꝑ latū de hijs que vi·ve·mecau·fi· Epūs corrupte velum imposuisse videtur·tamen solū imponere simulauit· Velū aūt religionis vel weste religiosaꝫ de manu p̄sbiteri sumere possūt·xx·q·j·vidua · Decus de velo consecratōnis qđ solemniter a solo episcopo soli vḡini solemnibus diebꝫ imponit̄ · Tertiū est velū ordinatōnis quod olim dabat̄ dyacomissis in xl.anno·xx·q·j· Sanctimonia'es·xxvij· q·j·dyacomissaꝫ·Quartū est velū p̄latōis quod olim dabat̄ abbatissis ín.xl.anno · x·q·j·nunēclas

¶ Venditi actō ¶ Re·ꝫ act ō vendi·

¶ Vemia etatis ¶ Datur mulieri ī·xxiij

anno ꝛ viro ím·xx·l·fi·ꝛ·l·oms adoleſcen
tes·C·de hjs quive·eta·impe·Et tamē
maioꝛ etas requirit᷑ m abbatiſſa quā m ab
bate·c·mdempmtatibꝫ de elec·li. vj·Jū
cto. c·cum m cūctis·e·ti·Sed tamē m
hoc poteſt eſſe·quia mulier auarioꝛ ē vi=
ro·ar·l·Sꝓ ſi ego ím·fi·ff·ad velley·vbi
dicit᷑ ſe natus em̄ obligate mulieꝛi ſuccur
rere voluit non donante·hoc ideo·qꝛ faci
lius ſe mulier obligat alicui quā donat Et
ideo gubernatō patrionij cicij poteſt ſibi
omitti·De hoc ꝓ cardinalē ím·c·mdemp
mtatibꝫ palle·Jn ſecō caſu ratō eſt fragi
litas ſexus·Et quia m ſp̄ualibꝫ gubernā
dis nō eſt mulier ita capax ꝛ abilis ſicut
vir·Et mīoꝛ etas requirit᷑ m muliere m
eligendo vel eligente·quā m viro vt᷑ ím·c·
mdempmtatibꝫ palle·ꝛ m cle·vt hij de e
ta·ꝛ quali·Et m mīoꝛi etate poteſt reli=
gionē p̄fiteri quā vir·Sed ratō quia m vtro
q; caſu p̄feſſus eligit ꝛ mulier cicij p̄fite
ri poteſt·qꝛ cicij pubes eſt ꝛ capax doli·
Jdeo cicij etiā poteſt ſe obligare·

¶ Venire die debiti ¶ eſt poſſe pecuniā
petere·

¶ Venire ¶ i deſt vendi vt ím·l·fulcim?
·§·ſi m diez ꝛ·§·multis eiuſdē legis·ꝛ·l·
p̄cedēti·ff·qui ex cau·impoſ·eatur cuj ſi
milibus·Eſt em̄ verbū neutropaſſiuū ſub
voce neutrali ſignificās paſſionē·vnde ex
ulo ꝛc̄·Et differūt venire a veneo ꝛ venire
a venio·vnde ſi ius venire·

¶ Veter ¶ Require ſ mittere m poſſeſ
ſionē nomie ventris·Et nota q; ventris m
gluues ad luxuriā facile puocat·ꝛ oīne
bonum op? diſſoluit·Vnde venter ꝛ ge=
nitalia ſibiuetipſis vicina ſunt·vt ex vici
nitate membroꝝ confederatō intelligatur
viciorum· xliij·diſ·§·j· Non em̄ plus q;
neceſſe eſt debem? corpori ſeruire·ſed ſo
lam ei? infirmitatez reficē vt ip̄m ad vſuz
exercēde vtutis habeam? vt·c·comú iua
e·diſ·vnde ſeneca Non viuo vt cōmedā ſz
cōmedo vt viuaz·ꝛ ideo bart·cōmedebat
ad pondus vt hāret intellectuz pariter di
ſpoſitū ꝛ nunquā alteratū·Sic ꝛ nos mo
derate cōmedam? non nimia ciboꝝ ege=
ſtate·vt m·c·non mediocrit᷑·ꝛ·c·non di
co cuj ſimilibꝫ de·con·diſ·v·

¶ Verbum ¶ Jnlarga ſignificatōe po
nit᷑ m iure p̄ qalibꝫ pte oratōis·a verbeꝛā
do dictū eo q; aerē verberat·vt dicendo i
glo·ſup verbo inſtitutō·ſup verbo velocit᷑
ſup verbo infra ꝛc̄·Non ergo capit᷑ h verbuz ſicut m iohāne·c·j·Jn p̄cipio erat
verbū·ꝛ ſc̄ m donato·verbū ē pſōms·
prout eſt diſtincta ab alijs ptibus oōms
ſed ſignificat dictōnem cuiuſcūq; partis
oōms·Ad hoc autē ſūt verba·ꝛ eoꝝ ſig
nificata impoſita·vt p ea ſignificet᷑ mēs
vel voluntas interioꝛ ipſi? verbū p̄ferētis
Redū autē verbis ſignificat᷑ mens hoīs
ſed etiā factis ſignis ꝛ cōicaturis·licet
im̄ modos ſignificādi verba obtineāt p̄n
cipatū·eo q; clari? ꝛ euidēti? ſignificāt·
Vnde voluntas ſeu mens p̄ferētis dat ſig
nificatū verbo·qꝛ ſine mēte verbū nichil
ſignificat·vt m furioſo qꝛ verbū ab eo p̄
latuz nō habet mentē nec voluntatē·vt m
l·furioſus·ff·de re iudi·Et vſus omuis
imponit ſignificatū verbo·patet p·l·labeo
ff·de ſuppel·lega·que dicit verba accipiē
da ſūt ex vſu omuī·ꝛ dicit ibi bar·quod
vſus omunis eſt triplex·ſcz loquēdi·itelli
gendi·ꝛ vtendi·Vnde omunis vſus lo=
quendi eſt q; equi? certe qualitatis vo=
cetur caſofredus·Secdo m dictōne hōres
ſingularis numeri ſignificat᷑ plis numer?
de vſu intelligēdi·vt·l·muſu·ff·de ver·
ſigni·ꝛ m vſu loquēdi·ineſt vſus intelli=
gendi·Certō de vſu vtēndi ponit exēplū
de ponderibꝫ ꝛ mēſuris·vt m·l·excepto·
cuj ibi alle·C·de lo·conduc·De hoc vo=
cabulo verbū ut de plura in vocabulario eu
iuſ dā doc·legum auriliē·ſecdum do·io·de
matiſtona·Et incipit verbū hic nō recipi
tur·Ex quo opuſculo plēs additōnes ex
cerpſi·quas hjs expoſitōmibus termino
rū m̄ſeruī·Jtē verba ſūt accipiēda cuj ef
fectu vt·c·relatū de cle·non reſi·de·pe·
diſ·j·Nec autē·c·vlti·de ſpon·ꝛ·l·j·§·hꝫ
autez verba·ff·q; quiſq; iuris·ꝛ debēt vba

deſcruire intētōi·non aiutē intētōverbis· cum per verba exp̄imat intentō·xxij·q·v humane aures ꝛ·j·q·j·marchion· c·itel ligentia de ver·ſigni·cuz ſilibus· Etiā verba ſūt referēda ad omunē intelligētiā vt in·c·ex lr̄is de ſpon·ꝛ·l·non aliē ·ff·dele iij· Et verba generalia ſunt generaliē itel ligenda·vt in·l·j·§·gn̄aliē·ff·de·le·p̄ſtan et·c·qm̄ de cōiug·lepro·ꝛ·c ·maiores v̄ Ad id aūt in fi·ꝺ baptiſ· Nec verbis eſt vtendū·l·vt v̄bor̄· C·qui admit·ad bo poſ· Vbi dicit vt verbor̄ inanū excludamus captōnes ꝛc̄ verba etiā omendatoria non obligāt vt·l·ſi idē filiuſſa·§·ſi adoleſcens in fi·C·q· cuz eo·fa·c cum remiſſet de inſti·ibi non ſoluz de illo·ſ· de omnibus redditibus faceret quod placet· Sunt em̄ verba dubia cont̄ ſtipulatorē int̄ptāda vt·l· Stipulatō iſta·§·inſtipulatōibo ff·de·ver·obli·ꝛ·l·q̄equid·e·ti·vbi dr̄ qꝺ non eſt exp̄ſſū cenſet obmiſſū·

¶ Verbor̄ forma ¶ Eſt conſiderāda nec ab ea recedendū ſine certa cauſa vt·c·ex litteris de ſpon·ꝛ·c·ad audientiā de verſigni· Jn vltimis aūt volūtati bo verbū i differēs vt cum habuerit p̄teritu vel futuruz·trahi debet ad futurū quia vltima volūtas ſemp de futuris eſt. Alias a ꝓpetate verbor̄ non eſt recedendū·niſi oſtet loquentē aliud voluiſſe·vel etiam niſi res aliē ſalua eſſe non poſſit·Et ſic improp̄etates non ſūt ad oſequētiaz trahende·ſed excuſande·ſedm ver·in·c·p̄terea de v̄·ſig Etiā dicit·l·j·§·ſi is qui nauez·ff·de exer q̄ verba ſūt intelligēda m ꝓpio ſignificato licet poſſint improp̄ari vt conueniant materie ſubiecte. ff·lo·l·ſi·ij. rub·

¶ Verbis ¶ Dicitur obligatō cont̄hi vt cōditō certi ut s̄ de·C·

¶ Verna ¶ Eſt ſeruꝰ ex ancilla in domo natus· Jnde dr̄ vernaculꝰ ꝛ eſt paruꝰ ſeruus diminutiuū·

¶ Vero ¶ qn̄qz ſtat inceptiue qn̄ non p̄cedit materia cui iungat ſequētez·vt de elecc·ſup eo veró· Qn̄qz aduerſatiue de h̄ in aut̄ de hęre·ꝛ falci·in pn̄·coll̄·j·

¶ Vepres ¶ Dicūt ſpine que vi prendunt ꝛ lacerāt carnes ꝛ veſtes ſecz·io·an in cle·dudum de ſepul·

¶ Veſanꝰ ¶ Dicit qui ſine ſanitate eſt· ſicut vecors ſine corde vt·ff·ꝺ ver·ſigni·l·male·

¶ Veſtiarij ¶ Sunt qui veſtiū exercent negotiatōnez·

¶ Veſtibulū ¶ Secm̄ azo· Eſt locꝰ ante oſtiū vtriuſqz domꝰ·vel primꝰ aditꝰ ſeu introitꝰ vel porticꝰ ꝛc̄·ꝛ tectꝰ erat quo vt veſtimēto tegit hō· Vel dicit ab aue ideſt ſalutatōe que fiebat ibi dē ſtātibo·

¶ Veſtimēti ¶ Dicit omne illud quod induimus·

¶ Veſtimēta inꝓpolata ¶ Dicūt veteres veſtes iterꝫ polite·

¶ Veſtis virgata vel partita ꝛ de caligis ſtachatis habetur in cle·ij·de vita ꝛ honeſt·clerico·

¶ Veſter ¶ Eſt vetbū fictōnis vt·ff·de vi·ꝛ vi·ar·l·j·§·deieciſſe· Et p bart·in·l Si is qui de vſucap·ꝛ glo·in verbo hꝛe videt in·c·non min̄ꝰ de emunita eccleſ·

¶ Veterani ¶ Sunt milites emeriti ideſt extra miliciaz ꝓpt̄ ſua merita poſiti·C·de veter·in rubꝛica· Et in legēda ſancti martini. vbi dicit q̄ impatoꝛ p̄cepit q̄ veterꝛ filij ſcienciis militaribo implicarēt·

¶ Vetus ius ¶ Rēquire s̄ ius·

¶ Via eſt ius eundi ambulādi vehēdi vehiculū ꝛ iumentū ducendi· Jta q̄ ille cui competit ius vie·poteſt illa facere Et differt ab actu· quia plus cōtinet iuā q̄ actꝰ· Nam iua·iter·actū·ꝛ ius·in ſe cōtinet· Jt̄ eo contentꝰ eſt actꝰ vt iumentuz agat quis·ꝛ ſi non vehiculū·plꝰ em̄ vehiculuz occupat quā iumētuz· Jn iua neceſſariū eſt vtrūqz poſſe agere· Jtem via habet ius trahendi lapides ligna vel ẽbes ꝛ fērendi erectā haſtā· Quod nō h̄et actus·niſi de hoc ſpecialiē ouemiſſet·licz a tergo ducere vellet itinera non in collo quod potiꝰ videt rigoroſuz quā equum· Jt̄ vie latitudo ad vehendū vehiculū ſi latioꝛ vel anguſtioꝛ nō deſignet p cōt̄hētes

l·xij·tab·diffimꝫ ſcz·viij·pduz ꝑ rectuz Vbi via eſt recta non tortuoſa Sz im am fractu·xvj·pduz ideſt ubi reflexa ē qđ i actu non oportz·unde ſ̃ vehiculuz·

¶ Vi bonoꝝ raptoꝝ actō ¶ Requ̇re ſ̃ actō vi bonoꝝ raptoꝝ·

¶ Vicariꝰ ¶ Sedm·goff·eſt qui uices alienꝰ gerit ſiue im offitō contētōſo ſiue non contentōſo vt·C·de·offi·eiꝰ qui vi. gerit ꝑ totū ⁊ de offi·vica·ꝑ totum·et de offi·archi·c·j·⁊ de offi·arpreſ·c·j·im fi Et ſciendū q illi vicarij de quibꝫ im legiꝫ ſub illa rubrica poſitis tractaꝫ·ſūt non ꝺ legati ſed vel ſubdelegati vel ordmarij iu dices·Naz eligebanꝫ im certū tempꝰ qđ erat ordmarijs pfixū·vt ipſi vices ordi ñariorū pñtiū ⁊ vtentiū ſupplerent Erāt et alij q gerebāt vices mortuoꝝ ⁊ abſen tiū q ⁊ ſuffraganei appellabāꝫ hij oia pote rāt agē q ptinebāt ad utriſ dconez·pt vl timū ſupplitiū ⁊ mēbri abſciſio nē vt·C·de offi·vica·l·ij·⁊ vicariꝰ eccle ē pſbiꝫ qui vice pncipal rectoris deſeruit eccle·Et ſūt q̃tuoꝝ ſpēs vicarioꝝ·Quida ſūt ꝓpe tui ad prochiales eccłias oſtituti vt im c Ro·ꝓpetuꝰ ꝺ fi·iſtru ⁊ c·extirpāde ꝺ pbē Quidaz nō ꝓpetui ſ̃ ad aliq̃s actꝰ oſtitu ti·vt tpales·de q̃bꝫ i·c·pueit de app·Et iſti dicūꝫ mercionarij vij·q·j·nl'·Quida ſūt ſ̃ ales nō ad curā ſ̃ ad ętū locū·arti culū·l'actū oſtituti·de q̃bꝫ i·c·tua de offi vica·Quida nec ꝓpetui·nec ad curā·nec ad ętū actū·ſ̃ gñaliꝫ dāꝫ ad oia·vt uica rij i curijs epoꝝ·de ꝺ glo·optia im cle·q de eccłijs de offi·vica Et unde i lectura ym mole·Itē vicarij dicūꝫ illi q̃ vt cuiuſcūq vicē opleāt vel gerāt ſunt coſtituti vnde vicariꝰ ꝺr quaſi vicē gerens·

¶ Vice comes ¶ ſedum ſpe·e·ti·ꝺr ille cui ꝺns tpalis omittit executōez uriſ di ctōis ſue i aliq̃bꝫ caſtris·et ſic tlez vocāt vulgaliꝫ lūbardi·⁊ aliq̃ i primoio bū petri

¶ Vicedns ¶ ſedm ſpe·e·ti·ꝓpe ſedm ura ē q̃ poſt rebꝫ epalibꝫ·lxx·di·colonꝰ

¶ Victores ſeruj Sunt quos q̃s hēt victos parandi gratia.

¶ Victꝰ nomie ¶ Intelligiꝫ omne illud qđ nece ſſe eſt homi ad viuendū·

¶ Veſtis vicē hēt victꝰ ff·ꝺ v·ſig·l victꝰ

¶ Vidua ¶ Eſt non ſolū illa q̃ deſijt eſſe nuptavt i·c·vidua·xxxiij·diſ·vbi reſpe ctꝰ hēꝫ ad oñez uſū loquendi·verꝝ ⁊ ꝓpe etiā illa q̃ nūq̃ fuit nuptavel q̃ nō hūt vi rū·ff·e·l·maifeſtū·Et ꝺr vidua q̃ſi viro ꝓuata vel ſine diuitate vt·l·malū·§ vidu am·ff·de·ver·ſigm·

¶ Ville ¶ Dicūtur edifitica ruſtica ⁊ vil la pomiꝫ p ciuitate de cenſi venerabili·

¶ Villici Dicūꝫ ꝯiuq̃ q ad villā mittūꝫ l' ſūt q̃ i vill'morāꝫ Itē uillicꝰ ē gubnatoꝝ

¶ Videꝫ ¶ Gnē dū ē ſignū veritatis nō fi ctōis·l·ꝯiuū filij·§·ſi q̃s rez·ff·dcle·j·m glo ꝟ ocoꝝ Et qñz uideꝫ ſigt ſmiaz diffimi tiuā vt·c·ꝓtea req̃ſiti de app·⁊ rñdeꝫ de iure p ipm vt·c·j·de iudi·li·vj·

¶ Vmū abſinthiatū ¶ Eſt cū melle ⁊ ab ſinthio confectū·

¶ Vmū picenū ⁊ thiriacū ꝺr a locis· xxiiij·q·iij·c·pleriq̃·

¶ Vnariū Dicit mdago vbi fere ſūt im cluſe·vel ꝺr locꝰ i q̃ piſces ꝯuāꝫ vt ibi vi uāt ſe ꝺz·io·an·i cle·ne i aḡ de ſta·mo Et differt vnariū·ſaltꝰ·foreſta·garena·in ſula·⁊c vt ibidē·

¶ Vmaria Cppie ſūt tortuoſaria ſeu do lia ⁊ cetera vaſa vim q̃ etiā ad aliū uſū trāſ ferri pñt·Et tā diu vmaia dicūꝫ q̃diu vi nū hñt vt·ff·de ver·ſig·l. vmaia·

¶ Vmarij ¶ Dicūꝫ ebrioſi·etiā vinariꝰ e ortꝰ vbi creſcit vmū·

¶ Vocim ſedz bar·m·l·ſi ętiꝰ·ff·de aq plu·arcē·dicūꝫ quouſq̃z vox hoīs exela mātis audiri·pt·l·j·§·eodē tex·ff·ad ſi leij·⁊ intelligiꝫ de voce oīa i non nimis gra li nec nimis thubaldi ſic vox thauri·et ia duz clamās medio mō ſit nec i tecto vel a pice turris nec in celario·

¶ Vmdicta ¶ Dicitꝫ modꝰ manumittēdi et ꝺr a noie vmdicta·i·ptoris vga q̃ ipe caput ſuū tagebat·hꝫ vba ſolēpnia dices abuuro te liberū more q̃ritū·vnde plij vin dicta poſtq̃ mens a ptore receſſit·

¶ Vindicta ¶ Sed m alios ē ipa libtas que ap' iudicē dat' · ꝛ dr data sortis a iudice seruo vitellioꝝ alias liberoꝝ qui vindicauit ciuitatem romanaz cōiuratōne dominoꝝ suoꝝ contra rempublicaz factā detegendo ꝓpter quod apud consulez libertatem cōsecutus est siue liberti a populo donatus siue p cōmodum obtentum est vt omnis illa libertas que a populo datur vel a magistro qui vicē ppli gerit dr vindicta · Hec azo in sū · C · de vindi · ꝛ liber · et apud consul manumissz ·

¶ Vir ꝛ vxor · Dicūt' illi q̄ mrīmoniū cōtraxerūt p verba de pnti · de futuro sponsalia · Sequit̄ s̄ sponsalia ·

¶ Virginitas ¶ Est in carne cōruptibili ꝑpetua corruptōnis euitatō · Itez virginitas corrupta restitui nō pōt · C · de rap virgi · l · vnica circa pn̄cipiū · ibi maxie cū ꝛc · Et · xxxij · q · v · Hoi paul? vbi dicit Iero Audacē dicāt eū oīa possit de? suscitare v̄ginē nō pōt post ruinaz valet qui de liberare de pena ꝫ nō valet coronare corruptam Et infra subdit rectiꝰ fuerat hoiez idest v̄ginem subisse diugiū ꝛ ambulasse p plana quā ad altiora tendētez i inferni ꝓfūda cadere · ꝛ si dicat' de? pōt exoculato restituere visuz ergo corrupte v̄ginitatē · Respōdet' q̄ nō est sile qz de? non pōt facere qui illa corrupta sit quia factū nō pōt esse nō factū · vel dr qd nō refert' ad carnis corrupte restauratōnez ꝫ ad v̄ginalis palme retributōnē ꝛ sic nō pōt · i · nō cōgruit eiꝰ potētie · ꝛ est alia iusticiā corruptā cōronare aureola · Itē v̄ginitatis florē non amittit p violētiam stupta vt · c · ita ne ꝛ sequētibꝫ xxxij · q · v · Etiā melioꝛ est v̄ginitas mētis quā carnis vt · c · tollerabiliꝰ · e q · ꝛ pena capitis punit' qui tm̄ attēptare cū effectu tm̄ ausus fuerit v̄gines sacratissimas etiā causa mrīmonij iungēdi vt · C de epis · ꝛ cle · l · si · q̄s non dicā rape ·

¶ Virtꝰ ¶ sedz phm sedo ethico · ē q̄ habentē ꝑficit ꝛ opꝰ eiꝰ bonū reddit · ꝛ dr q̄si verū tuēs a vitiis ꝑseruās de pr · di · ij illa anima et · c · sequēti · no · io · an · in · cle · j · de · sum · trim · et fi · eatho ·

¶ Visitatō ¶ qūo ꝛ qn̄ fiat p archiepm et q̄ crimia punēda sūt ꝛ in quibꝫ ꝓcuratō fiat vide · c · j · de censi · li · vj ·

¶ Violatoꝛ ecclesie Dicit' quicūq; ipaz ecclīaz frāgendo ostia capiēdo res suas inuadēdo ꝑiulegia sua custodiēda vel corrūpendo offendit ·

¶ Vis ¶ Est rei maioris impetꝰ q̄ repelli nō pōt vel cui resisti nō pōt supplemo de · ff · qui me · cau · l · j · ꝛ ij · Et q̄t modis sumat' ꝛ q̄t actōnes vel īmediata introducat no · in · c · ad audientiā · e · ti · in · glo · ij Cuiꝰ glo · effectꝰ infra patebit · ꝛ est general' q̄ꝝ vnde sedz goff · ꝛ azo · e · ti · vis est quituplex scz · ipulsiua · ablatiua · expulsiua · turbatiua · ꝛ īq̄etatiua unde infra ·

¶ Vis cōpulsiua ¶ est p quā oppellit' q̄s ad faciēdū illud qd nō facet si essz liberi arbitrij · nec oppelleret' q̄ impoit necessitatē contrīa uolūtati spōtanee · ꝛ ex hac vi oritur actō que me · cau · ff · e · ti · l · j · in fine ·

¶ Vis expulsatiua ¶ Dñ q̄s eicit' de possessione sua · Et sedz istā īducit' īmediatū vñ vi ꝛ est tm̄ rerū īmobiliū vel de hijs q̄ īmobilibꝫ cohērent ·

¶ Vis ablatiua ¶ Est rerū mobiliū ꝛ ꝫ inducit actōnē vi bonoꝝ rap · i · re bo mobilibꝫ · est em̄ circa mobilia tm̄ vt · ff · de vi ꝛ vi · ar · l · j · § · si fūdus ꝛ · § · ij · ꝛ insti · vi bon · rap · § · ꝫ nedū tīa p illā em̄ alicui bona sua vel res sue violent' rapiūt' ·

¶ Vis turbatiua ¶ est q̄n q̄s turbat' i possessione sua q̄ inducit īmediatū vti possidentis in re bo soli · ꝫ in rebꝫ mobilibꝫ inducit īmediatū vtrobi · cū duo se possidere cōtendunt eandē rem ·

¶ Vis īq̄etatiua ¶ est que introducit interdictū qd vi ā clā · ꝛ dr īq̄etatiua qz nō simit aliū vti re sua quiete ꝛ amare vel aliq̄d facere vel q̄n alt' vult alio inuito aliquid edificare in suo solo vel forte iam edificauit · nec distinguit' in ll' īmediato an iuste vel iniuste fecerit vt si q̄s a me phibit̄us vel putās se phibēdū q̄d i meo faciat siue ius faciendi habuerit siue non vt · ff · qd

vi aut claz·l·j·ꝛ dico ſecꝺz azo·in rubꝛca ff qꝺ me·cau·accipiẽ vis ꝓut nullo mõ põt reſiſtiſ ꝫ in rubꝛca de hijs q̃ vi me·cau fi·accipiẽ ꝓut põt reſiſti licet cuz ꝓiclo·ꝛ eſt compulſiua hꝛ ibi· Jtẽ eſt q̃dã vis publica que fit cũ armis ·quedã ꝓuata ſine armis·ꝺ ord·cog̃·cũ dilect9 in glo·vij Jtẽ vis maioris dr̃ ipe9 rei cui reſiſti nõ põt vt s̃ dict̃ eſt ꝛ de hijs q̃ vi·me·ue·cau·fi·c·ad audiẽtiã in glo·ij·

¶ Vis negatiua ¶ Eſt qñ res alicui9 in quietaẽ·

¶ Vis publica eſt q̃ fit cũ armis ·ſed vis ꝓuata q̃ fit ſine armis·inſti·de publi·iudi·circa fi·in·§·itez lex iulia de vi ꝓuata·vnde vis ꝓuata reũ deꝓoit ab ordie rẽ idẽſt mulctabit in ętia ꝓte bonoꝝ·ſed deꝓortaẽ cuz vis armata ꝓbaẽ vt i·glo·j c·ij·de or·cogni·

¶ Vis ſiue met9 ¶ Cadẽs in cõſtãtez virũ eſt met9 pene vel cruciat9 ſiue amiſſiõis oim bonoꝝ ꝛ iſta excuſat ñ poſtea oſẽſcit vt in·c·ꝺ ill'·ij·de ſpon·Alia eſt vis vl' met9 nõ excuſãs q̃ nõ cadit in oſtãtẽ virũ vt i·c·veniẽs ꝛ·c·oſultatõi·e·ti Et no·q põt qs vim vi repellere vt·c·ſigſti·ij·de homi·ꝛ·c·ſi vo de ſen·ex·diſ·j·Jus naturale·l·j·§·vim vi·ff·de·vi·ꝛ·vi·ar·l·ſciaz·§·qui cũ alẽ·ff·ad le·acqui·Et hꝫ vez ſi repulſio fiat in otinẽti nõ ex intual lo vt·l·idẽ eſt·§·cũ agiẽ·ff·de vi·ꝛ vi·ar Dr̃ aũt ſic fieri in otinẽti qñ fit flagranti crimie hꝫ ẽ donec aim9 otinu9 durat ꝛ nõ diuertit ad alios act9 vt·§·vim vi ꝓalle· Sꝺo dẽt fieri cã deffẽſionis nõ offẽſionis vel vlciſcẽdi vt·§·penlt·in·l·ſciaz ꝓalleg· Tertõ dẽt fieri cũ moderamie iculpate tutele·C·vñ vi·l·j·c·vt fame·§·vlt·de ſen·ex·Et daẽ ibi tlis ꝺcluſio q̃ iſta deffẽſio ẽ va ꝛ iuſta q̃ fit tm̃ ꝛ tũc ꝙntũ ꝛ qñ ẽ opoꝛtunũ vt in glo·l·j .C·vñ vi ꝓalle. tñ ſi defendẽs modũ excedat non ex ꝓpoſito non tenet xxiij·q·iij·nõ inferẽda · Alan9 et Jo·diſtinguũt a vis ſit pſone a rebo ꝺ hꝫ vi de glo·in·c·ſigſti ꝓalie·ꝛ·c·dilecto filio de ſen·ex·li·vj·ꝛ in·c·ſigũt de pe·et re·vbi ꝺliberatis circũſtãtijs impoñt pe nitẽtia arbitria illi q̃ ſe defendẽꝺo modꝺ ex ceſſit ·Quãto põt fieri qñ hẽt iuſtũ timo rez offenſe puta ꝓ mias alicui9 a mias exeq̃ ſolebat a ꝓ occurſũ nõ eñ oꝓoꝛtz exꝓectare quouſqz deꝺ ꝓmo ict9 qꝛ tlis poſſet eſſe letalis· Sꝺz an qs excedẽs modũ i defendẽꝺo ſe vt cũ poſſet euadere vulnerãꝺo occidit·puniaẽ de occiſo· Sꝺolutõ ſiwluit occidere nõ tñ occidit non tenet ꝫ vt culpabilis puniet ex arbitrio iudicis·vt l·ſi adulteriũ cuz iniceſtu·ff·de adulte·et bal·ſingulariẽ in·c·j·de pa·te·in vſi·feuꝺoꝛ·Jtẽ ſi acuſat9 de homicidio fecit articulũ q̃ hoiez occidit ꝫ fecit ad ſuã deffẽſiõẽ ꝛ ꝓbauit q̃ in articlo otinenẽ an dẽat abſoluũ ꝓ regulã in·l·ſniaz·§·ſi cũ alie a dle·acqui·ꝛ·l·j·C·vñ vi ꝛ·ff·vt vim ꝛ icle·ſi furioſus de homi·Bal ſingulariẽ dicit q̃ nõ ꝫ venit potiꝰ puniẽꝺ9 vt·l·j·C·de confeſ·Ratõ qꝛ etiã in deffendẽꝺo debꝺz ꝫuari modamẽ inculpate tutele: dẽt q̃ adicere in ꝓbatõe deffẽſioez neceſſariã ꝓut ludi vi·de roma in ſingulariꝺ ſuis·

¶ Vir nõ hẽt pẽtatez ſui coꝛpis ꝫ mulier vt in·c·quidã de cõuer·ꝺiuq̃ ꝛ xxvij·q·ij·ſũt qui dicũt· Nec põt niſi ob eãm formicatõis vxoꝛẽ ſuã dimittere ſecꝺz inẽꝓretõnem ſacri eloquij hꝫ vm de hijs q̃rũ mri monũ carnali copula ꝺſumatũ ẽ vt·c·ex publico in ſi·de ꝺuer·ꝺiuq̃·Duaz vir ꝛ vxoꝛ ꝓ copulã ꝺiugalẽ effecti ſunt vna caro vt·c·ad aplicaz ꝛ·c·cũ ſis ꝑdit9·c·tit· Etiã vir cogitare dẽt quo placẽ poſſit vxori q̃ mini9 q̃ dei ſũt cogitare valz cum q̃ꝺi uiſus in duo plenaz ſui nõ hẽat pẽtatez vt c·diuſis fallacijs de cle·ꝺiuq̃ . Et ẽ capꝫ mulieris·xxxiij·q·v·Cũ caput·xxxij·q·vj·nõ mechabeis ꝛ·c. duo pueri de d ſpõ impub. ꝛ glo·in·c·j·de clamd·deſpon·

¶ Vix ¶ Denotat q̃nq̃z affirmatõnẽ Duaz qꝺ vix fit fieri tñ dubiũ non exiſtit vt·c·ij·de cogna·ſpiri·li·vj·ff·de iudi. l·vix certis ex cauſ ꝛ·xv·q.j.merito queritur Dñq etiã ſigfiẽt negatõnẽ idẽſt nillo mõ vt·ff·dele·j·l·ſi ꝫuꝰ legat9 ·§· Dui q̃nq̃z

Sic etiã dicit vir bono pagũt exitu que malo sũt melyorata pncipio . lxj . di . miram et . j . q . j . pncipat? ⁊ . c . cũ paul? .

¶ Uncia ¶ Est duodecima ps assis vt nati ex cõcubinis in domo succedũt in duabz vntijs ideſt in duabz ptibz . xij . ptiũ assis si alij legittimi nõ supsunt . Cetera noia assis . Require s assis .

¶ Unde agnati ¶ Et vñ vir ⁊ vxor . Require s bonoz possessio . Et no . lud . de roma q viro ducẽti duas vxores vel mulieri nubẽti duobz viris de iure ciuili ẽ pea capitis . l . eũ qui duas . C . de adulte . Sz de iure canonico debẽt vxori inscindi capilli ⁊ pãm anteriores ⁊ posteriores . xxxiij . q . j . de bñdicto sedz expositõnẽ vam ibi ⁊ bataim .

¶ Unũsitas ¶ Sedm azo . ti . de inſti . C Est pluriũ chorox inẽ se distãtiũ vno nomie specialit eis deputata collectõ . ẽ etiã studiũ vnũsale puilegiatũ . Sz queritur si vnũsitas cõgregat ⁊ aliqs bestialit deridẽdo ⁊ rixãdo oturbat totã vnũsitatẽ qua pena tlis puiet Rñdet q excõmunicatõe tridua ⁊ eictõne de collegio . Tex . est singlaris sedm lud . de roma . v . q . iiij . i loco bñdictõnis quẽ dicit esse nõ alibi . Item vnũsitas scolariũ vbi pcipue p scolares regit disponẽ põt q aliqs q nõ sit de vnũsitate det vocẽ vt . c . scriptũ de elec . ⁊ lxiij dist . abeũtibz cũ silibus . Sz nunqd si vn? tm in vnũsitate contdicat ne ille admittatur valeat act? admissionis . Domin? lud . de rõma dicit tu qui pauca scis sic ego dicerem h indubitatũ p regl̃z q maioz . ff . ad municip . l . plane . ff . qd cuiuscz vnũno . ⁊ cle . j . de bijs que fi . a ma . par . ea . fz contriũ ẽ verũ . Naz h casu vn? quãtũcũz nim? contdicẽs reddit actũ nullũ . h est dictũ singlãre opostulam quẽ refert et sequit io . añ . in . c . scriptũ palle . in nouella ⁊c .

¶ Uno cõtextu Fieri aliqd est fieri nisi alieno actu ipposito ñ fiat ex nec̃itate ⁊ actu nature vt superfluũ põdeis dpositõ vel medicine acceptõ vel buis languor vt . C . de testa . l . cum antiquitus hec azo ⁊ goff . e . ti .

¶ Uolũtas coacta ¶ Etiam est volũtas xv . q . j . merito . ff . q . me . cau . l . si mulier . ¶ . si dos . ¶ . si metu . Sz h intelligit sic q non est libera volũtas q requirit in mrimonio vt in . c . gẽma de spõ . cũ silibz ⁊ . c . ticia . ff . de v . obli . Itẽ volũtas ⁊ ppositus distinguũt malefitia vt . ff . de fur . l . qui in iure . ¶ . j . ⁊ . l . dyu? . ff . de sicca . ⁊ est glo . in . l . fulcim? . ¶ . Quid sit latitarẽ in verbo anim? q dat etiã ẽtuor modos pbandi animũ alicuj? . et dicit lex . Volũtates hoim vane sũt vt . ff . ad trebel . l . qui potenat j rñ? circa fi . vñ h nomẽ volũtates sigt gña liter sez cũ rõne vel sine rõne vt . l . cũ qdã ff . del . ij . Et i h differt ab arbitrio qd significat velle cũ rõne vbi aũt act? pomit in volũtate volũtas sigt p modo oditõnis q sensus est q act? valet si velit sic cũ ponitur in arbitrio . sensus ẽ si arbitret vnde actus põt poni in volũtate ei? cui debz qri ⁊ ẽ conditõnalis ⁊ purificat oditõ declarata sua volũtate vt . l . si ita expressit . ff . de o di ⁊ demonst . Sz in volũtate obligãdi non põt poni q obligatõ sua natura dẽt astringere necessario q non facit actu posito in voluntate obligandi in voluntate alicuius certij incerti non potest contractus poni . Et ptes nõ uidẽt hre aim conthẽdi sic nec eo posito in arbitrio ymo mltomin? vt . l . si merces in pn . ff . lo . ⁊ oduc . In volũtate vo tercij põt contractus poni ⁊ valz si velit ⁊ non valet si non declarat se velle vt . l . fi . C . de cont emp . ⁊ ven . Et si velit stabit ei? dictõ siue volũtati . Itez quia non uidetur fieri iniuria disponenti q sic dispomit . Item quia fieret differẽtia inter arbitrium et voluntatem Ultima aũt voluntas non potest poni in voluntate puta heredis institutio vel legatum vt . l . illa . institutõ . ff . de here instit . l . non nunquam de condi . ⁊ demonst . Et hoc est positiuum quia alias in simplici ratõne potest poni sicut contractus . Ex hoc patet quod quo ad omnia idem est in contractu

et voluntate vltimi · hoc excepto quādo
pmt̄ in voluntate tertij quia cōtractus
valet vt conditōnalis. vltima vo volun=
tas non valet quod est positiuū · io · Fabri
dicit q hoc nomē voluntas ex cōmuni vsu
intelligēdi sigt idem quod arbitriū · Sig
nificat ergo finaliter volūtas vt sua impo
sitō persona cui inūgitur vel lex ciuilis ei
significatū dat seu quod quoius mō mēs
pferētis dictat nisi lex ciuilis impediat
Voluntas pma derogatoria significat p
ut verba sonant · Verbi gratia testator di
cit cui bis legauero semel deberi volo · po
stea titō legat bis puta pmo sticbum po
stea pamphilum legatū tantum semel de
betur vt · l · Si quis in pncī · dele. iij · q
clausula derogatoria significat consensuz
de esse legato eidem in scdo facto · Et pte
statō pcedens in facto sequenti nocet vt
l · qui in aliena in · fi · ff · de acquī · here · le=
gatum ergo scdm factum quod alias de=
beretur non debet q voluntas testatoris
in eo deest ex voluntate pma derogatiua ·
Si ergo testator eidem ab eodem hērede ī
eadem scriptura legat bis eādem q̄ntitatē
semel tātum debet Etiam non pcedēte vo
luntate derogatoria · Si vero testator di
cat cui bis ac̄ vt sup̄ q addit non obstan
te voluntate pcedente derogatoria · vel sic
adicit q nolo clausulaz derogatoriam h̄ ca
su locum habere tunc valet vtrūqz lega
tum quia verba addita tollunt significa=
tum clausule derogatorie q faciunt volun
tatem adesse vtriqz legato · Item ibi testa
tor in suo testamēto dixit sic nolo me pos
se facere aliud testamentum ac̄ · Vel sic ·
Nolo me posse immutare hoc testamentū
vel nolo me posse pmittere si fecerit aliud
testamentū valet etiam non expressa prio
re voluntate derogatoria · Hec bar · sic p
bat licet p̄dicta verba testator quātuz in
ipso est aufert sibi liberā testamenti fact̄o
nem tamen hoc non potest · l · stipulatō h̄
modo · ff · de ver · obli · Et sic predicta vba
nichil possunt significare quia talis volū
tas non admittitur iure · Ideo sequēs di

spositō valet ac si p̄dicta verba non pre
diceret · Sed si testator diceret · Si fe
cero aliud testamentum nolo valere quia
hic non disponit circa potestatem testan
di sed circa voluntatem suam quam dicit
esse in futuro facto tūc nō valeret sed in
testamētū n̄ reuocata clausula derogatoria
Ratō quia lege ciuili n̄ potest dari vel ad
imi hēditas i codicill' · l · j · C · de codicill'
q Volo q hoc verbum significat put ci?
sigtū vel qdlibet actū vel q̄libz circūstā
tia sigre dictat sed q̄ simpli' pfert sig
nificat motū animi ad aliquid prosequen
dum · Et cum nichil actungit seu nō ap
paret ad id refert in iure nullus est effe
ctus · Etiam non disponit p bar · in apostil
la hac q etiam · C · de · sū · trini · q · fi · catho
l · j · Et notatur in · l · Qui se patris · Cum
liberi q volo q nolo non sunt opposita quia
volo ad omne temp? refert vt dicēdo vo
lo adire hereditatē · Hz nolo ad p̄s tem
pus tantum refertur dicendo nolo adire
intelligit nunc licet postea velim · Et ido
facit oratōnem ambiguam ō qua ambigu
itate de verbo nolo no · do antho · de but · in
c · ex litteris · j · de sponsa · Sed ibi · Si il
le cui relicta est electio dicit volo eligere
hanc rem significatum illorum verborū
est ambiguuz quia potest intelligi dupli'
vno modo idest primus motus meus fer
tur in hanc rem non tamē deliberate · Se
cundo modo pro ipso actu acceptatōnis
idest accepto hāc rem · Si ergo queris in
quo horum nostrorum sit retinendum re
spondetur si est traditus termīus ad eli
gendum seu deliberādū q in fine termī re
sp̄ōdes volo eligere hāc rez tūc significat
electō · fa · l · ſ si alio · ij · rnso · ff · ad trebl
tū di' p? delibatōis tps · q sic tps delibatō
nis dat sigtū fa · l · oīs q̄ · ff · e · ti · idē fiad
mērogatōez ci? c? mt̄ est codē mō rī dss sez
volo eligē hāc rē sigto sūpto ex vb̄ p ēto
marie cū dicis p certo volo eligē hāc rē si
aūt rō ē ali' vñ recipiat sigtū n̄ ex ipis v̄
bis tunc non significatur electō ymo re
cipit p' idest pm? mot? finit' in l. āc rem ·

¶ Item ibi legatari⁹ cui relicta est electō di
cit volo hāc rez ſignificat electō ut .l. ij. ff.
de op. ⁊ elec lega. q⁹ mot⁹ cū ſignificat⁹
p v̄bū volo refert immediate ad rē p quod
ſignatur acceptatō rei. Et idē ſi hæres inſti
tut⁹ diceret volo hāc hæreditatē q⁹ p ſ ſig
nificat aditō ſec⁹ ſi dicerz volo eligere vo
lo adire q⁹ tūc non ſignret acceptatō ⁊ ad
itō q⁹ mot⁹ animi nō ſit immediate ad rē ſed
ad actū eligēdi vel adeūdi. ¶ Item ibi inſtitu
tus dicit volo eſſe hæres ſignt aditō vt .l.
iuz dubitari. ff. ꝺ hære. inſtitu. Et ſic ali⁹
eſt dicē volo adire ⁊ volo eſſe hæres q⁹ p
ſeda v̄ba ſignt ſimpli aditō p ꝑma nō. Et
idez eſt dicē volo eſſe hæres ⁊ volo hāc he
reditatē. ¶ Item ibi volo relinq̄re ſignt idem
relinq̄ vti .l. pāphilo. ¶ Appoſitū ff. dele. iij
et ſumit ſignū ex natura vltie volūtatis
cui⁹ eſt p iudere in futurū. Etiā fauor eiꝰ
vt valeat diſpoſitō. ¶ Item dicēdo volo p ta
lez geri negotia mea ſignt mādatū. ff. mā
dati .l. j. ¶ Item vēdere volēs dicēs. volo rez
vēdere p. x. ⁊ emēs dicit volo emē p x. ſig
nificat emptō ⁊ vēditō q⁹ p v̄bū p̄ntis tē
poris ſignt oſtēſus de p̄ntis ſec⁹ dicēdo vel
lez vēdere ⁊ vellē emere.

¶ Votū ¶ Eſt alicui⁹ bōm cū deliberatō e
facta promiſſio l deo facta pollicitatō xxvij
q. j. de iudiis. ij. Et ꝺr̄ bonū q⁹ de malo
nec etiā de re bona ſine deliberatō e non p
cedit obligatō. Nā de malo q̄s nō obliga
tur q⁹ i male promiſſis reſcindi fidē ⁊ im tur
pi voto multa decretū. xxij. q. iiij. i malis
ꝺr̄ cū deliberatōne q⁹ votū q̄ꝺ ex facilitate
animi potiꝰ q̄ ex arbitrio diſcretōnis emit
tit nō ē vſq; eq̄q obligator iū vt. c. veni
ens. e. ti. Et ē triplex votū. p̄mū neceſſi
tatis q̄ꝺ q̄s nec̄ario i baptiſmate promittit
vt abrenūciare dyabl̄o. ⁊ pōpis eiꝰ tenē
fidē. ſeruare decalogū de con. diſ. iiij. c. p⁹
Secūz ē voluntatis q̄ꝺ q̄s voluntarie emittit
ſup his ad q̄ alias votū nō tenet vt otinētie
abſtinētie tē. Tertiū ē votū mixtū ex his
duobꝰ ſez p̄tim nec̄itatis ⁊ p̄tim voluntā
tis. Sz votū voluntariū ſubdiuidit in vo
tū ſolēpne ⁊ ſimplex vñ ſimplex ē cui nul
la ſolēpnitas adhibet. Solū aūt votū ꝺr̄
nentie ſolēpnizat. Que aūt vota redimi ⁊
cōmutari p̄nt in de goff. i ſu. e. ti. Item vo
tū obligat quē deo cui ꝺr̄ vouete ⁊ reddi
te vt. c. ⁊ ſi xp̄s ⁊ .c. debitores de murmur
et. c. magne de voto p⁹ p̄nci. Sz q̄rit p⁹.
nūq̄d votū alicui⁹ ingreſſū religioſi⁹ diſſol
uat p ingreſſū de voluntate abbatis. Et vi
detur q⁹ nō q⁹ abbas nō videt poſſe tollē ob
ligatōnē deo q̄ſitā. Sz ꝺr̄iū ē vm p goff
xx. q. iij. monacho Secūo q̄rit an diſſol
uat p ꝺr̄ctū mr̄imonij accedēte oſēſu alte
riꝰ ꝺuguū. Soluto ſic p glo. xxxiij. q.
v. voluit. Tertō filiusfamilias nō obliga
tur ex voto ñ de voluntate p̄r̄is vt .l. ſi q̄s
rem. §. voto. ff. de pollicita. An ſ ſit verū
de iure canonico. Soluto q⁹ nō per glo.
xxx. q. ij. mulier. Cui⁹ tres ſūt rōnes nā
filiusfamilias delinquēs etiā ſine voluntate
p̄r̄is ꝺyabulo obligat vt. c. j. de delic pue
ro. ĝ ⁊ deo obligabit. Secūo vouēdo filiꝰ
falias ducit ſpūm ꝺi ⁊ q̄ ſpūm ꝺi agūt ñ ſūt
ſub regula. xix. q. ij. due ſūt ⁊ .c. licet de
regula. Tertō q⁹ votū ē quid ſpūale ⁊ im
ſpūalibꝰ p̄r̄ia p̄tas nō curat vt. c. fi. ꝺ iu
diciis. li. vj. ⁊ glo. im. l. ait p̄tor ff. de mino
Et im. c. ex pte. de reſti. ſpo Item nō vo
uere ſanctiꝰ eſt quā votū put meliꝰ p̄ot
nō p̄ficere Oranꝰ em̄ pumūt q̄ votū fe
cerūt ⁊ nō p̄fecerūt quā q̄ ſine voto mor
tui ſūt ſimplicit de fide. xij. q. j. §. quicūq;
Vel deſcribit ſic votū eſt animi cōceptum
cū deliberatōne firmatū.

¶ Vrbs ¶ Simplicit plata ppli romani
ciuitatez ſignt anthonomatice inſti. de in
ma. §. ß q̄tiens. Vrbs aūt appellatō muꝰ
aut otinētibꝰ edifitijs finit vt. c. ſignt
de pe. ⁊ re. ⁊ ff. de v̄ ſigm. l. ij.

¶ Vrbana p̄dia omia edifitia accipim⁹ ñ
ſoluz ea que ſunt in ciuitatibꝰ vel op̄idis
oſtituta ß etiā in rure ñ forte ſtabula ſint
quia locus non facit p̄dia vrbana ß mate
ria vt. ff. de v̄ ſigm. l. j. ubi ſ p̄dnī.

¶ Vrbanoꝝ p̄diorꝝ ſeruientes Reqre
ſ ſeruitutes.

¶ Vſurari⁹ ¶ Eſt quī alicui⁹ rei vſū habz

vt si tu qui es dom̃ꝰ huiꝰ seruí consen seris siue ocesseris michi vti misterio eiꝰ salua ꝓprietate ⁊ dommio vnde vsuariꝰ di ci possūt clerici qui nō possūt vendi nec te stari siue donare de boms ecclie ꝫ victu tā tum ⁊ vestitu dēnt esse cōtēti · x · q · ij · eps hēat ⁊ · c · cū constat de pig · sēd ber · sēd alioqs vero elici pūt vsufructuario cōpa rí ad quē ptinet omniū fructuū pceptoruz uis diuidēdi sez q̃ntū vsufructuariꝰ im morte ⁊ im uita sunt reddituū sunt suoz̄ domi ⁊ eiꝰ debita ex q̃cunqz causa soluere possūt · Tamē fallit im plaris seclaribꝰ q̃ reddituibꝰ suis puemētibꝰ eis rōne platō mis soluere non pūt debita misi esset ꝓ vti litate ecclie detracta · Competit ergo vsu ario ius ⁊ vsus ꝫ nō pōt vendere locare l' alienare ꝫ solū ad vsuz suum ⁊ familie sue pōt vti seruitute tñ vt im ortis fūdis ⁊ si milibꝰ si qs hēat im hijs ꝫuitutē vsus ·

¶ Vsus est ius utendi rebꝰ alienis sal ua rerū substātia ꝓprietate ⁊ dominio.

¶ Vsu fructuariꝰ Est q̃ fruit et vtit re bus alienis vel qui res suas nemi furat ff de ꝫuit. l · im iure omuni ·

¶ Vsufructꝰ ¶ Est ius vtendi fruendi alienis rebꝰ salua substātia rerū vt. ff. de · vsufruc · l · j · Et est ius im corpe quo sub lato ⁊ ipz tolle necesse est · Destructa em domo destruit et vsufructꝰ qui hētur in ea vt. ff. e · ti · l · ij · Et nota sēd azo · im sū · C · e · ti · q̃ vsufructꝰ formalis dr ius idest seruitꝰ ꝫ vsu causalis sēm quē aliqs hēt causā dominij non dr ꝫuitꝰ ⁊ pmittꝫ fru endi ⁊ nō im diffimitōne vsus qz differūt ius vtendi ⁊ fruēdi vt infra patebit . Et vtendi dr ad differētiā creditoris qui ha bet ius im pignore nō tñ potest eo vti ymo furtū cōmittit si eo vtit Vel sēd vtēdi pmittꝫ ad differētiam vtilis dominij qđ ha bet mrebꝰ alienis sic emphiteota ⁊ feuda tariꝰ hñt · Sez fruēdi sēm accur · ⁊ ber · dr ad differētiā nudi vsus qz mmꝰ est im vsu · quā im fructu · Dicit im rebꝰ alienis qz sua res nemi seruit · Salua rez substā tia dr ad differētiaz supficiarij et emphi theote qui nō tenēt reficere edes · Sz vsu fructuariꝰ tenet ⁊ etiā tenet ad tributū qz ad eū ptinet fructꝰ · Vnde ber · expōit salua rerū substātia idest ne peat im toto substātia · Accurs expomit salua substantia qz taz diu durat vsufructus q̃ diu durat substātia · Et nota differētiā mr cum qui habz seruitutē vsus · Et eū q̃ habz seruitu tem vsufructꝰ qz is q̃ habz solū seruitutem nudi vsus ita vtit q̃ fructꝰ non pcipit si cut possū vti equa tua ita q̃ fructꝰ inde ñ pcipiā · Sic q̃ ptꝰ nō sit meꝰ sic similiter q̃ hēt vsū tm alicuiꝰ fūdi nō pōt vti pomis oleribꝰ ⁊ ceteris fructibꝰ ad vsuz suū cot tidianā · ille aūt cui opetit seruitꝰ vsufru ctus pōt oia hec facere ·

¶ Vsucapio ¶ Est acquisitō dominij vti lis directa rei aliene p otinuatōnē possessionis tpis lege diffimiti · idest p spatiū tē poris a lege diffinitū ff · e · ti · l · ij · vbi gra tia · Emi rē mobilē a non dño bona fide pu tās rez esse vedētis · Et p otinuū triennū possideo sine interuptōne ipo iure efficitur dñs illiꝰ rei directū aūt dominiū hētverꝰ et pncipalis dñs rei · Sz vtile dominiuz dr q̃ quis im veritate non ē dñs ꝫ habz v tilitatez rei ac si esset dñs vt feudatarius vasallus ⁊ silēs · Et dicit vsucapio quia vsu quodā ⁊ cōsuetudie possidēdi cepi et acqsiui dominiū Secdo im rebꝰ mobilibus vel se mouētibꝰ Naz imobilia dicūt vsuca pi ꝓprie ꝫ potiꝰ pscribi im imobilibꝰ em pscriptō locuz hēt · Tempꝰ em a lege dif fimitū est triennū im vsucapione ꝫ im pscrip tōne statuitur decēmuz inter pntes ⁊ vi gennium inter absentes vt insti . de vsuca Et datur vsucapio ne dominia rerum sint im incerto ꝓ publico bono introducta vt l · i · ff · e · ti · Contra equitātē naturalē · ff · de neg · gest · l · j · im fi · ⁊ de cōdi · ⁊ demōst · l · non natura · Nam locupletari non debz quis cum alteriꝰ dampno sēm regulā li vi · ⁊ sic aliud est equū ⁊ aliud bonum vt C · de pac · due · l · hac lege · Et quādo ap pomit equitas scripta pfert rigori scripto · Solucio verū est dum vtrūqz scriptuz

est in specie Sed in ꝑalle. l. Nam̃ natura equitas est scripta in genere ⁊ hic rigor in specie ergo preferet rigori. Etiã in usu capione vel ꝓscriptõne versat quedã equitas naturalis que suadet postq̃ quis iusto titulo bona fide certo tpis spacio rem tenuerit dominiũ acquirere debet ⁊ imputet dño qui negligens est tãto tpe rem suam querere ⁊ custodire. ꝛc̃. Et sic nemo debet locupletari. ꝛc̃. nisi subsit causa vt hic ꝓpter omunẽ oim utilitatẽ ⁊ vt alii q̃n sit litiũ finis. l. fi. ff. ꝓ suo vbi datur hec rõ Ideo excepcio prescriptõis est excepcio litis finite ⁊ opponit sicut alie litis finite exceptõnes.

¶ Usq; stat q̃nq; icluſiue. vt. ff. de senat l. fi. ⁊ in. c. j. de or. ab epis. qui re. q̃nq; etiam excluſiue vt. c. cum dilectis de fi. instru vbi dicit. q; usq; ad diffinitiue sentencie calculũ põt vtraq; ps exhibere instrumẽta. Est ergo dictio usq; significatiua ulti mi termini ad quem sicut dictio a vel ab ꝓmi termini a quo Itẽ ibi vendo vl dono hunc fundũ qui est meq; usq; ad cimiteriũ vel usq; ad ecclesiam signficat excluſiue. rõ quia materia subiecta nõ patitur sensũ incluſionis liez hoc etiã ageret ꝓ disponẽtẽ Sed ibi ab ecclesia usq; ad cimiteriũ est loc̃ diuini iuris vel religiosus sumit incluſiue quia materia subiecta importat sẽsum incluſionis. Item excluſiua aut ambulatoria est vltima voluntas usq; ad mortẽ. vt. l. iij. ff. de adi lega. sed dicendo usq; ad iute exitum verba ponũtur incluſiue. Itẽ incluſiue ibi. minori datur tutor usq; ad pubertatẽ. Sed excluſiue ibi. vendo tibi agr̃ usq; ad illũ fundum qui est uicini quia nõ dispomit quis de re aliena nisi habeat in mandatis. Itẽ incluſiue ibi do tibi iter usq; ad kl̃as marcij Sed excluſiue ibi ꝓmitto tibi dare. x. quolibet die usq; ad kl̃as aprilis. Rõ quia voluntas disponẽtis directurat in ꝓma ex fauore dilatõnis ⁊ debitoris fa. l. arrian̄. ff. de ac. ⁊ obli. Sed in seda cõie dicunt ex obligatõne que stricte capitur

Itẽ iclusiue ibi. do tibi in ꝓmitte. a dicere vij psalmos singlis diebz usq; ad kl̃as unij. Sed excluſiue ibi sẽtencia lata a iudice de soluendo quolibet die vnum florenũ usq; ad kl̃as.

¶ Usura sicut omuniter dicit est quicquid ꝓter usũ sorti accidit vel accedit scdm goff. xiij. q. iij. plerisq;. Et addit ipse intẽcione vel pacto precedẽte. Sola em̃ spe. vel expectatõne uicinũ usurariũ cõtrahit. vt. c. j. ⁊ c. consulunt de usuris ⁊ xiij. q. iij. si fenerarij. Et hoc cum pn̄cipaliter habet spes ⁊ expectacio lucri alias si ob caritatẽ moueat quis ad mutuãdum ⁊ scdario speret de aliqua retribucione non putat uicioſũ ar ad hoc. lxxxij. di. In singulis. ⁊. lxij. di. si officia. lxi di. quid ꝓderit scdm goff. Itẽ usura est vbi plus recipit q̃ datũ est. Et diffinit scdm azo. C. e. ti. sic Usura est qd ꝓpter usum rei concesse datur. Dr̃ notant concesse quod valz idem sicut date vel mutuate Unde usura dr̃ ab usu ⁊ es eris quasi usu era idest usu eris data sez pecunie cum nõmine pecunie quicqd hoies habent continuat. j. q. iij. c. totum Et nota q; omnis usura prestat sup facta dilatõne ad annum unde quedã usura uocat cẽtesima illa sez que in fine annũ equipat sorti. Quedã uocat sextupla a sex quod est totum ⁊ plica idest pars vel medietas que etiã alio nomine eulion ab enu quod est mediũ. ⁊ olon quod est totũ ⁊ est illa usura que totum continet ⁊ medietatẽ tocius. Quedã uero est triennis sez que prestat usq; ad terciã partem centesime vel sortis. quedã semis que prestat ad medietatẽ sortis. Quedã bes que prestat ad duas partes sortis. Itẽ quedã usura est fenus sortis. ⁊ quedã fenus feneris Nam usura dicit quod vltr̃ sortẽ recipit vt c. fi. xiiii. q. iij. sed fenus dr̃ lucr̃ de usura sũptũ vel usura vbi ad mutũm restitudũ non fuit certum temp̄ determinatũ Et fenꝰ vbi determinatũ est. tñ distinguẽdũ inter usuram ⁊ rem illam qua usura omittit. Naz que

ab vsurario exigit ꝑpe est lucꝝ quod vl
tra sortē exigit · sez lucꝝ restituendū ⁊z
res in qua vsura cōmittit est mutuū ꝺ q
luerū predictū gignit · sed vtꝝ de vsura
cognoscat iudex secl'aris vel ecclesiastic⁹
notat plene ꝑ doct · in · c · cum sit de foꝛ·
com · Et · xj · q · j · in sū · c · ex lr̄is de iur̄ur̄ ·
Et est glo · notabilis que incipit cuz repe
tunt in cle · dispendiosā de iudi · ⁊ · xiiij ·
q · iiij · Quid dicā · sed breuiter si questio
vsurarij est questio facti iudex secl'aris o
gnoscet si questio iuris solus iudex eccle
siastic⁹ ognoscet · Et infra quantū tēp⁹
excepcio vsurꝝ debeat ꝑbari hosti · ⁊ io
an · singl'ariter in nouella dicūt q infra oc
to dies a die ꝓpositē exceptōis ar · c · pia
de excep · li · vj · Et ꝑ certo est extranea in
ductio vt dicit iud · de ro · Nam ille tex ·
reuera loquit in exceptōne excoicatōnis
Hoc etiā confirmat lap⁹ abbas in allega
tōnibꝫ suis allegat · lv · ad fi · Et subdit
iud · de ro · Ego rome decidi conr̄iū · iude
pulerā rōnem q ymo infra · xv · dies ꝑba
ri debeat · Nam qui vsurā exigit raptoꝛ ē
latro ⁊ spoliatoꝛ vt · c · si quis vsurā · xiiij ·
q · iiij · ⁊z excepcio spoliatōis ꝑbat infra
xv · dies · vt · c · frequēs de resti · spoli · li ·
vj · igitur ⁊c · quod est bene menti tenēdū

¶ Vsurarius manifest⁹ quis dicat · vt ·
c · j · ⁊ · ij · de vsuris · li · vj · Et vltra hoc di
cit mathe⁹ q sit ille qui vsurari⁹ ex libeis
suis diuincit alle · cle · j · de vsu · ⁊ · c · si sin
cera · xlv · di · c · sane · xxiiij q · ij · ⁊ · l · j · ⁊ edi
ciones · ff · de edēdo · Secdo ille qui cōfite
tur corā sacerdote se esse vsurariū · quia
vsurarij iudex est sacerdos ⁊ sic cōfessus
corā suo iudice erit manifest⁹ vt · c · Que
penitet de pen · di · vj · jo · an · dicit hoc ver
si affint testes · vt · c · quēq⁹ de vsu · li · vj ·
Idē sequit jo · de ligna · quia iudiciū fori
penitē cionalis non inducit illos effectus
quos iudiciū fori cōtēcioſi · q ideo sit ma
nifestus quia confitet corā iudice amme
ssi affint testes · Tercio dr̄ ille vsurarius
manifest⁹ qui habz altare ꝓpatum · Sūt ꝙ
vsurarij triplices · Primi notorij qui ha
bēt altare continue patium sēp mutuantes
Secundi non notorij sed manifesti qui n̄
habent altare continue patum sed inter-
dum mutuātes · Tercij ꝑ famā tantū ma
nifesti sunt ·

¶ Vsurpare est aliquē contra rationem
ius vsum vel consuetudinem capere imu
dere vel presumere ·

¶ Vsurpacio est interrupcio vsucapioīs
vt · l · ij · ⁊ nota in rubrica · ff · vsucapi · ⁊ v
sur̄ · ⁊ dicit ibi tex · q oratoꝛes vsurpacōz
frequētē vsū vocāt ·

¶ Vti ⁊ frui differūt sic quia vti dicit̄r
ille qui ita vtit̄ re q fruct⁹ non ꝓcipit ·
sicut possū vti ad vsū cottidianū ⁊ mini-
steriū equa tua ita q fructū non ꝓcipiaz
sez q part⁹ non sit me⁹ sed is qui alicui⁹
fundi vsū habet pomis ⁊ oleribꝫ vti pōt ·
ad vsū cotti dianū non tn̄ donare vel ven-
dere pōt · Frui vero dr̄ ille qui fruct⁹ ꝓ
pit Et sic vsuari⁹ hēt vsū rei vt eius dn̄s
nemoris constituit vsū nemoris ad neces
sitatē suam ⁊ familie sue vt accipiat ligna
olera poma flores · ⁊c · que nascunt in ne-
more ꝓ se ⁊ suis cōuiuis Non tn̄ vende
re pmittit ipsū alias frueret quare clic
dici possūt vsurarij vt s dēm est ·

¶ Vti possidetis est quoddā interdictū
cum possesso⁹ inquietat a non possidēte
vt iudex ꝓ ipso dat sētēciā · Si vn⁹ fu
erit tunc ꝓnūciare habet in singulari nu
mero vt ita possideas vt possides · si aūt
plures tunc debet ꝓnūcciare in plī numē
ro vt vti possidetis ita possideatis · Ho-
die tn̄ honoris causa cum hoies vni tantū
loquunt plī ꝭmone vtunt dicentes · bene
ueneritis · trāsite bene · Et ceperūt iste ho
norabiles voces a iulio cesare · Vnde ⁊ il
lud dicitur · nos duo turba sum⁹ · hec azo
m sū · C · e · ti · ⁊ inde · glo · añ penlt · in · c ·
licet tn̄ de ꝓbac ·

¶ Vulua secm archi · xiiij · q · iij · pleriꝝ ·
Quandoqꝫ illud est quod ex vulua nasci
tur · Vel est vēter porci vel vber faccinū
vel yliasez salsicia ·

¶ Vulgaris substitucio dr̄ cuꝝ quis loco

mstituti vel eius cui alias puta ab intestato est uis adeundi in casu hereditatis nō adite apponit seu surrogat vnde odicto est sep si hereditas non adeat. ⁊ dr vulgaris quia in hunc casū seu euentū fieri potest a quolibet qui testari pōt ⁊ cuilibet q̄ uis adeundi habz ex testamēto vel ab intestato quia uolūtas talis disponētis simpliciter admittit iure ciuili. secus in pupillari ⁊ alijs substitutōmbo vbi non simpliciter admittat ymo restringit ⁊ limitat. Et q̄q; pmitt non admittit iure ciuili scripto. Et nota q; condēo ibi apposita si hereditas non adeat pōt dupliciter intelligi. sedm q; non adire dupliciter contingit scz vel ppter nolle adire vel ppt nō posse. Et istud non posse multis modis pōt contingere. vel quia euenit furor vel deportacio vel quia bonor̄ acq̄sicio interdicit. vulgaris em substitucio sēp continet condēonem de euentu non adire hereditatē licet iam in vnū casū vel plures vel omnes continere possit cetera inde. ℔. d substitutōmbo.

¶ Uxor sortit forum mariti ⁊ pticipat p̄uilegiū ipsi?. vt. l. femie. ff. de sena. Et non ideo concubina sequit forū sui cōcubinarij. vt. l. de iure in fi. ff. ad mūnicipi. ⁊ est rō quia castitas mūimonialis aliq̄d mereri debz vltra q̄ fornicacio Sed dicta l. de iure non habz locum in cōcubina clerici. quia talis sequit forū clerici. De hac fuit due notabiles glo. vna. xxxij. dis. c. eos. Alia. xj. q. j. clericus. Rō quia nō pōt negari quin concubina clerici sit de familia eius. sed familia clerici sequit ipsi? forum. vt. c. iudicatū. lxxxix. di. ⁊ in. l. ij. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ in pheemio digestor̄. hac iudero. in singlaribus suis. Item uxor fugitiua reuersa in breui non diuertisse uidet. vt. ff. de re. iur̄. l. qd q̄q; quia calore ire eundie poci? factum uidet. sedm accursium ibidem. Et talē uxorē fugitiuam ⁊ p̄ insequēs furtiuā licitū est inquirere in domo scolaris suspecti auctoritate iudicis. vt glo. in. l. iij. C. de epis. audi. Et. l. si q̄s in hoc gen?. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ nota. in l. ij. C. de seruis fu. vbi plen? p doct. de inq̄sitōne cuiuslibet rei furtiue.

¶ Pia dicunt munuscula quedā que dant estulenti ⁊ poculenti que vulgo dicunt appēsatōnes. ceteraz vero rerum q̄ vsuz ediluū excedūt. magis p prie dicunt munera. Dr em fieri remuneratio de pomis dū quis habet hospites sedum archi. xiiij. q. iij. plerique in fi.

¶ Xenodoch? est qui xenonē alicuius ciuitatis pcurat.

¶ Xenon est domus in qua egrotātes recipiunt curant ⁊ alimentis sustētāt. vt C. de epis. ⁊ cle.

¶ Xenodochiū est dom? ad hospicium peregrināciū deputata vt quidā dicunt. Soz tñ xenon ⁊ xenodochiū eadē domus dici pōt scz in qua valetudinarij ⁊ senes idest infirmi recipiunt ⁊ alunt. Predictā autem dr̄az faciētes zenon p lr̄am. z. ⁊ zenodochiū dicunt esse scribēdū vi. c. iij. d reli. domi. Et varia noia taliū locor̄ habes xxiij. q. vlt. sārim?. vbi de hoc ⁊. j. q. ij. si quis hoiez ad fi. In autēn. de aliena empti. ℔. q̄ in pn̄. coll. ix. ⁊ in ecc. ti. ℔. fi. ⁊ est glo. in cle. p lr̄as de p̄bē.

¶ Xp̄us est rex regum dominus dominātium. vt in cle. pastoralis. d re iudi. c. contra morem in fi. c. di. ⁊. c. Tua. ij. de deci. et Apocal'. x. c. vltra modum. j ad thi. vj.

¶ Xp̄i actio nostra instructio demōstratur. de elec. c. significasti. de sepul. c. j. xij. q. j. exemplū dñi accipite ea. ij. q. j. deus omnipotēs. ⁊ de conse. di. j. solemnitates. ij. Item xp̄i ad belial nulla pacio quēcio lucis ad tenebras nulla pticipacio iusticie ⁊ iniq̄tatis nulla coicacio. mull? consensus templo dei cum ydolis de pe. di. j. c. si artē q̄ in fi ⁊ di. ij. c. si em inquit apr̄m. post mediā columpnā. Item xp̄us veneratur in uirginez post digestum infor. glo. est. in. l. ticia. ℔.

seya·ff·de au·ꝛ ar·lega. vbi dicit. Ab hꝛ redibꝫ meis fieri volo ubiqꝫ lignum dei glo·dicit vt crucē sēm hug· Itē xp̄us moꝛtē elegit in cruce ꝓpter quatuoꝛ· Primo vt in illa pendēs in aere se inter deum ꝛ hominē mediatoꝛē ostenderet·di·x·c· qm̄ · ꝛ ꝑmo tbi·ij· Secōdo vt dampna ob uenientia ꝑmis ꝓntibꝫ p lignū vetitū re staurꝛet p lignum crucis· Tercio vt dy abolū qui uicit p lignū suꝑaret p lignum Quarto vt euidenē ostenderet p quibꝫ restaurandis patiebat· sez p superis an gelorꝫ ruinis repandis· p uiatis de lym bo educendis· pro amicis colligendis et a mandis· pro inimicis reconciliādis glo·ē sup verbo crucis in cle·j·d sū·tri·ꝛ fi·ca Itez xp̄us tres moꝛtuos resuscitauit sez puellā in domo p quā cogitacio intelligit Puerū in poꝛta ciuitatis p quē act9 intel ligit· Et lazarum in sepulcro p quē cōsue tudo mala notat·vñ· Mens mala moꝛs int9·mal9 act9 moꝛs feris vsus· Tumba puella puer lazar9 ista notant· Hanc ver bo hunc motu lacrimando suscitat illum· Xp̄us in medio nascitur eger homo de pa diſ·ij · Hi sermo ·ꝛ· §· tanꝝ· ꝛ ·c· si cut tribus·

¶ Xp̄ianorum nomen ꝑmo oꝛtū est ante anthiochiā vbi ignacius fuit ep̄us·viij· q·j·mutatōnes· Nam pruis omnes fide les dicti fuerūt discipli vel fratres · Sez postꝙ appli fecerūt cōciliū antioc enū tūc dicti sunt xp̄iani vt est glo xxij·di·sacro sancta ꝛ ibi tex · Et xp̄ian9 fact9 ex ne cessitate egretudis non pōt esse clericus nisi in duobꝫ casibus· Prim9 est si defici ant elici in ciuitate· Secūd9 est si scitas suadeat contriū puta p lapsū byennij vt lv.j·diſ·si quis in egretudine· Itē xp̄ia ni facientes se iudeos qua pena puniant habes in·l·iudei·C·de iude· Et in ti·de apostā· Et in ti· ne sanc·bap · rei sedum iud·de roma·

¶ Yconom9 dr̄ ille cui res ecclesie gubernāda dat sez epalis ꝛ ꝓprie res ca nonicoꝝ · Etiā qnqꝫ est iudex vel ꝓpositꝰ·j·q ij·saluatoꝛ· iude glo·in c·imꝑatorum de iura calump·vbi concoꝛ Vnde sēm goff drnt yconom9 sindic9 ꝓcuratoꝛ ꝛ actoꝛ· Nā yconomus admi strat res ecclesie ꝛ aliqn defendit in causa Et qnqꝫ in ecclesia vacante ad pcipiēdos ꝓuentos ꝛ seruandos ad op9 futuꝝ ꝑ lati· Sindic9 autē in rebꝫ ꝛ negociis cu iuslibet coꝛpis vel collegij Et sedz leges non drnt a defensoꝛe ꝛ est vniuersitatis· Sed ꝓcuratoꝛ est priuate ꝑsone ad vnū negocium vel plura ¶ Actoꝛ autē ꝓ vno vel pro vniuersitate ad vnam causam ꝛ ꝑ sentem ꝛ cum de certo constituit alia ui supra de yconom9·

¶ Ydrophilagij dicunt ab ydria qd est vas quo aqua deꝛfert· vel ab ydros·id est aqua ꝛ philare custodie quasi custodes aquarum·sēm jo·an·in·c·si iudex lay cus de sen ex·li·vj·

¶ Ypocrisarius qnqꝫ ponit ꝓ sindico · qnqꝫ p yconemo vt notꝰ spe·in ti de hijs q aliena non pos·vel non licet·

¶ Ypocomus dr̄ ab ypos quod ē sub· ꝛ comos villa Inde ypocomi·qui sunt sub villanis sēm placeñ·ꝛ accur·

¶ Ypostasis dr̄ ab ypos quod est sub et tasis status vel stans quasi substans ꝛ vo tant greci sicut nos ꝓ ꝑsona quia habet substare omnibꝫ accñtibꝫ ꝛ omnia accñcia ad se recipit ꝛ a nllo tñ informatur secun dum hug·glo·est in cle·j·de sum·tri·ꝛ fid·k·t·

¶ Ymmo hec dictio significat qnqꝫ coꝛre ctiue vt testatoꝛ dicit ticius ymmo·seyꝰ hꝛ res esto·vt·l·si ita scriptū·ff·de hꝛe·in sti·ibi tex·dicit·Adiciētes ꝛ detrahētes ymmo ꝛ mutuantes· Ponit etiā copula tiue·vt·C·de no·ca·compo·l·j·§·quib9 et sumitur significatū ex copula adiūcta Et eēt idē dicere etiā Sed ibi yconom9

qui hoc fecerit ymmo fieri passus fuerit
puetur ponitur alternatiue vt ·l· nullem?
·§· yconom? ·C· de sacrosanc· eccle· Quia
habet locum pena vel ipso alienante vel ali
enari paciente· Potest etiã ibi accipi cor
rectiue quia eadẽ vel maior est ratõ in ali
enãte quã in paciente alienari ꝙ punitur
Item quo ad decisionez legis ponitur ibi
copulatiue quia pena habet locum cũ in
alienante ⁊ in paciente alienari·

¶ Ypotheca ¶ Est res immobilis pigno
ri obligata vt domus ager fundus · pig=
nus autẽ ẽ res mobilis ꝓprie a pugno di
ctum quia a pugno tradi potest · Et sic
ypotheca non est aliud quaz obligatõ vel
pignoratõ · Jus aũt ypothecaz est illud
quod opetit creditori in bonis debitoris
sui sibi obligatis pro debito tacite vel ex
presse: Et dicit ab ypos · i · sub ⁊ theca po
sitõ quasi suppositõ· Nam debitor rez pig
noratam creditori supponit ⁊ in ipsa sibi
us constituit· Quandoqz ergo rei pigno
rate vel obligate non transit possessio ĩ cre
ditorem dicit ypotheca· Sicut pign? est
res mobilis que creditori dat·

¶ Ypothecare ¶ Est obligare pignorare
vel supponere vt patet p rubricam · ff· de
rebus eorum qui subtu· ⁊ cu· dum subdi
tur sine decretis non pignori supponẽdis
Et legato facto sup rebo ypothecatis nõ
solum res ille intelligũtur ypothecate sed
omnia bona testatoris vt· l· j· C· commu··
de· l· j· vide supra de dictõne Super··

Zelotipia ¶ Est suspitio
vel furor· ij· q· v· §· hõ au
tem sub· e· consuluisti·

¶ Zelotes ¶ Quod est
celans ⁊ vlciscens vt in e
misi eum prior de renũ·
·§· plane veró vbi dicit Ego sum mĝr d?
zelotes idest requisitor ⁊ exactor castita
tis· j· q· iij· §· hec vltra · xxiij · q · i · § j · v· si
tans peccata prim in filios vsqz in terciaz
et quartam generatõnem in hijs qui o de
runt me· i· qui contra me patrimoniũ odi
um imitant· Et sunt verba domi ad moy
sen exodi· xx· c·

¶ Zizania ¶ Est seges vel herba puersa
sez loliũ· lvj· di· c· nasci· xxiiij· q· j· c· quã
Et quandoqz ponitur pro sorde omniũ se=
getum glo· bona· in· ele· dudum de sepul
et · c · licet de elec · Et ita saluator di =
cit ad volentes eradicare zizaniã· xj· q· iij
c. nolite· i· p? pñ· ⁊ · xxiij · q · j · § · j ⁊ math
xiij· Simite vtraqz crescere vsqz ad messẽ
idest ad diem iudicij vbi mali eradicabun
tur ⁊ in ignem picientur· A qua eradica
tõne nos custodiat qui sine fine viuit et
regnat· Amen·

¶ Finit vocabularius
iuris vtriusqz·

Personalien und Protokoll

7999

colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
x-rite
mm
0
1
2
3
4
5
6